

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

الحق یقیناً

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

چکیدهٔ پیام نامرئی

شع

جلد ۱-۲

به‌دستی هوشمند

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده پایان نامه های حدیثی

نویسنده:

مهدی هوشمند

ناشر چاپی:

موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۲۸	چکیده پایان نامه های حدیثی
۲۸	مشخصات کتاب
۲۸	جلد اول
۲۸	اشاره
۳۸	آفرینش از دیدگاه قرآن و حدیث
۳۹	ابتلا از دیدگاه قرآن و سنت
۴۱	ادب در تعالیم قرآن و سنت
۴۳	ارتباط با اهل کتاب و شیوه برخورد با آنان از دیدگاه قرآن و حدیث
۴۸	ارتباط عقل و دین در قرآن و حدیث
۵۰	اسرائیلیات در تفاسیر
۵۱	اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان های انبیا در تفاسیر قرآن
۵۵	اسرار سجده از دیدگاه قرآن و عترت
۵۷	اسما و صفات قرآن از نگاه قرآن و سنت
۵۹	افسانه غرائیق
۶۱	افسردگی و حزن در آیات، روایات و روان شناسی (بررسی تطبیقی)
۶۴	امانت الهی از دیدگاه قرآن و سنت
۶۸	انعکاس اعمال انسان در دنیا از نظر قرآن و روایات
۷۱	اولوالأمر از دیدگاه تشیع و تسنن
۷۵	ایمان و مؤمنین در قرآن و حدیث
۷۷	باب های اهل بیت علیهم السلام
۸۳	بررسی آرای متعدّد پیرامون آیه «لَسْتَ» با تکیه بر کتب تفسیری و روایی عامه و خاصه
۸۶	بررسی اسرار و احکام فقهی از دیدگاه نهج البلاغه
۸۸	بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن

- ۹۰ بررسی اقسام حکومت و شرایط حکومت اسلامی از دیدگاه نهج البلاغه
- ۹۶ بررسی تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم هجری
- ۱۰۰ بررسی ترتیب نزول قرآن در روایات
- ۱۰۲ بررسی تفکر و تدبیر در آیات و روایات معصومین علیهم السلام
- ۱۰۴ بررسی جایگاه هنر از دیدگاه قرآن و روایات
- ۱۰۸ بررسی حدیث ثقلین در مورد حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین
- ۱۱۲ بررسی خصوصیات رجالی کتاب «اختیار معرفه الرجال»
- ۱۱۳ بررسی سیر اربعین نگاری و جایگاه «اربعین» امام خمینی (ره) در میان کتب اربعین
- ۱۱۷ بررسی شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام در آئینه وحی
- ۱۱۸ بررسی کیفیت و چگونگی معاد جسمانی از دیدگاه عقل و نقل
- ۱۲۰ بررسی مفهوم ذکر از دیدگاه وحی
- ۱۲۴ بررسی نقش غلات در جعل حدیث
- ۱۲۶ بررسی و تحلیل از خطبه قاصعه و پیوند آن با زمینه های سیاسی اجتماعی کوفه
- ۱۲۷ بررسی و نقد روایات تحریف در کتاب «فصل الخطاب»
- ۱۲۹ پرتوی از سیمای قرآن در حدیث
- ۱۳۰ پژوهشی پیرامون دنیا از دیدگاه قرآن و روایات
- ۱۳۲ پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از قرن ششم تا عصر حاضر
- ۱۳۶ پژوهشی در «تفسیر العسکری» منسوب به امام ابو محمد حسن بن علی عسکری علیه السلام
- ۱۳۸ پژوهشی در معراج از نگاه قرآن و روایات
- ۱۴۱ پیدایش و تطوّر تفسیر اُثری
- ۱۴۵ تاریخ حدیث شیعه در عهد صفویه
- ۱۴۸ تأثیر روحی، اخلاقی ذکر از دیدگاه قرآن و معصومان علیهم السلام
- ۱۵۰ تحقیق درباره شخصیت ابن عباس و روش تفسیری او
- ۱۵۴ تحقیق و بررسی اسانید روایات تفسیری امام محمدباقر علیه السلام
- ۱۵۸ تحقیقی پیرامون شخصیت و کتاب رجالی ابن غضائری
- ۱۵۹ تحقیقی پیرامون «کتاب من لا یحضره الفقیه» شیخ صدوق (ره)

- تحقیقی در رجال و تاریخ اشعریین ۱۶۱
- تحلیلی از میثاق عهد اَلسَّت در روایات شیعه ۱۶۵
- تربیت جسم از دیدگاه قرآن و حدیث ۱۶۷
- ترجمه و تحقیق حکمت های منسوب به امیر مؤمنان علی علیه السلام از کتاب «شرح نهج البلاغه»ی ابن ابی الحدید المدائنی ۱۶۸
- التشبیه فی رسائل الإمام علی علیه السلام ۱۷۲
- تصحیح و نقد و بررسی کتاب «نفائس الفنون فی عرائس العیون» ۱۷۴
- تعدّد زوجات در اسلام ۱۷۵
- تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابه (سده اوّل هجری) ۱۷۸
- تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و روایات ۱۸۲
- تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و حدیث ۱۸۴
- توصیف روز قیامت بر اساس آیات قرآن و روایات معصومین علیهم السلام ۱۸۶
- جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر اهل سنت ۱۸۸
- جایگاه و منزلت حضرت زهرا(س) از دیدگاه اهل سنت ۱۹۲
- جمع و تدوین تفسیر ابن عباس از منابع شیعی در جزء اوّل قرآن کریم ۱۹۶
- جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی ۱۹۹
- حکومت در نهج البلاغه ۲۰۳
- حلم و بردباری در قرآن و روایات و اثرات آن بر جامعه ۲۰۷
- درآمدی بر مکتب حدیثی علامه طباطبایی در تفسیر ۲۰۹
- دعا در قرآن و نهج البلاغه ۲۱۰
- دعا و بداء و رابطه آن با قضا و قدر با ملاحظه آیات و روایات ۲۱۴
- ذکر و موانع آن در قرآن و حدیث ۲۱۶
- راه ها و شیوه های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث ۲۱۸
- رجعت از دیدگاه قرآن کریم و عترت ۲۲۱
- روش های تعلیم در قرآن کریم و سنت ۲۲۳
- زن از دیدگاه نهج البلاغه ۲۲۶
- سیادت (عزت مسلمانان) در قرآن و نهج البلاغه ۲۳۰

- ۲۳۲ شرح واژه های سوره فاتحه و بقره به وسیله روایات
- ۲۳۳ شفاعت در قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام
- ۲۳۵ شناخت و تحلیل مکتب حدیثی قم از آغاز تا قرن پنجم هجری
- ۲۳۹ شورا در فتوا
- ۲۴۱ عدل از دیدگاه آیات و روایات و فقه در ابواب مختلف از نظر شیعه
- ۲۴۳ عصمت ائمه علیهم السلام در آئینه عقل و نقل
- ۲۴۶ علم لدنی در قرآن و حدیث
- ۲۵۰ فتنه از نگاه قرآن و حدیث
- ۲۵۲ فقر و غنا در قرآن و حدیث
- ۲۵۳ فلاح و فوز در قرآن و حدیث
- ۲۵۵ قرآن در صحیفه سجادیه
- ۲۵۷ القسم الرابع من «سنن أبی داوود» من أول كتاب الصيد حتّی نهاییه كتاب الأَطعمه
- ۲۵۸ قلب سلیم در صحیفه سجادیه
- ۲۶۰ لیله القدر از دیدگاه قرآن و روایات معصومان علیهم السلام
- ۲۶۲ ماهیت عقل از دیدگاه مآصدرا و علامه مجلسی (با تأکید بر شروح آنها بر اصول کافی)
- ۲۶۳ مبانی ولایت ولی الله
- ۲۶۷ محاربه و افساد فی الأرض در قرآن، حدیث و فقه اسلامی
- ۲۷۰ محدثان شیعه در قرن نهم و دهم هجری و سبک حدیث نگاری آنان
- ۲۷۲ مراحل و مواقف قیامت در قرآن و روایات از دیدگاه مفسران شیعه و سنی از قرن پنجم تاکنون
- ۲۷۳ مسلک اخباریه در شیعه
- ۲۷۵ مشکلات و موانع خلافت علی ۷ از دیدگاه تاریخ
- ۲۷۷ معاد از دیدگاه عقل و نقل
- ۲۷۹ مقایسه قصه گویی قرآن کریم و اسطوره سازی ادیان با نگرشی بر روایات
- ۲۸۱ منهج تفسیری اهل بیت علیهم السلام
- ۲۸۳ مهدی موعود(عج) در قرآن و احادیث
- ۲۸۴ نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن و سیر تاریخی آن

۲۸۸	نقد و بررسی روش های تشخیص حدیث موضوع
۲۸۹	نقد و بررسی علل جعل حدیث
۲۹۱	نقد و تحلیل دیدگاه های متصوّفه به حدیث
۲۹۳	نقش دعا و ذکر در تربیت روان
۲۹۶	نگرشی بر نظام اجتماعی سیاسی در قرآن و حدیث
۳۰۰	النور المبین فی تفسیر أميرالمؤمنین علیه السلام
۳۰۱	ولایت در نهج البلاغه
۳۰۵	هدایت و ضلالت از دیدگاه قرآن و روایات
۳۱۵	جلد دوم
۳۱۵	مشخصات کتاب
۳۱۵	اشاره
۳۲۵	آب و شگفتی های آن در قرآن و روایات،
۳۲۵	آثار سوء گناه از دیدگاه قرآن و روایات،
۳۲۶	آثار یاد مرگ از دیدگاه قرآن و «نهج البلاغه»،
۳۲۷	آداب حسنه از نظر «صحیفه سجّادیه»
۳۲۸	آداب معاشرت از دیدگاه قرآن در روایات،
۳۲۹	آزادی در قرآن و حدیث (از منظر اهل سنت)،
۳۲۹	آزادی های سیاسی از دیدگاه امام علی علیه السلام ،
۳۳۰	آزمایش انسان و جلوه های آن در قرآن و حدیث،
۳۳۱	آسیب شناسی دین و دینداری و تربیت دینی در «نهج البلاغه»،
۳۳۲	آفرینش از دیدگاه قرآن و حدیث،
۳۳۲	ابتلا از دیدگاه قرآن و حدیث،
۳۳۳	ابتلا از دیدگاه قرآن و سنت،
۳۳۴	ابلیس در قرآن و روایات،
۳۳۴	ابن تیمیه و منهجه فی الحدیث (دراسة نقدیه)،
۳۳۵	اثرات فردی و اجتماعی روزه در قرآن و حدیث،

- ۳۳۷ احسان و محسنین از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۳۳۷ احسان و محسنین از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۳۳۷ اخبار غیبی در قرآن و حدیث،
- ۳۳۸ اخلاق در «نهج البلاغه»،
- ۳۳۸ ادب در تعالیم قرآن و سنت،
- ۳۳۹ ارائه مدل کاربردی در مدیریت آموزش و پرورش کشور
- ۳۴۰ ارتباط با اهل کتاب و شیوه برخورد با آنان از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۳۴۱ ارتباط عقل و دین در قرآن و حدیث،
- ۳۴۲ ارزش تعقل و تفکر از دیدگاه کتاب و سنت،
- ۳۴۳ استغفار و آثار آن در آیات و روایات،
- ۳۴۴ اسرائیلیات در تفاسیر،
- ۳۴۴ اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان های انبیا در تفاسیر قرآن،
- ۳۴۵ اسرار سجده از دیدگاه قرآن و عترت،
- ۳۴۶ اسراف از دیدگاه کتاب و سنت،
- ۳۴۷ اسراف در قرآن و روایات،
- ۳۴۸ اسما و صفات قرآن از نگاه قرآن و سنت،
- ۳۴۹ اصول و قواعد دعوت از دیدگاه قرآن و سنت،
- ۳۴۹ اعتبار (عبرت گرفتن) از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۳۵۰ افسانه غرائق،
- ۳۵۲ اکثریت و اقلیت از منظر قرآن و روایات،
- ۳۵۲ اکثریت و اقلیت از منظر قرآن و روایات،
- ۳۵۲ الأدب و دراسته عند فاطمه الزهراء علیها السلام،
- ۳۵۳ الایجاز و الاطناب فی خطب «نهج البلاغه»،
- ۳۵۴ البدیع فی رسائل الإمام علی علیه السلام،
- ۳۵۵ التشبیه فی رسائل الامام علی علیه السلام،
- ۳۵۵ التشبیه و الاستعاره فی خطب «نهج البلاغه».

- التفسير بالمأثور عند الشيعة الامامية، ٣٥٦
- الجناس في «نهج البلاغه»، ٣٥٧
- السجع في «نهج البلاغه»، ٣٥٨
- السّنه دورها و مكانتها في الفكر الاسلامي قراء تاريخيه في التراث الشيعي، ٣٥٨
- الشواهد البيانيه في «الصحيفه السجديه»، ٣٦٠
- الضحه النفسيه في القرآن و السنه، ٣٦٠
- القسم الرابع من سنن أبي داوود من أوّل كتاب الصيد حتى نهايه كتاب الأُطعمه، ٣٦١
- الگوسازی رفتار مديران با توجه به نامه های حضرت امير عليه السلام در «نهج البلاغه»، ٣٦٢
- الگوها و اسوه های جوانان در كتاب و سنّت، ٣٦٣
- النور المبين في تفسير أمير المؤمنين، ٣٦٣
- الهيئات بالمعنى الاخص در «نهج البلاغه»، ٣٦٤
- امامت از دیدگاه قرآن و حديث، ٣٦٥
- امام مهدي عليه السلام در روايات تفسيری، ٣٦٥
- امانت الهی از دیدگاه قرآن و سنّت، ٣٦٦
- امثال و حکم «نهج البلاغه» و معادل های فارسی و انگلیسی آنها، ٣٦٧
- املاء و استدراج از نظر قرآن و حديث، ٣٦٧
- امنيت از دیدگاه قرآن و حديث، ٣٦٨
- امنيت و آزادی از دیدگاه حضرت امير عليه السلام ، ٣٦٩
- انعكاس اعمال انسان در دنیا از نظر قرآن و روايات، ٣٦٩
- اوصاف المخلوقات (الحيوان) في «نهج البلاغه»، ٣٧٠
- اولو الامر از دیدگاه تشيع و تسنن، ٣٧١
- اهمّيت نيت از دیدگاه قرآن و حديث، ٣٧٢
- ايتام در قرآن و حديث (با تأکید بر مسائل تربيتی)، ٣٧٢
- ايمان و عمل از دیدگاه قرآن و حديث، ٣٧٣
- ايمان و مؤمنين در قرآن و حديث، ٣٧٤
- باب های اهل بيت عليهم السلام ، ٣٧٥

- ۳۷۸ بدعت در قرآن و حدیث نزد فریقین،
- ۳۷۸ بدعت در قرآن و حدیث نزد فریقین،
- ۳۷۹ برخورد قرآن و سنت با جاهلیت عصر نزول و عصر حاضر،
- ۳۸۰ بررسی آثار تربیتی حمد و شکر در آیات و روایات (با تأکید بر «صحیفه سجادیه»)،
- ۳۸۱ بررسی آرای متعدد پیرامون آیه الست با تکیه بر کتب تفسیری و روایی عامه و خاصه،
- ۳۸۲ بررسی آیه ولایت از دیدگاه فریقین (شیعه و سنی)،
- ۳۸۲ بررسی ابتلا در آیات و روایات،
- ۳۸۳ بررسی ابعاد مدیریت از دیدگاه ارزش های دینی با تأکید بر قرآن و «نهج البلاغه»،
- ۳۸۴ بررسی احادیث مناشده،
- ۳۸۴ بررسی ادله عصمت امام علی علیه السلام در قرآن و روایات،
- ۳۸۵ بررسی اسرار و احکام فقهی از دیدگاه «نهج البلاغه»،
- ۳۸۶ بررسی اصلاحات سیاسی در سیره و منظر امیر المؤمنین علی علیه السلام،
- ۳۸۶ بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن،
- ۳۸۷ بررسی اعجاز قرآن از نظر اخبار غیبی و پیشگویی های قرآن،
- ۳۸۸ بررسی اقسام حکومت و شرایط حکومت اسلامی از دیدگاه «نهج البلاغه»،
- ۳۸۹ بررسی اندیشه های حضرت علی علیه السلام در زمینه توسعه سیاسی و کاربرد آن در جهان امروز،
- ۳۹۰ بررسی انطباق احادیث شیعه بر احادیث نبوی در آیات الأحکام،
- ۳۹۱ بررسی ایجاد انگیزه در قرآن و کلام معصومان علیهم السلام با تأکید بر «نهج البلاغه»،
- ۳۹۱ بررسی پدیده مرگ از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۳۹۲ بررسی تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم هجری،
- ۳۹۳ بررسی تأثیرات تربیتی تقوا در سخنان امیرالمؤمنین علیه السلام،
- ۳۹۴ بررسی ترتیب نزول قرآن در روایات،
- ۳۹۵ بررسی تطبیقی ادله عقلی و نقلی امامت عامه از دیدگاه سید مرتضی و قاضی عبد الجبار،
- ۳۹۶ بررسی تطبیقی روایات تفسیری فریقین (شیعه و اهل سنت) در باره امام مهدی (عج)،
- ۳۹۷ بررسی تطبیقی شیوه های جمع آوری کتاب های حدیثی،
- ۳۹۸ بررسی تطبیقی «همزامیر» داوود علیه السلام با ادعیه «صحیفه سجادیه»،

- ۳۹۹ بررسی تطبیقی و تحلیلی «صحیح» بخاری و کتاب «کافی».
- ۳۹۹ بررسی تفکر و تدبر در آیات و روایات معصومان علیهم السلام ،
- ۴۰۰ بررسی تقیه در آیات و روایات و تأثیر آن در حدیث شیعه،
- ۴۰۱ بررسی توقیعات امام زمان(عج)،
- ۴۰۲ بررسی جایگاه حدیث و شیوه ارزیابی آن از دیدگاه امام خمینی،
- ۴۰۳ بررسی جایگاه هنر از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۴۰۴ بررسی جوامع حدیثی متأخر اهل سنت،
- ۴۰۴ بررسی حدیث تقلین در مورد حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین،
- ۴۰۵ بررسی حدیث تقلین و آثار آن،
- ۴۰۶ بررسی حدیث و محدثان شیعه در بغداد،
- ۴۰۷ بررسی خصوصیات رجالی کتاب «اختیار معرفه الرجال»،
- ۴۰۷ بررسی خوف و رجا در قرآن و «نهج البلاغه» و «کافی»،
- ۴۰۸ بررسی رابطه متقابل ایمان و عمل از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۴۰۹ بررسی ربا از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۴۰۹ بررسی رجال ممدوح و مذموم در توقیعات امام زمان(عج)،
- ۴۱۰ بررسی روایات تفسیری امام صادق علیه السلام در جزء ششم قرآن،
- ۴۱۰ بررسی روایات تفسیری در باره زنان ذیل آیات قصص قرآن،
- ۴۱۱ بررسی روش های تعلیم و تربیت از دیدگاه امام صادق علیه السلام ،
- ۴۱۲ بررسی سندی و دلالی روایات اهل سنت پیرامون زن در قلمرو مسائل اجتماعی،
- ۴۱۳ بررسی سندی ودلالی روایات شیعه در مورد زن،
- ۴۱۴ بررسی سیر اربعین نگاری و جایگاه «اربعین» امام خمینی رحمه الله در میان کتب اربعین،
- ۴۱۴ بررسی شخصیت آسیه علیهاالسلام در قرآن و حدیث،
- ۴۱۵ بررسی شخصیت امیر المؤمنین علیه السلام در آینه وحی ،
- ۴۱۷ بررسی شیوه های مناظرات امام صادق علیه السلام و مقایسه آن با مناظرات انبیاء در قرآن کریم،
- ۴۱۷ بررسی شیوه های مناظرات امام صادق علیه السلام و مقایسه آن با مناظرات انبیاء در قرآن کریم،
- ۴۱۸ بررسی صحت و اعتبار روایات تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام ،

- ۴۱۹ بررسی صداقت و سیمای صادقین در قرآن و حدیث،
- ۴۱۹ بررسی عقل و عشق در قرآن و روایات،
- ۴۲۰ بررسی عوامل رخوت در عبادت (نماز) از منظر قرآن و روایات،
- ۴۲۱ بررسی فضائل القرآن در روایات فریقین،
- ۴۲۲ بررسی قلمرو دین از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۴۲۳ بررسی کیفیت و چگونگی معاد جسمانی از دیدگاه عقل و نقل،
- ۴۲۳ بررسی لهو و لعب و مصادیق آن در قرآن و حدیث،
- ۴۲۳ بررسی مباحث علوم قرآنی و تفسیری از دیدگاه علامه مجلسی رحمه الله (با تأکید بر «بحار الأنوار»)،
- ۴۲۴ بررسی مشارکت و اشتغال زنان از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۴۲۵ بررسی مفهوم ذکر از دیدگاه وحی،
- ۴۲۶ بررسی مفهوم غفلت از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۴۲۷ بررسی مفهوم یقین و مفاهیم مرتبط با آن در قرآن و روایات،
- ۴۲۸ بررسی مورد صدور احادیث کتاب «کافی»،
- ۴۲۸ بررسی نقش غلات در جعل حدیث،
- ۴۲۹ بررسی نقش و جایگاه امام علی بن محمد الهادی علیه السلام در حدیث شیعیه،
- ۴۳۰ بررسی و استخراج مصادر روایات وارده در فضائل علی علیه السلام در تفسیر «در المنثور»،
- ۴۳۰ بررسی و تحلیل حب الهی در آیات و روایات،
- ۴۳۱ بررسی و تحلیل خطبه قاصعه و پیوند آن با زمینه های سیاسی اجتماعی کوفه،
- ۴۳۱ بررسی و تحلیل روایات تفسیری امام رضا علیه السلام،
- ۴۳۲ بررسی و تحلیل معاهدات سیاسی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام در قرآن و حدیث،
- ۴۳۳ بررسی و تحلیل مناظرات توحیدی در احادیث رسول اکرم صلی الله علیه و آله،
- ۴۳۴ بررسی و مطالعه چهار اصل مدیریتی،
- ۴۳۵ بررسی و نقد روایات تحریف در کتاب «فصل الخطاب»،
- ۴۳۶ بررسی ویژگی های اخلاقی مدیران کارآمد در حکومت اسلامی از دیدگاه «نهج البلاغه»،
- ۴۳۷ بررسی ویژگی های اخلاقی مدیران و کارگزاران کارآمد در حکومت اسلامی،
- ۴۳۸ بررسی ویژگی های مدیران فرهنگی از دیدگاه امام علی علیه السلام،

- ۴۳۸ برزخ از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۴۳۹ بکاء و آثار آن از نظر قرآن و سنت،
- ۴۴۰ بندگی و اصناف بندگان در قرآن و روایات،
- ۴۴۱ بیماری های قلب و علاج آن از منظر قرآن و حدیث،
- ۴۴۱ پایگاه اطلاعاتی خبره علم رجال،
- ۴۴۲ پرتوی از سیمای قرآن در حدیث،
- ۴۴۳ پژوهش و تحقیق در مسئله توحید با توجه به دو کتاب
- ۴۴۴ پژوهشی پیرامون اسرائیلیات یا اندیشه های وارداتی یهود در تفسیر قرآن،
- ۴۴۴ پژوهشی پیرامون دنیا از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۴۴۵ پژوهشی پیرامون شیوه های تفسیری اهل بیت علیهم السلام ،
- ۴۴۶ پژوهشی پیرامون غلات شیعه و موضع ائمه علیهم السلام در این باب،
- ۴۴۷ پژوهشی پیرامون مصونیت قرآن از تحریف،
- ۴۴۸ پژوهشی در احادیث معرفت نفس در منابع فریقین،
- ۴۴۹ پژوهشی در ادعیه پیرامون ذات و صفات حق تعالی،
- ۴۵۰ پژوهشی در باره دوران حکومت امام علی علیه السلام در کلام مولا،
- ۴۵۱ پژوهشی در پیرامون اصحاب اجماع،
- ۴۵۲ پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از اصول اربع مئه تا کتب اربعه،
- ۴۵۳ پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از قرن ششم تا عصر حاضر،
- ۴۵۴ پژوهشی در «تفسیر العسکری» منسوب به امام ابو محمد حسن بن علی عسکری علیه السلام ،
- ۴۵۶ پژوهشی در زمینه تاریخی نامه های «نهج البلاغه» ،
- ۴۵۷ پژوهشی در معراج از نگاه قرآن و روایات،
- ۴۵۸ پژوهشی در نقش الگویی معصومان در تربیت انسان،
- ۴۵۹ پیدایش و تطور تفسیر اُثری،
- ۴۶۰ پیرامون سکرآت مرگ از دیدگاه قرآن و سنت،
- ۴۶۱ پیش فرض های فهم احادیث اعتقادی با تأکید بر علم
- ۴۶۱ تاریخ الحدیث، درایه الحدیث ومصطلحات آن،

- تاریخ حدیث شیعه در عهد سلجوقیان، ۴۶۲
- تاریخ حدیث شیعه در عهد صفویه، ۴۶۳
- تاریخ حدیث شیعه در قرن ۸۷، ۴۶۴
- تاریخ و سنت های آن در «نهج البلاغه»، ۴۶۵
- تأثیر حدیث بر حکمت متعالیه (مبدأشناسی)، ۴۶۶
- تأثیر روابط انسانی مناسب در موفقیت مدیران از دیدگاه «نهج البلاغه»، ۴۶۶
- تأثیر روحی اخلاقی ذکر از دیدگاه قرآن و معصومین، ۴۶۷
- تأثیر نقل و اثر بر مباحث توحیدی «المیزان»، ۴۶۸
- تأویل و جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تأویل قرآن کریم، ۴۶۹
- تبیین فلسفی دعا در حکمت اسلامی، ۴۷۰
- تبیین مبانی، اصول و روش های تربیت اجتماعی در «نهج البلاغه»، ۴۷۰
- تبیین مؤلفه های فرهنگ سازمانی با تأکید بر «نهج البلاغه»، ۴۷۱
- تجلی جاذبه و دافعه علی علیه السلام در «نهج البلاغه»، ۴۷۲
- تحقیق در اسامی سوره حمد و ذکر روایات وارده و فضایل آن، ۴۷۳
- تحقیق در امثال «نهج البلاغه»، ۴۷۳
- تحقیق در باره شخصیت ابن عباس و روش تفسیری او، ۴۷۴
- تحقیق در وجوه اشتراک قرآن و سنت اسلامی و تورات و تلمود، ۴۷۵
- تحقیق نسخه خطی «ایضاح مخالفه السنه لنص الكتاب و السنه»، ۴۷۶
- تحقیق و بررسی اسانید روایات تفسیری امام محمد باقر علیه السلام، ۴۷۶
- تحقیق پیرامون احادیث قدسی، ۴۷۸
- تحقیق پیرامون شخصیت و کتاب رجالی ابن غضایری، ۴۷۸
- تحقیق پیرامون کتاب من لا یحضره الفقیه شیخ صدوق رحمه الله، ۴۷۹
- تحقیق در رجال و تاریخ اشعریین، ۴۸۰
- تحلیل شخصیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دیدگاه امام علی علیه السلام، ۴۸۱
- تحلیل فلسفی عرفانی اسماء و صفات الهی در «صحیفه سجاده»، ۴۸۲
- تحلیل و بررسی روش ابن جوزی در نقد حدیث، ۴۸۳

- ۴۸۴ تحلیل و بررسی گفتگوها و مناظرات علوی و بهره‌گیری آن از قرآن و سنت،
- ۴۸۴ تحلیل و بررسی «مسند احمد بن حنبل»،
- ۴۸۵ تحلیل و تفسیری پیرامون عزل و نصب‌های حضرت علی علیه السلام در «نهج البلاغه»،
- ۴۸۶ تحلیلی از میثاق عهد الست در روایات شیعه،
- ۴۸۷ تحلیلی بر معانی و مصادیق فتنه در قرآن و «نهج البلاغه»،
- ۴۸۸ تربیت جسم از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۴۸۹ تربیت سیاسی از نظر اسلام،
- ۴۹۰ ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب «قواعد الحدیث»،
- ۴۹۱ ترجمه و تحقیق حکمت‌های منسوب به امیر مؤمنان علی علیه السلام
- ۴۹۲ ترجمه و تحقیق «قرب الإسناد»،
- ۴۹۲ ترجمه و تحقیق کتاب «لمعه من بلاغه الحسین علیه السلام»،
- ۴۹۳ تساهل و تسامح از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۴۹۴ تصحیح و تحقیق کتاب «العقل و الجهل» من النسخه الخطیه
- ۴۹۵ تصحیح و تحقیق یک نسخه خطی تفسیری و حدیثی
- ۴۹۶ تصحیح و نقد و بررسی کتاب «نفایس الفنون فی عرائس العیون»،
- ۴۹۷ تعدد زوجات در اسلام،
- ۴۹۸ تفسیر پذیری کتاب و سنت از دیدگاه امیرمؤمنان علیه السلام در «نهج البلاغه»،
- ۴۹۹ تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابه (سده اول هجری)،
- ۵۰۰ تفسیر مأثور و بررسی تطور آن با تکیه بر تفاسیر اثری شیعه،
- ۵۰۱ تفکرات اجتماعی (دیدگاه‌های جامعه‌شناختی) علی علیه السلام در «نهج البلاغه»،
- ۵۰۲ تقدیر روزی از دیدگاه امام علی علیه السلام،
- ۵۰۳ تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۵۰۴ تواضع و تکبر و مصادیق آن در قرآن و حدیث،
- ۵۰۴ تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و حدیث،
- ۵۰۵ توبه در قرآن،
- ۵۰۶ توحید در «صحیفه سجاده»،

- ۵۰۷ ----- توصیف روز قیامت بر اساس آیات قرآن و روایات معصومان علیهم السلام ،
- ۵۰۸ ----- توکل در قرآن و حدیث،
- ۵۰۸ ----- ثبات قدم در دینداری از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۵۰۹ ----- تقلید در اندیشه حضرت زهرا علیها السلام،
- ۵۱۰ ----- جامعیت قرآن از منظر «صحیفه سجادیه»،
- ۵۱۰ ----- جایگاه احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام در تفسیر قرآن،
- ۵۱۱ ----- جایگاه اخلاق در «صحیفه کامله سجادیه»،
- ۵۱۲ ----- جایگاه امام حسن مجتبی علیه السلام در حدیث شیعه،
- ۵۱۲ ----- جایگاه امام علی بن ابی طالب علیه السلام در تفسیر قرآن،
- ۵۱۴ ----- جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر اهل سنت،
- ۵۱۵ ----- جایگاه «صحیح مسلم» در سیر تدوین حدیث ،
- ۵۱۶ ----- جایگاه وصی از دیدگاه کتاب و سنت و ادب،
- ۵۱۶ ----- جایگاه و منزلت حضرت زهرا علیها السلام از دیدگاه اهل سنت،
- ۵۱۷ ----- جایگاه و نقش اهل بیت علیهم السلام در « صحیفه سجادیه » ،
- ۵۱۸ ----- جمع آوری روایات تطبیقی در تفاسیر روایی شیعیه و تحلیلی پیرامون آن،
- ۵۱۹ ----- جمع و تدوین تفسیر ابن عباس از منابع شیعی در جزء اول قرآن کریم،
- ۵۱۹ ----- جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی،
- ۵۲۰ ----- جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی صلی الله علیه و آله ،
- ۵۲۱ ----- چالش های فراروی حکومت مهدوی در نگاه قرآن و حدیث،
- ۵۲۲ ----- حب، اقسام و مظاهر آن در قرآن و حدیث،
- ۵۲۳ ----- حدیث و حدیث شناسی در آثار شهید مطهری،
- ۵۲۳ ----- حضرت مسیح و مسیحیت از دیدگاه روایات ، با تأکید بر مطالعه منابع متکلمان مسیحی،
- ۵۲۴ ----- حقایق پیرامون مصحف فاطمه علیها السلام،
- ۵۲۵ ----- حق و باطل از نظر قرآن و حدیث،
- ۵۲۶ ----- حقوق متقابل مردم و حکومت از دیدگاه حضرت علی علیه السلام ،
- ۵۲۷ ----- حکومت از دیدگاه «تهج البلاغه» .

- ۵۲۸ حکومت در «نهج البلاغه»،
- ۵۲۹ حلم و بردباری در قرآن و روایات و اثرات آن بر جامعه،
- ۵۳۰ خدانشناسی در «صحیفه سجادیه»،
- ۵۳۰ خدانشناسی در «نهج البلاغه»،
- ۵۳۱ خردگرایی در «نهج البلاغه»،
- ۵۳۲ خسران از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۵۳۳ خشم و غضب و آثار سوء آن از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۵۳۴ خوف و رجاء (ترس و امید) و اثرات تربیتی آن در قرآن و سنت،
- ۵۳۵ درآمدی بر حدیث پژوهی و چکیده پایان نامه های حدیثی،
- ۵۳۵ درآمدی بر مکتب حدیثی علامه طباطبایی در تفسیر،
- ۵۳۶ دراسه و تحقیق لکتاب «رد الفضائل الموضوعه»،
- ۵۳۷ درایه الحدیث (المختصر فی علم الدرايه)،
- ۵۳۷ در جستجوی «کتاب علی علیه السلام»،
- ۵۳۸ دستورات اخلاقی امیرالمؤمنین علی علیه السلام به کارگزاران،
- ۵۴۰ دشمن شناسی و روش های برخورد با آن از دیدگاه حضرت علی علیه السلام،
- ۵۴۰ دعا از دیدگاه امام علی علیه السلام،
- ۵۴۱ دعا در قرآن و «نهج البلاغه»،
- ۵۴۲ دعا و بداء و رابطه آن با قضا و قدر با ملاحظه آیات و روایات،
- ۵۴۳ دین و دنیا در «نهج البلاغه»،
- ۵۴۴ ذکر در قرآن و حدیث،
- ۵۴۴ ذکر و غفلت از دیدگاه قرآن و روایات،
- ۵۴۵ ذکر و موانع آن در قرآن و حدیث،
- ۵۴۶ ذوی القربی در قرآن، سنت و تاریخ،
- ۵۴۷ رابطه اخلاق و سیاست از دیدگاه امیر المؤمنین علیه السلام،
- ۵۴۸ راهبردهای جذب جوانان به دین از منظر قرآن و حدیث،
- ۵۴۹ راهنمای استفاده از «الذریعه» در تحقیقات حدیثی،

- ۵۴۹ ----- راه ها و شیوه های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۵۵۰ ----- رجعت از دیدگاه قرآن کریم و عترت،
- ۵۵۱ ----- رجعت در اسلام و مقایسه آن با آخر الزمان در یهودیت و مسیحیت،
- ۵۵۱ ----- رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۵۵۲ ----- روان درمانی در پرتو قرآن کریم و سنت نبوی،
- ۵۵۳ ----- روش تدوین کتاب «من لا یحضره الفقیه»،
- ۵۵۴ ----- روش شناسی شرح مولی صالح مازندرانی بر «اصول و روضه کافی»،
- ۵۵۴ ----- روش شناسی شیخ صدوق رحمه الله در تدوین حدیث،
- ۵۵۵ ----- روش شناسی شیخ صدوق در تدوین «من لا یحضره الفقیه»،
- ۵۵۶ ----- روش شناسی فقه الحدیث،
- ۵۵۷ ----- روش شناسی فقه الحدیثی فیض در «وافی»،
- ۵۵۹ ----- روش شیخ طوسی در تدوین حدیث،
- ۵۵۹ ----- روش های تشویق و تنبیه در قرآن و سنت و اثرات مثبت آن دو،
- ۵۶۰ ----- روش های تعلیم در قرآن کریم و سنت،
- ۵۶۱ ----- رویکرد «نهج البلاغه» به فرآیند تصمیم گیری،
- ۵۶۲ ----- زمینه های تاریخی خطبه های «نهج البلاغه»،
- ۵۶۳ ----- زن از دیدگاه «نهج البلاغه»،
- ۵۶۴ ----- زندگی حضرت ابراهیم علیه السلام در روایات مدرستین،
- ۵۶۵ ----- سعی و تلاش در قرآن و حدیث،
- ۵۶۶ ----- سلوک پیامبر صلی الله علیه و آله در شئون خانوادگی در قرآن و حدیث،
- ۵۶۷ ----- سیادت (عزت مسلمانان) در قرآن و «نهج البلاغه»،
- ۵۶۸ ----- سیر تدوین حدیث،
- ۵۶۹ ----- سیر حدیث و محدثان طبرستان و معرفی آثار آنها،
- ۵۶۹ ----- سیره تبلیغی امام صادق علیه السلام،
- ۵۷۰ ----- سیمای اهل بیت علیهم السلام در کلام علی علیه السلام،
- ۵۷۱ ----- سیمای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در «نهج البلاغه».

- ۵۷۲ سیمای حضرت ابراهیم علیه السلام در قرآن و حدیث،
- ۵۷۲ سیمای مترفین در قرآن و «نهج البلاغه»،
- ۵۷۳ سیمای محبتین در قرآن و روایات،
- ۵۷۴ شأن نزول و نقش آن در تفسیر،
- ۵۷۴ شخصیت سیاسی رسول اکرم صلی الله علیه و آله در قرآن و حدیث،
- ۵۷۵ شرایط استجاب دعا در قرآن و حدیث،
- ۵۷۶ شرح حال و آثار راویان مشهور ایرانی (در شعر و ادب) از قرن دوم تا چهارم هجری،
- ۵۷۷ شرح واژه های سوره فاتحه و بقره به وسیله روایات،
- ۵۷۷ شفاعت در قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام ،
- ۵۷۸ شناخت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دیدگاه امام علی علیه السلام در «نهج البلاغه»،
- ۵۷۹ شناخت در «نهج البلاغه»،
- ۵۸۰ شناخت و بررسی مکاتب حدیثی شیعه (بغداد و ری) تا پایان قرن پنجم هجری،
- ۵۸۱ شناخت و تحلیل مکتب حدیثی قم از آغاز تا قرن پنجم هجری،
- ۵۸۳ شورا در فتوا،
- ۵۸۴ شیوه های ارزیابی حدیث نزد اخباریان و تطبیق آن با دیدگاه اصولیان،
- ۵۸۴ شیوه های برخورد حضرت ابوالحسن الرضا علیه السلام در مناظرات از کتاب «عیون اخبار الرضا علیه السلام»،
- ۵۸۵ شیوه برخورد قرآن و اهل بیت (علیهم السلام) با ادیان،
- ۵۸۶ صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله در «نهج البلاغه»،
- ۵۸۷ صحیفه فاطمیه (مجموعه موضوعی سخنان فاطمه زهرا علیها السلام)،
- ۵۸۸ صلح و خشونت از دیدگاه قرآن و حدیث و پاسخ به شبهات،
- ۵۸۸ الصنائع البدیعیه فی «نهج البلاغه»،
- ۵۸۹ طبقه بندی عناوین و وجه تسمیه سوره های قرآن کریم،
- ۵۹۰ ظاهر و باطن کلام الهی از دیدگاه قرآن و سنت،
- ۵۹۱ عالم برزخ از دیدگاه قرآن و سنت،
- ۵۹۲ عالم غیب و شهود و حدود آنها در آیات و روایات ،
- ۵۹۳ عبودیت از دیدگاه قرآن و حدیث،

- ۵۹۴ عبودیت در «نهج البلاغه».
- ۵۹۵ عدالت اجتماعی از دیدگاه امام علی علیه السلام ،
- ۵۹۵ عدالت اجتماعی از دیدگاه امیر المؤمنین علی علیه السلام و سه تن از اندیشمندان اجتماعی،
- ۵۹۶ عدالت در نگرش و روش سیاسی امام علی علیه السلام ،
- ۵۹۷ عدل از دیدگاه آیات و روایات و فقه در ابواب مختلف از نظر شیعه،
- ۵۹۸ عزت از دیدگاه آیات و روایات،
- ۵۹۹ عصمت ائمه علیهم السلام در آئینه عقل و نقل،
- ۶۰۰ عقل و کاربرد آن در قرآن و حدیث،
- ۶۰۱ علمامه مجلسی و «بحار الأنوار»،
- ۶۰۲ علل انحراف جنسی در بین جوانان و ارائه راه کارهای قرآنی و حدیثی،
- ۶۰۲ علل انحطاط و بی ثباتی حکومت ها در «نهج البلاغه»،
- ۶۰۳ علل تدلیس در حدیث،
- ۶۰۴ علل و عوامل عزل و نصب کار گزاران در «نهج البلاغه»،
- ۶۰۴ علم غیب از دیدگاه آیات و روایات،
- ۶۰۵ علم لدنی در قرآن و حدیث،
- ۶۰۶ علم و جهل در «نهج البلاغه»،
- ۶۰۷ علوم قرآنی در کلام امام علی علیه السلام ،
- ۶۰۸ عوامل انحراف انسان از دیدگاه «نهج البلاغه»،
- ۶۰۹ عوامل انقراض امت ها در قرآن و «نهج البلاغه»،
- ۶۱۰ عوامل تحکیم و تخریب خانواده در قرآن و حدیث،
- ۶۱۰ عوامل و تئوری های تغییرات فرهنگی در «نهج البلاغه»،
- ۶۱۱ غلات و تأثیر آنان در افکار، عقاید و تاریخ شیعه ،
- ۶۱۲ فتنه از نگاه قرآن و حدیث،
- ۶۱۳ فرشتگان در آینه قرآن و حدیث و ادیان الهی دیگر ،
- ۶۱۴ فضائل فاطمه علیها السلام از دیدگاه آیات و روایات،
- ۶۱۵ فضیلت های اخلاقی از دیدگاه قرآن و حدیث،

- ۶۱۵ ----- فقر و غنا در قرآن و حدیث،
- ۶۱۶ ----- فقه الحدیث در تفسیر «المیزان»،
- ۶۱۸ ----- فلاح و فوز در قرآن و حدیث،
- ۶۱۹ ----- فلسفه نماز و روزه از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۶۱۹ ----- قرآن در روایات «کافی»،
- ۶۲۰ ----- قرآن در «صحیفه سجادیه»،
- ۶۲۱ ----- قرآن در «نهج البلاغه»،
- ۶۲۲ ----- قرآن و علوم و معارف آن در «نهج البلاغه»،
- ۶۲۳ ----- قلب سلیم در «صحیفه سجادیه»،
- ۶۲۴ ----- کاربرد و قلمرو دین بر اساس کتاب و سنت،
- ۶۲۵ ----- گردآوری و بررسی روایات اسباب نزول از اهل البیت علیهم السلام،
- ۶۲۵ ----- گردآوری و نقد و بررسی روایات تفسیری باقرین علیهما السلام،
- ۶۲۶ ----- گناه و آثار آن از دیدگاه قرآن و احادیث و مذاهب و نحله های (مهم) کلامی،
- ۶۲۷ ----- گناه و آثار سوء آن در قرآن و حدیث،
- ۶۲۷ ----- گواهان اعمال در قرآن و سنت،
- ۶۲۸ ----- لباس در قرآن و روایات و احکام آن،
- ۶۲۹ ----- لقمان حکیم و بررسی تطبیقی حکمت های او در روایات فریقین با نگاهی به متون عهدین،
- ۶۳۰ ----- لیله القدر از دیدگاه قرآن و روایات معصومان علیهم السلام،
- ۶۳۰ ----- ماهیت جن در قرآن و حدیث،
- ۶۳۱ ----- ماهیت عقل از دیدگاه مآصدرا و علامه مجلسی (با تأکید بر شروح آنها بر اصول کافی)،
- ۶۳۲ ----- مبانی روابط و سیاست خارجی دولت اسلامی در قرآن و سنت،
- ۶۳۳ ----- مبانی شیخ طوسی در رفع تعارض اخبار در «استبصار»،
- ۶۳۴ ----- مبانی قرآنی و حدیثی براءت از مشرکان،
- ۶۳۵ ----- مبانی نقد متن الحدیث عند الفریقین،
- ۶۳۵ ----- مبانی و اصول تربیت اجتماعی در «نهج البلاغه»،
- ۶۳۶ ----- مبانی و گستره آزادی سیاسی در اندیشه و رفتار حضرت علی علیه السلام،

- ۶۳۷ ----- مبانی ولایت ولی الله ، -----
- ۶۳۸ ----- محاربه و افساد فی الارض در قرآن، حدیث و فقه اسلامی، -----
- ۶۳۹ ----- محدثان شیعه در قرن نهم و دهم هجری و سبک حدیث نگاری آنان، -----
- ۶۴۰ ----- محورهای فعالیت غلات (غلو، جریانات پیدا و نهان)، -----
- ۶۴۱ ----- مدیریت از دیدگاه «نهج البلاغه»، -----
- ۶۴۱ ----- مراتب و درجات ایمان در قرآن و حدیث، -----
- ۶۴۲ ----- مراحل و مواقف قیامت در قرآن و روایات از دیدگاه مفسران شیعه و سنی از قرن پنجم تا کنون، -----
- ۶۴۳ ----- مروری بر زندگی و شخصیت عبدالله بن مسعود، -----
- ۶۴۴ ----- مستشرقان و حدیث : نقد و بررسی دیدگاه های گلدزیهر و ساخت، -----
- ۶۴۴ ----- مسجد در جامعه اسلامی از دیدگاه آیات و روایات، -----
- ۶۴۵ ----- مسلک اخباریه در شیعه، -----
- ۶۴۶ ----- مسندنویسی در تاریخ حدیث، -----
- ۶۴۷ ----- مشارکت اجتماعی زنان از دیدگاه قرآن و حدیث، -----
- ۶۴۸ ----- مشکلات و موانع خلافت علی علیه السلام از دیدگاه تاریخ، -----
- ۶۴۹ ----- مصاحف صحابه و صاحبان آن، -----
- ۶۵۰ ----- معاد از دیدگاه عقل و نقل، -----
- ۶۵۱ ----- معناشناسی واژه «عدل» و مترادف ها و متضادهای آن در قرآن و «نهج البلاغه»، -----
- ۶۵۱ ----- معیارهای فهم و نقد حدیث در تفسیر «المیزان»، -----
- ۶۵۲ ----- مفهوم عقل در کتاب «العقل و الجهل» اصول «کافی» با تأکید بر شرح مآصدا، -----
- ۶۵۳ ----- مفهوم فتنه در قرآن کریم و «نهج البلاغه»، -----
- ۶۵۳ ----- مفهوم قرض و قرض الحسنه و جایگاه آن در قرآن و حدیث و مقایسه آن با فرهنگ جاری جامعه، -----
- ۶۵۴ ----- مفهوم و جایگاه شادمانی در بیان قرآن و حدیث، -----
- ۶۵۵ ----- مفهوم و ملاک های لهُو با توجه به مصادیق قرآنی و روایی آن، -----
- ۶۵۶ ----- مقام رضا و تسلیم در قرآن و حدیث، -----
- ۶۵۶ ----- مقایسه بین زهد اسلامی و رهبانیت مسیحی از دیدگاه کتاب و سنت، -----
- ۶۵۷ ----- مقایسه میان اسلوب قرآن و حدیث با علم کلام در طرح عقائد، -----

- ۶۵۸ ----- مقایسه قصه گویی قرآن کریم و اسطوره سازی ادیان با نگرشی بر روایات،
- ۶۵۹ ----- مکتب حدیثی شیعه در کوفه از آغاز تا پایان قرن سوم هجری،
- ۶۶۰ ----- مکر الهی در قرآن و حدیث،
- ۶۶۰ ----- ملاک ها و معیارهای وضع حدیث،
- ۶۶۲ ----- ملاک های انتخاب و انتصاب نیروی انسانی در مدیریت اسلامی با تأکید بر «نهج البلاغه»،
- ۶۶۳ ----- مناقشه المصادر الروائیه للمذهب الحنفی بالإعتماد علی أحادیث أميرالمؤمنین علی علیه السلام ،
- ۶۶۴ ----- منزلت حسین علیه السلام در قرآن و سنت،
- ۶۶۴ ----- منهج تفسیری اهل بیت علیهم السلام ،
- ۶۶۵ ----- منهج حدیثی شیخ حرّ در «وسائل الشیعه»،
- ۶۶۶ ----- مواجهه اهل بیت علیهم السلام با اهل حدیث در برداشت از قرآن کریم،
- ۶۶۷ ----- موعظه و اندرز در «نهج البلاغه»،
- ۶۶۷ ----- مهدی موعود(عج) در قرآن و احادیث،
- ۶۶۸ ----- نسیان و آثار آن از منظر قرآن و حدیث،
- ۶۶۹ ----- نضایح پدران به فرزندان در قرآن و حدیث،
- ۶۷۰ ----- نصرت الهی و شرایط آن در قرآن و حدیث،
- ۶۷۱ ----- نظام حیات اخروی و ویژگی های کلی آن از نگاه قرآن و حدیث،
- ۶۷۲ ----- نعمت یافتگان در قرآن و حدیث،
- ۶۷۳ ----- نفس از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۶۷۴ ----- نقد حدیث با تکیه بر کتاب،
- ۶۷۵ ----- نقد و بررسی احادیث ضعیف در باره حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام،
- ۶۷۵ ----- نقد و بررسی احادیث مربوط به قرآن در «صحیح» بخاری،
- ۶۷۶ ----- نقد و بررسی اسرائیلیات در قصص الأنبیاء در باره چهار پیامبر
- ۶۷۷ ----- نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن و سیر تاریخی آن،
- ۶۷۸ ----- نقد و بررسی دیدگاه های پیرامون نقش، کاربرد و اعتبار روایات تفسیری،
- ۶۷۹ ----- نقد و بررسی روش و دیدگاه ابن جوزی در باب فضائل اهل بیت علیهم السلام ،
- ۶۷۹ ----- نقد و بررسی روش های تشخیص حدیث موضوع،

- ۶۸۰ ----- نقد و بررسی سندی و دلالتی موافقات عمر،
- ۶۸۱ ----- نقد و بررسی علل جعل حدیث،
- ۶۸۲ ----- نقد و بررسی کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان و موارد مغایرت آن با آیات و روایات،
- ۶۸۳ ----- نقد و تحلیل ترجمه های فارسی هشتاد خطبه اول «نهج البلاغه»،
- ۶۸۳ ----- نقد و تحلیل دیدگاه های متصوفه به حدیث،
- ۶۸۴ ----- نقش ارتباطات در مدیریت از دیدگاه قرآن و «نهج البلاغه»،
- ۶۸۵ ----- نقش امام رضا علیه السلام در حدیث شیعه،
- ۶۸۶ ----- نقش ایرانیان در تدوین و نشر حدیث تا پایان قرن چهارم هجری،
- ۶۸۶ ----- نقش تاریخ در نقد و بررسی حدیث،
- ۶۸۷ ----- نقش دانش رجال در تفسیر و علوم قرآن،
- ۶۸۸ ----- نقش دعا و ذکر در تربیت روان،
- ۶۸۹ ----- نقش عقل در تربیت از دیدگاه قرآن و حدیث،
- ۶۹۰ ----- نقش علامه مجلسی در احیا و تدوین حدیث،
- ۶۹۰ ----- نقش مردم در حکومت از دیدگاه امام علی علیه السلام ،
- ۶۹۱ ----- نقش معلم در تعلیم و تربیت با توجه به آیات و روایات،
- ۶۹۲ ----- نقش و جایگاه حدیث در حوزه درسی قم تا پایان قرن چهارم هجری،
- ۶۹۲ ----- نگاه مولوی به گزاره های مذهبی (قرآن و حدیث) در مثنوی،
- ۶۹۳ ----- نگاهی به روایات کتب اربعه،
- ۶۹۴ ----- نگرشی بر نظام اجتماعی سیاسی در قرآن و حدیث،
- ۶۹۵ ----- نگرشی تطبیقی بر عزل و نصب مدیران در ایران با توجه به دیدگاه «نهج البلاغه»،
- ۶۹۵ ----- نگرشی نوین به مسائل زنان در کتاب و سنت،
- ۶۹۶ ----- نیایش از دیدگاه قرآن کریم و حدیث،
- ۶۹۷ ----- نیکی و نافرمانی نسبت به والدین در قرآن و حدیث،
- ۶۹۷ ----- واپس گرایی از نظر قرآن و حدیث،
- ۶۹۸ ----- وجوه و نظایر و غریب قرآن در آثار اهل بیت علیهم السلام ،
- ۶۹۹ ----- وظایف کار گزاران از دیدگاه امام علی علیه السلام ،

- وظایف متقابل زن و شوهر در قرآن و حدیث، ۶۹۹
- ولایت در «نهج البلاغه»، ۷۰۰
- هجرت در قرآن و «نهج البلاغه»، ۷۰۱
- هجرت و مهاجرت در قرآن و حدیث، ۷۰۲
- هدایت و ضلالت از دیدگاه قرآن و روایات، ۷۰۲
- هویت و انتساب «صحیفه سجاده» با تکیه بر شاخصه های متن، ۷۰۳
- یاد مرگ در قرآن و بیان حضرت علی علیه السلام و پی جویی آن در ادب فارسی، ۷۰۴
- درباره مرکز ۷۲۲

چکیده پایان نامه های حدیثی

مشخصات کتاب

سرشناسه : هوشمند، مهدی، ۱۳۴۲ -

عنوان و نام پدیدآور : چکیده پایان نامه های حدیثی / مهدی هوشمند؛ سرویراستار محمدهادی خالقی.

مشخصات نشر : قم : موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۹ -

مشخصات ظاهری : ج.

فروست : پژوهشکده علوم و معارف حدیث؛ ۸۸

شابک : دوره ۹۷۸-۹۶۴-۴۹۳-۷۴۶-۰؛ ۱۲۵۰۰ ریال (ج.۱)؛ ج.۲ ۹۷۸-۹۶۴-۴۹۳-۷۴۷-۷ : ۷-۷۴۷-۴۹۳-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت : ج.۲ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیبا).

یادداشت : نمایه.

موضوع : احادیث--چکیده ها

موضوع : پایان نامه ها -- ایران -- چکیده ها

رده بندی کنگره : ۹۰۵۳/Z۵۰۵۳ چ ۱۳۸۹ ۸

رده بندی دیویی : ۰۱۵/۵۵۰۷۵

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۴-۲۸۷-۴۰

ص: ۱

جلد اول

اشاره

ص: ۱

پیشگفتار بالندگی و رشد هر دانشی مرهون زحمات و کوشش هایی است که دانشیان آن رشته از علم، بر خود هموار می سازند تا نتایجی دقیق و علمی را بر مسایل آن دانش، مترتب سازند. در طول تاریخ علم، در موضوعات مختلف هر علم، پژوهش های فراوانی صورت پذیرفته است که هر یک در راه دستیابی به مقاصد آن علم، گامی به پیش محسوب می شوند. دانش های حدیثی نیز این راه را پوییده اند و دانشیان حدیث پژوه، با اهتمام نسبت به حدیث و به کارگیری توان بشری خود، در پی آن بوده اند که حدیث را آن چنان که از سرچشمه زلالش جاری شده، با همان صفا و طراوت، حفظ کنند و آن را به تشنگان فیض حدیث بنوشانند. ایشان با پژوهش های خود، برای قابل دسترس کردن درک و فهم احادیث، کوشیده و آموزه های احادیث را در اختیار دیگران گذارده اند. در عصر حاضر نیز بسیاری از پژوهشگران جوانی که قدم در راه تحقیق در حوزه حدیث گذارده اند و روش های نوین پژوهش، به گونه ای درخور توجه، نتایج پژوهش های ایشان را علمی کرده است. با این همه، به هر حال، هر پژوهشگری در اولین قدم در راه دستیابی به مطلوب خویش، به ناچار باید کوشش های گذشتگان را بازشناسد و پس از شناخت دقیق وضعیت موجود زمان خویش، قدمی در آن راستا به پیش نهد. بدیهی است که بدون اطلاع و استفاده از کوشش های گذشتگان و دیگر دانشیان، نمی توان انتظار پژوهشی دقیق و نو را داشت و بسا دوباره کاری ها یا بیهوده کاری ها که شاهد خواهیم بود! مرکز تحقیقات دارالحدیث، با درک این نیاز ضروری در امر پژوهش، فعالیت هایی را در جهت اطلاع رسانی علمی به پژوهشگران حوزه حدیث، آغاز کرده است. از این دسته، هم اینک، عناوین زیر در دست تألیف، تحقیق و نشر است که به زودی به جامعه پژوهشگران حدیث، تقدیم خواهد شد: ۱. فهرستگان نسخه های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه ۲. کتابشناسی ترجمه های متون حدیثی شیعه ۳. کتابشناسی جامع حدیث شیعه ۴. چکیده پایان نامه های حدیثی کتاب حاضر، جلد اول از مجموعه چکیده پایان نامه های حدیثی است که پایان نامه های مراکز مختلف آموزشی داخل کشور را در مقاطع تحصیلی دکتری و کارشناسی ارشد، دربر می گیرد. جلد های بعدی این مجموعه نیز، به یاری خداوند، به تدریج، آماده نشر خواهد شد. در این جا بر خود لازم می دانیم که از تلاش های فاضل محترم حجه الاسلام مهدی هوشمند که زحمت تهیه این کتاب را بر خود هموار کردند و همه کسانی که در آماده سازی کتاب با ما همکاری داشته اند، تشکر فراوان نماییم. راهنمایی ها و ارشادات خوانندگان محترم را نیز به جان خریداریم. معاونت پژوهش و آموزش مرکز تحقیقات دارالحدیث آبان ۱۳۸۳

ص: ٦

..

مقدمه حدیث ، پس از قرآن کریم، یکی از منابع با ارزش و اصلی در همه زمینه های زندگی مسلمانان است . طی قرن های گذشته برای حفظ و نگهداری این میراث ماندگار و همتای قرآن ، زحمات فراوان کشیده شده و دانشمندان اسلامی در حفظ این امانت الهی ، سختی های زیادی را متحمل شده و زیان ها دیده اند، لیکن با همه این احوال ، کتاب های حدیثی بسیاری در اثر حوادث و اتفاقات ارضی و سماوی از بین رفته و نسل های بعد را از استفاده بهینه از این آثار ارزشمند ، بی بهره ساخته است . سختکوشی محققان و مصنفان برای احیا و حفظ بقایای این گنجینه های پربها ، درمانی است برای رفع آلام ناشی از این ضایعه تأسف بار، و روزنه امیدی است برای بارور شدن و شکوفایی شکوفه های بوستان دین. گرایش به حدیث و تحقیقات حدیثی در میان طبقات روشن فکر نیز پدید آمده است که امروزه ، هم در مراکز و مدارس علمی و دینی ، و هم در آموزشگاه ها و دانشگاه ها به خوبی به چشم می خورد و پویندگان این رشته ، در جریان پژوهش های علمی خویش ، ضمن گذراندن دوره های حدیث شناسی ، دست مایه کوشش خود را به صورت پایان نامه (رساله) ارائه داده اند و اساتید فن ، ضمن بررسی و قضاوت ، آنها را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و گواهی علمی لازم را به نگارندگان اعطا کرده اند. رشد و شکوفایی تحقیقات علمی در هر زمینه ، نیاز به یک سلسله ابزار و وسایل خاص دارد . نگارش پایان نامه های حدیثی نیز با کند و کاو در منابع با ارزش حدیثی امکان پذیر است . دانش پژوهان حدیث ، طبق سلیقه و ذوق سلیم خود ، با همراهی و همیاری استادان ورزیده ، با سعی و تلاش و پیگیری مداوم و با صرف اوقات بسیار و حضور در کتاب خانه های عمومی و تخصصی و با استفاده از منابع گردآوری شده در این کتاب خانه ها ، با انگیزه والا و نگرشی ژرف ، به تحقیق در موضوعات دلنشین حدیثی پرداخته اند و پایان نامه خود را تدوین کرده ، ضمن درج یک چکیده یا نمایه و یا فهرست موضوعی ، شکل زیبایی به کار خود داده اند و همین ، باعث شده که بسیاری از این پایان نامه ها در زمره آثار با ارزش علمی قرار گیرند و بسیاری از پویندگان ، برای تحقیقات خود ، از آنها به عنوان راهنما و ابزار کلیدی استفاده کنند . به عبارتی ، امروزه ، گردآوری این پایان نامه ها در مراکز پژوهشی و کتاب خانه های تخصصی ، از پیش نیازهای تحقیق علمی به شمار می آید. مجموعه حاضر ، حاوی اطلاعات کتابشناختی و گزارش هایی از پایان نامه های حدیثی موجود در کتاب خانه تخصصی «مرکز تحقیقات دارالحدیث قم» است که با همکاری اساتید محترم و با مساعدت برخی مراکز علمی پژوهشی ، تا پایان اسفند ماه ۱۳۸۲ ، فراهم آمده اند. شیوه کار به این صورت است که پس از ذکر عنوان هر پایان نامه، نخست به موضوع آن و هدف نگارنده از نوشتن پایان نامه اشاره می گردد . سپس ، گزارش گونه ای از عملکرد وی در پایان نامه و در ضمن آن ، عناوین و موضوعات هر فصل و هر باب ، به اختصار ، بیان می شود . پایان نامه هایی که دارای چکیده یا خلاصه بوده اند، همان چکیده یا خلاصه ، با کمی تغییر ، آورده شده است . برای سهولت دسترس محققان به موضوعات و عناوین موجود در پایان نامه ها، گردآوری این مجموعه بر اساس ترتیب الفبایی عناوین پایان نامه ها صورت گرفته است و در خاتمه نیز فهرست های الفبایی عناوین پایان نامه ها ، پدیدآورندگان ، استادان راهنما و مشاور و نیز نهادهای آموزشی پژوهشی مربوط ، استفاده از آن را آسان تر نموده است. به یاری خدا معرفی اجمالی پایان نامه های حدیثی ادامه خواهد یافت.

ص: ٨

..

ص: ٩

..

ص: ١٠

..

آفرینش از دیدگاه قرآن و حدیث

۱. آفرینش از دیدگاه قرآن و حدیث، محمدعلی حسین زاده، کارشناسی ارشد معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استاد مشاور: ...، ۲۰۵ ص، دست نویس. نگارنده، در این پایان نامه به بررسی نخستین سؤال ذهنی بشر، یعنی «آفرینش» پرداخته و با استناد به آیات و روایات و اقوال بزرگان و دانشمندان، به این پرسش ذهن بشر تا اندازه ای پاسخ داده است. نگارنده، بحث خود را با مقدمه ای آغاز نموده که در آن، به مبحث خلقت در ادیان و مذاهب مختلف پرداخته و این نکته را خاطر نشان کرده است که بسیاری از انسان ها در راه شناخت آفرینش، راه کج را پیموده اند و به ورطه هلاکت افتاده اند. او علت این کج روی را کج فهمی دانسته، که ناشی از تصوّر اعتقاد به خلق الساعه بودن جهان است و یا این تفکر که این ماده محتاج و به تمام معنا فقیر، علت و مبدأ آفرینش شده است. به نظر نویسنده، این کج روی نه تنها در بین اهل مذاهب کنونی، بلکه از زمان های بسیار قدیم، وجود داشته و بشر بدون راهنما، نتوانسته است پی به حقیقت ببرد. همین نیز منشأ پیدایش افکار غلط و پیدایی خدایان متعدد گردیده است. این رویکردها باعث شده تا این روایت کهن از عهد سومری ها که بر این عقیده بوده اند نظم و ترتیب فعلی جهان، حاصل نبرد و جدالی است که بین اژدهای دریای ظلمت و پیکرهای آشفته و توفانی با خدایان نور و الهه نظم و آرامش در گرفته است و یا پیدایش چهار فصل در مصر قدیم به این شکل بوده که «ایشتر» در طلب عاشق دلداده خود، به سرزمین «حوس» فرود آمد و چون بین خدایان درگیری صورت گرفت، آن اختلاف، منجر به پیدایش چهار فصل شد. این پایان نامه، از فصل بندی و تبویب موضوعات و عناوین، بی بهره است و نگارنده، فقط به ذکر عناوین بحث و بیان شاهد مثال از آیات و روایات، بسنده نموده است. اما شکل کلی پایان نامه بر معیار تقدیم بررسی آیات و سپس روایات، استوار است، منتها نویسنده در لابه لای استدلال بر اصل بحث، اشاراتی نیز به تقدیم و تأخیر آفرینش موجودات کرده و با استناد به آیات و روایات، این مطلب را روشن ساخته است. عناوین عمومی و کلی این پایان نامه عبارت اند از: خلقت آسمان و زمین، خلقت ملائک، خلقت آدم و حوا، خلقت بنی آدم، خلقت چهار فصل، خلقت حیوانات، پیشگویی وسایل نقلیه ماشینی در قرآن، وجود داشتن جانداران در کرات دیگر، زوج بودن مخلوقات، هدف از آفرینش، و در نهایت، بحث خلق و امر.

ابتلا از دیدگاه قرآن و سنت

۲. ابتلا از دیدگاه قرآن و سنت، مجتبی بیگلری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر احمد احمدی، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۳، ۲۵۱ ص. این پایان نامه، درباره یکی از سنت های لا یتغیر الهی، یعنی امتحان و ابتلاست. نگارنده، نخست با گشودن یک مدخل در نوشتار خود، ضمن تصریح به این که ابتلا از ناحیه خداوند، قانونی حتمی و ثابت است، به این مطلب نیز اشاره دارد که ابتلا، قانونی عمومی است و مختص فرد یا افراد خاص یا زمان خاصی نیست و حتی گریبانگیر خواص بندگان خدا (مانند پیامبران و اولیا) نیز می شود، و این که ابتلائی خداوند، برای استعلام و یادگیری و برطرف کردن جهل نیست؛ زیرا او به همه چیز، قبل از ایجاد و آفرینش علم دارد، بلکه از آن جهت انسان ها را می آزماید تا صفات درونی شان به منصفه ظهور برسد و شئون باطنی و لیاقت ذاتی شان از کمال یا نقص، سعادت یا شقاوت، به مرحله فعلیت درآید تا آنان را به واسطه آنچه انجام می دهند، پاداش دهد و یا مجازات کند، نه بر اساس علم خود. شرط اصلی ابتلا، اختیار است. بنا بر این، امتحال در مورد موجود مختار، یعنی انسان، قابل تصور است؛ زیرا اگر انسان قدرت انتخاب و اختیار نداشت که اطاعت کند یا عصیان ورزد، صابر باشد یا ناشکیبایی کند، و ایمان آورد یا کافر شود، امتحان و ابتلائی او از حکمت بی انتهای پروردگار، به دور بود. ابتلائی انسان از سوی خداوند، آثار بسیار مفید و ارزشمندی را در تکامل او دارد؛ زیرا صفات و سجایای اخلاقی آدمی، تنها در معرکه امتحان به نعمت ها و نعمت ها، خوشی ها و سختی ها و به طور کلی در فراز و نشیب های زندگی تکوین می یابند و تکمیل می شوند. لذا خداوند، هر کس را بیشتر دوست می دارد، بیشتر گرفتار کرده، سخت تر امتحان می کند. این پایان نامه، از پنج فصل و هر فصل از بخش هایی تشکیل شده است. فصل اول، درباره معنای لغوی و اصطلاحی و بررسی لغات مترادف و متشابه ابتلاست. در فصل دوم، قانونی بودن این سنت الهی و وسایل و ابزارهای آن، مورد بحث قرار گرفته است. در این زمینه با تکیه بر آیات و روایات و سخنان دانشمندان و بزرگان و مفسران، تمام راه هایی که بشر با آنها مورد امتحان قرار می گیرد، معرفی شده و درباره هر کدام، توضیحاتی داده شده است. نویسنده، در بخش سوم این فصل، اجرای این سنت الهی را از انحصار در حوادث سخت و ناگوار، خارج دانسته و بر این عقیده است که بشر از راه های دیگر نیز مورد ابتلا قرار می گیرد. دو راه عمده این ابتلا، عبارت اند از: قبض و بسط نعمت و رفع عذاب. فصل سوم نیز در بیان عمومیت ابتلا، یعنی ابتلائی انبیا و مؤمنان و شدت ابتلائی مؤمن و چگونگی ابتلا در اقوام و امت های پیشین است. در این زمینه، بیشتر از آیات و قصص قرآنی و روایات و نکات تاریخی استفاده شده است. فصل چهارم، درباره رابطه ابتلا و علم خداوند و رابطه آن با اختیارات بشر است. در فصل پنجم نیز واکنش مردم در برابر امتحانات خداوند و صبر بر ابتلا و اهمیت آن و نقش ابتلا در تکامل انسان از دید آیات و روایات، بررسی شده است. نگارنده، با حدیثی از امیرمؤمنان درباره نقش ابتلا در سازندگی بشر و تحوّل سیر زندگانی او، پایان نامه خود را به پایان برده است.

ادب در تعالیم قرآن و سنت

۳. ادب در تعالیم قرآن و سنت، محمدرضا غفوری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام علی حجتی کرمانی، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۲، ۲۳۲ص، دست نویس. بحثی که نگارنده در صدد بیان و توضیح آن است و یک بحث اخلاقی است، این که اگر شخص از سر هدایت یابی و یقین و ایمان، و با اندیشه ای خاص در قرآن بنگرد، بسیاری از آیات و سوره ها را می یابد که او را در رسیدن به اهداف بلند و متعالی مورد نظرش یاری می رسانند. زمینه اصلی بحث و اصول آن را مرحوم علامه طباطبایی در تفسیر المیزان، در ذیل آیه ۱۱۱ سوره مائده آورده و بیشتر بر ادب انبیا، تأکید نموده است. همین، محور بحث قرار گرفته که بسیاری از ارزش ها و فضایل اخلاقی بر پایه و مبنای ادب است. لذا می گوئیم: ادب ظرافت، عمل، گفتار، بیان و...، و به تعبیر دیگر، بهترین صورت و قالبی است که این فضایل در آن تحقق می یابند و بر این اساس، ادب اخلاقی را جایگاهی خاص و برتر در بین دیگر فضایل قرار داده اند. مباحث این پایان نامه، در دو بخش کلی تدوین شده است: مباحث کلی ادب و اخلاقیات، و مصادیق این مبحث از زندگی پیامبران و سیره آنان در زمینه آداب. نویسنده، این مباحث را در یک مقدمه و چهار فصل توضیح می دهد. وی در فصل اول، نخست به تعریف اخلاق و بیان ریشه کلی اخلاق و مترادفات آن پرداخته و سپس، تعریف ادب از قول لغویان و ادبا و وجه ارتباط و نسبت ادب با اخلاق را روشن کرده است. البته شواهدی که نویسنده می آورد، شامل هر دو زمینه می شود. فصل دوم، در بیان ویژگی ادب قرآنی است. نگارنده، در توضیح این مطلب، مسئله اعجاز بودن قرآن را مطرح ساخته و از این دیدگاه، الگودهی قرآن را از معجزات آن شمرده و بهترین الگوی اخلاقی برای بشر معرفی نموده است. به اعتقاد نویسنده، اگر کتاب خدا اعجاز نبود، این قدرت رسوخ را در نفس بشر نداشت. همچنین قرآن، قانونی تغییرناپذیر است. فصل سوم، در باب آداب و ویژگی های مؤمنان در قرآن است. این فصل نیز از بخش هایی چون: آداب فردی و شخصی، آداب اجتماعی و معاشرتی، بحثی مستقل در باب ادب سلام و تحیت، و ادب در برابر پیامبر اسلام و والدین، تشکیل شده است. نگارنده، در این فصل، از احادیث شمارنده ویژگی های مؤمن، استفاده نموده و سپس، شرح این احادیث را از قول بزرگانی چون علامه مجلسی، بیان کرده است. نویسنده، در فصل چهارم به معرفی الگوهای نمونه (مانند انبیای الهی یاد شده در قرآن کریم) پرداخته و ضمن آوردن مثال هایی از آیات قرآن، ادب انبیای الهی در قرآن کریم را محور این بحث قرار داده است. شایان ذکر است که نویسنده، در بیان این قضایا، ملاحظه کلیت بحث را نموده و ادب انبیا را از هر دو جنبه فردی و اجتماعی، بررسی کرده و در پایان، ذکر هر قضیه، اثر رفتاری آن پیامبر را در جامعه عنوان نموده است.

ارتباط با اهل کتاب و شیوه برخورد با آنان از دیدگاه قرآن و حدیث

۴. ارتباط با اهل کتاب و شیوه برخورد با آنان از دیدگاه قرآن و حدیث، منصور قاسمی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۸۰، ۳۰۰ص. کوشش نگارنده در این پایان نامه بر این بوده که با استفاده از آیات قرآن و روایات معصومان علیهم السلام و احیانا اقوال و فتاوی علمای، به سؤالاتی از این قبیل پاسخ دهد که: آیا اسلام، نسخ ادیان پیشین است و هرگونه رابطه با پیروان ادیان گذشته را رد کرده و بنای جنگ با آنان را دارد؟ یا ادیان پیشین را تأیید کرده و روابط مسلمانان با پیروان آنان را مجاز می داند؟ و اگر به مسلمانان اجازه می دهد که با پیروان سایر ادیان الهی، رابطه دوستی برقرار نماید، حدود و ضوابط این روابط، بر چه مبنا و تا چه حدّ است؟ سپس، حدود روابط مسلمانان با پیروان ادیان دیگر و به تعبیر عام تری «کفار» را بیان کرده و ضوابط آن را مشخص کرده است. این پایان نامه، در یک مقدمه و شش بخش که دارای فصل‌هایی است تألیف شده است. در فصل اول، تعریف «اهل کتاب» و بررسی واژه «اهل» در لغت و اصطلاحات ادبی مورد بررسی قرار گرفته و طبق تعاریفات متداول، اهل کتاب را گروهی از پیروان انبیا که به کتاب آسمانی آن پیامبر، ایمان و اعتقاد داشته باشند، معرفی کرده است. فصل دوم، درباره اهل کتاب در قرآن است که به تفحص نگارنده، این واژه ۳۲ بار در قرآن به کار رفته، گرچه در مصادیق آنها بین مفسران، اختلاف است. فصل سوم به معرفی اجمالی اهل کتاب پرداخته و ضمن معرفی آنان، کتب، مراسم مذهبی، برخی انحرافات، مراسم ازدواج، و گروه‌ها و فرقه‌های هر مذهب، شرح داده شده است. بخش دوم در زمینه روابط اجتماعی اهل کتاب است. نگارنده، در این فصل به مسئله ازدواج با اهل کتاب و مشروعیت و عدم مشروعیت آن پرداخته و ضمن استناد به آیات قرآن و ذکر احادیث موافق و مخالف، اقوال فقهی مسئله را نیز بیان کرده و ضمن بیان ادله طرفین، یک جمع‌بندی کلی بین این اقوال نموده است. در بخش سوم، درباره مسئله طهارت و نجاست اهل کتاب، بحث شده است این بخش، از مفصّل‌ترین بخش‌های پایان نامه بوده، دارای پنج فصل است. در فصل اول، تعریف طهارت و نجاست از نظر لغت و اصطلاح، بیان شده است. فصل دوم، درباره طهارت و نجاست در قرآن و حدیث و حدود هر یک در این دو دسته از ادله است. فصل سوم در این مورد است که: آیا مشرکان و کفار، نجس اند یا نه؟ نگارنده، ضمن تعریف مشرک و کافر و ذکر اختلاف میان علمای مسلمان در این باب، بیشتر هم خود را در نقض و ابرام مسئله در میان آیات و روایات، مصرف داشته و اقوال در این باب را در فصل چهارم با عنوان «طهارت و نجاست اهل کتاب از نظر علما» آورده و نظر مشهور و غیر مشهور بین فقه‌های را متقدّم و متأخر را بیان کرده است و متذکر شده که این اختلاف فتوا از چه چیزهایی ناشی می شود. فصل پنجم، درباره استعمال لفظ «نجس» در قرآن و حدیث است. وی استعمال این واژه را در قرآن، یک بار و استعمال واژه‌های مترادف آن را چند بار با آیات مربوطه، بیان کرده است و متذکر می شود که در روایات نیز، در کتب قدیم و جدید حدیث شیعه، موارد زیادی از کاربرد واژه «نجس» و واژه‌های مترادف آن به چشم می خورد. در ادامه این فصل، مصاحبه‌ای با یکی از بزرگان مسیحیت در ایران شده که سؤالاتی درباره عقاید مسیحیان و صحت و عدم صحت این اعتقادات از ایشان شده و او نیز پاسخ‌هایی می دهد. فصل ششم، بیان دلایل طهارت اهل کتاب است که در این فصل، با بیان آیات قرآن و روایات فریقین و نقل اختلاف فتاوی علمای و بیان منشأ اختلاف، به پاره‌ای از مسائل مربوط به روابط اجتماعی اهل کتاب (از قبیل: جواز ازدواج با اهل کتاب، حلیت خوراک اهل کتاب برای رزمندگان، جواز رضاع، جواز تغسیل کتابی، و روش و سیره پیامبر و ائمه با

آنان) اشاره شده و از همه این بحث‌ها یک نتیجه‌گیری کلی شده است. بخش چهارم، درباره روابط اقتصادی و تجاری با اهل کتاب است. این فصل نیز شش فصل دارد. در فصل اول به بحث حلیت یا حرمت طعام اهل کتاب از نظر علمای شیعه و اهل سنت پرداخته شده است. فصل دوم، درباره دیدگاه قرآن در مورد طعام اهل کتاب است که به مناسبت، معنای واژه «طعام» در قرآن، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل سوم نیز معنای طعام در لغت و عرف و دلیل عقل، شرح داده می‌شود. در فصل چهارم، محقق، دلایل قائلان به تحریم ذبیحه اهل کتاب را بررسی نموده و ضمن آوردن آیاتی از قرآن و روایات معصومان علیهم السلام به عنوان دلیل حرمت و بیان ادله قائلان به حلیت، جمع بین دو قول را نیز متعرض شده است. در فصل پنجم، شرایط و ضوابط حلیت طعام در اسلام و دستورالعمل اسلام در خصوص مأكولات و آشامیدنی‌ها بیان شده و حکم حیوانات حلال گوشت و حرام گوشت از نظر شرع مقدس اسلام بیان شده و طریقه و ضابطه استفاده از حیوان حلال گوشت، شرح شده است. در فصل ششم، علت تحریم طعام و ذبیحه اهل کتاب، همراه با حکمت تخفیف، بیان شده است. بخش پنجم نیز دارای شش فصل است: در فصل اول به جهانی بودن رسالت اسلام و سیره پیامبر صلی الله علیه و آله در رسالت و نامه نگاری ایشان به سلاطین، اشاره شده است. فصل دوم، درباره صلح جویی اسلام است و این که فلسفه تشریح جهاد در اسلام، چه چیزهایی است. فصل سوم، درباره شیوه‌های تبلیغی اسلام است که در مورد یکی از شیوه‌ها که ازدواج پیامبر صلی الله علیه و آله با زنان اهل کتاب است مطالبی بازگو شده است. فصل چهارم، بیان سیره عملی مسلمانان در هم زیستی مسالمت آمیز با اهل کتاب است. در فصل پنجم، ارتباط با اهل کتاب از دیدگاه قرآن بررسی شده که در این زمینه، آیات نفی و اثبات با فلسفه و علت هر کدام، بیان شده است. در فصل ششم، پژوهشی درباره خودی و غیرخودی در قرآن شده که الگوهای قرآنی از آیات در مورد رابطه با بیگانگان آمده و شرایط قرارداد با آنان از نظر حکم شرع، بیان شده است. بخش ششم پایان نامه با عنوان «پاسخ مراجع معاصر به استفتای نگارنده در خصوص پاره‌ای از مسائل اهل کتاب» به انجام می‌رسد.

ارتباط عقل و دین در قرآن و حدیث

۵. ارتباط عقل و دین در قرآن و حدیث، ذبیح الله اسماعیلی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۱، ۱۷۴ص، دست نویس. موضوع پایان نامه، بررسی ارتباط عقل و دین در آیات قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام است. نگارنده، پس از تعاریفی که از عقل در قرآن، احادیث و روایات معصومان علیهم السلام لغت آورده، می گوید به این نتیجه رسیده که عقل، نیرویی است تشخیص دهنده و ملاک فهم و درک، که انسان را از حیوان جدا می کند، و همه تعاریف، در نهایت به یک چیز برمی گردد، گرچه از نظر عبارت با یکدیگر اختلاف دارند؛ لیکن اگر دقت شود، هر تعبیر از عقل، در واقع، به بُعدی از ابعاد آن اشاره دارد، نه این که تعریف حقیقی عقل باشد و به عبارت مصطلح، به آن «شرح الإسم» می گویند، نه تعریف حقیقی. بنا بر این، نگارنده، ارزش عقل را از دیدگاه دین به معنای جامعش بررسی کرده و چون در جمع بندی بین تعاریف عقل به این نتیجه رسیده که عقل در مجموع، وسیله سعادت و کمال بشر است، رابطه بین عقل و دین را در همین نقطه مشترک می داند و همسویی عقل و دین را به اثبات می رساند. کلیات بحث در این پایان نامه، بر محور سه بخش قرار داده شده است: در بخش نخست، نگارنده، ابتدا معانی عقل در لغت، فلسفه، کلام، اخلاق، قرآن و حدیث، مورد بحث و بررسی قرار داده است. در بخش دوم، اهمیت و ارزش عقل در قرآن کریم مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش سوم، مقام و ارزش عقل از دیدگاه حدیث، مورد توجه قرار گرفته، که به دلیل گستردگی مباحث، قسمت زیادی از مطالب پایان نامه را به خود اختصاص داده است. مباحث مطرح شده در بخش اخیر، به اجمال عبارت اند از: ۱. عقل، قوه و قدرت شناخت، ۲. راه شناخت عقل، ۳. منابع عقل و اندیشه، ۴. خاصیت استقلال در شناخت عقل، ۵. عوامل شکوفایی عقل، ۶. موانع رشد و تعالی عقل، ۷. ارتباط عقل و علم، ۸. ارتباط عقل و عبادت، ۹. تقابل عقل و جهل، ۱۰. عقل، ملاک هویت انسان. در این نوشتار، نگارنده، در رجوع به منابع تحقیق خود از کتاب پُر ارزش تفسیر المیزان علامه طباطبایی (ره) به نیکی یاد کرده و آن را تفسیری جامع برای کار تحقیقی خود دانسته و علاوه بر استفاده گسترده از جوامع روایی شیعه، احادیث منابع اهل سنت را هم مدّ نظر داشته و مورد استفاده قرار داده است.

اسرائیلیات در تفاسیر

۶. اسرائیلیات در تفاسیر، سهیلا پیروزفر، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر محمدعلی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سیدمحمد باقر حجّتی، ۱۳۷۳، ۲۶۲ص. این پایان نامه، در قالب پنج فصل، ارائه شده است. در فصل اول، به اقتضای موضوع، کلیاتی درباره مفاهیم تفسیر آمده و ابزارهای تفسیر و علل نیاز به تفسیر، مورد توجه قرار گرفته است. نیز برای دست یافتن به خاستگاه پیدایش اسرائیلیات، سیر تطوّر تفسیر از دوران پیامبر صلی الله علیه و آلهو صحابیان تا دوران تابعیان دنبال شده است. نگارنده، به این نتیجه دست یافته که نخستین گام های نفوذ اسرائیلیات، هم زمان با نزول قرآن و در زمان حیات پیامبر صلی الله علیه و آله بوده است و هرچند پیامبر خدا با این پدیده به مقاومت برخاست، امّا سهل انگاری صحابیان و تابعیان، راه را برای گسترش این نفوذ، فراهم آورد. در فصل دوم، معنای لغوی و اصطلاحی «اسرائیلیات» و عوامل گسترش آن در فرهنگ اسلامی و موضع قرآن، رسول اکرم، ائمه علیهم السلام و صحابیان با این پدیده و انواع اسرائیلیات، مورد بررسی قرار گرفته است. فصل سوم که مفصل ترین فصل پایان نامه است به معرّفی برجسته ترین چهره های مؤثر در گسترش اسرائیلیات، همچون: کعب الأحبار، ابو هریره، عبدالله بن سلام، وهب بن متبه و تمیم داری، و دیدگاه رجالیان درباره آنان و نمونه هایی از اسرائیلیات نقل شده از ایشان، اختصاص یافته است. در فصل چهارم، پانزده منبع تفسیری (همچون: تفسیر السّدی، تفسیر الطبری، التبیان، کشف الأسرار، روح المعانی و المیزان) مورد بررسی قرار گرفته اند و چگونگی برخورد آنها با اسرائیلیات، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در فصل پنجم، نمونه هایی از اسرائیلیات که در کتاب های تفسیری یافت می شود همراه با نقد و بررسی و ذکر صحیح ترین وجهی که در تفسیر آیات به نظر می رسد، آمده است. گستردگی قابل توجه مراجعه به منابع تفسیری و نیز چینش منطقی و مطلوب مطالب را می توان از امتیازات این پایان نامه دانست.

اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان‌های انبیا در تفاسیر قرآن

۷. اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان‌های انبیا در تفاسیر قرآن، حمید محمدقاسمی، دکتری علوم قرآن و حدیث (PH.D)، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر سیدمحمدباقر حجّتی، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۸، ۴۱۱ ص. نگارنده، در این تحقیق، پس از تعریف اسرائیلیات و مصادر اسرائیلیات، تاریخچه مختصری از اسرائیلیات را ارائه کرده و سپس به عوامل و زمینه‌هایی که باعث نفوذ اسرائیلیات به تفاسیر شده، اشاره نموده و در پایان نیز به جمع‌آوری و نقد و تحلیل اسرائیلیاتی پرداخته که در داستان‌های پیامبران الهی وارد شده است. وی در همین راستا، مقایسه‌ای بین ویژگی‌های داستان‌های قرآن و اسرائیلیات کرده و به تأثیرات سوء اسرائیلیات بر فرهنگ اسلامی اشاره کرده است. یکی از موضوعاتی که در حوزه فرهنگ اسلامی از جایگاه بسیار مهم و قابل تأملی برخوردار است، «اسرائیلیات» است. در اصطلاح علما، اسرائیلیات به افسانه‌های قدیمی گفته می‌شود که از یهودیان و مسیحیان و مانند آنها سرچشمه گرفته و احادیث و تفاسیر اسلامی را تحت تأثیر خود قرار داده است. برخی مفسران و محدّثان، اسرائیلیات را به تمام اخبار بی‌برنامه و اساسی‌ای اطلاق نموده‌اند که دشمنان اسلام (اعم از یهود و سایرین)، آنها را با سوء نیت و غرض ورزی، جعل نموده و برای فاسد نمودن عقاید مسلمانان این مجعولات را وارد تفاسیر و احادیث نموده‌اند. بحث اسرائیلیات و تأثیرات آن بر حوزه‌های مختلف فرهنگ اسلامی، تاریخی طولانی و غم‌انگیز دارد که هر انسان دردمند و دلسوزی را دچار تأسّف شدید نموده، در غم عمیق فرو می‌برد و مع الأسف، این قبیل اسرائیلیات که در آثار مختلف تفسیری، روایی، تاریخی و کلامی راه یافته، سبب گردیده است تا دشمنان شناخته شده یا ناشناس اسلام، با دستاویز قراردادن این مجعولات، گاه به بزرگ‌نمایی و شاخ و برگ‌های فراوانی که به آنها داده‌اند، و حریم مقدّسات اسلامی را مورد هجوم و تبلیغات مسموم خود قرار داده‌اند. این پایان‌نامه که از سه بخش و یک خاتمه تشکیل شده، به بررسی وجود اسرائیلیات در احادیث و تفاسیر پرداخته و از تأثیر منفی آن در فرهنگ اسلامی پرده برداشته است. نگارنده، نخست به عنوان مقدّمه‌ای که از دو مبحث تشکیل شده، در مبحث اول، واژه «اسرائیلیات» را از منظر لغت و اصطلاح، شرح کرده و معانی مختلفی را که برای لفظ اسرائیلیات متصوّر و مورد استعمال بوده، توضیح داده است. وی در مبحث دوم، به توضیح و تعریف مصادر اسرائیلیات پرداخته و ضمن معرفی کتب تحریف شده یهود و نصارا، نقش اساطیر و افسانه‌های سایر اقوام را در این کتب، تبیین کرده و تاریخچه ورود خرافات در این منابع را بازگو نموده است. بخش اول، از سه فصل تشکیل شده است. در فصل اول، تاریخچه‌ای از اسرائیلیات و عوامل و زمینه‌های نفوذ اسرائیلیات در فرهنگ اسلامی را شرح شده است. در فصل دوم این بخش، معروف‌ترین مروّجان اسرائیلیات در جامعه اسلامی (از قبیل: کعب الأحبار، تمیم داری، عبدالله بن سلّام، وهب بن متّبه، ابوهریره و عبدالله بن عمرو بن عاص) معرفی شده‌اند و شرح حال مختصری از هر کدام آمده است. نویسنده، فصل سوم را به معرفی مدافعان اسلام راستین و نقش برجسته آنها در مقابله با اسرائیلیات و مروّجان آن اختصاص داده و ضمن بیان موضع پیامبر صلی الله علیه و آله و امیر مؤمنان و سایر ائمه اطهار در قبال اسرائیلیات، نقش شیعیان را در مبارزه با اسرائیلیات و تأثیر این مبارزات را در روند احکام اسلام راستین، توضیح می‌دهد. بخش دوم پایان‌نامه، موقعیت اسرائیلیات را در تفاسیر قرآن، توضیح می‌دهد. در فصل اول این بخش، نگارنده به توضیح موقعیت تفسیر قرآن و عوامل و زمینه‌های نفوذ اسرائیلیات در تفاسیر پرداخته و به تناسب، نگاهی گذرا به علم تفسیر و تاریخ تفسیر دارد. سپس مبدأ ورود اسرائیلیات را به تفاسیر، بازگو نموده و سه عامل مهم از عوامل و زمینه‌های تأثیرگذار و با نفوذ اسرائیلیات به تفاسیر

قرآن را با نقد و بررسی توجیهاات از سوی ناقلان این قضایا، شرح و بسط می دهد. نگارنده، در فصل دوم نیز نمونه هایی از تفاسیر قرآن و موضع آنها در برابر اسرائیلیات را توضیح می دهد. وی از تفاسیر اهل سنت، تفسیر الطبری، الکشاف، تفسیر البغوی، تفسیر الخازن، التفسیر الکبیر فخر رازی، تفسیر القرطبی، تفسیر ابن کثیر، الدرّ المنثور، روح المعانی و المنار، و از تفاسیر شیعه نیز تفسیر القمی، التبیان، تفسیر روض الجنان ابوالفتوح رازی، مجمع البیان، منهج الصادقین و المیزان را معرفی می کند. در بخش سوم که مهم ترین و مفصّل ترین بخش این تحقیق است نگارنده به جمع آوری و نقد و تحلیل اسرائیلیاتی پرداخته که در ذیل داستان انبیای عظام وارد شده است. در همین بخش نیز فصل مهمی را به مقایسه ویژگی های داستان های قرآن با اسرائیلیات اختصاص داده و در خاتمه نیز تأثیرات سوء اسرائیلیات بر فرهنگ اسلامی را طرح نموده و از وظیفه علمای اسلامی و مفسران در قبال اسرائیلیات، بحث نموده است.

اسرار سجده از دیدگاه قرآن و عترت

۸. اسرار سجده از دیدگاه قرآن و عترت، رضوان والا پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمدمهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، ۱۳۷۹، ۲۱۲ص. این تحقیق بر آن است که اسرار سجده را با تکیه بر آیات قرآن و نظریات مفسران و با عنایت به دیدگاه عرفا، به عنوان یکی از برترین عبادات، بررسی نماید و با عنایت به این که حسّ پرستش، به عنوان یکی از قوی ترین ابعاد فطری انسان از آغاز تاریخ تاکنون وجود داشته است گرچه در برخی از موارد، نوع پرستش اشتباه بوده است به وضوح نمایان است که آدمی، طالب رسیدن به کمال است؛ کمالی که حدّ و مرزی نداشته و بی نهایت است و قابل تقدیس و پرستش است، که آن، کمال بی نهایت همان ذات اقدس الهی است که انسان از طریق عبادتی صحیح و عاشقانه، قادر است که به آن ذات پاک، تقرّب جوید. لذا از آن جا که در روایات اسلامی از سجده به عنوان یکی از برترین عبادات یاد شده که با توجه به اسرار آن، سیر آدمی را به سوی حق تعالی میسر و کامل می گرداند، چنان که قرآن کریم نیز بر این امر، اصرار دارد، بحث درباره مسئله سجده و بیان اهمیت و عنایت به اسرار آن برای طالبان رسیدن به حق، ضروری است. مسائل مطرح شده در این پایان نامه عبارت اند از: جایگاه سجده در میان عبادات اسلامی و حدّ و اهمیت آن، معنای سجده برای موجودات دیگر، آن چنان که در قرآن آمده، حکم سجده بر غیر خدا، بیان اسرار سجده، به عنوان یکی از برترین عبادات اسلامی، معنای تسبیح حق تعالی توسط جمادات، گیاهان و حیوانات. در این تحقیق، ضمن بیان آیات مربوط به سجده و نیز برخی روایات در این زمینه، به بررسی آرای دانشمندان و مفسران اسلامی و عرفا در زمینه سجده و اسرار آن پرداخته شده، لیکن محقق، قصد نداشته مباحث فقهی سجده را به طور گسترده، مورد بحث و بررسی قرار دهد؛ بلکه مباحثی را در این مورد، به طور گذرا مطرح نموده است. این پایان نامه، دارای پنج فصل است. در فصل اول، پس از مقدمه، چند منبع مورد بررسی قرار گرفته و در قسمت بعد، درباره اصل موضوع، مطالبی عنوان شده و سپس، پرسش های تحقیقاتی و اهداف و اهمیت مطالعات درباره موضوع مورد بحث، مطرح شده و در پایان، به تعریف اصطلاحات، پرداخته شده است. نویسنده، در فصل دوم، سه منبع را تحت عنوان «مرور مطالعاتی» مورد نقد و بررسی قرار داده است. در فصل سوم، رهیافت، و طرح و فن تحقیق، مشخص شده و سپس در قسمت طرح تحلیلی، اصول و موازین تحقیق، روشن شده است. فصل چهارم، به ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات درباره پنج پرسش تحقیقاتی مطرح شده اختصاص دارد که در آنها، اهمیت ویژه سجده و برخی از اسرار فقهی آن و نیز انواع سجده در قرآن، به همراه اسرار سجده از دیدگاه عرفا و همین طور تسبیح موجودات، مطرح شده و در مورد هر یک، مباحثی چند آمده است. فصل پنجم به استنتاج از مباحث فصل چهارم و ارائه توصیه ها اختصاص دارد.

اسما و صفات قرآن از نگاه قرآن و سنت

۹. اسما و صفات قرآن از نگاه قرآن و سنت، ابوالقاسم عینی پور، کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: حجه الاسلام ابوالفضل شکوری، استاد مشاور: دکتر محمّدعلی مهدوی راد، ۱۳۷۲، ۳۹۱ ص. این پایان نامه، در پی شناخت دقیق اسامی و صفات قرآن، این کتاب سعادت بخش است که معجزه جاوید و ماندگار رسول خدا، و دریای بی کران معارف الهی است که طراوت و تازگی آن، در هر عصری نمایان است و در طول تاریخ، از زوایای گوناگون مورد تدبّر و اندیشه قرار گرفته است؛ زیرا هر آیه آن برای عنایت بشر، انگیزه آور است. یکی از دریچه های حقیقت نمای قرآن، اسما و صفات آن است که آشکارا، پرده از راز نزول آن برمی دارد و در طالب خود، اشتیاقی وصف ناپذیر می آفریند. این پایان نامه، از یک «مقدمه»، سه «فصل» و سه «ضمیمه» تشکیل شده است. هر فصل نیز خود، دارای بخش های مختلفی است. دو فصل آغازین، در واقع، مقدماتی برای ورود به بحث اصلی «اسما و صفات» است. فصل اول در باب شناخت کلی قرآن کریم است و موضوعات مرتبط با آن را روشن می کند. این فصل از بخش هایی تشکیل شده است. بخش نخست، درباره وحی و تعریف آن در لغت و اصطلاح و معنای وحی در قرآن کریم و کیفیت وحی است. بخش دوم، معنای پیامبر امّی و بررسی واژه «امّی» و دلایل امّی بودن پیامبر خدا را برمی رسد. بخش سوم به جاوید بودن اعجاز قرآن و این که معجزه، لازمه نبوت است، می پردازد و پس از آن، تعریف و شرایط معجزه و داوری مشرکان در اعجاز قرآن را می آورد. بخش چهارم، مربوط به نگارش و جمع و تدوین قرآن کریم و معنای جمع و مراد از جمع درباره قرآن و ذکر فضایل سوره ها و استعمال لفظ کتاب در قرآن (بر اساس احادیث) است. در فصل دوم، گردآورنده، در پی آن است که فهم قرآن را ممکن جلوه دهد و در برابر نظر برخی (اخباریان) که آن را منحصر به عدّه خاصّی دانسته اند که از موهبت عصمت الهی برخوردار بوده اند، با ارائه دلایلی، امکان فهم آن را توسط عموم بشر، اثبات کند. نویسنده، در این باب به ادله اصولیان و اخباریان استشهاد نموده و با بیان مثال هایی، مطلب را پایان داده است. در فصل سوم که متن اصلی این مجموعه را تشکیل می دهد با مطالعه دقیق قرآن، تعداد واژگانی که می توان به عنوان اسم یا صفت این کتاب مقدّس آسمانی برشمرد، مورد شناسایی قرار گرفته و یک یک آن کلمات از لحاظ کاربرد معناساختی در عرف مردم عرب زبان و اعتبار استعاره ای آنها از دیدگاه معتبرترین و کهن ترین کتب لغت، مورد تحقیق واقع شده و وجه تسمیه یا توصیف قرآن به آنها با استشهاد به سخن مفسّران گران مایه، بیان شده است. ضمیمه اول، جدول مقایسه ای اسما و صفات را نشان می دهد و دیدگاه عدّه ای از اندیشمندان را به همراه آیات مورد استشهاد آنان، بیان می کند. ضمیمه دوم، اسامی و صفات قرآن را به تفکیک خاص و یا مشترک بودن یا غیر آن، به عنوان نتیجه حاصل از پایان نامه، به تصویر کشیده است. ضمیمه سوم، گویای نمودار ستونی از واژگانی است که به منزله اسامی و صفات قرآن، شناخته شده است. ترتیب کلمات در این نمودار، بر اساس ترتیب نزولی سوره های قرآن است که این الفاظ در آنها به عنوان نام و یا صفت قرآن به کار رفته است.

افسانه غرانیق

۱۰. افسانه غرانیق، فاطمه تهامی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام علی دوانی، ۱۳۶۹، ۱۴۲ ص، دست نویس. این پایان نامه به بررسی افسانه غرانیق، اثبات ساختگی بودن و بطلان و و رد آن پرداخته است. در ابتدا به این نکته اشاره شده که این تحقیق، نکته تازه ای ندارد و عموماً حاصل تحقیق و تفحص محققان و علمای مسلمان است سپس برای روشن شدن موضوع، اصل قصه را در چند بخش عنوان نموده است. این پایان نامه در سه فصل، بدین شرح تنظیم شده است: نگارنده، نخست به بحث لغوی درباره واژه «گرانیق» پرداخته و آورده که این واژه، جمع مکسر «غرنوق» یا هشت واژه مشابه دیگر و به معنای «نوعی مرغ آبی» یا «جوان سپید خوب صورت» آمده است و متذکر شده که عربی بودن این لفظ یا معرب بودنش به این معنا که از زبان دیگری به عربی منتقل شده نیز مورد تردید است. در فصل بعد، عبارت های نقل شده این افسانه در ۵۳ منبع از منابع تاریخی و تفسیری (همچون: سیره ابن اسحاق، تاریخ الطبری، تفسیر الطبری، تفسیر القمی، دلائل النبوه ی بیهقی و...) ارائه شده است که نگارنده، تمام این قضایا را به کتبی که از قرن سوم هجری تاکنون منتشر شده، منتسب می داند. دیدگاه مفسران و مورخان درباره این افسانه، طی بحث دیگری انعکاس یافته است. مؤلف، این دیدگاه ها را به سه دسته اصلی تقسیم کرده است: ۱. پذیرش صحت این افسانه، ۲. تأویل و توجیه افسانه، ۳. انکار و رد اصل مسئله. در همین فصل، آرا و اقوال مشاهیری که این قصه را به گونه ای نقل کرده اند که ظاهر در پذیرش صحت و قبول ظاهر آن است، آمده که این عده عبارت اند از: جارالله زمخشری، ابوالحسن واحدی، احمد بن سهل بلخی، یونس بن بکیر، سعد واقدی، ابن جریر طبری، محلی، جلال الدین سیوطی، ابن اثیر جزری و ابوالربیع سلیمان بن موسی، که هر یک، دلایلی نیز بر صحت این خبر، اقامه نموده و از آن، دفع مفسده کرده اند. نیز نظر مستشرقانی همچون: رژی بلاشر، مونتگمری وات، کنستانت دیرژیل، ادمونت رابت، موریس گدُمُری، کارل بروکلمان، بوهل، و نیز گفتار صاحب نظرانی همچون: ابن حبان، ابوالفتوح رازی، بیضاوی، عبدالرحمان بن احمد سهیلی، فخرالدین رازی، شوکانی، آلوسی، عمر فروخ و سید قطب در رد این افسانه آمده است و همچنین، نظر عده ای که قائل به توجیه و تأویل قصه شده اند (مانند ابن حجر عسقلانی)، با استناد به ادله عقلی و نقلی، به تفصیل ارائه شده است. نگارنده، در پایان، خلاصه ای از پایان نامه خود را آورده است. وسعت دامنه منابع و مراجعه به بیش از یکصد کتاب چنان که خود نگارنده در مقدمه اشاره کرده از ویژگی های این پایان نامه است.

افسردگی و حزن در آیات، روایات و روان‌شناسی (بررسی تطبیقی)

۱۱. افسردگی و حزن در آیات، روایات و روان‌شناسی (بررسی تطبیقی)، محمّد تقدیری، کارشناسی ارشد روان‌شناسی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر علی شریعتمداری، ۱۳۷۴، ۲۷۳ ص. موضوع تحقیق، عبارت است از بررسی علل افسردگی و حزن و اندوه و راه‌های پیشگیری و درمان آن از نظر اسلام و علم روانشناسی. محقق در این تحقیق به دنبال دستیابی به پاسخ این چهار سؤال است: ۱. ماهیت افسردگی چیست و رابطه آن با حزن و اندوه، چگونه است؟ ۲. زمینه‌های پیدایش و عوامل تشدید و گسترش افسردگی چیست؟ ۳. جایگاه حزن و اندوه در آیات و روایات کجاست؟ آیا حزن، ممدوح است یا مذموم؟ ۴. نگرش اسلام در زمینه پیشگیری از افسردگی و درمان آن چیست؟ نگارنده، سعی نموده در حدّ توان به این آفت، به عنوان یک بیماری شایع در جوامع انسانی پردازد و از زبان آیات و روایات در درمان آن کمک بگیرد، و با این که افسردگی یک بیماری پزشکی و بالینی مانند تب است، لیکن صلاحیت داشتن اسلام را در مورد درمان آن اثبات کند. این پایان‌نامه در پنج بخش فراهم آمده است. در بخش نخست، تعریف افسردگی و ارتباط آن با حزن و دیدگاه‌های مختلف درباره ماهیت افسردگی و حزن و ارتباط میان آنها ارائه شده است. مؤلف، افسردگی را نوعی حالت بی تفاوتی و عدم احساس شادی دانسته و آن را «بیماری قرن» برشمرده است و آن را تشکیل یافته از دو جزء می‌داند: اول نتیجه مستقیم اختلال؛ دوم، فشار ساز و کارهای دفاعی بدن که برای به حداقل راندن آثار این فشار، وارد عمل می‌شوند. نکته دیگر، بررسی معیارهای سلامت و بیماری در این نوع پدیده است و این که این بیماری در غرب، چه جایگاهی دارد و در روان‌شناسی غرب نیز به همین شکل با آن برخورد می‌شود یا نه؟ در بخش دوم، پس از برشمرده شدن عدم ارضای نیازهای اساسی به عنوان زمینه پیدایش افسردگی، نیازهای اصلی انسان به نیازهای زیستی، روحی، شناختی و سایر نیازها تقسیم شده است و این که این نیازها و کمبودها، انگیزه و علت حرکت و تلاش و رفتارهای فرد است، و تلاش و کوشش جهت رفع این نیازها، موجب پیشگیری از مشکلات، اختلالات و نابسامانی‌های جسمی و روانی فرد می‌شود. لیکن بر سر راه ارضای این احتیاجات، همواره موانعی (مانند: اوضاع و احوال طبیعی، و آداب و رسوم اجتماعی) ایجاد می‌شده است. خصوصیات خود فرد، این عوامل را دچار تضاد و کشمکش درونی می‌سازند و این تضاد، او را از تأمین احتیاجات اساسی باز می‌دارند و فرد، دچار اضطراب و نگرانی می‌شود. در بخش سوم، عوامل پیدایش حزن و افسردگی بررسی شده است. مؤلف، عوامل جسمانی، شناختی و روانی را عمده‌ترین عامل پیدایش افسردگی دانسته و برای عوامل روانی، مواردی همچون: حسد، کینه، یأس، سوءظن و ناکامی را برشمرده است. گاهی ناپاکی و آلودگی روحی خود انسان، بدبینی می‌آورد؛ زیرا انسان، مطابق اصل کلی مقایسه خویش، انسان‌ها را خوب یا بد می‌پندارد و محور بدی و خوبی مردم و رویدادها را خودش قرار می‌دهد، و گاه عوامل دیگر در این زمینه نقش دارند. این بدبینی، گاهی نسبت به خداوند، گاه نسبت به خود، گاه نسبت به اجتماع و گاه نسبت به خلقت است. یکی از علائم و رفتارهای همراه با حزن و اندوه گریه است که بعضی آن را غیر ارادی و ناشی از تأثر قلب دانسته‌اند. گریه، اثر مثبت و مفیدی در رفع غم و کم کردن آن دارد در روایات نیز این روش درمان، تجویز شده است. بخش چهارم به بررسی آثار افسردگی (همچون: پیری زودرس و خودکشی) اختصاص یافته است. این بیماری‌ها به نسبت میزان گستردگی و مزمن شدنشان، آثاری از خود به جا می‌گذارند که این آثار، گاه جسمی است، گاه روحی، و گاه، هم جسم و هم روح را می‌آزارد. البته میزان افسردگی در زنان نسبت به مردها، به

مراتب بیشتر است. همچنین در میان نوجوانان بیشتر است و در میان مسن ترها کم تر شایع است و بین سنین زیر ۴۵ سال شایع تر است. در بخش پنجم، روش های درمان افسردگی مورد بررسی قرار گرفته اند. مؤلف، درمان های جسمی از طریق غذا و دارو درمانی، درمان از راه اصلاح بینش نظری و عملی، درمان از راه تأمین نیازهای اساسی انسان، دین درمانی، درمان های اجتماعی، درمان از راه امید و معنا دادن به زندگی و . . . را از جمله راه های درمان افسردگی و حزن دانسته است.

امانت الهی از دیدگاه قرآن و سنت

۱۲. امانت الهی از دیدگاه قرآن و سنت، حسنعلی وحیدنیا، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، استاد راهنما: دکتر محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، ۱۳۷۸، ۱۳۸ ص. این تحقیق بر آن است تا مطالبی را درباره امانت الهی در آیه شریفه «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ...» مورد بحث و بررسی قرار دهد. مطالب مورد نظر و بحث در پایان نامه عبارت اند از: بیان مراد از امانت الهی و دقیق ترین تعریف از آن، توضیح مراد آیه شریف درباره لفظ حمل و عرض، تبیین مراد از لفظ «انسان» در آیه شریف یاد شده، شرح وجه اتصاف انسان به ظلوم و جهول بودن و بیان معنای این دو واژه. نگارنده، در تحقیق خود در صدد است نشان دهد ابهامات موجود درباره امانت الهی، بیانگر اهمیت آن است و غرض باری تعالی، چیزی فراتر از بسیاری تعریف هایی است که در کتب پیشینیان درباره آن آمده است و از آن جا که موضوع مورد بحث در یکی از آیات مشکل قرآن کریم است، از جوانب دیگر نیز آن را بررسی کرده و پس از تجزیه و تحلیل یافته های پیشینیان و تکیه بر منابع اطلاعاتی، زمینه فهم دقیق و مناسب برای مطلب خود را فراهم ساخته است. این پایان نامه از پنج فصل که هر کدام از چند بخش تشکیل شده فراهم آمده است. نگارنده در فصل اول، پس از ذکر مقدمه ای درباره امانت الهی، به ذکر تاریخچه مطالعاتی پرداخته و در این زمینه به تعدادی از آثار بزرگان علم تفسیر، اشاره نموده است. سپس با طرح مسئله و بررسی اهمیت تحقیقاتی آن و تحلیلی از اقدامات صورت گرفته، به تنظیم پرسش های پژوهشی اقدام کرده و در ادامه، اهداف، حدود و برهان مطالعات در زمینه مورد بحث را بررسی کرده و به اختصار، مطالبی بیان کرده است. آن گاه تعریف اصطلاحات پژوهشی با گستره عملکردی در حوزه فرهنگ های فارسی و عربی را به صورت وسیع آورده، به طوری که این بخش از پایان نامه از غنای نسبتاً بیشتری برخوردار گردیده است. در فصل دوم نیز سه اثر تفسیری بزرگ، که هر یک از جایگاه خاصی در بین علما برخوردارند، مورد مذاقه قرار گرفته است از این سه منبع ارزشمند، دوتای آنها تفسیر المیزان و تفسیر مجمع البیان از دو عالم بزرگ شیعی، یعنی علامه طباطبایی (ره) و مرحوم طبرسی (ره) است و اثر دیگر، تفسیر فخر رازی (التفسیر الکبیر) از اهل سنت است. فصل سوم نیز درباره رهیافت این رساله، در گذشته و حال و آینده است که با مراجعه به کتاب خانه ها و فیش برداری و به وجهی توصیفی تبیینی و طرح تحلیل آن دیدگاه و نظریات بزرگان تفسیری است. در فصل چهارم که تجزیه و تحلیل اطلاعات است مشتمل بر سه بخش است و در طی آن، پرسش های تحقیقاتی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و در هر مورد، نتایجی به دست آمده است. در بخش اول، نخست، مجموعه تعاریفی که در باب امانت به دست آمده، فهرست شده که ۲۶ معنا در این زمینه مورد بررسی اجمالی قرار گرفته اند. در این بخش، صرفاً به بیان نظریات اکتفا نموده و هیچ گونه نظر سلبی یا ایجابی از سوی پژوهشگر، ارائه نشده است. در بخش دوم، شاخص ترین و جامع ترین تعاریف امانت گزینش شده و مورد نقد و بررسی دقیق قرار گرفته است. این تعاریف عبارت اند از: تکلیف، معرفت، عقل، عشق، ولایت و وجود فیضی که یک به یک، پس از طرح نکات مثبت و اساسی، موضوع مورد بحث انتقادهای وارد بر آنها را بیان کرد، و در پایان، نظریه «وجود فیضی» را به عنوان نظر مختار، انتخاب و مورد دفاع قرار داده است. نگارنده، در بخش سوم، دایره بحث را از موضوع اصلی گسترش داده و به بیان نکات اساسی آیه شریف امانت (إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ...) پرداخته و موضوعاتی از قبیل: حمل، عرض، اشفاق، و ظلوم و جهول بودن انسان را که از غوامض تفسیری اند مورد بررسی قرار داده و در حدّ توان و بضاعت تحقیقاتی خود، به توضیح و تبیین آنها اقدام نموده است. در فصل پنجم، ضمن بیان مهم ترین

موضوعات مورد بررسی، راه کارهایی جهت استفاده آیندگان ارائه شده و نیز نحوه بهره گیری از قرآن کریم ، شرح و بسط داده شده است.

انعکاس اعمال انسان در دنیا از نظر قرآن و روایات

۱۳. انعکاس اعمال انسان در دنیا از نظر قرآن و روایات، قاسم سبحانی فخر، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۲، ۱۴۲ص. عملی که از انسان سر می زند، از بین رفتنی نیست و آثاری دارد که به صاحبش برمی گردد. این آثار، چه خیر و چه شرّ، در جهان دیگر به نحو کامل و بدون نقص به فاعلش می رسد، لیکن برخی آثار، در همین دنیا منعکس می گردد و صاحبش تلخی یا شیرینی آن را می چشد. آثار اخروی اعمال، از موضوع بحث نگارنده خارج است. آنچه مورد بحث است، آثار دنیوی اعمال است، و مقصود از آثار، هم آثار تکوینی است و هم آنچه به عنوان پاداش و کیفر، داده می شود و عنوان جامع برای آن، انعکاس اعمال انسان در دنیاست. فواید این بحث، گاهی فردی است و گاهی اجتماعی. فرد، هر گاه به آثار عمل خود در دنیا پی ببرد، می فهمد که باید سرلوحه برنامه اش را اصلاح خود قرار دهد؛ زیرا سعادت دنیا و آخرت خود را در این مهم، خواهد دید. اگر انسان ها متوجّه آثار اعمال خود باشند، از آن جا که انسان، دنبال جزای نقد می گردد و پاداش ها و کیفرهای دنیوی نقدند، بنا بر این، تأثیرش در رفتار افراد انسانی فراوان خواهد بود، و همه سعی می کنند نیروی انسانی خود و سایر امکاناتشان را صرف تأمین امنیت اجتماعی کنند. مباحث این پایان نامه، در سه عنوان کلی مطرح گردیده است. بخش اوّل، درباره پاداش های دنیوی اعمال یا انعکاس اعمال صالح در دنیاست. بخش دوم، در مورد کیفرهای دنیوی اعمال یا انعکاس گناهان است. در بخش سوم نیز پاداش ها و کیفرهای اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. مباحث بخش اوّل، درباره پاداش های مادی در دنیا عبارت اند از: رفع یا تسهیل مشکلات، رزق گوارا، و جاهت اجتماعی، محبوبیت اجتماعی و طول عمر. نگارنده، با توجّه به آنچه از قرآن و روایات به دست می آید، این پاداش ها را مدّ نظر قرار داده و درباره آن، بحث نموده است. وی علّت تقدّم محبّت پاداش های مادی را به لحاظ گستردگی بحث پاداش های معنوی عنوان کرده و این بحث را متأخّر نموده است. در قسمت دوم این بخش، مسئله پاداش های معنوی مطرح شده که این پاداش ها عبارت اند از: تقویت ایمان، حیات پاکیزه، شرح صدر، حکمت و علم. در این باب، اهمّیت پاداش ها و کیفرهای معنوی را از این جهت بیان می کند که اساس سعادت و شقاوت ابدی فرد را به وجود می آورند. در این قسمت نیز نگارنده با کمک گرفتن از آیات و روایات و نقل قضایا و حکایت های مربوط به هر بحث، قول صاحب نظران و اهل فن را مطرح کرده و درباره هر یک، بحث می کند. بخش دوم، درباره کیفرهای دنیوی اعمال یا انعکاس گناهان است که خود، دو قسمت دارد: کیفرهای مادی که عبارت اند از: ظلم، قطع رَحِم، قسم دروغ، زنا و فحشا، دروغ بستن به خدا و جدال با اولیا خدا، نداشتن محبوبیت اجتماعی، و کوتاه شدن عمر. نگارنده، ابتدا مجازات را بر سه گونه می داند: مجازات قراردادی (تنبيه و عبرت)؛ مجازاتی که با گناه، رابطه تکوینی و طبیعی دارد (مکافات دنیوی)؛ و مجازاتی که تجسّم خود عمل است و چیزی جدا از آن نیست (عذاب اخروی). سپس درباره هر کدام، توضیحاتی را ارائه می کند که در برگیرنده آیات و روایات و اقوال و نظریات بزرگان و دانشمندان است. قسمت دوم این بخش، کیفرهای معنوی است. این کیفرها با عناوینی چون: خودفراموشی، کوزدلی، قساوت قلب، انحراف قلب، حجاب حق، رفاقت و هم نشینی با شیطان، تکذیب آیات خدا، اِمهال و استدراج به چشم می خورد. نگارنده، در توضیح این قسمت، ضمن این که آثار معنوی گناه را از مهم ترین آثار آن می داند، به جبران ناپذیری این گونه آثار، تکیه دارد و با آوردن مثال هایی، مقصود خود را در این زمینه روشن می سازد. بخش سوم پایان نامه، با عنوان «پاداش ها و

کیفرهای اجتماعی»، درباره سنت های خدا در اجتماع در مورد عمل و جزا و نقل قولی از علامه طباطبایی در این زمینه، سخن گفته و کیفرهای اقوام پیشین و علت این کیفرها را با پرسش و پاسخ هایی بازگو نموده است. مطالب دیگر در این بخش، در مورد بلاهایی است که جوامع متمدن با آنها رو به روست که با بیان معنای جامعه و مقصود از اجتماع و جامعه ای که تقوایش موجب نزول برکات و فسادش موجب نزول عذاب و گرفتاری می شود، آغاز شده و در ادامه، این بلاها را برمی شمرد که عبارت اند از: تزلزل نظام خانواده، سلب امنیت، فقدان عدالت اجتماعی، و فقدان انس و الفت. نکته قابل توجه در این پایان نامه، استشهاد بسیار نگارنده به آیات و سرگذشت های قرآنی است که در بیشتر مباحث به چشم می خورد.

اولوالأمر از دیدگاه تشیع و تسنن

۱۴. اولوالأمر از دیدگاه تشیع و تسنن، محمّد سلطان مرادی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس دانشگاه قم، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۸، ۲۲۱ص. موضوع پایان نامه، بررسی معنای «اولوالأمر»، یعنی کسانی است که اداره امر حکومت و شئون عمومی جامعه اسلامی را در ابعاد مختلف به عهده دارند، و در معنای عام خود، شامل همه مسئولان حکومتی یک جامعه در سطوح گوناگون است که از طرف رهبر و امام امت اسلامی، عهده دار ولایت و رهبری قسمتی از جامعه اسلامی می شوند و در رأس آنان، امام و خلیفه مسلمانان قرار دارد. مقصود از تشیع، پیروان و دوستداران واقعی ائمه اثنا عشر علیهم السلام هستند که قائل به امامت و ولایت و عصمت آن بزرگواران اند، و معتقدند خلیفه و امام بلافصل بعد از نبی گرامی اسلام، حضرت علی علیه السلام است و بعد از او امام حسن مجتبی علیه السلام همین طور تا امام دوازدهم که حضرت مهدی (عج) است. به عبارت دیگر، مقصود از شیعه، امامیه اثنا عشراند که «جعفریه» نیز نامیده می شوند. مراد از اهل سنت نیز پیروان مذاهب چهارگانه اهل سنت، یعنی حنفی، مالکی، شافعی و حنبلی، و شاخه های مختلف این مذاهب است که قائل به خلافت خلفای راشدین هستند و به طور یکسان، به امامت و خلافت آنان گردن می نهند که بر آنان، «اهل سنت و جماعت» نیز اطلاق می شود. با بحث از اولوالأمر، مسئله دخالت دین در سیاست از دیدگاه شیعه و سنی مطرح می شود و در قبال کسانی که طرح جدایی دین از سیاست را علاوه بر یک مسئله علمی، دستاویزی برای به حکومت رساندن حاکمان بی دین قرار می دهند، به طرح ضرورت حکومت دینداران مبتنی بر نظام حکومتی اسلام پرداخته می شود. این پایان نامه، شش فصل با بخش های متفاوت دارد: فصل اول، در بررسی لغات و اصطلاحات است که خود، سه بخش دارد: در بخش اول، معنای لغوی و اصطلاحی اولوالأمر و همچنین کاربرد آن در آیات و روایات و عرف مسلمانان، بررسی و ارزیابی گردیده است. نگارنده در بخش دوم به بررسی معنای «ولایت» و مشتقات آن در لغت و اصطلاح و بررسی و ارزیابی آن از دیدگاه فقها و متکلمان و عرفا و همچنین قرآن و روایات پرداخته است. در بخش سوم نیز اقسام ولایت را که جمعا هشت قسم می شود توضیح داده است. عنوان فصل دوم، «حاکمیت و زعامت» است. نویسنده، ضمن بررسی حاکمیت مطلقه خداوند بر نظام هستی، اصل اولی در ولایت افراد را مطرح کرده و ضرورت نیاز جامعه به حکومت را از دیدگاه های مختلف، توضیح داده است. وی در این بخش، از فرق بین این نیاز در جوامع مختلف و جامعه اسلامی برآوردی نموده و با ذکر ولایت و رهبری انبیای عظام، شئون و مناصب رسول اکرم را با مقام نبوت و رسالت ایشان، مورد بررسی قرار داده است. در فصل سوم، مسئله نظام حکومت و زعامت پس از رسول خدا مطرح شده و به تناسب بحث امامت و جانشینی، جستاری در معنای «امام» در لغت و اصطلاح، و ضرورت وجود امام و حکومت اسلامی بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله ارائه گردیده است. در این قسمت با اثبات این مطلب که مرجعیت امت و انتصاب امام و رهبر پس از پیامبر صلی الله علیه و آله از جانب خدا و رسول اوست، این نظر با الهام گرفتن از آیات قرآن و روایات، مستدل شده است. فصل چهارم، بیان مصادیق اولوالأمر از دیدگاه اهل تسنن و شیعه است. در این زمینه، شش قول از اهل تسنن درباره مصادیق اولوالأمر بیان شده و نقدی بر اقوال شش گانه نیز آمده است. سپس مطلب یاد شده، از دیدگاه شیعه مورد بررسی قرار داده می شود که خود به دو بخش «عصر حضور» و «عصر غیبت» تقسیم می شود. در فصل پنجم، صفات و شرایط اولوالأمر توضیح داده شده که این فصل نیز خود، دو بخش دارد: بخش اول، درباره توضیح این صفات از دیدگاه تشیع است و در بخش دوم، شرایط اولوالأمر

از دیدگاه اهل سنت و اقوال مختلف بین علمای اهل سنت در این باب، شرح داده شده است. فصل ششم، درباره مشروعیت و نقش مردم در حکومت اولوالأمر است. در این فصل، نخست، معنا و حدود مشروعیت، مبنای مشروعیت در حکومت اسلامی، بهترین نمونه حکومت مشروع و سپس، مشروعیت ولایت اولوالأمر در روایات است و دلیل عقل و دیدگاه های مختلف و در نهایت، به نقش این ولایت در عصر غیبت و وظیفه مردم در این زمان، پرداخته شده است.

ایمان و مؤمنین در قرآن و حدیث

۱۵. ایمان و مؤمنین در قرآن و حدیث، زهرا کاشانیها، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سیدمحمدباقر حجّتی، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۳، ۱۷۴ص. این تحقیق، در باب واژه «ایمان» و کاربرد آن در آیات و روایات، لغت و محاورات است و با توجه به کثرت استعمال آن در قرآن و روایات، و همچنین زیاد به همراه آمدن آن با واژه های اسلام و مُسَلِم، بر آن است تا تفاوت میان این دو را بیان کند. نگارنده، انگیزه اش را از تألیف این پایان نامه در سه چیز خلاصه می کند: ۱. وجود لفظ مسلم و مؤمن در بسیاری از آیات قرآن مجید، که گاهی این دو کلمه به صورت مترادف و هم معنا، و در مواردی هم ایمان در مرتبه بالاتر از اسلام به کار رفته است. ۲. تکرار لفظ «آمنوا» در آیه شریف «یا ایها الذین آمنوا آمنوا»، که خود، بحث مراتب ایمان را مطرح می کند. ۳. تغییر و تحوّل در خطاب های قرآن که نخست در صدر اسلام، به لفظ «یا ایها الناس» بوده و آن گاه که اسلام و مسلمانان در مدینه استقرار یافتند، با لفظ «یا ایها الذین آمنوا» مردم را مورد خطاب قرار می داد، و خلاصه این که مؤمنان، چرا و برای چه اعمالی مورد خطاب قرار می گرفتند. این پایان نامه، یازده بخش و ۲۳ فصل دارد. بخش اول، دارای چهار فصل است که درباره بررسی مفهوم لغوی ایمان، موارد استعمال ایمان در قرآن، مفهوم اصطلاحی ایمان از دیدگاه مکاتب و صاحب نظران، و مفهوم ایمان از دیدگاه مفسران است. در بخش دوم نیز درباره رابطه علم و ایمان و رابطه ایمان و عمل صالح از دیدگاه قرآن و حدیث، موانع درونی ایمان برای پذیرش عمل صالح، همچنین رابطه ایمان و عشق الهی، اخلاق و اسلام، تفاوت ایمان و اسلام در قرآن و روایات، مراتب تسلیم و نسبت کفر و ایمان است که به تناسب، درباره معنای لغوی کفر و استعمال لفظ کافر نیز مطالبی آمده است. در فصل های بعد این بخش، مطالبی از قبیل: متعلقات ایمان، سیمای مؤمنان در آینه قرآن و احادیث، صفات مؤمنان در قرآن و حدیث، و صفات مؤمنان در نهج البلاغه به چشم می خورد. بخش سوم، درباره مراتب ایمان در قرآن و حدیث است و بخش چهارم در زمینه وظایف اعضای انسان در رابطه با ایمان است که در هفت قسمت، وظیفه تکّ تکّ اعضا را نسبت به ایمان، توضیح داده است. بخش پنجم، درباره آثار و فواید ایمان است که خود، به دو قسمت: آثار فردی و آثار اجتماعی، تقسیم می شود. در قسمت اول، دوازده اثر و در بُعد اجتماعی، دو اثر کلی معرفی شده است. در بخش ششم، خطاب های قرآن به مؤمنان در لباس امر به خودسازی، اخلاق اجتماعی و معاشرت با دیگران، برنامه های عبادی و مذهبی، مسائل مادی و اقتصادی و نواهی قرآن به مؤمنان را شرح داده شده است. بخش هفتم، دعاها و خواسته های مؤمنان (از قبیل: طلب قبولی طاعات، حسنات، صبر، آموزش گناهان، روزی، ثبات قدم و عدم لغزش، رهایی از سختی ها و ظلم، و طلب های شرعی دیگر مؤمنان) بیان شده است. بخش هشتم در زمینه اهمیت مؤمن و تکیه گاه بودن او برای پیامبر صلی الله علیه و آله نقل قضایایی توضیح داده شده است. بخش نهم در مورد اذیت کردن مؤمنان، آفات ایمان و بررسی آیات و روایات در این زمینه است. در بخش دهم، به الگوها و مصادیق مؤمنان در قرآن اشاره شده و در بخش یازدهم، عاقبت مؤمنان در دنیا از دیدگاه قرآن، و فرجام مؤمنان در جهان آخرت از دیدگاه قرآن با ذکر احادیثی در این دو زمینه، شرح و توضیح داده شده است.

باب های اهل بیت علیهم السلام

۱۶. باب های اهل بیت علیهم السلام، جواد سلیمانی، کارشناسی ارشد تاریخ، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره قم، استاد راهنما: حجه الاسلام مهدی پیشوایی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمّدهادی یوسفی غروی، ۱۳۷۹، ۱۷۱ ص. همچنان که علی علیه السلام باب علم پیامبر صلی الله علیه و آله بوده و رسول خدا، در روایات بسیاری وی را دروازه دانش و حکمت و حامل اسرار و علوم خویش خوانده است، سایر معصومان نیز هر یک در زمان خود، شخص یا اشخاصی را به عنوان باب داشته اند. ذکر اسامی آنان و توضیح تفاوت میان آنان و سایر کارگزاران تشکیلات در دوران حکومت معصومان علیهم السلام ابتدائاً، و شرح خصوصیات و برجستگی های شخصیتی آنها و وظایف اجتماعی شان، هدف نگارنده در این پایان نامه است. ابواب اهل بیت، جزء خواص اصحاب آن بزرگواران به حساب می آمده اند که بعضاً شهرت چندانی میان یاران آنان نداشتند، به طوری که زندگی نامه درخور توجهی از برخی از آنها در دست نیست و شناسایی بعضی از آنها از کارهای دشوار است. آنان، به ساحت علوم خاص اهل بیت علیهم السلام راه یافته بودند و از اسرار معرفتی و سیاسی آنان اطلاع داشتند و علاوه بر توانایی انجام دادن اعمال خارق العاده، در وثاقت و رازداری و قدرت ایمان، کم نظیر بودند، از این رو، مسئولیت حفظ اسرار فرهنگی و سیاسی و اقتصادی ائمه علیهم السلام و بعضاً رسیدگی به کلیه امور مالی و غیرمالی آن بزرگواران را به عهده داشتند و در سخت ترین شرایط خفقان، با دستگاه جائر و جریان های فکری التقاطی ضد شیعی معاصر خویش، مبارزه می کردند و در حقیقت، پل ارتباطی میان پیروان و اهل بیت علیهم السلام به حساب می آمدند و پیروان امامان، می توانستند با طیب خاطر، وظایف و خط مشی دینی و اعتقادی و سیاسی و اجتماعی مورد نظر امامشان را از طریق آنان بیابند. این پایان نامه از شش فصل تشکیل شده است: نخستین فصل، درباره پیشینه تحقیق، منابع تحقیق و پرسش های مطرح شده درباره موضوع تحقیق است. در باب پیشینه تحقیق، نگارنده بر آن است که شاید علت ناشناخته ماندن این ابواب و مقام و منزلتشان نزد اهل بیت علیهم السلامین بوده که این پیشوایان بزرگوار، برای حفظ جان آنان از گزند حاکمان جور و به جهت جلوگیری از سوء استفاده برخی عناصر جاه طلب از این عنوان، از استعمال این عنوان در سخنان خویش، پرهیز کرده، سعی نموده اند تا نامحرمان از وجود این مقام و منصب و صاحب منصبان آن در دستگاه تشکیلات سزای اهل بیت علیهم السلام مطلع نشوند. اولین کسی که به اهمیت این موضوع پی برد و مفصل ترین تحقیق را در مورد ابواب اهل بیت علیهم السلام انجام داده، حسین بن حمدان خصیبی جنبلایی است. وی از محدثان و مورخان قرن چهارم هجری به شمار می آید. نگارنده، علاوه بر این اثر، آثار دیگری را که پرده از اسرار این ابواب برداشته اند، معرفی کرده و درباره هر کدام، توضیحاتی ایراد نموده است. وی فصل دوم پایان نامه را به بررسی مفهوم لغوی و اصطلاحی «باب»، سایر مفاهیم اصطلاحی موجود در تشکیلات اهل بیت علیهم السلام، فرق بین «وکیل» و «باب»، و تفاوت میان «باب» و «حاجب» اختصاص داده و با اشاره به این که اهل بیت علیهم السلامدر روایات بسیاری با عناوینی چون: «باب الله»، «باب حطه» و «ابواب الایمان» یاد شده اند، به ذکر و شرح و بسط این احادیث پرداخته و بر آن است که در ادبیات دینی و تاریخ تشکیلات اهل بیت علیهم السلام، علاوه بر عنوان «باب»، با عناوین و سیمت های دیگری، همچون قیم، وکیل، سفیر، نایب، بواب و حاجب و خادم برمی خوریم که بررسی نقاط اشتراک و افتراق این عناوین و سیمت ها با یکدیگر به روشن شدن بهتر مطلب، کمک بسزایی می کند: به همین منظور، در بخش های متفاوت این فصل، به طور گسترده به توضیح و تبیین معنای هر یک از این الفاظ پرداخته است. نگارنده، در سومین

فصل پژوهش خود، اسامی باب‌ها را نقد و بررسی نموده است. وی ضمن یادآوری این مطلب که کتاب‌هایی چون: الهدایه الکبری، دلائل الامامه، الفصول المهمه، المصباح، تنقیح المقال، مناقب آل‌ابی‌طالب، تاریخ اهل‌بیت علیهم‌السلام و بحارالأنوار، از مهم‌ترین منابع شناسایی اسامی ابواب‌اند، طریق معرفی ابواب در این کتاب‌ها و معرفی ابواب حقیقی از غیرحقیقی را که در این منابع آمده‌اند، محور بحث خود در این فصل قرار داده است. فصل چهارم، درباره ویژگی‌های باب‌هاست که یکی از مسائل مهمی است که راز امتیاز باب‌ها نسبت به سایر اصحاب را نیز کشف و شرایط لازم برای احراز این مقام را روشن می‌کند. نویسنده، این ویژگی‌ها را از طریق مطالعه صفات مشترک باب‌ها به دست آورده و در برخی موارد، با توجه به قرائن موجود، اوصاف مشترک بیشتر و یا حتی اقلیت کسانی را که به عنوان باب معرفی شده‌اند، به عنوان ویژگی ابواب، ذکر نموده است. یکی از مهم‌ترین این ویژگی‌ها، مسئله پیوند و ارتباط نزدیک آنها با اهل‌بیت علیهم‌السلام است. این ویژگی در همه اصحاب وجود نداشت، و این خود، نوع پیوند و نزدیکی آنان با اهل‌بیت علیهم‌السلام را مشخص می‌کند. نمونه بارز این پیوند نزدیک، عبارت «سلمان منّا أهل‌البیت» است. دومین ویژگی، بهره‌مندی آنان از علوم اهل‌بیت است؛ علمی که محدود به علوم حاصل از راه‌های عادی نیست. شواهد نشان می‌دهد که این ابواب، اکثراً به حوزه مقدّس علوم اهل‌بیت علیهم‌السلام راه یافته و از برخی از این علوم، بهره‌مند بوده‌اند. ویژگی دیگر این که همان‌گونه که اهل‌بیت علیهم‌السلام در سایه برخورداری از علوم خاصّ خویش و الهام‌ها و عنایات الهی در موقع مقتضی و در صورت نیاز، حوادث و اتفاقات آینده را پیشگویی می‌کردند و یا اعمال خارق‌العاده دیگری انجام می‌دادند، بعضی از این بزرگان نیز به سبب نزدیکی به اهل‌بیت علیهم‌السلام، قدرت بر انجام دادن چنین کارهایی را کسب نموده بودند. ویژگی چهارم، وثاقت و رازداری آنان بوده که در برخی موارد، در برهه‌های ناامنی، تنها رابطه شیعیان با اهل‌بیت علیهم‌السلام در امور سیاسی، اجتماعی، اعتقادی و اقتصادی بودند. ویژگی پنجم، عبارت از وجود استقامت و ایمان کم‌نظیر در آنها بود. این عشق و وفاداری به اهل‌بیت علیهم‌السلام، باعث می‌شود که گاهی آنان بر سرِ دو راهی‌های مخوفی قرار گیرند و اگر لازم بود، برای اثبات نهایت استواری، از خود، استقامت نشان دهند. کارکرد باب‌ها، مطالب فصل پنجم را تشکیل می‌دهد که این کارکرد عبارت‌اند از: حفظ اسرار اهل‌بیت علیهم‌السلام که این اسرار، به سه دسته اسرار معرفتی، سیاسی اجتماعی، و مالی و اقتصادی قابل تقسیم است. رتق و فتق امور مالی و اجتماعی که در این مقام، کارکرد یک وکیل تامّ‌الاختیار را داشتند، فعالیت و مبارزه علیه حکام جور، و مقابله با انحراف‌های دینی و عقیدتی بود که این، بیشتر از زمان امام صادق علیه‌السلام پدید آمده بود و تا عصر غیبت صغرا همچین ادامه یافت. نویسنده، فصل ششم را به‌گزیده‌ای از شرح حال باب‌ها با تکیه بر نشانه‌های باب بودن اختصاص داده است. در این فصل به بیان شرح حال دوازده تن از این بزرگان پرداخته و خصوصیات فردی و اجتماعی هر یک را بیان کرده است. وی، در پایان به عنوان پیشنهاد به کسانی که علاقه‌مند به تحقیق بیشتر در مورد باب‌های اهل‌بیت علیهم‌السلام هستند، چهار محور را به عنوان محورهایی که هنوز جای کاوش در آنها باقی است، پیشنهاد می‌کند.

بررسی آرای متعدّد پیرامون آیه «الست» با تکیه بر کتب تفسیری و روایی عامّه و خاصّه

۱۷. بررسی آرای متعدّد پیرامون آیه «الست» با تکیه بر کتب تفسیری و روایی عامّه و خاصّه، جمیله هاشمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمدمهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمّدعلی راغبی، ۱۳۷۶، ۱۳۶ص. نگارنده در این پایان نامه، قصد دارد تا در پرتو تفاسیر معتبر مفسّران شیعه و اهل سنّت و همچنین کتب روایی ای چون الکافی، بحارالأنوار و... ضمن بررسی آیه الست (آیه ۱۷۲ و ۱۷۳ سوره اعراف)، از دیدگاه مذاهب مختلف تفسیری و حدیثی، مکتب معتزله و مکتب فلسفی و اهل عرفان، وجود یا عدم عالمی تحت عنوان «عالم ذرّ» را که مأخوذ از همین آیه است، اثبات نماید. وی همچنین سعی داشته دیدگاه مفسّران و اندیشمندان معاصر درباره موضوع یاد شده را بررسی کند. از آن جا که این بحث در پاره ای مواضع با بحث فطرت، گره خورده و در ارتباط است، باید گفت که به نوعی در بردارنده این مفهوم نیز هست؛ ولی به جهت آن که مراجعه به تمام آیات درباره فطرت، مشکل است، لذا تنها به ذکر تعدادی از آیات پرداخته، ضمن آن که بجز آیه مزبور، به آیات دیگری که متضمّن معنای اخذ میثاق اند، به عنوان محورهای فرعی بحث، اشاره نموده است. این عناوین، عبارت اند از: عهد با خدا در عالم ذرّ، تقدیر سرنوشت اسلام در عالم ذرّ، و پیمان الهی از انبیا در عالم ذرّ. محور بحث در این جستار، در قالب این چهار عنوان است: ۱. منظور از عالم ذرّ چیست و چه اشکالاتی بر آن وارد است؟ ۲. پاسخ مدافعان وجود عالم ذرّ به اشکالات یاد شده چیست؟ ۳. در کنار نظریه عالم ذرّ چه نظریات دیگری مطرح است؟ ۴. نظر نهایی که از جمع بندی تفسیر آیه و روایات به دست می آید، چه می گوید؟ نگارنده، مجموعاً در پنج فصل، مطالب پایان نامه را تهیه و تدوین نموده است. فصل اوّل، تحت عنوان «مقدمات و کلیات»، شامل تاریخچه مطالعات، بیان مسئله، پرسش های تحقیقاتی، اهداف مطالعات، حدود مطالعات، اهمّیت مطالعات و تعریف اصطلاحات است. در فصل دوم، به ذکر متون و منابع تحقیقاتی پرداخته شده است. فصل سوم نیز شامل مباحث روش تحقیق، رهیافت تحقیق، طرح تحقیق، طرح تحلیلی و طرح زمان اجرایی است. فصل چهارم به ارائه، و تجزیه و تحلیل داده های تحقیقاتی اختصاص دارد که طی چهار بخش، موضوع تحقیق را مورد بررسی قرار داده است. در بخش اوّل، مفهوم واژه «ذرّ» از دیدگاه مختلف، استعمال این واژه در قرآن کریم و تاریخچه بحث، عنوان شده است. در بخش دوم، مفاد ظاهری آیه الست (همچون: متون پیمان الست، انگیزه اخذ میثاق، اقرار به ربوبیت خدا و عبودیت خود و عمومیت اخذ میثاق) آمده است. نگارنده، عمده بحث را در بخش سوم، با عنوان «آرای متعدّد پیرامون آیه الست» مطرح کرده است. در این بخش، مجموعاً شش نظریه عنوان شده و پس از آن، به نقد و نتیجه گیری نهایی پرداخته شده است. این نظریات، شامل قول محدّثان و اشاعره، قول معتزله، طرفداران موطن عقل و وحی، قول سیّد مرتضی و ابوالفتوح رازی، قول عرفا و سرانجام، نظریه مفسّر بزرگوار شیعه، علامه طباطبایی (ره) است. از آن جا که بحث، قالب روایی تفسیری داشته، محقّق در تلاش بوده ابتدا این موضوع را از دیدگاه تفاسیر و سپس از دیدگاه کتب روایی عامّه و خاصّه، مورد تفحص قرار دهد. لذا بخش چهارم را به بررسی آیه الست از نظر روایات اختصاص داده و ابتدا، قول امیرمؤمنان حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه را آورده و سپس، در کتب روایی شیعه و اهل سنّت، این موضوع را بررسی کرده است. فصل پنجم، شامل دو قسمت استنتاج و توصیه های نگارنده است که در آن به ذکر نتایج تحقیق و چند توصیه پرداخته و در آخر، کتاب نامه آمده است.

بررسی اسرار و احکام فقهی از دیدگاه نهج البلاغه

۱۸. بررسی اسرار و احکام فقهی از دیدگاه نهج البلاغه، ناهید فیاضی، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمدمهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، ۱۳۷۹، ۳۸۳ص. این تحقیق بر آن است که مسئله بررسی اسرار احکام فقهی را در نهج البلاغه مورد بررسی دقیق قرار دهد و به سؤالاتی از این قبیل پاسخ دهد که: آیا احکام، دارای اسرارند؟ اسرار احکام باید‌ها (حلال‌ها) در اسلام چیست؟ فلسفه اسرار احکام نباید‌ها (حرام‌ها) در اسلام چیست؟ و بررسی دین از راه دانش، چگونه است؟ در ضمن تحقیق نیز گاهی نویسنده به مطالبی برخورد کرده که جنبی بوده و در ارتباط با موضوع است، ولی اصل موضوع نیست. لذا به این مطلب جنبی توجه داشته و آن را جهت تأکید بر اصل موضوع، آورده است. خلاصه این مباحث جنبی به این ترتیب عنوان شده است: ۱. نظریات دانشمندان غربی درباره روزه، ۲. نماز و روزه در دیگر مذاهب، ۳. مسئله ای به مانند جهاد کلی (که در آن، به بیان عظمت روزه پرداخته) ۴. احادیث و سخنان بزرگان. با مطالعه وسیع، می‌توان پی برد که از نظر عقلی و نقلی، آن خدایی که همیشه مصلحت را برای بندگانش رقم زده، حتما در ارسال احکامش نیز مصلحتی و سّری در کار بوده است. با مراجعه به آیات قرآن کریم، احادیث، خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار در نهج البلاغه می‌توان به این اسرار پی برد و به آنهایی که فرستادن بعضی از احکام را فقط تحمّل مشقّت برای آدمی می‌دانند، جوابی دندان شکن داد که بدانند و یقین پیدا کنند که هیچ حکمی از احکام الهی، بدون دلیل نبوده است و همه احکام الهی در پشت سر خود، اسراری دارند که البته دانستن اسرار احکام، اطاعت و پیروی از آنها را برای ما لذّتبخش می‌نماید. این پایان نامه، دارای پنج فصل با عناوین متنوّع است. فصل نخست را عناوینی چون: تألیف و جمع آوری نهج البلاغه، تاریخچه مطالعات، بیان مسئله، فرضیات، اهداف مطالعات، حدود مطالعات، اهمیت مطالعات و تعریف اصطلاحات پژوهشی تشکیل می‌دهد. فصل دوم به بررسی کتاب‌های کلیدی درباره نهج البلاغه، مانند الکاشف، الهادی الی موضوعات نهج البلاغه، غررالحکم و الدلیل علی موضوعات نهج البلاغه پرداخته است. نویسنده، در فصل سوم، شناس نامه نهج البلاغه را آورده و علّت این را که برای پژوهش خود، این کتاب را انتخاب نموده، شرح داده است. فصل چهارم که مفصل‌ترین فصل و موضوع اصلی بحث را تشکیل می‌دهد خود از بخش‌های مختلفی تشکیل شده که در آنها به تجزیه و تحلیل یک یک اسرار احکام فقهی در نهج البلاغه پرداخته، که بخش‌های عنوان شده به ترتیب عبارت‌اند از: نماز، روزه، خمس و زکات، حج، امر به معروف و نهی از منکر، جهاد، تقیّه. نگارنده، در هر بخش با تعریف واژه مربوط و کاربرد هر یک در اصطلاحات و محاورات عرفی و بیان اقسام و ادلّه تشریح هر کدام، ادلّه و اصول مربوط به هر عنوان را به طور مفصل، مورد نقض و ابرام قرار داده و آیات الأحکام هر موضوع را با دلیل مخصوص به آن، شرح داده است. فصل پنجم، استنتاجات و پیشنهادهای محقق در بحث است و توصیه‌هایی نیز در این زمینه دارد. وی، پایان نامه خود را با ضمائم چون فهرست خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌ها، و احکام در نهج البلاغه به پایان می‌برد. پپ

بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن

۱۹. بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن، جعفر صادق فدکی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر محمدتقی دیاری، استاد مشاور: حجه الاسلام... اعرابی، ۱۳۷۹، ۲۲۱ص. موضوع این پایان نامه، بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن است. روش نگارنده در این تحقیق، بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن، و اثبات اعتبار آنها از نظر قرآن و سنت است. نویسنده، ابتدا سعی در اثبات حجیت این اصول دارد و سپس، به اجمال هر یک از این اصول را مورد بررسی قرار داده است که در همه احادیث، کاربرد دارد، و به برخی از معیارهای نقد حدیث که تنها در مورد برخی از احادیث شیعه، از جمله احادیث متعارض به کار می رود پرداخته است. این پایان نامه، در یک مقدمه و سه فصل، ترتیب یافته است. در مقدمه، به مباحث کلی پرداخته شده است. همچنین واژگان و اصطلاحاتی که در این جستار از آن یاد می شود و فهم برخی مباحث، متوقف بر شناخت این اصطلاحات است، توضیح داده شده است. روش و شیوه بحث، پیشینه تاریخی آن و منابع استفاده شده در بحث نیز در این مقدمه مورد بحث قرار گرفته است. در فصل اول، به عوامل و اسبابی که موجب انحراف سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و احادیث اهل بیت علیهم السلام مسیر خود شده، پرداخته شده که این عوامل، در واقع، به دو دسته تقسیم می شوند: ۱. عوامل اختیاری، که همان جعل و دستبرد در احادیث، توسط افراد خاص است که باعث ورود روایات مجعول بسیاری در میان احادیث نبوی و روایات اهل بیت علیهم السلام گردیده است. ۲. عوامل غیراختیاری، یعنی اسباب و عواملی که به طور سهو یا خطا صورت گرفته و باعث شده است که آنچه از معصومان علیهم السلام صادر شده، غیر از آن معنایی باشد که توسط راویان منتقل شده است، که در این فصل، به دو دسته از عوامل، به طور مختصر، پرداخته شده است. اسباب تغییر و تحریف حدیث، از جمله: نقل به معنای حدیث، نقل حدیث بدون نقل سبب یا شأن نزول، تقطیع حدیث، عدم فهم معنای روایت توسط راوی، از جمله عللی است که نگارنده در ذکر عوامل و اسباب تحریف حدیث، بیان کرده است. نگارنده، در فصل دوم به نقد و بررسی حدیث پرداخته و به عبارتی، دیگر راه های مقابله با احادیث موضوع یا تحریف شده را معرفی کرده است، که این راه ها به طور کلی در دو روش، منحصر می شود: ۱. نقد سند و روایان حدیث، ۲. نقد متن و محتوای حدیث. نگارنده، ابتدا معنای نقد را از نظر لغت و در اصطلاح محدثان بیان کرده و سپس، به وجه ضرورت نقد حدیث و ادله آن پرداخته و بعد از آن، اقسام و طرق نقد را بیان نموده و در این فصل، به طور مختصر، به تشریح این دو طریق پرداخته است. همچنین مهم ترین کتب فریقین را که در هر یک از این دو موضوع تألیف شده، معرفی کرده است. در فصل سوم، که موضوع اصلی پایان نامه را تشکیل می دهد، اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن، مورد بررسی قرار گرفته و برای هر یک، نمونه های مختلفی از احادیث شیعه و اهل سنت که با این اصول سازگاری ندارد، آورده شده است. این فصل از شش بخش عمده تشکیل شده که عناوین آن عبارت اند از: بخش اول، مخالفت حدیث با قرآن، بخش دوم، عدم مخالفت حدیث با سنت قطعی. بخش سوم، عدم مخالفت حدیث با عقل سلیم؛ بخش چهارم، عدم مخالفت حدیث با تاریخ صحیح؛ بخش پنجم، عدم رکاکت حدیث؛ بخش ششم، عدم مخالفت حدیث با حس، مشاهده و قطعیات علمی.

بررسی اقسام حکومت و شرایط حکومت اسلامی از دیدگاه نهج البلاغه

۲۰. بررسی اقسام حکومت و شرایط حکومت اسلامی از دیدگاه نهج البلاغه، مسعود عبدی، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوقی اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر محمد مهدی گرجیان، ۱۳۷۶، ۲۱۹ ص. ضرورت و لزوم حکومت، چگونگی پیدایش، صفات و خصوصیات شخص زمامدار، اقسام حکومت با شیوه مقایسه ای بین آیات قرآن کریم و نهج البلاغه و نظریات اندیشمندان، از نکات بحث شده در این پایان نامه است. در تمام ادوار گذشته، حکومت های مختلف و متفاوت با اشکال گوناگون در این جهان، ایجاد گردیده که با توجه به مضمون کلی و هدفی که آنها را تشکیل می داد، در واقع، به دو نوع حکومت قابل تقسیم است: نوع اول، حکومت های وابسته به امیال غریزی، تحت عنوان «قدرت طلبی»، اعم از فردی یا گروهی یا طبقاتی. نوع دوم، حکومت هایی که منبعث از دین و موقوف بر فرمان و احکام الهی است و پیامبران آورنده آن بوده اند. نگارنده در تحقیق خود بر آن است تا مسیر واقعی و تاریخی حکومت، و زمامداری را با توجه به عوامل پیدایش آن از دیدگاه حضرت علی علیه السلام، مورد بررسی قرار دهد. و همچنین این بحث مطرح شده که آیا حکومت و ولایتی که در زمان حضرت نبی اکرم بوده است، در بعد از رحلت ایشان نیز عینا متجلی شده است؟ و این که چه حکومتی و در چه شرایطی و با چه اوصافی برای فرد حاکم، مد نظر یگانه نکویی دهنده حکومت عدل الهی، یعنی حضرت امیر علیه السلام است همچنین بر آن بوده که مشخص کند به غیر از قرآن کریم، آیا کتب معتبر دیگری چون نهج البلاغه، به این امر پرداخته است یا خیر؟ و نقاط اشتراک و افتراق آنها کدام است؟ این رساله از پنج فصل تشکیل شده است: در فصل اول، ضمن تعریفی خلاصه از کتاب شریف نهج البلاغه، حکومت به طور کلی به دو قسمت تقسیم شده و سپس، درباره تاریخچه مطالعاتی بحث، مطالبی عنوان شده است. گرچه موضوع اصلی، بررسی اقسام حکومت است؛ ولی برای تکمیل بحث، اشاراتی نیز به مسائل جنسی شده است. تعریف واژه ها و اصطلاحاتی همچون: امام، بیعت، ولایت، حکومت و جمهور، از مسائل مطرح شده در این فصل است. در فصل دوم که مربوط به معرفی منابع و مآخذ استفاده شده در تحقیق است سه کتاب حکومت در اسلام، نظام حکومتی و اداری در اسلام و حکمت اصول سیاسی اسلام، معرفی شده اند و پرسش های تحقیقاتی ای طبق این کتاب ها تنظیم شده است. نگارنده، در فصل سوم، به بحث و استدلال درباره مراحل و الگوهای روش شناسی پرداخته و تحقیق خود را بر اساس رهیافت تاریخی در مورد قرآن، نهج البلاغه و روایات ائمه اطهار و آرا و نظریات اندیشمندان و فقها مشخص نموده و به لحاظ محدودیتی که در این زمینه در جامعه احساس می شده، طرح تحلیلی خود را به نحو اختصار، بیان کرده است. ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات پایان نامه، در فصل چهارم انجام شده است. اولین بحث مطرح شده در این قسمت، بررسی ضرورت حکومت از منظر نقل و عقل است و به مقتضای این اصول که فعالیت های انسان، فقط التذادی نیست و انبیا آمده اند تا فطرت خداخواه انسان را در مسیر صحیح هدایت کنند، و انسان، موجودی صاحب اختیار است و اقتضای طبیعت انسان، اجتماعی بودن وی است و اجتماعی بودن وی، بدون داشتن قوانین و نظام بیان کننده حدود و ثغور روابط افراد اجتماع، ممکن نیست، وجود حکومت را یکی از مسائل بنیادین و زیربنایی برای اجتماع بشر دانسته و آن را از بدیهیات عقل برمی شمارد. وی، سپس بحث ضرورت نیاز به حکومت را از دیدگاه قرآن و سنت بررسی کرده و نتیجه می گیرد که تقدیس و ستایش حکومت و ملوک افراد صالح و عادل در آیات و روایات، خود، دلیل بر ضرورت چنان حکومتی در میان مردم، در راستای برقراری عدالت و محو ظلم و جور است. ضرورت حکومت از

دیدگاه نهج البلاغه، بحث اصلی و محوری پایان نامه را تشکیل می دهد که نگارنده، در این فصل به آن پرداخته است. وی در ابتدای بحث، با استناد به دو آیه، متذکر این نکته می شود که امیرمؤمنان علیه السلام به صورت مکرر در نهج البلاغه، ضرورت و لزوم به وجود یک حکومت در مقابل ایده و آرای خوارج اشاره کرده؛ چرا که خوارج، معتقد بودند با بودن قرآن، نیازی به حکومت نیست. نگارنده با شرح و توضیح خطبه های ۴۰ و ۱۲۵، به رد ادعای خوارج پرداخته و حکومت را از دیدگاه علی علیه السلام با همه ضروری بودنش پست و ذلیل می شمارد، و در موارد متعددی از زبان مولا علیه السلام این امر اشاره دارد. از دیگر بحث هایی که نگارنده در این فصل بدان پرداخته، استنتاج ضرورت حکومت از بافت قوانین شرع است. وی ضمن تقسیم قانون به دو قسم تکوینی و تشریحی، محدوده هر کدام را در قبال حکومت، بیان نموده است. نکته قابل توجه دیگر در این فصل، پرداختن نگارنده به بررسی اجمالی مبحث حکومت در ابواب مختلف کتب فقهی است. وی در باب کسب و تجارت، دین و قرض، ولایت، رهن، حجر، شرکت، ودیعه، وکالت، وصیت، نکاح، طلاق،ظهار، ایلاء، احیای موات، لقطه، شهادت و حدود، جایگاه و پایگاه اصلی حکومت را مشخص و تشریح نموده است. بسیاری از فلاسفه قدیم و جدید به ضرورت وجودی حکومت و دولت معتقدند و آن را امری طبیعی می دانند. نقل نظریه این اندیشمندان، از دیگر مباحث مطرح شده است که ضمناً اشاره ای هم به قول بعضی از سیاستمداران دارد و ادله ضرورت حکومت از دیدگاه آنان را بررسی می کند. نظر نگارنده درباره چگونگی پیدایش حکومت، بحث بعدی این جستار است. وی، عوامل تکوین و تشکیل دولت و حکومت را در چند چیز خلاصه می کند: ۱. خانواده، به این معنا که حکومت، وابسته به وجود خانواده است؛ ۲. دین، به عنوان واضع قوانین؛ ۳. قدرت؛ طرفداران این نظریه معتقدند زور و قدرت، مبنای تکوین دولت است. البته قدرت مد نظر اسلام با قدرتی که عموماً روی آن نظر دارند، فرق می کند؛ چرا که از نظر اسلام، قدرتی که بتوان با آن به تشکیل حکومت پرداخت، همان بُعد مردمی حکومت الهی است؛ ۴. نیاز طبیعی؛ اجتماعی بودن انسان، انگیزه این نیاز طبیعی را تشکیل می دهد؛ ۵. قراردادهای اجتماعی؛ پناه بردن بشر به جایگاهی امن و آسوده بودنش در نحوه زندگی، باعث انعقاد چنین قراردادهایی است. در بخش دیگر پایان نامه، به اقسام حکومت های متداول جهان اشاره شده و نظام ها و حکومت های مختلف و طبقه بندی این حکومت ها، مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. وی در این قسمت از حکومت اسلامی به یک حکومت قانونمند بر اساس قوانین الهی یاد کرده و آن را هدف رسیدن به کمال مطلوب می انگارد. همچنین ضمن بررسی ادله حکومت اسلامی، نظری نیز به نظام حکومتی اسلام در زمان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و بعد از آن دارد. شرایط و اوصاف زمامدار اسلامی در نهج البلاغه موضوع بعدی این رساله است. شروط یاد شده عبارت اند از: عقل، مسلمان بودن، فقاقت، عدالت، عدم بخل و طمع، و نیز داشتن نفسی مملو از کرامت و صفا و خلوص. بررسی عهدنامه مالک اشتر و بیان صفات و ویژگی های شخصی زمامدار در ارتباط با مرد و افراد زیردست از دیگر نکات مورد بررسی در این بخش است، که در این حوزه نیز شرایط و اوصاف زمامدار در کلام علما و دانشمندان تبیین گشته است. نگارنده در پایان به بررسی حکومت عملی حضرت علی علیه السلام و ویژگی های آن پرداخته و چند ویژگی از این حکومت الهی را از نهج البلاغه شرح می دهد.

بررسی تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم هجری

۲۱. بررسی تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم هجری، خدیجه احمد مهربانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: استاد علی اکبر غفاری، ۱۳۷۹، ۲۰۶ص. آنچه در این پایان نامه مد نظر نگارنده بوده، سیر و تفحصی در تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم هجری است که تا زمان حال نیز ادامه یافته و با مطالعه آن می توان فهمید که تدوین و نگارش حدیث اهل سنت، در این دوره نیز با جدیت دنبال شده و محدثان، تحقیقات خود را ادامه داده اند. وی در پژوهش خود بر آن است که گزارشی هر چند کوتاه در خصوص این تحولات به دست بدهد. نگارنده، علاوه بر بررسی تحولات حدیثی اهل سنت در دوره متأخر، معتقد است اقدامات محدثان و علمای اهل سنت، عمدتاً در راستای توجیه و تحلیل مشکلات تاریخی حدیث این مکتب و خصوصاً تصویب الموطأ مالک بن انس و صحاح سته بوده است. از جمله اقداماتی که در این پایان نامه انجام گرفته، به دست دادن اطلاعاتی در مورد کتب حدیثی اهل سنت و مشخصات کتابشناسی آنهاست و از آن جا که اساساً موضوع آن بررسی درباره تألیفات حدیثی اهل سنت پس از قرن سوم هجری بوده، و نیز از آن جا که در عین حال، آگاهی از تحولات حدیثی سه قرن نخست، گرچه به نحو اجمال، امری ضروری است، و همچنین به جهت آن که این مباحث به شکل جامعی در کتاب تاریخ عمومی حدیث اثر دکتر مجید معارف آمده است، لذا نخست با استفاده از کتاب یاد شده، بیان مختصری در مورد مهم ترین خطوط و تحولات تاریخ حدیث اهل سنت در سه قرن اول هجری ذکر شده و سپس، تحولات تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم، مورد بررسی قرار گرفته است. این پایان نامه از هفت بخش اصلی و یک بخش مقدماتی تشکیل شده است. در بخش مقدماتی، سیر تحولات تاریخ حدیث اهل سنت طی دو دوره: پیش از قرن سوم هجری و پس از آن، در دو فصل توضیح داده شده است. مطالب مورد بحث در فصل اول، شامل سیر تحولاتی حدیث از جهت تدوین حدیث در دوران پیامبر صلی الله علیه و آله و خلفا، واکنش متفاوت صحابیان در مقابل منع تدوین حدیث، نظر محققان اهل سنت و سپس نظر محققان شیعه در این باره و در نهایت، وضعیت حدیث در دوران بنی امیه است. در فصل دوم با بیان این که قرن سوم، طلایی ترین عصر در تاریخ سنت بوده و بیشترین خدمات در زمینه حدیث در این قرن ارائه شده، ظهور پیش گامان بزرگ راویان و حفاظ را مربوط به این برهه می داند. با شروع قرن چهارم بود که دولت اسلامی دچار آشفتگی سیاسی شد و تا اواخر قرن هفتم، سیر نزولی علمی پدیدار شد. نگارنده، در بخش اول از هفت بخش اصلی پژوهش، مهم ترین شروح الموطأ مالک بن انس، شروح صحیحین و شروح سنن را طی سه فصل، معرفی نموده و از میان کتب یاد شده، التمهید، تنویر الحوالک، شرح زرقانی بر الموطأ، فتح الباری، الکواکب الدراری و عمده القاری را از میان شروح صحیح البخاری، و المنهاج فی شرح مسلم بن حجاج را از میان شروح صحیح مسلم، و از میان شروح سنن، عون المعبود، المنهل المورود، تحفه الأحوذی، شرح سیوطی بر سنن النسائی، شرح سندی بر سنن ابن ماجه را به تفصیل، معرفی و بررسی نموده است. نگارنده در بخش دوم، به معرفی تألیفات جدید حدیثی پرداخته و در بخش سوم، جوامع بین صحیحین، جوامع صحاح سته و جوامع کتب فقهی را بررسی نموده و سپس، دو کتاب المسند الجامع و جمع الجوامع را معرفی کرده است. بخش چهارم، شامل یک فصل است که طی آن، زواید نویسی معرفی شده و مهم ترین کتب نوشته شده در این زمینه، نام برده شده و کتاب المطاب العالیه و مجمع الزوائد و منبع الفوائد مفصلاً معرفی شده است. بخش پنجم، شامل شش فصل است. در فصل اول، کتب مستخرجات و مستخرج ابو عوانه معرفی شده است. در فصل

دوم، کتب اجزاء و مسند اهل بیت و فضایل فاطمه(س) به طور مفصل آمده و در فصل سوم، کتب اطراف و دو کتاب تحفه الأشراف بمعرفه الأَطراف و موسوعه أطراف الحديث النبوی ذکر شده است. در فصل چهارم نیز کتب التخریج و المقاصد الحسنه معرّفی گردیده است و در فصل پنجم، کتب معاجم و المعجم الکبیر طبرانی، و در فصل ششم، کتب مستدرکات و المستدرک علی الصحیحین شرح داده شده اند. بخش ششم، در باب علم موضوعات و مهم ترین کتب نوشته شده در این زمینه است. در آخر نیز کتاب الموضوعات ابن جوزی، به تفصیل، معرّفی شده است. در بخش هفتم، دانش های تخصصی حدیث که شامل علم مصطلح الحدیث، غریب الحدیث، علل الحدیث، مختلف الحدیث، ناسخ و منسوخ و علم رجال و بررسی جرح و تعدیل راویان است بررسی شده و کتب مقدمه ابن الصلاح، تدریب الراوی، النهایه فی غریب الحدیث، العلل الوارده، تأویل مختلف الحدیث، الاعتبار فی الناسخ و المنسوخ و الجرح و التعدیل رازی، شرح داده شده اند.

بررسی ترتیب نزول قرآن در روایات

۲۲. بررسی ترتیب نزول قرآن در روایات، جعفر نکونام، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استادان مشاور: دکتر صادق آیینه‌وند و دکتر محمدعلی آذرشب، ۱۳۷۳، ۳۵۱ ص. ترتیب روایی نزول قرآن، موضوع این پژوهش را تشکیل می‌دهد. این روایات که به چهارده تن از صحابی‌ان و تابعیان می‌رسد، محور بحث و نقد و نظر در باب ترتیب نزول است. نگارنده، ضمن بررسی این نظریات، ترتیب نزول سوره‌ها را به طور کلی معتبر دانسته و منعکس‌کننده این ترتیب سوره‌ها را «مصحف امام علی علیه السلام» می‌داند که با فرمان و وصیت پیامبر اسلام، گردآوری و مرتب‌شد و برخلاف ترتیب سوره‌های مصحف عثمانی است که با اجتهاد صحابه فراهم آمده و به فرمان و وصیتی از پیامبر خدا مسبوق نبوده است. وی این نظریه را که با اتکا به روایات اسباب نزول که قصه‌هایی انطباق یافته بر مضامین سوره‌هایند و یا با نظر به مضامین برخی سوره‌های مدنی که با مضامین سوره‌های مکی مشابهت دارند نیز رد نموده است. این پایان‌نامه در پنج فصل، بدین ترتیب فراهم شده است. در فصل نخست، تحت عنوان «کلیات»، مقدمات تحقیق، یعنی مباحثی نظیر «رئوس ثمانیه» در اصطلاح قدما، اهمیت موضوع، پیشینه موضوع، فرضیات و ادعاها در این زمینه بیان شده و تعریف برخی مصطلحات (مانند: قرآن، مصحف، مصحف عثمانی، نزول قرآن، نزول دفعی و تدریجی، حضرت جبرئیل، واحد نزول، تقویم نزول، حجّیت و حجّیت خبر واحد و روش تحقیق) آمده است. طرح و نقد دیدگاه‌های مختلف در زمینه توقیفی یا اجتهادی بودن ترتیب سوره‌های قرآن، نظریه توقیفی بودن به ضمیمه تعریف و تبیین حدود هر یک و ادله استناد شده در این ترتیب، همچنین تصریح پیامبر صلی الله علیه و آله به گروه‌های چهارگانه سوره‌ها، تحزیب سوره‌ها در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله، قرائت سوره‌ها توسط پیامبر صلی الله علیه و آله به ترتیب موجود، اجماع صحابه بر مصحف عثمانی، عدم تتابع همه سوره‌های متشابه‌الصدر، تناسب سوره‌ها، و در پایان، ادله اجتهادی بودن ترتیب سوره‌ها از مطالب مورد بحث فصل بعدی است. از مباحث مهم مطرح شده در فصل دیگر، دانش قرآنی حضرت امیر علیه السلام، به ضمیمه تعریف و تبیین حدود هر یک و ادله استناد شده در مصحف ایشان و سرگذشت گردآوری آن در دوران ائمه، ترتیب سوره‌ها در مصحف حضرت و سرنوشت آن است. نگارنده، فصل چهارم را به بررسی ترتیب نزول قرآن به استناد روایات و ملاک‌های نقد ترتیب روایات و اعتبار این ترتیب‌ها اختصاص داده است. وی در این فصل، روایات ترتیب نزول قرآن را بر اساس چهارده طریق، مورد کندو کاو قرار داده است. در پیوست‌ها نیز مباحثی همچون: ترتیب سُور مصحف ابن مسعود، مصحف ابی بن کعب و دانش قرآنی او و وجود سوره‌های اضافی در این مصحف، مراحل شکل‌گیری ترتیب سُور مصحف عثمانی و وجود لحن در این مصحف، شیوه‌های تقویم نزول قرآن و اعتبار آنها، انواع تقویم نزول قرآن و مشکلات آن، اسانید روایات ترتیب نزول و اختلاف آنها و نقد و تأویل این اختلاف‌ها و رجال روایات ترتیب نزول، ارائه شده است.

بررسی تفکر و تدبّر در آیات و روایات معصومین علیهم السلام

۲۳. بررسی تفکر و تدبّر در آیات و روایات معصومین علیهم السلام، اختر سلطانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، استادان مشاور: حجه الاسلام محمّدعلی راغبی و دکتر... نوابخش، ۱۳۷۷، ۹۲ص. نگارنده بر این باور که اساس ارتباط آدمی با زندگی، شناخت است و شناخت، دستاورد تفکر و تدبّر است وی تفکر و تدبّر را در وجود آدمی با استفاده از آیات قرآن و روایات معصومان علیهم السلام و با استفاده از نظر مفسّران و علمای برگزیده، مورد بررسی قرار داده است و در این زمینه، ابتدا آیات قرآن مجید را درباره تفکر و تدبّر، سپس کلام معصومان را در این زمینه، و بعد از آن، ارتباط بین تفکر و تدبّر را در قرآن و احادیث معصومان، و نیز نظر مفسّران و علمای بزرگ را در مورد آیات و احادیث تفکر و تدبّر، و در آخر، آثار و نتایج بد روحی جهل (نقطه مقابل علم) در وجود آدمی را بررسی کرده است. هدف نگارنده در دو نکته خلاصه می شود: ۱. ردّ نظریه و طرز تفکر گرای محض که هیچ محدودیتی برای آن قائل نیستند و می خواهند تمام نیازهای جامعه بشر را توسط تفکر و تعقل تأمین نمایند که به «عقلیون» معروف اند؛ ۲. ردّ نظریه گروهی که در مقابل گروه یاد شده هستند و هرگونه دخالتی را در مسائل اساسی جامعه بشر برای عقل، ممنوع می دانند که به «ظاهریه» یا «اهل حدیث» مشهورند. این پایان نامه از پنج فصل تشکیل شده است: فصل اوّل، درباره تاریخچه مطالعاتی بحث است. در تاریخچه، منابع و تألیفاتی مهمی که به بحث درباره این موضوع پرداخته اند، به طور خلاصه معرفی شده است. این فصل، دارای بخش هایی است. در «بیان مسئله»، علت تألیف پایان نامه شرح داده است. در «فرضیات تحقیق»، پرسش های تحقیقاتی ای که باید مورد بررسی قرار گیرند، آمده است. در «اهداف مطالعاتی»، درباره موضوع گزینش شده، مطالبی آمده است. در «حدود مطالعاتی»، مواردی که این جستار، آنها را مورد شناسایی قرار می دهد تا هنگام تجزیه و تحلیل مطالب، به بررسی جایگاه خاص تحقیق، پرداخته شود، آمده است. همچنین واژه های کلیدی ای که در طی بحث مطرح می شوند، تعریف شده است. در فصل دوم، نگارنده به عنوان «مرور متون مطالعاتی»، بعضی از تألیفات درباره موضوع بحث را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و نکات ضعف و قوت آنها را بیان نموده است. نگارنده در فصل سوم، به بررسی رهیافت، طرح، فن و روش تحقیق پرداخته و آن گاه، رهیافت گذشته ای و طرح تحقیق را مبنای کار قرار داده، و از طرح تکمیلی توصیفی و موردی استفاده نموده است. فن تحقیق کتاب خانه ای و طرح تحلیلی پایان نامه، نظری و مبتنی بر روش استنباطی است. در فصل چهارم، به تجزیه و تحلیل داده های تحقیق پرداخته شده که چند بحث کلی و هر کدام با چند عنوان در این فصل، مطرح گردیده است. نگارنده، در فصل پنجم، به چگونگی استنتاج و نیز این که چگونه بر مبنای رهیافت و فن تحقیق به بررسی پرداخته و به نتیجه رسیده است، اشاراتی دارد. سپس، نتایج تحقیق را بیان می کند و بعد، مشکلات موجود در سر راه تحقیق و پیشنهادهایی برای محققان بعدی مطرح می نماید. در پایان نیز با عنوان «کتاب نامه»، فهرست منابعی که در تحقیق مورد استفاده قرار گرفته اند، می آورد.

بررسی جایگاه هنر از دیدگاه قرآن و روایات

۲۴. بررسی جایگاه هنر از دیدگاه قرآن و روایات، علی نصیری، کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما، دکتر آذرتاش آذرنوش، استاد مشاور: دکتر حسین قره چانلو، ۱۳۷۷، ۲۶۳ص. ضرورت توجه به هنر و بازیافت حدود و ثغور آن، با عنایت به درک قدرت هنر و توجه به قدرت های باطل کیش به جایگاه هنر و ظهور نهضت اسلامی و عدم بازیافت مرزهای بایسته هنر، موضوع مورد بحث در رساله است. جهانی بودن زبان هنر در میان راه های مختلف پیام رسانی و برخورداری از سرعت و پذیرش بیشتر آن در انتقال پیام، همگی حکایت از قدرت هنر دارد؛ قدرتی که می تواند به راحتی مرزهای جغرافیایی را در نوردد و محدودیت های زبان های گوناگون ملت ها را پشت سر نهد و در دورترین نقاط جهان، میلیون ها نگاه را واله زیبایی خود سازد و لبخند بر لب ها بنشانند، حتی در عصر سیاست نیز هنر، قدرت خود را آشکارا نشان داده است. یک خطابه آتشین یا شعر نغز و حماسی، یا فیلمی شورانگیز، به راحتی می تواند ملتی را علیه یک نظام بشورانند. این پایان نامه در هشت فصل فراهم آمده است. نگارنده ابتدا در دیباچه، ضرورت توجه به هنر و بازیافت حدود و ثغور آن را با عنایت به سه مطلب، روشن نموده است: ۱. قدرت هنر، ۲. توجه قدرت های باطل کیش به جایگاه هنر، ۳. ظهور نهضت اسلامی و عدم بازیافت مرزهای بایسته هنر. وی، سپس نیاز انقلاب اسلامی به هنر را در دو دلیل بازگو نموده است: الف. ابلاغ پیام های آزادی بخش، ب. مقابله با شیخون فرهنگی. سپس در فصل اول، که درباره بازشناخت کلیاتی درباره هنر است، ابتدا تعریف مفهوم هنر را در لغت و اصطلاح، با استناد به اقوال هنرشناسان بیان نموده و در این راستا، عناصر معنایی هنر را معرفی نموده و تاریخ پیدایش هنر و دیرینه بودن آن را بازگو کرده است. وی، ابتدای پیدایش هنر اسلامی را در لایه لای چکاچکک شمشیرها و آوای سم سیتوران در بیابان ها و بانگ پیروزی «الله اکبر» دانسته و نقش بسزای هنر در حفظ آثار اسلامی را در خطاطی و معماری خلاصه کرده است. طبقه بندی هنر و مراتب آن، بررسی عوامل رویکرد آدمی به جلوه های هنری، بررسی علل مخالفت با مقوله های هنری و بیان فرق بین هنر سره و ناسره، نگاهی به فلسفه هنر و جایگاه آن در میان عموم طبقات، نقد دیدگاه هنر برای هنر، و مطالبی درباره هنر دینی و انقلاب اسلامی، جلوه های هنر و زیبایی در کتاب تکوین، از دیگر مقوله هایی است که به طور مفصل در این قسمت بحث شده است. فصل دوم، درباره قرآن، شاهکار اثر منثور است. نگارنده در این فصل، با بیان ویژگی های خاص این اثر منثور، ضمن اشاره به درون ساخت فصاحتی آن، به مناسبت، به تعریف علم معانی، بیان و بدیع پرداخته و قرآن را در اوج فصاحت و بلاغت، معرفی نموده و با بیان ویژگی های هنر بیانی قرآن، این فصل را خاتمه داده است. در فصل سوم که درباره هنر خطابه و جایگاه آن در کتاب و سنت است نخست، تاریخ خطابه و اثر آن را در اسلام بیان نموده و سپس با ذکر شواهدی از خطابه های رسول خدا و امیر مؤمنان، وارد فصل بعدی شده است. فصل چهارم، درباره بررسی جایگاه شعر در قرآن و روایات است. در این فصل نیز ضمن بیان ایرادها و انتقادات به مقوله شعر و شاعری و پاسخ به شبهات موجود در این باب و بیان شعر ممدوح و مذموم، جایگاه شعر را در قرآن و روایات، مشخص نموده و نقش سیره پیشوایان دینی و حمایت از شعر را توضیح داده است. فصل پنجم در زمینه بررسی جایگاه هنر قصه پردازی در قرآن و روایات است. نگارنده، نخست ضمن آوردن مثال هایی از داستان های قرآنی، نگاهی به دیرینه داستان نموده و بیان موقعیت قصه در میان عرب پس از ظهور اسلام و نقش آن در تاریخ اسلام، به زبان تمثیلی و تفاوت میان قصه های تمثیلی و افسانه ای با قصه های قرآنی اشاره دارد و ویژگی های قصه های قرآنی به خوبی

روشن می شود. فصل ششم، درباره هنر موسیقی از نگاه قرآن و روایات است. در این فصل، نخست نگاهی به تاریخ پیدایش موسیقی شده و سپس، مفهوم موسیقی و غنا مورد بررسی قرار گرفته و دلایل حرمت غنا بیان شده است. در فصل هفتم، بحث هنرهای تصویری و تجسمی از نگاه کتاب و سنت، مطرح است. نقاشی و مجسمه سازی از مصادیق بارز این مقوله است که نگارنده، وجه اشتراک این دو را بیان می کند و نسبت دو هنر را می سنجد. سپس ادله قائلان به حرمت مطلق و قول به تفصیل را بازگو می نماید. در پایان این فصل نیز نگاهی به هنر عکاسی دارد و به تناسب، بحث را به سینما و تصویر متحرک می کشاند و نظر شریعت را در مورد آن، بیان می کند. در فصل هشتم، هنر نمایش را رساترین ابزار انتقال پیام برشمرده و ضمن تعریف نمایش، هنر نمایش را از دیدگاه آیات و روایات بررسی می نماید و در آخر، تحلیلی نهایی بین انظار صاحبان بینش و کسانی غیر آنان دارد که با این تحلیل، مطلب پایان می پذیرد.

بررسی حدیث ثقلین در مورد حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین

۲۵. بررسی حدیث ثقلین در مورد حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین، ولی الله خوش طینت، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: دکتر محمد رضا آیتی، ۱۳۷۴، ۱۱۲ ص. این تحقیق، در صدد بیان حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین توسط حدیث معتبر ثقلین با رجوع به نظر صاحب نظران و با استفاده از کتاب های معتبر، و با تأمل و دقت در متن حدیث، با استناد به آیات و احادیث مشابه، قابل استناد است. این تحقیق، بر آن است که به وسیله حدیث یاد شده و با استناد به آیات و روایات دیگر، اهل بیت علیهم السلام را بیشتر و بهتر بشناساند. نگارنده، مطلب خود را با اثبات تواتر دلالت این حدیث در بین فریقین، اثبات این که شناسایی و معرفی اهل بیت و عترت حضرت رسول اکرم می تواند معرف خوبی برای شناسایی حدیث ثقلین باشد، و این که آیات و احادیث مشابه دیگر نیز می توانند در معرفی نمودن حدیث ثقلین، نقش مهمی را ایفا نمایند، کامل می نماید که شامل پنج فصل است: فصل اول که پیش گفتار است، به هشت زیر فصل تقسیم شده است. نخست در مدخل بحث، به صورت خلاصه، موضوع انتخابی، تجزیه و تحلیل شده است. سپس در تاریخچه مطالعاتی، سه کتاب مشهور بحار الأنوار، وسائل الشیعه و صحیفه انقلاب، مورد بررسی قرار گرفته است. نگارنده، تحقیق در بیان موضوع را تعمیم داده و به صورت گسترده تر از مدخل به بررسی موضوع پرداخته است. در این راستا، در بُعد فنی قابلیت تحقیق در موضوع خود، و در بُعد محتوایی، حضور آشکار تحقیق را در جامعه بررسی نموده است. آن گاه، ضمن اشاره به پایگاه اثباتی بودن تحقیق، سه مورد فرضیه در قسمت فرضیات بیان کرده و سپس، اهداف و حدود مطالعاتی را تحت یک عنوان آورده و طی آن، جنبه های مثبت و موارد جانبی تحقیق را که آیات و احادیث مشابه حدیث ثقلین و همچنین شناسایی اهل بیت علیهم السلام مذکور در حدیث ثقلین است، بیان نموده است. در قسمت اهمیت مطالعاتی، فواید تحقیق و رابطه تنگاتنگ آن با جامعه مورد بررسی قرار گرفته است. در تعریف اصطلاحات، الفاظ و اصطلاحاتی که با موضوع، رابطه بیشتری دارند و در طول تحقیق به آن واژگان، مکرراً اشاره شده، از چندین کتاب معتبر، مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم در سیر مطالعاتی، سه مورد از کتاب هایی که در موضوع تحقیق، نگاشته شده اند، مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. فصل سوم تحقیق، با هدف روشن ساختن روش تحقیق، به شش بخش تقسیم شده است: ابتدا خلاصه ای از آنچه در زیر فصل های فصل اول و سیر مطالعاتی صورت گرفته، بررسی شده و آن گاه، در رهیافت تحقیق، با بیان این که رهیافت این تحقیق، تاریخی است و از آن جا که صرف بهره گیری از وقایع مضبوط تاریخی ملاک است و رهیافت تاریخی محض است، به بحث درباره سه جمله استدلالیه، استنادیه و استنتاجیه پرداخته شده است. نگارنده، در مورد طرح تحقیق با بیان این موضوع که در صدد بیان یک مورد خاص (حدیث ثقلین) است، طرح موردی را که به صورت عمیق و ژرفانگرانه است، بررسی و بیان نموده است. وی در بیان این که طرح تحلیلی فنی موضوع، طرحی استنباطی است، طرح تحلیلی نظری موضوع را از دیدگاه فریقین، مشخص می کند، مضافاً بر این که در تحقیق خود، در این بخش از سه جمله استدلالیه، استنادیه و استنتاجیه استفاده می کند. نویسنده، فصل چهارم را که ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات است، به سه گفتار تقسیم نموده: در گفتار اول، در مورد اسناد حدیث ثقلین، طبق روایات مختلف فریقین، با نقل اصل حدیث از چندین منبع معتبر، به اثبات تواتر این حدیث پرداخته و در آخر این گفتار، چند نمونه از استفاد حدیث ثقلین را طبق چند کتاب، مورد بحث و بررسی قرار داده است. در گفتار دوم، عترت و اهل

بیت را که در متن حدیث معرفی شده اند، مورد شناسایی قرار داده و به بیان عملکرد مردم پس از پیامبر صلی الله علیه و آله با این بزرگواران پرداخته است.

بررسی خصوصیات رجالی کتاب «اختیار معرفه الرجال»

۲۶. بررسی خصوصیات رجالی کتاب «اختیار معرفه الرجال»، سید حسن کنعانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: حجه الاسلام ابوالفضل شکوری، استاد مشاور: ... ، ۱۳۷۲، ۱۹۲ ص. این پایان نامه در سه فصل و دو ضمیمه، فراهم آمده و سعی شده با دیدگاهی نو، شخصیت کَشّی و کتاب او مورد کندو کاو قرار گیرد. در فصل اوّل، وضعیت فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و تاریخی کَش، زادگاه مؤلّف، مورد بررسی قرار گرفته است. فصل دوم به بررسی شخصیت ابو عمرو کَشّی، طبقه او، شاگردان و مشایخ او و بررسی شیوه های او در حمل حدیث، اختصاص یافته است. در این فصل، شرح حال شاگردان کَشّی و مشایخ حدیثی او به تفصیل آمده است. در فصل سوم، به بررسی کتاب رجال الکَشّی یا همان اختیار معرفه الرجال پرداخته شده و مباحثی همچون: اصالت و تغییرات کتاب، اهمیت کتاب و طریق آن، شیوه شیخ طوسی در گزینش مباحث و طریق او آمده است و کاستی هایی همچون: فقدان مقدمه، مُرَیّلات، تعلیقات، و حذف مشایخ و مکّرات، برای کتاب برشمرده شده است. در ضمیمه اوّل، کلیه اسناد کتاب بر حسب مشایخ و حروف الفبا، مدّون شده و در پایان، رساله ای تحت عنوان «جدول طبقات اسناد رجال الکَشّی» انعکاس یافته و در ضمیمه دوم، فهرست همه رجال ذکر شده در کتاب، آمده است.

بررسی سیر اربعین نگاری و جایگاه «اربعین» امام خمینی(ره) در میان کتب اربعین

۲۷. بررسی سیر اربعین نگاری و جایگاه «اربعین» امام خمینی(ره) در میان کتب اربعین، سید مصطفی احمدزاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر محمدعلی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمدباقر حجّتی، ۱۳۷۷، ۱۶۶ص. پپاین پایان نامه به بررسی و تجزیه و تحلیل سیر نگارش کتب «چهل حدیث»، عموماً، و کتاب اربعین امام خمینی(ره) خصوصاً و جایگاه آن در میان کتاب های اربعین، پرداخته است. علمای اسلام به دلیل عمل به توصیه های رسول اکرم، از زمان وی تاکنون در جهت حفظ دستاوردهای علمی و عملی پیامبر صلی الله علیه و آله از هیچ تلاشی فروگذار ننموده اند و پیوسته در این راه، زحمات طاقت فرسایی را تحمّل نموده اند تا دین حیاتبخش اسلام را در فراز و نشیب های اعصار مختلف، حفظ نمایند. در طول تاریخ اسلام، نگارش احادیث در شکل های گوناگون، از جمله تلاش های بی وقفه عالمان و حافظان دین، در جهت حفظ سنت پیامبر اکرم از دستبرد مخالفان بوده است. بنا بر حدیث مشهوری که از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل شده است: «من حفظ من أمتی اربعین حدیثاً مما یحتاجون إلیه فی أمر دینهم، بعثه الله عزّوجل یوم القیامه فقیها عالماً»، محدّثان و حدیث پژوهان به تألیفات ارزنده ای در این زمینه پرداخته اند و کتبی تحت عناوین: «اربعین حدیثاً»، «الأربعون» و «پژوهش چهل حدیث» به جامعه اسلامی تقدیم نموده اند. نگارنده نیز ضمن معرفی برخی از این آثار در پژوهش خود، به بررسی در این زمینه پرداخته است. این پژوهش از چهار بخش تشکیل شده است: بخش اول، بررسی سیر اربعین نگاری، بخش دوم، فهرست نسخه های خطی کتب اربعین، بخش سوم، فهرست نسخه های چاپی کتب اربعین، بخش چهارم، اربعین امام خمینی(ره) و جایگاه آن در میان کتب اربعین. در بخش اول، پس از ارائه بحث هایی درباره راز و رمز اعداد در میان ادیان مختلف، به بررسی عدد چهل و جایگاه و موقعیت آن در دین اسلام پرداخته و با استناد به آیات و روایات و تاریخ و فرهنگ اسلام، پرده از راز و رمزهای نهفته در این عدد کامل، برگرفته است. نگارنده، سپس به تجزیه و تحلیل سندی روایت اربعین روی آورده و پس از اثبات صحّت آن و بحث های فقه الحدیثی به بررسی سیر اربعین نگاری پرداخته و در پایان به دسته بندی کتب اربعین اشاره نموده و جهت بررسی های آماری، جدول هایی را به تصویر کشیده است. در بخش دوم، با استفاده از کتب مرجع و فهرست های کتب خطی و چاپی گوناگون، کتب خطی اربعین را از سال ۱۸۱ تا ۱۳۹۵ق، به همراه ارائه مشخصات نسخه شناسی، فهرست نموده است. روش گزارش کتب مذکور بر اساس سال نگارش است و در غیر این صورت، مبنای سال فوت مؤلف یا کتابت و استنساخ قرار داده است. در پایان بخش دوم، کتب اربعینی که تاریخ نامعلوم و مؤلف دارند، در قسمت های جداگانه فهرست کرده است. در بخش سوم، کتب چاپی اربعین از سال ۳۰۳ تا ۱۴۱۷ق، بر اساس نگارش و یا درگذشت مؤلف را منظم نموده و در پایان، کتب چاپی بدون تاریخ را در قسمت جداگانه ای آورده است. در این بخش، اکثر کتب از نزدیک توسط نگارنده مورد بررسی قرار گرفته و اطلاعات مفیدی درباره ساختار و محتوای هر کتاب، به همراه کتابشناسی آن، ارائه شده است. شایان ذکر است که در پایان گزارش هر کتاب، جهت ارائه اطلاعات بیشتر درباره نسخه های خطی آن کتاب، ارجاعاتی را نیز ذکر نموده است. نگارنده در بخش چهارم، کتاب اربعین امام خمینی(ره) را از جنبه های مختلف ساختاری و محتوایی، مورد بررسی قرار داده و جایگاه آن را در میان کتب اربعین، تبیین کرده است. وی در این بخش، پس از معرفی کتاب امام(ره) و شیوه نگارش آن، به بحث کلی درباره احادیثی که در این مجموعه گرد آمده، پرداخته و اسناد آن را بررسی نموده است. سپس درباره ترجمه احادیث و سبک

خاص امام در ترجمه را مورد بحث قرار داده، به این بیان که ایشان پس از ترجمه و شرح هر حدیث، لغات مشکل و مهم آن را نیز به صورت جداگانه و با استناد به معجم های لغت، توضیح داده و به نکات بلاغی و نحوی که در توضیح احادیث به کار رفته نیز اشاراتی دارد. نگارنده، یکی از بارزترین ویژگی های این کتاب را که حاکی از تبخّر و ژرف نگری نویسنده می انگارد، آوردن بحث های اصطلاحی و تعاریف علمی در باب تعبیرات و اصطلاحات احادیث می داند. وی در ادامه، یکی دیگر از ویژگی های اربعین امام را استناد روایات به آیات کریم قرآن مجید بیان می کند و این کار را وظیفه محدّث می داند که آیات قرآن را محکّ روایات قرار دهد و در پرتو نور کلام الهی، به شرح و بیان روایات پردازد. از ویژگی های دیگر اربعین امام از دید نگارنده، جامع و شامل بودنش در ابواب و عناوین مختلف اخلاقی، تربیتی، عرفانی، حکمی و فلسفی است، و این که امام (ره)؛ پس از نقل اقوال حکما و عرفا در ذیل احادیث، به نقد و ردّ دیدگاه های آنان در توضیح بعضی روایات پرداخته و با عبارت: «فقیر گوید» نظر خود را توضیح داده است.

بررسی شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام در آئینه وحی

۲۸. بررسی شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام در آئینه وحی، رسول سلیمانفام، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام علی محمد دهقانی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، ۱۳۷۴، ۱۸۲ص. آنچه در این جستار آمده، مباحثی است در باب فضایل و مناقب حضرت علی علیه السلام که با توجه به آیات شریف قرآن و روایات معصومان علیهم السلام اثبات شده است. در این پژوهش، سعی شده که مقام و منزلت امیرمؤمنان علی علیه السلام را از نظر بطن و ظهر قرآن مجید، در مسئله ولایت و امامت، و تبیین اتحاد نفسانی آن حضرت با رسول خدا صلی الله علیه و آله و آله ارائه آیاتی که نشانگر پیروی کردن علی علیه السلام از رسول خداست و همچنین آنچه که در کلام وحی به عبارات مختلف، تأویل و تعبیر و شأن نزول، مناقب و فضائل علی علیه السلام را نشان می دهد، با استفاده از کتاب های فریقین، در ابواب جداگانه، آیات مربوط به هر کدام ارائه می گردد. مطالب این پایان نامه در پنج فصل ارائه گردیده: فصل اول، شامل عناوینی از قبیل: تاریخچه مطالعاتی، بیان مسئله، فرضیات، اهداف مطالعاتی، حدود مطالعاتی، اهمیت مطالعاتی و تعریف اصطلاحات است. در فصل دوم، نگارنده، مروری بر متون مطالعاتی در این موضوع دارد که در آن، منابع مورد استفاده را معرفی می کند. فصل سوم نیز درباره روش تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق، طرح تحلیلی و زمان اجرایی این طرح است. فصل چهارم که از دو بخش تشکیل شده، عمدتاً مربوط به گردآوری و تحلیل اطلاعات درباره موضوع ولایت و خلافت بلافصل امیر مؤمنان است که در بخش اول، آیاتی در این زمینه ذکر شده که هر کدام به عنوان یک باب نامگذاری شده است. این باب ها عبارت اند از: باب صراط مستقیم، باب هادی بودن، باب جبل الله و عروه الوثقی، باب انذار، باب شرح صدر، باب نور، باب دعوت، باب حسنه، باب عرض امانت، باب نجم، باب مسائل، باب اولی الامر، باب ولایت، باب تبلیغ. بخش دوم نیز مکمل بخش قبل است که نگارنده در آن، آیات دیگری به همان سبک و سیاق عنوان نموده و در ذیل تمام آیات، علاوه بر استفاده از کتب تفسیری، از روایات معصومان علیهم السلام نیز بهره جسته و به قول حکما و متکلمان نیز تمسک ورزیده است. فصل پنجم در مورد استنتاجات به دست آمده از کل مباحث و ادله، و ارائه پیشنهادها و توصیه های محقق در این زمینه است.

بررسی کیفیت و چگونگی معاد جسمانی از دیدگاه عقل و نقل

۲۹. بررسی کیفیت و چگونگی معاد جسمانی از دیدگاه عقل و نقل، منیرالسادات حسینی مجرّد حسین آبادی، کارشناسی ارشد فلسفه و حکمت اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر سید محمدباقر حجّتی، ۱۳۷۴، ۱۸۳ ص. اثبات دو بُعدی بودن معاد از دایره عقل و روایات، بیان آثار و نتایج این نظریه و ردّ مدّعی منکران جسمانیت معاد، موضوع مورد بحث و بررسی نگارنده در این پایان نامه است. این سؤال که به راستی جسمانیت معاد به چه صورت است، و روزی که انسان ها سر از خاک برخواهند آورد، چگونه روزی خواهد بود و سؤالاتی بی شمار از این قبیل، از استفهامات ضروری برای بشر در طول ادوار تاریخ بوده است. درباره واژه معاد، نظریات مختلفی وجود دارد. عدّه ای آن را مصدر عودت و به معنای بازگشت می دانند، و برخی هم آن را اسم زمان یا مکان گرفته اند. به هر صورت، معاد، مکان یا حالتی است که مردم پس از مرگ در آن جای داده می شوند یا به آن حالت در می آیند. به عبارت دیگر، زندگی در عالم آخرت و حیات پس از مرگ است؛ حیاتی که در آن به حساب اعمال رسیدگی می شود و نیکوکاران به پاداش، و بدکاران به کیفر اعمال زشت خود خواهند رسید. این پایان نامه، به پنج بخش تقسیم شده است: بخش اول، مربوط به بررسی تاریخی معاد و جایگاه آن در بین اقوام مختلف و نحوه برداشت این اقوام از معاد است. بخش دوم، درباره بررسی نقلی معاد است و شواهد قرآنی و روایی آن بیان شده است و ضمن ارائه آیاتی از قرآن مجید به شیوه جدولی، و ترجمه آیات، نکات تفسیری آیه نیز در ذیل آن آمده است. بخش سوم، بررسی عقل معاد است، یعنی دیدگاه فلاسفه و متکلمان درباره معاد، مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش چهارم، بررسی تطبیقی و به عبارتی شناخت وجوه افتراق و اشتراک این دو شعبه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. نگارنده، بررسی تاریخی را سرلوحه کار خود قرار داده و در توجیه آن، بر این عقیده است که اگر قبل از شروع هر بحث و تحقیق، مخصوصاً موضوع یاد شده، ابتدا یک شناخت اجمالی و کلی بر آن مورد خاص پیدا شود، جهت تبیین و اشراف به موضوع، کمک خوبی خواهد بود و در این بررسی، انسان متوجه قضاوت تاریخی اقوام و ملل گوناگون شده، بدون اغراق و در نهایت انصاف، اقرار می کند که تمام ادیان، یک صدا با زبان های مختلف فریاد برمی آورند که انسان روزی به دنیا می آید، روزی می میرد و دگر روز، برانگیخته خواهد شد. وی در توجیه این که علت محور بودن ادله نقلی در بحث چه بوده، می نویسد: وقتی خداوند آن قدر به بنده اش مهربان است که او را بر سر خوانِ پر جود و بخشش خویش، یعنی کلام الله مجید می نشاند و به او عروه الوثقی مرحمت می کند که از هر مستمسکی، مطمئن و قوی تر است. چرا انسان، ندانسته یا نخواسته به آن چنگک نزند، تا از وساوس و اغواهای شیطان و خلط های اجنبی رهایی یابد و در امان باشد؟ پس قرآن، تکیه گاه بسیار محکمی است و همچون خانه عنکبوت، سست و بی بنیاد نیست. بر هر صاحب خردی مبرهن است که خداوند مهربان، رحمتش را با نعمتش بر بندگان تمام نموده و روزی از آنان بازخواست خواهد نمود. از رحمت الهی، یعنی قرآن کریم و نعمت الهی، یعنی عقل، و چه زیباست عقلی که بر پایه نقل بنا نهاده شود. درست است که اصل هدایت در قرآن بیان شده، لیکن راه ها و طرق وصول به آن حقیقت را در نزد عقل باید جستجو کرد.

بررسی مفهوم ذکر از دیدگاه وحی

۳۰. بررسی مفهوم ذکر از دیدگاه وحی، منصوره تربتی مقدم محمّد آباد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمدعلی لسانی فشارکی، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۳، ۲۰۴ ص. هدف پژوهنده از این پایان نامه، بازشناسی دقیق ذکر، ابعاد، آثار و مراتب آن است، تا بتوان ذاکران حقیقی را شناخت و بویژه طرز تلقی مسلمانان را از ذکر و ذاکران در عصر حاضر، تصحیح و اصلاح نمود. برای این منظور، وی با توزیع پانصد پرسش نامه در میان فرهنگیان شیعه و سنی شهرستان تربت جام، به پاسخ های گویا و نمودارهای روشنی از مسئله رسیده که در فصل ششم، آنها را تجزیه و تحلیل کرده است. این پایان نامه، در یک مقدمه و شش فصل، ترتیب یافته است. نویسنده در مقدمه، نخست، طرح کلی بحث را پیش کشیده و یکی از مقاصد و مطالب قرآن کریم را دعوت به ذکر دانسته است. سپس فرضیاتی را که درباره ذکر به ذهن خطور می کند، بیان نموده و بعد از آن، اهداف و زمان تحقیق را بیان کرده و در ادامه نیز مفاهیم و واژگان ذکر را توضیح داده است. فصل اول، از دو بخش تشکیل شده است: بخش اول، به تعریف لغوی و اصطلاحی ذکر و بررسی ریشه ای کلمه ذکر و بیان معنای اصطلاحی آن پرداخته شده است. در بخش دوم نیز آرای اندیشمندان اسلامی درباره ذکر و حقیقت آن بازگو شده و دیدگاه های مفسران بررسی شده است. در این فصل آمده است که ذکر، در اصطلاح و معارف اسلامی، به معنای یادآوری خداوند به قلب و زبان است. یاد خدا، سرچشمه قدرت روحی و معنوی انسان است و قرآن کریم، در مواضع متعدّد، مسلمانان را به این امر مهم، فراخوانده است تا از آثار و برکات آن برخوردار گردند. نیز از آفات فراموشی خدا و غفلت از ذکر الهی، آنان را سخت پرهیز داده است تا از زیان ها و دشواری های گوناگون در امور دنیوی و اخروی به دور مانند. ذکر، یکی از مفاهیم بزرگ و اساسی در فرهنگ اسلامی است. در عین حال، تاکنون چنان که باید و شاید، شناخته نشده است و دست کم، عموم مسلمانان از شناخت صحیح ذکر، فاصله بسیار دارند و به همین جهت، یا نسبت به ذکر و ذاکران، نظر منفی دارند و یا این که کسانی را که از نظر منابع اصیل فرهنگ اسلامی ذاکر شناخته نمی شوند، به عنوان ذاکر یا اهل ذکر تلقی می کنند. فصل دوم، در چهار بخش تنظیم شده است. نویسنده، در بخش نخست به عوامل و انگیزه های یاد خدا، در بخش دوم، به موانع یاد خدا، در بخش سوم به اوقات ذکر خدا، و سپس در بخش چهارم، به آداب ذکر از دیدگاه امام خمینی (ره) پرداخته است. نویسنده در فصل سوم، تحت عنوان «ذکر خدا، روح و فلسفه همه عبادات»، سه عبادت را مطرح نموده و در سه بخش جداگانه، آیات مربوط را بررسی کرده است. در بخش اول آمده که نتیجه نماز، یاد خداست. در بخش دوم آمده که روح و فلسفه حج، ذکر خداست. بخش سوم نیز بررسی شده که حلیت ذبح، در گرو ذکر نام خداوند است. در فصل چهارم، به حقیقت ذکر و ذاکران پرداخته شده است. این فصل نیز دارای چهار بخش است. بخش اول به مراتب ذکر و ذاکران، ذکر لفظی، ذکر معنوی و ذکر قلبی می پردازد و مقامات و درجات ذاکران را بیان می کند. بخش دوم، ویژگی های ذاکران را برمی رسد و به بررسی پنج آیه و در مجموع، ده ویژگی ذاکران می پردازد. نگارنده در بخش سوم، حقیقت و فضیلت یاد خدا و مجموعه آیات و روایاتی را که به نحوی بیانگر فضیلت یاد خدا هستند، بررسی می کند و موضوع را در دو قسمت آیات و روایات به صورت جداگانه مطرح می سازد. فصل پنجم، درباره آثار ذکر در زندگی انسان است. این فصل نیز دو بخش دارد که نویسنده در آنها با استناد به آیات قرآن، آثار و برکات ذکر خدا و عواقب و آفات غفلت از یاد او را بررسی کرده است. فصل ششم، نگاهی به برداشت مسلمانان عصر حاضر از ذکر و ذاکران دارد. این فصل از پایان نامه با

استفاده از پرسش نامه و انجام مصاحبه و بررسی و تحلیل پرسش نامه ها تدوین شده و با استفاده از نمودار، نتایج به دست آمده منعکس شده است.

بررسی نقش غلات در جعل حدیث

۳۱. بررسی نقش غلات در جعل حدیث، فروغ طلاکوبی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۸۰، ۲۹۳ ص. در این پایان نامه، نگارنده، ابتدا به کلیاتی از قبیل تعاریف مربوط به غلو و جعل و وضع پرداخته و سپس با بیان سابقه تاریخی غلات، عقاید کلی این گروه را یادآور شده است. همچنین به بررسی علل و انگیزه های جعل حدیث و اهداف و نیات این گروه در این راستا پرداخته و نمونه هایی از احادیث جعلی درباره مسائل گوناگون را نقل نموده است. در خاتمه نیز موقعیت این احادیث را در کتب موجود، بررسی کرده است. این نوشته، در حدّ توان، سعی دارد گوشه هایی از این حرکت سازمان یافته و آگاهانه را بررسی کند تا روشن شود غلات، به کلی از مذهب تشیع به دور بوده اند و تنها به جهت مخدوش ساختن چهره نورانی شیعه، خود را در صف شیعیان جا زده اند. لذا در این پایان نامه، سعی شده تا با شناخت افکار و عقاید غالیان، به نقش آنها در مسیر جعل حدیث پرداخته شود. از این رو، ذیل دو بخش و هفت فصل، این مهم بررسی شده است. بخش اول، «غلات و عقاید فرقه ای» عنوان گرفته است در فصل اول این بخش، کلیات و تعاریف موجود در مسئله از دیدگاه لغت و اصطلاح و نظر مفسران، مورد کند و کاو قرار گرفته و سپس به صورتی گسترده، این مبحث از منظر روایات بررسی شده و سپس از نظر دیدگاه کلامی رجالی شیعه و سنی بررسی شده است. فصل دوم با عنوان «بررسی سابقه تاریخی غلات» به چند گروه از فرقه هایی منتسب به این عقیده از قرن اول هجری تا غیبت کبرا و پس از آن، اشاره شده است. فصل سوم، درباره علل و انگیزه های غلو است، که از عوامل مهم آن، تکبر و خودخواهی، بی بندوباری اباحیگری و ناآگاهی توده های مردم برشمرده شده است. فصل چهارم به بررسی عقاید غلات پرداخته و عقاید آنان را در زمینه های مختلف فکری عقیدتی مورد بحث و نظر قرار داده است. بخش دوم با عنوان «جعل حدیث در کارنامه غلات»، دارای سه فصل است که در فصل اول آن، گزارشی درباره جعل حدیث در اسلام آمده است. نگارنده در این بخش، درباره موضوعاتی مانند: معنای لغوی و اصطلاحی جعل، حدیث موضوع، تاریخ جعل در حدیث از دیدگاه های مختلف، و علل و انگیزه های جعل حدیث، پرداخته و دو علت عمده برای جعل حدیث را عامل سیاسی و عامل فرهنگی می داند و عواملی از قبیل: دنیامداری، عوامل تربیتی و تبلیغی، تعصبات ملی، عناد و زندقه را نیز در مرتبه های بعدی این عوامل برمی شمرد. فصل دوم، در باب نقش غلات در مسیر جعل حدیث است. در این فصل که دارای بخش های مختلف است، کیفیت حدیث سازی، اهداف غلات در این زمینه، موضعگیری ائمه اطهار: در برابر غلات، ذکر نام غالیان مشهور، محورهای جعل حدیث از جانب غلات، نمونه هایی از جعلیات غلات در محور معاد، و همچنین دو محور غلو در صفات و فضائل، از جمله مباحثی است که این فصل را تشکیل می دهند. نگارنده در خاتمه، ضمن بررسی موقعیت روایات غلات در کتب موجود، معیارهای تشخیص احادیث موضوع، روایات جعلی در حوزه کلام و روایات جعلی در حوزه قرآن، با یک نتیجه گیری کلی از بحث ها، مطالب خود را خاتمه می دهد.

بررسی و تحلیل از خطبه قاصعه و پیوند آن با زمینه های سیاسی اجتماعی کوفه

۳۲. بررسی و تحلیل از خطبه قاصعه و پیوند آن با زمینه های سیاسی اجتماعی کوفه، محمدهادی ناجی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمدعلی مهدوی راد، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۵، ۲۴۴ص. «خطبه قاصعه»، طولانی ترین خطبه نهج البلاغه است که مباحث مهم دینی و فرهنگی در آن منعکس شده است. بررسی وضعیت جامعه کوفه در روزگار انشای خطبه و ارتباط محتوایی خطبه با جامعه کوفه، و بیان دردمندی و درماندگی در این خطبه به چشم می خورد. این سخنرانی پُرشور، بیانگر درس اخلاق، تاریخ، اسرار عبادت بزرگ حج، شیطان شناسی و راه دفاع در مقابل او، مشکلات گریبانگیر جامعه و راه حل های آن، جایگاه علی علیه السلام در نزد نبی صلی الله علیه و آله و عبرت های دیگر است. این پایان نامه که از سه فصل تشکیل شده، به شرح و بسط این خطبه پرداخته است. در فصل نخست، علاوه بر طرح مقدماتی همچون: روش کار، شیوه تحقیق، پرسش های اصلی و فرضیات اولیه، چشم انداز کلی خطبه قاصعه ارائه شده است. در فصل دوم، شهر کوفه از لحاظ تاریخی مورد بررسی قرار گرفته است و درباره تأسیس و علل تأسیس آن، دلایل حضرت امیر علیه السلام برای انتخاب کوفه به عنوان مرکز خلافت اسلامی، خصایص کوفیان و علل گم راهی آنان، بحث شده است. با این بیان که کوفه شهری است که در حدود سال ۱۷ق، به روزگار حکومت عمر، شکل گرفت و شهری است بدون سابقه قبلی، مردم آن سامان تلفیقی از عرب و عجم بودند که هر یک، دارای شعب فراوان و دارای خُلق و خوی متفاوت بودند و شهری بود که با مقاصد نظامی گرایانه پدیدار شد و همین روحیه، حوادث گوناگونی را ایجاد کرد. این افراد سلاح مدار، به علت به دست آوردن ثروتی که ناشی از فتوحات سرزمین های بزرگ بود، دارای روحیه زیاده طلبی، رفاه زدگی و خواهان سلطه شده بودند و این روال، در زمان علی بن ابی طالب علیه السلام وجود داشت تا جایی که خیر آنان در جمل، عنادشان در صفین و... در تاریخ، مشهور است. در فصل سوم، خطبه قاصعه مطابق با تقسیم محمد عبده، به هفده بخش تقسیم شده و پس از ذکر هر بخش، شمای کلی هر قسمت، بررسی مفاهیم واژه های دشوار آن، محتوای هر بخش و نتیجه گیری کلی از آنها ارائه شده است.

بررسی و نقد روایات تحریف در کتاب «فصل الخطاب»

۳۳. بررسی و نقد روایات تحریف در کتاب فصل الخطاب، محسن بیات، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: حجه الاسلام ابوالفضل شکوری، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۳، ۲۷۷ص. کتاب فصل الخطاب فی اثبات تحریف کتاب رب الأرباب، نگاشته میرزا حسین نوری طبرستانی، معروف به محدث نوری (۱۲۵۴ق) است که با ارائه دوازده دلیل، مدعی رهیافت تحریف از نوع کاستی در قرآن به دست مخالفان ولایت اهل بیت علیهم السلام شده است و روایات منسوب به شیعه را در بخشی از کتاب خود، جمع آوری کرده و بدین ترتیب، زمینه تحقیق در روایات تحریف، کاملاً مهیا شده است. در این پایان نامه، سعی شده است با اثبات بی اعتباری منابع مورد استناد محدث نوری و بررسی میدانی آیات مورد ادعا و یادکرد دیدگاه های بزرگان امامیه، به شبهه تحریف قرآن، پاسخ داده شود و کتاب یاد شده، مورد نقد قرار گیرد. نگاه به منابع اصلی که محل تجمع این روایات اند نشانگر ضعف ریشه ای این روایات است، که با کنار هم قراردادن آنها با روش جدول بندی، حضور متراکم ضعفا و غلات در اسناد روایات تحریف، نشان داده می شود و با کمی دقت می توان دریافت که این ادعا، صرفاً جنبه سیاسی داشته و با عنوان طرفداری از ائمه به جعل این احادیث پرداخته شده است. در فصل نخست این پایان نامه، کتاب فصل الخطاب و منابع آن و انعکاس آن در داخل و خارج مرزها بررسی شده و شخصیت محدث نوری از دیدگاه پاره ای از بزرگان و صاحب نظران، مورد بحث قرار گرفته است. همچنین منابع کتاب از جمله تفسیر القمی و تفسیر العیاشی، مورد نقد قرار گرفته اند. بهره گیری دشمنان شیعه از این کتاب، عنوان دیگری است که نگارنده به آن اهمیت داده، و این که بسیاری از مخالفان، نویسنده این کتاب را در آثار خود در زمره غلات یاد کرده اند. در فصل دوم با بررسی گسترده اسناد روایت تحریف، شخصیت ۳۸ تن از راویان این گونه روایات بویژه شخصیت احمد بن محمد سیاری که عمده روایات تحریف منسوب به اوست از دیدگاه رجالیان مورد بحث و بررسی قرار گرفته است و اثبات شده که غالب این راویان، تضعیف شده اند و به عناوینی همچون جعال، مجهول و... منتسب اند. نگارنده، مجموع ۱۰۵۴ روایت فصل الخطاب را به هجده دسته تقسیم نموده و هر دسته را در ردیفی از جدول قرار داده است. جالب این که از جمع بندی بین این روایات، نقش غلات را نیز در این قضیه روشن ساخته و حضور چشمگیر آنان را در این صحنه، از نظر دور نساخته است. فصل سوم پایان نامه که حجم زیادی از آن را دربرمی گیرد به نقد روایاتی اختصاص یافته که در فصل قبل، سند آنها تجزیه و تحلیل شده است. تعداد این روایات، بالغ بر هزار و اندی است و همگی به حسب ترتیب خود کتاب فصل الخطاب مرتب شده اند ضمناً به بررسی میدانی بیش از ۱۷۰ آیه از قرآن که طبق ادعای محدث نوری در آنها تحریف صورت گرفته اختصاص یافته و با تأکید بر این نکته که بیشتر این روایات ناظر به اختلاف قرائات است، به این ادعا پاسخ داده شده است. در فصل چهارم، عدم تحریف قرآن از نظرگاه روایات و نیز بزرگان شیعه، مورد بررسی قرار گرفته است. محور در این قسمت، قاعده تعارضی و جمع بین احادیث است که در صورت توافق حدیث با قرآن، اخذ و در صورت تخالف، رد می شود.

پرتوی از سیمای قرآن در حدیث

۳۴. پرتوی از سیمای قرآن در حدیث، مرتضی خسروی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: استاد کاظم مدیر شانه چی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۶۹، ۱۲۴ ص. این پایان نامه، که درباره اهمیت و ارزش قرآن مجید و تأثیر آن در جوامع گذشته و عدم توجه به اصل آن در جوامع کنونی و نیز تقبیح ظاهرنگری به قرآن و تأکید بر توجه و اهمیت دادن به قرآن، ثواب قرائت و تلاوت قرآن و فهم و شناخت عمیق مفاهیم قرآن با استناد به روایات معصومان علیهم السلام است، که به این وسیله، رابطه قرآن و عترت یا به عبارتی ثقلین را نیز تبیین نموده است. این پایان نامه در پنج فصل فراهم آمده است. در فصل اول که به بیان فضایل قرآن اختصاص یافته، مباحثی همچون: برتری قرآن، حرمت قرآن، فضیلت حاملان قرآن، فضیلت نگاه کردن به قرآن، نگهداری و گوش فرادادن به آن آمده است. در فصل دوم، به مسئله شناخت قرآن از دیدگاه روایات، تفسیر، تأویل و دانش های بایسته تفسیر، پرداخته شده است. در فصل سوم، درباره تقسیم بندی قرآن به سوره و آیه و کیفیت نزول سوره ها و ترتیب نزول آنها گفتگو شده است. در فصل چهارم، با استناد به دلایلی همچون: حدیث ثقلین، ارجاع به قرآن برای حل مشکلات احادیث، عرضه احادیث به قرآن، و منطبق بودن قرائت ائمه علیهم السلام با مصحف کنونی، عدم تحریف قرآن اثبات شده و با ذکر شبهات مدعیان تحریف، به آنها پاسخ داده شده است. فصل پنجم، به بیان ویژگی های قرآن و صفاتی که برای این کتاب برشمرده شده (همچون: هماهنگی و عدم اختلاف، جامعیت، جاودانگی و اعجاز) اختصاص یافته است.

پژوهشی پیرامون دنیا از دیدگاه قرآن و روایات

۳۵. پژوهشی پیرامون دنیا از دیدگاه قرآن و روایات، سید محمد طالقانی اصفهانی، کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۷۰، ۱۲۹ص. بررسی در باب واژه «دنیا» و شناخت دنیا در لغت و اصطلاح و توضیح مراد و مفهوم این واژه در آیات کریم قرآن مجید، و منظور و مراد از استعمال آن در موارد مختلف، دنیا از منظر معصومان علیهم السلام و بزرگان دین، عناوین بحث در این پایان نامه را تشکیل می دهند. واژه دنیا، ۱۱۵ بار در قرآن مجید آمده است که ۶۲ آیه ای که این واژه در آنها آمده مکی و ۵۳ آیه مدنی است و در تمام آنها، دنیا، صفت زندگی کنونی است، مگر در چهار محل که صفت آسمان است و همراه با آن آمده است. دنیا، غالباً صفت «حیاه (زندگی)» آمده، که این موصوف، گاه، مذکور و گاه محذوف است. لغت «عاجله» نیز در قرآن به معنای حیات دنیا و زندگی زودگذر است و در سه مورد آمده که هر سه مورد، در مقابل آخرت است. کلمه دنیا، گاهی به مطلق زندگی جهان انسانی نیز اطلاق می شود. حال اگر این زندگی در جهت تأمین سعادت اخروی مورد استفاده قرار گیرد و هدف از آن، نه در خود آن، بلکه در جهان ابدی باشد، در این صورت، از آن به تجارت پُرسود تعبیر شده است؛ اما اگر اشتغال به آن، انسان را از توجه به خداوند و آخرت، باز دارد، یعنی توجه به آن، توجه طریقی نباشد، در این صورت، مزرعه شرّ است. این پایان نامه از پنج فصل و چندین بخش، ترتیب یافته است. فصل اول در باب واژه «دنیا» است که در سه بخش به اشتقاق ریشه دنیا و اقوال موجود درباره آن، معنای لغوی دنیا و اصطلاح دنیا در قرآن می پردازد. فصل دوم، درباره شناخت دنیاست که خود به سه بخش تقسیم شده است: بخش اول، مربوط به قرآن و دنیاست. در این بخش، مذمت دنیا و ترجیح آن بر آخرت و معنای دنیای مذموم از نظر امام صادق علیه السلام بیان شده و در ضمن، به سخنان بزرگان تفسیر نیز اشاراتی رفته است. در بخش دوم، روایات دنیا، در دو بُعد مثبت و ستوده، و منفی و نکوهیده بررسی شده است. بخش سوم، دنیا از دیدگاه حکما را پژوهیده است. فصل سوم، با عنوان «انسان و دنیا»، چند بخش دارد: بخش اول، درباره رابطه انسان با دنیاست. بخش دوم، به زهد و زاهد در دنیا، درجات زهد و تعریف زهد در دنیا از دیدگاه امیر مؤمنان می پردازد. بخش سوم نیز اختیار انسان در دنیا را بررسی می کند. فصل چهارم، با عنوان «دنیا و آخرت»، نیز بخش هایی دارد. در این بخش های سه گانه، تفاوت دنیا و آخرت، حبّ دنیا و آخرت و تأثیر اعتقاد به آخرت در زندگی دنیا بررسی شده است. فصل پنجم، درباره مثل دنیاست. این فصل نیز در بخش هایی از قبیل مثل دنیا در قرآن، مثل دنیا در روایات، و مثل دنیا در لسان حکیمان، سامان یافته است.

ص: ٩٠

..

پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از قرن ششم تا عصر حاضر

۳۶. پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از قرن ششم تا عصر حاضر، حسین صفره، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: استاد علی اکبر غفاری، ۱۳۷۹، ۲۵۸ص. نگارنده در این پایان نامه، در صدد ارائه چارچوبی از فعالیت های دانشمندان و محدّثان شیعه در این دوره از تاریخ است و محورهای اصلی کار آنان را در عرصه حدیث و علوم حدیث، بیان می کند. وی می گوید از سرگذشت حدیث شیعه و تحولاتی که در مسیر خود از هنگام صدور تاکنون داشته است، به تاریخ حدیث تعبیر می شود، که به دو دوره متقدّمان و متأخران، قابل تقسیم است. تاریخ حدیث در دوره متقدّمان که از آغاز تا پایان قرن پنجم را دربر می گیرد از سوی برخی محققان، مورد پژوهش قرار گرفته و کتاب هایی در این باره تألیف گردیده است؛ اما بخش دوم تاریخ حدیث شیعه که از قرن ششم تا عصر حاضر را شامل می شود تاکنون مورد بررسی منسجمی قرار نگرفته است، و در نهایت، آثار و تألیفات حدیثی دانشمندان شیعه در کتب فهرست و تراجم، به طور پراکنده ثبت شده و درباره زندگی برخی از محدّثان نیز در کتاب های ترجمه، به اجمال و گاه به تفصیل، مطالبی بیان گردیده است. این پایان نامه در پنج فصل با یک مقدمه مفصل، گردآوری شده است مطالب موجود در مقدمه عبارت اند از: پیشینه بحث، مراحل تحقیق، درآمدهای بر تاریخ حدیث شیعه در دوره متأخران، گذر از دوره متقدّمان به دوره متأخران، نقش شیخ طوسی در حدیث و فقه، نقش محقق حلّی و علامه حلّی در فقه، دلایل رکود در عرصه حدیث، تجدید حیات اخباریان، زمینه های احیای اخباریگری، مراحل تکامل مکتب اخباریگری، اختلافات عمده اخباریان و اصولیان و سرانجام اخباریان. فصل اول، درباره تدوین جوامع حدیثی است. در این فصل به معرفی بزرگانی چون مرحوم فیض کاشانی، شیخ حرّ عاملی، علامه مجلسی، میرزای نوری، و تألیفات آنان از قبیل کتاب شریف الوافی، وسائل الشیعه، بحار الأنوار، مستدرک الوسائل، و تألیفات ارزشمند دیگری از قبیل جوامع الکلم، عوالم العلوم، الأوفی، الشفاء فی أخبار آل المصطفی و جامع المعارف و الأحکام پرداخته شده و ضمن توضیحات مفصل در بیان شرح حال هر یک و معرفی اساتید و مشایخ و شاگردان آنها، هدف از این تألیفات از زبان مؤلفان این کتاب ها آمده است. فصل دوم، درباره تألیفات متنوع در عرصه حدیث است. نگارنده، عمده تألیفات را در این زمینه تألیفات اربعین نویسی، مناقب نویسی، جمع و تدوین ادعیه و زیارات مأثور از قبیل إقبال الأعمال سید بن طاووس، جمع احادیث در اخلاق و آداب، گردآوری احادیث اعتقادی، گردآوری احادیث فقهی، توسعه و تکمیل تفاسیر نقلی مانند تفسیر الصافی مرحوم فیض کاشانی یا البرهان فی تفسیر القرآن بحرانی یا تفسیر نورالثقلین شیخ حویزی می داند و به معرفی این آثار و بررسی آنها می پردازد. فصل سوم، درباره تحلیل و بررسی و شرح حدیث است. نگارنده، در این فصل به معرفی و شرح کتب اربعه حدیثی شیعه پرداخته و شروحاتی از قبیل مرآة العقول شرح الکافی، روضه المتقین شرح کتاب من لا یحضره الفقیه، ملاذ الأخیار شرح تهذیب الأحکام و شروح کتاب الاستبصار را نام می برد و از سایر جوامع حدیثی نیز به کتاب تفصیل وسائل الشیعه و شروح و حواشی بر کتاب بحار الأنوار و شروح نهج البلاغه و صحیفه سجاده و سایر کتب ادعیه و اذکار می پردازد. وی در فصل چهارم، از فعالیت در راستای اصول حدیث و علم رجال بحث می کند؛ بحث هایی از قبیل درایه الحدیث، علم رجال حدیث، تعریف و تاریخچه پیدایش هر یک از این دو و نقش این دو در رابطه با حدیث، عناوین اصلی این فصل را تشکیل می دهند. همچنین به تناسب، تقسیم حدیث از دیدگاه متقدّمان و متأخران و عوامل این تقسیم را یادآور شده و در پایان، کتاب های درایه ای و رجالی را

معرفی می کند. فصل پنجم، درباره موقعیت حدیث در دوران معاصر است. نگارنده، در این فصل، بیشتر به معرفی تألیفات در زمینه پژوهش های حدیثی همت گماشته و تدوین مجموعه های حدیثی را در عصر حاضر، از جمله فعالیت های مثبت در این زمینه می داند. کتاب هایی را که در این فصل نام می برد، عبارت اند از: جامع أحادیث الشیعه، میزان الحکمه، الحیاه، آثار الصادقین، مسانید أئمه علیهم السلام، المعجم المفهرسها، مستدرکها و سرانجام، غریب الحدیثها. در ادامه این فصل، نگاهی گذرا به تشکیل مؤسسات تحقیقاتی در حوزه علوم حدیث دارد و تعدادی از این مراکز، شیوه کار و نوع محصولات هر یک، نام برده شده است. همچنین کتاب خانه های تخصصی حدیث، زمینه ساز در تحقیقات و تألیفات حدیثی دانسته شده و به برخی از این کتاب خانه ها معرفی شده است.

پژوهشی در «تفسیر العسکری» منسوب به امام ابو محمد حسن بن علی عسکری علیه السلام

۳۷. پژوهشی در «تفسیر العسکری» منسوب به امام ابو محمد حسن بن علی عسکری علیه السلام، محمد مسعود رهنمای منفرد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۶۷، ۲۶۱ص، دست نویس. این کتاب، از جمله آثار ارزشمندی است که همچون دیگر سندهای گران سنگ شیعه از گزند حيله گری ها و دسیسه ها در امان نمانده و ناپاکان روزگار، از راه تقطیع یا تصحیف مطالب، سعی در کاهش ارزش آن نموده اند، مقدار باقی مانده از این تفسیر، تنها شامل تفسیر «فاتحه الكتاب» و حدود نیمی از سوره بقره است که مورد استفاده محققان قرار گرفته است. تاریخ کتابت قدیم ترین نسخه خطی باقی مانده از این تفسیر، مربوط به سال ۸۸۰ ق، است که ظاهراً با نسخه مرحوم محقق کرکی مقابله شده است. البته حدود سی نسخه خطی دیگر نیز در دسترس است که برخی در چاپ این تفسیر به همراه نسخ سنگی دیگر، مورد استفاده قرار گرفته اند. این پایان نامه در معرفی التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام و دفاع از سند و درستی محتوای آن است. نگارنده ضمن اشاره به زمان پیدایی این تفسیر و رواج آن در بین شیعیان، سعی در بیان ارزش و اهمیت جایگاه آن در بین تفاسیر مأثور دارد و با اعتراف به ناقص بودن آن که فقط بخشی از تفسیر را داراست آن را از آثار ارزشمند شیعی برشمرده است. این پایان نامه، در بردارنده یک مقدمه و پنج فصل است. در مقدمه، اهمیت و جایگاه تفسیر مأثور، با استشهاد به روایاتی که محوریت معصومان و سخنان آنان را در تبیین آیات قرآن روشن می سازد، مورد بحث قرار گرفته است. در فصل نخست، گزارشی اجمالی از چگونگی تدوین این تفسیر با ذکر جریان تاریخی آن و بیان اولین بخش آن که از ناحیه حضرت املا شده و عناوین برجسته آن، آمده است. فصل دوم به بررسی سند تفسیر امام حسن عسکری علیه السلام اختصاص یافته است. نگارنده برای این تفسیر، دو سند ذکر کرده و کوشیده تا وثاقت محمد بن قاسم مفسّر استرآبادی (راوی این تفسیر) را با طرح دعاوی و رد آنها اثبات کند و در پایان فصل، به نقل قول شیخ صدوق (ره) و ادله او پرداخته است. در فصل سوم، دیدگاه صاحب نظران رجال، حدیث و تفسیر درباره این تفسیر، انعکاس یافته و به نقل از علامه مجلسی و محدث نوری از صحت استناد این کتاب به امام علیه السلام دفاع شده است. در فصل چهارم، عمده ترین اشکال های محتوای این تفسیر، ارائه شده و به آنها پاسخ داده شده است. این اشکال ها عمدتاً توسط شیخ محمدجواد بلاغی در کتابی تحت عنوان رساله التکذیب لروایه التفسیر المنسوب إلى العسکری علیه السلام و علامه شوشتری در کتاب الأخبار الدخلیه طرح شده است، چنان که از میان عامه، محمد حسین ذهبی در کتاب التفسیر والمفسرون، به تضعیف این تفسیر پرداخته است. نویسنده با عناوین: شواهدی بر تصحیف، اعتراضات سطحی، مغایرت با مستندات تاریخی، نارسایی ظاهری برخی از مضامین، بررسی شواهد اختصاصی التفسیر و المفسرون، بررسی شبهه غلو در مقامات معصومان علیهم السلام و بررسی شبهه کثرت معجزات، به نقدها پاسخ داده است. در پایان، نسخه های خطی این تفسیر و نیز فهرست تفصیلی عناوین آن آمده است.

پژوهشی در معراج از نگاه قرآن و روایات

۳۸. پژوهشی در معراج از نگاه قرآن و روایات، محسن ادیب بهروز، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: حجه الاسلام حسین توفیقی، [بی تا]، ۲۱۳ ص. تبیین مفهوم و معنای معراج، بررسی و اثبات امکان وقوع آن، عقلاً و نقلاً، و بررسی شیوه و کیفیت معراج پیامبر اکرم، موضوع مورد بحث محقق در این پایان نامه است. معراج، سیر و سفر پیامبر صلی الله علیه و آله به ملکوت، از جمله رخدادهای شگرف و شگفت زای دوران قبل از هجرت پیامبر اسلام است. این سفر در اوج تکذیب ها، خیره سری ها و زشت خویی های مشرکان تحقق یافت. در اوج این نامردی ها و گسترش رنج ها و زجرها، خداوند، آخرین پیامبر خود را به ملکوت می برد تا با ارائه شگرفی های هستی و شگفتی های ملکوت، جان او را از حقایق الهی بیا کند و قدرت لایزال و شکست ناپذیر الهی را به وی بنمایاند و جایگاه والایش را در ملکوت، بدو نشان دهد، تا او با توانی بیشتر و ثباتی افزون تر در گسترش آیینش بکوشد و مشرکان و ناباوران را حجتی قویم و برهانی استوار باشد. این بررسی، در شش فصل و یک خاتمه سامان یافته است. در نخستین فصل به تبیین معنای واژه «معراج» بر اساس منابع لغوی پرداخته و پس از آن، معنای اصطلاحی معراج را در قرآن و روایات آورده است. در پایان بحث نیز تعاریف بزرگان را از معراج عرضه کرده و با تعریفی که خود برگزیده، این فصل را پایان داده است. وی در فصل دوم به اثبات معراج پرداخته است که با تفسیر و تبیین آیات سوره اسراء و نجم، آغاز شده و با عرضه و تحلیل روایات این موضوع و سپس، ارائه دلیل عقل، آن را ادامه داده و در پایان نیز آرا و گفتار متفکران، دانشوران و متکلمان و محدثان اسلامی را آورده است که اعتقاد به معراج را ضروری تلقی کرده و انکار و روی برتافتن از آن را کفر دانسته اند. نگارنده، در فصل سوم با استناد به یک روایت صحیح و تأیید دیگر روایات، تعدّد معراج را به اثبات رسانده و در پایان، با الهام گرفتن از سخنان علامه طباطبایی، دو مرتبه روی دادن معراج را تبیین و تأیید نموده است. وی در چهارمین فصل، بحث زمان و مکان را که از پُر گفتگوترین و جنجالی ترین بحثهای معراج است مطرح نموده و تضارب آرا و شگفتی در این باره در منابع و متون و تحقیقات محققان را نیز ضمیمه کرده است. نگارنده، همچنین با تکیه بر دلایل متعددی به لحاظ زمان، به تحقق معراج در سال سوم یا چهارم بعثت، معتقد شده و به لحاظ مکان، مسجدالحرام را برای معراج برگزیده است. در ادامه بحث نیز وسیله سفر ملکوتی حضرت و ویژگی های آن را بر اساس روایات، تبیین نموده است و پس از آن با طرح چهار نظریه در زمینه چگونگی سفر و انتخاب نظریه جسمی روحی، به اثبات آن پرداخته و با نقد و بررسی دیگر آرا، بی پایگی آن دیدگاه ها را روشن ساخته است. نگارنده، در فصل پنجم با الهام گرفتن از روایات و با تکیه بر آیات «لُنْرِيَه مِنْ آيَاتِنَا» و «لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى»، از هدف این سفر ملکوتی سخن گفته و برای تبیین بیشتر ابعاد هدف، پاره ای از مشاهدات پیامبر صلی الله علیه و آله را در معراج، گزارش کرده و با گفتاری از بزرگان در این باره، فصل را پایان داده است. در آخرین فصل با استناد به روایات معصومان علیهم السلام از ولایت علی علیه السلام، وجوب نمازهای روزانه، ماده اولیه وجود زهرای اطهر علیهاالسلام، رفع تکلیف های دشوار امت های پیشین از امت رسول خدا، به عنوان دستاوردهای مهم این سفر ملکوتی یاد شده است و با نقد و بررسی دیدگاه های مختلف در این زمینه، این فصل، پایان یافته است. در خاتمه نیز گزارش گونه ای از سفر پیامبر صلی الله علیه و آله ذکر شده است. لحن و بیان در این بخش و چگونگی تنظیم و عرضه آن با فصل های پیشین، متفاوت است. نگارنده در این بخش، کوشش نموده آنچه را پیامبر صلی الله علیه و آله پس از سفر معراج به عنوان دیده ها و

شنيده هاي خود نقل کرده که همه تنبّه آفرين و درس آموز است ، در قالب گزارش و دقيقا مستند به روايات بياورد.

پیدایش و تطوّر تفسیر آثری

۳۹. پیدایش و تطوّر تفسیر آثری، ملیحه پورستار مهدادی، دکتری الهیات و معارف اسلامی، گرایش علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۸، ۲۸۲ ص. در میان مباحث مختلف علوم قرآنی، بحث از روش های تفسیری اهمیت خاصی دارد. تفسیر آثری نیز که یکی از این روش هاست و پیدایش آن در بین مسلمانان به تاریخ تدوین حدیث، و سابقه آن به عصر پیامبر صلی الله علیه و آله برمی گردد، چون هرگاه برای صحابه در فهم آیات قرآن مشکلی پیش می آمد، به آن حضرت رجوع می کردند تا آن را تفسیر نماید. پس می توان گفت اولین نوع تفسیری که در بین مسلمانان به وجود آمد، این تفسیر است که امتیازات شایانی دارد. نگارنده در این پایان نامه، سعی در ارائه چهره ای روشن از این روش تفسیری و سیر تاریخی آن و تطوّر آن که این روش در طول نزدیک به دو قرن اوّل هجری به خود دیده، بررسی نموده است. این نوشته از چهار بخش تشکیل شده است. در بخش اوّل به دنبال تعریف های معنای تفسیر در لغت و اصطلاح، و همچنین معنای لغوی و اصطلاحی واژه «آثر»، تاریخچه مختصری از پیدایش «تفسیر آثری» بیان شده است و در ضمن آن، از مفسّران مشهور عصر صحابه، از شخص امیر مؤمنان و عبدالله بن عباس و دیگران، مطالبی ارائه شده است. سپس مراکز تعلیم تفسیر یا مکاتب تفسیری، به طور کامل، مورد ارزیابی قرار گرفته است. در بخش دوم از مصادر تفسیر آثری، ضمن چند فصل بحث شده است. در فصل اوّل، صورت های مختلف تفسیر قرآن به قرآن، اهمیت این روش و ارزش سنت در تفسیر قرآن به قرآن، بیان شده است. در فصل دوم، پس از ذکر ادله مخالفان در مقدار تفسیر رسول اکرم، قول بهتر برگزیده شده و سپس، صور مختلف تفسیر قرآن با سنت، مطرح شده است. در فصل سوم، مراد از اهل بیت علیهم السلام و حجّیت قول آنها، و نمونه های تطبیقی از تفسیر قرآن با مأثور از اهل بیت علیهم السلام، ارائه شده است. در فصل چهارم، بعد از بیان معنای لغوی و اصطلاحی «صحابه»، روش ابن عباس و ابن مسعود و ابی بن کعب در تفسیر، مورد بررسی قرار گرفته است. فصل پنجم نیز به بحث در مورد تفسیر تابعیان و نمونه هایی از تفسیر قرآن به مأثور از تابعیان اختصاص یافته است. بخش سوم پایان نامه، به بررسی مشهورترین کتب تفسیر آثری اختصاص دارد. در این بخش، تعدادی از تفاسیر مأثور اهل سنت و شیعه، بازگو شده و درباره مؤلفان آن کتب، مراتب علمی آنها، گفتار علما در مورد خصوصیات تفاسیر یاد شده و شیوه مؤلفان آنها، نکاتی مطرح شده است. تفاسیری که در این بخش آمده، عبارت اند از: جامع البیان، التبیان، تفسیر القرآن العظیم، البرهان، تفسیر العیاشی و التفسیر المنسوب إلی الامام العکسری علیه السلام. در بخش چهارم، از خصوصیات تفسیر آثری و ارزیابی آن در چند فصل مطالبی آمده است. در فصل اوّل، خبر متواتر و خبر محفوف به قرینه که از طُرُق قطعی منتهی شونده به سنت اند، و از خبر واحد با اختلاف آرای علما درباره آن، بحث کرده است. در ادامه این بخش، خصوصیات تفسیر آثری که عبارت از: رهنمون بودن آن به مراد الهی از کلام الله، و وثاقتش به خاطر اتکا بر نصوص قدیم باشد، بیان نموده است. در فصل دوم، سند حدیث که وسیله اعتماد به حدیث است، مورد بررسی قرار گرفته و آن گاه، اسباب جعل حدیث، که به جعل در تفسیر منجر می گردد، و اسرائیلیات، که ورودشان به روایات تفسیری به عنوان دستاویزی در دست مخالفان قرار گرفته تا از اعتبار این روش تفسیری بکاهند، مورد ارزیابی قرار داده، تا ثابت کند که در صورت تحقیق درباره احوال یکایک رجال سند از لحاظ عدالت و وثوق و اطمینان به نقل و روایت آنها، تفسیر آثری از چنان وثاقتی برخوردار می گردد که تردیدی به آن راه ندارد.

ص: ۱۰۰

..

تاریخ حدیث شیعه در عهد صفویه

۴۰. تاریخ حدیث شیعه در عهد صفویه، الیاس پوراکبر، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر محمدعلی مهدوی راد، ۱۳۷۹، ۲۸۴ص. اهداف اصلی نگارنده از نگارش این پایان نامه، در چند امر خلاصه می شود: اختصاصی نمودن و به تعبیری جزئی نمودن تاریخ حدیث با قید دوره خاص، بیان علل ورود علمای جبل عامل به ایران و نقش آنها در پیشبرد حکومت صفویه و میزان موفقیت آنان، بررسی اهمیاتی که با تکیه بر نقش علمای جبل عامل در حدیث نگاری صورت گرفته، توضیح زمینه های اجتماعی و سیاسی رو آوردن به حدیث در این دوره، با تأکید بر نقش حاکمان صفوی، ارائه اطلاعات جزئی، دقیق و مستند از روند تکاملی فعالیت های حدیثی در این دوره، شناسایی محدثان این دوره از روی کتب رجال و تراجم، تبیین صوفیگری و اخباریگری و تأثیر آن در گسترش فعالیت های حدیثی، بیان انگیزه پیدایش تفکر اخباریگری و تقسیم بندی آنها به دو دسته افراطی و معتدل. این پایان نامه، از یک پیش گفتار و چهار بخش کلی و یک خاتمه تشکیل یافته است. هر بخش نیز به فصل های جزئی تری تقسیم شده، که هر فصل با یک نقد و نظر، پایان می پذیرد. نگارنده در پیش گفتار به تاریخچه پیدایش شیعه و رواج آن در عهد صفویه پرداخته و علت اوج ترویج مسلک شیعه را از زبان و قلم اندیشمندان بیان نموده و در پایان، اهداف اصلی پایان نامه خود را در نه مطلب عنوان داشته است. در بخش اول، درباره زمینه های پیدایش حکومت صفویه، دعوت از علمای جبل عامل و نقش آنها در تثبیت حکومت و توجه پادشاهان صفوی به عالمان دینی در این دوره اشاره کرده است. این بخش از چهار فصل تشکیل شده است فصل اول، درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی ایران در دوره صفویه است. فصل دوم، به بحث از حکومت صفویه و دعوت از علمای جبل عامل اختصاص یافته است. فصل سوم، توجه پادشاهان صفوی به عالمان دینی مورد بررسی قرار گرفته است و در فصل چهارم، تجلیگاه گفتگوهای علمی بودن حکومت صفویه مورد بحث واقع شده است. در بخش دوم که از شش فصل تشکیل شده، بعد از شناخت کلی از مفهوم و خاستگاه تصوف، بحث بر این محور متمرکز است که چه شد تصوف که یکی از مهره های اصلی تشکیل حکومت صفویه بود، مورد بی مهری آنان قرار گرفت و چه طور شد که علما در مقابل آنها ایستادند و با ارائه آثار علمی بر علیه تصوف، زمینه های زوال آنها را در حکومت صفویه فراهم ساختند. در بخش سوم که بخش اصلی پایان نامه و دارای سیزده فصل است، گفته شده که هدف پایان نامه، تخصصی نمودن تاریخ حدیث است و به همین لحاظ، بعد از اشاره به زمینه های اجتماعی و سیاسی روی آوری به حدیث در این دوره، بحث های جالب توجهی در زمینه محتوای فعالیت های حدیثی، پالایش منابع حدیثی این دوره از روایات مخالفان، فعالیت های فقه الحدیثی، شناسایی پژوهش های حدیثی مختلف در محورهای تدوین، ترجمه، حاشیه نویسی، درایه، رجال و شرح نویسی پرداخته است. نگارنده، در این بخش با طلایی شمردن عصر حدیث در این دوره، اولین زمینه سازان و ناشران علم حدیث را معرفی کرده و سپس، ترتیب تألیف کتبی را که در این زمینه نوشته شده، بیان کرده است. بخش چهارم، بحث درباره اخباریگری و رواج آن و علل و عوامل پیدایش این تفکر در دوره صفویه، جریانات و برخوردهای فکری اصولی اخباری و مناقشات آنان بر روی مسائل حدیثی است که در پنج فصل با تعریف اخباریگری و زمان پیدایش آن و معرفی مشاهیر علمای اخباری و اصول و بیان وجوه اختلاف بین اصولیان و اخباریان آغاز و انجام می پذیرد. در خاتمه نیز تأثیر مکاتب اخباریگری و صوفیگری در حدیث شیعه در دوره صفویه و تأثیر بسزای این دو در گسترش فعالیت های حدیثی شیعه در این عهد، برشمرده شده است.

تأثیر روحی، اخلاقی ذکر از دیدگاه قرآن و معصومان علیهم السلام

۴۱. تأثیر روحی، اخلاقی ذکر از دیدگاه قرآن و معصومان علیهم السلام، محبوبه محمدی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد جعفر امامی، استاد مشاور: دکتر محمد مهدی گرجیان، ۱۳۷۵، ۱۱۴ص. این تحقیق بر آن است که با تفحصی عمیق، تأثیر روحی، اخلاقی ذکر خدای تعالی در نهاد بشر را با استفاده از آیات قرآن مجید و روایات معصومان علیهم السلام و با تأکید بر استفاده از تفاسیر شیعه و سنی از آغاز تاکنون که منابع عظیم اسلامی هستند، مورد بررسی قرار دهد، تا گامی در جهت حل مشکلات عدیده انسان قرن حاضر از جهت روحی بردارد. از آن جا که بشر قرن حاضر، دست خوش نگرانی ها و اضطراب های عمیق روحی است و هر روز بر بیماری های روحی و عصبی او افزوده می شود، درحالی که کامل ترین دین هاست و به حق، داعیه سعادت دنیوی و اخروی بشر را دارد و دستیابی به آن را به شرط متخلّق شدن به اخلاق اسلامی می داند، لذا ضروری است که موانع سعادت بشر، شناخته شود و مهم ترین راه دستیابی به اطمینان و آرامش روحی از نظر اسلام، بررسی و دستورالعمل آن به کار گرفته شود. از احادیث بسیاری که در ذیل آیات مربوط ذکر آمده، مشخص می شود که ارتباط اجتناب ناپذیری بین یاد خدای متعال، اطمینان، هدایت و نشاط روح و قلب وجود دارد. پس لازم است بر اساس نقل و عقل، شناخت صحیحی نسبت به خدا باشد تا حقیقت ذکر، آن چنان که باید در وجود ذاکر تأثیر بگذارد و طی مراحل کمال در پرتو ذکر برای انسان محقق شود و نیز مسائلی مانند: رابطه ذکر و علم، ذاکران و تاریخ، ولو اجمالاً، دانسته شود. این موضوع، طی پنج فصل در پایان نامه این محقق، عرضه شده است: وی در فصل اول، ارزش و اهمیت موضوع و سوابقی از مطالعات خود را تحلیل نموده است. در فصل دوم، منابع اصلی برگزیده، مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم، چگونگی و حیطه تحقیق، عنوان شده است. در فصل چهارم، که شامل دو بخش است، نگارنده، یافته های خود را عرضه نموده است. وی در بخش اول، ابتدا به بررسی مفهوم ذکر پرداخته و سپس دلایلی از قرآن و روایات را با توجه به تفاسیر برگزیده و شرح احادیث عنوان نموده، تا ثابت کند ذکر، واجب عقلی است. وی در این بخش، تأثیرات مختلف ذکر را بررسی نموده و اسوه های متعالی ذکر را معرفی کرده است. سپس عوامل بازدارنده ذکر را مطرح ساخته و راه کسب این خلق متعالی را تفصیلاً بیان کرده است. در پایان این بخش نیز خالق سبحان را که مذکور ذکر است، با استفاده از کلام خداوند و روایات، معرفی نموده تا حقیقت ذکر، آن چنان که شایسته کمال انسان است، محقق شود و بر اساس بینش و معرفت، استوار گردد. نگارنده، در بخش دوم این فصل، نقطه مقابل ذکر را که غفلت است، بررسی نموده و تأثیرات آن را ذکر کرده است. در این راستا، تأثیر غفلت در جهان امروز را مطرح کرده و راه گریز از آن را با استفاده از کلام هدایتگر الهی و سخنان گهربار معصومان علیهم السلام و همچنین نظریات برخی از دانشمندان اسلامی و غربی مطرح کرده است. در فصل پنجم، نتایج مطالب عرضه شده، در چهار قسمت بیان شده و سپس، توصیه هایی در زمینه تحقیق عرضه داشته است. این فصل، در پایان، شامل کتاب نامه است که نگارنده، شصت منبع مورد استفاده خود را در آن ثبت نموده است.

تحقیق درباره شخصیت ابن عباس و روش تفسیری او

۴۲. تحقیق درباره شخصیت ابن عباس و روش تفسیری او، سید ابراهیم میرباقری، دکتری فرهنگ عربی و علوم قرآنی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استادان راهنما: آیه الله دکتر یحیی نوری و دکتر سید محمدباقر حجتی، استاد مشاور: ...، [بی تا]، ۳۸۷ ص. این پایان نامه درباره معرفی شخصیت علمی و روش تفسیری یکی از اصحاب بزرگوار رسول خداست؛ شخصیتی که در بین صحابه از ویژگی خاصی برخوردار است و مورد قبول فریقین به شمار می آید. همچنین روایات این شخصیت برجسته، خصوصاً روایات تفسیری او، جایگاهی ویژه دارد. ابن عباس، در بین صحابیان، اول کسی است که دارای علم جامع (شامل سنت نبوی و طریق لغوی و روش فتوا) است. وی از ترکیب لغت و روایت و رأی، تفسیر کاملی را پی ریزی نموده که پایه تفسیر اسلامی و الهام بخش همه مفسران بعدی گردید. وی در میان اصحاب نبی اکرم سرآمد بود، چنان که حضرت به وی لقب «ترجمان القرآن» و «حبر امت» را عنایت فرمود. از خصوصیات بارز و سرشار او هوش و حافظه خارق العاده، احاطه بر فنون علمی عصر خود و محبوبیت نزد امیرمؤمنان بود. مزیت های تفسیری وی بر دیگران، که بیشتر به واسطه نزدیک تر بودنش به پیامبر صلی الله علیه و آله و بیشتر کسب فیض نمودنش بود و به همین علت، زبانزد خاص و عام شده بود، گرچه در طول تاریخ روش تفسیری وی ادامه پیدا کرد و هرچند واژه های قرآن و حدیث در کتب غریب القرآن و غریب الحدیث و اکثر کتب تفسیری آمده؛ لیکن ابداع این طریق توسط ابن عباس بود و دیگران، این کار را گسترده تر و بارورتر ساختند. این پایان نامه، از یک مقدمه، دو باب و پنج فصل تدوین شده است. گردآورنده در مقدمه به بررسی شخصیت علمی ابن عباس پرداخته و ضمن آن، اهمیت و جایگاه علم تفسیر را در بین جوامع اسلامی بررسی نموده است. پپ نگارنده، در باب اول به شرح زندگانی ابن عباس و معرفی او پرداخته است. این معرفی از چند بخش تشکیل شده است. نویسنده در بخش اول، به تفصیل، نام و نسب، ولادت و وفات و مدت عمر، ویژگی های ظاهری، و صفات او (از قبیل: حافظه، سخنوری، فصاحت، هوش و فراست، سجایا و اخلاق او) را توضیح داده است. نویسنده در بخش دوم، ملازمت ابن عباس را با پیامبر اکرم بیان نموده و موقعیت او را در نزد آن حضرت، بازگو کرده است. بخش بعدی به شرح موقعیت ابن عباس در زمان خلفا و معرفی تعدادی از معاصران وی اختصاص دارد. نویسنده در بخش دیگری، از زندگانی سیاسی ابن عباس و تقارن آن با دوران خلافت حضرت علی علیه السلام سخن گفته است. فصل دوم پایان نامه، مربوط به شخصیت علمی ابن عباس و مقام و موقعیت تفسیری اوست. نویسنده در این بخش، القاب ابن عباس و وجه نامگذاری او را به این لقب ها شرح داده و نظر صحابیان و تابعیان را نیز درباره شخصیت علمی او عنوان نموده است. نویسنده به این مطلب تصریح دارد که ابن عباس، نه تنها در بین هم عصران خود برتری علمی داشت؛ بلکه بعد از او نیز کسی در این باب به حد او نرسید. وی در ادامه می افزاید: آنچه باعث شهرت ابن عباس بود، فقط تبخرش در علم تفسیر نبود، بلکه او در علوم دیگر (از قبیل: علم فقه و آگاهی به اشعار) نیز بر دیگران برتری داشت. وی این نبوغ را نتیجه چند امر می داند که از جمله آنهاست: همبستگی ابن عباس با نبی اکرم، دعاهای پیامبر صلی الله علیه و آله درباره او، استعداد فراوان او، کوشش و شوق بی اندازه اش به تحصیل دانش و شاگردی امیرمؤمنان علی علیه السلام. فصل سوم، درباره طرق روایی ابن عباس بحث می کند. نویسنده در این فصل، بهترین طرق روایی ابن عباس را به این ترتیب، معرفی می نماید: ۱. طریق علی بن ابی طلحه هاشمی، ۲. طریق قیس عطا بن سائب، ۳. طریق ابن اسحاق از محمد بن ابی محمد، وابسته آل زید بن ثابت، از عکرمه یا از سعید بن جبیر، ۴. طریق اسماعیل بن

عبدالرحمان، ۵. طریق ضحاک بن مزاحم هلالی، ۶. طریق مقاتل بن سلیمان اُزدی، ۷. طریق عطیه بن سعد جدالی کوفی، ۸. طریق محمّد بن سائب کلبی، ۹. طریق ابو خالد عبدالملک بن جریح. بخش دوم این پایان نامه، درباره مقام و موقعیت دینی ابن عبّاس است. این بخش، خود از دو فصل جداگانه تشکیل شده است. فصل اوّل این بخش، درباره عقیده شیعه در مورد ابن عبّاس است. نویسنده به تناسب این بحث، مسئله شیعه و سنی را مطرح نموده و روشن کرده است که به چه کسانی شیعه و به چه کسانی سنی می گویند. فصل دوم این بخش نیز درباره وثاقت و عدالت ابن عبّاس در نزد فریقین است. باب دوم این بخش، درباره روش تفسیری ابن عبّاس است و پنج فصل دارد. روش تفسیر لغوی، روش تفسیر به مأثور، روش تفسیر به رأی و آثار منسوب به ابن عبّاس و مسائل دیگر مربوط به او در این پنج فصل بررسی شده است.

ص: ١٠٧

..

تحقیق و بررسی اسانید روایات تفسیری امام محمدباقر علیه السلام

۴۳. تحقیق و بررسی اسانید روایات تفسیری امام محمدباقر علیه السلام، بهمن منصوری، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: استاد علی اکبر غفاری، استاد مشاور: دکتر هادی عالم زاده، ۱۳۷۸، ۴۶۷ص. موضوع تحقیق این پایان نامه عبارت است از بررسی اسانید روایات تفسیری امام باقر علیه السلام و یا به عبارت دیگر: تفسیر قرآن بر اساس روایات تفسیری امام باقر علیه السلام و بررسی اسانید آنها. بر این اساس، نگارنده، دو هدف عمده را در تدوین پایان نامه خود، مورد نظر داشته است: ۱. استخراج احصایی همه روایات صادر شده از امام باقر علیه السلام در تفسیر قرآن و مرتب نمودن آنها بر اساس ترتیب سوره ها و آیات؛ ۲. تحقیق، بررسی و ارزیابی اسانید روایات استخراج شده. خلاصه، وی در این تحقیق، اولاً به دنبال جمع آوری روایات منقول از امام باقر علیه السلام است ثانیاً روایات منقول از آن حضرت را که مختص به تفسیر قرآن است، استخراج کرده است، ثالثاً به قصد احصای روایات را آورده است. رابعاً روایات تفسیری را به ترتیب سوره ها و آیات مرتب کرده است. خامساً اسانید روایات را بررسی کرده است و سادساً میزان و درجه اعتبار هر یک از آنها را تعیین کرده است. هدف اصلی نگارنده در این تحقیق، ارزیابی اسانید روایات تفسیری امام باقر علیه السلام از قرآن تا آخر سوره بقره است. وی قبل از وصول به هدف یاد شده، هدف دیگری را به عنوان هدف فرعی و مقدماتی مد نظر گرفته تا بر اساس آن بتوان به هدف نهایی و اصلی نایل آمد و آن، استخراج و احصای روایات در این مورد است. این پایان نامه در دو جلد فراهم آمده که جلد اول، سه بخش و جلد دوم، دو بخش دارد که هر بخش نیز دارای فصل هایی است. بخش اول به بررسی شخصیتی امام محمدباقر علیه السلام پرداخته که در چهار فصل، زندگانی امام باقر علیه السلام، اوضاع سیاسی عصر آن حضرت، مقام علمی امام و جایگاه ایشان را بررسی کرده است. بخش دوم، مربوط به تعاریف و اصطلاحات است. در فصل اول، اصطلاحات کلی، در فصل دوم، انواع اصلی حدیث، در فصل سوم، اصطلاحات مربوط به سند و متن حدیث، در فصل چهارم، اصطلاحات مربوط به مدح راویان، و در فصل پنجم، اصطلاحات مربوط به ذم راویان، توضیح داده شده است. شایان ذکر است که نگارنده، در فصل چهارم از بخش اول، مشخص نموده که امام علیه السلام، خود کتاب تفسیری نوشته و یا اگر نوشته، هیچ گونه خبر و اثری از آن به دست ما نرسیده است، با وجود این، آن حضرت دارای مکتب تفسیری فعال و معتبری بوده و شاگردان زیادی را در این فن، تربیت کرده است. همچنین بیان شده است که دو تفسیر یکی از ابوالجارود و دیگری جابر بن یزید جعفی که هر یک بر اساس روایات امام باقر علیه السلام نوشته شده به امام علیه السلام منسوب است. سپس نگارنده در سه فصل، به ترتیب، روایات مربوط به علوم قرآنی، سوره حمد و سوره بقره را جمع آوری کرده و در مجموع، تعداد ۳۶۶ روایت و ۵۰۴ سند را با مراجعه به منابع و متون معتبر شیعه و سنی استخراج و احصا کرده است. این روایات، در جلد دوم پژوهش، به ترتیب موضوعات شانزده گانه، پشت سر هم قرار گرفته اند. نگارنده به منظور دستیابی به هدف اصلی خود که عبارت از ارزیابی اسانید روایات است، علاوه بر استفاده از حاصل مطالعات به عمل آمده خود در بخش های اول و چهارم، سه بخش مفصل دیگر نیز اختصاص داده، که در بخش های دوم و سوم که به منزله مقدمه و پیش نیاز برای ورود به بخش چهارم و پنجم است به بیان تعاریف و اصطلاحات زیادی که در پایان نامه و خصوصاً بخش پایانی آن به کار رفته، و نیز به بررسی رجال و راویان احادیث مندرج در بخش چهارم، پرداخته است. نگارنده در بخش آخر پایان نامه، با مطالعه و تحقیق، به ارزیابی سند روایات و نیز تعیین نوع هر یک از آنها و نهایتاً تعیین میزان و درجه اعتبار آنها پرداخته است. بر این

اساس، از مجموع ۵۰۴ سند ارائه شده، تعداد ۲۴ سند از نوع صحیح، تعداد سه سند حسن، هفده سند موثق، ۳۸ سند قوی و ۴۲۲ سند ضعیف را به صورت دسته بندی بیان نموده است.

تحقیقی پیرامون شخصیت و کتاب رجالی ابن غضائری

۴۴. تحقیقی پیرامون شخصیت و کتاب رجالی ابن غضائری، محمدرضا آرام، کارشناسی ارشد پیوسته علوم قرآن و حدیث، دانشکده معارف اسلامی و ارشاد دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: آیه الله محمد هادی معرفت، استاد مشاور: استاد علی اکبر غفّاری، ۱۳۷۵، ۹۴ص. مطالب مورد بحث در این پایان نامه، نقد و بررسی، ارائه دیدگاه ها و تحلیل های مختلف در باب کتاب رجالی ابن غضائری، معیار و ملاک وی در جرح و تعدیل راویان حدیث، بیان دیدگاه های مختلف ابن غضائری درباره ضعفها، و بیان این نتیجه است که توثیقات و تضعیفات ابن غضائری مستند به حس و شهود و سماع از مشایخ و ثقات نبوده؛ بلکه مستند به حدس و استنباط است. این پایان نامه از یک مقدمه و سه فصل و یک خاتمه تشکیل شده است. در مقدمه، نگارنده، نگاهی اجمالی به تاریخ تدوین کتب رجالی شیعه تا قبل از زمان تألیف رجال ابن غضائری دارد و از آن جا که ابن غضائری و کتاب رجالی وی از دیرباز، مورد نقد و بررسی محافل علمی، مخصوصا علمای رجال بوده و هست، لذا قبل از پرداختن به ارائه دیدگاه ها و تحلیل های مختلف در باب کتاب رجالی وی، در فصل اول به شخصیت و احوال ابن غضائری پرداخته و به این نکته اشاره دارد که زندگی وی، در هاله ای از ابهام قرار دارد؛ زیرا در منابع رجالی شیعه (مانند الفهرست، رجال الطوسی، رجال النجاشی و آثار متأخری که به استناد این منابع نوشته شده اند) شرح حالی از وی به دست داده نشده است. فقط نجاشی در برخی از نقل قول هایی که از وی نموده، به زندگی و دانش وی اشاراتی کرده است. وی، این فصل را به دو بخش تقسیم کرده که در بخش اول، به عنوان مقدمه تحقیق درباره عنوان «ابن غضائری» و سپس زندگی نامه احمد بن حسین بن عبیدالله غضائری، و مشایخ و تألیفات وی دارد. شیخ ابوالحسن احمد، فرزند حسین بن عبیدالله بن ابراهیم، از علمای بزرگ شیعه در قرن پنجم هجری و از شیوخ محدثان امامیه و محققان جلیل است. وی از شاگردان پدرش حسین، معروف به غضائری (م ۴۱۱ ق) و شریک بحث ابوالعباس احمد نجاشی (۳۷۲-۴۵۰ ق) بوده است. در بخش دوم نیز بحثی اجمالی درباره زندگی حسین بن عبیدالله غضائری و اساتید و شاگردان و تألیفات و دیدگاه علما درباره وی مطرح شده است. فصل دوم، درباره کتاب رجالی ابن غضائری و معیار و ملاک وی در جرح و تعدیل راویان حدیث و اکثار وی در جرح ثقات است، و این که عدّه ای از علما معتقدند که ابن غضائری در تضعیف و جرح، مستند به شهادت و سماع نیست؛ بلکه او بعد از دقت در روایات افراد، بر اجتهاد خویش اعتماد می کرد. لذا هرگاه بر حسب اعتقاد خویش، روایتی را شامل غلو و اغراق می دانست، آن روایت را ضعیف می دانست. در فصل سوم نیز دیدگاه های مختلف درباره کتاب الضعفاء ابن غضائری بیان شده و برخی از آنان، مورد نقد و بررسی و تحلیل قرار گرفته اند. مجموعه این دیدگاه ها در دو بخش تقسیم بندی شده است: ۱. دیدگاه های قدما، ۲. دیدگاه های متأخران.

تحقیقی پیرامون «کتاب من لا یحضره الفقیه» شیخ صدوق (ره)

۴۵. تحقیقی پیرامون «کتاب من لا یحضره الفقیه» شیخ صدوق (ره)، محمود نظری، کارشناسی ارشد پیوسته، دانشکده معارف اسلامی و الهیات دانشکده امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: استاد علی اکبر غفاری، اساتید مشاور: دکتر کامران ایزدی مبارکه و حجه الاسلام سیدحسن مصطفوی، ۱۳۷۵، ۱۶۳ص. این پایان نامه، تحقیقی است در زوایای مختلف اثر ارزشمند کتاب من لا یحضره الفقیه و بررسی گوشه ای از زندگی مؤلف والای آن، یعنی رئیس المحدثین محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه، ملقب به شیخ صدوق (ره). یکی از چهره های درخشانی که در عالم اسلام و تشیع، صفحاتی از تاریخ را به خود اختصاص داده شیخ صدوق (ره) است که با جمع آوری احادیث، خدمات شایانی در این زمینه نموده است. وی با درک نیاز شدید جامعه و احساس خلأ در زمینه احکام الهی و فقه معصومان علیهم السلام، اقدام به تصنیف دومین جامع روایی معتبر شیعه، یعنی کتاب من لا یحضره الفقیه نمود؛ کتابی که طی قرون گذشته تاکنون، همواره مأخذ و مدرک پُرازش حدیث و فقه شیعه و مورد استفاده و استناد فقها و مجتهدان بزرگ ما بوده و هست. مع الأسف، بسیاری از پژوهشگران دینی، از کم و کیف این کتاب و به طور کلی کتب حدیثی بی اطلاع اند. بدین جهت، نویسنده پایان نامه، با توجه به اهمیت مطلب، در جهت شناخت بهتر و بیشتر جامعه اسلامی، بخصوص نسل جوان، به تحقیق و بررسی این کتاب ارزشمند، اقدام نموده است. این پایان نامه از یک پیش گفتار، یک مقدمه و چهار فصل تشکیل شده است. در ابتدا تحقیقی درباره کتاب من لا یحضره الفقیه را ارائه کرده و در آن، موقعیت و مرتبه این کتاب شریف را روشن ساخته است. در مقدمه نیز به جایگاه حدیث در جامعه اسلامی، خصوصاً در عصر غیبت، اشاره ای دارد، که با استشهاد به اقوال بزرگان، ویژگی های کتب حدیثی شرح داده شده است. فصل اول پایان نامه، درباره زندگانی شیخ صدوق، اوضاع سیاسی اجتماعی دوران وی، نقش وی در طول زمان غیبت کبرای حضرت ولی عصر (عج)، تألیفات و آثار وی و شرح مختصری از بعضی از آنها، و دیدگاه علمای شیعه و اهل سنت در مورد وی است. نگارنده در فصل دوم به معرفی شکلی کتاب من لا یحضره الفقیه و انگیزه شیخ صدوق از تألیف آن، تعداد ابواب و احادیث، شروح و ترجمه ها و نظر علماء در مورد این کتاب پرداخته، و در ادامه، بحثی درباره مشیخه کتاب مطرح ساخته که به تناسب، تعریف مشیخه و کاربرد آن را در بین محققان بیان کرده است. فصل سوم، در مورد روش شیخ در تنظیم و تألیف کتاب، منابع مورد استفاده شیخ در تألیف کتاب، روش وی در نقل روایات و فتاوا، میزان تأثیرپذیری وی از استادش محمد بن ولید، شرح حال ابن ولید، بررسی روایان و مصطلحات حدیث در کتاب من لا یحضره الفقیه، نظریات خاص فقهی شیخ صدوق، جایگاه کتاب من لا یحضره الفقیه در آثار شیخ و مقایسه آن با کتاب الکافی است. نگارنده، در فصل چهارم، به نقل اشکالات متأخران بر کتاب من لا یحضره الفقیه پرداخته و پس از طرح بحث ارسال و ضعف در روایات، با استناد به قول متقدمان بر صحت روایات کتاب، سعی در نقض قول متأخران دارد. وی به تناسب بحث، مسئله ضعیف و صحیح را در اصطلاح علما و کتب فقهی مطرح کرده و دقت شیخ را در نقل احادیث صحیح و مورد اعتماد آورده و سپس، در پایان، بحث تصحیف و تحریف در این کتاب را مورد نقد و بررسی قرار داده است.

تحقیقی در رجال و تاریخ اشعریین

۴۶. تحقیقی در رجال و تاریخ اشعریین، رضا فرشچیان، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشکده تبلیغ و معارف اسلامی دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: استاد علی اکبر غفّاری، اساتید مشاور: دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی و آیه الله رضا استادی، ۱۳۶۹، ۳۸۵ص. شناخت اشعریان و تبلور آنان در نقاط مختلف دنیا و نقش آنها در ترویج تشیع و معرفی خدمات آنان در طول تاریخ، در زمینه ترویج معارف اهل بیت علیهم السلامو جستاری در تراجم و سرشناسان اشعری و موالیان آنها، موضوع مورد بحث این پایان نامه است. نگارنده، این پایان نامه را به لحاظ نقش مهمی که شناخت رجال حدیث در شناخت احادیث سقیم از صحیح دارد، و همچنین با ملاحظه در دسترس نبودن تحقیقی مستقل و منسجم درباره اشعریان نگاشته، تا با استفاده از امّهات کتب رجال شیعه و برخی از تألیفات متأخران شیعه، و نیز با بهره بردن از کتب رجال اهل سنت و تاریخ و انساب، رجال و تاریخ اشعریان را مورد بحث و بررسی قرار دهد و با در نظر گرفتن این که اشعریان در تاریخ شیعه، خاندانی عظیم و مقتدرند که سهمی بسزا در نشر و ترویج فرهنگ اهل بیت علیهم السلام و خصوصاً احادیث آن بزرگواران داشته اند، و این که بارها مورد مدح ائمه اطهار علیهم السلام قرار گرفته اند و امام صادق علیه السلام، بیت ایشان را «بیت نجیبان» دانسته و حتی جمعی از این بیت، در زمره اصحاب و راویان ائمه علیهم السلام بوده اند و برخی از مشایخ حدیث و خصوصاً مشایخ قم، از راویان و حدیث کنندگان از ایشان اند که می توان به علی بن بابویه و فرزندش ابوجعفر صدوق، علی بن ابراهیم، محمد بن حسن صفار و محمد بن یعقوب کلینی اشاره نمود و با ملاحظه نقش مهمی که در امور دیگر داشته اند، این بحث از اهمیت بسزایی برخوردار است. نگارنده، مطالب خود را در چهار بخش و شش فصل، تنظیم نموده است. وی در بخش نخست، در دو فصل به کلیاتی درباره اشعریان پرداخته است. فصل اول، مقدماتی در شناخت اشعریان از نسب و مذهب و موطن و... است، و در فصل دوم، درباره اسلام آوردن آنها و چگونگی آن و آرای مختلف در این باب، توضیحاتی آمده است. در بخش دوم، فعالیت های اشعریان در خارج از شبه جزیره عربستان، مورد بحث قرار گرفته است. این بخش به دو فصل: عراق و ایران تقسیم شده که در فصل اول، به شاخه های خاندان اشعری در عراق و فعالیت ها و مذهب آنان، و در دومین فصل، به مهاجرت و حضور گسترده اشعریان در مناطق جبال و بویژه قم و استیلای آنان بر قم، قیام های قیام علیه حکومت مرکزی و سایر مطالب مربوط به آن پرداخته است. بخش سوم نیز در دو فصل به تشیع و رابطه آن با اشعریان اختصاص یافته است. در نخستین فصل، چگونگی ارتباط این بیت با تشیع و بررسی تشیع مناطق جبال و احتمال تأثیرپذیری آنها از اشعریان، مورد مذاقه قرار گرفته است و در فصل دوم، خدمات اشعریان به تشیع، مطرح شده و گفته شده که ایشان، مشایخ مشایخ حدیث شیعه بوده اند و صاحبان جوامع حدیث شیعه از تألیفات آنان در نگارش کتب خود، سود جسته اند. به لحاظ اهمیتی که محدّثان اشعری در ترویج مکتب تشیع داشته اند، هم اصلی نگارنده به معرفی محدّثان و راویان این خاندان بوده است و به این منظور، در آخرین بخش پایان نامه، بیش از یکصد و سی تن از آنان و سایر سرشناسان اشعری را مورد بحث رجالی تاریخی قرار داده است و در صورت اختلاف آرای صاحب نظران، سعی کرده به رأی صائب دست یابد، و چون جمعی از محدّثان و غیر ایشان در زمره وابستگان (موالی) اشعریان بوده و از اشاعره اصیل به شمار نمی روند، لذا جهت دوری از التباس، فهرستی از این گروه را با اشاره به نکات مهم زندگی آنان، در پایان آورده است.

تحلیلی از میثاق عهد اَلسَّت در روایات شیعه

۴۷. تحلیلی از میثاق عهد اَلسَّت در روایات شیعه، منصور میر، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشکده تبلیغ و معارف اسلامی دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: حجه الاسلام سیدحسن مصطفوی، اساتید مشاور: دکتر سید محمدباقر حجّتی و استاد علی اکبر غفّاری، ۱۳۶۹، ۴۱۷ص. آنچه در این پایان نامه مورد پژوهش قرار گرفته، موضوع «عهد اَلسَّت» است که علاوه بر طرح آن در قرآن به طور مشروح، در روایات نیز از آن سخن به میان آمده است. این تعبیر از آیه ۱۷۲ سوره اعراف نشئت گرفته و از اصطلاحاتی است که برای اشاره به پیمان گرفته شده بر ربوبیت خدا به کار می رود. نگارنده درباره این میثاق یا عهدی که خداوند متعال بر توحید و ربوبیت خویش قبل از خلقت دنیوی انسان، به تصریح کتاب و سَنّت از او گرفته است، تحقیقی نسبتاً دامنه دار، همراه با تجزیه و تحلیل اطلاعات و تبیین مقتضای یافته های خویش در موضوع مورد نظر، ارائه کرده است. نگارنده، میان خیل عظیم روایات، فقط به سخنان ائمه معصوم علیهم السلام که از طریق افراد عادل و مورد اعتماد نقل شده و حاکی از رأی و اعتقاد معصوم علیهم السلامدر مسئله مورد بحث است و در متون و جوامع روایی شیعه، به طور مستند و صحیح موجود است، استناد نموده است. این پایان نامه از یک مقدمه و پنج بخش تألیف شده است در بخش اول که خود دارای دو فصل است نخست، کلیّاتی درباره موضوع بیان شده است. سپس بحثی در خصوصیات و ویژگی های موضوع و تبیین واژه ها و اهمّیت و علت انتخاب موضوع دارد. نگارنده در فصل دوم، روش خود را در نحوه بررسی و ارائه موضوع، بازگو نموده که در این بخش، به ذکر منبع و وسیله بررسی موضوع می پردازد و آن را از جهت حجّیت اخبار و حجّیت ظهور، تحلیل می نماید. بخش دوم، درباره میثاق و مطالعه تاریخی آن در دو فصل بحث نموده که در فصل اول، معنای لغوی و اصطلاحی میثاق و در فصل دوم، مطالعه تاریخی و سیر تحوّل این موضوع را بررسی می کند. در بخش سوم با عنوان «میثاق در روایات»، نگارنده با گشودن سه فصل، در فصل اول، منابع و مآخذ بحث و صحّت و سقم احادیث وارد شده در این باب را مورد نقض و ابرام قرار داده و به تناسب، وارد میدان تجزیه و تحلیل سند حدیث و علم حدیث شناسی و رجال حدیث و عدالت راویان شده و روش خود را در مواجهه با روایات بیان کرده است. بخش چهارم نیز در سه فصل آمده است، در فصل اول میثاق در نهج البلاغه و شارحان آن مورد بررسی قرار گرفته است. فصل دوم، جستاری در کتاب الکافی درباره موضوع مورد بحث دارد و گفتاری نیز از ملا صدرا، و فیض کاشانی و ملا صالح مازندرانی نیز نقل شده است. در فصل سوم، میثاق از نظر دانشمندان و اندیشمندان شیعه مطرح شده و از آرای بزرگانی همچون شیخ مفید، سید مرتضی، شیخ صدوق و علامه مجلسی آمده است. بخش پنجم، در مورد حقیقت میثاق است که در دو فصل بازگو شده: فصل اول، در بیان کلیّات بحث است و در فصل دوم، شبهات و تأویلات مطرح شده در باب میثاق آمده است. نگارنده در روش تحقیقش بر ارائه نظریات مختلف در این باره تأکید کرده و پس از اثبات اصالت میثاق و وقوع آن، طرف های میثاق را انسان و ملائکه می داند، و به تناسب، کیفیت وجودی بنی آدم در میثاق و اختلاف اخبار و روایات در این باره را نقل می کند. فصل سوم، درباره محصول میثاق و رابطه میان فطرت و میثاق و معرفت و میثاق و فایده هر یک است.

تربیت جسم از دیدگاه قرآن و حدیث

۴۸. تربیت جسم از دیدگاه قرآن و حدیث، محمدمهدی منصوریان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۷۰، ۱۶۱ ص. این پایان نامه، درباره تربیت است و تربیت، عبارت است از پرورش استعدادهاى موجود در انسان، به طوری که استعدادی، موجب ضایع شدن استعداد دیگر نشود. تربیت از نظر لغت، مصدر باب تفعیل و از ریشه «ربو»، به معنای رشد و نمو و پرورش دادن است. نظر متفکران در معنای اصطلاحی تربیت، یکسان نیست. برخی از معانی اصطلاحی تربیت عبارت اند از: رشد طبیعی و هماهنگ همه نیروها، رشد قوه قضاوت صحیح، انتقال معلومات و مهارت ها، پرورش استعدادهاى موجود در انسان و... قرآن و روایات اسلامی برای تربیت اخلاقی انسان ها اهمیت ویژه ای قائل هستند. حُسن اخلاق و در برخوردها، ترک خشونت در معاشرت و احترام قائل شدن برای افراد مختلف، از جمله صفاتی است که هر انسان تربیت شده ای باید آنها را دارا باشد و گرچه عنوان پایان نامه به تربیت جسم منحصر شده، در عمل تعمیم یافته است. یک مقدمه و شش بخش، تشکیل دهنده موضوعات این پایان نامه است. نگارنده، در مقدمه با استناد به قرآن کریم، موضوع تربیت را به انسان نسبت داده و سایر موجودات را از این دایره خارج نموده است. وجه استدلال او علاوه بر آیات قرآن و سخنان معصومان علیهم السلام، نقل قول بزرگان است. بخش اول پایان نامه، درباره شناخت تربیت و موضوع آن، شناخت قوای فطری، اصول و خصوصیات مکتب تربیتی اسلام، اختصاصات انسان از نظر ماهیت، مراحل تربیت، دیدگاه های تربیتی اسلام، مسئله عدالت و اقسام تربیت است. بخش دوم، شامل تعریف جسم و چگونگی حدوث روح در جسم و تناسب میان جسم و روح را دربر می گیرد. بخش سوم، به تربیت جسم اختصاص دارد. البته این تربیت با توجه به مراتب روح بررسی شده و به همین دلیل، بحث آن در دو بُعد تربیت کمی و تربیت کیفی سامان یافته است. بخش چهارم، در تربیت عمومی است که شامل طهارت و بهداشت جسم، پوشش، جمال و زیبایی، تغذیه، کار و اشتغال، ورزش و تربیت بدنی، و مراحل رشد جسم در سال های مختلف می شود. بخش پنجم پایان نامه مربوط به تربیت کیفی جسم است. در این بخش، ترکیه نفس و اثر عبادات در تربیت، بررسی شده است. نویسنده در بخش ششم، حوادث وارد بر جسم از قبیل رؤیا و مرگ را عنوان کرده و درباره آنها به بحث پرداخته است.

ترجمه و تحقیق حکمت های منسوب به امیر مؤمنان علی علیه السلام از کتاب «شرح نهج البلاغه»ی ابن ابی الحدید المدائنی

۴۹. ترجمه و تحقیق حکمت های منسوب به امیر مؤمنان علی علیه السلام از کتاب «شرح نهج البلاغه»ی ابن ابی الحدید المدائنی، محمّد محبوبی راد، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر محمّد جنتی فر، استاد مشاور: دکتر ابوالحسین امین مقدسی، ۱۳۸۰، ۱۰۶ص. این مجموعه، ترجمه گزیده ای از حکمت های منسوب به حضرت علی علیه السلام است که از کتاب شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، انتخاب شده است. ابن ابی الحدید، این اثر ارزنده خود را در بهترین مقطع سنّی خود، یعنی ۵۸ سالگی شروع کرده و تصنیف این کتاب، چهارسال و هشت ماه، به طول انجامید. وی در ابتدا به شرح مشکلات لغوی و بیان معانی نهج البلاغه قناعت کرد؛ ولی بعداً آن را گسترش داد، به طوری که شامل مباحث لغوی و نکات معانی و بیان و توضیح مشکلات صرفی و نحوی بود و در هر مورد، شواهد دیگری از نظم و نثر، که مؤید آن باشد، آورد و در هر فصل، کارها و وقایع تاریخی مربوط به آن را شرح داد. وی در مورد منابع تاریخی و کلامی، سعی کرده است که از بهترین منابع گروه های مختلف، اعم از سنّی و شیعه، استفاده کند. این روند در مباحث دیگر نیز مدّ نظر ابن ابی الحدید بوده است. نکته دیگری که اشاره به آن لازم به نظر می رسد، اظهار نظرهای مختلف درباره مذهب ابن ابی الحدید است. برخی بر تشیع او و گروهی دیگر بر سنّی بودنش اصرار ورزیده اند؛ ولی با دقت در اظهارات صریح او به خوبی آشکار می شود که شیعه امامی نیست. نویسنده در کتابش حکمت ها را در انتهای جلد بیستم ذکر کرده است، که حدود هزار حکمت است. وی اظهار کرده که گرچه ممکن است برخی از این حکمت ها از حضرت علی علیه السلام نباشد؛ امّا بسیار نزدیک و مشابه به کلام آن حضرت است. بنا بر این، آنها را مکملی برای کتاب نهج البلاغه محسوب نموده است. این پایان نامه از یک مقدمه و دو فصل تشکیل شده است. در مقدمه به تأثیر اسلام بر زبان عربی و زندگی ادبی اعراب اشاره شده است و اهمیت قرآن کریم و پیامبر صلی الله علیه و آله و حضرت علی علیه السلام، به عنوان اولین سرچشمه های ایجاد تحوّل در ادبیات دوره صدر اسلام، مورد تأکید قرار گرفته است. در فصل اول، ابعاد مختلف زندگی حضرت علی علیه السلام به عنوان بلیغ ترین و فصیح ترین فرد در گفتار بعد از پیامبر اکرم، مطرح شده است. این فصل از سه باب تشکیل شده است. باب اول، درباره زندگانی و شرح حال امیر مؤمنان، صفات برجسته و فضائل و مناقب آن حضرت است. همچنین به مناسبت، اشاراتی نیز به اوضاع اجتماعی سیاسی دوران زندگانی حضرت در هنگام حیات پیامبر اکرم و بعد از وفات ایشان شده است. نگارنده در باب دوم، به معرفی کتاب شریف نهج البلاغه، گردآورنده آن، روش سید رضی در جمع آوری این کتاب شریف، معرفی شروحاتی که درباره نهج البلاغه تدوین شده، و کیفیت طبقه بندی خطبه ها و نامه ها و سخنان حکمت آمیز این کتاب پرداخته است. در باب سوم، بلاغت علی علیه السلام و ویژگی خطبه های آن حضرت، مدّ نظر نگارنده بوده که در این قسمت، مهم ترین علل و عوامل به وجود آورنده این ویژگی ها در حضرت، توضیح داده شده و ویژگی های کتاب ارزشمند نهج البلاغه و همچنین بلاغت و زیبایی های کلام علی علیه السلام با استفاده از کتب تاریخی و ادبی معتبر توضیح و تبیین شده است. در فصل دوم، مهم ترین حکمت های منسوب به حضرت علی علیه السلام انتخاب شده و با استفاده از فرهنگ های لغت گوناگون به فارسی روان ترجمه شده است. سپس این حکمت ها در قالب نوزده باب گنجانده شده، که شامل موضوعات اخلاقی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است.

التشبيه في رسائل الإمام علي عليه السلام

۵۰. التشبيه في رسائل الإمام علي عليه السلام، سيد جلال الدين هاشمي، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر محمد جنتی فر، استاد مشاور: دکتر ابوالحسین امین مقدسی، ۱۳۷۹، ۱۳۲ ص، عربی. این پایان نامه به بررسی صنعت «تشبیه» در نامه های مولای متقیان امیرمؤمنان علی علیه السلام در کتاب شریف نهج البلاغه پرداخته است؛ کتابی که عظمت و شرافتش بر اهل فضل و دانش و ارباب معرفت، پوشیده نیست و دانشمندان، از آن به «قرآن ثانی» و «آخ القرآن» یاد کرده اند و پس از کلام پیامبر صلی الله علیه و آله، آن را کلامی دون کلام خالق و فوق کلام مخلوق برشمرده اند و حاوی خطبه ها، نامه ها و کلمات قصار و شیوای امام الخطبا حضرت علی علیه السلام است که توسط شریف رضی (ره) گردآوری شده است. نظر اندیشمندان درباره این کتاب این است که به لحاظ درجه اعتبار و وثاقتی که از آن برخوردار است، بهترین راه رسیدن شخص ادیب یا متفکر و محقق در نوشته ها و خطبه ها و تحقیقاتش به مطلوب اعلاست؛ زیرا این سخنان بر زبان مبارک شیرمردی جاری شده که ذره ذره این سخنان را تجربه نموده و بر اساس طبع بشر و در نظر گرفتن اعصار و مکان ها بیان کرده است؛ چه در جایی که دم از یاری حق می زند، چه مواردی که انسان را تشویق به تأمل و تفکر در حیات دنیوی و تأدیب نفس و دوری از دنائت ها و چشمپوشی و بر حذر داشتن از عیبجویی از دیگران می کند، و چه مواردی که مژده رسیدن انسان کامل را به خلیفه الهی به گوش جان ها می رساند، و دل شوریده انسان را از سستی و کسالت بر حذر داشته، پنجره امید و عشق به زندگانی برای رسیدن به درجات عالی را می گشاید؛ کتابی که با کلمات دُرربارش و ذخائر گهرنشانش، گرچه مکررا به زیور طبع آراسته شده، ولی همیشه برای طالبانش تازگی دارد. شیوه کار در این پایان نامه بدین ترتیب است که نگارنده، آن را به دو بخش تقسیم نموده و بخش نخستین را به سه فصل، قسمت کرده است. نگارنده، فصل اول را به نهج البلاغه اختصاص داده است. مطالبی درباره نهج البلاغه و گردآورنده آن، سبب گردآوری و وجه نامگذاری اش و محتویات آن از زبان گردآورنده، سخن برخی از شرح دهندگان آن، و آرا و نظریات بعضی از بزرگان درباره عظمت و ابعاد هنری این کتاب ارجمند و همچنین مصادر آن، از جمله مباحثی است که نگارنده در این فصل مطرح می کند. در فصل دوم، در نگاهی گذرا به سیر و تحوّل «نامه» تا زمان امام علی علیه السلام، به نکاتی از قبیل: تعریف نامه، تاریخ و تحوّل آن، نامه های عصر جاهلی و اسلامی، و گزیده ای از ویژگی های نامه های امام علی علیه السلام پرداخته شده است. در فصل سوم، مباحث مهم و معروف صفت تشبیه و تعریف تشبیه (ارکان، اقسام، اغراض و زیبایی های آن)، به طور خلاصه یادآوری شده است. پد نگارنده در بخش دوم، که موضوع اصلی این پایان نامه است، سعی نموده در حد امکان و برحسب توان، به بررسی تشبیه و تبیین جنبه های زیباشناختی آن در نامه های امام علی علیه السلام بپردازد. وی ضمن شرح عبارات زیبایی که در آنها تشبیه به کار رفته، این تشبیهات را تحلیل و توضیح داده است و در این امر، به اقوال بعضی از شارحان نهج البلاغه مانند: ابن ابی الحدید، ابن میثم و منهاج البراعه مراجعه نموده است. در تمام این مراحل، سعی نگارنده، پرهیز از اطناب ممل و ایجاز مخل بوده است.

تصحیح و نقد و بررسی کتاب «نفائس الفنون فی عرائس العیون»

۵۱. تصحیح و نقد و بررسی کتاب نفائس الفنون فی عرائس العیون، غلامرضا مست علی، دکتری ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر احمد احمدی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۷۴. کتاب نفایس الفنون فی عرائس العیون، تألیف شمس الدین محمّد بن محمود آملی از علمای قرن هشتم هجری، کتابی است در موضوعات مختلف که می توان آن را «کشکول» نیز خواند. محقق، قسمت حدیثی این کتاب را برگزیده و ضمن تصحیح و نقد و بررسی آن، قسمتی از این کتاب را احیا نیز نموده است. آنچه بیشتر مورد نظر و بحث محقق بوده، فن سوم از قسم اول این کتاب است که درباره علم حدیث بحث می کند. او قبل از ورود به بحث، چند فایده را متذکر می شود: فایده اول، در بیان اصطلاحات وارد درباره حدیث و معنای لغوی و استعمالی لفظ «حدیث» است. نویسنده به مناسبت، به معرفی «صحاح سنّه» پرداخته و اولین کتاب حدیثی را الموطأ مالک دانسته و اشاره کرده است که نزد خود اهل سنّت هم الموطأ، صحیح ترین کتاب حدیثی آنان است. فایده دوم، درباره تقسیمات حدیث به صحیح و حسن و ضعیف و شرح هر یک است. فایده سوم، به احوال ناقلان حدیث به اعتبار سابقه در اسلام و مهاجرت و وفور علم و فضیلت و کثرت ملازمت، مربوط می شود. در این تقسیم بندی، ناقلان حدیث به دوازده طبقه تقسیم شده اند که مشهور، تعداد آنان را سی هزار نفر دانسته اند. فایده چهارم، درباره کیفیت علم به حدیث است. نویسنده، این بحث را با بیان و شرح سه حدیث به پایان برده است. قسمت دوم این تحقیق، ذکر چهل حدیث به شیوه اربعین نویسی در باب ایمان و اسلام و ادب و اخلاق و مواعظ و حکم است.

تعدد زوجات در اسلام

۵۲. تعدد زوجات در اسلام، فریده فراهانی، کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر محمدعلی مهدوی راد، ۱۳۷۳، ۳۵۳ ص. این پایان نامه، درباره مسئله ازدواج و چند همسری و راه های شرعی جلوگیری از گناه است که در ده فصل منظم شده است. نویسنده در مقدمه، فلسفه ازدواج و اهتمام اسلام را به این مسئله حیاتی توضیح می دهد. به اعتقاد او، اسلام برخلاف سایر ادیان و مکاتب، بر محوریت میانه روی بنا نهاده شده و به دور از هر افراط و تفریطی در تمام شئون زندگی انسان، شیوه قسط و عدل را با اهمیت می داند. به همین علت، حتی در این مبحث نیز به دور از هر گونه تضییع حق و یا جانبداری از کسی، امر تعدد زوجات را در چارچوب دینی و قانونی جایز می داند. فصل اول پایان نامه، در باب ضرورت زناشویی است. به مناسبت، قانون زوجیت، ضرورت ازدواج، اهمیت ازدواج از نظر قرآن، دیدگاه معصومان علیهم السلام در مورد ازدواج، زیان خودداری از ازدواج، نهی اسلام از تجرد، و آثار دنیوی و اخروی ازدواج نیز مطرح می گردد. فصل دوم، درباره علل پیدایش تعدد زوجات در میان بشر است که از جمله آنها زورمندی مردها، پدرسالاری، هوسرانی، عوامل جغرافیایی یا اجتماعی، عوامل اقتصادی، عادات ماهانه، محدودیت سن زنان از حیث تولد و تناسل، فزونی تعداد زنان بر مردان دانسته شده است و اعتراف دانشمندان در این زمینه آمده است. مبحث دوم این فصل نیز درباره مطابقت و عدم مطابقت چند همسری با طبیعت مرد است. فصل سوم، تعدد زوجات قبل از ظهور اسلام را به بحث کشیده و به تعدد زوجات در یهود، مسیحیت، دوران جاهلیت، ایران باستان، و همچنین جوامعی از قبیل مصر، چین، یونان و آسیای جنوب شرقی پرداخته شده است. پپ فصل چهارم، درباره تعدد زوجات در جهان معاصر است. این فصل از دو مبحث تشکیل شده است. مبحث اول، علت قبح و ناپسندی این مسئله از دیدگاه قانونگذاری غربی بررسی شده و در مبحث دوم، نیرنگ مرد قرن بیستم و نظریه برتراند راسل در مورد تعدد زوجات، بیان شده است. فصل پنجم، با عنوان «اسلام و تعدد زوجات»، شامل دو مبحث است. مبحث اول، درباره بررسی علل تجویز تعدد زوجات برای مردان است. مبحث دوم نیز با عنوان «قرآن و تعدد زوجات»، آیاتی که در این باره نازل شده، آمده و شأن نزول و احتمالات موجود در آنها بررسی شده است. فصل ششم، شرایط تجویز تعدد زوجات را بررسی می کند. در این فصل، یک مبحث به مشروط بودن اباحه تعدد زوجات و یک مبحث نیز به اصلاح این اباحه می پردازد. فصل هفتم، درباره ممنوعیت تعدد ازدواج برای زنان است. نویسنده در این فصل، انواع نکاح را نام برده و ضمن توضیح هر کدام، جایز یا غیر جایز بودن هر یک را نیز توضیح داده و به تناسب علت، ممنوعیت تعدد ازدواج برای زنان را با برهان عقلی و دلیل نقلی بیان نموده است. نویسنده، در فصل هشتم، تعدد زوجات را به یک ضرورت اجتماعی عنوان کرده است. وی در این فصل نیز طی چند مبحث، حکمت مشروعیت تعدد زوجات در اسلام و ضرورت تشریح تعدد زوجات و راه های مقابله با افزایش زنان بر مردان را شرح داده است. فصل نهم، درباره حکمت تعدد زوجات پیامبر صلی الله علیه و آله است. این فصل نیز چهار مبحث دارد و به تعداد زوجات پیامبر اکرم، شبهه تعدد زوجات پیامبر صلی الله علیه و آله و رد آن، حکمت های تعدد زوجات نبی اکرم و خصایص پیامبر صلی الله علیه و آله از جهت نکاح می پردازد. فصل دهم نیز مربوط به اشکالات وارد بر تعدد زوجات است. نگارنده، در این فصل، هشت اشکال عمده بر این مسئله را بیان می کند و سپس با نتیجه گیری بحث را خاتمه می دهد.

تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابه (سده اول هجری)

۵۳. تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابه (سده اول هجری)، نادر وحیدنیا، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمدمهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، ۱۳۷۴، ۱۶۰ص. این تحقیق بر آن است تا به تبیین مباحث مربوط به تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و یاران ایشان بپردازد و برای این منظور، با مراجعه به منابع مختلف علوم قرآنی از شیعه و سنی و با کند و کاو در این منابع، نیاز به تفسیر در عهد رسول خدا و نیز حدود و خصوصیات تفسیر قرآن را در این دوره بیان نموده، به معرفی تفسیر قرآن کریم پس از رسول خدا پرداخته است. محور و ملاک بحث برای نگارنده، کتاب التفسیر و المفسرون ذهبی و کتاب مباحث فی علوم القرآن دکتر صبحی صالح است و کتاب های دیگر در تاریخ تفسیر و طبقات مفسران را در مراحل بعد، مورد استفاده قرار داده است. توضیح چند مطلب اساسی، تشکیل دهنده این پایان نامه است. اول این که: آیا در زمان رسول خدا، نیاز به تفسیر قرآن بوده یا خیر، و اگر بوده چه کسی این وظیفه را برعهده داشته است و اساسا پیامبر اسلام تا چه میزان از آیات قرآن را و به چه شیوه هایی تفسیر فرموده است؟ دوم این که: از نظر قرآن و سنت، مراجع تفسیری پس از پیامبر صلی الله علیه و آله کدام اند و اصولاً جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفسیر قرآن کریم، چگونه جایگاهی است؟ دیگر این که: ارزش سخنان یاران پیامبر صلی الله علیه و آله در تفسیر قرآن تا چه حدودی بوده و پیش گامان تفسیر قرآن در میان اصحاب چه کسانی اند؟ مطالب این پایان نامه در پنج فصل گنجانده شده است: در فصل اول، این عنوان به چشم می خورد: تاریخچه مطالعاتی، بیان مسئله، پرسش های پژوهشی، اهداف مطالعاتی، حدود مطالعاتی، برهان مطالعه، تعریف اصطلاحات پژوهشی: تفسیر، صحابه و اهل بیت. نگارنده، به طور کلی در این فصل بر آن است تا به تبیین مباحثی که در این زمینه به صورت مستقل مطرح نشده، بپردازد. به همین علت کتاب التفسیر و المفسرون ذهبی را بررسی کرده و به تناسب، کتاب های دیگری را که در این زمینه نگاشته شده، معرفی می کند. فصل دوم به معرفی منابع موجود و مورد استفاده اشاره دارد. در این فصل به کتاب هایی از قبیل البرهان فی علوم القرآن، الإیتقان فی علوم القرآن، التفسیر و المفسرون، تاریخ تفسیر، علوم القرآن و طبقات مفسران شیعه استشهد نمود. در فصل سوم، روش تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح تحلیلی مسئله بیان شده است. فصل چهارم نیز مربوط به ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات است. در بخش اول این فصل به بررسی تفسیر قرآن در عهد رسول خدا پرداخته شده و مباحثی از قبیل: فهم صحابه از قرآن، احتجاج اصحاب پیامبر به تفسیر قرآن، پیامبر صلی الله علیه و آله و تفسیر قرآن، حدود آیات تفسیر شده توسط رسول خدا، رأی سید محمدباقر حکیم در مسئله، ویژگی های تفسیر در عهد رسول خدا، جنبه های گوناگون تفسیر نبوی و وجوه مختلف تبیین سنت از قرآن، مطرح شده است. نگارنده در بخش دوم، جایگاه اهل بیت علیهم السلام را در تفسیر قرآن بیان نموده، که به تناسب موضوع، وارد بحث فضایل اهل بیت علیهم السلام در قرآن و سنت نبوی گردیده است و آیات مربوط به این بحث و همچنین احادیث مستدل در این موضوع را شرح و بسط داده و در ادامه نیز به شخصیت و فضایل امام حسین علیه السلام و تفسیر عملی قرآن در زندگی امام حسین علیه السلام و مقام علمی تفسیری ابا عبدالله علیه السلام و همچنین نمونه ای از تفاسیر مأثور از امام حسین علیه السلام اشاره دارد. سومین بخش این فصل در زمینه تفسیر قرآن در میان صحابیان پیامبر صلی الله علیه و آله است. نگارنده، در این راستا، نخست، نظر اهل سنت در اعتبار قول صحابیان در تفسیر قرآن و همچنین نظر ایشان را در عدالت جمیع اصحاب، مطرح کرده و سپس به نقد و بررسی نظریات آنان

پرداخته و ارزش و اهمیت روایات مأثور از برخی صحابیان را در تفسیر قرآن، بازگو نموده است وی در ادامه این بخش به معرفی پیش گامان تفسیر در میان اصحاب پرداخته و بزرگانی چون: عبدالله بن عباس، عبدالله بن مسعود و جابر بن عبدالله انصاری را به عنوان برجسته ترین پیش گامان معرفی نموده است. فصل پنجم، درباره استنتاجات بحث است که نگارنده به دنبال طرح و بررسی اطلاعات و گزارش های مربوط به تاریخ تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابیان، پنج نتیجه کلی از بحث ارائه می کند و در پایان نیز توصیه هایی در این زمینه دارد.

تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و روایات

۵۴. تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و روایات، طوبی قادری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سیدمحمدباقر حجّتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده ۱۳۷۲، ۱۴۸ص. امر تنظیم خانواده در بسیاری از کشورها، خصوصاً کشورهای پُرجمعیت و عقب افتاده یا در حال توسعه، به عنوان یک مشکل جدی از سوی صاحب نظران و مسئولان، مورد توجه قرار گرفته است نگارنده در این تحقیق، سعی نموده تا مسئله نسل و تنظیم آن را مورد بررسی قرار دهد و از دیدگاه قرآن و روایات، مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. نگارنده در بررسی خود با استفاده از کتاب تحدید النسل و سایر کتب، به طور خلاصه، مطالبی درباره چگونگی شکل گیری حرکت کنترل نسل در غرب و سیر علل گسترش و نتایج آن، با استناد به آمار و ارقام علمی و مستند که عمدتاً مأخوذ از همان کتب مربوط به موضوع است استفاده نموده و سپس، دلایل معتقدان به کنترل نسل را با استفاده از دیدگاه صاحب نظران، مورد نقد و بررسی قرار داده و سرانجام، به مسئله نسل و تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و بخصوص روایات موجود از طُرُق علمای اهل سنت و شیعه پرداخته و در جمع آوری مطالب و تنظیم آن، دو مطلب مهم را مد نظر قرار داده است: ۱. مسئله تعلیم و تربیت کودک در اسلام و اهمیت آن، و رابطه ای که می تواند با مسئله کنترل نسل یا تنظیم خانواده داشته باشد؛ ۲. وضعیت فعلی مسلمانان و کشورهای اسلامی. نگارنده، نخست، هدف از کنترل نسل و آغاز این حرکت را در غرب و شکست ابتدایی و حرکت دوباره آن را بیان می کند و سپس، به دلایل موفقیت ظاهری این حرکت در غرب و نتایج حاصل از آن اشاره دارد. وی، سپس اقدامات عملی برای مقابله با مسئله کنترل نسل و عوارض آن را از جانب کشورهایی که بر مشی کنترل نسل حرکت کرده اند، بازگو می نماید و بازتاب این حرکت را از نظر اصول سیاسی اسلام و جامعه شناسی اسلامی و حکم اسلام، بررسی می کند. ادامه بحث در زمینه آثار سوء و مضرات کنترل نسل برای انسان، نقد و بررسی دلایل معتقدان به کنترل نسل، بیان مباینات کلی با اصول و مبانی است. همچنین درباره راه حلّ اساسی مشکل افزایش جمعیت از دیدگاه مخالفان کنترل نسل، شواهد موجود در مدارک اسلامی در مورد تشویق به تولید و تکثیر نسل که مهم ترین آن تشویق به دعا و درخواست فرزند از خداوند متعال در روایات است و اهمیت تعلیم و تربیت کودک در اسلام، مطالبی آمده است. نگارنده در پایان، پاره ای از روایات اهل سنت و علمای شیعه که درباره «عول» وارد شده، و همچنین فتاوی فقهای معاصر درباره تنظیم خانواده و موضع علمای اهل سنت و شیعه در مورد سقط جنین را بیان می کند. وی در تنظیم مطالب پایان نامه خود از ۵۸ منبع فارسی و عربی، بی واسطه یا با واسطه، و سیزده منبع انگلیسی با واسطه استفاده کرده است.

تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و حدیث

۵۵. تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و حدیث، فاطمه ایزدی، کارشناسی ارشد معارف، دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجّتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده، [بی تا]، ۲۶۰ص. موضوع نوشته حاضر، تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و روایات است. تواضع، از جمله صفات یک مؤمن است و اگر مسلمانی متواضع نباشد، نمی تواند خدای خود را عبادت کند و اصل اول دین را به صورت عملی به جا آورد. نگارنده، به جهت خصوصیات ممتازی که قرآن دارد، محور اصلی بحث را آیات قرآن قرار داده تا جای هیچ گونه تردیدی در آن نباشد و قبل از بحث در آیات قرآن، واژه «تواضع» و «تکبر» را در فرهنگ های لغت و بعد از آن در کتب اخلاقی و سپس در کلمات گهربار ائمه معصوم علیهم السلام جستجو کرده و بررسی نموده است. این پایان نامه از یک مقدمه و پنج فصل تشکیل شده است. هر فصل دارای بخش های مختلفی است. مقدمه، درباره شکل خلقت انسان، انتخاب و ویژگی های اوست. نویسنده، فصل اول را به دو بخش تقسیم کرده است. در بخش اول، مفهوم لغوی «تکبر» را با استفاده از کتب لغت، بازگو می کند و بخش دوم، به مفهوم لغوی تواضع می پردازد. این قسمت نیز با استفاده از همان منابع، تکمیل می گردد. فصل دوم، درباره تواضع و تکبر در کتب اخلاق است. در این فصل، تفاوت بین عجب و کبر، اصل و اسباب تکبر، آثار کبر، اقسام تکبر، درمان کبر، معیار تواضع و تکبر و تواضع و مدح آن، مورد بحث قرار می گیرد. عنوان فصل سوم، «تواضع و تکبر در آینه روایات» است که در دو بخش، توضیح داده شده است. فصل چهارم، به تواضع و تکبر در نهج البلاغه و بیان اندرزهای امیر مؤمنان می پردازد. در فصل پنجم، تواضع و تکبر و انواع و مصادیق آنها در قرآن بررسی می شود. این فصل نیز از هشت بخش تشکیل شده است، شامل: تکبر در برابر خداوند، در برابر پیامبران، در برابر مردم، و نیز: تواضع در برابر خداوند، پیامبران، و مردم، تواضع مردم در قیامت و تواضع پیامبران در برابر مردم. بخش نخست، درباره تکبر در مقابل خداوند و دست مایه شیطان شدن و در نهایت، گرفتار کیفر و عذاب الهی شدن است. بخش دوم، تکبر بر پیامبران و شرح مصادیق آن در قرآن مجید و بیان عاقبت آنها بیان شده است. بخش سوم، تکبر در مقابل خدا و پیامبران را بررسی می کند. منشأ این تکبر، خود برترینی سفیهانه است و نتیجه آن، استکبار به همه عوامل هستی. بخش چهارم، درباره تکبر بر مردم است که باعث اجحاف به حقوق آنها و استثمارشان می شود. بخش پنجم، تواضع در قیامت را بررسی می کند. در این بخش، نویسنده خضوع در برابر باری تعالی در روز قیامت را شرح می دهد. بخش ششم، درباره تواضع در مقابل خداوند، خشوع صابران و نماز گزاران و کسانی است که لقای پروردگار را باور دارند و در برابر آیاتش اشک شوق می ریزند. بخش هشتم، درباره تواضع در برابر پیامبران است که به عنوان نمونه، جریان حضرت سلیمان نقل شده است. بخش نهم نیز مربوط به تواضع پیامبر صلی الله علیه و آله در برابر مؤمنان است که شامل گذشت پیامبر خدا از تخلفات مردم، گشودن بال تواضع در مقابل مؤمنان و فروتنی آن حضرت با مؤمنان می شود.

ص: ۱۳۴

..

توصیف روز قیامت بر اساس آیات قرآن و روایات معصومین علیهم السلام

۵۶. توصیف روز قیامت بر اساس آیات قرآن و روایات معصومین علیهم السلام، امین آرام، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمدعلی راغبی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، ۱۳۷۶، ۲۲۵ص. نگارنده این پایان نامه، در مقام به تصویر کشیدن صحنه های متفاوت و مرحله به مرحله و مرتب روز قیامت بر اساس آیات قرآن مجید و متون اسلامی است، و این که: در قرآن و متون اسلامی، از روز قیامت به چه نام هایی تعبیر شده است؟ زمان شروع قیامت چه وقت است؟ حوادث روز قیامت در چه مکان و یا مکان هایی صورت می گیرد؟ چه حوادثی در روز قیامت اتفاق می افتد؟ و نهایت این که: پایان روز قیامت، چگونه است و مدت آن چگونه محاسبه می شود؟ و بعد از این روز، چه می شود؟ آیا به جهنم رفتن، پایان آن است، یا به بهشت رفتن؟ و... شناخت جزئیات واقعه قیامت که وجودش بر اساس موازین عقلی حتمی است، به وسیله کسی می تواند به ما تفهیم شود که با عالم غیب در ارتباط بوده، از آینده خبر داشته باشد و این امر، از قدرت افراد عادی بشر، خارج است و کسی را می طلبد که قدرت خارق العاده ای داشته باشد، و کسانی جز پیامبران و معصومان علیهم السلام که از این امتیاز بشری برخوردار نیستند. بنا بر این، جستجو و تعمق در گفتار آنها، در مورد وقایع روز قیامت، تنها راه شناخت جزئیات این واقعه بزرگ است. البته علاوه بر کلام آنها و مقدم بر آن، آیات قرآن مجید است که منبع همه کلام غیب است و یقین ما به صحیح بودن آنها حتمی است. این نوشته، از پنج فصل تشکیل شده است. مسائل مطرح شده در فصل اول عبارت اند از: تاریخچه مطالعاتی در زمینه قیامت، و اهداف، حدود و اهمیت مطالعه در این بحث. نگارنده در فصل دوم، نوشتار خود را به تفسیر موضوعی در آیات قیامت اختصاص داده و با استفاده از کتب تفسیری در این زمینه، موضوع را شرح و بسط داده است. فصل سوم، درباره رهیافت تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح تحلیلی موضوع است. در این تحقیق، دیدگاه روایی به عنوان مقیاس مطالعاتی انتخاب شده و روایات از کتبی که توسط علمای برجسته شیعه و سنی تألیف شده اند، اقتباس شده و این دیدگاه به عنوان ابزار مطالعاتی علمی و مبنای تحلیلی محقق در این موضوع است. فصل چهارم، در پنج بخش تنظیم شده است در بخش اول آن، نگارنده به بررسی نام های روز قیامت در قرآن، و همچنین اهداف و اساس نامگذاری آن پرداخته و در بخش سوم، به بررسی شرایط و علایم آغاز روز قیامت در قرآن و احادیث پرداخته، که نشانه های این روز مهم را نیز به دسته های قریب، متوسط و بعید تقسیم بندی نموده است. در بخش سوم، به بررسی شکل گیری صحرای محشر و مکان وقوع روز قیامت، پرداخته شده و این که بر اثر نفخ صور، چه تغییراتی در جهان هستی انجام می شود. در بخش چهارم، حوادث روز قیامت به ترتیب واقع شدن آنها بیان شده، که ۲۵ واقعه مهم ذکر شده است. این بخش، در واقع، اساسی ترین بخش پایان نامه و منظور نگارنده از تنظیم و تهیه آن است. در بخش پنجم به بررسی چگونگی پایان روز قیامت پرداخته شده که برای افراد مختلف است و هر کس با قرار گرفتن در بهشت یا جهنم به پایان این روز می رسد. در فصل پنجم، نتایج بحث های مختلف مطرح شده در فصل قبل، بیان شده، که به صورت قسمت به قسمت و به همان ترتیب فصل قبل آمده است و پس از استدلال بر هر فصل، نتیجه گیری آن نیز آمده است.

جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر اهل سنت

۵۷. جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر اهل سنت، عبدالله جوان ملکوتی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علی مهدی زاده و دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۶، ۳۶۵ص. بررسی ولایت اهل بیت در پرتو آیه شریف «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ...» با استناد به آرا و دیدگاه های علمای اهل سنت درباره آیه یاد شده، و اثبات این که اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر مهم اهل سنت با اذعان و اعتراف اکثر مفسران و محدثان اهل سنت، جایگاهی بس رفیع و منزلتی بی بدیل داشته اند و همراه و قرین قرآن اند، موضوع مورد نظر محقق در این پایان نامه است. مقام والای اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله به گونه ای در قرآن کریم و در جامعه اسلامی توسط معرّفی های عملی و مکرر پیامبر گرامی اسلام، بارز و آشکار ترسیم گردیده که دانشمندان اهل سنت نیز در آثار و کتب معتبر خویش به آن اذعان و اعتراف نموده اند. هر چند آنان در عمل، اهل بیت علیهم السلام را از صحنه سیاست و مدیریت جامعه کنار زده و پذیرا نشدند؛ ولی از نظر قولی؛ ضرورت مودّت، محبّت و ولایت آنان را پذیرا بوده در آثار و کتب حدیثی و تفسیری خود، احادیث بی شماری در فضیلت علی علیه السلام و اهل بیت او ضبط و نگارش کرده اند. علما و محققان گذشته و حال اهل سنت به جایگاه والای اهل بیت عصمت و طهارت معتقد بوده، به تواتر روایات فضایل علی علیه السلام و اهل بیت آن حضرت اذعان دارند. نگارنده، قبل از ورود به بحث، مفاهیم لغوی مفردات موضوع یا مفردات آیه مربوط (مانند مفاهیم: آل، اهل بیت، آل عبا، عصمت و رجس یا غیر آنها از کتب معتبر لغت و معاجم) را بیان نموده است. تعبیر اهل بیت و اهل البیت در قرآن کریم در سه مورد به کار رفته است. هر مورد، معنای خاصی دارد. بنا بر این، معنای اهل بیت بر حسب موارد، تفاوت می کند که در جای خود با طرح نظریات علما بررسی شده است. وی سپس به بهانه هدف کلی موضوع، یعنی جایگاه عصمت و طهارت اهل بیت علیهم السلام، مفهوم عمومی عصمت پیامبران را مطرح کرده و از دیدگاه های مختلف علمی، تفسیری و روایی بحث نموده است. مقام، جایگاه و عصمت اهل بیت علیهم السلام از دیدگاه تفاسیر مهم اهل سنت با نقل بیست روایت از مفسران آنان از رهگذر آیه تطهیر، سپس طرح آرا و نظریات مفسران بزرگ از تفاسیر مهم اهل سنت، مطالب دیگر مورد بحث نگارنده است. جایگاه اهل بیت علیهم السلام در روایات کتب حدیثی و معاجم اهل سنت، به طور مستقیم یا با واسطه برخی از کتب شیعه، مانند کتاب غایه المرام مرحوم بحرانی، از دیگر مباحث این پایان نامه است و مکمل آن، بررسی آرا و اقوال و نظریات و احادیث تفسیری و احادیث کتب حدیثی با ذکر احادیث نمونه از فریقین است. همچنین، سرسختی بی دلیل دو طایفه از مخالفان اهل بیت علیهم السلام بی توجهی آنان نسبت به اعترافات همسران پیامبر صلی الله علیه و آله و تصریح آن حضرت، و نیز موقف خاص آیه تطهیر در میان آیات مربوط به همسران پیامبر صلی الله علیه و آله، استقلال یا وابسته بودن آیه تطهیر، دو تیره شدن خاندان وسیع پیامبر صلی الله علیه و آله: زنان پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل البیت (اهل کسا)، مطالب مهم دیگری است که نگارنده در قسمت دیگر نوشته خود، به تشریح آنها پرداخته است. منظور از «اراده»، در آیات قرآنی، مثلاً در آیه «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ...»، تکوینی است یا تشریحی؟ نگارنده با مطرح کردن این بحث، به تعریف اراده تکوینی و تشریحی و ذکر نمونه هایی پرداخته است. سپس برای اثبات این که در آیه تطهیر، نوع اراده تکوینی و متعلق اراده اذهاب رجس و دور نگه داشتن پلیدی و تطهیر اهل بیت است، می گوید که آل عبا و اهل کسا از عناوینی است که عنوان «مُشیر»، «عَلَم» و «قضیه خارجی» را دارند و حدیث کسا و روایات آیه تطهیر نیز در حدّ تواتر است نه استفاضه. جایگاه اهل بیت علیهم السلام از

رهگذر آیه مباحله با ذکر مفهوم لغوی مباحله و ذکر روایات و نظریات تفسیری مفسران معروف اهل سنت درباره جریان مباحله و نقل نظر دو تن از علمای شیعه (سید رضی و علامه طباطبایی) و نقل روایاتی در تفسیر آیه مباحله، و در نهایت، بررسی اشکالات صاحب تفسیر المنار و سید قطب در مورد عدم شمول آیه نسبت به اهل بیت علیهم السلام، در این قسمت از پایان نامه تبیین شده است. آخرین بحث، درباره ولایت اهل بیت در پرتو آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ...» با ذکر مفهوم لغوی ولایت و نقل روایات و نظریات تفسیری مهم اهل سنت است و با نقد و بررسی، نادرستی سخن علمای اهل سنت درباره ولایت ثابت شده است. سپس انواع ولایت ها در قرآن، مورد بحث و بررسی قرار گرفته و آن گاه، ولایت اهل بیت با الهام از حَبِّ متقابل خدا و رسول در آیه شریف «و من یرتد منکم عن دینه...» با نقد و بررسی آرا و دیدگاه های علمای اهل سنت درباره آیه یاد شده مطرح شده است. نگارنده، در پایان به این نتیجه رسیده است که اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر مهم اهل سنت با اذعان و اعتراف اکثر مفسران و محدثان سنی جایگاهی بس رفیع و منزلتی بی بدیل دارند و همراه و قرین قرآن اند.

جایگاه و منزلت حضرت زهرا(س) از دیدگاه اهل سنت

۵۸. جایگاه و منزلت حضرت زهرا(س) از دیدگاه اهل سنت، مهناز شعبان پور، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر صادق آیینه وند، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۳، ۲۳۵ص. در این پایان نامه، شمه ای از مناقب بی شمار حضرت زهرا علیهاالسلام و قطره ای از دریای بی کران فضایل ایشان، با استفاده از روایات موثق و احادیث متواتر و آیات قرآن مجید آمده است. روش نگارنده در بررسی و تحقیق درباره جایگاه و منزلت حضرت از دیدگاه اهل سنت، یک روش تاریخی است و از آن جا که جریانات مربوط به زندگی آن حضرت در روایات و احادیث واضح و با صراحت بیشتری بیان شده است، از این رو، در بخش اول، ابتدا به کتب روایی و منابع دسته اول که اکثراً به صورت متون عربی است مراجعه نموده و احادیثی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم مربوط به حضرت زهرا(س) می شده، جمع آوری کرده و سپس، آنها را با رعایت ترتیب مراحل مختلف زندگی آن حضرت، دسته بندی کرده و مباحث تحقیق را بر اساس آنها تنظیم کرده است. وی در مرحله بعد، احادیث را جداگانه معنا کرده و توضیحات لازم را داده و در ضمن آن به کتب شیعه نیز مراجعه نموده است تا دیدگاه ها و اقوال را مقایسه کند و موارد تشابه و اختلافات آنها را بررسی نماید و در مواردی که احساس ضرورت کرده، با توجه به سند تاریخی محکم، نقدی بر این دیدگاه ها ارائه کرده است. در مرحله سوم، چون بخش دوم مربوط به فضائل حضرت است و فصل عمده آن، تحت عنوان «زهرا علیهاالسلام در آیات» است، نگارنده آیاتی را که در شأن و منزلت حضرت زهرا علیهاالسلام بوده، فیش برداری کرده، سپس به کتب تفسیری بزرگان اهل سنت مراجعه کرده، مطالب آنها را جمع آوری نموده و از مجموع نظریات و اقوال آنها، نظر نهایی و ثابتی اخذ کرده و در جایی که با اقوالی که نیازمند نقد و ارزیابی بوده، روبه رو شده، سعی کرده از کتب تفسیری اهل سنت استفاده نماید و در مواردی که ندرت، به کتب تفسیری شیعه نیز مراجعه کرده است. این مرحله، از سه بخش تشکیل یافته است: بخش اول، تحت عنوان «زندگانی حضرت زهرا علیهاالسلام» است که دارای یازده فصل است: فصل اول، موقعیت و وضعیت خانوادگی آن حضرت مورد بحث و بررسی قرار گرفته که شامل مطالبی تحت عنوان های: تجارت و ازدواج، وضعیت خانوادگی حضرت خدیجه علیهاالسلام، و سن حضرت خدیجه هنگام ازدواج با رسول خداست. در فصل دوم، تحت عنوان «ولادت حضرت زهرا علیهاالسلام»، ابتدا مطالبی درباره قانون وراثت و تأثیر آن در نوزاد آمده و سپس، کیفیت تکوین آن حضرت از دریچه روایات، مورد بررسی و توجه قرار گرفته، و بحث هایی از قبیل مکان و زمان تولّد آن حضرت و اقوال موجود در این باب، بررسی شده است. فصل سوم، درباره نام های حضرت زهرا علیهاالسلام و کنیه اوست. فصل چهارم، مطالبی درباره تربیت فاطمه علیهاالسلام و تأثیر وراثت و آموزش و فرهنگ و محیط اجتماعی خانواده رسول خدا آمده است. فصل پنجم، بررسی تاریخی برهه ای از زندگی فاطمه زهرا علیهاالسلام است که در شعب ابوطالب به سر می برده است. فصل ششم، به ازدواج حضرت و نحوه خواستگاری از او، تعداد خواستگاران و ازدواج فاطمه علیهاالسلام با علی علیه السلام و مقدار مهریه آن حضرت است. در فصل هفتم با عنوان «فرزندان حضرت زهرا علیهاالسلام»، خلاصه ای درباره ولادت و زندگی فرزندان آن حضرت آورده شده است. فصل هشتم، به بررسی نقش اجتماعی و سیاسی فاطمه علیهاالسلام پرداخته و درباره نقش آن حضرت در هجرت به مدینه و جنگ ها و سایر فعالیت های اجتماعی ایشان بحث شده است. فصل نهم با ذکر تسیحات آن حضرت، داستان چگونگی آموزش آن به حضرت توسط رسول خدا بیان شده است. فصل دهم تحت عنوان «تهمت تجدید

فراش حضرت علی علیه السلام»، بعضی از اقوال و احادیث در مورد این موضوع، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. فصل یازدهم، در باب شهادت صدیقه طاهره و وصیتش و اقوال موجود درباره مدّت عمر ایشان و همچنین کیفیت غسل، تدفین و تکفین او مطالبی آمده است. بخش دوم با عنوان «فضایل حضرت زهرا علیها السلام» شامل سه فصل است: فصل اول به ویژگی های حضرت از قبیل شباهت او به پدر بزرگوارش توضیح داده شده است. فصل دوم، به بحث درباره آیات نازل شده در شأن آن حضرت پرداخته است. فصل سوم تحت عنوان «زهرا علیها السلام در روایات» است. از میان احادیث فراوانی که درباره شخصیت آن حضرت است، هفت روایت مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. بخش سوم با عنوان «مبارزات سیاسی حضرت زهرا علیها السلام» شامل پنج فصل است. فصل اول به بیان رحلت رسول خدا پرداخته است. فصل دوم، بیان ماجرای سقیفه و ارزیابی آن بیعت گیری و تأثیرش در آینده اسلام مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم، جریان فدک و ذکر موقعیت جغرافیایی آن و احادیث در باب غضب فدک، مورد نقد و ارزیابی قرار گرفته است. در فصل چهارم، خطبه حضرت زهرا علیها السلام با ترجمه آن آمده و مقداری از بحث های قبل، در این بخش به تناسب، دوباره بیان شده است. در فصل پنجم، تحت عنوان «زهرا علیها السلام و فلسفه احکام اسلام»، با توجه به خطبه آن حضرت، پانزده حکم از احکام اسلامی بیان شده است.

ص: ١٤٢

..

جمع و تدوین تفسیر ابن عباس از منابع شیعی در جزء اول قرآن کریم

۵۹. جمع و تدوین تفسیر ابن عباس از منابع شیعی در جزء اول قرآن کریم، احمدرضا رحیمی ریشه، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۴، ۲۱۸ص. این پایان نامه، بر اساس کتاب تنویر المقباس من تفسیر ابن عباس نگاشته شده که منسوب به محمّد بن یعقوب فیروزآبادی شافعی (م ۸۱۷ق) لغت شناس معروف است. نگارنده به لحاظ ناهماهنگی هایی که در این کتاب دیده، تصمیم گرفته تا اقوال و آرای ابن عباس را همانند کار فیروزآبادی، از منابع شیعه جمع آوری کند و در ذیل آیات، مرتّب نماید. وی در این نگاشته، سعی بر این داشته تا همه اقوال و آرای تفسیری ابن عباس را از همه متونی که احتمال وجود روایات ابن عباس در آنها می رفته (اعم از کلامی، فلسفی، روایی، تفسیری و فقهی) جمع آوری نماید، و در ذیل آیات مربوط، مرتّب سازد. نگارنده، برای تدوین این مجموعه، بیش از سیصد مجلد کتاب را صفحه به صفحه و بلکه به قول خودش سطر به سطر، کاویده و هر جا که قولی از ابن عباس یافته، در ذیل آیه مربوط به آن قرار داده است. سعی او بر این بوده که روایت از قدیم ترین منبع ذکر گردد و منابع مشابه و تکراری در پاورقی نشانه دهی شوند. وی همچنین اقوال عربی را نیز ترجمه نموده و در پایان، کتابشناسی منابع خود را ارائه نموده است و هر کتابی را که جزء منابع اصلی بوده و از ابتدا تا انتها مطالعه کرده با علامت خاصّی مشخص کرده است. نگارنده در جمع این اقوال در ابتدا اقوال تفسیری خود ابن عباس را مورد ملاحظه قرار داده و پس از آن، روایاتی را که ابن عباس از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل کرده، آورده است. وی ترجمه آیات را نیز از قرآن ترجمه عبدالمحمّد آیتی نقل نموده است. این پایان نامه، شامل سه بخش عمده است. در بخش اول، مختصری از زندگی و دوران ابن عباس به نگارش درآمده است بخش دوم، متن خود تفسیر است و در بخش پایانی، نتایج و تحلیل های ناشی از متن اصلی تفسیر، ذکر شده است. علما در باب شخصیت بی بدیل ابن عباس سخنان زیبایی ایراد کرده اند که برخی از آنها در این پایان نامه آورده شده است. علامه حلّی درباره ابن عباس می گوید: او از یاران رسول خداست و دوستدار و شاگرد علی علیه السلام است. بزرگی و اخلاص او برای امیرمؤمنان، مشهورتر از آن است که مخفی بماند. سید حسین صدر رحمه الله می گوید: عبدالله بن عباس، نخستین فردی از خواص شیعیان علی علیه السلام است که در تفسیر قرآن، مطالبی را املا نموده است. او از خواص شاگردان علی علیه السلام بود تا این که به مقام «ترجمان القرآن» و «رئیس المفسرین» نایل آمد. گفته شده آثار گوناگونی به ابن عباس منسوب است که نمی توان هیچ کدام را قطعا از وی دانست. بسیاری از آثاری که اکنون در دست است، روایاتی از ابن عباس بوده که بعدها توسط افراد مختلف از کتب و رسالات، فراهم و تدوین گردیده اند. وی پسر عموی پیامبر صلی الله علیه و آلهو پرورده ایشان بود. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آلهدر گذشت، وی بیش از چهارده یا هفده سال نداشت؛ اما با وجود این، محققان او را از صحابیان به شمار آورده اند. هنگامی که امیرمؤمنان در سال ۳۵ قمری بر سر کار آمد، ابن عباس از مشاوران درجه اول او بود. در زمان امام حسن مجتبی علیه السلام نیز از طرف ایشان حاکم بصره بود و تا زمان صلح امام علیه السلام در آن سمت باقی ماند. در زمان امام حسین علیه السلام نیز هنگامی که ایشان عزم رفتن به عراق نمود، ابن عباس در مکه بود و دوبار آن حضرت را ملاقات کرد و سعی در منصرف نمودن ایشان از رفتن به کوفه نمود.

جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی

۶۰. جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی، غلامرضا قاسمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مرکز آموزش عالی تربیت مربی عقیدتی سیاسی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، استاد راهنما: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، استاد مشاور: حجه الاسلام زین العابدین نجفی، ۱۳۸۰، ۱۸۶ص. بررسی جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی، موضوع این تحقیق توصیفی است. نگارنده، به منظور بررسی مسئله، به بیان فرضیه‌هایی پرداخته است. وی نخست به بیان موضع اسلام در برابر جنگ روانی پرداخته و سپس روش استفاده جنگ روانی از نظر اسلام را شرح و بسط داده است. سپس نگارنده، به چهار نتیجه کلی رسیده است: ۱. استفاده از هر ابزاری در دو جهت مثبت و منفی امکان پذیر است و جنگ روانی، یکی از این ابزارهاست. ۲. اسلام، استفاده از هر وسیله مشروعی را در جهت نجات انسان و جامعه و هدایت آنها به سوی کمال، جایز می‌شمارد و در مواردی از امکاناتی چون جنگ روانی نیز استفاده می‌کند. ۳. در قرآن کریم نیز آیاتی دال بر استفاده مطلوب از جنگ روانی برای مقابله جنگ روانی دشمن و خنثا کردن توطئه‌های آنان وجود دارد. ۴. در سیره نبوی هم موارد متعددی وجود دارد که بر استفاده مطلوب از جنگ روانی صحه گذارده است. بنا بر این، می‌توان این نتیجه را گرفت که از دیدگاه اسلام، از شیوه‌ها و روش‌های مشروع جنگ روانی می‌توان در جهت سعادت انسان استفاده کرد و خطرهای و تهدیدهای دشمن را برطرف ساخت. این پایان نامه، دارای یک مقدمه و پنج فصل با بخش‌های مختلف است. در مقدمه، نخست به طرح کلی مسئله و تاریخچه پیدایی و به کارگیری موضوع پرداخته شده و سپس با بررسی آثار اولیه، منابع اصلی تحقیق، به دو دسته تقسیم شده است: دسته اول، منابعی که درباره جنگ روانی و تبلیغات به بحث و بررسی پرداخته اند؛ دسته دوم، قرآن و کتب تفسیری و تاریخی در مورد سیره نبوی. گفتنی است که مفسران و مورخان یا به این پدیده اشاره ای نکرده اند و یا به طور استطرادی از آن سخن به میان آورده اند. نگارنده، سپس در ادامه هدف تحقیق را بیان کرده و با بیان روش تحقیق، تعریف مفاهیم تحقیق، حدود و نقطه تمرکز تحقیق، فواید تحقیق و سازماندهی تحقیق، مقدمه را به انجام رسانده است. فصل اول از دو بخش تشکیل شده است. در بخش اول، معانی واژه‌های کلیدی، مفهوم جنگ، جنگ روانی، معنای شایعه، معنای واژه تخریب، و معنا و مفهوم تبلیغات توضیح داده شده، و در بخش دوم، تاریخچه به کارگیری اصطلاح «جنگ روانی» توضیح داده شده است. فصل دوم نیز دو بخش دارد: در بخش اول که جنگ روانی از دیدگاه قرآن بررسی شده، به دو دسته از آیات اشاره شده و معنای بغی، فتنه و تشکیک در دین توسط منافقان، سپاهیان نامرئی، بدگمانی بر خدا، جنگ روانی علیه عهدشکنان، ایجاد جنگ روانی برای جلوگیری از لغزش و کمک به تحقق امر الهی، توضیح داده شده است. فصل سوم، دارای دو بخش است: در بخش اول، نگاهی به جنگ روانی بر علیه سیره نبوی و اقدامات پیامبر صلی الله علیه و آله در مقابله با جنگ روانی دشمن که در غزوات به کار می‌گرفت، عنوان شده است. فصل چهارم، درباره یکی از ابزارهای مؤثر در جنگ روانی، یعنی واژه «شایعه» است. محقق، نخست، معنای شایعه پراکنی در عرف عمومی را بیان کرده و سپس به بررسی معنای شایعه در آیات قرآن کریم و سیره نبوی پرداخته و در ادامه، درباره انگیزه شایعه پراکنان، انواع شایعه و غلبه بر شایعه بحث نموده است و در پایان این فصل، به یکی دیگر از ابزارهای جنگ روانی که تبلیغات منفی است اشاره دارد و بر این عقیده است که این حرب، بیشتر برای تخریب و ترور جایگاه شخصیت‌های ممتاز الهی استفاده می‌شود. فصل پنجم، درباره شیوه‌های کاربردی جنگ روانی بر علیه امت اسلامی است که این فصل، خود در پنج بخش مطرح شده است. در بخش اول به توضیح یکی از راه‌های

کاربردی این موضوع، یعنی شبهه افکنی و ایجاد تردید در باورهای دینی مردم پرداخته و وارد توضیح معنا و مفهوم شبهه و مصداق های آن شده است. در بخش دوم، به شیوه دیگر، یعنی تحریف در نصوص دینی اشاره شده و در بخش سوم، بدعت و تفسیر به رأی و در بخش چهارم، به ناامید کردن مردم نسبت به آینده اسلام و انقلاب اشاره شده و در نهایت در بخش پنجم، استفاده از مفاهیم سیال فرهنگ بیگانه و بسترسازی برای ورود آن از دیگر شیوه های کاربردی در جنگ روانی برشمرده شده است.

حکومت در نهج البلاغه

۶۱. حکومت در نهج البلاغه، سید سجاد ایزدهی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشت، استاد مشاور: آیه الله محمدهادی معرفت، ۱۳۸۰، ۲۳۱ ص. در کتاب شریف نهج البلاغه که در بردارنده گوشه ای از سخنان گهربار امیر مؤمنان علیه السلام است دو نمونه از سخن مشاهده می کنیم که قسمتی از این سخنان، مشروعیت حکومت را در قبال مردم می دانند و قسمتی، مردم را در این باب دخیل ندانسته، بلکه این مسئله را از امور الهی می دانند. نگارنده در این پایان نامه، به نفی تناقض بین این دو دسته سخنان و اثبات این که این دو دسته سخنان در صدد ایجاد روشی نوین در نظام حکومتی هستند، پرداخته است. این نگاه، از یک مقدمه و یازده بخش تشکیل شده است: در مقدمه، مسائلی از قبیل طرح اصل مسئله تحقیق، عنوان موضوع تحقیق و بستر تحقیق، مطرح شده است. در ابتدای پایان نامه، تعاریف متعدّدی از واژه حکومت ارائه شده و سپس، معنای مورد نظر از این واژه تبیین شده تا در میان معانی مختلف، محوریت ثابتی برای بحث باشد و از مغالطه در بحث، دوری شود. ضمناً از حیث مصداق نیز قدر متیقّن از حکومت نشان داده شده باشد تا هنگام بحث در این وادی، تمام اشکال حکومت را دربر گیرد. نگارنده در قسمت بعد، در صدد اثبات ضرورت اجتماعی حکومت برآمده و این که حکومت، فقط و فقط به عنوان یک گزاره مطلوب در اجتماعی محسوب نمی شود. وی در آغاز یک استدلال عقلی بر این قضیه آورده و سپس، روایاتی از امیر مؤمنان را مورد استفاده قرار داده که در آنها ضرورت حکومت در جامعه برای از بین رفتن هرج و مرج، مورد تأکید قرار گرفته است. سپس به فلسفه یا دلایل ضرورت حکومت پرداخته و آنها را ضمن مواردی برشمرده، که عبارت اند از: وحدت امت در پرتو حکومت، اجرای عدالت و ظلم ستیزی، اقامه دین، تأمین حقوق عمومی و رفاه اجتماعی، و در هر مورد نیز به روایاتی از نهج البلاغه در راستای این ضرورت اجتماعی و فلسفه های متعدّد حکومت، استدلال نموده است. نگارنده، پس از این مقدمات، به پاسخ این پرسش پرداخته که: حقّ حاکمیت در اصل از آن کیست؟ آیا حق، از آن خداوند است یا مردم نیز صاحب حقّ اند؟ و آمده است که چون مردم در عدم حاکمیت نسبت به همدیگر برابرند، لذا در خروج از این اصل اولیه عدم پذیرش سلطه غیر، دلیل قاطع و محکمی مثل دلیل اثبات ولایت خداوند، پیامبران و ائمه معصوم باید در دست باشد. وی در بحث دلایل ضرورت حاکمیت الهی، ابتدا در بخش حاکمیت در وضع قانون، خداوند را تنها قانونگذاری دانسته که ویژگی های منحصر به فردی در قانونگذاری دارد. در بخش حاکمیت در اوامر و نواهی نیز به این نکته پرداخته که امر نیز فقط بر عهده خداوند است؛ زیرا حاکمیت، حقّ کسی است که به مصالح فرد و جامعه آگاه بوده، مسیر کمال آنها را بشناسد و ضمن به دور بودن از هرگونه حبّ و بغض و خودخواهی، بتواند کشتی هدایت و کمال بشر را به ساحل نجات، هدایت و کمال برساند، و این مطلب را به وسیله آیات قرآن و روایات نهج البلاغه اثبات نموده است. مبحث بعد در پاسخ به این پرسش است که آیا این حاکمیت با حاکمیت مردم در تضاد است یا در طول آن قرار دارد؟ نگارنده در پاسخ می نویسد: تضادی بین دو حاکمیت وجود ندارد و این دو در امتداد یکدیگرند. منتها خداوند، بشر را طوری خلق کرده که دارای نیروی اراده و اختیار باشد و اگر با اختیار خود به حاکمیت الهی تن در دهد، در راه صواب است، و گرنه در ورطه هلاک و نابودی قرار می گیرد. سپس به اجمال، دلایلی از نهج البلاغه درباره مشروعیت حاکمیت مردم آورده و آیات و احادیثی نیز از باب شاهد آورده است. نگارنده، در ابتدای این بحث ها برای بهتر روشن شدن مطلب، اشاره ای گذار به نظام های عمده حکومتی در ادوار گذشته کرده و در یک تقسیم بندی مختصر،

آنها را به چهار گروه تقسیم نموده است. پس از این تقسیم بندی نیز مجملی از روش حکومتی تئوکراسی و اقسام چهارگانه آن را شرح داده و سپس، اصطلاح «دموکراسی (مردم سالاری)» و انواع دموکراسی های موجود در دنیا را مورد نقد و بررسی قرار داده است.

حلم و بردباری در قرآن و روایات و اثرات آن بر جامعه

۶۲. حلم و بردباری در قرآن و روایات و اثرات آن بر جامعه، معصومه نظری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، استاد مشاور: حجه الاسلام حسین کریمی، ۱۳۷۹، ۱۸۳ ص. موضوع بحث در این پایان نامه، تحقیق در موضوع بردباری (حلم) در قرآن و روایات است و اثبات این امر که این خصلت مهم اخلاقی، بیشتر مورد توجه قرار گیرد و مردم بیش از پیش با آن آشنا شوند. در این پژوهش، عمده تحقیق درباره آیات در باره بردباری و سپس سیره عملی پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام و سخنان آن بزرگواران است و پس از آن، لزوم آسوه گیری از آنها. همچنین عالمانی که این معصومان را الگوی رفتاری خود قرار داده اند، مورد اشاره قرار گرفته اند تا خوانندگان با حقایقی در این زمینه آشنا شوند و در نهایت، به نتیجه ای معقول و منطقی برسند. تحقیق، در صدد بررسی تمام آیات قرآن نیست؛ بلکه صرفاً آیاتی را که در زمینه موضوع مورد بررسی باشند، مورد تحقیق قرار می دهد. سعی محقق بر آن است آیاتی را که ارتباط نزدیک و ملموس تری با موضوع دارند، مورد بررسی قرار دهد؛ همچنین روایات و سیره ائمه اطهار علیهم السلام را در ارتباط با موضوع، بررسی کرده است. از آن جا که «حلم»، یک واژه اخلاقی است، به تفاوت بین اخلاق و کارهای اخلاقی، اشاره شده است. اخلاق، مربوط به حالات درونی انسان است. بنا بر این، کارهای خوب و بدی که از انسان صادر می شوند، از مقوله اخلاق نیستند، بلکه ناشی از اخلاق اند و کارهای خوب را فعل خوب و کارهای بعد را فعل بد اخلاقی می نامند. مثلاً سخاوت، یک خلق و حالت درونی است و آثار آن، که بذل و بخشش و احسان است، کار اخلاقی است، نه خود اخلاق. از طرف دیگر، مهم ترین ابزار جامعه و معلمان بشر، بردباری است. همان طور که پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصوم علیهم السلام متصف به صفت بردباری بودند و این بردباری، بهترین راه برای جذب کفار و معاندان بود. بهترین عبارتی را که می توان در مورد بردباری به کار برد، «معجزه اخلاق» است؛ زیرا این خصلت ارزنده، قلب های همچون سنگ را نیز رام و اسیر خود می گرداند. این پایان نامه از پنج فصل تشکیل یافته است. در فصل اول، پس از ذکر مقدمه، چند منبع مورد بررسی قرار گرفته و در قسمت بعد، ضرورت تحقیق بیان می شود. سپس پرسش های تحقیقاتی و اهداف و اهمیت مطالعات روشن می گردد و در پایان این فصل، نگارنده اصطلاحات مورد بحث را تعریف کرده است. در فصل دوم، چهار منبع در سیر مطالعاتی مورد نقد و بررسی قرار گرفته اند. در فصل سوم، رهیافت تحقیق و فن آن مشخص شده و سپس در قسمت تحلیلی بحث، اصول و موازین تحقیق، روشن گردیده است. فصل چهارم، به ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات در باب پنج پرسش تحقیقاتی مطرح شده، اختصاص یافته که در آن، پنج بخش وجود دارد که عبارت اند از: معنای حلم، حلم خداوند متعال، بردباری انبیا و ائمه علیهم السلام، حلم مردم، اهمیت و آثار حلم در روایات، آثار و نقش حلم در سلامت جامعه و فرد. سپس در مورد هر یک، مباحثی با ذکر مثال هایی از آیات و روایات و نظر اندیشمندان، آمده است. فصل پنجم به استنتاج از مباحث فصل چهارم و ارائه توصیه ها اختصاص یافته است.

درآمدی بر مکتب حدیثی علامه طباطبایی در تفسیر

۶۳. درآمدی بر مکتب حدیثی علامه طباطبایی در تفسیر، سید سعید میری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر محمد کاظم شاکر، استاد مشاور: آیه الله محمد هادی معرفت، ۱۳۷۸، ۱۰۹ ص. موضوع این پایان نامه، روش شناسی است. نگاه بیرونی علامه طباطبایی به حدیث، رابطه قرآن و حدیث، جایگاه روایت در تفسیر قرآن به قرآن، عموماً، و تفسیر میزان، خصوصاً، نظریه استقلال قرآن و شیوه برخورد علامه با حدیث به صورت عملی، بررسی معیارها و ملاک های مورد استفاده ایشان در گزینش و رد و قبول احادیث، و موضوعات مورد ابتلا- در مواجهه با احادیث از قبیل اسرائیلیات، جری و تطبیق، حجیت خبر، نقل به معنا، روایات اسباب نزول، برخورد با احادیث متعارض، انواع حدیث از حدیث، نوع بیان و خلاصه جرح و تعدیل روایات، از مباحث پژوهیده شده در این مختصر است. پپ نگارنده، با تتبع آثار حدیثی علامه و مقالات و نوشته های موجود درباره ایشان و سبک برخورد وی با حدیث، کوشیده است تا با بررسی، تحقیق و احیاناً نقد آرا و نظریات وی، گام جدیدی در زمینه حدیث بردارد. در مجموع، کاوش های انجام شده در این پژوهش، به برخی از پرسش و پاسخ ها و محورها در زمینه شیوه برخورد صاحب میزان با حدیث، ویژگی های کلی مکتب حدیثی علامه، نظریات روایی علامه و مبنای وی در آنها، نگاه بیرونی علامه به حدیث با نگاه درونی ایشان و تناسب و تناسب این دو نگاه، و به عبارتی میزان پایبندی صاحب میزان در عمل به نظریات حدیثی خویش، رابطه قرآن و حدیث از نگاه ایشان، و جایگاه حدیث در تفسیر قرآن از نظر ایشان پرداخته شده است. این پژوهش در دو فصل فراهم آمده است: در فصل نخست، رابطه قرآن و حدیث از نگاه قرآن، مورد بررسی قرار گرفته است. در این فصل، ضمن تبیین روش تفسیر قرآن به قرآن در تفسیر علامه طباطبایی، نظریه استقلال قرآن در تفهیم مقاصد که از سوی ایشان مطرح شده، مورد توجه قرار گرفته است. نویسنده با تأکید بر این نکته که علامه در سراسر تفسیر خود، مباحث روایی را با عنوان «بحث روایی» آورده که یک ششم میزان را تشکیل می دهد به نقد دیدگاه ایشان پرداخته است. فصل دوم، به بررسی تفصیلی چگونگی برخورد علامه با حدیث اختصاص یافته است. مؤلف در این فصل، اثبات می کند که مرحوم علامه، به سند و متن روایات توجه داشته و با عرضه روایات بر معیارهایی همچون: قرآن، سنت متواتر و عقل، به نقد آنها پرداخته است. توجه به اصول لفظی و ملاک های طرد حدیث، همچون: مخالفت با کتاب و سنت، مجهول بودن (مجموعاً یازده ملاک)، اقسام حدیث از حیث نوع بیان (روایات تفسیری، روایات تطبیقی، روایات بطنی)، بررسی ارزش روایات صحابیان و تابعیان، اسرائیلیات و موضع علامه در برخورد با آنها، از جمله مباحث مطرح شده در فصل دوم است. گفتنی است که صبغه حاکم بر این پایان نامه تا حدی انتقادی است.

دعا در قرآن و نهج البلاغه

۶۴. دعا در قرآن و نهج البلاغه، شهین قهرمان ایزدی، استاد راهنما: دکتر مرتضی آیه الله زاده شیرازی، استاد مشاور: ... ، ۲۲۳ص، دست نویس، بدون صفحه عنوان. بررسی معنا و مفهوم دعا، نقل و تشریح آیاتی که در آنها ریشه «دعو» به کار رفته، بررسی تفاوت ادعیه مسلمانان و اولیا و بیان فواید و کاربرد دعا، از جمله مطالبی است که نگارنده در این پایان نامه، بدانها پرداخته است. دعا در دید شیعه و بنا بر ادعیه شیعه، ترسیم گر چهره دقیق دین، راه و رسم حکومت و زندگی بر اساس تعالیم صحیح اسلام است، دعا، عاملی نیرومند در تحریک و ترغیب انسان ها، عاملی جهت مقاومت، عاملی برای پیروزی در نبردهای مختلف، عاملی بزرگ در پیروزی نفس بر وساوس شیطانی، و عاملی نیرومند در جذب مقامات معنوی و در راه تربیت اخلاق است، نه وسیله ای برای تحذیر جامعه. دعای در نزد شیعه، همچون رهبانیت در مسیحیت نیست؛ بلکه حرکت است و تلاش و توکل، و در نهایت، درخواست کمک از خداوند متعال و به همین علت، بهترین هدیه ای است که می توان آن را به مسلمانان داد. گرچه این پایان نامه دارای باب بندی و فصل های متعدّد نیست؛ ولی نگارنده در ده قسمت، بحث های مربوط به دعا را با عنوان های مختلف بیان نموده است. در بخش نخست، معانی دعا از دیدگاه لغت شناسان و کتب لغت بررسی شده است. کتب لغت برای دعا معانی متعدّدی از قبیل: استغاثه، عبادت، میل و رغبت به خداوند، ندا کردن، سؤال و طلب، خواندن و نیایش ذکر کرده اند، که هر یک از این واژه ها به همراه آیات و روایات و دیدگاه بزرگان، تبیین گردیده است. بخش دیگر پایان نامه به بررسی دسته بندی آیات بر حسب معانی لغوی و اصطلاحی پرداخته است. واژه دعا و مشتقاتش ۲۰۹ مرتبه در قرآن به کار رفته است. نگارنده، پس از ذکر این واژه ها به دسته بندی آنها بر اساس کاربرد پرداخته است. بخش سوم تحقیق، در بیان انواع نیایشگران و اقسام دعاها از نظر آنان است. وی در این بخش می نویسد: دعا، انواع مختلف دارد. هر کس بر حسب استعداد و نزدیکی با خدای خویش به مناجات پرداخته است. انسان گنهکار، به نوعی با خدای خویش سخن می گوید، انسان عاشق و دلسوخته محبت خداوند نیز به نوع دیگر، اولیا و اوصیا به زبانی، و پیامبران به زبانی دیگر. به طور کلی، روح دعا و مناجات به روحیه افراد مختلف، بستگی دارد. در بخش چهارم، نگارنده بعد از دسته بندی آیات قرآن و روایات مأثوره و بررسی انواع نیایشگران و اقسام دعاها به این مسئله پرداخته که: محتوای دعاهای قرآنی چیست و قرآن، چگونه دعا کردن را تعلیم می دهد؟ وی دعاهای قرآنی را به شش دسته تقسیم نموده است: ۱. دعا جهت هدایت و توفیق، ۲. دعا در توبه و استغفار، ۳. دعا برای خیر دنیا و آخرت و وسعت رزق، ۴. دعا برای پدر و مادر و برادران و مؤمنان، ۵. دعا برای فرزندان و همسران، ۶. دعا برای پایداری و رهایی از شیاطین جن و انس و خلاصی از عذاب دنیا و آخرت. بخش چهارم مربوط به آداب دعا است که از کتاب احیاء العلوم غزالی مواردی از آداب دعا را که به نوعی به شرایط استجاب دعا نیز برمی گردد، توضیح داده است، وی سپس در بخش پنجم بحث شرایط استجاب دعا را پیش کشیده، و به تناسب در باب دلایل عدم اجابت دعا نیز مطالبی را ایراد کرده است وی برای استجاب دعا پانزده شرط را برمی شمرد و توضیح می دهد. بخش ششم رساله مربوط به فواید دعا است، که در ضمن شرح و بسط این مسأله از منکران این مطلب نیز سخن گفته و منکران را به پنج دسته تقسیم و عقاید آنان را توضیح داده است، از جمله فواید دعا که نگارنده به آنها اشاره می کند عبارت است از: رد بلاء، اثرگذاری در امور معنوی و اثر در روح و روان آدمی در جنبه مثبت آرامش و آسایش. دعا در قاموس کتاب مقدس عنوان مبحث بعدی رساله است، در این باب با ذکر جملات و فرازهایی از انجیل و کتاب های دیگر مربوط به ادیان، وجوب دعا و

نماز در کتاب مقدس و اثرات و فواید جانبی دعا را از این کتب بیان کرده است. دانشمندان نیز در باب دعا نظراتی دارند که موضوع بخش دیگر رساله است که هر کس حسب اعتقادات مذهبی خود مطلبی را عنوان نموده است، یکی از این دانشمندان که نظرش در این جا مورد بررسی قرار گرفته الکسیس کارل دانشمند و جراح فرانسوی است که اثر نیایش را با توجه به بیماران لاعلاجی که داشته به خوبی دریافته است. اما دعا در نهج البلاغه که آخرین بخش رساله را تشکیل می دهد، نگارنده در این بخش به مواردی که مولای متقیان در نهج البلاغه از آن سخن گفته می پردازد و بر این باور تأکید دارد که دعاهای مولا به نهج البلاغه محدود نمی شود، سپس نمونه هایی از دعاهای حضرت که در کلمات و حکمت های آن بزرگوار آمده ایراد می کند.

دعا و بداء و رابطه آن با قضا و قدر با ملاحظه آیات و روایات

۶۵. دعا و بداء و رابطه آن با قضا و قدر با ملاحظه آیات و روایات، فرانک راسخی، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر نجفقلی حبیبی، ۱۳۷۱، ۱۳۹ص. این نوشتار، در مورد دعا و نقش حیاتی آن در زندگی انسان است با توجه به مباحث فرعی ای که به دنبال خود مطرح خواهد ساخت. همچنین موضوعاتی مانند رابطه دعا و قضا و قدر و تغییر سرنوشت، کیفیت صحیح ارتباط با خدا، شرایط اجابت و عدم اجابت دعا، و بحث جبر و اختیار نیز مطرح شده است. روش محقق به این ترتیب بوده که در هر سه فصل، ابتدا با توضیح معنای لغوی و سپس معنای اصطلاحی واژه مورد بحث، سخن را آغاز می کند و سپس با توجه به آیات و روایات مستند، به توضیح و تبیین معنای صحیح کلامی و فلسفی مباحث این فصول پرداخته است. تکیه بیشتر او در هر سه فصل بر استفاده از نظریات متکلمان و فلاسفه و علمای شیعه بوده، علاوه بر این که نظر علمای اهل سنت و دیگر فرق اسلامی در کتب دیگر نیز بررسی شده است. این پایان نامه، سه فصل دارد. در فصل اول به تناسب موضوع، بحث قضا و قدر مطرح شده و در ضمن تعریف لغوی و اصطلاحی هر یک، نظر فلاسفه و متکلمان را در مورد قضا و قدر، اقسام آن، و رابطه علم خداوند با این دو، و همچنین رابطه این دو با تغییرناپذیری در طبیعت، مطرح شده است. بحث دیگر این فصل، درباره جبر و اختیار و رابطه آن با بحث قضا و قدر است. عناوینی چون: نظریات جبریون، قانون علیت و قضا و قدر، آزادی و اختیار انسان، تقدیر و اراده انسانی، در این قسمت به چشم می خورد. وی در قسمت دیگر این بخش، نظر مفوضه را در باب تفویض و همچنین نظر شیعه را در قول به «امر بین الأمرین» مطرح کرده و با استناد به آیات و روایات معصومان علیهم السلام این فصل را پایان داده است. فصل دوم، درباره «بداء» است، در این فصل، ابتدا نظر شیعه در مورد بداء مطرح شده و پس از ذکر معنای بداء، تأثیر اعمال در تغییر سرنوشت، از منظر آیات و روایات بررسی شده است. سپس اختلاف نظر در باب معنای بداء، به عنوان نزاع لفظی توضیح داده شده و با در نظر گرفتن این که در تشریح و تکوین، امکان نسخ وجود دارد و هیچ منافاتی بین بداء و علم الهی نیست، شرحی درباره اجل و اقسام آن آمده و در پایان، نتایج نظری و علمی بحث بداء و اعتقاد به آن، مطرح شده است. فصل سوم، درباره دعا است. تبیین معنای واژه «دعا» و کاربرد آن و فواید دعا کردن و اجابت دعا و شرایط آن، از جمله مسائل مطرح شده در این فصل است. نگارنده، پس از بیان اشکالات مطرح شده توسط معارضان و معاندان نسبت به اصل مسئله دعا، و ردّ هر کدام با ادله مربوط به آن، رابطه دعا با قضا و قدر را بررسی نموده و امکان تغییر قضا به وسیله دعا را با تمسّیک به آیات و روایات بررسی نموده است. در پایان نیز دعا و تأثیر آن در قرآن مجید را مطرح کرده و توضیح داده است.

ذکر و موانع آن در قرآن و حدیث

۶۶. ذکر و موانع آن در قرآن و حدیث، فاطمه نژاد فاضل، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر محمّدعلی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمدباقر حجتی، ۱۳۷۵، ۲۴۷ص. شرح مفهوم و جایگاه ذکر، انواع ذکر، اسباب ذکر، مصادیق ذکر، زمان ذکر، مکان ذکر، آثار ذکر، ویژگی ها و خصوصیت های ذاکران واقعی، ذاکران از دیدگاه معصومان علیهم السلام، موانع ذکر و تفاوت میان غفلت و نسیان، از جمله مباحث مطرح شده در این پایان نامه است. علم تربیت و تهذیب نفس، ارائه کننده روش رشد انگیزه های خیر است، همانطور که از دخالت و حضور اسباب شرّ و منحرف جلوگیری می کند. از جمله وسایل این شناخت، ذکر خداوند تعالی است. ذکر که دین مبین اسلام از پیرو خویش انتظار دارد، نه لقلقه زبانی و تکرار عباراتی بی روح، بلکه بیان توحید خالص و فرمانبری مطلق است که زبان مکنون در جان وی بگوید و دیگر اعضا خشوع تام تسلیم و تعهدش باشند. بدیهی است انسان ذاکر، به خواست خداوند در شاه راه قرب به وی گام نهاده است. یکی از پیامدهای لطیف و دقیق ذکر خدا، عشق به وی است؛ علاقه ای که ذاکر را به گستره بی منت های قرب الهی می رساند. این پایان نامه، یک مقدمه و سه فصل دارد. نگارنده در مقدمه، ذکر خدا را از جمله ابزارهای شناخت و تهذیب نفس را می داند و بر این عقیده است که مراد از ذکر که دین مبین اسلام از پیرو خویش انتظار دارد، ذکر حقیقی و واقعی است، نه فقط ذکر زبانی. نویسنده، در فصل اول به معنا و مفهوم ذکر از دیدگاه فرهنگ نامه نویسان و مفسران پرداخته و سپس، جایگاه ذکر را توضیح داده و بعد از آن، انواع ذکر را بیان کرده است. وی در بخش دیگر این فصل، به تناسب، معنای ذکر کثیر و انواع و مصادیق و مکان آن را توضیح داده و آن را از دیدگاه احادیث، بررسی کرده است. محور بعدی بحث او در این فصل، اسباب ذکر است که مهم ترین آنها توفیق الهی برای ذکر گفتن است. توسّل به معصومان نیز یکی از مصادیق ذکر خداست. در ادامه، مصادیق ذکر بیان شده است. قرآن، مصداق اعلای ذکر است و به ترتیب، نماز، دعا، استغفار، تسبیح و تحمید، شکر، تهلیل و تکبیر، اسمای حسنا و صلوات بر محمد و آل وی صلی الله علیه و آله و سرانجام یاد مرگ و معاد، سایر مصادیق ذکر به شمار می آیند. نویسنده، در ادامه، درباره زمان و مکان مناسب برای ذکر، سخن می گوید. در پایان این فصل نیز آثار ذکر را یادآور می شود و آثار آن را در دو قسم نتایج باطنی و آثار عملی در دنیا و آخرت، با ذکر روایات مربوط، شرح می دهد. همچنین به شرح آثار ذکر از دیدگاه حضرت علی علیه السلام و نتایج آن می پردازد. فصل دوم، درباره ذاکران و جایگاه آنان از دیدگاه قرآن کریم و امامان معصوم علیهم السلام است. نویسنده، به تناسب، زمینه های نفسانی ذاکران، مصادیق ذاکران، تفاوت بین ذاکران واقعی و منافقان، ویژگی های ذاکران و مؤمنان حقیقی و در نهایت ذاکران از دیدگاه حضرت علی علیه السلام را بررسی می کند و به بحث درباره علّت و وجوب پیوستن به ذاکران می پردازد. فصل سوم، درباره موانع ذکر است. نویسنده در این فصل، موانع ذکر از جمله هوس، حبّ مال، حبّ فرزند، حبّ حکومت و مسائلی از این قبیل را پژوهیده است. دیگر از موانع ذکر، غفلت است. نگارنده، به تناسب، ابتدا معنای لغوی غفلت را بیان کرده و سپس، ویژگی ها و موارد غفلت و پیامدها و کیفر غافلان را یادآور می شود و علل این غفلت را نیز در چند عرصه، از جمله آرزو و آمال طولانی و شیطانی برمی شمارد.

راه‌ها و شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث

۶۷. راه‌ها و شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث، حبیب‌الله رسولی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمدعلی لسانی فشارکی، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۵، ۱۴۹ ص. در این پایان‌نامه، ابتدا نگارنده به بیان موضوع تهاجم فرهنگی در قرآن مجید و احادیث پیامبر اکرم و امامان معصوم علیهم السلام پرداخته است و به همین منظور، تحقیقی موضوعی در قرآن کریم انجام داده و دو تعبیر کلیدی «صدّ عن سبیل الله» و «إضلال عن سبیل الله» را که نمایانگر موضوع تهاجم فرهنگی است، در آیات و سیاق‌های قرآنی و نیز روایات و احادیث اسلامی، بررسی و تحلیل کرده است و راه‌های مقابله با تهاجم فرهنگی در قرآن و روایات را تبیین نموده و خاطر نشان کرده است که قرآن مجید، به عنوان کتاب هدایت و مکتب انسان‌ساز، ضمن بیان تفصیلی موضوع تهاجم فرهنگی، به راه‌ها و شیوه‌های برخورد و مقابله با آن نیز راهنمایی نموده است. وی ضمن یک نتیجه‌گیری کلی، تنها راه حل مشکل تهاجم فرهنگی را روی آوردن به قرآن حکیم و روایات اسلامی و بهره‌گیری از دستورهای الهی و تعالیم معصومان علیهم السلام دانسته است. این پایان‌نامه از سه فصل تشکیل شده است. فصل اول در تعاریف و کلیات است که خود در چند بخش بررسی می‌شود. بخش اول، تعریف فرهنگ و تهاجم فرهنگی است. نگارنده، در این بخش با استناد به فرهنگ‌نامه‌ها، واژه‌های «فرهنگ» و «تهاجم» را بررسی کرده و کاربرد هر یک را جداگانه و موردی بیان کرده است. سپس ترکیب این دو کلمه را در تعاریف و اصطلاحات، خصوصاً موارد استفاده آنها را در سخنان بزرگان و رهبران دینی، روشن ساخته است. بخش دوم این فصل، درباره سابقه هجوم فرهنگی به جوامع دینی است. نویسنده با استناد به آیات قرآن، سابقه این هجوم را از بدو پیدایش اسلام می‌داند. بخش سوم، در مورد تاریخچه هجوم فرهنگی به جوامع اسلامی است. بخش چهارم نیز به شناسایی روش‌ها و شیوه‌های تهاجم فرهنگی می‌پردازد. نویسنده، ۲۸ شیوه را برای پیشبرد تهاجم فرهنگی عنوان می‌کند. بخش پنجم، درباره اهداف تهاجم فرهنگی است. نگارنده، به طور خلاصه، به تعدادی از این اهداف اشاره می‌کند و به اختصار، آنها را شرح می‌دهد. فصل دوم، زمینه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی در قرآن و حدیث را برمی‌رسد. این فصل در بخش‌هایی مانند: واژه‌ها و تعبیرات کلیدی مربوط به این بحث و موارد کاربرد اصطلاحات مربوط به بحث در احادیث و روایات، سامان یافته است. فصل سوم به بیان روش‌ها و شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی در قرآن و سنت پیامبر اکرم و ائمه اطهار اختصاص دارد. نویسنده در این فصل، تعدادی از روش‌های مقابله را نام برده و درباره هر کدام توضیحاتی نیز داده است. از جمله این روش‌هاست: رعایت تقوای الهی، رعایت آداب معاشرت اسلامی، آداب نگاه کردن، آداب سخن گفتن، آداب لباس پوشیدن، آداب آرایش کردن، آداب عبادات و اقامه فریضه نماز، پرداخت خمس و زکات و مالیات، امر به معروف و نهی از منکر، مراسم عبادی سیاسی حج، ترک محرّمات، تسریع در امر ازدواج، رعایت مقرّرات شرع و عرف، پُر کردن اوقات فراغت جوانان، ورزش، بهره‌گیری از ابزارهای سمعی و بصری و انتشاراتی به نحو صحیح، اردوهای مختلف سیاحتی، زیارتی، آموزشی، کسب فضایل اخلاقی و معنوی، ارتقای فرهنگ جامعه، تربیت نسلی انقلابی و مؤمن، حاکم نمودن ارزش‌های اسلامی در جامعه، هوشیاری و بیداری در برابر توطئه‌های دشمن و شخصیت قائل بودن برای نوجوانان و جوانان.

ص: ١٦٣

..

رجعت از دیدگاه قرآن کریم و عترت

۶۸. رجعت از دیدگاه قرآن کریم و عترت، حمید کردنژاد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، استاد مشاور: حجه الاسلام علی محمد دهقان اشکذری، ۱۳۷۴، ۱۱۰ ص. این تحقیق بر آن است که مسئله رجعت را در آینه وحی الهی و روایات معصومان علیهم السلام مورد بررسی دقیق قرار دهد و برای دفع شبهات منکران آرا و نظریات بزرگان عالم اسلام و بویژه علمای تشیع را ارائه نماید و اثبات کند که مسئله رجعت، چه جایگاهی در کلام اولیای دین و علما دارد و برای این منظور مهم، استدلالات منطقی علمای دین و ائمه اطهار علیهم السلام را برای روشن شدن مسئله، ارائه کرده است. با مطالعه ای وسیع می توان پذیرفت که تعداد زیادی از آیات قرآن کریم، به مسئله رجعت ائمه اطهار علیهم السلام و پیامبران و صلحا اشاره دارند. از سوی دیگر، می توان کلام بسیار متین و پُر مغز و سنجیده معصومان علیهم السلام را در قالب احادیث و روایات مشاهده کرد که جوابی دندان شکن به شبهات منکران رجعت است. علمای دین نیز از این مسئله غفلت نورزیده اند و به دلیل احساس خطر شبهات منکران، دست به خلق آثار ارزشمندی در این زمینه زده اند که این آثار، در وقایع مختلف تاریخی از جمله جنگ ها از بین رفته است. این پایان نامه از پنج فصل فراهم آمده است: فصل اول، مطالبی درباره تاریخچه بحث، فرضیات مسئله، اهداف و حدود بحث، تعریف اصطلاحات پژوهشی، تعریف رجعت، رجعت در قرآن، رجعت از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام، صحابیان و رجعت، و اجماع علما بر مسئله رجعت آمده است. فصل دوم، بیان سیر مطالعاتی محقق در باب رجعت است. نگارنده در این فصل، بیشتر به معرفی کتب تفسیر پرداخته و منابع مطالعاتی اولیه خود را برشمرده است. در فصل سوم، روش تحقیق، رهیافت تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح تحلیلی مسئله رجعت، عنوان شده است. فصل چهارم تحت عنوان «ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات»، از دو بخش تشکیل شده است در بخش اول، نگارنده به سیر تاریخی بحث رجعت پرداخته و آن را از دو دیدگاه رجعت در آینه قرآن کریم و رجعت در آینه وحی و عترت، بررسی نموده است. در این قسمت، علاوه بر ذکر احادیث نبوی و احادیث ائمه اطهار علیهم السلام، برخی از ادعیه و اذکار و زیارات وارد شده که در آنها به مسئله رجعت اشاره یا تصریح شده، آمده است. وی در بخش دوم این فصل، یوم الله رجعت و نشانه های آن را بازگو نموده و از رجعت پیامبران پیشین و رسول گرامی اسلام، صلحای پیشین، بعضی صحابیان و ائمه معصوم، سخن به میان آورده است. نگارنده در بخش مربوط به وجود نازنین حضرت ولی عصر (عج)، نه شبهه از شبهات منکران رجعت را با پاسخ آنها را بیان کرده است. آخرین بحث این پایان نامه، بحث از اجماع علمای شیعه در مورد رجعت است، او در این زمینه، قول شیخ حرّ عاملی، علامه مجلسی، شیخ صدوق، شیخ مفید و سید بن طاوس را در کتاب هایشان در باب رجعت ذکر نموده و در آخر نیز به قول مفیدرانی چون زمخشری و علامه طباطبایی درباره حقیقت رجعت، تمسک جسته است. فصل پنجم نیز درباره استنتاجات کلی بحث و نتیجه گیری از ادله وارد شده در باب حقیقت و حتمیت رجعت است که در آن، توصیه هایی نیز نموده است.

روش های تعلیم در قرآن کریم و سنت

۶۹. روش های تعلیم در قرآن کریم و سنت، سیدمهدی برومند، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۷۸، ۳۷۷ ص. نگارنده در این نوشتار، اصول، مبانی و کلیات روش ها و فنون تدریس و تعلیم در نظام آموزشی اسلامی را بر اساس منابع قرآن و حدیث، مورد پژوهش قرار داده و مطالب و موضوعات را در دو فصل و هفت بخش تنظیم و ارائه کرده است. این روش ها از چهار مجرا در قرآن معرفی شده اند: بخشی از آن مربوط است به روش هایی که خود قرآن، به نحو خاص در بیان آموزش ها از آن سود جسته و در شکل و نظام آیات و جملات و کلمات آن، تجلی یافته است؛ مانند استفاده از روش داستان گویی و تمثیل یا استدلال و جدل خداوند با مخاطبان، اعم از مسلمانان، اهل کتاب، مشرکان و کافران و منافقان، و موارد فراوان دیگر از این قبیل. قسمت دیگری از این روش ها با نقل چگونگی برخورد پیامبران الهی با قوم خویش در قرآن معرفی شده است و سرانجام، گاهی قرآن با نقل قول و عملکرد بعضی افراد غیر از پیامبران، کارایی روش آنان را متذکر می شود (مانند نقل داستان سامری و بنی اسرائیل). حتی ممکن است در برخی موارد، این شیوه ها توسط شیطان اعمال شده باشد که قرآن با ذکر آن، تنها به مطلق اثرگذاری این روش ها تأکید دارد، ضمن آن که سوء استفاده هایی را که از این روش ها شده و می شود، مورد طعن قرار می دهد. در روایات نیز همین روش ها، به علاوه روش های دیگری، به صورت مستقیم و غیر مستقیم، مطرح شده است. فصل اول، مشتمل بر چهار بخش، به طرح مباحث کلی و تعریف و تبیین موضوع می پردازد. این فصل، در چهار بخش، اصل مسئله، ضرورت تحقیق، سؤالات، اهداف و فرضیه ها، روش، پیشینه و محدودیت های تحقیق را بررسی می کند. فصل دوم به بخش عمده یافته های تحقیق درباره موضوع اصلی اختصاص دارد. در این فصل، ابتدا چند موضوع مهم مطرح شده است و سپس در بخش دوم، روش های کلی تعلیمی در شاخه های مستقیم و غیر مستقیم مورد بحث قرار گرفته است. بخش سوم نیز به طور مشروح، فنون خرد تعلیم را با توجه به اهداف آموزشی ذیل تقسیمات سه گانه حیطه های عاطفی، شناختی و روانی حرکتی پیش کشیده و معرفی نموده است. هر کدام از حوزه های یاد شده، به خودی خود، دارای تقسیمات و انشعاباتی است و انواع متعدد دیگری را در بر می گیرد. در سیر نگارش تمام مطالب، تلاش نگارنده این بوده است تا مصادیق و دیدگاه های آموزشی اسلام را با نگاه خاص علوم قرآنی عرضه کند. به عنوان مثال، در بخش دوم از فصل دوم، انواع روش های تعلیم را از این دیدگاه، بررسی کرده است. از دیدگاه مستقیم، روش هایی از قبیل: سخنرانی، گفتگو، پرسش و پاسخ، مباحثه، مجادله آمده که البته منظور از مجادله، مجادله به نحو احسن است و با مناظره، تشابه ها و تفاوت هایی نیز دارد. روش های غیر مستقیم نیز می تواند به دو گونه روش های مشاهده ای و اکتشافی تقسیم شود. روش های مشاهده ای، شامل روش نمایشی، ایفای نقش، خطاب غیر مستقیم بیانی، خطاب غیر مستقیم عملی و تقلید از الگوست. روش های اکتشافی نیز عبارت است از: روش مقایسه ای، روش تمثیل، روش قصه گویی و روش خودآموزی از طریق خودآزمونی. نویسنده، در بخش سوم نیز در حیطه روش و فن مربوط به عاطفه و احساس، مراحل را ذکر کرده است که عبارت اند از: استفاده از هنر در تعلیم، رعایت اصل تدریج، اصل عدم سختگیری، زمان آموزش و یادگیری، اراده، انگیزه، راهکارهایی برای جلب مشارکت ارادی فراگیر، و راهکارهایی برای جلب مشارکت غیر ارادی فراگیر.

زن از دیدگاه نهج البلاغه

۷۰. زن از دیدگاه نهج البلاغه، فاطمه علایی رحمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۶۹، ۳۰۵ ص. سیمای ترسیم شده از زن در نهج البلاغه که تا حدّ زیادی تابع دیدگاه گردآورنده این کتاب است یک بُعدی و ناقص است و تنها بخشی از چهره کامل زن در قرآن را به نمایش می گذارد. زنان در نهج البلاغه با عباراتی که حاکی از ناقص بودن آنان است، وصف شده اند و متأسفانه، اکثر شارحان نهج البلاغه نیز بدون توجّه به مجموعه احادیث معصومان علیهم السلام، در جهت اثبات این مطلب برآمده اند که زنان در اکثر ابعاد از مردان ناقص ترند. لذا این پایان نامه، در صدد جمع میان آیات قرآن و سخنان امام علی علیه السلام در نهج البلاغه برآمده است. اصولاً قرآن مجید، شئون زن را مافوق تصوّر، بالا برده و در این مورد به بیانِ تنها اکتفا نکرده و از هر بُعد برای زن، الگوها و مصادیقی را یادآور شده و مانند یک وکیل مدافع، از شخصیت زن دفاع می نماید و قبل از آن که از عاطفی و احساسی بودن زن سخن به میان آورد، از اندیشمندی و واقع بینی یک زن (بلیس) سخن گفته است صلاح اندیشی و نفوذ کلام او را می ستاید و علی رغم نظر کسانی که زن را انسان ضعیف پنداشته اند و حرّیت عقیده او را نفی نموده اند، از آسیه زن فرعون تمجید کرده است. نیز در برابر آنهایی که در مورد بی خردی جماعت نسوان ادّعاها کرده اند، از ساره، زن حضرت ابراهیم علیه السلام و اوصاف برجسته او سخن گفته است که شایستگی هم صحبتی با فرشتگان مقرب خدا را داشت. و بسیاری از زنان برگزیده دیگری که چه بسا از افراد ذکور در ارزش و اعتبار با خاک راه آنها هم برابری نمی کنند. این چنین است که زنان مسلمان ما به دنبال تصویری شایسته از مقام انسانی زن در نهج البلاغه می گردند؛ اما مع الأسف، تشنّت و تناقض گویی موجود در آرای شارحان نهج البلاغه، مانع از درک صحیح سخنان امام علیه السلام است. نگارنده، نخست در مقدمه، توضیحی درباره طرح یک بُعدی بودن زن در نهج البلاغه داده و با بررسی چهره واقعی زن از دیدگاه قرآن، به بررسی هویت واقعی او پرداخته و مقداری از تفاوت های میان مرد و زن را بازگو نموده و رمز این تفاوت ها را نیز شرح داده است. سپس به موقعیت اجتماعی زن و احکام مشترک بین مرد و زن اشاره کرده و احکام اختصاصی زن در شرع مقدّس را نام برده است. وی در پیش گفتاری که بعد از مقدمه آورده، روش مطالعه در نهج البلاغه، پیوند تنگاتنگ نهج البلاغه با قرآن و قضایای نقل شده در زمینه مقام و شخصیت زن در نهج البلاغه را نقد و بررسی نموده و سپس، ارزش و اعتبار اسناد و مدارک نهج البلاغه را شرح داده و در ادامه، برداشت غلط از قضایای نقل شده نهج البلاغه درباره زن را نکوهش کرده است. اقرّیا فصل اوّل این پایان نامه، مربوط به اسناد و مناسبت های تاریخی خطبه هشتادم نهج البلاغه است که ضمن بررسی میزان سندیت این خطبه بر اساس استدلال، لحن و مخاطبان این خطبه را معرفی کرده و موردی بودن آن را ثابت می کند. در فصل دوم، درباره واقعیت و عدم واقعیت نقص ایمان زن و دیدگاه های شارحان نهج البلاغه در این زمینه و رسالت مادری زن، توضیحاتی آمده است. نگارنده در فصل سوم با بیان قسمت دوم خطبه درباره نقصان عقل زن، به بررسی معانی اصطلاحی و لغوی عقل و تعریف عقل از دیدگاه قرآن و احادیث پرداخته و نقصان عقل زن را در نظر بعضی از شارحان نهج البلاغه بررسی نموده است. در فصل چهارم که مربوط به قسمت سوم خطبه هشتادم نهج البلاغه در زمینه نقصان حظ و بهره زن است، این مطلب را از نظر تاریخچه فقهی آن بررسی نموده و نحوه و چگونگی پیدایش و تقسیم ارث در میان ملل مختلف را شرح داده. و روایاتی در زمینه علّت نقصان ارث زن نسبت به مرد را به عنوان استشهاد آورده است. در فصل پنجم، نتیجه

گیری امام علی علیه السلام از مقدمات مذکور در خطبه را با طرح مباحثی چون: آسیب پذیری زن در مسائل سیاسی، معنای ترس از زنان شرور و احتیاط از خوبانشان و مسائلی از این قبیل را بیان می کند. نگارنده در فصل ششم به بررسی تطبیقی خطبه هشتم نهج البلاغه پرداخته و آن را به موردی خاص و شخص خاص نسبت می دهد. فصل هفتم، مربوط به سایر عناوینی است که برای زن در نهج البلاغه یاد شده است. نگارنده، این عناوین را در لایه لای حکمت ها، نامه ها و خطبه های نهج البلاغه جستجو نموده و شرح می دهد. در فصل هشتم به نمونه هایی از شخصیت های عالی انسانی در جامعه زنان در طول تاریخ اشاره شده و در فصل نهم که آخرین فصل پایان نامه است به بررسی صفات نیک زن در احادیث پرداخته شده است.

سیادت (عزت مسلمانان) در قرآن و نهج البلاغه

۷۱. سیادت (عزت مسلمانان) در قرآن و نهج البلاغه، عزت الله آقابابایی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد رضا آشتیانی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمّد علی راغبی، ۱۳۷۶، ۱۲۰ ص. این تحقیق در نظر دارد که با بررسی زمینه های پیشرفت امت اسلامی در زمان پیامبر اسلام و در قرون اولیه و تطبیق آن با علل عقب ماندگی ملل مسلمان در قرون اخیر، با استفاده از قرآن کریم، نهج البلاغه و احادیث شریف، میزان تأثیر این عوامل را در سیادت و عزت مسلمانان و یا انحطاط آنان، تا حد امکان، مشخص نماید. فصل های پنجگانه این پایان نامه، بیانگر این مطالب است. موضوع مورد نظر در این تحقیق، بررسی علل و عواملی است که موجب انحطاط و عقب ماندگی مسلمانان شده و همین طور، عواملی که باعث پیشرفت و عزت و عظمت آنان در ابتدای دعوت اسلامی شد. طبیعی است که در پرتو واقف شدن به چنین شناختی در نحوه تنظیم ارتباط در معاشرت فردی و جمعی و نهایتاً ارتباط با ملل غیر مسلمان که امروزه برخی از آنان خود را قیم جهان می دانند تغییراتی حاصل خواهد شد و حتی زندگی روزمره انسان های آن جامعه، دچار تغییر و تحول اساسی شده، افراد نسبت به سرنوشت سایر هموعان و جامعه خویش، احساس تعهد و مسئولیت پذیری بیشتری می نمایند. همچنین شناسایی راه های عقب افتادگی می تواند به مثابه مشعلی فروزان، فرا روی انسان های به استضعاف کشیده شده، نورافشانی کند و آنان را به سرچشمه های کرامت، عزت و فضیلت، رهنمون شود. در واقع، این اشاره به گذشته افتخارآمیز در مدّتی خاص در گذشته، توأم با انحطاط در زمانی دیگر، نظاره ای به آینده روشن نیز خواهد بود. در فصل اول که با یک مقدمه آغاز شده، نگارنده به بیان نکاتی از قبیل تاریخچه بحث، بیان مسئله، پرسش های تحقیقاتی، اهداف بحث، حدود و اهمیت بحث و تعریف اصطلاحات پرداخته است. در فصل دوم نیز نگارنده با ذکر منابع مورد استفاده در تحقیق، سیر مطالعات خود را نشان می دهد. در فصل سوم، روش، رهیافت، طرح و فن تحقیق، توضیح داده شده است. فصل چهارم که دارای چهار بخش است، به ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته است و نخست، در بخش اول، ضرورت بحث از موضوع، سیادت از دیدگاه قرآن کریم، اختصاص عزت و کبریا به ذات حق، و طلب عزت از غیر خدا بررسی شده است. در بخش دوم پایان نامه نیز مباحثی از قبیل وضعیت امت پیامبر صلی الله علیه و آله قبل از اسلام و عوامل پیشرفت مسلمانان، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در بخش سوم، عوامل انحطاط مسلمانان شمرده شده که در بین عوامل، به چهارده عامل عمده اشاره شده است. در بخش چهارم نیز زوال و انهدام تمدن ها از دیدگاه های مختلف، بیان شده است در این زمینه، دیدگاه قرآن، نهج البلاغه و سپس جامعه شناسان، مدّ نظر نگارنده قرار گرفته است. فصل پنجم، استنتاجات و پیشنهادهای مربوط به عوامل پیشرفت و پسرفت مسلمانان مطرح شده و یک نتیجه کلی از بحث های فصل قبل بیان شده است.

شرح واژه های سوره فاتحه و بقره به وسیله روایات

۷۲. شرح واژه های سوره فاتحه و بقره به وسیله روایات، فهیمه جمالی راد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر عبدالمهدی یادگاری، استاد مشاور: ...، ۱۳۶۷، ۱۲۶ ص. گرچه متداول آن است که در تبیین معانی لغات قرآن، ابتدا به منابع و کتب واژه شناسان مراجعه می شود و آن گاه برای تأیید به روایاتی که در این باره رسیده، استناد می شود، چنان که برخی از لغویان، خود چنین کرده اند؛ اما در این پایان نامه برای تبیین معانی واژه ها ابتدا به روایات مراجعه شده و برای دفاع از روایات، احیانا به منابع لغوی از قبیل: أقرب الموارد، لسان العرب، مجمع البحرین، المفردات راغب، قاموس القرآن نیز مراجعه شده است. لیکن غالبا شرح لغات را از دید اهل لغت یافته و اگر در شرح بعضی لغات، به حدیث استناد شده، به منظور تأیید معنای لغوی آن واژه بوده است و چه بسا معصوم علیه السلام در شرح لغتی به مصداق و تأویل آن نیز اشاره نموده است که از دید اهل لغت، دور مانده است و در نتیجه، به کتب تفسیر رجوع نموده و در این میان، تفاسیر مأثور بیش از منابع دیگر مورد استفاده قرار گرفته است و به منظور شرحی همه جانبه به تفاسیر مأثور اهل سنت نیز رجوع نموده و احادیثی را که در شرح لغتی بیان داشته اند، نقل نموده است. در این پایان نامه با تکیه به تفاسیر روایی شیعه، همچون: نورالثقلین، البرهان، تفسیر القمی و نیز تفاسیر روایی اهل سنت، همچون: الدرّ المنثور، واژه های دو سوره فاتحه و بقره بر اساس ترتیب الفبا، شرح و تبیین شده است. فراهم آورنده پایان نامه در نظر داشته این کار را تا پایان قرآن دنبال کند؛ امّا چنان که در مقدمه آورده، به علت گستردگی کار و محدودیت زمانی به همین دو سوره بسنده کرده است.

شفاعت در قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام

۷۳. شفاعت در قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام، نهلا- غروی نایینی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: آیه الله ابوالقاسم خزعلی، استاد مشاور: ...، ۱۳۶۸، ۱۷۲ص. شفاعت، از مهم ترین مسائلی است که طی قرون متوالی دست خوش تطوّرات و انحرافات فراوان گشته است. در نهایت امر نیز فرّق مختلف اسلامی، همه به نوعی آن را پذیرفته اند؛ اما هر یک، عقاید دیگری را نادرست دانسته و او را کافر و مشرک شمرده است. از آن جا که شیعیان، بر اساس برداشت صحیح از مفهوم شفاعت، از فیض توّسل به سخنان امامان علیهم السلام و اولیاء الله بهره ور بوده اند، بالطبع مورد بغض و دشمنی بیشتری نیز قرار داشته اند. این پایان نامه با بررسی و تحقیق در مسئله شفاعت به کمک آیات و احادیث معصومان علیهم السلام، ابهامات و اتهامات را از دامان این حقیقت اسلامی زدوده و سیمای زیبا و راهگشای آن را به پویندگان راه حق، نشان داده است. در این مجموعه، ابتدا معانی لغوی و اصطلاحی شفاعت بیان شده و سپس، آیات قرآن و روایات رسیده از معصومان علیهم السلام و گفتار بزرگان دین درباره آن بیان شده و بحث با بررسی مختصری از عقاید مختلف درباره شفاعت به پایان رسیده است. نویسنده، در آغاز شفاعت را دارای انواعی دانسته و برخی از آنها را نادرست و غیرموجود در دستگاه الهی و ساخته دست تحریفگران برشمرده است. سپس به تقسیمی دیگر، شفاعت را به دو قسم تکوینی و تشریحی تقسیم کرده و برای هر دو قسم، مثال هایی از آیات و روایات آورده است. در بخش دیگری از پایان نامه، آیات درباره شفاعت، به دو قسم آیات نفی و آیات اثباتی تقسیم شده است. در نظر نویسنده، آیات نفی، آیاتی است که شفاعت را فقط به اذن خدا می داند و بیشتر این آیات در باب تعرّض به یهود و ادعاهای آنان آمده است. آیات اثبات نیز بر دو قسم است: یک قسم در مورد اثبات اصل شفاعت است و قسم دوم، درباره اختصاص شفاعت به خدا. شأن شفاعت، شفاعت اولیا و اذن الهی از دیگر مباحث این بخش است. نویسنده، در ادامه به شرایط شفاعت و شفیع می پردازد. به گفته وی، در آیات و روایات، شفیع باید دارای شرایطی چون اطاعت از خدا، ایمان به رسول او و عمل صالح باشد. بخش دیگر این مجموعه، درباره حدود شفاعت و کسانی است که مورد شفاعت واقع نمی شوند. نویسنده می کوشد به این پرسش پاسخ دهد که: آیا شفاعت، فقط در دنیاست و یا در برزخ و قیامت نیز موضوعیت دارد؟ وی همچنین آثار تربیتی شفاعت را بررسی می کند. در بخش دیگر، نگارنده، شفاعت را از دیدگاه سایر ملل، ادیان و مذاهب بررسی نموده و به رواج قسمی از شفاعت مردود در بین این ادیان و مذاهب، اشاره کرده است. نویسنده، در قسمت پایانی این مجموعه به بیان ادعای منکران شفاعت پرداخته و ضمن ایراد ادعای بعضی از رهبران وهابیت و ردّ استدلالات آنان به تحقیق خود پایان داده است.

شناخت و تحلیل مکتب حدیثی قم از آغاز تا قرن پنجم هجری

۷۴. شناخت و تحلیل مکتب حدیثی قم از آغاز تا قرن پنجم هجری، محمدرضا جباری، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی، اساتید مشاور: دکتر محمدعلی مهدوی راد و دکتر نهال- غروی نایینی، ۱۳۷۹، ۴۴۷ ص. شناخت و تحلیل مکاتب حدیثی شیعه که یکی از مباحث مهم و ضروری در موضوعات مربوط به تاریخ و رجال است و همچنین مکتب حدیثی قم، با داشتن ویژگی‌هایی از دیگر مکاتب حدیثی شیعه همچون مکتب مدینه، کوفه، بغداد، ری و خراسان متمایز است. ویژگی‌های این مکتب و وجه تمایزات آن، موضوع مورد بحث این تحقیق است. معرفی کثرت محدثان این حوزه حدیثی، اقدامات مفید آن در تدوین برخی از مجموعه‌های گران سنگ حدیثی، اهتمام شدید بر حفظ سلامت احادیث از آسیب خلط با احادیث ضعیف و غلوآمیز، مقابله با ناقلان این گونه احادیث، گرایش به حدیث یا اخباریگری و پرهیز از دخالت مستقیم عقل در نقادی و فهم شریعت و تکیه بر متون دینی، و بسیاری از مسائل دیگر، از مهم‌ترین ویژگی‌های محدثان مکتب قم بوده است. این پایان‌نامه، از یک مقدمه و هشت فصل فراهم آمده است. نگارنده، در مقدمه، ضمن اذعان به اهمیت و موقعیت خاص این بحث و ویژگی‌های خاصیتی که مکتب حدیثی قم نسبت به سایر مکاتب دارد، اشاره‌ای اجمالی به این وجه تمایز نموده و ضمن گوشزد نمودن ضرورت بحث و کاوش در مورد این حوزه مهم حدیثی، رسالت پژوهشی خود را برآوردن چنین مطلبی عنوان می‌کند. در فصل اول، در مباحث مقدماتی ضرورت، اهمیت و هدف تحقیق و سؤالات و فرضیات تحقیق، روش و نوع تحقیق، و سابقه و منابع و مطالعات مربوط به این تحقیق، توضیح داده شده است. در فصل دوم، به طور اجمالی مکاتب حدیثی شیعه در چهار قرن اول هجری معرفی شده و بر کیفیت شکل‌گیری مکاتب حدیثی شیعه گذری شده است. نخستین بحث در این مقوله، سیر تحولات مکتب حدیثی مدینه تا عصر امام باقر و امام صادق علیهما السلام و اوج آن تا عصر امام کاظم علیه السلام است. در این زمینه به مسائلی از قبیل: تدوین و تبویب احادیث در مکتب حدیثی مدینه، خطر غالیان و جاعلان در این مکتب، آثار برجسته حدیثی این مکتب و مکتب حدیثی مدینه تا عصر امام رضا علیه السلام پرداخته شده است. نویسنده، در قسمت دیگری از این فصل، به بررسی مکتب حدیثی کوفه و منشأ پیدایش و جهت‌گیری فکری این مکتب و کثرت محدثان کوفی و نقش ائمه علیهم السلام در آن، تدوین کتب و اصول حدیثی، توجه به روایات علاجیه و بروز برخی جریانات انحرافی در کوفه پرداخته است. قسمت سوم این فصل، به بررسی مکتب حدیثی قم و ری اختصاص دارد. نگارنده، ضمن اشاره به این که قم و ری، جانشین و میراث‌دار مکتب حدیثی کوفه اند، سابقه تشیع در ری، درگیری‌های فکری و عقیدتی در آن‌جا، گرایش به سمت مباحث اصول دین، قلت واسطه در احادیث، نقش دولت آل بویه در تقویت مکتب ری، تدوین و تنظیم و تبویب احادیث، و گرایش به روش‌های تعقلی در این دو مکتب را بررسی نموده است. در بخش چهارم، بحث از مکتب حدیثی خراسان به میان آمده و ضمن نگرشی بر سابقه تشیع در این خطه و فعالیت‌های حدیثی در آن، به نقش امام رضا علیه السلام در پویایی مکتب خراسان پرداخته شده و با بیان کثرت محدثان شیعه و بروز جریانات انحرافی و روابط این مکتب با دیگر حوزه‌های حدیثی، وضعیت مکتب خراسان در قرن چهارم و پس از آن مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. بخش پنجم، درباره مکتب حدیثی بغداد بحث شده است. در این بخش نیز به پیدایش و گسترش این مکتب، رشد فزاینده محدثان در آن، نقش آل بویه در تقویت این مکتب حدیثی در قرن چهارم، و موقعیت این مکتب حدیثی در عصر شیخ طوسی پرداخته شده است. فصل سوم، درباره جایگاه و اهمیت قم و

امتیازات قمیان و مکتب حدیثی قم است. نگارنده، ضمن بررسی تاریخ تشیع در این خطه و نقل روایات متعدّد از امامان شیعه در فضیلت قم و قمیان، متقابلاً- میزان محبّت و ولایت این مردم را نسبت به ائمه علیهم السلام و ایستادگی آنان را در برابر خلفای اموی و عباسی عنوان کرده و جایگاه ممتاز قم و محدّثان آن را نزد دیگر محدّثان و دانشمندان شیعی تفسیر می کند. وی در این بخش، مرجعیت علمی حوزه قم و محدّثان و تلاش ها و حسّاسیت شدید محدّثان قم در قلمرو حدیث را از نکات شایان توجه ذکر کرده و ضمن برشمردن تبخّر قمی ها در ضمن علم حدیث و دیگر علوم، آثار برجسته آنان را آورده و با بیان مخالفت شدید قمی ها با نقل اخبار ضعیف و غلوآمیز، موقعیت حدیث در این منطقه را بازگو نموده است. فصل چهارم، در زمینه روابط حدیثی متقابل بین محدّثان قم و دیگر مناطق است که وضعیت محدّثان قم را از قرن دوم تا چهارم هجری و رابطه آنان را با دیگر محدّثان عنوان کرده است. پس از آن در فصل پنجم، به معرفی مشایخ حدیث و فقهای قم پرداخته است. فصل ششم، درباره آثار حدیثی محدّثان قم است. در این فصل، فهرستی از این آثار در موضوعات مختلف، ارائه شده است. یکی از این موضوعات، مکتب حدیثی و جوامع حدیثی قمی هاست. در فصل هفتم، ویژگی ها و مبانی فکری موجود در مکتب حدیثی قم، مورد بررسی قرار گرفته که عمدتاً حول محور حدیث گرایی و پرهیز از عقل گرایی و رأی و اجتهاد و پرهیز نمودن از ذکر احادیث ضعیف و غلوآمیز دور می زند. فصل هشتم، گذری دارد بر سیر تقابل دو جریان اهل حدیث و اهل رأی و اجتهاد در عالم اهل سنّت و شیعه، انزوای اهل حدیث و غلبه اصحاب رأی در کوفه و حتّی حجاز، نقد اجتهاد حنفی، نقل جریان سنّت گرا در عصر حضور، موضع امامان شیعه علیهم السلام در برابر دو جریان عقل گرا و نقل گرا، و علل رویکرد قمی ها به نص گرایی.

شورا در فتوا

۷۵. شورا در فتوا، حمید شهریاری، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: آیه الله محمد هادی معرفت، استاد مشاور: آیه الله سید کاظم حائری، ۱۳۷۴، ۳۰۰ ص. یکی از مباحث مهم درباره مقام منیع و شامخ مرجعیت و فتواست که در بلندای تاریخ شیعه، چون دژی مستحکم، سر بر آسمان برافراشته تا پاسداری از گوهر وحی و دیانت را برعهده گیرد. در این راستا، با مراجعه به کتبی به نام «رساله احکام» که معروف و مشهور بین عام و خاصّ است، می توان به آرا و دیدگاه های فقها و مراجع عصر کنونی دست یافت. در عصر ارتباطات، حتّی می توان گفت کار از این هم راحت تر است و در وضع کنونی، تأثیر بسزایی در این امر نهاده است. یکی از مسائلی که بر اثر رشد روزافزون کتبی و کیفی حوزه های علمیه و پیشرفت وسائل ارتباط جمعی پدید آمده است، اختلاف فتوا بین مراجع و صاحبان فتواست، و این امر، مشکلاتی را برای امت واحد اسلامی پدید آورده است. این پایان نامه، جستاری در گفتار شهید مطهری در این باب است که می گوید اگر شورای علمی در فقاهت پیدا شود و اصل تبادل نظر به طور کامل، جامه عمل بپوشد، گذشته از ترقّی و تکاملی که در فقه پیدا می شود، بسیاری از اختلاف فتواها از بین می رود. نگارنده نیز پیرو این گفتار، در پایان نامه خود، برای بررسی این امر، ابتدا نگاهی مستقل به عنصر شورا و مفهوم آن از دیدگاه فقهی دارد و نحوه تحقّق شورا در امور مختلف و نیز موارد آن را در آیات و روایات، بررسی می کند و سپس به ادله باب اجتهاد و تقلید پرداخته و ضمن اشاره ای اجمالی به تاریخچه بعضی مسائل، به سعه و ضیق آن ادله نسبت به مورد بحث، یعنی شورا در فتوا می پردازد. وی، همچنین صورت های مختلف این شورا را نیز مشخص نموده و سعی بر آن دارد که مقبولیت فقهی آن را ارزیابی کند. در این خلال، اشکالاتی را که به این نظریه شده، مورد بررسی قرار داده و ادله ای که دلالت بر نوعی الزام نسبت به تشکیل شورای فقهی دارد، بررسی کرده است. از مباحثی که در این پایان نامه مدّ نظر است، نحوه اداره شورا است که در آن، چگونگی تشکیل شورا و اداره و ادامه کار آن را بررسی می کند و از آن جا که این امر مربوط به مسائل نسبتاً اجرایی طرح یاد شده و محتاج نظام مندی عملی حوزه های علمیه است، تنها به بحثی اجمالی و راهگشا در خاتمه اکتفا نموده است. این پایان نامه، یک مقدمه و سه فصل دارد. در مقدمه، نگارنده، درباره ضرورت بحث و طرح موضوع و سؤالات اساسی درباره بحث و تفسیر واژه های کاربردی بحث کرده است. در فصل اوّل با عنوان «شورا و مشورت»، در باب معنای لغوی و ریشه ای واژه «شوری» در قرآن و روایات و نیز نقش شور و مشورت در بنای عقل، بحث شده است. در فصل دوم، ادله اجتهاد و تقلید از آیات قرآن و روایات و دلیل عقل و بنای عقلا، استقصا و وجه استدلال توضیح داده شده است. بحث در فصل سوم، مربوط به اختلاف فتواست که نگارنده، صورت های مختلف مسئله را مطرح کرده و درباره هر یک به بحث و بررسی پرداخته است. صورت اوّل، صورت تساوی مجتهدان است که خود، ادله ای در این زمینه دارد. صورت دوم، اعلمیت یک طرف است که در این صورت، باید شرایط اعلمیت، تاریخچه بحث، ادله ترجیح قول اعلم از روایات و اجماع و بنای عقلا، مورد بررسی قرار گیرد. در خاتمه بحث نیز بحث ولایت و شورا در فتوا طرح شده و درباره پیشنهاد عملی در این زمینه و انتخاب اعضای شورا و نحوه عملکرد و ارتباط آنها با ولایت، مطالبی آمده است.

عدل از دیدگاه آیات و روایات و فقه در ابواب مختلف از نظر شیعه

۷۶. عدل از دیدگاه آیات و روایات و فقه در ابواب مختلف از نظر شیعه، عبدالمحمد رستاد، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر عباسعلی دادخواه، استاد مشاور: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، ۲۱۵ص، دست نویس. این تحقیق، در باب مسئله عدل از دیدگاه آیات و روایات و ابواب مختلف فقه شیعه، بررسی می نماید. عناوینی چون: تعریف عدالت به حُسن ظاهر یا مَلَکه یا امور دیگر، تساوی یا اختلاف لسان آیات و احادیث و فتاوی فقها در زمینه عدالت، شرط بودن یا نبودن مرّوت در معنای عدالت و تبیین معنای مرّوت، قابل زوال بودن یا نبودن عدالت و توضیح اسباب سلب عدالت، از عمده مسائل مطرح شده در این تحقیق است. این پایان نامه از هشت فصل تشکیل شده است: فصل اوّل که با مقدمه ای آغاز شده، به تاریخچه بحث، توضیح اصل مسئله و پرسش های مطرح شده در بحث و اهمّیت بحث مطرح، یعنی عدالت، پرداخته شده و در پایان نیز چند اصطلاح در این زمینه تعریف شده است. فصل دوم، درباره سیر مطالعه محقّق در موضوع مورد نظر است. در فصل سوم، روش، رهیافت، طرح و فن تحقیق و طرح تحلیلی در این بحث، بیان شده است. فصل چهارم، به بیان اهمّیت عدل از نظر آیات و روایات اختصاص دارد. در این فصل، محقّق بر آن است تا با بهره گیری از آیات و روایات، ارزش و اهمّیت عدل را که یکی از امور موافق فطرت و زندگی انسان است مورد بررسی و قرار دهد، تا لطافت و شیرینی حیات در سایه گسترش عدل، معلوم شود، و در صورت سلب عدالت، مشخص گردد که چه مشکلات و مصائبی دامنگیر زندگی بشر خواهد شد. فصل پنجم، در باب نظریات سه گانه فقهای شیعه در مورد عدل است. فصل ششم، درباره «مرّوت» است؛ چرا که بسیاری از فقها، مرّوت را در معنا، عدالت شرط دانسته اند. در این فصل کوشیده شده تا معنای مرّوت از دیدگاه فقهای شیعه مورد بررسی قرار داده شود. در فصل هفتم، به مناسبت، سعی شده تا گناهان کبیره که موجب سلب عدالت از فرد می گردند و همچنین، آیات و روایات و اخباری که در همین زمینه وارد شده است، مورد بحث و بررسی قرار گیرد. در فصل هشتم، آیات و روایات درباره عدل آورده شده است. نگارنده در این فصل، در صدد کند و کاو در مورد این پرسش است که آیا لسان آیات و روایات در زمینه عدل، در تمام موارد، یکسان است یا این که مسائل و موضوعات فقهی اهم و مهم دارد و در هر مورد، متفاوت اند.

عصمت ائمه عليهم السلام در آيينه عقل و نقل

۷۷. عصمت ائمه عليهم السلام در آيينه عقل و نقل، محسن ابراهيمی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: دکتر سید مصطفی محقق داماد، [بی تا]، ۲۲۱ص. موضوع پایان نامه، عصمت امامان شیعه عليهم السلام در آيينه عقل و نقل است. نگارنده، در بخش «عصمت در آيينه عقل»، مباحثی همچون: معقول بودن این باور دینی و ایمانی و همخوان بودن آن با خرد، ابعاد و مراتب آن، رابطه عصمت با اختیار و منشأ اختیاری آن و منشأ جبری پنداشتن این عقیده و پیامدهای آن و در نهایت، بررسی دلایل عقلی عصمت را مطرح نموده است. نگارنده، در بخش «عصمت در آيينه نقل»، این تفکر را بر قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و اخبار معصومان عليهم السلام، بدون تفاوت بین ادله اثبات کننده و نافی عصمت، عرضه کرده و سپس، نتیجه این عرضه را بیان داشته است. وی در روش عقلانی و نقلی به کار گرفته شده در پژوهش خود، تنها از روش توصیفی استفاده نکرده، بلکه روش تحلیلی نقدی، مدّ نظرش بوده است. بدین جهت با دید تحلیلی و با نگاه نقّادانه به مباحث این پژوهش نگریسته است. این پژوهش، یک پیش گفتار و سه بخش دارد. در مقدمه، موضوع، روش، پیشینه، پیش فرض ها، و دشواری ها و نوآوری های پژوهش بیان شده است. در بخش اول که خود مشتمل بر دو فصل است از حقیقت و چیستی عصمت و تاریخچه آن بحث شده، که از معانی لغوی آن در کتب لغت، قرآن و اخبار، آغاز شده و به معنای اصطلاحی آن از دیدگاه متکلمان، اشاعره، عدلیه و حکما پایان پذیرفته است. اشاعره، عصمت را به قدرت بر اطاعت یا عدم آفرینش گناه تعریف کرده اند که آن هم مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. سپس، تعاریف هفتگانه متکلمان عدلیه که بر محور لطف می چرخد بررسی شده و پس از آن، نظریات حکما بیان شده است و در نهایت، حقیقت عصمت بر اخبار عرضه شده و تعریفی از آن اتخاذ شده و در پایان فصل هم واژه های معادل عصمت از دیدگاه متکلمان یادآوری شده است. در فصل دوم، از عقیده به عصمت در چهار دین الهی: زرتشت، یهود، مسیحیت و اسلام، سخن به میان آمده تا روشن گردد که این عقیده، ساخته و پرداخته شیعه نیست. نگارنده در بخش دوم، عصمت را بر عقل، عرضه کرده و مباحث آن را در چهار فصل، سامان داده است. در فصل نخست، از امکان سازگاری عصمت با بشر سخن رانده، و ادله منکران عصمت را نقد و تفسیر نموده است. در فصل دوم، ابعاد و مراتب عصمت امامان و اقوال اندیشمندان شیعه در این زمینه را بررسی کرده، و در سومین فصل نیز که درباره عصمت و اختیار و رابطه این دو با هم است، مباحثی از قبیل: منشأ جبری پنداشتن عصمت و پیامدها و مفساد آن، منشأ اختیاری عصمت، اکتسابی یا موهبتی دانستن منشأ عصمت، عصمت در کودکی و نسبت عصمت از سهو و نسیان با اختیار را مورد تحلیل و بررسی قرار داده است و منشأ عصمت را در علم خاص معصومان دانسته و به نقد و بررسی دیگر نظریات پرداخته است. در آخرین فصل این بخش هم دلایل عقلی عصمت را مورد کاوش قرار داده که دلالت برخی از آنها بر تمام مدعا ناتمام دانسته شده و دلالت برخی دیگر پذیرفته شده است. نگارنده، در بخش سوم، عصمت را بر آيينه نقل عرضه کرده و در سه فصل به بحث درباره آن پرداخته است. در نخستین فصل، عصمت امامان از دیدگاه قرآن مورد بررسی قرار گرفته و در این زمینه، تنها به آیات امامت، اولی الامر و تطهیر بسنده نموده است. وی، در فصل دوم، به بررسی عصمت از دیدگاه اخبار و روایات پرداخته و از مجموع اخبار، تمام ابعاد و مراتب عصمت امامان عليهم السلام را نتیجه گیری کرده است. آخرین فصل این پژوهش، به پرسش و پاسخ اختصاص دارد که بسیاری از اشکالات عقلی و نقلی عصمت، در این فصل، مورد بررسی و نقد قرار گرفته است.

علم لدنی در قرآن و حدیث

۷۸. علم لدنی در قرآن و حدیث، زهره سادات میرترابی حسینی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر محمد کاظم شاکر، استاد مشاور: دکتر عبدالله محمدی اصفهانی، ۱۳۷۸، ۱۸۰ص. نگارنده، در این پایان نامه برای ارائه بحث نقلی درباره علم لدنی، نخست، کاوشی در حقیقت علم و اقسام آن از نگاه قرآن و سنت، اندیشمندان کلام و فلسفه و عرفان و دانشمندان علم جدید نموده است. سپس با تحقیقی در آیه ۶۵ سوره کهف و به مدد تفاسیر و اخبار اهل بیت علیهم السلام، علم لدنی را به افاضه بی واسطه دانش از ناحیه خداوند بر برخی بندگان شایسته، تعریف کرده است. یعنی خداوند، برخی افراد را به سبب شایستگی و صلاحیتی که دارند، برای بهره مندی از نعمتی ویژه برگزیده و آنان را بدون آن که مراحل عادی کسب علم را طی کنند، بر اموری اعم از غیب یا شهادت، آگاه می گرداند. پس باید دید حقیقت علم لدنی چیست و متعلق آن کدام است؟ راه وصول به آن چیست و چه کسانی از آن بهره مند شده یا می شوند؟ آیا بهره مندی از این علم، در انحصار طبقه، گروه یا افراد خاصی است، یا برای نیل به آن، مقدمات و شرایطی وجود دارد که همگان با تحصیل مقدمات و احراز شرایط می توانند از آن بهره مند شوند؟ اگر چنین است، آن مقدمات و شرایط چیست؟ و نهایت این که در مرحله وقوع، این موهبت عظیم، نصیب چه کسانی شده است؟ این پایان نامه، از یک مقدمه و سه فصل و یک خاتمه تشکیل شده است. نگارنده، در مقدمه، با طلیعه قراردادن آیاتی از سوره علق، علم لدنی را تعریف کرده و حدود و ابعاد آن را روشن ساخته است. سپس با بیان این مطلب که چون گاهی متعلق علم لدنی از امور غیبی است، به بررسی موضوعاتی در زمینه علم غیب پرداخته و به تناسب موضوع، درباره وحی، الهام و تحدیث نیز اشاراتی دارد. فصل اول، درباره حقیقت علم و اقسام آن است. در این فصل، عناوینی چون معناشناسی علم در لغت و اصطلاح و کاربردهای آن، واژه های معادل، کیفیت حصول و ابزارهای شناخت علم وجود دارد. نگارنده، با اشاره به کاربرد واژه علم و مترادفات آن در قرآن مجید و کلام معصومان، آیات و روایاتی را در این زمینه آورده و توضیح داده است. فصل دوم، در باب حقیقت علم لدنی است. در این فصل نیز با تحقیقی در آیه شریف ۶۵ سوره کهف و بیان مفسران درباره علم لدنی حضرت خضر علیه السلام، مبحث آغاز شده است. در بخش های بعدی، علم لدنی در کلام معصومان و در اصطلاح عرفا، تعریف علم لدنی، علم غیب و اقسام آن، علم غیب در قرآن، طرق اخذ علوم غیبی و منابع و مآخذ علم غیب معرفی شده است. فصل سوم پایان نامه با عنوان کلی «بهره مندان از علم لدنی» آغاز شده است. در این فصل، دو دیدگاه درباره علم لدنی توضیح داده شده است. در دیدگاه اول، عنوان شده نظر به این که باب الهام و اشراق مسدود نبوده، پس همگان با احراز صلاحیت های لازم می توانند از این راه به معارفی دست یابند. دیدگاه دوم این که برخی با تکیه بر غیر اکتسابی بودن علم لدنی، منکر وجود هر نوع مقدمات و شرایط برای تحصیل آن و بالتبع، منکر امکان دستیابی به چنین موهبتی برای عموم هستند، که با بررسی و پاسخ استدلالات این دیدگاه، مصادیقی در ردّ بر این مدعا به عنوان شاهد بیان شده است. در ادامه، نگارنده با استشهاد به شواهدی از علم پیامبران، این ویژگی را منحصر در آنان ندانسته و ویژگی های علمی ائمه علیهم السلام را نیز از همین باب توضیح می دهد، و با استناد به آیات و روایات، شبهات موجود در این زمینه را نیز دفع می کند. خاتمه پایان نامه نیز یک جمع بندی کلی از مباحث موجود است که با مباحثی از این دست به پایان برده است که: علم لدنی افاضی، غیر اکتسابی و حضوری است، علم لدنی عاری از محدودیت ها و معایب علوم کسبی است، علم لدنی با فضیلت و کرامت است، متعلق علم لدنی، گاه از امور غیبی و گاه از مشهودات است،

علم لدنی نسبی و مقول به تشکیک است، و هر کس با احراز شرایط می تواند از علم لدنی بهره مند شود.

فتنه از نگاه قرآن و حدیث

۷۹. فتنه از نگاه قرآن و حدیث، علی اصغر یساقی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمدعلی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمدباقر حجّتی، ۱۳۷۹، ۱۹۴ص. بیان نظرها و دیدگاه های مفسّران از فتنه و تبیین درستی و نادرستی آنها، همچنین تحقیق در این که مراد خداوند از بیان فتنه چیست و معنای اصلی آن با توجه به قرآن و حدیث کدام است، و بیان ابزار و لوازم فتنه و پیامدهای آن، و نشان دادن موضع مؤمن در رویارویی با فتنه و جریان های برخاسته از آن، هدف نگارنده پایان نامه است. فتنه، در میان مفاهیم قرآنی از اهمیتی ویژه برخوردار است. در آیات قرآنی از جمله فلسفه نهایی جهاد، رفع فتنه دانسته شده است. برخی از مفسّران، فتنه را شرک دانسته اند و کسانی، حکم کافر بودن فتنه گر را داده اند. مفسّرانی، جوّ خفقان و برخی فضایی آلوده و شبهه ناک را بر فتنه بار کرده اند. این گونه گونی دیدگاه ها بین مفسّران، ناشی از فضای فرهنگی و سیاسی و اجتماعی ای است که آنان را به این اندیشه سوق داده است، و شاید هم فهم ویژه آنان از واژه های در بستر فرهنگی خاصی به این امر، منتهی شده است. این پژوهش، در پنج فصل سامان یافته است. نگارنده، فصل اول را با مقدمه آغاز نموده و در آن، کلیات بحث را مطرح کرده است. سپس به تبیین معنای فتنه پرداخته و آن را در میان مفاهیم قرآنی و فهم واژگان آن در بحث های فرهنگی از اهمیت خاصی برخوردار دانسته است. وی با بیان فرضیات و کاربرد اصطلاحی این واژه و بیان ویژگی های آن، هدف از تحقیق در این مورد و روش تحقیق خود را بیان کرده است. فصل دوم، درباره کاربرد معنای فتنه در قرآن است. فتنه در قرآن با لغت های مترادفی استعمال شده، که لغات ابتلاء، امتحان از آن جمله است. در قسمت دوم این فصل، دیدگاه مفسّران در این باب بررسی شده، که تقریباً بیشتر این فصل، شامل آیات قرآن کریم و دیدگاه های تفسیری می شود. پپ فصل سوم، درباره اسلام و فتنه بنی امیه است. در این فصل، نگارنده با اشاره به آیات مربوط به بحث و پیشگویی های قرآن درباره فتنه امویان، نظر مفسّران را در باب تفسیر این آیات بیان می کند. نگارنده، در بخش دیگر، مسئله آینده نگری پیامبر اکرم و هشدار آن حضرت را در باب وقوع فتنه بعد از خود آورده و در یک نگاه، نمادهای فتنه در عرصه عمل را معرفی می کند. وی در این راستا، علّت مصداق قرار گرفتن بنی امیه را به عنوان فتنه، مطرح کرده و بحث دگرگونی در نحوه گزینش خلیفه و تبدیل خلافت به سلطنت را از عوارض این فتنه برمی شمارد. اما مطلب مهم این که این تحولات در سایه جعل حدیث و فضیلت تراشی در قالب حدیث صورت می گرفت و از طرفی، برای به کرسی نشاندن اهداف خود از صاحبان اصلی این منصب ها شخصیت زدایی می نمودند، و این حيله را با وجود جوّ خفقان و فریب دادن شخصیت های برجسته علمی و دینی و به توهم انداختن افکار عمومی و خلاصه، در آمیختن حقّ و باطل صورت می دادند. فصل پنجم، در زمینه خاستگاه های فتنه و راه های رهایی از تنگنای فتنه هاست، این فصل، از بخش های متعددی، مانند: شناخت خاستگاه های فتنه، پیروی از خواهش های نفسانی، بدعت ها و نوآوری های بی بنیاد، و راه های نجات از تنگنای فتنه ها تشکیل شده است.

فقر و غنا در قرآن و حدیث

۸۰. فقر و غنا در قرآن و حدیث، محمّد کاظم شاکر، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید جعفر سامی الدبونی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۷۰ ، ۲۵۱ ص. آنچه نگارنده در این پژوهش بدان پرداخته، بررسی و معرفی چهره ترسیم شده از فقر و غنا در قرآن و حدیث است که چشم انداز کلی اسلام درباره این موضوع و مسائل دیگر مربوط به آن، تنظیم گردیده است. ابتدا درباره روش استنباط از قرآن و حدیث در پدیده های اجتماعی (نظیر فقر و غنا) بحث شده و سپس، تک تک آیاتی که در آنها لفظ فقر و غنا یا فقیر و غنی و یا کلمات مرادف آنها آمده، مطرح شده و درباره هر یک، توضیح لازم داده شده است و در پایان، اصول و نتایج کلی ای که از این آیات استنباط می شود، بیان شده است. نتیجه کلی بحث این است که فقر، فقط یک مسئله فردی نیست؛ بلکه یک بلای اجتماعی است که با ارائه طرح ها و تبیین جهت گیری اقتصاد اسلامی در راستای حفظ منافع محرومان و گسترش مشارکت عمومی آنان و مبارزه با زراندوزان، بزرگ ترین هدیه و بشارت آزادی انسان از اسارت فقر و تهی دستی به شمار می رود. مطالب این پایان نامه، در یک مقدمه و سه فصل آورده شده است. نگارنده، در مقدمه، اهمیت مال و ثروت و درجه اعتبار آن را از نظر اسلام و اقتصاد اسلامی بررسی نموده و با بهره گیری از آیات قرآن کریم، شیوه مواجهه اسلام با ثروت را بیان کرده و در ذیل آیات، به سخن معصومان علیهم السلام نیز تمسک جسته و در ادامه، به ریشه یابی علت فقر تهی دستان پرداخته است. فصل اول این جستار، درباره اصول و کلیات روش استنباط قرآن و حدیث درباره پدیده های اجتماعی، بویژه فقر و غناست. نویسنده، معتقد است در نظام توحیدی، عدل و قسط و توازن، چنان نمایان است که گویی خداوند، همه عالم و آدم و تکوین و تشریح و دنیا و آخرت و آسمان و زمین را تنها با خمیرمایه عدل و قسط و میزان، سرشته است. فصل دوم پایان نامه، درباره فقر و غنا در قرآن کریم است. نویسنده بر آن است که نحوه مطرح شدن فقر و غنا در آیات قرآن کریم و موضع قرآن در این باره را بررسی کند. وی قبل از ورود به این بحث، ابتدا معنای لغوی «فقر» را از کتب لغت آورده و سپس، موارد استعمال آن را در آیات قرآن، متذکر شده و در ادامه نیز درباره ریشه لغوی غنا و کاربرد آن در آیات، بحث نموده و وجه تمایز فقر و غنای ممدوح از غیر ممدوح را توضیح داده است. وی می کوشد تبیین کند که صرف جمع شدن مال در جایی، دلیل مدح و ذم آن شمرده نمی شود و تکاثر در اموال، هنگامی مذموم است که از چارچوب قوانین الهی بیرون باشد. پپ فصل سوم پایان نامه، درباره فقر و غنا در روایات است. در این بخش، تعدادی از روایات منقول در کتب حدیث شیعه و سنی درباره فقر و غنا و فقیر و غنی، همراه با اندکی بحث و نظر درباره آنها، آمده است. نویسنده، این احادیث را به دو دسته تقسیم می کند: دسته ای که فقر را مذموم شمرده و آثار سوء فقر را بیان کرده اند؛ و دسته ای که فقر را خزانه ای از خزاین الهی و رحمتی از جانب پروردگار می دانند و آن را عامل سعادت شمرده اند. پس از آن، نظر علما و فقها را در باب جمع بندی این روایات عنوان کرده و تعارض آنها را به این شیوه، برطرف ساخته است.

فلاح و فوز در قرآن و حدیث

۸۱. فلاح و فوز در قرآن و حدیث، علی اکبر شایسته نژاد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۷۲، ۲۴۴ ص. نگارنده در این پایان نامه، نخست به بررسی مفاهیم لغوی هر یک از واژه های «فلاح» و «فوز» پرداخته و مقایسه ای میان آن دو به عمل آورده است. سپس به طور مشروح، در باب عوامل و موجبات رستگاری مطالبی آورده و از امتیازات فائزان و موجبات و نتایج رستگاری سخن گفته است. مقایسه میان فلاح و فوز و وجوه تشابه و امتیاز آنها، در باب از نکات دیگر بررسی شده در این پایان نامه است. در پایان نیز نگارنده، بحث مختصری در باب عوامل سعادت آفرین انسان در کشمکش با دنیای فن آوری و لزوم بهره گیری از قرآن و ائمه علیهم السلام برای رستن از هر نوع قید و بند اسارت و ورود به زندگی انسانی نموده است و ضرورت انطباق صورت انسانی با سیرت، و ظاهر با باطن را یادآور شده است. در این مجموعه، برای بررسی موضوع، نخست، آیات و روایات مربوط پژوهش شده و سپس، نکات تفسیری آنها مطرح شده و علاوه بر استفاده از معاجم، بحث های مرتبط به موضوع نیز آمده است. این پایان نامه، در چهار فصل، متشکل از بخش های مختلف، تنظیم شده است. فصل اول به فلسفه اخلاق و تفسیر موضوعی آیات مربوط به این موضوع می پردازد و ضمن ترتیب دادن آیات همگون، شیوه محوریابی در آیات و دستیابی به عناوین نو را نیز یادآور می شود. نویسنده، در ضمن و به تناسب بحث، تفسیر موضوعی، تاریخچه پیدایش و روش های آن را بر چهار پایه خدامحوری، تسلسل طبیعی، موضوع مداری و توحیدگرایی عنوان کرده و مشکلات این نحوه تفسیر را بررسی کرده است. وی در ادامه این فصل، به بررسی مفهوم «فوز» و «فلاح» در لغت عرب و قرآن کریم و شعر و ضرب المثل پرداخته و استعمال «فلاح» و «فوز» را در آیات قرآن، مقایسه کرده است. فصل دوم، از دو بخش تشکیل یافته است. بخش اول به عوامل و موجبات رستگاری می پردازد. این عوامل عبارت اند از: تکامل اعتقادی در توحید و نبوت و معاد که با ضعف در هر کدام از اینها، رسیدن به رستگاری بی نتیجه می ماند و نتیجه آن، معکوس خواهد بود. بخش دوم، نمای کاربرد «فلاح» در قرآن است. این نما، جدول بندی شده و به صورت موضوعی، در دو موضوع اصلی و فرعی، با یادآوری نام سوره و شماره آیه، عرضه شده است. فصل سوم پایان نامه نیز در دو بخش تألیف شده است. بخش اول، تبیین «فوز» و مقایسه دو واژه «فوز» و «فلاح» و کاربرد این دو در قرآن است. فوز از دیدگاه مادیگرایان و مال پرستان، فوز در سایه تلاش، کار و کوشش، اثر گریز از دنیا در رسیدن به فلاح و فوز، امتیازات فائزان و موجبات فوز، عناوین این بخش اند. بخش دوم نیز به نمای کاربردی آیات فوز در قرآن، به همراه نمای موضوعی مطالب این قسمت می پردازد. نویسنده، در فصل چهارم، به طور مختصر رابطه فلاح و فوز را بررسی کرده و مباحث خود را با جمع بندی کوتاهی پایان داده است.

قرآن در صحیفه سجادیه

۸۲. قرآن در صحیفه سجادیه، مصطفی محمّدی عراقی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجّتی، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۰، ۱۶۱ص. پی بردن به ارزش و اهمّیت دعا در اسلام و جایگاه آن در بین مسلمانان، و ویژگی ذکر آن در آیات قرآن مجید، رابطه قرآن با دعا، معرّفی صحیفه سجادیه و بیان جایگاه آن و آیات الهی در کلام امام سجّاد علیه السلام، مطالب مورد بحث این پایان نامه است. مختصری از زندگانی امام سجّاد علیه السلام و سخنان ایشان در کوفه، شام و مدینه پس از ماجرای کربلا، تلاش های رژیم اموی علیه خاندان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله، روش امام سجّاد علیه السلام در دعا کردن علیه جریان حاکم، و نقل گفتاری از استاد مطهری درباره احوال و شخصیت امام سجّاد علیه السلام، از مطالب فصل اول این تحقیق است. در فصل دیگر، ارزش و اهمّیت دعا در اسلام مورد بررسی قرار گرفته، ارزش و اهمّیت دعا در کلام رسول خدا و ائمه هدی و اشاراتی به آیات قرآن کریم در باب دعا، امر به دعا به عنوان یک وظیفه دینی، محبوبیت دعا نزد خالق یکتا، جایگاه دعا در مسیر خلقت، اجابت برترین هدف از دعا، فواید و آثار دعا، فضیلت و اهمّیت دعا، شرایط دعا، بُعد اخلاقی اجتماعی و بُعد فردی دعا و حالات نمایشی دعا، از جمله عناوین مورد بحث در این قسمت است. فصل سوم، به معرّفی صحیفه سجّادیه اختصاص یافته است. در این فصل در ضمن چهار بخش، مباحثی همچون: جایگاه صحیفه و بررسی سلسله سند آن، نمودار سلسله سند آن به نقل از امام باقر علیه السلام و محمّد بن زید شهید آمده و ترجمه ها و شرح های صحیفه، معرّفی شده است. در فصل چهارم که موضوع اصلی پایان نامه است آیات قرآنی که در صحیفه منعکس شده، مورد بررسی قرار گرفته اند. به ادّعای نگارنده، این آیات به دو صورت صریح و غیر صریح (ملهم بودن کلام امام علیه السلام از آیات) در صحیفه آمده است. آیات صریح، در چهارده دعا انعکاس یافته اند. در این فصل، در کنار انعکاس متن دعای صحیفه، آیات مورد اشاره، در حاشیه آن ذکر شده در مواردی، توضیحات کوتاهی ارائه شده است.

القسم الرابع من «سنن أبي داوود» من أول كتاب الصيد حتى نهاية كتاب الأطعمه

۸۳. القسم الرابع من سنن أبي داوود من أول كتاب الصيد حتى نهاية كتاب الأطعمه، عبدالعليم عبدالعظيم البستوى، دكتري حديث، دانشکده اصول دين دانشگاه الأزهر قاهره، استاد راهنما: محمّد شوقى اخضر السید، استاد مشاور: ... ، ۱۴۰۹ق، ۴ج، عربى. تصحيح و تحقيق بخش چهارم از کتاب سنن أبي داوود که شامل کتاب صيد تا آخر کتاب اطعمه می شود موضوع مورد بحث این پایان نامه است. کار نگارنده در این تحقيق، مستندسازی احاديث، شرح الفاظ غريب احاديث، جداسازی احاديث صحيح از سقيم و بيان علت هر يك را محور اصلی کار خود قرار داده و با مراجعه به مصادر تحقيق، عمل تصحيح در بخشى از این کتاب را که يکى از کتب معتمد اهل سنت در استنباطات فقهى است برعهده گرفته است. این پایان نامه، از دو بخش و يک خاتمه تشکیل شده که هر بخش نیز در بردارنده مباحثى است بخش اول، دارای چهار مبحث است: مبحث اول، درباره ابوداوود سجستانی است که در این مبحث، نگارنده، ضمن معرفی او و استادان و شاگردانش، شمه ای از زندگانی علمى او را شرح داده، و او را در شمار حافظان قرآن برشمرده، و در ادامه نیز اقوال علما را درباره او بررسی کرده و تألیفاتش را نام برده است. مبحث دوم، درباره معرفی کتاب سنن أبي داوود و اهميتش در بين کتب سنن و مقایسه آن با صحاح سته است. نگارنده در این قسمت به بررسی اقوال علما در این باب پرداخته و امتیازات سنن أبي داوود را بر سایر کتب حدیثی اهل سنت بیان نموده و در ادامه، درباره کیفیت و زمان تألیف این کتاب و علت منجر به تألیف آن را شرح داده و آورده که روش ابو داوود در جمع احاديث و جدا نمودن احاديث صحيح از ضعيف، به چه نحو بوده و راویان احاديث، چه کسانی بوده اند. همچنین، به تناسب، شرح حال بعضی راویان احاديث ابوداوود را نیز بیان می کند. مبحث سوم، به معرفی نسخه هایى که محقق به آنها اعتماد کرده و تحقيق خود را طبق آنها به انجام رسانده، اختصاص دارد و سه نسخه به عنوان نسخه های مورد اعتماد، معرفی شده است. مبحث چهارم، درباره روش تحقيق احاديث این پایان نامه است. شیوه محقق در این قسمت، پس از مقابله نسخه ها و درج حواشى، شماره بندى احاديث از ۱ تا ۱۰۱۷ است و پس از آن، الفاظ مشکل و رجال احاديث را توضیح داده، و سپس با ذکر مصدر روايت، شواهدى نیز برای آن بیان داشته، و در پایان، رتبه و درجه حدیث را از نظر ضعف و قوت، توضیح داده است. بخش دوم پایان نامه، تحقيق احاديثى است که ابو داوود در ابواب مختلفه سنن خود آورده، که به صورت باب بندى شده و مرتب، آنها را نقل می کند. نگارنده، در پایان برای سهولت در دستیابى به این ابواب، فهرست هایى را برای پایان نامه خود، تنظیم نموده است.

قلب سلیم در صحیفه سجّادیه

۸۴. قلب سلیم در صحیفه سجّادیه، بی بی فاطمه مظلوم، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر... مثنایی، استاد مشاور: دکتر محمدعلی مهدوی راد، ۱۴۴ ص. موضوع تحقیق نگارنده، در چهار بُعد خلاصه می شود: گردآوری خصوصیات و ویژگی های قلب سلیم از بررسی آیات مربوط به آن، بررسی دعاهای صحیفه از آن جهت که بازگو کننده حالات و خصوصیات قلب توسّیّت امام سجّاد علیه السلام است، عرضه حالات و خصوصیات بیان شده برای قلب توسط امام علیه السلام (که از متن دعاهای آن حضرت برمی آید) آیات قلب سلیم در قرآن کریم، که این ابعاد، در غالب خصوصیات مختلف قلب سلیم، طی چهار فصل، تحقّق پذیرفته است. داوری کردن درباره عصمت امام سجّاد علیه السلام با اقامه دلیلی دیگر در این باب به عنوان ثمره مطلوب این تحقیق، به طور مستدل و در قالب قیاسی منطقی در فصل پنجم تبیین گردیده است. این پایان نامه، در یک مقدمه و پنج فصل تنظیم شده است. در مقدمه به معرفی صحیفه سجّادیه، اسناد دعاهای، شرح ها و مستدرکات آن پرداخته شده است. نگارنده، در این قسمت، چهارده شرح، هفت مستدرک و سی طبقه را برای اسانید صحیفه نام می برد. بررسی مقصود از «قلب» و «سلامت قلب» و به طور کلی، معرفت نفس در قرآن و صحیفه سجّادیه، اولین موضوعی است که از آن بحث شده است. «قلب» در لغت، برگرداندن شیء به عکس آن است و قلب به دلیل کثرت دگرگونی و زیر و رو شدن ها به این نام نامیده شده است و در اصطلاح باطن، قلب، لطیفه ریّانی و نورانی و عالم و آگاهی است که محلّ فرود آمدن انوار الهی است و انسان، به سبب آن، انسان می شود و مستعدّ امتثال احکام می گردد. صلاح و فساد بدن هم، بسته به آن است که از آن به روح نیز تعبیر می شود. لذا شناخت قلب، آن گونه که هست، بر اهل حقیقت، دشوار است. تولّای قلب سلیم در قرآن و صحیفه سجّادیه، از دیگر موضوعاتی است که مورد بررسی قرار گرفته و برای تولّای قلب، اقسامی همچون: محبّت حضرت حق، مراتب حبّ حق، درجات محبّت محبوب، محبّت اولیای الهی، محبّت والدین و احسان نمودن در حقّ ایشان، برشمرده شده و به استناد قول امام سجّاد علیه السلام، حقیقت تولّای حبّ حضرت حقّ است. تبرّای قلب سلیم در قرآن و صحیفه سجّادیه، مطلب دیگری است که در این پایان نامه بررسی شده و برای تبرّای دو قسم (تبرّای دشمنان خدا، و تبرّای از نفس اماره و جلوه های آن) ذکر شده است. تبرّی مصدر تفعّل از مادّه برائت به معنای دوری، بیزاری، و مقابل تولّی است و در اصطلاح، به معنای بیزاری مؤمنان از همه دشمنان خداست. به بیان برخی، دیگر از خصوصیات قلب سلیم، همچون اطمینان به سبب ذکر خدا، خوف و رجا، تفکر و تقوا و ایمان، از نکات به جا مانده است که به آن در فصلی پرداخته شده است. در آخرین فصل با استفاده از این نکته که صحیفه سجّادیه، ترسیم کننده قلب سلیم امام سجّاد علیه السلام است، عصمت ایشان از راه عقل و نقل، اثبات شده است.

لیله القدر از دیدگاه قرآن و روایات معصومان علیهم السلام

۸۵. لیله القدر از دیدگاه قرآن و روایات معصومان علیهم السلام، اشرف هزاوه، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمدعلی راغبی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمدرضا آشتیانی، ۱۳۷۷، ۱۲۰ ص. پژوهنده برآن است که با تفحص همه جانبه، موضوع شب قدر را از دیدگاه قرآن کریم و روایات، مورد بررسی قرار دهد که بدین منظور، با مراجعه به تفاسیر و کتب حدیثی که از آغاز تاکنون منابع عظیم اسلامی است، گامی در جهت روشن شدن بخشی از معارف دقیق قرآن بردارد. نگارنده در تحقیق خود، ویژگی های لیله القدر از دیدگاه قرآن را بررسی کرده و سپس، ویژگی های لیله القدر از دیدگاه ائمه معصوم علیهم السلام را بیان نموده است. چگونگی ارتباط شب قدر با نزول قرآن، انتخاب شب قدر، تکرار این شب در هر سال، رابطه وحی با شب قدر، مصادیق شب قدر از بین شب های سال و علت غیر معین بودن شب قدر، از دیگر موضوعاتی است که مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. این پایان نامه، پنج فصل دارد: فصل اول در بیان تاریخچه مطالعات، بیان مسئله، فرضیات، اهداف مطالعات، حدود مطالعات، اهمیت مطالعات و تعریف اصطلاحات مورد بحث است. فصل دوم، به نقادای تحقیقات فصل قبل پرداخته و پژوهش های فصل گذشته را از لحاظ کمی و کیفی مورد نقد قرار داده است. فصل سوم نیز با عنوان های: رهیافت تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق، طرح تحلیلی، و طرح اجرایی، پیگیری شده است. فصل چهارم، خود به دو بخش تقسیم شده که در بخش اول، ارتباط شب قدر با نزول قرآن مورد بررسی قرار گرفته، و در باب چگونگی نزول قرآن از نظر قرآن و روایات و نظریه و آرای دانشمندان و مفسران به بحث پرداخته است. نگارنده در این بخش، پنج نظریه درباره کیفیت نزول قرآن را مطرح کرده و درباره هر کدام، شواهدی را ذکر نموده است. بخش دوم، درباره ویژگی های شب قدر است که در آن، علت نامگذاری شب قدر، عظمت شب قدر، برتری آن بر هزار ماه، حکمت عدد هزار، وجه ناپیدا بودن این شب، وجود شب قدر در ائمت های پیشین، تکرار هر ساله شب قدر، نشانه های شب قدر، شب قدر و معصومان علیهم السلام و علایم دیگر این شب، آمده است. فصل پنجم نیز مربوط به استنتاجات و پیشنهادهای نگارنده در این موضوع است.

ماهیت عقل از دیدگاه مَلّاصدرا و علامه مجلسی (با تأکید بر شروح آنها بر اصول کافی)

۸۶. ماهیت عقل از دیدگاه مَلّاصدرا و علامه مجلسی (با تأکید بر شروح آنها بر اصول کافی)، عبدالحسین کافی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر محمّد ذبیحی، استاد مشاور: دکتر رضا برنجکار: ۱۳۸۰، ۱۳۱ص. مطالب این پایان نامه در یک مقدمه و در دو فصل، تنظیم شده است. نگارنده، سعی نموده در نوشتار خود، برداشت های مَلّاصدرا و علامه مجلسی درباره مفهوم عقل در روایات «کتاب العقل و الجهل» اصول کافی را مورد تحقیق و کاوش قرار دهد و ضمن مقایسه و داوری بین این دو دیدگاه، تأملی تازه در متون مربوط به عقل داشته باشد. هرچند بزرگان و فرزاندگانی نظیر مَلّاصدرا و مجلسی، هریک با نوع نگرشی که به مسئله داشته اند، توانسته اند راه های ناهموار و گره های ناگشوده را باز و هموار نمایند؛ اما به حکم عقل، دایره تحقیق و بررسی در باب مسائل مختلف، هیچ گاه نقطه پایانی ندارد، و خود عقل و ماهیت آن نیز از این قاعده کلی مستثنا نیستند. از این رو، نگارنده تلاش نموده در پرتو سخنان معصومان علیهم السلام و آرای حکیم متأله مَلّاصدرا، شیرازی و علامه مجلسی، تبیینی گویا و رسا درباره ماهیت عقل ارائه نماید. مقدمه پایان نامه، شامل بحث های مقدماتی نظیر: تبیین موضوع و اهمیت آن، پیشینه تحقیق، اهداف و چشم اندازهای تحقیق، پرسش های اصلی و فرعی، روش تحقیق، محدودیت های تحقیق، جایگاه عقل و کاستی های آن، و زندگی نامه های مَلّاصدرا و علامه مجلسی است. فصل اول، درباره تبیین و توضیح معنای عقل از نظر لغت و اصطلاح، و همچنین، معنای عقل از دیدگاه فلاسفه و حکما و اندیشمندان (مانند مَلّاصدرا و علامه مجلسی) و مقایسه برداشتی نگارنده بین نظرهای مَلّاصدرا و علامه مجلسی است. نگارنده در این قسمت، پس از نقل دیدگاه مَلّاصدرا و علامه مجلسی درباره معنای عقل، نقاط اشتراک و افتراق نظر این دو اندیشمند را ذکر کرده و سپس به نقد و بررسی هر یک پرداخته است. فصل دوم، درباره تطبیق دیدگاه مَلّاصدرا و علامه مجلسی بر روایات است. در این بخش، نظر آنها درباره مقصود از عقل در تک تک روایات اصول کافی همراه با نقد آنها آورده شده است. نگارنده، در پایان، هدف از این تحقیق را کمک به رسیدن به برداشتی صحیح تر از مفهوم عقل در روایات معصومان علیهم السلام عنوان کرده است.

مبانی ولایت ولی الله

۸۷. مبانی ولایت ولی الله، علی رضایی بیرجندی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر علی شیخ الاسلامی، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، [بی تا]، ۲۸۳ص. نگارنده در این جستار، بر آن است تا پس از توضیح و تبیین معنای لغوی و اصطلاحی «ولایت» و بیان اقسام آن به صورت جامع و با توجه به مبانی قرآنی، روایی، عرفانی و کلامی، آن را کاملاً بررسی کرده، منشأ همه انواع را همراه با تفاوتشان بیان نماید. وی سپس به خاستگاه های اندیشه ولایت ولی الله در دوران مختلف قبل از اسلام و پس از آن، توجه کرده و سیر تاریخی و جایگاه آن را در هر دو دوره تبیین می نماید. توجه به متون دینی و تجزیه و تحلیل نمودن آیات و روایات باب و کند و کاو در فرهنگ اسلامی و اشاره به اندیشه ولایت ولی الله از دیدگاه کلامی، عرفانی و فقهی، و بحث از اضطرار به حجّت و لزوم وجود ولی الله در همه دوران ها و بررسی نظریات و دیدگاه های مختلف در باب ولایت، دیگر مطالب پایان نامه را تشکیل می دهد. اهمیت و ضرورت پژوهش و بازشناسی ولایت و مبانی آن، بر کسی پوشیده نیست، زیرا ولایت، طلسم حفظ عالم، مقام فیض مقدّس، مقصود از آفرینش هستی و تشریح شریعت، تماشاگر جلال و جمال خداوندی، امانتی الهی و معیار صحت اعمال و قبولی طاعات و سنجش ایمان و کمال نهایی انسان است. این نوشتار، از سه بخش عمده و فصل های خاص خود، تشکیل شده است. بخش اوّل، درباره معنای ولایت و اقسام آن است. در فصل اوّل این بخش، نگارنده، نخست واژه «ولایت» از دیدگاه زبان شناسان بررسی کرده و سپس معنای اصطلاحی آن را توضیح داده و سپس به بررسی این موضوع از دیدگاه کلامی، فقهی، قرآنی، روایی و عرفانی پرداخته است. در فصل دوم، به انواع ولایت، معرفّی و تشریح شده و ولایت به ولایت خالق و ولایت مخلوق منقسم شده است. قسم دوم نیز به دو دسته تقسیم شده است. ولایت منفی (مانند ولایت شیطان، طاغوت و بیگانگان)، و ولایت مثبت. ولایت مثبت نیز به دو گونه است: ولایت مثبت عام و ولایت مثبت خاص، و باز گونه دوم، خود دارای اقسامی است: ولایت محبّت، ولایت امامت، ولایت زعامت، ولایت تکوینی و ولایت تشریحی. بخش دوم پایان نامه، درباره خاستگاه های اندیشه ولایت ولی الله است. در فصل اوّل این بخش، این اندیشه را در دوره های مختلف مورد بررسی قرار داده و در فصل دوم، این خاستگاه از دیدگاه متون دینی مورد بررسی قرار گرفته است. نخست ولی الله در قرآن بررسی شده و نظریه مفسّران درباره آن آمده و سپس، از نظر روایات، مورد بحث قرار گرفته است. وی با استناد به قول بعض علماء مشهور اسلامی مانند ابو حیان اندلسی مغربی و ابوبکر بن مؤمن شیرازی روایاتی را از ابن عباس و غیر او نقل می کند که این روایات تفسیر اولوالامر را به امامان معصوم، تأیید می کنند، و نیز از قندوزی در کتاب ینابیع الموده روایات متعددی را ذکر کرده که در همه این روایات، تصریح به نزول آیه «اولی الامر» در شأن امیرالمؤمنین علیه السلام دارند. وی از کتب شیعه از قبیل الکافی، تفسیر العیاشی، و کتب مرحوم صدوق نیز احادیثی را به همین عنوان نقل کرده، در توضیح می نویسد: همگی این روایات، گواهی می دهند که منظور از اولوالامر، ائمه معصوم علیهم السلاماند و حتّی در بعضی از این احادیث، نام امامان، یک یک صریحاً ذکر شده است. نگارنده در بخش سوم، اندیشه ولایت ولی الله را در فرهنگ اسلامی توضیح داده است. در فصل نخست این بخش، عناوینی چون: ولایت ولی الله از دیدگاه کلام، هدف از آفرینش انسان، معرفت صحیح، شرط رسیدن به کمال، ضرورت وجود وحی، جهانی بودن اسلام، مجوّز ختم نبوّت، ضرورت وجود ولی الله، اختلاف شیعه و سنی، نقش پیامبر صلی الله علیه و آله در تعیین جانشین، درجات ولایت و صفات ولی الله به چشم می خورد. در فصل دوم، این

ولایت از دیدگاه فقهی بررسی شده، و به تناسب، بحث از ولایت فقیه را پیش آورده و به نظر اندیشمندان در باب ولایت فقیه پرداخته است. وی در فصل سوم، ولایت ولیّ الله را از نظر عرفانی تشریح نموده و نظر عرفایی چون: سید حیدر آملی، احمد آشتیانی، جلال الدین آشتیانی، ابن عربی و ملا صدرا را آورده و به تبیین و اثبات ولایت عرفانی ولیّ الله و حدّ و مرز آن پرداخته است. نظریه ضرورت وجود ولیّ الله در همه دوران ها از دیدگاه قرآن و روایات و علم و کلام و عرفان، مطالب مورد نظر در فصل چهارم است. وی در این بحث، نظریات علامه طباطبایی را نقل کرده و به بحث درباره آن می پردازد. فصل آخر پایان نامه، درباره ختم ولایت است که از دیدگاه های مختلف، نقد و بررسی شده است.

مباربه و افساد فی الأرض در قرآن، حدیث و فقه اسلامی

۸۸. مباربه و افساد فی الأرض در قرآن، حدیث و فقه اسلامی، علی رازینی، کارشناسی ارشد علوم جزایی و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر علیرضا فیض، استاد مشاور: دکتر... صادقی، [بی تا]، ۳۷۳ ص. از آن جا که قوانین مصوّب جمهوری اسلامی ایران در خصوص جرائم علیه امنیت، مشتمل بر برخی ابهامات و ناهماهنگی ها از جهت تعدد عناوین جرایم (از قبیل عناوین مباربه، افساد، بغی و مانند آن) و نیز روشن نبودن تعریف قانونی و دقیق این عناوین، و روشن نبودن مجازات برخی از این جرایم است و در سخنان فقها نیز نظریات مختلفی وجود دارد. یکی از زمینه های نیازمند به بحث، موضوع جرایم علیه امنیت است که نگارنده، در چهار بخش، موضوع پایان نامه خود قرار داده است. بخش اول که در آن از کلیات بحث می شود، مشتمل بر دو موضوع کلی است: جایگاه مباربه و افساد فی الأرض در قوانین جمهوری اسلامی ایران. این بخش، سه فصل دارد. فصل اول، درباره واژه «جرم» و بررسی ریشه ای و اصطلاحی آن است که آن را در مفهوم عرفی به معنای گناه و بزه گرفته اند و در قرآن نیز به الفاظ مختلفی در موارد متعدّد به کار رفته است برخی از واژه شناسان نیز تلاش نموده اند که بین مفهوم گناه و بزه و مفهوم قطع، ارتباط و تناسبی قائل شوند. از جمله گفته اند چون گناه موجب قطع رحمت خداوند و یا بُریده شدن انسان از رحمت خداوند می شود، از آن به جرم تعبیر شده است که البته خالی از تکلیف نیست. در فصل دوم، واژه «امنیت» مورد بررسی قرار گرفته است و در فصل سوم، جایگاه جرایم علیه امنیت در حقوق جزا بررسی شده است. بخش دوم، درباره مباربه، معنای لغوی و اصطلاحی مباربه، مباربه در قرآن، مباربه در روایات، مباربه از نظر فقهای اهل سنّت و مباربه از نظر فقهای شیعه است در این بخش با اشاره به آیاتی از سوره مائده، بقره و توبه، ضمن بحث و بررسی درباره شئون اخلاقی یهودیان و طرح و بیان فتنه گری ها و اقدامات آنان علیه انبیای الهی، داستان فرزندان آدم (هابیل و قابیل) و نزاع و مخاصمه آن دو بر اثر حسد و کشته شدن هابیل به دست قابیل، مورد توجّه قرار گرفته و به دنبال آن از حکم الهی مباربه و کیفر آن بحث شده و قول برخی از مفسّران شیعه و اهل سنّت درباره این آیات، مورد بررسی قرار گرفته است. در قسمت بحث مباربه در احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصومان علیهم السلام نیز ضمن رجوع به کتب روایی اهل سنّت از قبیل صحاح سته و نیز کتب روایی شیعه مانند وسائل الشیعه، ده ها روایت در خصوص مباربه و مباحث مربوط به آن بیان شده و یک دسته بندی کلی از این احادیث به این صورت عنوان شده که چون قوانین جمهوری اسلامی ایران، طبق احکام و موازین شیعه به اجرا درمی آید، لذا روایاتی که از کتب شیعه مورد استنادند، نقل و مورد بررسی قرار گرفته است. محور بخش سوم، افساد فی الأرض است که مشتمل بر چهار فصل با عناوین: معنای لغوی و اصطلاحی افساد، افساد در آیات قرآن و احادیث، افساد در کلمات فقهای عامه و خاصّه، و رابطه مباربه و افساد فی الارض است. در بخش چهارم نیز سایر عناوین مربوط به جرایم علیه امنیت در فقه، که مشتمل بر چهار فصل به نام های: بغی، ارتداد، ارجاف و سایر مواردی است که دارای کیفر اعدام است. بخش پنجم نیز شامل عناوین مربوط به جرایم امنیت در حقوق موضوعه بررسی کرده که مشتمل بر چهار فصل است: جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی، جرم سیاسی و غیرسیاسی، تروریسم و سایر موارد مهم از قبیل هواپیماربایی، آدم ربایی و بمب گذاری. در بخش ششم، نگارنده به نتیجه گیری از بحث ها پرداخته که خود، سه فصل دارد: مباربه و افساد در قوانین جمهوری اسلامی ایران، مباربه و افساد در رویّه قضایی دهه اول انقلاب و بررسی برخی آرای قضات محاکم و شعب دیوان عالی قضایی کشور، و بحث فقهی حقوقی در مورد تعریف محارب و مفسد و نقد نظریات ارائه

محدثان شیعه در قرن نهم و دهم هجری و سبک حدیث نگاری آنان

۸۹. محدثان شیعه در قرن نهم و دهم هجری و سبک حدیث نگاری آنان، سید علیرضا طباطبایی، کارشناسی ارشد علوم قرآنی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: ... ، ۱۳۷۹، ۱۸۳ص. در این پایان نامه، پس از بیان اجمالی سیر تدوین حدیث در ادوار گذشته، مهم ترین محدثان قرن های نهم و دهم هجری که دارای تألیفات حدیثی بوده اند، معرفی شده اند و به بیان شرح حال، استادان، شاگردان و آثار آنان پرداخته شده است. با معرفی محدثان بزرگ این دو قرن و بررسی روش آنان در نقل و تدوین حدیث، میزان توجه و اقبال عمومی به حدیث، نوع احادیث نقل شده در موضوعات مختلف، کیفیت نقل حدیث از جهت دقت یا تسامح در متن، تقطیع، نقل به مضمون، و نیز دقت در نقل سند و شرح و تفسیر احادیث و ... روشن می گردد. ضمناً میزان توجه به منابع روایی اهل سنت، استفاده از منابع اصیل و کهن حدیث، و نیز اجازات حدیثی و ... از دیگر نکته هایی است که از بررسی تاریخ محدثان در کتاب های حدیثی به دست آمده است. پژوهش حاضر، دارای شش فصل است. فصل نخست به کلمات اختصاص یافته و در آن، تبیین موضوع، پیشینه تحقیق، سؤال های تحقیق و ... به اختصار بیان شده است. فصل دوم با عنوان «نگاهی اجمالی به سیر تدوین حدیث در ادوار گذشته»، به طور گذرا به بررسی تدوین حدیث از عصر رسالت تا تألیف جوامع ثانویه پرداخته شده است. فصل سوم به معرفی مهم ترین محدثان قرن نهم هجری اختصاص داده شده و به معرفی و بیان اساتید، شاگردان و آثار حدیثی و غیر حدیثی آنها پرداخته شده است. فصل چهارم با عنوان «مهم ترین محدثان قرن دهم هجری» به معرفی اساتید و شاگردان و آثار حدیثی آنها پرداخته است. در فصل پنجم، مهم ترین کتاب های حدیثی و قرن نهم و دهم هجری مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل ششم نیز از بحث نتیجه گیری شده و پیشنهادهایی ارائه شده است.

مراحل و مواقف قیامت در قرآن و روایات از دیدگاه مفسران شیعه و سنی از قرن پنجم تاکنون

۹۰. مراحل و مواقف قیامت در قرآن و روایات از دیدگاه مفسران شیعه و سنی از قرن پنجم تاکنون، مه‌ری شعاعی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، ۱۳۷۴، ۸۴ ص. این تحقیق، در نظر دارد با توجه به اهمیت معاد در جهان بینی اسلامی و تأثیر اعتقاد به آن در اخلاق و رفتار انسان‌ها، مراحل و مواقف قیامت را در درجه اول از دیدگاه قرآن مجید و کتب مفسران از قرن پنجم به بعد، و در درجه دوم با نقل سخنانی از معصومان علیهم السلام، مورد بررسی قرار دهد، و به علت این که در قرآن، مسائلی چون: حساب، شهادت، صراط، محاکمه و... مطرح است و با توجه به این که عالم آخرت، مجرد و متفاوت با جهان مادی است، نگارنده در تحقیق خود به پرسش‌هایی نیز از دیدگاه آیات و روایات و تفاسیر پاسخ می‌دهد. این پرسش‌ها عبارت‌اند از: ۱. مواقف به چه معناست و تعداد آنها چندتا است؟ ۲. مفهوم «حساب» در قیامت چیست؟ ۳. گواهان قیامت چه کسانی‌اند؟ ۴. «صراط» و «مرصاد» به چه معناست و عقبات صراط چندتا است؟ این پایان‌نامه، دارای فصل‌های پنجگانه‌ای است که فصل اول آن با مقدمه‌ای درباره تاریخچه مطالعاتی بحث آغاز شده و در ادامه با بیان ابعاد گوناگون مسئله، فرضیات یا پرسش‌های تحقیقاتی، اهداف مطالعاتی، حدود مطالعات، برهان مطالعات و اصطلاحات وارد شده در بحث، شرح و بسط داده شده است. فصل دوم، مراجع و منابعی که مورد استفاده محقق قرار گرفته، معرفی شده است. فصل سوم، درباره روش تحقیق است که در آن از رهیافت تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح تحلیل، بحث شده است. فصل چهارم، پنج باب دارد. نگارنده در باب اول، لفظ «مواقف» را در قرآن کریم و تفاسیر، بررسی نموده و دیدگاه‌های مرحوم علامه طباطبایی و فخر رازی و همچنین روایات درباره «آیه وقوف» را بیان کرده است. باب دوم، به معرفی تعداد مراحل و مواقف قیامت در طول زمان پرداخته شده و آمده که مواقف در قیامت، اختصاص به کافر و مؤمن دارد. عنوان باب سوم، «گواهان محشر» است. در این باب، نگارنده، هفت گواه را که در روز محشر، بر اعمال انسان‌ها شهادت می‌دهند، یادآور شده و آیات و روایات مربوط به هر گواه را بیان نموده است. باب چهارم با عنوان «صراط و مرصاد»، به بیان معانی این دو واژه از قول علامه طباطبایی و شیخ صدوق (ره) پرداخته و موقعیت مردم را هنگام عبور از صراط، بیان داشته است. باب پنجم نیز درباره عقبات محشر و نظر مفسران است. در این باب، روایات در مورد عقبات و نظر بزرگانی چون شیخ صدوق، شیخ مفید و علامه مجلسی مطرح شده است.

مسلك اخباریه در شیعه

۹۱. مسلك اخباریه در شیعه، احسان قیصری، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد، استاد راهنما: دکتر علی مهدی زاده، اساتید مشاور: دکتر احمد پاکتچی و دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۱، ۲۶۳ص. موضوع این پایان نامه، پژوهشی در موضوع مسلك اخباریه است که به بررسی این مسلك در حوزه اندیشه شیعه و نظرها و آرای که در مباحث اصولی و فقهی از جانب اخباریان مطرح گردیده، و نیز به جهت نقش و تأثیری که این مسلك در پیدایش فرقه شیخیه داشته، پرداخته شده است. در طول تاریخ اسلام، از آغاز تاکنون، همواره فرق و مسالک متعددی به وجود آمده که هر یک با توجه به نوع و شکل عقاید و دیدگاهی که در آنها مطرح بوده، تأثیرات کم و بیشی بر روی روند حرکت مسلمانان داشته و دارند. در این میان، مسلك اخباریه در شیعه از قرن یازدهم هجری و توسط مولاً محمّدامین استرآبادی، به شکلی بارز و آشکار، رونق گرفت و حملات شدیدی بر علیه اصولیان و مجتهدان شیعه پدیدار گشت. در باب پیدایش اندیشه اخباریگری و مسلك اخباریه، آرای متعدّد و متفاوتی وجود دارد. بعضی ریشه آن را در اهل سنت و در میان فرقه «ظاهریه» و «اصحاب حدیث» جستجو می کنند و برخی نیز ریشه آن را در میان قدمای محدّث شیعه (مانند شیخ کلینی و شیخ طوسی) دانسته اند، گروهی نیز پیدایش اخباریه را از قرن یازدهم هجری و بر اساس آرای محمّدامین استرآبادی می دانند. موج اخباریگری پس از وی، استمرار داشت تا این که مبارزه ای جدی و اساسی بر علیه این موج، توسط مجتهدان که در رأسشان مرحوم وحید بهبهانی بود صورت گرفت و ریشه اخباریگری توسط وی و شاگردان و پیروانش زده شد. این تحقیق، شامل هفت فصل کلی است: نگارنده، در فصل اول، به جهت اهمیت بسیار زیاد بحث اجتهاد و موضعگیری خاصّ اخباریان در این باره، به بررسی پیدایش اجتهاد در میان اهل سنت و مکتب تشیع پرداخته است. وی برای تبیین مطلب نگاهی به عمل به احکام در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله پس از رحلت آن حضرت و جعل احادیث از قول پیامبر صلی الله علیه و آله و پیدایش رأی و قیاس و سیر تکاملی اجتهاد در طول تاریخ و پیدایش مدرسه رأی و حدیث و اجتهاد در شیعه و خاستگاه عقلی اجتهاد و سرچشمه های قوانین شرعی در فقه داشته است. در فصل دوم، پیدایش اخباریه و ریشه های اخباریگری و آرای گوناگونی که در این باب وجود دارد، مورد بررسی قرار گرفته و با بیان تفاوت اخباریت پیشینیان با اخباریت استرآبادی، برخی از علل و عوامل فکری و اجتماعی مؤثر در پیدایش اخباریه نوین و ادوار اخباریگری و اخباریه بیان شده است. فصل سوم، به اختلافات و تفاوت های میان اخباریان و اصولیان و دیدگاه های عمده اخباریان اختصاص دارد و در این زمینه، با نقل اقوال، جایگاه اجتهاد و قرآن و اخبار و علم اصول و رجال نزد اخباریه توضیح داده شده است. در فصل چهارم، نگاهی گذرا به زندگانی بعضی از اخباریان تندرو و متعصب شده است و فصل پنجم، درباره اخباریان میانه رو توضیحاتی داده شده است. در فصل ششم، بحث از جنبه مقابل، یعنی اصولیان است و در فصل هفتم نیز بررسی تأثیرات اخباریگری، محل های رواج و گسترش اخباریگری، تألیف کتب روایی در عصر اوج اخباریگری، رابطه مسلك شیخیه با اخباریه و در پایان، بررسی و مقایسه برخی از عقاید شیخیه و اخباریه، مورد بررسی قرار گرفته است.

مشکلات و موانع خلافت علی ۷ از دیدگاه تاریخ

۹۲. مشکلات و موانع خلافت علی علیه السلام از دیدگاه تاریخ، سید کاظم میرجلیلی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر صادق آیینه وند، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۸، ۳۲۱ص. این تحقیق که بر یک مقدمه و چهار فصل بنا شده، تاریخی روشن و گویا از دوران خلافت علی علیه السلام و حوادث قبل، ولی مرتبط با این دوران، که با اتکا به معتبرترین مدارک تاریخ اسلام تهیه شده، آمده است. نگارنده، نخست به بیان ضرورت تحقیق در موضوع، محدودیت های تحقیق، روش تحقیق و معرفی منابع پرداخته و در مقدمه پایان نامه، به یک سلسله اصول اولیه درباره خلافت امام علی علیه السلام (از قبیل وجود نص صریح در غدیر خم، برپایی سقیفه، عدم اعتنا به نوشتن نامه توسط پیامبر صلی الله علیه و آله، خلافت انتصابی، شورا و...) پرداخته و سپس به سیر طبیعی تاریخ پس از پیامبر اسلام، توجه نموده است. محقق، فصل اول را به واقعه قتل عثمان و گشوده شدن باب فتنه اختصاص داده و در این باب، پنج عامل از عوامل مهم قتل عثمان را ذکر نموده است. وی همچنین کسانی را نیز که در قتل عثمان دخالت مستقیم یا غیر مستقیم داشته اند، معرفی نموده و نقش حضرت علی علیه السلام را در واکنش نسبت به قتل عثمان بیان نموده است. در قسمت آخر این فصل به آثار مخرب قتل عثمان و مشکلاتی که برای حکومت علی علیه السلام به وجود آورد، توجه شده که بزرگ ترین اثر مخرب آن، بدعت خلیفه کُشی است. فصل دوم، درباره صراحت و صداقت در سیاست امام علی علیه السلام است. نگارنده پس از بررسی واژه «سیاست» و موارد استفاده آن، تعریف مورد قبول مکتب اسلام از سیاست، و نگرش مثبت به سیاست و سیاستمداری در منابع معتبر اسلام را با سیاست در عرف استعمار، تجزیه و تحلیل نموده است. وی این فصل را به دو بخش تقسیم نموده است. در بخش اول، درباره حُسن سیاست امام علی علیه السلام در برخورد با کجروی ها، و همچنین در نظام حکومتی و نظام قضایی و نیز در نیروی نظامی پرداخته و بخش دوم را به بیان اشکال تراشی های بر سیاست امام علیه السلام اختصاص داده است. فصل سوم، درباره عدالت امام علی علیه السلام بحث می کند. نگارنده در این قسمت، ضمن اشاره به سنت رسول اکرم در تقسیم بیت المال، روش امام علی علیه السلام در تقسیم بیت المال و عدم انعطاف در مورد نزدیکان و خویشاوندان و تبعات انعطاف ناپذیری در اجرای عدالت بر حکومت علی علیه السلام بررسی کرده است. در فصل چهارم به بررسی اوضاع گروهی به نام «خوارج» پرداخته و این گروه را زاییده و برگرفته از جهالت ها دانسته و این نکته را نیز متذکر شده که از اساسی ترین مشکلات حکومتی امام دانسته و آثار و تبعات ظهور خوارج بر حکومت علی علیه السلام را بررسی نموده است و ضمن اشاره به واکنش امام در مقابل این گروه، به سوءاستفاده های معاویه و دسیسه های او زیر بیرق خوارج اشاره نموده و در پایان، بحث را خلاصه کرده و از آن نتیجه گیری کرده است.

معاد از دیدگاه عقل و نقل

۹۳. معاد از دیدگاه عقل و نقل، طاهره خلاق، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر مهدی نجفی افرا، ۱۳۷۸، ۱۸۵ ص. بحث معاد، از دیرباز فکر بشر را به خود مشغول داشته است. حتی بشر اولیه نیز به نحوی از انحاء معتقد به زندگی پس از مرگ بوده است، هرچند اعتقادات او آمیخته به خرافات و موهوماتی بوده است، و این، نشان دهنده این مطلب است که اعتقاد به معاد، ریشه در فطرت انسان ها داشته است. این پایان نامه، که مشتمل بر چهار فصل است، در صدد تحقیق و بررسی مسئله معاد از دیدگاه عقل و نقل است، و اثبات این که بین استدلال قرآنی با استدلال قرآن، تفاوت بارزی وجود دارد. در استدلال قرآنی که از نوع براهین نقلی است، اثبات یک مطلب از طریق تکیه بر حقیقت قرآن و این که قرآن در ضمن آیات خود، بدان مطلب اشاره دارد، صورت می گیرد (مانند: اثبات تجرد و بقای نفس و روح با استفاده از آیات مربوط به توفی نفوس) این نوع برهان، تنها برای معتقدان به حقیقت قرآن قابل قبول است؛ اما استدلال قرآن از نوع استدلال های عقلی است که صرف نظر از گوینده آن، فی نفسه، روشن و مبین است و بر اساس موازین عقلی استوار است مثل استدلال های قرآن در زمینه معاد که با توجه به اصل توحید اقامه شده است). لذا برای تمام معتقدان به اصل توحید، قابل ارائه و پذیرش است. نگارنده در فصل اول، مسئله روح و نفس را مورد تفحص قرار داده است و این که روح، به عنوان یک حقیقت مجرد و مستقل، پس از مرگ آدمی باقی می ماند و مرگ، پایان زندگی به معنای مطلق نیست، بلکه یک گام بزرگ به سوی اثبات وجود جهان پس از مرگ است. وی، ضمن طرح مسئله پیدایی روح و بقای آن، به بررسی روح از نظر قرآن، تعریف روح به خدا، دیدگاه های مختلف درباره نفس و دلیل هر یک درباره حدوث و قدم روح پرداخته است. وی در این زمینه معتقد است که اولین چیزی که سبب توجه انسان به مسئله روح شده، موضوع خواب و رؤیا بوده است. انسان چنین احساس می کرد که نیروی مرموزی در وجود او نهفته است که به هنگام بیداری، به شکلی، و در خواب، به شکل دیگری، خودنمایی می کند. او این نیروی مرموز را «روح» نامید. نگارنده، در فصل دوم، بعد از بیان معنای معاد و ذکر اقوال و نظریات مختلف متکلمان و فلاسفه در مورد اقسام معاد، به معاد جسمانی پرداخته و ادله عقلی اثبات معاد را بررسی کرده است. وی در این فصل، نخست، معانی معاد، واژه معاد در قرآن، عالم برزخ و خصوصیات آن، دیدگاه های مختلف در مورد معاد و ادله عقلی معاد را شرح داده، و سپس به بررسی دلایل قائلان به عدم وجود معاد و رد آنها پرداخته است. در فصل سوم، درباره روح، تجرد و بقای نفس و نیز معاد از نظر آیات و روایات بحث شده است. در این فصل نیز پس از استشهاد به آیات قرآن، بر قطعیت برپایی قیامت کبرا، ماهیت مرگ و دلایل امکان و ضرورت معاد بر شمرده شده است و سپس به تناسب بحث، اشاراتی به آیات و روایات درباره علائم برزخ، نفخ صور و فنای دنیا، اثبات حشر و کیفیت آن، تجرد نفس، بقای نفس و نامحدود بودن قدرت الهی شده است. در پایان این فصل نیز قول فلاسفه بر وجود معاد و بقای نفس، مطرح شده است. در فصل چهارم شبهات منکران معاد جسمانی و پاسخ آنها بررسی شده است. در این فصل، یازده شبهه مطرح شده و هر شبهه نقد و بررسی شده است. در ادامه نیز رد نظریه تناسخ و دلیل آن، توضیح داده شده است و در پایان نیز شبهات خواجه نصیرالدین طوسی در کتاب تجرید الاعتقاد در این موضوع توضیح داده شده است.

مقایسه قصه گویی قرآن کریم و اسطوره سازی ادیان با نگرشی بر روایات

۹۴. مقایسه قصه گویی قرآن کریم و اسطوره سازی ادیان با نگرشی بر روایات، داوود رضا حاجیلو، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر عباس همایی، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۷، ۸۷ ص. محقق در این تحقیق بر آن است تا مقایسه ای داشته باشد بین قصه گویی قرآن کریم و اسطوره سازی ادیان رایج، و معرفی چهره زیبای قصص قرآن. همچنین نظری نیز بر روایات اسلامی در این زمینه خواهد داشت. وی بدین منظور، علاوه بر استفاده از قصه های قرآن مجید، از تفاسیر موجود نیز بهره لازم را برده و در باب اسطوره های ادیان، از متون اصلی در دسترس، بخصوص عهد عتیق، کمک گرفته است و نتایج فرهنگی و اجتماعی و آثار تاریخی و اخلاقی قصه های انبیای الهی و داستان گویی قرآن و اسطوره ها را به طور اجمال، مورد بحث قرار داده است. نگارنده بر این عقیده است که القای پیام به صورت مستقیم و آمرانه، همیشه با استقبال طبایع انسانی مواجه نمی گردد. بسیاری از اوقات، از طریق هنر می توان پیامی را به طور غیر مستقیم و در قالبی جذاب ایراد نمود که تأثیرات روحی و روانی باعث، نفوذ بیشتر نظر گوینده یا نویسنده می شود. بدین منظور، داستان سرایی و قصه پردازی نیز در زندگی انسان ها امری طبیعی و رایج است. دست مایه قصه ممکن است واقعی و عینی باشد که در این صورت، محتوای قصه در صدد رفع نیازها و درمان دردها و حل مسائل اجتماعی و فرهنگی بشر خواهد بود، و امکان دارد از دست مایه غیر واقعی استفاده گردد که نتیجه آن، افسانه پردازی و اسطوره سازی است. اهمیت دین در زندگی بشر و استفاده از شیوه های صحیح تبلیغ نیز موضوع مهمی در زندگی اجتماعی انسان هاست. لذا تمام ادیان الهی با عنایت به تأثیرات متقابل آموزش های دینی و فطرت آدمی، از قصه به عنوان وسیله ای مؤثر در الگودهی و هدایت انسان ها استفاده نموده اند. قرآن کریم نیز با گنجانیدن بسیاری از پیام های خویش در قالب قصه، به صورت مستقیم و غیرمستقیم، از نقش سازنده آن در ارشاد مسلمانان بهره جسته و به میل فطری آنان نیز جواب مثبت داده است. این پایان نامه، شامل پنج فصل است که در فصل اول، نگارنده، ضمن بیان تاریخچه مطالعاتی، به شرح و توضیح اصل مسئله مورد بحث پرداخته و فرضیات موجود در این زمینه را همراه با اهداف مطالعاتی و حدود و اهمیت بحث، مطرح ساخته است، و در ادامه نیز اصطلاحات و واژه های مربوط به بحث را توضیح داده است. در فصل دوم، منابع مورد استفاده محقق معرفی شده که عبارت اند از: تفسیر مجمع البیان، تفسیر المیزان، تاریخ جامع ادیان، ترجمه تفسیر طبری، قصص قرآن مجید، و نیز کتاب ادیان و مکتب های فلسفی هند. نگارنده، در فصل سوم، درباره روش و رهیافت و فن تحقیق، و طرح و زمان اجرای تحقیق خود، بحث نموده است. در فصل چهارم، تجزیه و تحلیلی در زمینه اطلاعات مربوط به موضوع آمده و ضمن بررسی تاریخچه قصه گویی و پیدایش اسطوره، دو واژه «قصه» و «اسطوره» از دیدگاه های مختلف، بررسی شده است و سپس هدف های قصه گویی که عبارت از: تأمل و تفکر، عبرت آموزی، بیان سرنوشت عصیانگران و مشرکان و پیروزی حق بر باطل، تسلی خاطر و تحمل ناملازمات، تقویت روحیه و رسیدن به سعادت مندی است، توضیح داده شده است. در مرحله بعد، ویژگی های قصص قرآن و مقایسه آن با اسطوره های ادیان، مورد بررسی قرار گرفته است.

منهج تفسیری اهل بیت علیهم السلام

۹۵. منهج تفسیری اهل بیت علیهم السلام، محمد شریفانی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استاد مشاور: ...، ۱۳۷۳، ۲۶۸ص. آنچه در این نوشتار آمده، مروری است بر روایات مأثور از اهل بیت علیهم السلام در مقام تفسیر قرآن کریم، و روشن شدن این امر که معصومان علیهم السلام، که خود در خانه وحی بودند، با چه راه و روشی، و با چه زبانی و بیانی به تفسیر قرآن پرداخته اند. آیا در مقام تفسیر قرآن، از روشی خاص استفاده می کردند یا نه؟ و به فرض آن که روش خاصی داشته اند، در برخورد با همه آیات، از یک راه و روش استفاده شده است یا روش های گوناگونی را در پیش می گرفته اند؟ آیا در مقام به کارگیری روش ها خطّ بطلانی هم بر بعضی روش ها داشته اند یا نه؟ این پایان نامه، در دو بخش کلی فراهم آمده است. بخش نخست به کلیات و مباحث مقدماتی اختصاص یافته است. در این بخش، ارتباط اهل بیت با قرآن و قرآن از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام و رابطه انسان های کامل با قرآن و هم سنگ بودنشان با قرآن و اهمیت قرآن در سخن این بزرگواران، و همچنین وجود این اهمیت در عملکرد آنان، رویکرد ایشان به تفسیر و حفظ قرآن، اهل بیت و پاسداری از قرآن در مقابل معاندان و کج اندیشان، دیدگاه اخباریان و ادله آنان در عدم حجّیت ظواهر قرآن، نیاز قرآن به تفسیر، اصطلاحات رایج تفسیر، و امتیازات منهج تفسیری اهل بیت علیهم السلام آمده است. در بخش دوم، روش تفسیری اهل بیت علیهم السلام، به تفصیل مورد بحث و بررسی قرار گرفته و ده روش به شرح ذیل برای ایشان ذکر شده و مورد بررسی قرار گرفته است: ۱. تفسیر قرآن با قرآن، ۲. تفسیر قرآن با سنت، ۳. تفسیر قرآن با لغت و ادب، ۴. تفسیر قرآن با روش تمثیل، ۵. تفسیر عقلی، ۶. تفسیر قرآن با قصص و تواریخ، ۷. تفسیر قرآن با باطن، ۸. بیان مصادیق در تفسیر، ۹. تفسیر قرآن با غیب، ۱۰. تفسیر موضوعی. نویسنده، در تبیین هر یک از روش های یاد شده، پس از توضیح اهمیت، جایگاه و دلیل اعتبار شیوه، نمونه هایی متناسب با آن شیوه را از روایات اهل بیت علیهم السلام ذکر کرده است. وی با این روش به دنبال اثبات این مدّعاست که اهل بیت علیهم السلام در منهج تفسیری خود، تمام این شیوه های دهگانه را به کار بسته اند و تنها بر یک یا چند شیوه خاص، بسنده ننموده اند. پ

مهدی موعود(عج) در قرآن و احادیث

۹۶. مهدی موعود(عج) در قرآن و احادیث، شهربانو فُرخی نژاد ناصری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه آزاد اسلامی شمال تهران، استاد راهنما: استاد علی اکبر غفّاری، استادان مشاور: دکتر سید محمدباقر حجّتی و عدنان طهماسبی، ۱۳۷۵، ۲۰۴ ص. این پایان نامه، ترجمه کتاب البرهان فی علامات مهدیّ آخر الزمان، تألیف دانشمند معروف اهل سنّت، متّقی هندی است. متن اصلی کتاب که توسط استاد علی اکبر غفّاری تصحیح و تحقیق شده، برای ترجمه در اختیار پدیدآورنده این پایان نامه قرار گرفته است. در این کتاب، پس از معرفی مهدی علیه السلام، فتنه ها و جنگ های که پیش از قیام ایشان یا به عنوان مقدمه ظهور و نیز مقارن با ظهور آن حضرت اتفاق خواهد افتاد، به تفصیل بیان شده است. فصول و ابواب این پایان نامه که همان فصول و ابواب کتاب است عبارت اند از: کرامات حضرت مهدی علیه السلام، بیان نسب آن حضرت، جمال و خصوصیات ظاهری حضرت و به دنیا آمدن وی در مدینه و مهاجرت او به بیت المقدّس و یاری او از سوی خداوند با سه هزار فرشته، حوادثی که قبل از قیام مهدی علیه السلام به وقوع می پیوندد. باب آخر مورد اشاره، خود شامل دو فصل می شود. در فصل اوّل، فتنه ها و حوادثی که قبل از قیام آن حضرت به وقوع می پیوندد، آمده است و فصل دوم، حوادثی که مقارن قیام حضرت مهدی علیه السلام می دهد، بیان شده است. علایم و نشانه های کلی ظهور حضرت که شامل سی و پنج نشانه است، چگونگی بیعت با حضرت و تعداد بیعت کنندگان، یاران حضرت که از جمله آنان فرشتگان و مردان صالح و پرهیزگارند، فتح و کشورگشایی زمین های بزرگ در روزگار حکومت ایشان، همراهی حضرت عیسی علیه السلام و کشتن دجال به دست وی، مدّت حکومت آن حضرت، شهادت مهدی علیه السلام و بیان وقایعی که بعد از وی اتفاق می افتد. احادیث پراکنده و متعدّد و احوال اشخاصی که گمان می شده مهدی علیه السلام و بیان مذاهب چهارگانه درباره حضرت مهدی و در نهایت، بررسی عمر جهان، از عناوین ابواب این کتاب است. مترجم در پایان ترجمه، در فصلی جداگانه، با ارائه مباحثی همچون: سیمای کلی ظهور، زمینه ها و علایم ظهور، اعتقاد به مهدویت از دیدگاه شیعه، و نیز تفسیر پاره ای از آیات مربوط به مهدی علیه السلام، بخش هایی از متن کتاب را نقد و بررسی نموده است.

نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن و سیر تاریخی آن

۹۷. نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن و سیر تاریخی آن، حمیدرضا حاجی بابایی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: آیه الله ابوالقاسم خزعلی، استاد مشاور: دکتر سیدمحمدباقر حجّتی، ۱۳۷۷، ۲۰۰ ص. شکی نیست که در فهم قرآن کریم و کلام نورانی وحی، روشن ترین و مطمئن ترین و مستقل ترین منهاج و روش اصیل در تفسیر قرآن، استضاء و بهره بردن از خود قرآن و تفسیر کلام وحی با وحی است. لذا نگارنده در این پایان نامه کوشیده است تا در این مسیر، تحقیق و تفحصی داشته باشد. با مراجعه به آیات قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام کاملاً روشن می گردد که اولین شارح و مفسّر قرآن کریم، پیامبر عظیم الشان اسلام است ائمه معصوم نیز که مهم ترین معلّمان و شارحان قرآن کریم اند، از روش تفسیر قرآن به قرآن استفاده نموده اند، و آیاتی هم که قرآن را هادی، مبین، نور و فرقان معرفی می نمایند، و نیز آیاتی که قرآن را کتاب تعقل و تدبّر می داند، و آیاتی که قرآن به وسیله آنها تحدی می کند و علاوه بر اینها آیاتی که قرآن را قابل فهم برای مردم می داند، همگی به انحای مختلف، حاکی از مستغنی بودن قرآن به غیر است. از آن جا که قرآن، خود، جوامع انسانی را به خاندان عصمت و طهارت ارجاع می دهند، بنا بر این، رجوع به معصومان علیهم السلام متمم و مکمل تفسیر قرآن به قرآن است، و گرنه، حقیقت قرآن با خود قرآن، تفسیر نمی شود. این روش، علاوه بر این انسان ها را به تعقل و تدبّر دعوت نموده و بنا بر این، بهترین روش تفسیری و کامل ترین آنهاست که از قرآن و سنت و عقل، بهره برده است، علاوه بر این که این روش، در طول تاریخ اسلام از زمان پیامبر اسلام تا عصر حاضر، به اشکال مختلف و با تفاوت وسعت استفاده، وجود داشته است و صحابیان و تابعیان و مفسران از آن بهره مند گردیده اند. موضوع این نوشتار، در طی هفت فصل به بحث گذارده شده است. در فصل اول، تاریخ تفسیر از آغاز تا پیدایش، و نیز مراحل مختلف آن، همراه با مشهورترین مفسران هر دوره، و نیز خصوصیات تفسیر در این ادوار، مورد بحث قرار گرفته است. در فصل دوم، روش های تفسیری و نیز علل پیدایش این روش ها و علت اختلاف در تفسیر، مورد بررسی قرار گرفته و خصوصیات روش تفسیری عقلی و نقلی و رمزی و تفسیر به رأی، مشخص شده است. نیز به معایب و محاسن هر یک پرداخته شده است. در فصل سوم، در باب معنای لغوی و اصطلاحی و نیز معنای کلمه تفسیر در قرآن و حدیث بحث شده است و به جهت شفاف شدن بحث و جلوگیری از ابهام، در معنای لغوی و اصطلاحی تأویل و تفاوت بین تعبیر و تفسیر، بحث شده است. در فصل چهارم، تفسیر قرآن به قرآن، مورد بررسی قرار گرفته و ریشه های قرآنی و نیز ریشه های این تفسیر در نهج البلاغه و حدیث، مورد نقد و تحلیل قرار گرفته است و قرآن، به عنوان مقیاس صحت و سقم احادیث، معرفی شده و در هر دو مورد، آیات و احادیث مربوط، به عنوان شاهد مثال، مورد توجه قرار گرفته است. در فصل پنجم، ویژگی های سیره پیامبر صلی الله علیه و آله و نیز روش ائمه علیهم السلام در تفسیر قرآن، را مورد بررسی قرار گرفته و نقش سنت در تفسیر قرآن به قرآن، تشریح شده است همچنین به روش انحرافی در تفسیر قرآن به قرآن اشاره شده و حدیث «ضرب القرآن بعضه ببعض»، مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. در فصل ششم، سیر تاریخی تفسیر قرآن به قرآن در ادوار مختلف، بررسی شده و جایگاه تفسیر قرآن به قرآن در نزد شیخ طوسی رحمه الله تشریح شده است. و در فصل هفتم، به ویژگی های روش علامه طباطبایی (ره) در تفسیر قرآن به قرآن، اشاره شده و در مورد غرر آیات، عام و خاص، مجمل و مبین، مطلق و مقید، ضمیمه نمودن آیات شبیه و نظیر هم و جمع بین آنها، و نیز بیان وجوه معانی مفرد به وسیله آیات قرآنی در تفسیر المیزان، توضیح لازم ارائه شده، و در پایان، تفسیر سوره کوثر از تفسیر گران قدر المیزان به

عنوان نمونه نقل شده است. و سرانجام، اهم نتایج و رهیافت های حاصل از تحقیق، در پایان فصول یاد شده، به عنوان حُسن ختام، ارائه شده است.

نقد و بررسی روش های تشخیص حدیث موضوع

۹۸. نقد و بررسی روش های تشخیص حدیث موضوع، نویسنده: امیر جودوی، دکتری علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: جعفر سامی الدبونی، استاد مشاور: دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی و دکتر آذرتاش آذرنوش، ۲۳۴ ص. نگارنده در مباحث مقدماتی به بررسی درباره حدیث، مفهوم کذب و وضع، اجزای حدیث و اهمیت شناسایی حدیث «موضوع»، پرداخته است. در بررسی کارکرد «معیار عقل» برای تشخیص حدیث موضوع، دیدگاه دانشورانی همچون: خطیب، غزالی، ابن صلاح، ابن قیّم و سیوطی ارائه شده است. همچنین در بررسی کارکرد «معیار قلب» برای شناخت حدیث موضوع، دیدگاه موافقان و مخالفان این معیار، مورد بحث قرار گرفته است. معیار راوی، سومین معیاری است که در این پایان نامه مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. در فصلی دیگر، میزان کارکرد معیار قرآن برای بازشناخت احادیث موضوع بررسی شده و نگرش صاحب نظران در چگونگی ارتباط قرآن با حدیث ارائه شده است. همچنین عرضه حدیث بر سنت مشهور و خبر واحد، معیاری است که مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. نگارنده، در بخش پایانی رساله، تألیفات اختصاصی در زمینه احادیث موضوع را معرفی کرده و کتاب المنار المنیف ابن قیّم جوزی و قواعد مورد استثنای او را به تفصیل، مورد نقد و بررسی قرار داده است. پیچیدگی غیر متعارف مباحث، فقدان نظامواره تحقیق، نامشخص بودن دیدگاه های نگارنده به صورت روشن، سردرگمی در نحوه ارائه مباحث، و فقدان فهرست گویا، از کاستی های جدی این پایان نامه است.

نقد و بررسی علل جعل حدیث

۹۹. نقد و بررسی علل جعل حدیث، رمضانعلی تقی زاده چاری، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات)، استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجّتی، استاد مشاور: استاد علی اکبر غفّاری، ۱۳۷۰، ۲۰۸ ص. بحث از این که مفهوم جعل و وضع و نیز حدیث موضوع و مجعول چیست، و چگونه می توان وجود این عنصر نامبارک را در روایات دینی به دیده یک واقعیت نگریت و از عوامل دخیل در پیدایش و گسترش آن سخن به میان آورد و در صدد شناسایی عاملان آن و نیز انگیزه های آنان در این امر برآمد و از نفوذ و گسترش آن در متن منابع و متون دینی مسلمانان جلوگیری کرد، بحثی است که در این پایان نامه به آن اهتمام ورزیده شده و سعی گردیده تا حدی به نقد و تحلیل آن پرداخته شود. این نوشتار، از یک مقدمه و پنج بخش تشکیل شده است. در مقدمه، نخست جایگاه حدیث و سنت در اسلام پس از قرآن، اختلاف نظرها در حدود و کم و کیف سنت، و نظر برخی بزرگان در این باره، از جمله نکاتی است که نگارنده از آنها یاد کرده است. بخش اول رساله، درباره هویت حدیث جعلی است. نگارنده با عناوینی چون: لفظ موضوع از نگاه لغت شناسان، مراتب حدیث در نگاه عالمان حدیث و درایه، اصطلاح حدیث موضوع از نگاه عالمان حدیث و درایه، وجه تسمیه حدیث موضوع، جایگاه حدیث موضوع در میان سایر روایات، حکم نقل حدیث موضوع و تاریخچه جعل حدیث، درباره ریشه و منشأ حدیث مجعول به بحث پرداخته است. نگارنده در بخش دوم، در مورد ورود عنصر جعل در حدیث و شواهد دال بر این امر، بحث می کند. وی در این زمینه از شواهد (نقلی مانند آیات قرآن و روایات) یاد کرده و از شواهد غیر نقلی (عقلی و تاریخی) نیز دوازده مورد عمده از دلایل و شواهد غیر نقلی را یاد آور شده است. در بخش سوم نیز به معرفی و توضیح عوامل دخیل در پیدایش و گسترش جعل حدیث پرداخته شده است. نگارنده در قسمت اول به عواملی از قبیل: عدم کتابت و ضبط حدیث، نقل حدیث بدون ذکر سند و دخالت اهل کتاب اشاره دارد. در قسمت دوم نیز نقل به معنا در حدیث، تسامح در ادله سنن، اعتماد بیش از حد به صحابه، گسترش فتوحات اسلامی، تأویل گرایی، پیدایش احزاب و فرقه های سیاسی و کلامی و فقهی، جدال و درگیری میان متعصبان دو مذهب بزرگ اسلامی (شیعه و سنی) و اهداف سیاسی فرمانروایان را از جمله عوامل دخیل در گسترش جعل حدیث می داند. در بخش چهارم، اصناف و طبقات جاعلان حدیث و انگیزه های آنان در جعل حدیث بر شمرده شده است. این اصناف عبارت اند از: زناذقه، غلات، قصاص و داستانسرایان. وی ضمن بررسی هر سه واژه از نظر لغت و ریشه و اصطلاح و ذکر برخی از عقاید هر یک از این سه گروه، نحوه پیدایش آنها و شیوه برخوردشان با حدیث را شرح داده و علت و انگیزه هر یک را با ذکر مواردی بیان داشته است. در بخش پنجم، نگارنده، کیفیت شناسایی احادیث جعلی و راه های جلوگیری از نفوذ و نشر آنها را توضیح داده است. قسم اول را که خود از دو بخش مربوط به راوی و مروی تشکیل شده، تقسیم نموده و در مورد راهکارهای جلوگیری از نفوذ و نشر احادیث جعلی نیز دو راه عمده را با استشهاد به روایات، بیان داشته است. در پایان، چند کتاب درباره احادیث جعلی معرفی شده است.

نقد و تحلیل دیدگاه های متصوّفه به حدیث

۱۰۰. نقد و تحلیل دیدگاه های متصوّفه به حدیث، ابراهیم دهقان زاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۰، ۱۶۹ص. این مجموعه، در وهله اول، نگاهی اجمالی به تعاریف تصوّف، تاریخچه ظهور، علل پیدایش و فرقی متعدّد این مذهب در جهان اسلام دارد. سپس به دخل و تصرفاتی که این گروه در آیین مقدّس اسلام نموده اند، پرداخته و از حوزه حدیثی، آنها را مورد نقد و تحلیل قرار داده است. موضوع و هدف اصلی این تحقیق، آشنایی با دیدگاه های صوفیان نسبت به احادیث معصومان علیهم السلام است تا روشن شود که آنان تا چه اندازه پایبند به احادیث منقول از پیامبر اکرم و ائمه اطهار بوده اند و تا چه مقدار از این احادیث را کنار گذاشته و نسبت به آنها بی توجه بوده اند، و نیز چه مقدار از احادیث را خودشان جعل نموده و به یکی از بزرگان دین نسبت داده اند. دیگر هدف مدّ نظر در این تحقیق، پرداختن به این مسئله است که تصوّف تا چه اندازه با دین اسلام و مخصوصاً احادیث منقول از معصومان علیهم السلام هماهنگی و همبستگی دارد، و آیا اصلاً چنین دیدگاهی مورد تأیید ائمه معصوم علیهم السلام بوده است یا نه؟ و این که متصوّفه در مشروعیت بخشیدن به اعمال خود، دست به دامان چه نوع احادیثی شده اند. آیا دلیلی قانع کننده و مدرکی معتبر و غیرقابل خدشه در اثبات حقانیت خود دارند یا بر عکس، به احادیث جعلی یا ضعیف و یا مشابه متشبّث شده اند؟ و نهایت این که اگر متصوّفه دارای اصالت نیستند، با چه حربه هایی توانسته اند تا به حال به موجودیت خود ادامه دهند و در این راستا، چه افکار و عقاید و اعمالی را ابداع نموده و به نام دین به خورد مسلمانان داده اند؟ همچنین در این تحقیق، روشن شده است که متصوّفه در راه نیل به اهداف خود، چه مقدار از احادیث صحیح را با تأویل های غلط و افراطی، از معانی اصلی و حقیقی آنها تغییر داده و معانی دیگری بر خلاف دستورهای دین مقدّس اسلام تحمیل نموده اند. در بخشی از این پایان نامه، به پاره ای از عقاید و بدعت های متصوّفه پرداخته شده و به طور خیلی خلاصه توضیح داده شده که عده ای از صوفیان در هر چهار حوزه جعل، تأویل های افراطی، طرد احادیث صحیح السند و بدعتگذاری، از هیچ گونه اقدامی دریغ نورزیده اند و به همین جهت، مورد انتقاد و مذمت شدید ائمه معصوم علیهم السلام و نیز علما و فقهای طراز اول اسلام، قرار گرفته اند، که به بعضی از آنها در بخش آخر تحقیق، اشاره شده است. ضمناً جهت اثبات عدم هماهنگی گفتار صوفیان با کردارشان، به بیان مواردی از تناقض گویی آنان، به کتاب های خودشان استناد شده، تا موضوع برای خوانندگان بیشتر روشن شود. این پایان نامه، از یک مقدمه و پنج فصل تشکیل یافته که هر فصل نیز بخش های متعدّدی دارد. در مقدمه، ضرورت و اهمیت بحث، سابقه تاریخی بحث، هدف بحث و محدودیت های آن از نظر سیاست ها و موقعیت های روز، بررسی شده است. فصل اول، درباره صوفی و تصوّف، تاریخچه ظهور این فرقه، علل پیدایش آنان، مهم ترین فرقه های صوفیه و سلسله های آنان، و ذکر مشایخ و بزرگان صوفیه است. فصل دوم، احادیث جعلی توسط متصوّفه و نقد آنها آمده است. فصل سوم، در مورد توجیه و تأویلات نادرست احادیث از ناحیه این فرقه و ردّ و نقد این تأویلات از بیان بزرگان است. در فصل چهارم به ردّ احادیث صحیح توسط صوفیه و بعضی از عقاید باطل آنان، و پاره ای از بدعت ها و آداب خلاف شرع صوفیه پرداخته شده است. فصل پنجم نیز مربوط به سیمای صوفیه در حدیث و نمونه هایی از تناقض گویی آنان است.

نقش دعا و ذکر در تربیت روان

۱۰۱. نقش دعا و ذکر در تربیت روان، حسنعلی نوبهار، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر غلامرضا اعوانی، ۱۳۷۱، ۲۶۵ص. موضوع این پایان نامه، مطالعه و تحقیق درباره نقش دعا و ذکر در تربیت روان در ابعاد مختلف و بیان دیدگاه های متفاوت است. از آن جا که بررسی نقش تربیتی دعا، احتیاج به تحقیق در مسائل تربیتی دارد، در پرداختن به مسائل تربیتی، ابتدا موضوع تربیت مورد توجه قرار داده و مقدّمات مختصری درباره موضوع تربیت در شاخه روح و روان پرداخته شد، و پس از آن مباحث مختلف و ضروری در مورد تربیت آمده و بحثی غیرزاید و ضروری معرّفی شده و پایه و اساس مباحث بعدی دانسته شده است. بخش های چهارگانه این پایان نامه، گویای این مطلب مهم است. بخش اول، درباره فلسفه تربیت یا پرورش روح است که خود از دو فصل تشکیل یافته است. فصل اول به روح یا حقیقت انسان پرداخته و در این راستا، لزوم خودشناسی در آیات و روایات مورد بررسی قرار گرفته و ریز موضوعات مربوط به حقیقت و خصوصیات روح، شرح شده است. در ادامه، نگارنده، مراتب و مراحل روح را برمی شمرد و بر این عقیده است که تقسیمات مراحل نفس، به هفت مرتبه محدود نبوده و تربیت نفس به معنای نابودی آن در مراتب پایین تر نیست. در فصل دوم، تربیت و مبانی و هدف های تربیتی عنوان شده و ضمن بررسی مفهوم تربیت، تشابه بین واژه های مترادف آن شرح داده شده است. بحث دیگر این فصل، درباره امکان تربیت روح آدمی است که در این باب به استناد آیات و روایات و نظر حکما و فلاسفه و استدلال به نتایج علمی تربیت تمسّک شده است. مبحث دیگر در این فصل، در باب اقسام تربیت، هدف های تربیتی، و تفاوت دل ها در آیات قرآن است. همچنین ضمن استشهاد به آیات قرآن، مراحل تربیت در گونه های بشری مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش دوم پایان نامه که بحث اصلی آن به شمار می آید با عنوان «فلسفه دعا یا پرورش در پرتو نیایش»، ضمن تعریف واژه نیایش و پرستش و همچنین واژه عرفان، آرای مختلف در مورد منشأ پیدایش مذهب، بازگو شده و نگارنده، به تناسب بحث نیایش با فطرت بشر، درباره فطرت، طبیعت و غریزه، خصوصیات فطرت، رابطه فطرت و نیایش، فطرت ادراکی در آیات و روایات، فطرت احساسی یا نیایش در قرآن و روایات، قلم زده و در ادامه نیز نکاتی را در مورد فلسفه دعا تذکر داده است. در قسمت دیگر این بخش، موانع استجاب دعا را بر شمرده و هفت مورد عمده از این موارد را توضیح داده است. بخش سوم با عنوان «دعا و ذکر» آغاز شده، که در دو فصل مجزّاء، درباره هر کدام بحث نموده است. در فصل اول، ضمن تعریف لغوی و اصطلاحی دعا، شرایط مقدماتی تحقق نیایش از نظر آیات و روایات بیان شده و ضمن بر شمردن شرایط و آداب دعا و تقسیم آن به آداب ظاهری و باطنی، نظر مرحوم علامه طباطبایی در این باب، آمده است. وی در فصل دوم نیز ضمن تعریف لغوی ذکر، به چهار مرتبه از مراتب ذکر اشاره شده و مرتبه چهارم، از نظر آیات و روایات بررسی شده و در ادامه، ضمن بیان ثمرات و نتایج اصلی دعا و ذکر و نتایج فرعی هر کدام، این دو را بهترین غذا برای روح می داند. نگارنده در ادامه فصل، به تناسب، غفلت از ذکر و نتایج و آثار و عواقب اعراض از ذکر خدا را توضیح می دهد و ضمن آوردن چند تذکر مهم به بررسی علّت فضیلت ذکر و دعا می پردازد. نگارنده، در بخش چهارم، نمونه هایی از مضامین دعاها و جنبه های تربیتی آن توضیح می دهد و ضمن بیان اسما و صفات الهی و تقسیم این اسما به حقیقی و مجازی، تفاوت بین صفات جمالی و جلالی را بیان می دارد. در ادامه نیز آثار بیداری یا شناخت حیات برتر را توضیح می دهد و در خاتمه، قسمت هایی از دعای امام سجّاد علیه السلام را که درباره نفس اماره و شیطان است،

شرح و بسط می دهد.

نگرشی بر نظام اجتماعی سیاسی در قرآن و حدیث

۱۰۲. نگرشی بر نظام اجتماعی سیاسی در قرآن و حدیث، سیدرضا کاظمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: آیه الله محمّد مهدی معرفت، استاد مشاور: آیه الله محمّد مهدی آصفی، ۱۳۷۸، ۱۶۸ص. این نوشتار در پاسخ به دو سؤال مطرح شده است که اولاً آیا از قرآن و سنت می توان طرحی برای نظام اجتماعی سیاسی اسلام استنباط کرد یا نه؟ و ثانياً در صورت اثبات، عنوان این نظام چیست و ماهیت و شکل آن کدام است؟ پپ نگارنده در پایان نامه خود، به طور اجمال، از نظر آیات قرآن و احادیث، عنوان نظام اجتماعی را «امت»، و عنوان نظام سیاسی را «امامت» قرار داده و بر این عقیده است که با توجه به تعریف ویژه این دو نظام، هر دو توأم با هم و لازم و ملزوم هم اند. وی به عنوان توضیح در ادامه می نویسد: «به بیان دیگر، اگر پذیرفته شود که اسلام، دینی است اجتماعی، و دگرگونی جامعه و پدیدار شدن نظام اجتماعی جدید به جای نظام قبیله ای و قومی توسط پیامبر اکرم انجام گرفته، پس باید پذیرای این مطلب شد که این نظام اجتماعی، توأم با یک نظام سیاسی مناسب است، به نحوی که تفکیک بین این دو، منجر به فساد و اضمحلال امت می گردد». این جستار، از یک مقدمه و چهار فصل تشکیل یافته است. فصل اول، سه گفتار دارد: در گفتار اول، منشأ اجتماع بیان شده، که در این زمینه از جمع نظریات اندیشمندان اجتماعی استفاده شده است. در گفتار دوم، معنای جامعه و تعاریف جامعه از نظر فلاسفه اجتماعی بیان شده و پس از نتیجه گیری از آنها، نظرگاه قرآنی در این زمینه را بیان نموده است. در گفتار سوم، بحث از نظام اجتماعی است و این که مقصود از نظام اجتماعی در لغت و اصطلاح چیست؟ و مراد از نظام اجتماعی قرآن چیست؟ آیا این دو جدای از هم اند یا نه؟ فصل دوم نیز از چهار گفتار تشکیل شده است. در گفتار اول، نظام اجتماعی در قرآن که با عنوان «امت» بیان شده، توضیح داده شده، و سپس، مفاهیم اجتماعی که به دو دسته خرد و کلان در قرآن آورده شده، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، در ادامه نیز به توضیح واژه «امت» در لغت و اصطلاح پرداخته شده و موارد استعمال آن شرح شده است. گفتار دوم، در باب تعریف امت در بیان صاحب نظران است. در گفتار سوم، پیشینه و تحوّل در مفهوم امت مشخص شده است و در گفتار چهارم نیز عناصر تشکیل دهنده امت که در چهار عنصر خلاصه می شود بیان شده است. فصل سوم، این فصل با عنوان «بافت امت» در هفت گفتار منظم شده، که گفتار اول، یک مقدمه و پیش گفتار توضیحی در مورد این مقوله دارد. در گفتار دوم این فصل، منظور از بافت در این موضوع توضیح داده شده و در گفتار سوم، بیان شده که قرآن، این بافت را تحت عنوان «ولاء» نسبت به امت و جامعه، ایدئال خود ذکر کرده است. گفتار چهارم به بحث ولاء و ولایت اختصاص یافته و اهمیت ولایت در جامعه اسلامی توضیح داده شده است. در گفتار پنجم، ولاء و ولایت از نظر کتب لغت، بررسی و تجزیه و تحلیل شده، و در گفتار ششم، همین واژه در فرهنگ قرآن، بررسی شده است و در ادامه، مراد از ولاء و ولایت در قرآن، آشکار شده و ولاء منفی و مثبت از هم جدا دانسته شده است. نگارنده، در فصل چهارم با عنوان «امت و نظام امامت» از یک مقدمه و چهار گفتار تشکیل شده است مقدمه این فصل به توضیح امامت نظام سیاسی امت پرداخته و ضمن آن، نظریه نظام سیاسی امامت را از دیدگاه امام خمینی قدس سره شرح داده و طرح نظام سیاسی و بافت امت را نیز عنوان نموده است. وی در گفتار اول، به اثبات هم ریشه و هم معنا بودن امت و امامت پرداخته و در گفتار دوم، معنای امام و امامت در فرهنگ دینی را توضیح داده و در پایان نیز کلامی را از فارابی نقل نموده است. گفتار سوم، طرح پرسش و پاسخی در باب اصل امامت و نیاز به امام در جامعه است که با استنباط از آیات و روایات، نتیجه کلی بحث، به دست آمده

است. گفتار چهارم، درباره امامت عامه است که این گفتار نیز با پرسش و پاسخی در توضیح این مطلب آغاز شده و با کلامی از امام خمینی(ره) و مرحوم نایینی در باب حکومت اسلامی پایان یافته است.

النور المبین فی تفسیر أمير المؤمنين علیه السلام

۱۰۳. النور المبین فی تفسیر أمير المؤمنين علیه السلام، نادر فضلی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، استاد راهنما: سید محمدباقر حجّتی، استادان مشاور: آیه الله ابوالفضل میرمحمدی و دکتر مرتضی آیه الله زاده شیرازی، ۱۳۷۴، ۳۵۵ ص. قرآن کریم، مشتمل بر مسائلی است که تمام عالم از ابتدا تا انتها بدان احتیاج دارند. لیکن قرآن، دارای اسرار و رموزی است که فهم آن اختصاص به اهلش، یعنی پیامبر اکرم و ائمه معصوم علیهم السلام دارد. نگارنده در این پایان نامه، در صدد بیان این امر است که پس از پیامبر اسلام، گشاینده رموز قرآن و بازگوکننده مبهمات، آن کسی است که أمّ الکتاب نزد اوست و مفسّر قرآن، قرآن ناطق، و کسی است که پیامبر او را یک جزء از ثقلین دانست. نگارنده برای روشن شدن و اثبات مدّعی خود، احادیثی را در باب علم امام و احاطه تفسیری ایشان بیان کرده و دست روزگار، نگذاشته این قرآن ناطق پس از پیامبر صلی الله علیه و آله به حقّ الهی خود برسد. این پایان نامه، به زبان عربی و در دو بخش مقدماتی و یک بخش اصلی (که ارائه گوشه هایی از روایات تفسیری امیر مؤمنان است) فراهم آمده است. در بخش نخست مقدماتی، مباحثی در معرّفی قرآن و جایگاه بلند آن (همچون: قرآن از زبان قرآن، قرآن از زبان پیامبر صلی الله علیه و آله، و قرآن از زبان اهل بیت علیهم السلام) طرح شده است. در بخش دوم مقدماتی، مباحثی همچون: ثواب تلاوت قرآن و تعلّم آن، گردآوری آن و نهی از تفسیر به رأی در مورد آن بررسی شده است. در بخش اصلی پایان نامه، روایات تفسیری نقل شده از امیر مؤمنان در تفسیر سوره های فاتحه، بقره، آل عمران و نساء، ارائه شده است. نگارنده، این روایات را از منابع تفسیری و روایی شیعه و سنی گردآوری کرده و با قراردادن آنها به دنبال آیات مربوط، چگونگی تفسیر امام علیه السلام را از قرآن به تصویر می کشد. از آن جا که روایات تفسیری منقول، تمام آیات را دربر نمی گیرد، شماری از آیات این چهار سوره، در متن ذکر نشده اند. وی در حاشیه، توضیحاتی را درباره واژه های دشوار، منابع دیگر روایت تفسیری و... ارائه نموده است.

ولایت در نهج البلاغه

۱۰۴. ولایت در نهج البلاغه، عصمت جهانشاهی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر محمدباقر حجّتی، ۱۸۴ص. نگارنده در این مجموعه به بیان راز و رمز ولایت از زبان ولیّ الله الأعظم پرداخته و با محور قرار دادن کتاب شریف نهج البلاغه، به شرح و بسط بحث از ولایت، مراد و منظور از این اصطلاح پرداخته و معنای ولایت از دیدگاه نهج البلاغه بیشتر مدّ نظر وی بوده است. در بحث های مقدماتی، سخنی کوتاه درباره شخصیت علی علیه السلام بیان شده و در قسمت بعد به عظمت نهج البلاغی او اشاره شده است. در مبحث بعد، قبل از شروع بحث، ولایت از لحاظ واژه و ریشه در کتب لغت مورد بررسی قرار داده است. مطالب بخش بعدی درباره اقسام ولایت است. نگارنده، چهار قسم برای ولایت عنوان کرده و توضیح می دهد که عبارت اند از: ولایت محبّت، ولایت امامت، ولایت تکوینی و ولایت تشریحی. در قسم اوّل (ولایت محبّت) آمده که ضرورت دوستی اهل بیت و این که دوستی آن بزرگواران، اجر رسالت و ناشی از دوستی حق است. همچنین درباره رمز دوستی علی علیه السلام و این که دوستی وی، ایمان و دشمنی وی نفاق است، سخن به میان آمده است. در بحث ولایت امامت که به معنای پیشوایی دینی است، درباره نصب امام از جانب خدا و همچنین عصمت و علم او بحث شده است، و این که عصمت و علم در بالاترین حدّ آن، فقط شامل آل محمد صلی الله علیه و آله می شود. بحث دیگر این قسمت، درباره ولایت تکوینی یا ولاء تصرّف است که در مرحله اوّل، مخصوص خداوند متعال و سپس، مختص اولیای الهی به اذن الهی است و بالاترین مرتبه آن را اهل بیت علیهم السلام دارا هستند از مطالب مهم این قسمت، بحث از هدایت به امر است که مقام ویژه امام است و هدایت و راهبری است. مطلب مورد اشاره دیگر، ولایت تشریحی است که در دو معنا توضیح داده شده است: الف. به معنای وضع قوانین و احکام، که این ویژگی نیز از آن حق تعالی و پس از او پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام است. ب. به معنای سرپرستی و راهبری، که ضروری جامعه است و غفلت از آن، عواقب زیانبار بسیاری را در جوامع اسلامی در بر داشته است. در این قسمت به فطرت و همچنین سیره پیامبر بزرگوار استناد شده، و این که در زمان غیبت، سرپرستی جامعه مسلمانان با ولیّ فقیه جامع شرایط رهبری است؛ زیرا این مقام، ثابت است و مقام، غیر از فرد است، و با نبود فرد، مقام از بین نمی رود. در بخش دیگر پایان نامه، حکومت در نهج البلاغه به طور اجمال مورد بررسی قرار گرفته است. از مهم ترین و فراوان ترین مباحث نهج البلاغه، مبحث حکومت است. با این که علی علیه السلام پیشوای دینی است و امامت دینی جامعه را دارد، درباره حکومت، بسیار تأکید کرده است و در عین حال، آن را بی ارزش تر از کفش لنگه ای پاره و آب دهان بُر دانسته است؛ زیرا حکومت، فی نفسه، ارزشی ندارد، اما به خاطر هدفی که بر آن مترتب می گردد، ارزش بالایی خواهد داشت. از مباحث مهم دیگر که به بهترین شیوه در نهج البلاغه مطرح شده «رابطه والی و رعیت» است و از زیباترین مباحث در این زمینه، عهدنامه حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر، سردار رشید اوست. عنوان مبحث دیگر این بخش، «اهل بیت و حکومت» است. در پایان مبحث حکومت، به سکوت تلخ و شکوهمند علی علیه السلام اشاره شده، که آن بزرگوار برای حفظ وحدت مسلمانان صبر کرد و حقّ حکومت را که مهم بود فدای وحدت مسلمانان که اهم بود نمود. آخرین بخش از این مجموعه به بیان حقیقت ولایت اختصاص یافته، و این که «ولیّ» از اسمای حق و دائمی است. همچنین درباره اتحاد ولایت پیامبر بزرگوار صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام سخن به میان آمده و برخی از فضایل بی شمار آن حضرت، بیان شده است.

هدایت و ضلالت از دیدگاه قرآن و روایات

۱۰۵. هدایت و ضلالت از دیدگاه قرآن و روایات، محمّدعلی رستمیان، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرّس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر سید محمّدباقر حجّتی، استاد مشاور: آیت الله محمّدهادی معرفت، ۱۳۷۳، ۲۲۳ص. آنچه در این پایان نامه مورد بررسی قرار گرفته است، مسئله هدایت و ضلالت و زمینه هایی است که انسان به وسیله آنها به هدایت می رسد و یا به سقوط در می افتد. این موضوع با توجّه به آیات قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم السلام، بررسی شده است. واژه «هدایت» در دو معنا به کار می رود: ارائه طریق یا راهنمایی و ایصال الی المطلوب یا رهبری. بر اساس استقرای آیات قرآن، حدود ۴۳ آیه در زمینه متعلّق هدایت وجود دارد که از میان آنها شانزده آیه متعلّق هدایت را صراط مستقیم ذکر کرده است و صراط مستقیم، همان دین استواری است که مصداق اتم و اکمل آن، آیین ابراهیم علیه السلام است و به طور کلی، حقیقت صراط مستقیم، چیزی جز اسلام ناب، یعنی تسلیم و فنا در پیشگاه احدیّت، عبد خدا بودن و انقطاع از ماسوی الله نیست. پایان نامه از دو بخش عمده تشکیل شده که هر بخش، شامل چند فصل است. بخش اول در باب کلیات بحث و شامل چند فصل است. فصل اول این بخش، به معنای هدایت و ضلالت در کتب لغت پرداخته و آیاتی از قرآن را در معنای لغوی هدایت آورده و طریقه استعمال هدایت در قرآن را بررسی کرده است. هجده وجه برای هدایت و هشت وجه برای ضلالت، بیان شده است. فصل دوم، مربوط به بحث از قلمرو و محدوده هدایت و ضلالت است. نویسنده در این فصل، از هدایت عامّه، مراحل مختلف قبل از هدایت، نیاز تمام موجودات به هدایت الهی و قلمرو ضلالت، بحث می کند. فصل سوم، درباره اقسام هدایت است. نویسنده، بنا به تقسیمی، هدایت را به دو قسم تکوینی و تشریحی تقسیم نموده و هدایت تکوینی را نیز شامل سه قسم: هدایت طبیعی، هدایت غریزی و هدایت فطری دانسته است. سپس اقسام ضلالت را بررسی می کند. در تقسیم او گم راهان بر سه دسته اند: گم راهان از فطرت الهی، غوطه وران در ضلالت و گم راهی، و منحرفان از صراط مستقیم. منشأ این انحراف نیز یا انحراف اعتقادی است یا انحراف عملی. فصل چهارم، درباره مراتب هدایت و ضلالت است. نگارنده در این فصل از سلسله طولی هدایت، مراتب هدایت عامّه و خاصّه، مراتب هدایت خاصّه بحث شده و آمده که صراط مستقیم، والاترین مرتبه هدایت و مراتب ضلالت است. بخش دوم پایان نامه، بررسی عوامل هدایت و ضلالت است. این بخش، دارای پنج فصل است: فصل اول، درباره انتساب هدایت و ضلالت به خداوند است. به همین مناسبت، نگارنده در باب جبر و اختیار و آرای مختلف درباره این مقوله، سخن می گوید و جبری یا تفویضی بودن هدایت و ضلالت را بررسی می کند. فصل دوم، مربوط به بررسی زمینه های هدایت است. نگارنده این زمینه ها را به دو دسته تقسیم نموده است: اول، زمینه های عمومی کسب تقوا: تفکر، عقل و علم؛ و دوم، زمینه های کمال هدایت: عمل صالح، یاد خداوند، اخلاص و انابه. فصل سوم، به بررسی عوامل هدایت می پردازد. این عوامل عبارت اند از: انبیا، کتاب های آسمانی، ائمه علیهم السلام، علما و کعبه. فصل چهارم، زمینه های ضلالت را بررسی می کند که به گونه عام به دو دسته تقسیم شده اند: دین پرستی و ترک زمینه های هدایت. فصل پنجم، درباره عوامل اضلال است. این عوامل نیز عبارت اند از: شیطان، هوای نفس، بدعت ها، تقلید کورکورانه در تفکر، عمل بر طبق ظن. نویسنده در خاتمه نیز خلاصه ای از مباحث پایان نامه را به دست داده است.

ص: ۲۳۹

..

ص: ٢٤١

..

ص: ۲۴۳

فهرست عناوین .

سرشناسه : هوشمند، مهدی، ۱۳۴۲ -

عنوان و نام پدیدآور : چکیده پایان نامه های حدیثی / مهدی هوشمند؛ سرویراستار محمدهادی خالقی.

مشخصات نشر : قم : موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۹ -

مشخصات ظاهری : ج.

فروست : پژوهشکده علوم و معارف حدیث؛ ۸۸

شابک : دوره ۹۷۸-۹۶۴-۴۹۳-۷۴۶-۰؛ ۱۲۵۰۰ ریال (ج.۱)؛ ج.۲ ۹۷۸-۹۶۴-۴۹۳-۷۴۷-۷ : ۷-۷۴۷-۴۹۳-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت : ج.۲ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیبا).

یادداشت : نمایه.

موضوع : احادیث -- چکیده ها

موضوع : پایان نامه ها -- ایران -- چکیده ها

رده بندی کنگره : ۹۰۵۳/Z۵۰۵۳ چ ۱۳۸۹ ۸

رده بندی دیویی : ۰۱۵/۵۵۰۷۵

شماره کتابشناسی ملی : م ۴۰۲۸۷-۸۴

پیشگفتار بالندگی و روزآمدی هر علمی، مرهون رنج ها و کوشش هایی است که دانشیان، بر خود، هموار می سازند تا تبیین های علمی و دقیق و پاسخ های روشن و قانع کننده ای برای مسائل آن علم، فراهم سازند. در طول تاریخ علم، در شاخه ها و موضوعات مختلف هر علم، پژوهش های فراوانی صورت پذیرفته است که هر یک در راه دستیابی به مقاصد آن علم، گامی به پیش محسوب می شوند. دانش های حدیثی نیز این راه را پوییده اند و دانشیان حدیث پژوه، با اهتمام به حدیث و به کارگیری توان بشری خود، در پی آن بوده اند که حدیث را آن چنان که از سرچشمه زلالش جاری شده، با همان صفا و طراوت، حفظ کنند و آن را به تشنگان معرفت بنوشانند. آنان، با پژوهش های خود، تلاش کرده اند که معانی احادیث را قابل دسترس و درک و فهم آنها را آسان سازند و آموزه های احادیث را در اختیار دیگران نهند. در عصر حاضر نیز بسیارند پژوهشگران جوانی که قدم در راه تحقیق در حوزه حدیث گذارده اند و روش های نوین پژوهش، به گونه ای درخور توجه، نتایج پژوهش های آنها را علمی کرده است. با این همه، هر پژوهشگری، در راه دستیابی به مطلوب خویش، به ناچار باید در اولین قدم، کوشش های گذشتگان را بازشناسد و پس از شناخت دقیق وضعیت موجود زمان خویش، قدمی در این راه، به پیش نهد. بدیهی است که بدون اطلاع و بهره گیری از نتایج کوشش های دیگر دانشیان، نمی توان انتظار پژوهشی نو، سودمند و جامع را داشت و بسا

دوباره کاری ها یا بیهوده کاری ها که شاهد خواهیم بود! پژوهشکده علوم و معارف حدیث ، با درک این نیاز ضروری در عرصه پژوهش ، فعالیت هایی را در جهت اطلاع رسانی علمی به پژوهشگران حوزه حدیث ، آغاز کرده است . از این دسته ، هم اینک ، عناوین زیر در دست تألیف ، تحقیق و نشر است که بخشی از آنها منتشر شده و بخشی دیگر ، به زودی به جامعه پژوهشگران حدیث ، تقدیم خواهد شد : ۱ . فهرستگان نسخه های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه ۲ . چکیده پایان نامه های حدیثی ۳ . کتاب شناسی ترجمه های متون حدیثی شیعه . کتاب حاضر ، جلد اول از مجموعه چکیده پایان نامه های حدیثی است که پایان نامه های مراکز مختلف آموزشی داخل کشور را در مقاطع تحصیلی دکتری و کارشناسی ارشد ، تا پایان سال ۱۳۸۷ ، در بر می گیرد . جلد های بعدی این مجموعه نیز ، به یاری خداوند ، به تدریج ، آماده نشر خواهند شد . گفتنی است که چاپ نخست این کتاب ، در سال ۱۳۸۳ منتشر گردید که مشتمل بر معرّفی بخشی از پایان نامه های گزارش شده در اثر حاضر بود . در این جا بر خود لازم می دانیم که از تلاش های فاضل محترم حجه الاسلام مهدی هوشمند که زحمت تهیه این کتاب را بر خود ، هموار کردند و همه کسانی که در آماده سازی کتاب با ما همکاری داشته اند ، تشکر فراوان نماییم . راهنمایی ها و یادآوری های خوانندگان محترم را نیز به جان ، خریداریم .

پژوهشکده علوم و معارف حدیثمهر ۱۳۸۸ .

مقدمه حدیث ، پس از قرآن کریم، یکی از منابع با ارزش و اصلی در همه زمینه های زندگی مسلمانان است . طی قرن های گذشته ، برای حفظ و نگهداری این میراث ماندگار و همتای قرآن ، زحمات فراوان کشیده شده و عالمان مسلمان ، در حفظ این امانت الهی ، سختی های زیادی را متحمل شده اند ؛ لیکن با همه این احوال ، کتاب های حدیثی بسیاری در اثر حوادث ، از بین رفته اند که با از بین رفتن آنها ، نسل های بعد ، از این آثار ارزشمند ، محروم گشته اند . سخنکوشی محققان و مصنفان برای احیای این آثار و حفظ بقایای این گنجینه های پربها ، مَرهمی است بر آلام ناشی از این گونه محرومیت ها ، و تلاش ارجمندی است در راه شکوفایی و باروری هرچه بیشتر بوسستان دین ، اهتمام پژوهشگران به شاخه های مختلف علوم حدیث (رجال ، مصطلحات و مفهوم شناسی حدیث ، تاریخ حدیث و فلسفه علوم حدیث) را نیز باید در شمار این گونه تلاش ها دانست . گرایش به حدیث و تحقیقات حدیثی در میان طبقات روشن فکر نیز پدیده ای است که امروزه ، هم در مراکز و مدارس علوم دینی و هم در آموزشگاه ها و دانشگاه ها ، به روشنی و گستردگی به چشم می خورد . جویندگان این دانش در نهادهای رسمی آموزش ، در جریان پژوهش های علمی خویش ، ضمن گذراندن دوره های حدیث شناسی ، دستاورد کوشش خود را به صورت پایان نامه (رساله) ارائه می دهند تا پس از ارزیابی اساتید فن ، گواهی علمی لازم را دریافت نمایند . رشد و شکوفایی تحقیقات علمی در هر زمینه ، نیاز به یک سلسله مقدمات ، ابزار و

وسایل خاص و خدمات پژوهشی مناسب دارد. اطلاع از پایان نامه های حدیثی که با کند و کاو در منابع با ارزش حدیث و علوم حدیث فراهم آمده اند و دسترس داشتن به آنها، از ضروری ترین مقدمات پژوهش و خدمات پژوهشی محسوب می گردد. دانشجویان حدیث، در دوره های تحصیلات تکمیلی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی، با راه نمایی و مشاوره استادان ورزیده و با سعی و تلاش و پیگیری مداوم و صیرف اوقات بسیار و حضور در کتاب خانه های عمومی و تخصصی و استفاده از منابع گردآوری شده در این کتاب خانه ها و غالباً با انگیزه ای قوی و نگرشی علمی و خلاقانه، به تحقیق در موضوعات حدیثی می پردازند. در نتیجه، پایان نامه ها، ثمره تمامی سال های تحصیل دانشجویان و حتی بازتاب تجربیات علمی اساتید این رشته به شمار می روند و همین، باعث شده که بسیاری از آنها، در زمره آثار با ارزش علمی قرار گیرند و پویندگان عرصه حدیث، برای تحقیقات خود، از آنها به عنوان راه نما و منبع مطالعاتی استفاده کنند و حتی برخی از آنها به خاطر غنا و استواری محتوا، از سوی مراکز علمی معتبر، به صورت کتاب، منتشر شده اند. بدین ترتیب، امروزه، گردآوری پایان نامه ها در مراکز پژوهشی و کتاب خانه های تخصصی، از پیش نیازهای هر گونه تحقیق علمی و روشمند، شمرده می شود که می تواند علاوه بر سرعت و نیرو بخشیدن به هر پژوهش تازه، از دوباره کاری، پیشگیری نماید و چشم اندازهای تازه ای را نیز بر روی جویندگان دانش بگشاید. مجموعه حاضر، حاوی اطلاعات کتاب شناختی و گزارش هایی از پایان نامه های حدیثی موجود در «کتاب خانه تخصصی حدیث» مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث (۱) است که با همکاری گروهی از اساتید محترم و برخی مراکز علمی پژوهشی، تا پایان اسفند ماه ۱۳۸۷، فراهم آمده اند.

۱- نشانی کتاب خانه تخصصی حدیث، بدین قرار است: قم، بلوار پانزده خرداد، چهار راه نوبهار، بعد از شهرک جهاد، مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث. تلفن: ۰۲۱ ۷۱۷۶۴۱۵ و نشانی اینترنتی: www.hadith.net.

شیوه کار، به این صورت است که پس از ذکر عنوان هر پایان نامه، نخست به موضوع آن و هدف نگارنده از نوشتن پایان نامه اشاره می‌گردد. سپس، گزارش گونه‌ای از عملکرد وی در پایان نامه و در ضمن آن، عناوین و موضوعات بخش‌ها و فصل‌ها، به اختصار، بیان می‌شود. پایان نامه‌هایی که دارای چکیده یا خلاصه بوده‌اند، همان چکیده یا خلاصه آنها، با اندکی بازبینی و تغییر، آورده شده است. برای سهولت دسترسی محققان به موضوعات و عناوین موجود در پایان نامه‌ها، گردآوری این مجموعه، بر اساس ترتیب الفبایی عناوین پایان نامه‌ها صورت گرفته است و در خاتمه نیز فهرست‌های الفبایی: عناوین پایان نامه‌ها، نام پدیدآورندگان و استادان راه‌نما و مشاور و نیز نهادهای آموزشی پژوهشی مربوط، استفاده از آن را آسان‌تر نموده است. چاپ نخست این کتاب که در سال ۱۳۸۳ منتشر گردید، در بر دارنده چکیده ۱۰۴ پایان نامه بود؛ اما این چاپ که با ویرایش و افزایش بسیار، همراه است، به معرفی پانصد پایان نامه می‌پردازد (که ۱۰۴ نمونه پیشین نیز در میان آنهاست). کار معرفی اجمالی پایان نامه‌های حدیثی، به یاری خدا و با همکاری و همدلی مدیران محترم مؤسسات آموزشی پژوهشی و کتاب‌خانه‌ها و نیز اساتید و دانشجویان گرامی، و با بهره‌گیری از پیشنهاد و نقد اهل نظر، ادامه خواهد یافت.

ص: ١٠

..

آب و شگفتی های آن در قرآن و روایات،

آثار سوء گناه از دیدگاه قرآن و روایات،

۱. آب و شگفتی های آن در قرآن و روایات، صهبا کرمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر عباس همای، ۱۳۸۰، ۲۵۲ ص. بحث در باره اولین خلقت خداوند در عالم جسمانی، مصدر هستی عالم، زیر بنای خلقت و شگفت ترین عنصری که روی کره زمین وجود دارد، و همچنین ایراد نظریه قرآن و روایات در باره این پدیده عظیم و شگفت، هدف نگارنده این پایان نامه را تشکیل می دهد. نگارنده، قبل از ورود در فصول اصلی رساله که بحث از آیات و روایات معصومان علیهم السلام در این باب است مباحثی به اختصار، در بخشی با عنوان کلیات مطرح ساخته است. مباحث اصلی، در شش فصل و چند زیر فصل تنظیم شده است. پس از بخش کلیات، دو بخش مهم تدوین نموده: بخش آب در قرآن، که با پانزده فصل و بخش آب در روایات، که با شانزده فصل گردآوری و تدوین کرده است. زیرفصل های هر فصل عبارت اند از: اهمّیت بیان موضوع، «آب» در واژه شناسی، آب در طبیعت، آب در بهداشت، آب در فقه، آب در ادیان، آب در قرآن، آب در روایات.

۲. آثار سوء گناه از دیدگاه قرآن و روایات، محمّد علی طاهری نژاد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۲، ۲۹۳ ص. بررسی علت پیدایش مصائب و حوادث خوشایند و ناخوشایند در زندگی انسان و پی جویی ارتباط این حوادث با اعمال دفاع از این اعتقاد که منشأ تمام حوادث به

آثار یاد مرگ از دیدگاه قرآن و «نهج البلاغه»

یک علت واحد در زندگی انسان بر می گردد و نه علل متعدد، و رد نظرات مبتنی بر اعتقاد به ریشه های متعدد برای مصائب و حوادث، انگیزه نگارنده از تدوین این رساله است. وی، نوشتار خود را در پنج بخش سامان بخشیده است: در بخش اول، به کلیات و معرفی اجمالی حدود و ثغور این پایان نامه پرداخته است. در بخش دوم، بحثی را با عنوان کاوشی در واژه های همسو با «گناه» در قرآن و روایات گشوده، و تحلیلی از آن برای آشنایی با عمق این لغات، ارائه نموده است. در بخش سوم، پیامدهای سوء گناه را در سه فصل مجزا: آثار دنیوی و روحی و اخروی، مورد بررسی قرار داده است. در بخش چهارم، راه های علاج و پیشگیری از پیامدهای گناه و سنگربندی در مقابل آنها را بیان کرده است. در بخش پنجم، به بررسی شبهه های احتمالی، با دو فصل پیرامون موضوع اثبات شده در بخش های گذشته پرداخته است.

۳. آثار یاد مرگ، از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه، علی عباس گودرزی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۹، ۱۴۹ ص. مرگ چیست؟ سختی های هنگام مرگ چگونه است؟ یاد مرگ چه تأثیری در زندگی انسان دارد؟ و ترس از مرگ، نتیجه چیست و چرا اولیای خدا از مرگ نمی ترسند؟ آنها، از جمله پرسش هایی است که نویسنده، در صدد پاسخ به آنها برآمده است. شاکله عمومی بحث وی، در این پژوهش، رنگ اخلاقی و تربیتی دارد، گرچه در فصول اولیه، تا حدودی بحث های قرآنی و تفسیری و اختلاف آرای مفسران و شارحان را مطرح می کند. فصل اول، در بیان کلیات مسئله، از قبیل تعریف مرگ و سؤال های اصلی تحقیق، فرضیات، اهداف پژوهش و روش انجام تحقیق است. فصل دوم، ضمن تعریف مرگ و مترادف آن یعنی موت، مرگ در قرآن از دیدگاه مفسران، و حقیقت مرگ و اجل توضیح داده شده است. در فصل سوم، نویسنده با عناوینی چون: تقدیر مرگ، فراگیر بودن مرگ، گریزناپذیری

آداب حسنه از نظر «صحیفه سجّادیه»

مرگ ، پوشیدگی مرگ ، آگاهی و عدم آگاهی افراد از مرگ خود و حکمت های پوشیده بودن مرگ ، فصل را به پایان برده است . وی ، در فصل چهارم ، به توضیح وقوع مرگ و شداید آن پرداخته و ضمن اشاره ای به اقوال مفسران و کلام امیر مؤمنان علیه السلام در توصیف حالات محتضر ، سخن غزالی در مورد شدت درد و رنج لحظات جان دادن را نقل کرده ، و به عنوان شاهد ، نمونه هایی از روایات را در باره اختلاف درد و رنج افراد ، در حین جان دادن ، بیان می کند . پنجمین فصل ، بحث رهاوردها و آثار وقوع مرگ است که عبارت اند از : قطع اسباب دنیوی ، انقطاع مهلت عمل و پایان عمر ، بسته شدن راه توبه و عذرخواهی و بشارت به فوز و رستگاری ، یا وعید شقاوت و تیره بختی . در فصل ششم ، آثار سازنده یاد مرگ ، مرگ اندیشی ، جلوه گری دنیا در مقابل یاد مرگ و نظر امام علی علیه السلام در باره دنیا مطرح می شود . مؤلف ، در فصل هفتم ، در باره انسان و ترس از مرگ و این که این پدیده (ترس) امری طبیعی و غریزی است و انسان میل به حیات جاویدان دارد و علل مختلف ترس از مرگ ، بررسی هایی کرده و در نهایت ، سیمای مرگ را از نظر مردان خدا توضیح داده است .

۴ . آداب حسنه از نظر «صحیفه سجّادیه» ، زهرا مصباح ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده الهیات دانشگاه تهران ، استاد راهنما : دکتر محمد علی مهدوی راد ، ۸۱ ص . این پایان نامه ، بررسی کوتاهی است پیرامون فضایل اخلاقی از دیدگاه صحیفه سجّادیه با سرفصل هایی از این قبیل : اخلاق چیست و چه نسبتی با آداب دارد؟ دعا چیست و چه آثاری دارد؟ صحیفه سجّادیه چگونه در این موضوع وارد بحث شده است؟ نگارنده ، در یک مقدمه و پنج بخش ، به بررسی بدایع اخلاقی و عرفانی این دعاهای ارزشمند پرداخته است : بخش اول ، در باره معنای لغوی و اصطلاحی «ادب» و «اخلاق» است . بخش دوم ، نگاهی است به مکاتب اخلاقی از قبیل اخلاق دینی ، اخلاق عاطفی ، اخلاق فلسفی ، اخلاق وجدانی و اخلاق زیبایی . بخش سوم ، در باره دعا و انگیزه ها و اهداف آن بحث می کند ، و این که از مهم ترین اهداف مردان الهی ، اصلاح اجتماع بشری ، از طریق تربیت کردن آنها با تعالیم الهی است

آداب معاشرت از دیدگاه قرآن در روایات،

و یک مصلح، باید مراحل سختی را در این راه تحمل کند. امام زین العابدین علیه السلام هم به عنوان یک مصلح، دارای این اهداف عالی بودند، بخصوص در زمانی که بنی امیه، به امت زور می گفتند و به اسم خلافت اسلامی، بر مقلد راتشان حکومت می کردند و هر کس را که با آنها به معارضه برمی خاست، به عنوان خروج از اسلام می کشتند. در بخش چهارم، نویسنده به معرفی صحیفه سجّادیّه می پردازد و ضمن بیان این که امام علیه السلام، در قالب دعا، به تفسیر و تبیین معارف الهی و بازشناسی مبادی عقیدتی اسلامی و حتی تفسیر تاریخ پرداخته است، سلسله سند صحیفه سجّادیّه را مورد بررسی قرار داده و سپس، چشم اندازی کلی از صحیفه سجّادیّه ارائه می کند که در آن، زمینه های سیاسی و اجتماعی زمان امام سجاد علیه السلام و سبک شناسی صحیفه سجّادیّه دیده می شود. وی در بخش پنجم، به بحث از آداب و اخلاق حسنه، بر اساس بندگی خدا و از بُعد فردی و اجتماعی پرداخته و ضمن بیان اقسام آداب و اخلاق حسنه، چگونگی وظیفه بنده را، در مقام بندگی، توضیح داده است.

۵. آداب معاشرت از دیدگاه قرآن در روایات، سرور اعظم مفیدی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر رضا دیباجی، ۱۳۸۰، ۱۸۴ ص. گردآورنده، در تحقیق خود ابتدا به بررسی کوتاهی در باره نظام حیات اجتماعی انسان پرداخته، و سپس جایگاه اخلاق را، به عنوان پایه مناسبات اجتماعی مبنا قرار داده و رابطه آن را با سایر شئون انسان مطالعه کرده است. به دنبال آشنایی با مکاتب اخلاقی موجود و مقایسه کوتاه آنها با نظام اخلاقی اسلام، موضوع آداب معاشرت در اسلام را به بحث گذاشته، و چند فصل در آداب معاشرت فرد در خانواده و بستگان و غیره، و سپس نحوه برخورد مسلمانان در رفتارهای اجتماعی را آورده است. بخش پایانی این مجموعه را نیز در زمینه آداب معاشرت در حوزه غیر مسلمانان ارائه نموده، که این مباحث مجموعاً نشان دهنده نظام اخلاقی اسلام، در شرایط فردی و اجتماعی است. البته منبع اصلی پژوهش وی، قرآن کریم و آیات و روایاتی است که مرتبط با معاشرت هستند.

آزادی در قرآن و حدیث (از منظر اهل سنت)،

آزادی های سیاسی از دیدگاه امام علی علیه السلام،

۶. آزادی در قرآن و حدیث (از منظر اهل سنت)، محمّد حسینی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام سیّد محمّد علی ایازی، استاد مشاور: حجه الاسلام احمد عابدی، ۱۳۸۳، ۴۰۵ ص. نگارنده، در این رساله در پی بررسی پرسش هایی است از این قبیل که: اگر «لا إله إلا الله» نفی قدرت از انسان و اثبات آن برای خداست، پس جایگاه و شأن انسان کجاست؟ و آیا این، نوعی نفی آزادی نیست؟ وی، این رساله را به چهار بخش تقسیم نموده، که مجموعاً در برگیرنده دوازده فصل است: بخش اول، با عنوان مفهوم و مبنای آزادی است که در دو فصل، به بیان مفاهیم لغوی و اصطلاحی و مبنای «آزادی» می پردازد. بخش دوم، توحید و آزادی نام گرفته، و به جایگاه و نقش «لا إله إلا الله»، دعوت پیامبران الهی، و رویکرد به آزادی پرداخته است. این بخش را به دو قسمت تقسیم کرده است: فصل اول را لا إله إلا الله، نفی قدرت و اثبات آزادی نام گذاشته و در آن، به حقیقت الوهیت و نفی قدرت سالاری و اثبات آزادی پرداخته است. در فصل دوم، به طرح دو شبهه و دفع آن در این زمینه، و بیان مطلبی با عنوان آزادی، یکی از ویژگی های لاینفک دین مبین اسلام می پردازد. بخش سوم را به انواع آزادی ها و شبهات وارده در موارد مختلف آن اختصاص داده، که شامل چهار فصل است: آزادی اندیشه، آزادی عقیده، دفع دو شبهه «ارتداد» و «قتال»، بررسی ارتداد از دیدگاه قرآن و سنت نبوی. آزادی بیان، تعریف بیان و آزادی بیان، حد و مرز آزادی بیان، آزادی بیان از دیدگاه قرآن و سنت نبوی از مطالبی است که در بخش چهارم مورد بحث و بررسی قرار داده است.

۷. آزادی های سیاسی از دیدگاه امام علی علیه السلام، حسین فرّخ، کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: آیه الله عباسعلی عمید زنجانی، استاد مشاور: دکتر محمود تقی زاده داوری، ۱۳۷۸، ۲۲۰ ص. شالوده بحث این پایان نامه این پرسش است که شیوه حکومتی امام علی علیه السلام چه محدوده ای از آزادی های سیاسی مردم را نشان می دهد؟ نگارنده، در این تحقیق، در نظر

آزمایش انسان و جلوه های آن در قرآن و حدیث،

دارد تا با بررسی حوادث دوران امامت و خلافت امام علی علیه السلام، به عنوان معصومی که موفق به تشکیل حکومت شده و در رأس آن قرار گرفته، جایگاه انسان را در گستره حاکمیت امام علی علیه السلام و میزان و محدوده آزادی عمل وی را، در صحنه اجتماع و سیاست، کشف و استنباط نماید. وی، تحقیق خود را در سه بخش نگاهشسته است: در بخش اول، به کلیات پرداخته و مفهوم آزادی را از دیدگاه اندیشمندان اسلامی و غربی، بررسی کرده و در فصل چهارم از این بخش، آزادی های سیاسی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را نیز توضیح داده است. در بخش دوم، پس از بیان مطالبی مختصر در باره دو مفهوم حق و تکلیف، دیدگاه امام علی علیه السلام را در باره آزادی، هم به عنوان حق و هم به عنوان تکلیف، بیان نموده است. وی، در این قسمت، بحثی دارد در حقوق مردم در استیفای آزادی ها، و تکالیف مردم در ایفای وظایف. بخش سوم، آزادی های سیاسی، در رفتار و گفتار امام علیه السلام، مورد بحث قرار گرفته است. در این بخش، سعی نگارنده بر این بوده، تا آزادی عقیده و بیان، آزادی احزاب و جمعیت های سیاسی و مشارکت سیاسی را، به مثابه شاخه های مختلف آزادی های سیاسی بررسی کند و با استخراج سخنان علی علیه السلام و دقت نظر در سیره عملی آن بزرگوار و مطابقت و مطالعه آنها، یک نتیجه و استنباط کلی، حاصل نماید.

۸. آزمایش انسان و جلوه های آن در قرآن و حدیث، مهرناز شهبازی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر احمد رضا غائی، ۱۳۷۹، ۱۹۱ ص. نگارنده، این رساله را در شش بخش سامان داده است: در بخش اول، با عنوان آزمایش و مترادف های آن، به واژه شناسی کلمه های «بلا»، «فتنه»، «امتحان»، و «محص» از دیدگاه اهل لغت و مفسران پرداخته است. حقیقت آزمایش الهی، ضرورت و شناخت انواع آن، عنوان بخش بعدی است. بررسی سنت آزمایش و رسیدن به حقیقت سنت الهی و اقسام آن، معنی هدف داشتن خدا در سنت آزمایش انسان ها، فرق هدف های انسان و هدف های خدا، از مباحث این بخش است. در بخش سوم، حکمت های آزمایش را مورد مذاقه قرار داده، جداسازی و تمایز،

آسیب شناسی دین و دینداری و تربیت دینی در «نهج البلاغه»

انسان سازی و اصلاح نفوس، زدودن ناسپاسی و ایجاد حالت شکر، رشد و شکوفایی، و رسیدن به کمال را از حکمت های آزمایش الهی برشمرده است. بخش چهارم را به جلوه های آزمایش اختصاص داده است. این جلوه ها عبارت اند از: اولاد، احوال، جهاد، حج، شهوات، که هر یک از موارد را توضیح داده است. در بخش پنجم، به معرفی الگوهای موفق پرداخته است. این الگوها عبارت اند از: ابراهیم علیه السلام، سلیمان علیه السلام، داوود علیه السلام، ایوب علیه السلام، یونس علیه السلام. عوامل موفقیت، عنوان بخش ششم است. در این بخش، به بررسی نقش توجّه به خدا در آزمون های زندگی، توجّه به حضور خدا در جریان تمامی امور، و بررسی نقش فضایل اخلاقی در آزمون های زندگی پرداخته است.

۹. آسیب شناسی دین و دینداری و تربیت دینی در «نهج البلاغه»، رضا علی حسنودیان، کارشناسی ارشد علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی، استاد راهنما: دکتر محمد حسن آموزگار، استاد مشاور: دکتر سعید بهشتی، ۱۳۸۵، ۲۱۱ ص. این پژوهش، درصدد پاسخگویی به چند سؤال است: مفهوم آسیب شناسی دین و دینداری و تربیت دینی چیست؟ آیا آسیب به حقیقت دین بر می گردد، یا به شیوه دینداری و نوع معرفت دینی؟ آسیب به دینداری چه وجوه و مراتبی دارد؟ آیا این امور در نهج البلاغه مطرح گردیده است؟ آنچه در این تحقیق آمده، به طور خلاصه بدین شرح است که آسیب به دینداری، وجوه و مراتب مختلف که عدم فهم عمیق دین، ضعیف شدن رفتارها و باورهای دینی، بی اعتقادی و بی ایمانی، و یا گزینشی عمل کردن نسبت به دستورات دینی است. از نظر حضرت علی علیه السلام، بزرگ ترین مصیبت ها، آسیب به دین است؛ لذا در بیانات آن حضرت رویکرد به آسیب شناسی دین، به طور جدی مطرح شده است. از دیدگاه امام علی علیه السلام، عوامل آسیب رسان به دین و دینداری، هم درون دینی هستند و هم برون دینی، که از مهم ترین آنها این موارد است: اکراه و اجبار در دین، بد فهمیدن دین، تحریف مفاهیم دینی، ایجاد تکلف در دین و دینداری، موانع سیاسی و اجتماعی در مسیر تربیت دینی و... .

آفرینش از دیدگاه قرآن و حدیث،

ابتلا از دیدگاه قرآن و حدیث،

۱۰. آفرینش از دیدگاه قرآن و حدیث، محمد علی حسین زاده، کارشناسی ارشد معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۲۰۵ ص، دست نویس. انسان و سایر موجودات، چگونه، از کجا و برای چه به وجود آمده اند؟ چه کسی لباس زیبای هستی را بر تن آنان آراسته؟ اینها و پرسش هایی از این دست، نخستین سؤال های ذهنی بشر است، که در این پایان نامه به آنها پرداخته شده است. نگارنده، بحث خود را با مقدمه ای آغاز نموده که در آن، موضوع خلقت، در ادیان و مذاهب مختلف کاویده شده است. در این مقدمه، به روایتی کهن از عهد سومری ها اشاره شده، که بر این عقیده بوده اند که نظم و ترتیب فعلی جهان، حاصل نبرد و جدالی است که بین اژدهای دریای ظلمت و پیکرهای آشفته و طوفانی، با خدایان نور و آلهه نظم و آرامش به وجود آمده بود، و یا پیدایش چهار فصل، در مصر قدیم، به این شکل بوده که «ایشتر»، در طلب عاشق دلداده خود، به سرزمین «حاوس» فرود آمد، و چون بین خدایان، درگیری صورت گرفت، چهار فصل پدید آمد. این پایان نامه، از فصل بندی و تبویب موضوعات و عناوین بی بهره است و نگارنده، فقط به ذکر عناوین بحث و بیان شاهد و مثال از آیات و روایات بسنده نموده است. شکل کلی پایان نامه، بر معیار تقدیم بررسی آیات و سپس روایات استوار است؛ اما نویسنده، در لا به لای استدلال بر اصل بحث، اشاراتی نیز به تقدیم و تأخیر آفرینش موجودات کرده و با استناد به آیات و روایات، این مطلب را روشن ساخته است. عناوین عمومی و کلی این پایان نامه عبارت اند از: خلقت آسمان و زمین، خلقت ملائک، خلقت آدم و حوا، خلقت بنی آدم، خلقت چهار فصل، خلقت حیوانات، پیشگویی وسایل نقلیه ماشینی در قرآن، جانداران در کرات دیگر، زوج بودن مخلوقات، هدف از آفرینش، بحث خلق و امر.

۱۱. ابتلا از دیدگاه قرآن و حدیث، زیبا کاظمیان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۴۹ ص. بلا و ابتلا چه رابطه ای با زندگی بشر دارد؟ آیا یک سنت الهی است؟ آیا این سنت، به امت اسلامی اختصاص دارد یا در امم سابق هم بوده؟ فرق آن با فتنه در چیست؟ اینها،

ابتلا از دیدگاه قرآن و سنت،

سؤالاتی است که ذهن نگارنده را به تدوین این تحقیق مشغول داشته است. وی، تحقیق خود را در هفت بخش که هر بخش نیز شامل فصولی است تنظیم نموده است: بخش اول، شامل بررسی دو واژه «بلا» و «فتنه»، از نظر معانی لغوی و اصطلاحی است. بخش دوم، با عنوان سنت های الهی در جوامع بشری، اسلام و قوانین اجتماعی و ویژگی های سنن الهی را مورد بررسی قرار داده است. در بخش سوم، سنت ابتلا از دیدگاه قرآن و حدیث و رابطه آن با سایر سنن الهی را، مورد بررسی قرار داده است. بخش چهارم، با عنوان حکمت آزمایش انسان ها، شامل هشت فصل است، که در آن انگیزه های خداوند از آزمایش بشر را بررسی کرده، و موارد مختلف را به استناد آیات قرآن، مطرح کرده است. بخش پنجم، سنت ابتلا در جوامع پیشین را مورد بحث قرار داده، و در سه فصل به بررسی آزمون ها در زندگی اقوام گذشته، و آزمایش انبیای الهی و ملائکه پرداخته است. در بخش ششم، به انواع آزمایش های الهی و وسایل آن اشاره نموده، و در چهارده فصل این عوامل را مطرح کرده، و با استمداد از آیات و احادیث به تحلیل آنها پرداخته است. بخش هفتم، با عنوان جستجوی موفقیت و تعالی در سایه بلا، شامل نتیجه گیری از کل بحث است.

۱۲. ابتلا از دیدگاه قرآن و سنت، مجتبی بیگلری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر احمد احمدی، ۲۵۱ ص. این تحقیق، گامی است در جهت ابهام زدایی و پاسخ به سؤالات بسیاری، که معمولاً در مورد فلسفه ابتلا، علم ازلی خداوند و ابتلا، عدل خداوند و ابتلا و غیر اینها مطرح می شود. نگارنده، نخست با گشودن یک مدخل در نوشتار خود، ضمن تصریح به این که امر ابتلا از ناحیه خداوند، قانونی حتمی و ثابت است، به این مطلب اشاره دارد که ابتلا، قانونی عمومی است و مختص فرد یا افراد خاص یا زمان خاصی نیست و این که ابتلا از ناحیه خداوند، برای استعلام و یادگیری و ارتقاء جهل و نادانی نیست، بلکه از آن جهت

ابلیس در قرآن و روایات،

ابن تیمیه و منهجه فی الحدیث (دراسه نقدیه)،

انسان ها را می آزماید ، تا صفات درونی شان به منصفه ظهور برسد . پایان نامه ، از پنج فصل و هر فصل از بخش هایی تشکیل شده است : فصل اول ، در باره معنای لغوی و اصطلاحی و بررسی لغات مترادف و متشابه «ابتلا»ست . در فصل دوم ، قانونی بودن این سنت الهی و وسایل و ابزارهای آن مورد بحث قرار گرفته است. در بخش دوم این فصل ، نگارنده ، اجرای این سنت الهی را ، از انحصار در حوادث سخت و ناگوار خارج دانسته ، بر این عقیده است که بشر ، از راه های دیگر نیز مورد ابتلا قرار می گیرد . فصل سوم ، در بیان عمومیت ابتلا- (ابتلای انبیا و مؤمنان) و شدت ابتلای مؤمن و چگونگی ابتلا در اقوام و امت های پیشین است . فصل چهارم ، در باره رابطه ابتلا و علم خداوند و رابطه آن با اختیارات بشری است. در فصل پنجم نیز ، عکس العمل مردم در برابر امتحانات خداوند و صبر بر ابتلا- و اهمّیت آن و نقش ابتلا- در تکامل انسان، از دید آیات و روایات، بررسی شده است.

۱۳ . ابلیس در قرآن و روایات ، صغری رادمهر ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی کرج ، استاد راهنما : دکتر ابوالقاسم امامی ، استاد مشاور : دکتر ولی کامرانی ، ۱۳۷۶ ، ۱۰۵ ص . آیا ابلیس از جنس فرشتگان بود؟ آیا ابلیس در اصل ، کافر و منافق بود یا مؤمن؟ خداوند تا چه زمان به ابلیس مهلت داد و چرا؟ ابلیس از چه راه هایی انسان را گمراه می کند؟ آیا ابلیس می تواند بندگان مخلص خدا را گمراه کند؟ پاسخ این پرسش ها مطالب این پایان نامه است . نگارنده ، در این پژوهش سعی نموده است به جستارهایی مربوط به ابلیس ، در فصل های معینی پردازد ، و آنها را در پرتو آیات قرآن کریم و احادیث شریف روشن نماید ؛ از جمله : معانی لغوی و اصطلاحی واژه «ابلیس» ، جن یا ملک بودن ابلیس ، ابلیس و سرکشی ، ابلیس و آدم و حوا ، کفر یا ایمان ابلیس ، فلسفه مهلت ابلیس و شیوه های ابلیس در گمراه کردن انسان .

۱۴ . ابن تیمیه و منهجه فی الحدیث (دراسه نقدیه) ، سعید حمّاد ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین ، استاد راهنما : دکتر فتح الله نجارزادگان ، استاد

اثرات فردی و اجتماعی روزه در قرآن و حدیث،

مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۳، ۲۴۸ص. این رساله، در پاسخ به دو سؤال اساسی نگاشته شده است: دوران زندگانی ابن تیمیه چگونه بود؟ آیا ابن تیمیه، در برخورد با حدیث روشی منصفانه داشت؟ نگارنده، پاسخ به این دو سؤال را در پنج فصل پایان نامه اش بررسی نموده است: در فصل اول، زندگی و برخی از خصوصیات شخصیت ابن تیمیه را معرفی کرده است. در فصل دوم، قوانین و قواعد کلی را، که ابن تیمیه در علم حدیث به آنها اعتماد می کرد، بیان کرده است. در فصل سوم، به روش علمی ابن تیمیه در حدیث، از نظر متن و سند اشاره کرده، که روشی گزینشی است. مثلاً وی، گاهی حدیثی را که با مبنایش مخالف است، تضعیف می کند و در برخی موارد، نص حدیث را نقل نمی کند. گاهی هم به احادیثی اعتماد می کند که سندهای ضعیفی دارند، بدون این که به این ضعف ها اشاره ای داشته باشد. فصل چهارم، در باب روش برخورد ابن تیمیه با احادیث مجعول و به اصطلاح اسرائیلی است. در فصل پنجم، به اعتقاد و روش ابن تیمیه در باب فضائل اهل بیت علیهم السلام پرداخته است.

۱۵. اثرات فردی و اجتماعی روزه در قرآن و حدیث، افسانه مجاوری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۸، ۱۳۷ص. نگارنده، در این رساله سعی نموده روزه از دیدگاه شارع مقدس و ائمه معصومان علیهم السلام را، با زبانی ساده و روان مورد بحث قرار دهد. همچنین، به بررسی فلسفه روزه و فواید آن از نظر علمی، بهداشتی، و آثار فردی و اجتماعی آن پرداخته است. وی، این پایان نامه را در پنج فصل تدوین نموده است: فصل اول را به معنای لغوی و اصطلاحی «روزه» اختصاص داده است. در فصل دوم، روزه را از نظر فقهی مورد بحث و بررسی قرار می دهد. در فصل سوم، در باره سابقه روزه در امام گذشته، صحبت به میان آورده است. فصل چهارم را به اهمیت روزه از نظر بهداشتی و پزشکی مختص گردانده است. در فصل پنجم، به بحث در باره اهمیت روزه در سازندگی شخصیت روحی و معنوی، و فواید آن و آثار فردی و اجتماعی مترتب بر آن می پردازد.

۱۶. اجازه حدیث: تاریخ، تطور و نقش آن در نشر حدیث و پالایش آن، محمد رضا شهبازی، کارشناسی ارشد علوم حدیث، دانشکده علوم حدیث شهر ری، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر محمد کاظم رحمان ستایش، ۱۳۸۶، ۳۳۷ ص. نگارنده این نوشته، در صدد پاسخ به چند پرسش است: اجازه، از کی و براساس چه ضرورت و انگیزه ای آغاز شده، و وضعیت موجود آن به چه شکلی است؟ نقش اجازه در استوارسازی نقل و میزان اعتبار آن در بین طرق تحمل حدیث چگونه است؟ شیوه های اجازه دهی و اجازه گیری چگونه بوده است؟ در پرداختن به اجازات، چه فوایدی مترتب است؟ وی، این مهم را در شش فصل پایان داده است: فصل اول، به جایگاه، مفاهیم و ادبیات پژوهش اختصاص دارد. در این فصل، ارزش و جایگاه نقل حدیث، جایگاه راوی حدیث، اهمیت کتابت حدیث، اهمیت حفظ آن، شرایط تحمل و ادای حدیث، و فواید الفاظ تحمل و ادای حدیث توضیح داده شده است. فصل دوم، به معنای لغوی و اصطلاحی واژه «اجازه» پرداخته است و کاربرد اجازه در علوم دیگر را نیز شرح داده است. فصل سوم، در باب جایگاه و اهمیت اجازه حدیثی است، که موافقان و مخالفان و دلایل هر یک را در این مورد توضیح داده است. در فصل چهارم، انواع اجازات و شکل های مختلف آن، و سیر تاریخی تقسیم بندی صورت های اجازه را بررسی کرده، و کتب اجازات و کتب مرتبط با آن را معرفی نموده است. تاریخچه اجازه در دوره های مختلف، شناخت مشایخ اجازه و نقش آنان در انتقال حدیث، طرح نظریه آنان و بررسی اقوال و دلایل آنها، فواید اجازه، اتصال اسانید احادیث به معصومان علیهم السلام و لزوم آن در هر عصر و زمان، فهرست آثار و تألیفات علما، تراجم و شرح حال علما، انتساب کتاب به مؤلف، رواج کتاب ها و یک سری اطلاعات تاریخی در این زمینه، مطالب دو فصل آخر را تشکیل می دهد.

احسان و محسنین از دیدگاه قرآن و حدیث،

احسان و محسنین از دیدگاه قرآن و حدیث،

اخبار غیبی در قرآن و حدیث،

۱۷. احسان و محسنین از دیدگاه قرآن و حدیث، لیلیا اوصالی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پورفر، ۱۳۸۱، ۲۰۸ ص. شناخت و درک اهمیت احسان از دیدگاه قرآن و روایات و پاسخ به سؤالاتی از این قبیل که: احسان چیست و در چه حوزه هایی مطرح است؟ محسنین چه کسانی هستند و در قرآن و روایات، چگونه معرفی شده اند؟ آثار و تبعات احسان چیست؟ و نیکوکاران، از چه پاداش هایی بهره مند خواهند شد؟ اهداف تألیف این پایان نامه است. بررسی نظری مفهوم احسان و شناسایی و معرفی حوزه های فردی، خانوادگی و اجتماعی احسان، دو بخش اولیه این پایان نامه را تشکیل می دهد. شناخت محسنین و ویژگی های آنان، در بخش سوم آمده و در آن، ویژگی های بینشی و رفتاری محسنان بازگو شده است. نویسنده، در بخش چهارم، در باره نظام پاداش محسنین، و آثار احسان سخن گفته و آثار دنیوی و اخروی احسان و مراتب و اقسام آن را تبیین نموده است. بخش پنجم، در باب عوامل و موانع قبولی احسان است. مؤلف، در فصلی از این بخش، شرایط قبولی احسان را برشمرده و در فصل دیگر، عوامل بطلان و حبط احسان را بیان کرده است.

۱۸. اخبار غیبی در قرآن و حدیث، مریم سعدی نام، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۷۹، ۲۱۴ ص. هدف نگارنده این رساله، پرداختن به وجهی از اعجاز قرآن، یعنی خبر دادن از مغیبات است. وی، رساله اش را از یک بخش مقدماتی، شامل کلیاتی در باب غیب و معانی آن، و سه بخش مجزا تشکیل داده است. در بخش اول، با عنوان اخبار غیبی: جنبه ای از اعجاز قرآن، به وجه اعجاز قرآن، منشأ اخبار غیبی از نظر قرآن، و وجوه مختلف اخبار غیبی در قرآن پرداخته است. در بخش دوم، به بحث مغیبات تاریخی پرداخته، که شامل اخبار غیبی مربوط به تاریخ گذشتگان، اخبار غیبی مربوط به معاصران، و اخبار غیبی مربوط به آینده می شود. در بخش سوم، اخبار و اشارات علمی در قرآن را مورد بررسی قرار داده است.

اخلاق در «نهج البلاغه»

ادب در تعالیم قرآن و سنت،

۱۹. اخلاق در «نهج البلاغه» ، امیر محمودی فرد ، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی ، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی ، استاد راهنما : دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی ، استاد مشاور : دکتر علی مهدی زاده ، بی تا ، ۱۴۰ ص . بررسی راه کارهای رسیدن به خودسازی معنوی ، بر پایه مکتب اخلاقی مولای موحدان ، حضرت علی علیه السلام و رد تناقضات مکاتب اخلاقی دیگر و ذکر قواعد اخلاقی مکتب اسلام ، از جمله مطالبی است که نگارنده ، در پایان نامه خود تحقیق کرده است . پاسخ به این سؤال که : آیا در اخلاق ، باید از خالق پیروی کرد؟ و توضیح علل این پیروی ، و بیان علت اختلاف انسان ها در خلق و خوی ، و تبیین جایگاه اخلاق در نهج البلاغه و اختلاف آن با دیدگاه اشاعره ، در بخش اول آمده است . در بخش دوم ، اسوه اخلاق در نهج البلاغه معرفی شده ، و با اذعان به این که انتخاب این اسوه ، باید از ناحیه آفریننده باشد ، علت های آن را بر می شمرد ، و ویژگی های اخلاقی دوستان پیامبر صلی الله علیه و آله و حضرت علی علیه السلام را ، در پایان این بخش ، می آورد . در بخش سوم ، نویسنده ، چند صفت از صفات اسوه را بر شمرده و هر یک را در وجود مبارک حضرت علی علیه السلام بررسی کرده است . در بخش چهارم ، ویژگی های قواعد اخلاقی در کلام امیر مومنان علیه السلام بیان شده و بارزترین این قواعد را ، که تقوا است ، توضیح داده است . پایان بخش رساله بررسی یکی دیگر از قواعد یاد شده ، یعنی تواضع است و راه های حصول تواضع ، از دیدگاه مولای موحدان ، علی علیه السلام ، بیان گردیده است .

۲۰. ادب در تعالیم قرآن و سنت ، محمّد رضا غفوری ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران ، استاد راهنما : حجه الاسلام علی حجتی کرمانی ، ۱۳۷۲ ، ۲۳۲ ص ، دست نویس . بحثی که مصنف رساله ، در صدد بیان و توضیح آن است و یک بحث اخلاقی است این است که اگر شخص از سر هدایت یابی و ایمان ، در قرآن بنگرد ، بسیاری از آیات و سوره ها را می یابد که او را در رسیدن به اهداف بلند و متعالی مورد نظرش ، کمک و هدایت می کنند و با بهره گیری از آنها به راحتی ، به مقصود خود می رسد . اصول و زمینه اصلی این بحث را مرحوم علامه طباطبایی در تفسیر المیزان در ذیل آیه ۱۱۱ سوره مائده آورده و در آن جا ، بیشتر بر ادب انبیا تأکید نموده است ، و همین محور و پایه بحث شده

ارائه مدل کاربردی در مدیریت آموزش و پرورش کشور

که بسیاری از ارزش ها و فضایل اخلاقی، برپایه ادب است. مباحث این پایان نامه، در دوبخش کلی تدوین شده است: یک مقدمه و چهار فصل. فصل اول، شامل تعریف اخلاق، بیان ریشه کلی اخلاق و مترادفات آن، تعریف ادب از قول لغویان و ادبا، و وجه ارتباط ادب با اخلاق است. فصل دوم در بیان ویژگی ادب قرآنی است مسئله معجزه بودن قرآن را مطرح ساخته و الگودهی قرآن را از معجزات آن شمرده و آن را بهترین الگوی اخلاقی برای بشر معرفی نموده است. فصل سوم، در باب آداب و خصال مؤمنان در قرآن است. این فصل از بخش هایی چون: آداب فردی و شخصی، آداب اجتماعی و معاشرتی، بحثی مستقل در باره ادب سلام و تحیت، و ادب در برابر پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و والدین تشکیل شده است. در فصل چهارم نویسنده، به معرفی الگوهای نمونه، مانند انبیای الهی در قرآن کریم، پرداخته و ضمن آوردن مثال هایی از آیات قرآن، ادب انبیا را تشریح کرده است.

۲۱. ارائه مدل کاربردی در مدیریت آموزش و پرورش کشور با الهام از آرای مدیریتی حضرت امام علی علیه السلام، حسین خنیفر، دکتری مدیریت آموزش، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات)، استاد راهنما: دکتر منوچهر جواهری، استادان مشاور: دکتر نادرقلی قورچیان و دکتر غلامرضا جندقی، ۱۳۸۰، ۲۱۰ ص. این تحقیق، با عنوان مزبور، و بررسی میزان ضرورت آن در وضع مطلوب، و تحقیق در باره مؤلفه های آن در وضع موجود، و تناسب سنجی آن با شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. روش مورد استفاده نگارنده، در این پژوهش، در وهله نخست، مطالعات نظری است که با بهره گیری از اصول و مبانی دانش مدیریت و آموزه های حضرت علی علیه السلام و به صورت تطبیقی در باره اهمیت نقشی است که مدیریت، در دنیای امروزی، داشته و، در آینده، نیز خواهد داشت. این پایان نامه دارای پنج فصل است: در فصل اول، نگارنده ضمن توضیح کلیات بحث، نخست به تبیین مسئله و شرح و توضیح موضوع پرداخته، سپس با کاوشی در ضرورت و اهمیت آن در جامعه، با طرح سؤالاتی کلی و جزئی و پاسخ به این سؤالات، جایگاه بحث را در جامعه کنونی توضیح داده است.

ارتباط با اهل کتاب و شیوه برخورد با آنان از دیدگاه قرآن و حدیث،

فصل دوم پایان نامه، در باره پیشینه تحقیق، و چگونگی جمع آوری مدارک مورد نیاز در این زمینه، و جایگاه و نقش سازماندهی در مدیریت از دیدگاه امام علی علیه السلام، و بیان صفات مدیران لایق است. وی در فصل سوم، شیوه و روش تحقیق خود را توضیح داده و با ارائه یک نمونه آماری و یک پرسش نامه در زمینه مدیریت اسلامی، روش های تجزیه و تحلیل اطلاعات و مراحل اجرای کار در رساله خود را شرح داده است. فصل چهارم پایان نامه، شامل ارائه یافته های تحقیق نگارنده، در خصوص پیش نویس مدل پیش نهادی است که این یافته ها را به صورت توصیفی، تجزیه و تحلیل نموده و یافته های تحلیل یازده سازه مدل پیشنهادی را، با توجه به مدیریت آموزش و پرورش کنونی و تناسب آن مؤلفه ها با شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بررسی نموده است. فصل پنجم، حاوی بحث و نتیجه گیری و ارائه پیش نهادات و توصیه ها، و یک جمع بندی کلی از مباحث مطرح شده است. که مفاهیم و ابعاد ساختاری، مفاهیم و ابعاد زمینه ای و مفاهیم و ابعاد محتوایی بحث را توضیح می دهد. در پایان این فصل نیز، به سؤالات مطرح شده در این زمینه پاسخ داده شده و پیش نهادهایی را، که مبتنی بر این تحقیق و تحقیقات بعدی در این زمینه است، ارائه می دهد.

۲۲. ارتباط با اهل کتاب و شیوه برخورد با آنان از دیدگاه قرآن و حدیث، منصور قاسمی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۸۰، ۳۰۰ص. کوشش نگارنده، در این رساله، بر این بوده که با استفاده از آیات قرآن و روایات، و احیاناً اقوال و فتاوا، به سؤالاتی از این قبیل پاسخ دهد: آیا اسلام، نسخ ادیان پیشین است یا این ادیان را تأیید می کند و روابط مسلمانان با پیروان آنان را مجاز می داند؟ و حدود و ضوابط آن روابط، بر چه مبنا و تا چه حد است؟ این پایان نامه، از یک مقدمه و شش بخش که هر یک دارای فصل هایی است تألیف شده است. در بخش اول، تعریف اهل کتاب و بررسی واژه «اهل» در لغت و اصطلاحات ادبی، اهل کتاب در قرآن، معرفی اجمالی اهل کتاب، مراسم مذهبی، بعضی انحرافات، مراسم

ارتباط عقل و دین در قرآن و حدیث،

ازدواج، و گروه‌ها و فرقه‌های هر مذهب آمده است. بخش دوم، در باب روابط اجتماعی اهل کتاب است. موضوع مشروعیت و یا عدم مشروعیت ازدواج با آنان با استناد به آیات و روایات و اقوال فقهی، و بیان ادله طرفین و یک جمع‌بندی کلی بین این اقوال، مطالب این بخش است. بخش سوم، راجع به مسئله طهارت و نجاست اهل کتاب است. این بخش، از مفصل‌ترین بخش‌های رساله و دارای پنج فصل است. تعریف طهارت و نجاست از نظر لغت و اصطلاح، و همچنین در قرآن و حدیث و حدود هر یک، این که آیا مشرکان و کفار، نجس‌اند یا نه؟ شرح استعمال لفظ نجس در قرآن و حدیث و دلایل طهارت اهل کتاب، از مطالب این فصول‌اند. بخش چهارم، در باره روابط اقتصادی و تجاری با اهل کتاب است. بحث حلیت یا حرمت طعام اهل کتاب، دیدگاه قرآن در این مورد، معنای طعام در لغت و عرف و دلیل عقل، دلایل قائلان به تحریم ذبیحه اهل کتاب، شرایط و ضوابط حلیت طعام در اسلام، علت تحریم طعام و ذبیحه اهل کتاب، از نکات دیگر این بخش است. در بخش پنجم، ابتدا جهانی بودن رسالت اسلام و سیره پیامبر در این زمینه بیان شده. سپس، موضوع‌های صلح‌جویی در اسلام، فلسفه تشریح جهاد در اسلام، شیوه‌های تبلیغی اسلام، سیره عملی مسلمانان در همزیستی مسالمت‌آمیز با اهل کتاب، ارتباط با اهل کتاب از دیدگاه قرآن، و پژوهشی در خصوص خودی و غیرخودی در قرآن، در فصول این بخش، مطرح شده است. در بخش ششم، نگارنده، رساله خود را با عنوان «پاسخ مراجع معاصر به استفتاء نگارنده در خصوص پاره‌ای از مسائل اهل کتاب» به انجام می‌رساند.

۲۳. ارتباط عقل و دین در قرآن و حدیث، ذبیح‌الله اسماعیلی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۱، ۱۷۴ص، دست‌نویس. موضوع رساله، بررسی ارتباط عقل و دین در آیات قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام است. نگارنده رساله، پس از ارائه تعاریفی که از عقل، در قرآن، روایات معصومان علیهم السلام و لغت آمده، به این نتیجه رسیده که عقل، نیرویی است تشخیص‌دهنده و ملاک فهم و درک، که

ارزش تعقل و تفکر از دیدگاه کتاب و سنت،

انسان را از حیوان جدا می کند، و این که همه تعاریف، در نهایت، به یک چیز برمی گردد، گرچه تعاریف، از نظر عبارت با یکدیگر اختلاف دارند، ولی در واقع، هر یک به بُعدی از ابعاد آن اشاره دارد. این پایان نامه، دارای سه بخش است: در بخش نخست، نگارنده، ابتدا معانی عقل در لغت، فلسفه، کلام، اخلاق، قرآن و حدیث را بررسی کرده است. در بخش دوم، اهمیت و ارزش عقل در قرآن کریم را کاویده است. در بخش سوم، به مقام و ارزش عقل، از دیدگاه حدیث، توجه شده، که قسمت زیادی از رساله را به خود اختصاص داده است. عناوین این بخش عبارت اند از: ۱. عقل، قوه و قدرت شناخت؛ ۲. راه شناخت عقل؛ ۳. منابع عقل و اندیشه؛ ۴. خاصیت استقلال در شناخت عقل؛ ۵. عوامل شکوفایی عقل؛ ۶. موانع رشد و تعالی عقل؛ ۷. ارتباط عقل و علم؛ ۸. ارتباط عقل و عبادت؛ ۹. تقابل عقل و جهل؛ ۱۰. عقل، ملاک هویت انسان.

۲۴. ارزش تعقل و تفکر از دیدگاه کتاب و سنت، هاجر کرمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، اساتید مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۴، ۲۴۵ ص. در بیشتر مباحث علمی، نخستین مسئله ای که با آن روبه رو می شویم، مسئله شناخت است. آیا اصولاً در خارج از وجود ما، جهانی وجود دارد؟ آیا امکان راهیابی به آن و شناخت آن هست؟ طرق و منابع شناخت کدام است؟ با چه ابزاری باید جهان را شناخت؟ بررسی این سؤالات و پاسخ به آنها، در این پایان نامه آمده است. این پایان نامه، دارای چهار بخش و دوازده فصل است: در بخش اول، نگارنده تعقل و تفکر در بیان قرآن و حدیث، و معانی لغوی و اصطلاحی این دو را توضیح داده، و کلمات مترادف و متوازی آن دو را شرح داده است. بخش دوم، به این مباحث پرداخته: واژه «معرفت»، شناخت منابع معرفت، رابطه عقل و قلب (با رجوع به قول علمای طباطبایی رحمه الله)، رابطه عقل و ادراک، جایگاه ادراک حسی و عقلی از دیدگاه دانشمندان روان شناسی اسلامی، اختلاف نظر فلاسفه در این موضوع، مقایسه بین قول فلاسفه و منطقیان، مراحل علم و جایگاه قلب در این موضوع، رابطه سمع و بصر با عقل.

استغفار و آثار آن در آیات و روایات،

بخش سوم رساله، در باب لوازم تعقل و موانع آن است. روش های باروری تعقل، توجه به نشانه های الهی، مطالعه در خلقت انسان و آمد و شد شب و روز، مطالعه آفاق، توجه به معاد، شناخت مظاهر اراده و مشیت الهی، شناخت مظاهر و تدابیر خداوندی در جهان، درس گرفتن از مثل های قرآنی، عبرت گرفتن از گذشتگان، پی جویی فلسفه احکام شریعت، و بررسی عوامل بازدارنده از تعقل از جمله بحث های این بخش است. بخش چهارم و پایانی رساله، به بررسی آثار تعقل و عواقب عدم آن پرداخته است. بحث های این بخش، عبارت اند از: رهاوردهای تعقل، پیامدهای عدم تعقل، آیین رفتار با غیر متعقلان.

۲۵. استغفار و آثار آن در آیات و روایات، جواد نجفی کانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پورفر، ۱۳۷۹، ۱۹۴ ص. نگارنده، در طرح تحلیلی تحقیقی خود، بر آن است تا از بعضی غوامض موجود در باب توبه و استغفار، پرده بردارد. رساله، سه فصل دارد که فصل نخست آن، به کلیات پژوهش، از جمله تعریف مفاهیم اخلاق و استغفار در آیات و روایات، و شرایط و آداب و مراتب استغفار پرداخته است. فصل سوم رساله در باره آثار و موانع استغفار می باشد، این فصل نیز از دو بخش تشکیل شده، بخش اول، در باره آثار استغفار و بخش دوم، در باره موانع استغفار است. آثار استغفار نیز به چند دسته تقسیم می شود: الف. آثار دنیوی، از قبیل امنیت، زیاد شدن روزی، طولانی شدن عمر، افزایش قوت و نیرو. ب. آثار اخروی، مانند استجاب دعا، قطع شدن دست شیطان، تبدیل سیئات به حسنات، آمرزش گناهان و کسب رحمت الهی، رهایی از آتش جهنم و ورود به بهشت، زدوده شدن زنگارهای گناه. بخش دوم، در باب موانع استغفار است. تعریف «گناه» و واژه های مشابه آن، تقسیم گناه به کبیره و صغیره، معیار شناخت کبیره از صغیره، تقسیم گناه به مطلق و نسبی، و آثار گناه، شامل نفاق، کفر، عالمگیر شدن فساد، زیبا دیدن گناه، بی پروایی، سلب آرامش روحی و نیامدن باران و برکات الهی، از موضوعات مطرح شده در این فصل است.

اسرائیلیات در تفاسیر،

اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان های انبیا در تفاسیر قرآن،

۲۶. اسرائیلیات در تفاسیر، سهیلا پیروزفر، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۳، ۲۶۲ ص. این رساله در قالب پنج فصل، مباحث خود را مطرح کرده است. در فصل اول، کلیاتی در باره مفاهیم تفسیر آمده است و ابزار تفسیر و علل نیاز به آن، مورد توجه قرار گرفته و برای دست یافتن به خاستگاه پیدایش اسرائیلیات، سیر تطوّر تفسیر از دوران پیامبر صلی الله علیه و آله و صحابیان تا دوران تابعیان دنبال شده است. نگارنده به این نتیجه دست یافته که نخستین گام های نفوذ اسرائیلیات، هم زمان با نزول قرآن بوده و هرچند پیامبر صلی الله علیه و آله با این پدیده به مقاومت برخاست، سهل انگاری صحابیان و تابعیان، راه را برای گسترش این نفوذ فراهم آورده است. در فصل دوم، معنای لغوی و اصطلاحی «اسرائیلیات» و عوامل گسترش آن در فرهنگ اسلامی، و موضع قرآن، رسول اکرم صلی الله علیه و آله، ائمه علیهم السلام و صحابیان با این پدیده، و انواع اسرائیلیات، بررسی گردیده است. فصل سوم که مفصّل ترین فصل رساله است به معرفی برجسته ترین شخصیت های مؤثر در گسترش اسرائیلیات، همچون: کعب الأحبار، ابو هریره، عبد الله بن سلام، وهب بن متبه و تمیم داری، و دیدگاه رجالیان در باره آنان و نمونه هایی از اسرائیلیات نقل شده از ایشان اختصاص یافته است. در فصل چهارم، چگونگی برخورد پانزده منبع تفسیری، همچون: تفسیر السّدی، تفسیر الطبری، التبیان، کشف الأسرار، روح المعانی، المیزان و... با اسرائیلیات، به بحث گذاشته شده است. در فصل پنجم، نمونه هایی از اسرائیلیات که در کتاب های تفسیری یافت می شود همراه با نقد آنها و بیان صحیح ترین وجهی که در تفسیر آیات به نظر می رسد، آمده است. گستردگی منابع تفسیری و چینش منطقی و مطلوب مطالب از امتیازات این رساله است.

۲۷. اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان های انبیا در تفاسیر قرآن، حمید محمدقاسمی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۸، ۴۱۱ ص. نگارنده، در این تحقیق، به بررسی چند سؤال پرداخته: به چه چیزهایی اسرائیلیات گفته

اسرار سجده از دیدگاه قرآن و عترت،

می شود؟ منشأ پیدایش آن چه بوده؟ چه تأثیری در قصص قرآنی دارد؟ راه شناخت آن از غیرش چیست؟ این رساله که از سه بخش و یک خاتمه تشکیل شده، به بررسی وجود اسرائیلیات در احادیث و تفاسیر پرداخته و از تأثیر منفی آن در فرهنگ اسلامی پرده برداشته است. نگارنده، در مبحث اول مقدمه، واژه «اسرائیلیات» را در لغت و اصطلاح شرح داده است. وی، در مبحث دوم مقدمه، به توضیح مصادر اسرائیلیات پرداخته و ضمن معرفی کتب تحریف شده یهود و نصارا، نقش اساطیر و افسانه های سایر اقوام را در این کتب تبیین و تاریخچه ورود خرافات به این منابع را بازگو نموده است. در بخش اول، وی تاریخچه ای از اسرائیلیات، عوامل و زمینه های نفوذ آن در فرهنگ اسلامی، معرفی معروف ترین شخصیت های مروج اسرائیلیات، معرفی مدافعان اسلام راستین و نقش برجسته آنها در مقابله با اسرائیلیات، موضع پیامبر صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین علیه السلام و سایر ائمه علیهم السلام و شیعیان را در مبارزه با اسرائیلیات و تأثیر این مبارزات را در روند احکام اسلام ناب توضیح می دهد. بخش دوم رساله، بیان موقعیت اسرائیلیات در تفاسیر قرآن است. موقعیت تفسیر قرآن و عوامل و زمینه های نفوذ اسرائیلیات در تفاسیر، و بیان نمونه هایی از تفاسیر قرآن و موضع آنها در برابر اسرائیلیات، از مباحث این بخش است. در بخش سوم که مهم ترین و مفصل ترین بخش این تحقیق است نگارنده به جمع آوری و نقد اسرائیلیاتی پرداخته که در ذیل داستان انبیای عظام وارد شده است. وی، فصل مهمی را به مقایسه ویژگی های داستان های قرآن با ویژگی های اسرائیلیات اختصاص داده، و در خاتمه نیز تأثیرات سوء آن بر فرهنگ اسلامی را طرح نموده، و از وظیفه علمای اسلامی و مفسران در قبال اسرائیلیات بحث کرده است.

۲۸. اسرار سجده از دیدگاه قرآن و عترت، رضوان والا پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، ۱۳۷۹، ۲۱۲ ص. جایگاه سجده در میان عبادات اسلامی کجاست و اهمیت آن تا چه حد است؟ سجده موجودات دیگر (غیر انسان) به چه معناست؟ حکم سجده بر غیر خدا چیست؟ سجده دارای چه اسراری است؟ تسبیح جمادات و گیاهان و حیوانات به چه معناست

اسراف از دیدگاه کتاب و سنت،

این تحقیق، بر آن است که با پاسخ به این پرسش‌ها، اسرار سجود را به عنوان یکی از برترین عبادات، با تکیه بر آیات قرآن و نظرات مفسران و با عنایت به دیدگاه عرفا، بررسی نماید. این رساله، پنج فصل دارد. در فصل اول، پس از ذکر مقدمه، منابع این تحقیق، مورد ارزیابی قرار گرفته و در قسمت بعد، در باره اصل موضوع مطالبی عنوان شده و سپس، پرسش‌های تحقیق و اهداف و اهمیت این مطالعه روشن گردیده و در پایان فصل، به تعریف اصطلاحات پرداخته شده است. در فصل دوم، نویسنده، سه منبع را با عنوان مرور مطالعاتی، مورد نقد و بررسی قرار داده است. در فصل سوم، وی روش تحقیق و طرح و فن آن را مشخص کرده و سپس در قسمت طرح تحلیلی، اصول و موازین تحقیق را روشن گردانیده است. فصل چهارم، شامل ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات در باره پنج پرسش تحقیق است که در آن، اهمیت ویژه سجود، برخی از اسرار فقهی سجود، انواع سجود در قرآن، اسرار سجود از دیدگاه عرفا، و موضوع تسبیح موجودات مطرح گردیده است. فصل پنجم، به استنتاج از مباحث فصل چهارم و ارائه توصیه‌ها اختصاص دارد.

۲۹. اسراف از دیدگاه کتاب و سنت، طیبه اکبری راد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر علی کرمانی، استادان مشاور: دکتر سید محمد باقر حجّتی و علی اکبر غفاری، ۱۳۷۴، ۱۴۳ ص. اسرافی که خداوند انسان را از آن نهی کرده عبارت از چیست؟ فرق اسراف با تبذیر چیست؟ مترفین چه کسانی هستند و رابطه آنها با اسراف چگونه است؟ در قرآن و احادیث، محدوده مصرف چگونه معین گشته است؟ برای پاسخ به این سؤالات، نگارنده با مراجعه به قرآن مجید، سی‌آیه و در کتاب‌های مجامیع حدیثی معتبر، احادیث فراوانی در باب اسراف و مصادیق آن یافته و پایان نامه خود را در پنج بخش تنظیم نموده است: در بخش اول، معانی لغوی و اصطلاحی «اسراف» و واژه‌های مترادف آن را توضیح داده است. در بخش دوم، به اشکال و انواع اسراف در قرآن و احادیث اختصاص داده است.

اسراف در قرآن و روایات،

بررسی مصادیق بارز مسرفین و مترفین و انگیزه های اسراف و اتراف، و تحقیق در باره عوامل اجتماعی آن را در بخش سوم بحث نموده است. در بخش چهارم، عواقب دنیوی و اخروی اسراف را در پرتو بیان قرآن و حدیث مورد بحث قرار داده است. و سرانجام در بخش پنجم، به ارائه دستور العمل های علاج اسراف از زبان قرآن و حدیث پرداخته است.

۳۰. اسراف در قرآن و روایات، احمد خسروی رشتخواری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر مرتضی آیه الله زاده شیرازی، استاد مشاور: دکتر محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۳، ۳۸۲ ص. تبیین حقیقت اسراف و حدود، ریشه ها، زمینه ها و بیان عواقب اسراف، با بهره گیری از الهامات قرآنی و از بُعد اقتصادی و مادی، از بحث های مطرح شده در این رساله است. مطالب این پایان نامه، در قالب فصل های مختلف نوشته نشده، اما دارای ترتیب منطقی است. نویسنده، در پیش گفتار، به انگیزه های مصرف، هدایت ها و کنترل ها، دستورات در مصارف حرام، تبیین مفهوم اسراف، بحث زهد از جنبه روانی، حدود تصرف انسان در اموال خود، و رابطه اسراف و مالکیت، پرداخته است. وی، سپس بحث هایی در باب حدود دینی استفاده از وسایل مورد نیاز انسان نموده و ویژگی های پوشش لباس، رابطه تجمل گرایی و تهاجم فرهنگی، و برخی فتاوی امام خمینی رحمه الله در مورد لباس را بیان کرده است. بحث بعدی نویسنده، موارد مستثنا از اسراف است که مستحبات آراستگی و تزئین برای همسر، در زمره آنهاست. وی، در ادامه، به وجوب ساده زیستی رهبران جامعه اسلامی اشاره کرده و نمونه هایی از ساده زیستی معصومان علیهم السلام و برخی از بزرگان دین را به عنوان الگو بیان کرده است. قناعت، از دیگر بحث های مطرح شده در این رساله است. قناعت مثبت و منفی، توجه به مقتضیات زمان و وسع و ظرفیت اشخاص، و بیان نمونه هایی از احادیث و قضایای تاریخی در این باره، از نکات این بحث است.

اسما و صفات قرآن از نگاه قرآن و سنت،

بحث از اقتصاد که زیربنا و منشأ پیدایش و عدم پیدایش اسراف است از دیگر مباحث این رساله است که در آن، نویسنده ضمن تعریف «اقتصاد» در لغت و روایات معصومان علیهم السلام و نقل روایاتی از نهج البلاغه و غیر آن در باره اقتصاد، معنای حقیقی و علمی حسن تقدیر را که در روایات به آن اشاره شده توضیح داده است. میانه روی در عبادت و حتی در آداب معاشرت، قناعت در کلام معصومان و غیر معصومان، فرق اسراف و تبذیر و استشهاد به منابع روایی در این باب، توضیح انواع اسراف، پیامدهای اسراف، راه های جلوگیری از اسراف و تبذیر، دلایل حرمت اسراف، تناسب اسراف با ضرر با تکیه بر آیات قرآن مجید و احادیث، بحث های پایانی این تحقیق را تشکیل می دهد.

۳۱. اسما و صفات قرآن از نگاه قرآن و سنت، ابو القاسم عینی پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: حجه الاسلام ابوالفضل شکوری، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۲، ۳۹۱ ص. بررسی این که تبیان بودن قرآن به چه معناست؟ نام ها و صفات قرآن، بیانگر چه اهداف و انگیزه هایی است؟ صفات واقعی قرآن کدام است؟ کدام یک از این اسما و صفات در مسیر زندگی انسان، راه گشاست؟ مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد. این پایان نامه از یک مقدمه، سه فصل و سه ضمیمه تشکیل شده، که هر فصل نیز دارای بخش های مختلفی است. دوفصل آغازین، شامل مقدماتی برای ورود به بحث اصلی «اسما و صفات» است. شناخت کلی قرآن کریم و موضوعات مرتبط با آن، تعریف «وحی» در لغت و اصطلاح و در قرآن کریم، معنای پیامبر اُمّی و دلایل اُمّی بودن پیامبر، جاوید بودن اعجاز قرآن، نگارش و جمع قرآن کریم، مراد از جمع در باره قرآن و ذکر فضایل سوره ها از مطالب فصل اول است. فصل دوم، بحث امکان فهم قرآن در قبال نظر اخباریان است که این امر را منحصر به عده خاصی دانسته اند. نویسنده، در این باب به ادله اصولیان و اخباریان استشهاد نموده و با بیان مثال هایی، امکان فهم قرآن را برای همگان ثابت می کند. در فصل سوم که متن اصلی این مجموعه را تشکیل می دهد نویسنده، تعداد واژگانی

اصول و قواعد دعوت از دیدگاه قرآن و سنت،

اعتبار (عبرت گرفتن) از دیدگاه قرآن و روایات،

که می توان به عنوان اسم یا صفت این کتاب مقدس آسمانی برشمرد، شناسایی کرده و آنها را از لحاظ کاربرد معناشناختی در عرف مردم عرب زبان و اعتبار استعاره ای آنها، از دیدگاه معتبرترین و کهن ترین کتب لغت، مورد تحقیق قرار داده است. ضمیمه اول، جدول مقایسه ای اسما و صفات را نشان می دهد. ضمیمه دوم، اسامی و صفات قرآن را به تفکیک خاص و یا مشترک بودن یا غیر آن، به تصویر کشیده است. ضمیمه سوم، نمودار ستونی واژگانی است که به منزله اسامی و صفات قرآن شناخته شده است.

۳۲. اصول و قواعد دعوت از دیدگاه قرآن و سنت، جهانگیر ولد بیگی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: سید محمود دشتی، ۱۳۸۲، ۲۶۰ص. نگارنده، در این رساله، به بررسی مختصر اصول و شیوه های دعوت اسلامی و مقایسه آن با نحوه دعوت در سایر مذاهب پرداخته و نکات اشتراک آنها با مکتب اسلام را بازگو کرده است. دعوت اسلامی، دعوتی بی اصل و اساس نیست و تنها در وعظ و نصیحت مردم خلاصه نمی شود؛ بلکه دعوت و حرکتی است علمی و عملی که با اهداف و مصادرش، از سایر دعوت ها متمایز می گردد و از اصول معینی برخوردار است. نگارنده، رساله خود را که از چهار بخش تشکیل شده با بیان مفاهیم کلی موضوع، آغاز کرده و سپس با مطرح کردن شبهه ای در این باره و پاسخگویی به آن، راه دعوت و جوانب مختلف آن را بیان کرده است. بخش دوم، ارکان موضوع که داعی، مدعو و محتوای دعوت است، مطرح گردیده است. بخش سوم، به روش های دعوت اختصاص دارد و با بیان مصادر و منابع اصلی دعوت، پایان گرفته است.

۳۳. اعتبار (عبرت گرفتن) از دیدگاه قرآن و روایات، حمید نورالدینی شاه آبادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمد رضا آشتیانی، استاد مشاور: دکتر ابراهیم بهادر، ۱۳۸۲، ۱۸۰ص.

افسانه غرائق،

این اثر، بر آن است تا نظرات قرآن کریم و روایات معصومان علیهم السلام را در باره پندآموزی بیان کرده، و فواید آن را در زندگی فردی و اجتماعی مردم بررسی نماید. فصل اول، شامل پیشینه و دلایل اهمّیت تحقیق، و بیان فرضیات تحقیق است. نگارنده، سعی کرده ضمن شناخت عبرت گرفتن و معتبر، تأثیر اعتبار و فواید آن را در سلامت اخلاق فرد و اجتماع، و همچنین آفات غفلت از آن را مورد پژوهش قرار دهد. در فصل دوم وی به معرفی منابع تحقیق پرداخته است. در فصل سوم، روش تحقیق را بیان کرده و با توجه به این که نیاز به بررسی منابع تفسیری و حدیثی و تاریخی بوده، پرسش تاریخی را انتخاب نموده است. در فصل چهارم، اطلاعات و داده های جمع آوری شده را با بهره گیری از آیات قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام و نظر اندیشمندان اسلامی، بررسی کرده و اعتبار هر پرسش را با استفاده از آن، منابع به اثبات رسانده است. در فصل پنجم، وی با بهره گیری از نتایج تحلیل های به عمل آمده، استنتاجی را ارائه می دهد که شامل پاسخ به فرضیات تحقیق است و سپس، پیش نهادهایی در مورد اهمّیت این موضوع در جامعه اسلامی ارائه داده است.

۳۴. افسانه غرائق، فاطمه تهامی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: علی دوانی، ۱۳۶۹، ۱۴۲ ص، دست نویس. این پایان نامه، به بررسی افسانه غرائق و اثبات ساختگی بودن آن پرداخته است. این رساله در سه فصل، بدین شرح تنظیم شده است: نخست، بحث لغوی در باره واژه «غرائق» است، و این که عربی بودن این لفظ یا معرّب بودنش مورد تردید است. عبارت های نقل شده این افسانه، در ۵۳ منبع تاریخی و تفسیری همچون: سیره ابن اسحاق، تاریخ الطبری و تفسیر الطبری، تفسیر القمی، دلائل النبوه بیهقی و...، در فصل دوم ارائه شده است. دیدگاه مفسران و مورخان در باره این افسانه، در فصل سوم انعکاس یافته است. مؤلف، این دیدگاه ها را به سه دسته اصلی تقسیم کرده است: (۱) پذیرش صحّت این افسانه؛ (۲) تأویل و توجیه افسانه؛ (۳) انکار و ردّ افسانه. در همین فصل، اقوال مشاهیری که این

قصه را به گونه ای پذیرا نقل کرده اند مانند جار الله زمخشری ، ابوالحسن واحدی ، احمد بن سهل بلخی ، یونس بن بکیر ، سعد واقدی ، ابن جریر طبری ، المحلی ، جلال الدین سیوطی ، ابن اثیر جزری ، و نیز شرق شناسانی همچون رژی بلاشر ، مونتگمری وات ، کنستانت دیرزیل ، ادمونت رابت ، موریس گدمری ، کارل بروکلمان بوهل ، و نیز گفتار صاحب نظرانی همچون ابن حبان ، ابوالفتوح رازی ، بیضاوی ، عبد الرحمن بن احمد سهیلی ، فخر الدین رازی ، شوکانی ، آلوسی ، عمر فرّوخ و سید قطب در ردّ این افسانه ، و همچنین آرای عده ای که قائل به توجیه و تأویل قصه شده اند ، مانند ابن حجر عسقلانی ، با استناد به ادله عقلی و نقلی به تفصیل ارائه شده است .

۳۵. افسردگی و حزن در آیات، روایات و روان شناسی (بررسی تطبیقی)، محمد تقدیری ، کارشناسی ارشد روان شناسی ، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم ، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی ، استاد مشاور: دکتر علی شریعتمداری ، ۱۳۷۴ ، ۲۷۳ ص. این تحقیق ، به دنبال دستیابی به پاسخ چهار سؤال است: ۱. ماهیت افسردگی چیست و رابطه آن با حزن و اندوه چگونه است؟ ؛ ۲. زمینه های پیدایش و عوامل تشدید و گسترش افسردگی چیست؟ ؛ ۳. جایگاه حزن و اندوه در آیات و روایات کجاست؟ آیا حزن ممدوح است یا مذموم؟ ؛ ۴. نگرش اسلام نسبت به پیشگیری و درمان افسردگی چیست؟ این پایان نامه ، در پنج بخش فراهم آمده است. در بخش نخست ، نگارنده تعریف افسردگی و ارتباط آن با حزن و دیدگاه های مختلف در باره ماهیت افسردگی و حزن ، و ارتباط میان آنها را ارائه نموده است . در بخش دوم ، وی پس از برشمردن ارضای نیازهای اساسی ، به عنوان زمینه پیدایش افسردگی ، نیازهای اصلی انسانی را به نیازهای زیستی ، روحی ، شناختی و سایر نیازها تقسیم کرده است . در بخش سوم ، عوامل پیدایش حزن و افسردگی را بررسی نموده است . وی ، عوامل جسمانی ، شناختی و روانی را عمده ترین عوامل پیدایش افسردگی دانسته است. بخش چهارم، بررسی آثار افسردگی، همچون پیری زودرس و خودکشی است. در بخش پنجم ، روش های درمان افسردگی ، بررسی شده است. مؤلف ، درمان های جسمی ، از طریق غذا و دارودرمانی ، درمان از راه اصلاح بینش نظری و عملی ، درمان از

اکثریت و اقلیت از منظر قرآن و روایات،

اکثریت و اقلیت از منظر قرآن و روایات،

الأدب و دراسته عند فاطمه الزهراء علیها السلام،

راه تأمین نیازهای اساسی انسان ، دین درمانی ، درمان های اجتماعی ، درمان از راه امید و معنا دادن به زندگی و... را از جمله راه های درمان افسردگی و حزن دانسته است.

۳۶. اکثریت و اقلیت از منظر قرآن و روایات، فاطمه آزادبخت ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه قم ، استاد راهنما : دکتر سید رضا مؤدب ، استاد مشاور : دکتر محمد علی مهدوی راد ، ۱۳۸۳ ، ۱۴۸ ص . این پایان نامه ، در پی پاسخ به این سؤال ها است : رأی اکثریت از نظر قرآن چه منزلتی دارد؟ آیا مذمت برخی از آیات در مورد اکثریت ، و مدح برخی از آیات در مورد اقلیت ، دلیلی بر نکوهش اکثریت و ستایش اقلیت در قرآن کریم است ؟ آیا اسلام ، ارزش و اعتباری برای اکثریت و نظرات آنان قائل است؟ وی ، در سه فصل به تحلیل پاسخ به این پرسش ها پرداخته است : در فصل اول ، شامل کلیات بحث ، مباحثی از قبیل طرح موضوع ، اهمیت و فایده موضوع ، سؤالات تحقیق ، فرضیه های پژوهش ، سابقه پژوهش ، اهداف پژوهش ، روش پژوهش ، و سازماندهی پژوهش آمده است . در فصل دوم ، با عنوان معنی شناسی اکثریت و اقلیت ، مبانی و مفاهیم این دو واژه را بیان کرده ، و کاربرد و مشتقات ریشه ای واژه های مزبور را بیان کرده است . در فصل سوم ، منزلت آیات اکثریت و اقلیت را بیان کرده ، و قلمرو اکثریت ، دلایل اعتبار رأی اکثریت ، حقوق اقلیت ها ، شرایط و ویژگی های اکثریت ، اکثریت و مشارکت های سیاسی اجتماعی ، و رابطه بین اکثریت و شورا و بیعت را بیان نموده است .

۳۷. الأدب و دراسته عند فاطمه الزهراء علیها السلام، فاطمه سادات مولانا ، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب ، دانشگاه آزاد اسلامی قم ، استاد راهنما : دکتر فیروز حریرچی ، استاد مشاور : دکتر نظام نادر تهرانی ، ۱۳۸۰ ، ۱۶۰ ص . شرح خطبه حضرت زهرا علیها السلام ، بیان نکات ادبی آن از لحاظ فصاحت و بلاغت ، و توضیح افشاگری های حضرت از دید صاحب نظران ، اهداف نگارنده در این پایان نامه است . این رساله ، شامل دوازده فصل است : در فصل اول، به پاره ای از خصوصیات ادب عربی و جایگاه قرآن در ادب عربی می پردازد .

الایجاز و الاطناب فی خطب «نهج البلاغه»

در فصل دوم، به بیان زمان ولادت حضرت زهرا علیها السلام و قبل از آن پرداخته است. در فصل سوم، در باب زندگی اجتماعی حضرت فاطمه علیها السلام است. فصل چهارم را به بررسی زندگی سیاسی آن بزرگوار، حوادثی که بعد از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله اتفاق افتاده، و نحوه دفاع ایشان از پیامبر صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین علیه السلام می پردازد. در فصل پنجم، در باره فدک و روایات آن، و اهدافی که آن حضرت در ایراد خطبه داشتند، مباحثی مطرح شده است. در فصل ششم، به علوم، فضایل و مناقب صدیقه کبری علیها السلام می پردازد. در فصل هفتم، به احکام شرعی، که توسط حضرت بیان شده، از قبیل آداب نماز و روزه و ... پرداخته است. در فصل هشتم، به مباحثی در باره صلوات و تسبیحات و دعاهایی که از آن حضرت به یادگار مانده است می پردازد. در فصل نهم، بحث در باره مصحف فاطمه زهرا علیها السلام و لوح آن حضرت و نمونه ای از قضاوت آن بزرگوار اشاره می کند. در فصل دهم و یازدهم، برخی از اشعار و معجزات حضرت فاطمه علیها السلام را بیان نموده است. فصل دوازدهم به وصیت هایی که آن حضرت در هنگام شهادت بیان فرموده، و اشعاری که همسر مکرمشان، علی علیه السلام، در رثای آن بزرگوار سروده اند پرداخته است.

۳۸. الایجاز و الاطناب فی خطب «نهج البلاغه»، مهدی محمدی نژاد، کارشناسی ارشد ادبیات و لغت عرب، دانشگاه علامه طباطبایی، استاد راهنما: دکتر [خلیل] باستانجج، استاد مشاور: دکتر [؟] حسینجج، ۱۳۸۴، ۱۹۵ ص. کلام امام علی علیه السلام دارای برجستگی ها و زیبایی های گوناگونی است. یکی از محسنات کلام امام علیه السلام، که در این رساله به بررسی آن پرداخته شده است، بحث از ایجاز و اطناب، یا به عبارتی مختصرگویی و زیاده گویی در کلام به جای مناسب خود است. نگارنده، ابتدا تعریفی از فن خطابه ارائه کرده، و به تاریخ و عوامل ایجاد آن و بزرگ ترین خطیبان قبل و بعد از اسلام پرداخته است. وی، ضمن بیان ویژگی هایی که باعث رشد و شکوفایی خطیب در هر دو دوران می شد، مزیت های خطابه در زمان ظهور اسلام را نسبت به خطابه های جاهلی بیان می کند، و اهم موضوعات در خطابه های اسلامی را

البدیع فی رسائل الإمام علی علیه السلام،

توضیح می دهد. سپس، وارد بحث «ایجاز» و «اطناب» در خطابه شده و پس از تعریف این دو واژه و کاربردهای آن در ادبیات عرب، صورت و کیفیت ایجاز و اطناب در این خطابه ها را شرح داده، و سپس به بحث از ایجاز و اطناب در خطابه های نهج البلاغه می پردازد. وی، در این مقام خطابه های امام را از نهج البلاغه نقل کرده، و نکات بلاغی و ادبی این خطبه ها را از کتب ادبی و شروح توضیح داده و نکته های ایجاز و اطناب آن را بیان نموده است.

۳۹. البدیع فی رسائل الإمام علی علیه السلام، عبدالرضا عطاش، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر محمد علی آذرشب، استاد مشاور: دکتر فیروز حریرچی، بی تا، ۲۶۰ ص. بررسی نکات بدیعی در نامه های امام علی علیه السلام، موضوع این رساله است، که از مقدمه و سه فصل تشکیل یافته است: فصل اول را به بررسی زندگانی امام علی علیه السلام، و بلاغت وی در سخن و نوشتار اختصاص داده است. در فصل دوم، مقداری در باره بلاغت و علم بدیع بحث می کند. در فصل سوم که در باره نامه های امام علی علیه السلام است پس از بررسی نامه های موجود امام علی علیه السلام در کتب مختلف، آنها را به پنج قسمت تقسیم کرده، و در پنج باب توضیح داده که عبارت اند از: نامه های امام علی علیه السلام به خانواده اش، نامه های امام علی علیه السلام به حاکمان و کارگزارانش، نامه های امام علی علیه السلام به سردارانش، نامه های امام به مردم شهرها، نامه های امام خطاب به دشمنانش. سبک وی، در موضوع بندی بدین صورت است که نخست این موضوعات را با الهام از کتاب شناخت موضوعی نهج البلاغه، تألیف محمد دشتی، استخراج و دسته بندی نموده است. سپس، کلمات و الفاظ غریب در هر نامه را، پس از استخراج از معاجم لغت، در پاورقی درج نموده است. در مرحله بعد که مشکل ترین بخش این رساله است جناس، طباق، سجع و اقتباس در هر نامه را مشخص کرده، و به تطبیق بدیعی آن پرداخته است. کار دیگر وی در رساله، تعلیقات و شروحاتی است که نگارنده از کتب مختلف جمع آوری کرده، و ذیل هر نامه ارائه نموده است.

التشبيه في رسائل الامام علي عليه السلام ،

التشبيه والاستعاره في خطب «نهج البلاغه»

۴۰. التشبيه في رسائل الامام علي عليه السلام، سيد جلال الدين هاشمي، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر محمد جنتی فر، استاد مشاور: دکتر ابوالحسین امین مقدسی، ۱۳۷۹، ۱۳۲ ص، عربی. این رساله، به بررسی صنعت تشبیه در نامه های مولای متقیان، امام علی علیه السلام، در کتاب شریف نهج البلاغه پرداخته است. شیوه کار در این رساله، بدین ترتیب است که نگارنده آن را به دو بخش تقسیم نموده، و بخش نخستین را به سه فصل قسمت کرده است: فصل اول را به نهج البلاغه اختصاص داده و به این موضوع پرداخته است. تعریف نهج البلاغه، مؤلف آن، سبب تألیف و وجه نام گذاری و محتویات آن از زبان مؤلف، سخن برخی از شرح دهندگان آن، آرا و نظرات بعضی از بزرگان در باره عظمت و ابعاد هنری این کتاب ارجمند، و همچنین مصادر آن، از جمله عناوینی است که نگارنده در این فصل از آنها بحث می کند. در فصل دوم، در نگاهی گذرا به سیر تحول «نامه» تا زمان امام علی علیه السلام، به نکاتی از قبیل تعریف نامه، تاریخ و تحول آن، نامه های عصر جاهلی و اسلامی، و گزیده ای از ویژگی های نامه های امام علی علیه السلام پرداخته است. در فصل سوم، مباحث مهم و معروف تشبیه، مانند: ارکان، اقسام، اغراض و زیبایی های آن را به طور خلاصه یادآور شده است. سپس در بخش دوم که موضوع اصلی این رساله است، سعی نموده در حد امکان و توان، به بررسی تشبیه و تبیین جنبه های زیباشناختی آن در نامه های امام پردازد. وی ضمن شرح عبارات زیبایی که در آنها تشبیه به کار رفته است، این تشبیهات را تحلیل کرده و توضیح داده و در این امر، به اقوال بعضی از شارحان نهج البلاغه مانند ابن ابی الحدید و ابن میثم مراجعه نموده است. در تمام این مراحل، سعی نگارنده پرهیز از اطناب ممل و ایجاز مخل بوده است.

۴۱. التشبيه والاستعاره في خطب نهج البلاغه، تقی تیموری، کارشناسی ارشد ادبیات و لغت عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر نادر نظام تهرانی، استاد مشاور: دکتر محمد علی آذرشب، ۱۳۷۵، ۱۱۸ ص.

التفسير بالمأثور عند الشيعة الامامية،

بررسی خطبه های نهج البلاغه در دایره معانی و بیان ، و تبیین نکات ادبی در آن ، هدف نگارنده در این رساله است . وی ، نخست تشبیه را از نظر علما و ادبای پیشین بررسی نموده ، و فصلی را به نام التشبیه عند القدماء باز نموده ، و نظرات یازده تن از آنها را تدوین نموده است . سپس ، به طور مختصر ، انواع تشبیه و استعاره را با ذکر مثال هایی از دو کتاب جواهر البلاغه و بلاغه الاظهر شرح و توضیح داده ، و در فصلی به نام الاشارة الى التشبیه والاستعاره قرار داده است . در متن اصلی که بیان انواع تشبیهات و استعارات در خطبه های نهج البلاغه است کار وی بدین گونه است که خطبه ها را به دقت مطالعه کرده ، و با کمک منابع اصلی و فرعی ، عباراتی را که در آنها تشبیه و یا استعاره ای وجود داشته ، انتخاب کرده و ابتدا لغات دشوار آنها را توضیح داده و سپس ، نوع تشبیه و یا استعاره را مشخص نموده ، و خصوصیات کامل آنها را ذکر نموده است .

۴۲ . التفسير بالمأثور عند الشيعة الامامية ، احسان امین ، دکتری علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین ، استاد راهنما : دکتر محمد علی آذرشب ، استاد مشاور : آیه الله محمد هادی معرفت ، ۱۳۷۷ ، ۲۹۳ص ، عربی . شناخت تفسیر ، اثر ، تفسیر مأثور ، شیعه ، شیعه امامیه ، بحث از شبّهات ذکر شده در زمینه تفسیر اثری و اختلاف نظرات موجود ، و سرانجام ، نقد و بررسی نظر شیعه در این باره ، از مطالبی است که نگارنده در تحقیق خود بدان پرداخته است . فصول پنج گانه این پایان نامه به این شرح است : نگارنده ، نخست اصطلاحات متعلق به بحث از قبیل تفسیر ، اثر ، تفسیر مأثور ، شیعه و شیعه امامیه را توضیح داده و سپس ، به طور مختصر ، شبّهات مطرح پیرامون عقاید شیعه را در این زمینه آورده و بعضاً ، جواب هایی را هم ضمیمه نموده است . در پایان فصل ، طبق عادت ، عقاید شیعه را در این زمینه شرح داده است . در فصل دوم تحقیق ، مصادر تفسیر مأثور ، قرآن کریم و سنّت نبوی و مسائل مربوط به آن را توضیح داده ، سپس روایات اهل بیت علیهم السلام و سخنان صحابه و تابعین در باره این روایات و ارتباط هر یک را در تفسیر کلام خداوند متعال بیان کرده است . در سومین فصل ، اهم موضوعاتی را که اغلب با آن رو به رو هستند آورده ، از قبیل نقاط

الجناس فی «نهج البلاغه»

ضعف در تفسیر مأثور، به شکل عمومی، مانند وضع و اسرائیلیات در تفسیر، و تتبع آن در اقوال مفسران شیعه و سنی. سپس، این فصل را با بررسی دو موضوع مرتبط پایان داده است که عبارت اند از: غلو و تأویل. هر دو بحث را نیز از نظر لغوی و اصطلاحی بررسی نموده است. در فصل چهارم، روش های برخورد با حدیث را مطرح ساخته است و بیشتر، پیرامون احادیث تفسیری بحث را بسط داده و روش های مختلفی را که نزد مفسران شیعه مرسوم است، توضیح داده است. در فصل پنجم (آخرین فصل) نظری کلی بر سیر تحول تفسیر و تاریخ تدوین آن و طبقات مفسران شیعه، از زمان رسول اکرم صلی الله علیه و آله تا امروز داشته و تغییرات هر عصر را در این زمینه بیان داشته است.

۴۳. الجناس فی «نهج البلاغه»، علیرضا دالوند، کارشناسی ارشد ادبیات و لغت عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر نادر نظام تهرانی، استاد مشاور: دکتر فیروز حریرچی، ۱۳۸۳، ۱۳۵ ص. از مقوله های ارزشمند فن بدیع، جناس است. در واقع، جناس از یک سو در کلام موسیقی ایجاد می کند و از سوی دیگر، سبب تداعی معانی مختلف یک لفظ می گردد. در کلام امام علی علیه السلام نیز جناس جایگاهی ویژه دارد، و امام علیه السلام با توجه به موقعیت های گوناگون، مثل خطابه، از جناس بهره گرفته است. در خطبه های نهج البلاغه، جناس بیش از دیگر قسمت ها دیده می شود، و بیشترین جناس از نوع غیر تام است. آنچه نگارنده در این تحقیق آورده، به منظور آشنایی بیشتر با گفتار امام است، که پس از کلام اعجازگر خدای تعالی نمایشگر زیباترین شیوه های گفتار و نوشتار و تصویرگر بدیع ترین تصویرپردازی هاست. هفت فصل این رساله، بیانگر این زیبایی و نقش آفرینی است: آغازگر سخن در این رساله، شرحی کوتاه در باره حیات پر بار امام علی علیه السلام است، که این دوران پر فراز و نشیب خود به برهه هایی تقسیم می شود. در ادامه، بحثی است در باره نهج البلاغه و مؤلف آن، که به کلمات علما پیرامون نهج البلاغه و مؤلف آن و سپس مقام علمی و ادبی وی در شعر و شاعری پرداخته است. سپس، وارد بحث تاریخ بلاغت و بدیع شده، و ضمن تعریف این فن و تعریف جنا

السجع فی «نهج البلاغه»

السنة دورها و مكانتها فی الفكر الاسلامی قراءه تاريخیه فی التراث الشيعی،

س که یکی از شاخه های علم بدیع است انواع جناس را بازگو نموده است. بحث از جناس در خطبه ها و نامه ها و حکمت های نهج البلاغه نیز پایان دهنده این فصل است .

۴۴ . السجع فی «نهج البلاغه» ، کورش معافی ، دانشگاه آزاد اسلامی قم ، استاد راهنما : دکتر محمّد علی آذرشب ، استاد مشاور : دکتر فیروز حریرچی ، ۱۳۷۴ ، ۱۳۳ ص . از آرایه های لفظی در نهج البلاغه ، سجع است که در این رساله ، به آن پرداخته شده است . نگارنده ، با این رویکرد به سراغ کتاب هایی در زمینه تاریخ ادبیات عربی ، مثل تاریخ الأدب العربی و الجامع فی تاریخ الأدب العربی و أدباء العرب و بعضی کتاب های دیگر ادبی مثل «الأغانی» و «العقد الفرید» رفته و به دلیل فراگیری خطبه ها در نهج البلاغه نسبت به دو قسمت دیگر آن ، درصدد برآمده پیرامون سجع در خطبه های نهج البلاغه به جستجو و بررسی پردازد . در مرحله اول ، به بحث از تاریخچه خطبه و کیفیت پیدایش آن ، از زمان جاهلیت تا اسلام پرداخته است . سپس ، به توضیح واژه «سجع» و کاربرد آن در ادبیات اقدام نموده ، و در این باره از کتاب های بلاغی مانند جواهر البلاغه و البلاغه الواضحه و کتاب هایی از این دست کمک گرفته است. در دیگر بخش این رساله به بررسی شخصیت بی نظیر امیر مؤمنان پرداخته و ضمن توضیحی در زمینه نشانه های بارز شخصیتی آن امام همام ، به توضیح و تبیین ادبیات بلند ایشان در سخنان و گفتارهایشان پرداخته است . در این زمینه نیز مراجعاتی به کتاب های الغدیر ، شرح ابن ابی الحدید ، خصال ، امالی صدوق داشته است . در آخر هم انواع سجع در نهج البلاغه را با ذکر نمونه هایی از خطبه های آن حضرت توضیح داده است .

۴۵ . السنة دورها و مكانتها فی الفكر الاسلامی قراءه تاريخیه فی التراث الشيعی ، حیدر حبّ الله ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : حجه الاسلام مهدی مهریزی ، استاد مشاور : حجه الاسلام احمد عابدی ، ۱۳۸۳ ، عربی ، ۴۹۱ ص . هدف ، نگارنده ، در این پژوهش اثبات درستی این فرضیه است که شیعه ، به سنتِ ظنی عمل نکرده ، گرچه به اصل حجیت سنتِ واقعی ، باور دارد که از جمله آن ، اصل حجیت

سنت یقینی است ، و ضمن بررسی تاریخ اجتهاد در زمان غیبت ، به ریشه یابی و شرح برهه زمانی وجود مکتب یقین پرداخته تا با روشن شدن موقعیت و مکان این مکتب ، جایگاه سایر مکاتب ، بالأخص مکتب اخبار گری روشن گردد . در این جهت ، نگارنده ، نوشتار خویش را ضمن یک مقدمه و چهار فصل و یک خاتمه ، به سامان رسانده است : وی ، در مقدمه حدود زمینه های شناخت سنت و روش های پژوهش در این زمینه را شرح داده ، ضرورت بحث ، سابقه پژوهش ، اهداف و سؤال های مطرح شده در این باره ، و همچنین اصطلاحات مربوط به بحث را توضیح داده است . در فصل اول که پیرامون اجتهاد نقلی در عصر حضور است نگارنده ، نخست به بررسی فقه منصوص یا فقه روایی پرداخته و تاریخچه تدوین و تألیفات در این زمینه را بررسی نموده است . سپس ، نقش شیعه را در عمل به سنت ، در عصر حضور بازگو کرده و در نهایت ، راه حلی را برای فرضیه ظن در عمل به سنت ارائه نموده است . در فصل دوم ، با عنوان تاریخ پیدایش سنت نظری در نظام عقلی شیعه ، به بررسی فلسفه وجودی این نظریه و به دنبال آن ، گشایش مدرسه های حدیثی و محدثان پرداخته است . روش حدیثی بزرگانی چون شیخ مفید ، سید مرتضی ، ابن براج ، طبرسی ، ابن زهره ، ابن شهر آشوب ، ابن ادریس حلی و محقق حلی و نظرات آنان در زمینه اجتهاد و اخبار ، پیدایش و ورود ظن عقلی در مدارس شیعی ، دیدگاه شیخ طوسی در باره خبر واحد ، نظرات علمای امامیه در این باره ، از دیگر مطالب است . در فصل سوم ، به نظریه پردازی در باب نقد متن تا نقد سند احادیث پرداخته است . در این فصل ، سیر تحویل و تکامل این بحث را در مدرسه های حدیثی ، بررسی کرده است . بیان سنت نقل شده از ابن طاووس ، ابن سعید حلی ، فاضل آبی ، و تجدد افکار و تولید تقسیمات جدید برای حدیث در زمان شهید اول و ثانی ، تأسیس یا اعاده بحث علم الدرایه و نظرات محقق اردبیلی در باب نقد سند ، و بیان شرح حال تربیت یافتگان از سلسله علمای رجال ، از دیگر مقوله های مورد بحث در این فصل است . محور بحث در فصل چهارم ، اخباریه و جایگاه نظریه پردازی در سنت ، در عصر ذهبی است . تاریخ و علل پیدایش اخباری گری و مدرسه های اخباری ، مبدأ پیدایش سنت یقینی و ادله یقینی بودن سنت ، مقایسه مدارس اخباری و مدارس اصولی و رجالی و درایه ای ، تاریخ ظهور سنت به تنهایی و کنار زدن مرجعیت قرآن ، و بحث تحریف قرآن ، از مباحثی است که مطرح می سازد .

الشواهد البیانیه فی «الصحیفه السجادیه»

الصّحه النفسیه فی القرآن و السنّه،

۴۶. الشواهد البیانیه فی «الصحیفه السجادیه»، سید علی میر لوی موسوی، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید امیر محمود انوار، استاد مشاور: دکتر احمد حسنی رنجبر، ۱۳۷۴، ۱۲۰ص. نگارنده در این رساله، بر آن بوده، که شواهدی از علم بیان را از یکی از فصیح ترین و بلیغ ترین کتب شیعه، صحیفه سجادیه انتخاب نموده، به توضیح آنها بپردازد. وی، این کار را در چهار فصل به انجام رسانده است: ابتدا در فصل اول، به توضیح مباحث تشبیه با استفاده از شواهد صحیفه اقدام نموده است. در فصل دوم، با مثال هایی از صحیفه سجادیه به بررسی صنعت مجاز پرداخته است. در فصل سوم، مباحث استعاره را با کلام امام زین العابدین علیه السلام شرح داده است. در فصل چهارم، کنایه و مباحث آن را با سخنان امام در صحیفه، ارائه کرده است. در پایان هر فصل فهرستی از شواهد مباحث آن فصل را، که در صحیفه یافته به ترتیب دعاها و بندهای آنها ضمیمه نموده است.

۴۷. الصّحه النفسیه فی القرآن و السنّه، لیث الحیدری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر محمّد رضا رضایی، استادان مشاور: حجه الاسلام محمّد کاویانی و حجه الاسلام محمّد مهدی کرمی، ۱۳۸۱، ۳۱۸ص. بحث در باره سلامتی روان از دیدگاه قرآن و روایات، موضوع محوری این تحقیق است. هدف از نگارش آن، بیان و توجّه دادن به اهمّیت و عظمت و فراگیری این بحث در قرآن کریم، آشنایی با مفهوم خودکم بینی از خلال بحث روان شناسی، دیدگاه قرآن در باره بحث خودکم بینی، و تلاش برای حل بعضی از مشکلات روحی روانی فرد و جامعه است. این رساله، در پنج فصل تنظیم شده است: فصل اول، نگاهی به کلیات دارد، که شامل مباحثی است مثل اهمّیت آگاهی نسبت به درون، تاریخ درون شناسی، تعریف درون شناسی، موضوع این علم، رابطه بیماری جسمی با بیماری روحی روانی.

القسم الرابع من سنن أبي داود من أول كتاب الصيد حتى نهاية كتاب الأطعمه،

در فصل دوم، روان شناسی از منظر قرآن بررسی شده است. عناوینی مانند معنای علم در منابع اسلامی، علوم جدید در قرآن، قرآن و سلامت نفس، و بیماری های نفس، از عناوین این فصل است. احساس خودکم بینی از دید روان شناسان و نظریه های آنان در این باره، و اختلافاتی که بین نظرات موجود است، مطالب فصل سوم را تشکیل می دهد. فصل چهارم هم اختصاص به دیدگاه قرآن در باره انسان دارد. با بررسی آیات، این نتیجه به دست آمده که قرآن به همه شئون انسان توجه کامل دارد، و برنامه سعادت و شقاوت وی را بازگو نموده است. در فصل پنجم، احساس خودکم بینی از دیدگاه قرآن و روایات بررسی شده است.

۴۸. القسم الرابع من سنن أبي داود من أول كتاب الصيد حتى نهاية كتاب الأطعمه، عبد العليم عبد العظيم البستوي، دكتري حديث، دانشکده اصول دین دانشگاه الازهر قاهره، اشراف: محمد شوقي خضر، عربی، ۱۴۰۹ ق، ۴ ج. تصحيح و تحقيق بخش چهارم از کتاب سنن ابی داود که شامل کتاب صید تا آخر کتاب اطعمه می شود موضوع بحث این پایان نامه است. عمل نگارنده در این تحقیق، مستندسازی احادیث، شرح الفاظ غریب احادیث، جداسازی احادیث صحیح از سقیم و بیان علت هر یک است. این رساله، از دو بخش و خاتمه تشکیل شده، که هر بخش نیز مباحثی دارد: بخش اول، دارای چهار مبحث است: مبحث اول، در باره ابو داود سجستانی است که در این مبحث، ضمن معرفی او و شیوخ و شاگردانش، شمه ای از زندگانی علمی او را شرح داده، و او را در عداد بزرگان از حفاظ برشمرده و در ادامه، اقوال علما را در باره او بررسی کرده، و مؤلفاتش را نام برده است. مبحث دوم، معرفی کتاب سنن او، اهمیتش در بین کتب سنن، و مقایسه آن با صحاح سته است. نگارنده، در این قسمت امتیاز سنن ابی داود را با سایر کتب حدیثی اهل سنت بیان نموده و در ادامه، در باره کیفیت و زمان تألیف این کتاب، علت تألیف آن، روش ابو داود در جمع احادیث و جدا نمودن احادیث صحیح از ضعیف، و روایان احادیث بحث کرده است. مبحث سوم، به معرفی سه نسخه ها که محقق به آنها اعتماد کرده، و تحقیق خود را طبق

الگوسازی رفتار مدیران با توجه به نامه های حضرت امیر علیه السلام در «نهج البلاغه»

آنها به انجام رسانده می پردازد. مبحث چهارم، در باره روش تحقیق احادیث این رساله است. شیوه محقق در این قسمت، پس از مقابله نسخه ها و درج حواشی، شماره بندی احادیث از ۱ تا ۱۰۱۷ است و پس از آن، الفاظ مشکل و رجال احادیث را توضیح داده و بعد از ذکر مصدر روایت، شواهدی نیز برای آن بیان داشته، و درجه حدیث را از نظر ضعف و قوت توضیح داده است. بخش دوم رساله، تحقیق احادیثی است که ابو داود در ابواب مختلف سنن خود آورده، که به صورت باب بندی شده و مرتب، آنها را نقل می کند. در پایان، برای سهل الوصول بودن این ابواب، فهرست هایی را برای رساله خود تنظیم نموده است.

۴۹. الگوسازی رفتار مدیران با توجه به نامه های حضرت امیر علیه السلام در «نهج البلاغه»، مسعود احمدخانی، کارشناسی ارشد مدیریت، دانشکده معارف اسلامی دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر کاوه فیضی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد دشتی، ۱۳۷۹، ۲۰۷ ص. نگارنده این پژوهش، با بررسی نامه های حضرت علی علیه السلام، در پی اثبات این است که بین الگوهای رفتار سازمانی غربی و الگوی رفتاری نهج البلاغه، رابطه معناداری وجود دارد. نتیجه تحقیق این است که الگوی ارائه شده در نهج البلاغه، کلی و انسان گراست، و از آن جهت به انسان ارزش می دهد که شأن والا و کرامت انسانی را در نظر دارد، اما الگوهای غربی به انسان توجه می کنند تا او هرچه بیشتر و بهتر بتواند در جهت تأمین منافع مالی اقدام کند. این پژوهش پنج فصل دارد: در فصل اول، نگارنده، در مقدمه، با بیان کلیاتی در باره موضوع بحث، روش تحقیق خود را توضیح داده و ضمن بررسی رابطه اجتماع و مدیریت، و نیاز جامعه به این امر، مروری گذرا بر تاریخ مدیریت اسلامی دارد. فصل دوم، به نظریه های رفتار سازمانی پرداخته و در این موضوع، پس از تعریف رفتار سازمانی، دیدگاه های پیشینیان و معاصران را بررسی نموده است.

الگوها و اسوه های جوانان در کتاب و سنت،

النور المبین فی تفسیر امیر المؤمنین،

فصل سوم، که در باره الگوی نهج البلاغه است، به شرح مشخصه های یک الگوی مدیریتی پرداخته است. در فصل چهارم، نگارنده در صدد مقایسه الگوی استخراج شده از نهج البلاغه با الگوهای رفتار سازمانی بر آمده و رویکردی تحلیلی را ارائه نموده است. وی، در ادامه به توضیح تفاوت ها در ساختار هر دو دیدگاه اشاره کرده و نتیجه این تفاوت را بیان کرده است. در فصل پنجم، یک نتیجه گیری کلی از بحث ها مطرح شده است.

۵۰. الگوها و اسوه های جوانان در کتاب و سنت، محمّد نادرى شاهرودى، سطح چهارم (دکتری)، مرکز تخصصی تبلیغ حوزه علمیه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام احمد عابدی، ۱۳۶۰، ۲۶۰ ص. آشنایی با روحيات، نیازها و مقتضیات زمانی در جوامع انسانی، آشنایی کامل با الگوهای و ابعاد شخصیت آنان در هر زمانی، بیان آثار روحی و روانی این کار، معرفی هر زمانی بدون توجه به استقبال یا عدم استقبال از طرف جوامع موجود، گوشه هایی از تحقیق انجام شده در این پایان نامه است. این تحقیق، بعد از مقدمه از دو بخش عمده، که هر یک دارای فصولی است، تشکیل یافته است: بخش اول، دارای پنج فصل است: واژه شناسی «جوان»، «فتیه»، «شاب»، «عجوز» و ...؛ معنای لغوی و اصطلاحی «تربیت»؛ روش های تربیتی در اسلام؛ اهداف تربیتی در اسلام تقوا و عبادت. در بخش دوم که پنج فصل دارد به معرفی الگوها در ابعاد مختلف توجه نموده است. جلوه های الگویی پیامبران و پیروان، اسوه های زندگی پیامبر پسند در جامعه، اسوه ها و الگوهای ایشار و فداکاری، اسوه ها و الگوهای تعلیم و تربیت، اسوه ها و الگوهای زنان تاریخ را در این فصول معرفی کرده است.

۵۱. النور المبین فی تفسیر امیر المؤمنین، نادر فضلی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: آیه الله ابوالفضل میرمحمدی و دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی، ۱۳۷۴، ۳۵۵ ص.

الهیات بالمعنی الاخص در «نهج البلاغه»

این پایان نامه، در دو بخش مقدماتی و یک بخش اصلی که ارائه گوشه هایی از روایات تفسیری امیرالمؤمنین است و به زبان عربی فراهم آمده است. در بخش نخست مقدماتی، مباحثی در معرفی قرآن و جایگاه بلند آن همچون: قرآن از زبان قرآن، قرآن از زبان پیامبر صلی الله علیه و آله، و قرآن از زبان اهل بیت علیهم السلام طرح شده است. در بخش دوم مقدماتی، مباحثی همچون: ثواب تلاوت قرآن و تعلم آن، گردآوری آن و نهی از تفسیر به رأی آن، مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش اصلی پایان نامه، روایات تفسیری نقل شده از امیرالمؤمنین علیه السلام، در تفسیر سوره های فاتحه، بقره، آل عمران و نساء ارائه شده است. مؤلف، این روایات را از منابع تفسیری و روایی شیعه و سنی گردآوری کرده، و با قراردادن آنها به دنبال آیات مربوط، چگونگی تفسیر امام علیه السلام را از قرآن به تصویر می کشد. از آن جا که روایات تفسیری منقول، تمام آیات را دربر نمی گیرد، شماری از آیات این چهار سوره، در متن ذکر نشده اند.

۵۲. الهیات بالمعنی الاخص در «نهج البلاغه»، علیرضا شمالی، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: حجه الاسلام حسن مصطفوی، اساتید مشاور: حجه الاسلام دکتر احمد بهشتی و دکتر غلامرضا اعوانی، ۱۳۷۰، ۸۰ ص. نگارنده، پایان نامه خود را در دو بخش، به نگارش درآورده است: بخش اول که از دو فصل تشکیل می شود مانند مقدمه است و اول، به زندگی، تحصیلات و آثار سید رضی، و دوم، به شخصیت امیرمؤمنان علیه السلام از جنبه علم الهی پرداخته و با بیان برخی آیات نازله در شأن حضرت، سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله و عالمان، در باره مرتبت حضرت را نقل کرده است. در بخش دوم، الهیات بالمعنی الاخص در نهج البلاغه و موارد آن، بررسی شده و با اشاره به این که تمامی موارد یاد شده، به خوبی از عبارات امیر مؤمنان علیه السلام فهمیده می شود، در هفت فصل، امور الهیات بالمعنی الاخص مطرح گردیده است. روش نگارنده، در این پژوهش چنین است که در آغاز هر فصل، شرح مختصری از موضوع بحث را ارائه داده و اگر اختلاف مهمی در آرای عالمان وجود داشته و فهم

امامت از دیدگاه قرآن و حدیث،

امام مهدی علیه السلام در روایات تفسیری،

صحیح مطالب بر آن مترتب بوده، آن را برشمرده و سپس، موضوع آن بحث را در نهج البلاغه، بررسی کرده و رأی را که صحت آن از عبارات حضرت به اثبات می رسد، نوشته است.

۵۳. امامت از دیدگاه قرآن و حدیث، سیمین دولتی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، استادان مشاور: دکتر محمد غفرانی و حجه الاسلام علی حجتی کرمانی، ۱۳۷۵، ۱۴۶ ص. بررسی ریشه تفکیک امامت از اسلام، در نوشتارهای قرون اولیه اسلام و احادیثی که جعل گردیده، و به پیامبر نسبت داده شده موضوع این رساله را تشکیل می دهد. برای این منظور، نگارنده نخست به ضرورت شناخت امام از دیدگاه عقل، و دلایل نیاز به امام نموده، اشاره سپس اختلاف شیعه و سنی را در موضوع امامت متذکر می شود. بحث واژه شناسی «امامت» از دیدگاه روایات و کتب لغت، مقایسه واژه «امامت» با نبی از دیدگاه روایات و کتب لغت، از دیگر بحث های این رساله است. در بخش دیگر نیز به بررسی واژه «امامت» در قرآن پرداخته، و امامت خاصه را در آیه ۱۲۴ سوره بقره، با استناد به اقوال مفسران در این زمینه مطرح ساخته است. بررسی خصوصیات امام از نظر شیعه، از قبیل عظمت، افضلیت و منصوص بودن وی، از دیگر مطالب این پایان نامه است. در پایان نیز روایاتی را در باره امامت ذکر کرده، که عبارت اند از: حدیث غدیر، حدیث پیرامون آیه «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ»، احادیث ذیل آیه ولایت و حدیث یوم الإنذار.

۵۴. امام مهدی علیه السلام در روایات تفسیری، شاه گل حسین سجادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر فتح الله نجارزادگان، استاد مشاور: حجه الاسلام علی اصغر رضوانی، ۱۳۸۲، ۲۰۴ ص. آیا می توان از آیات قرآن، در روایات تفسیری اهل سنت، بر مهدی موعود(عج) استدلال کرد؟ آیا مهدویت، نظریه ای اسلامی است، یا مختص به تشیع است؟ از بررسی مقارنه ای

امانت الهی از دیدگاه قرآن و سنت،

روایات تفسیری فریقین، چه نتایج حاصل می شود؟ پاسخ به این سؤالات، منظور نگارنده این پایان نامه است. وی، پایان نامه خود را در چهار فصل سامان داده است: در فصل اول، به بیان کلیاتی از قبیل بیان موضوع، ضرورت پژوهش، نوآوری های پژوهش، معنای تأویل، و معیار تأویل پرداخته است. فصل دوم را با عنوان نگاهی به مهدی موعود (عج) در تفکر اسلامی، به تبیین جایگاه مهدویت نزد فریقین، اعتراف فریقین به تواتر و صحّت احادیث مهدویت، و نگاهی به سیمای امام مهدی (عج) نزد شیعه اختصاص داده است. در فصل سوم، به بررسی عنوان مهدی موعود (عج)، در آیات و روایات تأویلی قرآن پرداخته، که سیزده آیه در این فصل را، از نظر مفسّران فریقین توضیح داده است. وی در فصل چهارم، کتاب شناسی توصیفی در باره امام مهدی (عج)، شامل کتب اهل سنت و کتب شیعه را مطرح کرده است.

۵۵. امانت الهی از دیدگاه قرآن و سنت، حسنعلی وحیدنیا، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد مهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام دکتر محمّد رضا آشتیانی، ۱۳۷۸، ۱۳۸ ص. این تحقیق، در جستجوی پاسخ چند سؤال است: مراد از امانت الهی و دقیق ترین تعریف آن چیست؟ مراد از حمل و عرض و انسان، در آیه امانت چیست؟ وجه اتصاف انسان به ظلم و جهول و مراد از ظلم و جهول چیست؟ وی آیه شریفه «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ...» را محور بحث قرار داده، و مطالب مورد نظر خود را توضیح داده است. پایان نامه دارای پنج فصل و هر کدام دارای چند بخش است: فصل اول، پس از مقدمه ای در باره امانت الهی، به تاریخچه مطالعاتی موضوع پرداخته و سپس، با طرح مسئله، به تنظیم پرسش های پژوهشی اقدام کرده و اهداف، حدود و برهان مطالعاتی را مورد بررسی قرار داده است. در فصل دوم، نگارنده، سه اثر تفسیری مهم را مورد مذاقه قرار داده است. فصل سوم، در باره رهیافت این رساله، و گذشته و آینده مطالعاتی موضوع است.

امثال و حکم «نهج البلاغه» و معادل های فارسی و انگلیسی آنها،

املاء و استدرج از نظر قرآن و حدیث،

در فصل چهارم که تجزیه و تحلیل اطلاعات است در سه بخش، پرسش های تحقیقاتی، مورد نقد و بررسی قرار گرفته و در هر مورد، نتایجی به دست آمده است. در فصل پنجم، ضمن بیان اهمّ موضوعات بررسی شده، راه کارهایی جهت نحوه بهره گیری از قرآن کریم، شرح و بسط داده شده است.

۵۶. امثال و حکم «نهج البلاغه» و معادل های فارسی و انگلیسی آنها، هاجر اندقانی، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر ابوالحسن امین مقدسی، استاد مشاور: دکتر محمد جنتی فر، ۱۳۷۹، ۱۸۷ ص. امثال و حکم، چه جایگاهی در میان هر ملت دارند؟ این امثال، در چه قالب هایی بیان شده اند و حامل چه پیامی هستند؟ تاریخ پیدایش امثال به چه زمانی بر می گردد؟ آیا از امثال، در استدلال هم استفاده می شود؟ آیا این امثال، در قرآن کریم و کلام رسول خدا صلی الله علیه و آله و امام علی علیه السلام هم وجود دارند؟ اینها، سؤالاتی است که نگارنده در تحقیق خود به آن پاسخ داده است. وی، در این پژوهش، ۳۴۲ مثل و حکمت را از نهج البلاغه گرد آورده، و بعد از ترجمه آنها، اقدام به معادل یابی آنها در زبان فارسی و انگلیسی نموده است. وی، نخست به توضیح این نکته پرداخته که بین امثال موجود در نهج البلاغه و امثال فارسی، تشابه زیادی یافت می شود، که علت آن امتزاج این دو زبان به سبب نفوذ اسلام در بین فارسی زبانان است. همین نکته، باعث شده معادل مثل های عربی در زبان فارسی نیز وجود داشته باشد. سپس، به این نکته اشاره می کند که در زبان انگلیسی، این تشابه بسیار کم است؛ ولی به دلیل جهان شمول بودن اسلام، این تشابه تا حدودی بین این دو به چشم می خورد، که حاکی از نزدیکی ادیان در بسیاری از اصول به یکدیگر است. وی، این مثل ها را به صورت الفبایی مرتب نموده، و در پاورقی نیز شماره خطبه یا نامه یا کلمات قصار امام را، طبق نهج البلاغه آورده است.

۵۷. املاء و استدرج از نظر قرآن و حدیث، نیره کاظمی کامیاب، کارشناسی ارشد (M.A)، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، استاد مشاور: دکتر عباس همایی، ۱۳۸۰، ۹۵ ص.

امنیت از دیدگاه قرآن و حدیث،

هدف نگارنده از انتخاب این موضوع، رسیدن به پاسخ این سؤال است که: علت نافرمانی و طغیان انسان بعد از هدایت و اتمام حجت خداوند چیست؟ وی، مطالب خود را در قالب چهار فصل ارائه نموده است: در فصل اول، نخست کلیاتی راجع به املا- و استدراج ذکر کرده، و سپس آیات و روایات مربوط به این موضوع را نقل کرده، و خلاصه نظر مفسران را در این زمینه متذکر شده است. در فصل دوم، به ذکر سیر هدایت خداوند پرداخته، و سه مرحله برای آن ذکر کرده، و سپس با تعریفی از سنت های الهی، مصادیق آن را در قرآن یادآوری کرده است. در فصل سوم، نخست در باب سنت های قبل از املا- و استدراج، از قبیل تأدیب الهی و حیلولة سخن گفته، و پس از آن سنت املا و استدراج یا مکر الهی را توضیح داده است. بررسی عوامل ابتلا به املا و استدراج، و همچنین معرفی اقوامی که گرفتار املا و استدراج شده اند، پایان بخش این تحقیق است.

۵۸. امنیت از دیدگاه قرآن و حدیث، منصوره اسدی خوانساری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر منصور پهلوان، ۱۳۸۱، ۲۳۱ ص. هدف نگارنده آن است که با کاوش در آیات قرآن کریم و احادیث معصومان علیهم السلام، مفهوم و جایگاه امنیت را بررسی، و راه های پیشنهادی اسلام جهت برقراری امنیت را ارائه کند. این پایان نامه، دارای پنج بخش است: بخش اول، کلیاتی است در باره امنیت، که به بررسی معنای لغوی و اصطلاحی «امنیت» و جایگاه امنیت در قرآن و حدیث پرداخته است. در بخش دوم، بهداشت و امنیت روانی را مورد بررسی قرار داده است. رابطه ایمان و امنیت، نقش ایمان و عمل صالح در دستیابی به امنیت و رستگاری، و بررسی صفات ایمان آورندگان، از بحث هایی است که در این بخش مطرح نموده است. در بخش سوم، با عنوان نقش اخلاق در امنیت جامعه، به بررسی ابعاد وجودی انسان، عوامل مخل امنیت فرد و جامعه، و نقش تربیت و اخلاق اسلامی در ایجاد امنیت پرداخته است. در بخش چهارم، راه کارهای اسلام جهت نیل به امنیت اجتماعی را که یکی از آنها

امنیت و آزادی از دیدگاه حضرت امیر علیه السلام،

انعکاس اعمال انسان در دنیا از نظر قرآن و روایات،

حجاب زن و دیگری قصاص است مطرح نموده است. در بخش پنجم، به امنیت سیاسی پرداخته، و در باب دموکراسی و حفظ شخصیت مردم با امنیت سیاسی، عوامل ایجاد صلح و امنیت جهانی، و امنیت سیاسی در سایه تربیت علوی بحث نموده است.

۵۹. امنیت و آزادی از دیدگاه حضرت امیر علیه السلام، رضا اسحاقی جردوی، کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: سید محمد رضا احمدی طباطبایی، استاد مشاور: جلال درخشه، ۱۳۸۱، ۲۴۴ ص. آیا امنیت و آزادی در تعارض با یکدیگر هستند، و به عبارتی دیگر، تأمین امنیت باعث تهدید آزادی های سیاسی و فردی می شود؟ گسترش آزادی های سیاسی و فردی، چه تغییراتی در حوزه های دیگر ایجاد می کند؟ اهمیت و جایگاه امنیت ملی در اسلام چگونه است؟ حدود آزادی و شاخصه های آزادی در اسلام کدام اند؟ پاسخ به این پرسش ها، هدف نگارنده این پایان نامه است. این پایان نامه، پنج فصل دارد: در فصل اول، به کلیات و تعاریف بحث، شامل طرح موضوع، فرضیه پژوهش، تعریف مفاهیم، روش تحقیق، و منابع تحقیق پرداخته است. فصل دوم، در باب امنیت از دیدگاه امام علی علیه السلام است. مطالبی چون: اهمیت و جایگاه امنیت ملی در اسلام، امنیت از دیدگاه نظریه پردازان، دیدگاه اسلام پیرامون امنیت و نظم داخلی، جایگاه امنیت در اندیشه سیاسی حضرت علی علیه السلام، و ابعاد امنیت از بحث های این فصل است. در فصل سوم، در باره نقش مردم در برقراری امنیت، از دیدگاه امام علی علیه السلام بحث نموده است. فصل چهارم را، به بررسی آزادی از منظر و سیره امام علی علیه السلام پرداخته است. در فصل پنجم که در باره امنیت و آزادی است به تحلیلی از وضعیت امنیت و آزادی، از حکومت پیامبر تا دوران حکومت امام علی علیه السلام پرداخته و در پایان، پس از بیان رابطه امنیت و آزادی، به ارائه راه کارهایی در این زمینه پرداخته است.

۶۰. انعکاس اعمال انسان در دنیا از نظر قرآن و روایات، قاسم سبحانی فخر، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما:

اوصاف المخلوقات (الحيوان) فی «نهج البلاغه»

آیه الله محمد هادی معرفت ، استاد مشاور : حجه الاسلام دکتر احمد بهشتی ، ۱۳۷۲ ، ۱۴۲ ص . مباحث این رساله ، دارای سه بخش است . مباحث بخش اول عبارت اند از : رفع یا تسهیل مشکلات ، رزق گوارا ، وجاهت اجتماعی ، محبوبیت اجتماعی و طول عمر . نگارنده با توجه به آنچه از قرآن و روایات به دست می آید ، این پاداش ها را مد نظر قرار داده و در باره آن بحث نموده است . در قسمت دوم ، این پاداش ها عبارت اند از : تقویت ایمان ، حیات پاکیزه ، شرح صدر ، حکمت و علم . بخش دوم رساله نیز دو قسمت دارد : قسمت اول ، کیفرهای مادی که عبارت اند از : ظلم ، قطع رحم ، قَسَم دروغ ، زنا و فحشا ، دروغ بستن به خدا و جدال با اولیای خدا ، عدم محبوبیت اجتماعی ، عدم طول عمر . قسمت دوم ، کیفرهای معنوی است با عناوینی چون : خودفراموشی ، کوردلی ، قساوت قلب ، انحراف قلب ، حجاب حق ، رفاقت و همنشینی با شیطان ، تکذیب آیات خدا ، امهال و استدراج . بخش سوم رساله ، در باب پاداش ها و کیفرهای اجتماعی است که در آن ، سنت های خدا در اجتماع ، رابطه عمل و جزا و علت کیفرهای اقوام پیشین ، بازگو شده است .

۶۱ . اوصاف المخلوقات (الحيوان) فی «نهج البلاغه» ، محسن امینی ، کارشناسی ارشد ادبیات و لغت عرب ، دانشگاه آزاد اسلامی قم ، استاد راهنما : دکتر محمد جنتی فر ، استاد مشاور : دکتر فیروز حریرچی ، ۱۳۸۰ ، عربی ، ۱۵۰ ص . توصیفات که حضرت امیر علیه السلام ، در باره مخلوقات اعم از جانداران و غیر آن بیان فرموده اند ، موضوع تحقیق این رساله است . نگارنده ، رساله خود را در چهار فصل نگاشته و در پایان هر فصل نیز ملحقاتی را اضافه نموده است : مدخل بحث ، به بیان «وصف» و «اوصاف» از نظر لغت و اصطلاح پرداخته است . سپس در فصل اول ، به بیان اوصاف ملخ ، از قبیل زیبایی ها ، اهداف ، اعضا حرکات ظاهری و انواع ملخ در کلام امیرمؤمنان علیه السلام و همچنین در اشعار و امثال و حکایات پرداخته است .

اولو الامر از دیدگاه تشیع و تسنن،

در فصل دوم، اوصاف خفّاش را بیان کرده است. در فصل سوم، بیانگر اوصاف طاووس است. در فصل چهارم، اوصاف مورچه را توضیح می‌دهد. وی، علاوه بر ارائه زیبایی‌ها و اهداف در هر خطبه، شرح خطبه را از نظر لغت و معنی آورده است. متون منتخب خطبه‌ها را، بر اساس نسخه خطی قرن پنجم که توسط حسین بن حسن بن حسین مؤدّب نگاشته شده، آورده که به دلیل تقارن کتابت آن با کتابت نهج البلاغه اثر سید رضی رحمه الله از اهمّیت به سزایی برخوردار است.

۶۲. اولو الامر از دیدگاه تشیع و تسنن، محمد سلطانمرادی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: آیه الله محمد هادی معرفت، استاد مشاور: آیه الله احمد بهشتی، ۱۳۷۸، ۲۲۱ص. اولو الامری که هر دو مکتب، بر لزوم اطاعت از آنان توافق دارند، چه کسانی هستند؟ نقش مردم در حکومت اولو الامر چگونه است؟ و ملاک مشروعیت حکومت اولو الامر کدام است؟ اینها، از سلسله ابهاماتی است که نگارنده، در صدد رفع آن در این پایان نامه بر آمده است. این رساله، شش فصل با بخش‌های متفاوت دارد: فصل اول، در بررسی لغات و اصطلاحات، سه بخش دارد: معنای لغوی و اصطلاحی اولو الامر، و کاربرد آن در آیات و روایات و عرف مسلمین؛ بررسی معنای ولایت و مشتقات آن در لغت و اصطلاح و بررسی و ارزیابی آن از دیدگاه فقها و متکلمان و عرفا و قرآن و روایات؛ اقسام ولایت. عنوان فصل دوم، حاکمیت و زعامت است و در آن، حاکمیت مطلق خداوند، ضرورت نیاز جامعه به حکومت از دیدگاه‌های مختلف، ولایت و رهبری انبیای عظام و شئون و مناصب رسول اکرم صلی الله علیه و آله، به بحث گذاشته شده است. فصل سوم، نظام حکومت و زعامت پس از رسول خدا را مطرح ساخته، و به تناسب بحث امامت و جانشینی، معنای امام در لغت و اصطلاح، و ضرورت وجود امام و حکومت اسلامی بعد از پیامبر را مطرح کرده است. فصل چهارم، بیان مصادیق اولو الامر از دیدگاه اهل تسنن و شیعه است و نقل قول اهل

اهمیت نیت از دیدگاه قرآن و حدیث،

ایتام در قرآن و حدیث (با تأکید بر مسائل تربیتی)،

تسنن، درباره مصداق اولو الامر و نقد آن اقوال، در آن آمده است. فصل پنجم، صفات و شرایط اولو الامر را از دیدگاه دو مکتب توضیح داده است. فصل ششم، در باره مشروعیت و نقش مردم در حکومت اولو الامر است و در آن، معنا و حدود مشروعیت، مبنای مشروعیت در حکومت اسلامی، بهترین نمونه حکومت مشروع، مشروعیت ولایت اولو الامر در روایات و از نظر عقل از جمله مباحث اصلی است.

۶۳. اهمیت نیت از دیدگاه قرآن و حدیث، محمد کاشی طرقی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجّتی، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۱، ۱۲۵ ص. این رساله، کاوشی است در جهت شناخت بیشتر اهمیت نیت، که کلید اعمال انسان است. نگارنده، رساله خود را فصل بندی نکرده است. وی، نخست نیت را از نظر لغت و اصطلاح، بررسی نموده است. سپس، ضوابط نیت صحیح و سه ملاک اساسی آن، فرق نیت و آرزو، مراتب نیت، طبق نظر علمامه مجلسی در کتاب بحار الأنوار را توضیح داده است. تأثیر نیت در تکامل و انحطاط شخصیت انسان و وجوه برتری نیت نسبت به عمل، از دیگر مطالب رساله است. راه های اصلاح نیت، بحث پایانی رساله است.

۶۴. ایتام در قرآن و حدیث (با تأکید بر مسائل تربیتی)، ملیحه علم چی میبیدی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجّتی، ۱۳۷۵، ۳۰۸ ص. تبیین اهمیت بی سرپرستی و عمق توجه اسلام به یتیم، با استفاده از قرآن کریم، احادیث و سیره پیشوایان دین، و اثبات نقص نبودن یتیمی، از مطالب بحث شده در این پایان نامه است.

ایمان و عمل از دیدگاه قرآن و حدیث،

این پایان نامه، هفت فصل دارد: در فصل اول، ضمن بیان معانی واژه یتیم، در اصطلاح مفسران، حقوقدانان، فقیهان و جامعه‌شناسان، اشاره‌ای به گستره مفهوم یتیم شده است. فصل دوم، بررسی تاریخچه حمایت از کودکان بی سرپرست در جهان و ایران، و ارائه آمارهایی از این کودکان است. فصل سوم، در باره جایگاه ایتم در گذرگاه تاریخ، تبیین وضع اجتماعی اقتصادی و معیشتی و موقعیت یتیم، قبل از اسلام، چگونگی سرپرستی ایتم در اسلام و نحوه برخورد با آنان با نگاهی به سیره پیشوایان است. در فصل چهارم، مباحث اجتماعی ایتم، از قبیل عوامل به وجود آمدن یتیم، نگرش افراد جامعه نسبت به کودکان بی سرپرست، معاشرت با ایتم در قرآن و احادیث و اهمیت سرپرستی یتیم طرح شده است. فصل پنجم، در باره امور نگهداری و تربیت ایتم است، که شامل این مباحث می‌شود: نگاهی به اهمیت تربیت در دوران کودکی، نقش تربیتی پدر و مادر و دیگران در نگهداری یتیم، برخورد خویشان و بستگان متکفل یتیم با یتیم، فرزندخواندگی و مشکلات آن، وظیفه دولت در امر نگهداری و تربیت ایتم و مباحثی از این قبیل. در فصل ششم، مسائل عاطفی ایتم، بررسی شده که عبارت‌اند از: محرومیت از مهر پدر و عوارض ناشی از آن، آثار زیان‌آور محرومیت از مهر مادر، لزوم بذل عواطف و احترام به یتیم و پیامدهای مثبت آن. مباحث فصل هفتم، حول محور اموال ایتم نوشته شده. نهی از جواز تصرف عدوانی و گناه کبیره بودن چنین تصرفی، تبیین آثار سوء آن بر یتیم و تصرف کننده، عقوبت دنیوی و اخروی این تصرف، لزوم ولایت ولی بر مال یتیم و اجرای تصرفات صحیح با شرایط و کیفیت خاص، از عناوینی است که نگارنده، در این فصل، به آنها پرداخته است.

۶۵. ایمان و عمل از دیدگاه قرآن و حدیث، معصومه شیخیان شهر بابکی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، استاد راهنما: دکتر یدالله نصیریان، استاد مشاور: دکتر محمد حسن برهانی فر، ۱۳۸۰، ۱۳۰ ص. نگارنده، در این پایان نامه سعی دارد که ضمن بررسی و تحقیق پیرامون عمل، به عمل صالح در قرآن اشاره کند.

ایمان و مؤمنین در قرآن و حدیث،

وی، این پایان نامه را در هشت فصل تنظیم نموده است: در فصل اول، معانی و تعاریف ایمان و عمل صالح را به طور کامل بیان داشته است. در فصل دوم، سعی کرده در باب ایمان، صفات مؤمنین، رابطه ایمان و علم و سایر مسائل، مطالبی با استفاده از آیات و احادیث جمع آوری نماید. در فصل سوم، در باره با عمل از دیدگاه های مختلف، بحث های مفصّلی همراه با آیات و احادیث به میان آورده است. در فصل چهارم، از آن جا که ایمان و عمل ملازم هستند، در باب رابطه ایمان و عمل و نقش آنها صحبت کرده است. فصل پنجم را، به نیت که روح عمل است و عقیده بزرگ که اعتقاد به خدای متعال است، با استناد به آیات و احادیث بحث کرده است. در فصل ششم، در مورد عمل صالح که ثمره ایمان و عقیده انسان است سخن به میان آورده است. در فصل هفتم، در مورد پاداش صالحان و این که آیا پاداش زن و مرد یکی است، و این که پاداش آنان ضایع نمی شود، بحث کرده است. فصل هشتم (آخرین فصل)، شامل تفسیر سوره والعصر از منابع تفسیری شیعه و سنی است و در آخر، فهرستی از احادیث و آیات قرآن پیرامون ایمان و عمل آورده است.

۶۶. ایمان و مؤمنین در قرآن و حدیث، زهرا کاشانیها، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۳، ۱۷۴ ص. این تحقیق، در باره واژه «ایمان» و «مؤمن» و کاربرد آن در آیات و روایات و لغت و محاورات است، و با توجه به کثرت استعمال آن در قرآن و روایات، در کنار لفظ «اسلام» و «مسلم»، بر آن است تا فرق این دو را بیان کند. این رساله، یازده بخش و ۲۳ فصل دارد: بخش اول، دارای چهار فصل است که درباره مفهوم لغوی «ایمان»، موارد استعمال آن در قرآن، مفهوم اصطلاحی «ایمان» از دیدگاه مکاتب و صاحب نظران و مفسّران است. بخش دوم، در باره رابطه علم و ایمان و عمل صالح، از دیدگاه قرآن و حدیث و تفاوت ایمان و اسلام در قرآن و روایات است.

باب های اهل بیت علیهم السلام ،

متعلقات ایمان ، سیمای مؤمنان در آئینه قرآن و احادیث ، و صفات مؤمنان در نهج البلاغه ، از مطالب دیگر این بخش است . بخش سوم ، در باره مراتب ایمان در قرآن و حدیث است . بخش چهارم ، وظایف اعضای انسان را نسبت به ایمان ، در هفت قسمت توضیح داده است . بخش پنجم ، بیان آثار و فوائد ایمان است که خود ، به دو قسمت آثار فردی و آثار اجتماعی تقسیم می شود . بخش ششم ، خطاب های قرآن به مؤمنان ، در قالب های امر به خودسازی ، اخلاق اجتماعی ، برنامه های عبادی و مذهبی ، مسائل مادی و اقتصادی و نواهی قرآن به مؤمنان را شرح داده است . بخش هفتم ، بیان دعاها و خواسته های مؤمنان ، از قبیل طلب قبولی طاعات ، حسنات ، صبر ، آمرزش گناهان و مانند اینها است . بخش هشتم ، در باب اهمیت مؤمنان و تکیه گاه بودن آنان برای پیامبر است . بخش نهم ، بررسی ایذای مؤمنان ، آفات ایمان و بررسی آیات و روایات مربوط به این بحث است . در بخش دهم ، به الگوها و مصادیق مؤمنان ، در قرآن اشاره کرده و در بخش یازدهم ، عاقبت مؤمنان در دنیا و آخرت ، از دیدگاه قرآن و احادیث ، بیان گردیده است .

۶۷ . باب های اهل بیت علیهم السلام ، جواد سلیمانی ، کارشناسی ارشد تاریخ ، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله قم ، استاد راهنما : حجه الاسلام والمسلمین مهدی پیشوایی ، استاد مشاور : حجه الاسلام محمّد هادی یوسفی غروی ، ۱۳۷۹ ، ۱۷۱ ص . همچنان که علی علیه السلام ، باب علم پیامبر بوده و روایات بسیاری ، آن حضرت را دروازه دانش و حامل اسرار پیامبر خوانده است ، سایر معصومان نیز ، در زمان خود ، شخص یا اشخاصی را به عنوان باب داشته اند . این که اسامی و مصادیق این ابواب کدام اند ؟ ویژگی های باب ها چیست ؟ شرح حال و کیفیت ارتباطشان با امامشان و شیعیان چگونه بوده است ؟ هدف نگارنده این رساله است . نخستین فصل رساله ، در باره پیشینه و منابع تحقیق و سؤال های مطرح شده در باره موضوع است . در باب پیشینه تحقیق ، نگارنده بر این عقیده است که شاید علت

ناشناخته ماندن این ابواب و مقام منزلتشان نزد اهل بیت علیهم السلام، حفظ جان آنان از گزند حکام جور و جلوگیری از سوء استفاده برخی عناصر جاه طلب، بوده است. وی، فصل دوم رساله را به بررسی مفهوم لغوی و اصطلاحی واژه «باب»، سایر مفاهیم اصطلاحی موجود در تشکیلات اهل بیت علیهم السلام، فرق بین وکیل و باب و حاجب اختصاص داده، و بر این عقیده است که در تاریخ تشکیلات اهل بیت علیهم السلام، علاوه بر عنوان «باب»، به عناوین و سمت های دیگری همچون قیم، وکیل، سفیر، نایب، بواب و حاجب و خادم برمی خوریم. نگارنده، در سومین فصل اسامی باب ها را بررسی نموده، و کتاب هایی را که در آن، طریقه معرفی ابواب حقیقی از غیر حقیقی مطرح شده، محور بحث خود قرار داده است. فصل چهارم، در باره ویژگی های باب ها است، که راز امتیاز باب ها نسبت به سایر اصحاب را کشف کرده، شرایط لازم برای احراز این مقام را روشن می گرداند. کارکرد باب ها، مطالب فصل پنجم را تشکیل می دهد که عبارت اند از: حفظ اسرار اهل بیت علیهم السلام، رتق و فتق امور مالی و اجتماعی، فعالیت و مبارزه بر ضد حکام جور، مقابله با انحراف های دینی و عقیدتی. فصل ششم، گزیده ای از شرح حال باب ها، با تکیه بر نشانه های باب بودن را در بر دارد. در این فصل، شرح حال دوازده تن از این بزرگان و خصوصیات فردی و اجتماعی آنان بیان شده است. نگارنده، در پایان، به عنوان پیش نهاد به کسانی که علاقه مند به تحقیق بیشتر در مورد باب های اهل بیت علیهم السلام هستند، چهار محور را، که هنوز جای کاوش در آنها باقی است، مطرح می کند.

۶۸. بدعت از دیدگاه قرآن و حدیث، صمد عبداللهی عابد، کارشناسی ارشد پیوسته الهیات و معارف اسلامی (گرایش قرآن و حدیث)، دانشکده الهیات و معارف اسلامی و ارشاد دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: حجه الاسلام سید مصطفی علم الهدی، ۱۳۷۵، ۳۰۳ ص. مفهوم بدعت و سنت با یکدیگر در تقابل هستند و تبیین مفهوم آنها، اولین مباحث این پایان نامه اند.

از دیدگاه برخی عالمان، اقسامی برای بدعت بیان شده که نویسنده، با توجه به قیودی که در مفهوم بدعت معتبر دانسته، آنها را نپذیرفته است. بدعت گذاری در همه فرق اسلامی به پیروی از قرآن و سنت حرام است. حتی در نظر آنان که بدعت را به پنج قسم تقسیم کرده اند و پاره ای از آن را روا می‌شمرند، بخش عمده ای از آن حرام است. در روایات، پیروی از هوای نفس، کتمان حق، افترا و امثال آن که در آیات قرآن نیز نکوهش شده اند به بدعت در دین تفسیر شده اند. گزارش فصل های هشت گانه این پایان نامه، بدین ترتیب است: در فصل اول مفاهیم لغوی و اصطلاحی بدعت و سنت و ذکر نقطه نظرات دانشمندان آمده است. در فصل دوم به طور اختصار، ابعاد و ویژگی سنت و لزوم متابعت از کتاب و سنت، طی دو مبحث آمده است. فصل سوم به تشریح اقسام بدعت از دیدگاه علمای بزرگ شیعه و اهل سنت اختصاص یافته و ضمن اقسام پنج گانه آن، مواردی هم که نوآوری های سخیف در آنها بدعت تلقی می‌گردد، بیان گردیده و در نهایت، وجوه افتراق بدعت از سنت آمده است. عوامل و آثار و خصوصیات بدعت، عنوان فصل چهارم را تشکیل می‌دهد. در مبحث اول این فصل، نگارنده نخست عوامل و انگیزه های پنج گانه بدعت و در مبحث دوم، آثار چهارگانه آن و در مبحث سوم، اوصاف و خصوصیات هشت گانه آن را توضیح داده است. عوامل و آثار و خصوصیات بدعت، در فصل چهارم مورد تحقیق قرار گرفته و جهل، تبعیت از هوا و هوس و غرض ورزی ها، مهم ترین عوامل بدعت شناخته شده است. در فصل پنجم، با استناد به آیات و روایات، نه مورد از بدعت های گذشتگان و برخی بدعت های پس از پیامبر، تا زمان حاضر آمده است. برخورد قرآن و روایات و عالمان دینی با بدعت گزاران، در فصل ششم تبیین شده است. لزوم و اهمیت برخورد با بدعت و دستورالعمل های مقابله با آن، در فصل هفتم پایان نامه آمده است. بحث از اجتهاد، و بررسی اجتهاد ممنوع (اجتهاد در برابر نص) به عنوان یکی از مصداق های کلی بدعت و بیان فرق آن با اجتهاد مقبول، آخرین و گسترده ترین فصل را به خود اختصاص داده است.

بدعت در قرآن و حدیث نزد فریقین،

بدعت در قرآن و حدیث نزد فریقین،

۶۹. بدعت از دیدگاه قرآن و حدیث، ربابه ناظمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۷، ۱۶۱ ص. نسبت بین بدعت و سنت چگونه است؟ تاریخچه بدعت به چه زمانی بر می گردد؟ دواعی بدعت گذاران در مبتدعات چیست؟ نظر قرآن در باب بدعت های جاهلی چیست؟ آیا توسل، شفاعت و زیارت قبور بدعت است؟ نظر امیرمؤمنان علیه السلام در باره بدعت چیست؟ پاسخ به این پرسش ها، در ده فصل مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد: نگارنده، پس از توضیح معنای لغوی و اصطلاحی «بدعت» و شرح معنای لغوی و اصطلاحی سنت، و بیان این که قرآن و سنت مکمل یکدیگرند، و نقل بیان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در باب اهمّیت سنت، نسبت بین سنت و بدعت را توضیح داده است. وی، سپس اقسام بدعت و دلایل رد آن را بیان کرده، و نظر عز الدین عبد السلام و نووی و دلیلی بر رد این دو نظر از شهید اول در مورد محدّثات را نقل می کند. سپس، وارد بحث تشیع و منشأ آن می شود. در این بخش، پس از بیان تهمت هایی که نسبت به تشیع وارد می کنند، تاریخچه ای از پیدایش تشیع را ورق می زند و سپس، وارد بحث دواعی بدعت گذاران می شود. در این بین، طرح مسئله بدعت های پیش از اسلام نیز مفید بوده؛ لذا نمونه هایی از بدعت های آن زمان را از زبان قرآن بازگو می کند. سپس، وارد بحث از بدعت های بعد از اسلام شده، و ضمن توضیح نمونه هایی از این بدعت ها که پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله به وجود آمده و در زمان بنی امیه به اوج خود رسید دلایلی را بر رد نظر سلفیه در مورد توسل، شفاعت و زیارت اهل قبور می آورد و در دیگر بخش، واژه «بدعت» در نهج البلاغه را بررسی می کند. در آخرین قسمت تحقیق، آثار سوء بدعت و تحریم آن را بر می شمرد.

۷۰. بدعت در قرآن و حدیث نزد فریقین، محمّد جاوید نجمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر احمد مراد خانی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمّد حسن زمانی، ۱۳۸۳، ۱۹۹ ص. نگارنده، در این تحقیق به دنبال پاسخ به این سؤال ها است که: آیا هر امر حادث و هر کار جدید که در زمان رسول الله صلی الله علیه و آله نبوده، و بعد از آن حادث شده بدعت است؟ ملاک بدعت چیست؟

برخورد قرآن و سنت با جاهلیت عصر نزول و عصر حاضر،

وی، برای رسیدن به پاسخ، تحقیق خود را در شش فصل سامان داده است: در فصل اول، تعریف «سنت» و «بدعت» در لغت و اصطلاح و قرآن و حدیث را بیان کرده است. در فصل دوم، مصادیق و نمونه های بدعت در اسلام را آورده، که بخشی متعلق به عقاید است و بخشی دیگر پیوند عمیق با عبادات جدید مانند نماز تراویح، نماز ضحی، و تکرار مسح و غیره دارد. در فصل سوم، علل و عوامل پیدایش بدعت، مانند هوا پرستی و پیروی از غیر معصوم را توضیح می دهد. در فصل چهارم، حکم بدعت در مذاهب اسلامی و راه های مبارزه آنها با بدعت گذاران را بررسی کرده است. در فصل پنجم، اشکالات و هابیت بر شیعه ها در مواردی چون: شفاعت، توسل، دعا، نذر و قربانی، سوگند غیر خدا و غیره را، با نقد و بررسی آنها آورده است. در فصل ششم، این بحث را مطرح کرده که هر نوآوری، بدعت نیست؛ مانند اجتهاد پویا و نوآوری علمی و صنعتی.

۷۱. برخورد قرآن و سنت با جاهلیت عصر نزول و عصر حاضر، یوسف محمودی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۳۹۳، ۱۳۸۱ ص. آیا جاهلیت در عصر پیامبر صلی الله علیه و آله صرفاً در بُعد اعتقادی بوده و یا در ابعاد دیگری نیز مطرح بوده است؟ نقش اسلام در میزان تحول ابعاد جاهلیت چگونه بوده است؟ آثار جاهلیت، تا چه حد در زندگی آدمیان مشهود است، و چه میزان باعث دوری از اصل انسانیت بوده است؟ اینها، سؤالاتی است که رسیدن به پاسخ آنها مقصد این پایان نامه است. مطالب این پایان نامه، در مقدمه و سه بخش سامان یافته است: در مقدمه، به بیان کلیات پرداخته که عبارت اند از: تبیین موضوع، ضرورت و اهمیت تحقیق، پیشینه تحقیق، روش تحقیق، طبقه بندی منابع، فرضیات و سؤالات تحقیق، محدودیت های تحقیق، و زمان و مکان. در بخش اول، به شمه ای از زندگی مردم عصر نزول، در ابعاد مختلف اشاره نموده است.

بررسی آثار تربیتی حمد و شکر در آیات و روایات (با تأکید بر «صحیفه سجادیه»)

در بخش دوم، به اعمال جاهلی مردمان زمان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله پرداخته، و از برخی موارد همچون: وضع زن، رباخواری، تعطیل نعمت های الهی، زنده به گور کردن دختران، شراب، قمار، و ازدواج با محارم، سخن به میان آورده و نظر اصلاحی قرآن کریم را در هر بُعد نشان داده است. در بخش پایانی، مربوط به جاهلیت جدید، مسائلی همچون: حجاب، آزادی جنسی، لباس، شراب، قمار، تبعیض نژادی، حقوق بشر، تروریسم و آدم ربایی را یاد آور شده، و آثار و تبعات هر موضوع را بررسی نموده است.

۷۲. بررسی آثار تربیتی حمد و شکر در آیات و روایات (با تأکید بر «صحیفه سجادیه») ، نرگس الماسی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر فتح الله نجارزادگان، استاد مشاور: دکتر ناصر رفیعی، ۱۳۸۴، ۱۸۵ ص. این پایان نامه، نه فصل دارد: فصل اول را به کلیات اختصاص داده و به بیان مقدمه، تبیین مسئله، اهمیت مسئله، پیشینه تحقیق، سؤالات تحقیق، فرضیه پژوهش، روش تحقیق، محدودیت های پژوهش، و تعریف اصطلاحات «تربیت»، «حمد»، «شکر»، پرداخته است. در فصل دوم، با عنوان بررسی و تحلیل «حمد»، به معنای لغوی و اصطلاحی، پیشینه، حقیقت، و حکمت نقل حمد از زبان حق تعالی می پردازد. در ادامه، به پیوند حمد و توحید و ارزش آن اشاره می کند و با بیان گستره حمد در زندگی، فصل را به پایان می رساند. در فصل سوم، به بیان منشأ حمد که «معرفت» است و راه های معرفت، شامل راه حس، عقل، دل، و مراتب معرفت و برترین مرتبه آن، و پیوند معرفت با حمد می پردازد. فصل چهارم را با عنوان بررسی و تحلیل «شکر»، به معنای لغوی و اصطلاحی، فضیلت، حقیقت، عامل، و لزوم شکر، اختصاص داده است. در فصل پنجم به بیان مراتب شکر، پیوند شکر با توحید، و در نحوه ارتباط حمد با شکر می پردازد. فصل ششم که از اصلی ترین فصل های تحقیق است به معرفی آثار تربیتی حمد پرداخته است. در فصل هفتم نیز به معرفی آثار تربیتی شکر، شامل بهره مندی از آثار ذکر، تقوامداری،

بررسی آرای متعدد پیرامون آیه الست با تکیه بر کتب تفسیری و روایی عامه و خاصه،

قناعت ورزی، مسئولیت پذیری در ادای حقوق، انفاقگری و رفع نیازهای اجتماعی می پردازد. در فصل هشتم، به معرفی «کفران» و عوامل و آثار زیانبار آن همچون: رذایل اخلاقی، و نتیجه سرکشی اقوام و افراد ناسپاس می پردازد. فصل نهم، شامل پاسخ به سؤالات اصلی و فرعی و استنتاج است.

۷۳. بررسی آرای متعدد پیرامون آیه الست با تکیه بر کتب تفسیری و روایی عامه و خاصه، جمیله هاشمی، کارشناسی ارشد معارف اسلامی علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام دکتر محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی راغبی، ۱۳۷۶، ۱۳۶ ص. پاسخ به این گونه سؤالات که: منظور از عالم ذر چیست و چه اشکالاتی بر اعتقاد به آن وارد است؟ پاسخ معتقدان به عالم ذر چیست؟ نظر نهایی در جمع بندی دیدگاه ها چیست؟ قصد نگارنده از نوشتن این پایان نامه است. این رساله در پنج فصل تهیه و تدوین شده است: فصل اول، مقدمات و کلیات، شامل تاریخچه مطالعاتی، بیان مسئله، پرسش های تحقیقاتی، اهداف، حدود و اهمیت مطالعاتی و تعریف اصطلاحات را در بر دارد. در فصل دوم، چند عنوان از متون و منابع تحقیقاتی معرفی شده است. فصل سوم، شامل مباحث روش تحقیق، پرسش تحقیق، طرح تحلیلی و طرح زمان اجرایی است. فصل چهارم، شامل ارائه، تجزیه و تحلیل داده های تحقیقاتی است که در چهار بخش، موضوع تحقیق را بررسی کرده است. در بخش اول، نگارنده، مفهوم واژه ذر از دیدگاه های مختلف، استعمال این واژه در قرآن کریم و تاریخچه بحث را بیان کرده است. در بخش دوم، مفاد ظاهری آیه الست، همچون متون پیمان الست، انگیزه اخذ میثاق، اقرار به ربوبیت خدا و عبودیت خود و عمومیت اخذ میثاق آمده است. نگارنده، عمده بحث را در بخش سوم، با طرح آرای متعدد پیرامون آیه الست بیان کرده است. در این بخش، محقق مجموعاً شش نظریه را عنوان کرده و پس از آن، به نقد و نتیجه گیری نهایی پرداخته است.

بررسی آیه ولایت از دیدگاه فریقین (شیعه و سنی)،

بررسی ابتلا در آیات و روایات،

فصل پنجم، شامل دو قسمت استنتاج و توصیه های محقق بوده که در آن، به نتایج تحقیق، چند توصیه و کتاب نامه پرداخته است.

۷۴. بررسی آیه ولایت از دیدگاه فریقین (شیعه و سنی)، فرامرز لطفی، کارشناسی، بی جا، استاد راهنما: حجه الاسلام علی اکبر بابایی، استاد مشاور: دکتر محمد جواد سعیدی، بی تا، ۱۱۹ ص. آیا آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ...» دلالت بر امامت و رهبری حضرت علی علیه السلام می کند؟ آیا شبهات وارد شده، پاسخ دادنی است؟ این بحث ها در این رساله مطرح شده است. این پایان نامه، از پنج فصل تشکیل شده است: نگارنده، در فصل اول، مباحثی همچون اهمّیت و ضرورت مبحث، انگیزه انتخاب موضوع، تبیین موضوع و تاریخچه بحث را مطرح کرده است. در فصل دوم، به تبیین مفردات و اعراب آیه شریفه پرداخته، و ضمن بررسی پنج مفرد از مفردات آیه شریفه ولایت و نقل قول لغویان و مفسران، نظرات مشترک در باره کلمه «ولی» را توضیح داده است. در فصل سوم، سبب نزول آیه شریفه را شرح داده است. در فصل چهارم، نگارنده به بیان دلالت آیه شریفه بر امامت امیر مؤمنان، علی علیه السلام، پرداخته سپس، برای مدعای خود، از کتب اهل سنت استشهاد کرده، و از هفتاد و شش نفر آنها که شأن نزول آیه را در باره امیرالمؤمنین علیه السلام می دانند یاد کرده است. فصل پنجم رساله، به پاسخ شبهات پرداخته است. در این فصل، نویسنده، هجده شبهه را مطرح کرده، به تک تک آنها پاسخ می دهد.

۷۵. بررسی ابتلا در آیات و روایات، مجتبی فیضی، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: حجه الاسلام سید حسن مصطفوی، اساتید مشاور: آیه الله مهدی باقری کنی، دکتر غلامرضا اعوانی، ۱۳۷۲، ۱۵۸ ص. این پایان نامه، دارای چهار بخش اصلی است: بخش اول، به بررسی لغوی واژه هایی مثل «ابتلا»، «فتنه» و «تمحیص» پرداخته، و سپس،

بررسی ابعاد مدیریت از دیدگاه ارزش های دینی با تأکید بر قرآن و «نهج البلاغه»

با تقسیم آزمایش، به الهی و بشری و تبیین جایگاه هر کدام، تفاوت این دو را توضیح داده و دیدگاه فلسفه، عرفان و کلام اسلامی را، در باره ابتلا بیان نموده است. بخش دوم، شامل بررسی ابتلا در آیات قرآنی است که نگارنده، ضمن ایراد چهار مقدمه، هدف افعال الهی و فرق میان اهداف الهی و بشری را بیان نموده است. وی در بخش سوم، به بررسی جایگاه ابتلا در روایات پرداخته، و علل و آثار بلایا از دیدگاه روایات، مقام و منزلت اهل بلا در قیامت، بلایا و فتن در نهج البلاغه، جنبه های مختلف فتنه و مباحثی از این قبیل را بررسی نموده است. نگارنده، در بخش چهارم، رمز موفقیت در ابتلا را بیان می کند؛ از جمله: داشتن جهان بینی الهی، یادآوری نعمت ها و صبر و استقامت در امور.

۷۶. بررسی ابعاد مدیریت از دیدگاه ارزش های دینی با تأکید بر قرآن و «نهج البلاغه»، پدرام شکری، کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، سازمان آموزش و پرورش استان قم، استاد راهنما: دکتر حسین خنیفر، ۱۳۸۰، ۱۰۱ ص. در پاسخ به سؤال هایی از این قبیل: اهداف مدیریت اسلامی کدام اند؟ آیا تشکیل حکومت و مدیریت اسلامی ضروری و واجب است؟ مطالب این پایان نامه گردآوری شده است. این پایان نامه، پنج فصل دارد. در فصل اول که شامل کلیات بحث می شود نگارنده، پس از ایراد مقدمه، به بیان مسئله پرداخته و ضمن توضیح اهمیت و ضرورت موضوع در جامعه کنونی، اهداف و روش تحقیق و پرسش های مطرح شده در این زمینه را توضیح داده است. در فصل دوم که شرح و تفسیر پیشینه این تحقیق است کارکردهای مدیریت را توضیح داده است. تصمیم گیری و اهمیت آن، مبانی و اسباب ضعف در تصمیم گیری و مزایای تصمیم گیری را در این قسمت شرح داده است. فصل سوم، به اصول مدیریت کارآمد از دیدگاه قرآن و امام علی علیه السلام اختصاص دارد که در آن، ضمن تشریح شیوه مدیریت اسلامی و بیان برتری آن نسبت به سایر مدیریت ها، به بررسی جایگاه مدیریت در پیشرفت همه جانبه جامعه پرداخته است. در فصل چهارم، به ضرورت های کاربردی و بهینه ساز در مدیریت، از دیدگاه اسلام پرداخته، و اشاره دارد که هر مدیر باید دلائل واقعی پیروزی و شکست خود را بداند، تا

بررسی احادیث مناشده،

بررسی ادله عصمت امام علی علیه السلام در قرآن و روایات،

بعد از آن گرفتار توهم نشود. در فصل پنجم، با عنوان خلاصه یافته ها، مجددا مسئله را مطرح کرده و در پایان نیز نتایج عملی تحقیق خود را ارائه می دهد.

۷۷. بررسی احادیث مناشده، امیر توحیدی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی، استاد مشاور: دکتر محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۷، ۱۲۶ص. در میان احادیث وارده از ناحیه رسول خدا صلی الله علیه و آله و ائمه معصومان علیهم السلام، تعدادی از آنها که دارای ویژگی خاصی هستند، به احادیث مناشده نام گذاری شده اند. علت آن هم استعمال واژه «نَشَدَ» و مشتقات آن در این گونه روایات است. گرچه احادیث مناشده را چند تن از ائمه هدی بیان کرده اند، پیام اصلی آن، اثبات و احقاق ولایت است. نگارنده، پایان نامه خود را در زمینه بررسی این واژه، در سه فصل فراهم آورده است: فصل اول، بیان معنای لغوی مناشده، تفاوت مناشده با احتجاج، مناشده علی علیه السلام با اهل شورا، مناشده علی علیه السلام در روز شورا، مناشده حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام در مجلس معاویه، مناشده حضرت حسین بن علی علیه السلام در مکه و در روز عاشورا است. نزول آیه تطهیر، مباحله، زکات، نجوا، ولایت، سوره دهر، آیه سقایه و ایثار در شأن امام علی علیه السلام و اهل بیت آن جناب و بحث اعلام سوره براءت توسط علی علیه السلام به مشرکان، از جمله عناوین بحث شده در فصل دوم است. آیات استشهاد شده در احادیث مناشده، و منابع و مآخذ مختلف روایی در این زمینه، از مطالب بخش سوم است.

۷۸. بررسی ادله عصمت امام علی علیه السلام در قرآن و روایات، اکرم میرآبادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۰، ۲۲۷ص. نگارنده این رساله، برای بررسی عصمت علی علیه السلام از تلفیق روش های عقلی، قرآنی و روایی استفاده نموده، و آنچه را اهل سنت در اعتراف به عصمت بیان داشته، اما مصداق آن را فردی غیر از ائمه علیهم السلام دانسته اند، به صورت یک شبهه مورد بررسی قرار داده است.

بررسی اسرار و احکام فقهی از دیدگاه «نهج البلاغه»

بخش اول را که به کلیات اختصاص دارد به بررسی واژه «عصمت» در لغت و اصطلاح اختصاص داده ، و حکمت عصمت ، رابطه میان عصمت و اختیار ، حدود و مراتب عصمت، و موضوع عصمت زمامداران از دیدگاه فریقین را مطرح کرده است. در بخش دوم ، به ادله عصمت امام علی علیه السلام در قرآن ، روایات و سیره امام علی علیه السلام پرداخته است . وی در این بخش از یازده آیه و نه روایت استفاده نموده ، و پس از بررسی وجوه دلالت هر یک ، ادله عصمت امام علی علیه السلام در سیره گفتاری و رفتاری ایشان پرداخته است .

۷۹. بررسی اسرار و احکام فقهی از دیدگاه «نهج البلاغه» ، ناهید فیاضی ، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک ، استاد راهنما : دکتر محمّد مهدی گرجیان ، استاد مشاور : حجه الاسلام محمّد رضا آشتیانی ، ۱۳۷۹ ، ۳۸۳ ص . سؤالاتی از این قبیل که آیا احکام ، دارای اسرارند؟ اسرار احکام بایدها (حلال ها) در اسلام چیست؟ اسرار احکام نبایدها (حرام ها) در اسلام چیست؟ و بررسی دین از راه دانش چگونه است؟ موضوعات بررسی شده در پنج فصل این پایان نامه اند . فصل نخست را ، عناوینی چون تألیف و جمع آوری نهج البلاغه ، تاریخچه مطالعاتی ، بیان مسئله فرضیات ، اهداف و حدود مطالعاتی ، و تعریف اصطلاحات پژوهشی تشکیل می دهد. فصل دوم ، به بررسی کتاب های کلیدی در باره نهج البلاغه ، مانند الکاشف ، الهادی إلى موضوعات نهج البلاغه ، غرر الحکم و الدلیل علی موضوعات نهج البلاغه پرداخته است . در فصل سوم ، شناسنامه نهج البلاغه را توضیح داده و علت این که چرا برای تحقیق و پژوهش خود ، این کتاب را انتخاب نموده است . فصل چهارم که مفصل ترین فصل و موضوع اصلی رساله را تشکیل می دهد از بخش های مختلفی تشکیل شده که در آنها ، به تجزیه و تحلیل یک یک اسرار احکام فقهی در نهج البلاغه پرداخته و شامل این عنوان هاست : نماز ، روزه ، خمس و زکات ، حج ، امر به معروف و نهی از منکر ، جهاد ، تقیه. نگارنده ، در هر بخش ، با تعریف واژه مربوط و کاربرد آن در اصطلاحات و محاورات عرفی و بیان اقسام و ادله تشریح هر کدام ، آیات الاحکام هر موضوع را ، با دلیل مخصوص به آن شرح داده است .

بررسی اصلاحات سیاسی در سیره و منظر امیر المؤمنین علی علیه السلام،

بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن،

فصل پنجم، استنتاجات و پیشنهادهای محقق، در این بحث است و رساله، با ضمایمی مثل فهرست خطبه ها، نامه ها، حکمتها و احکام در نهج البلاغه به پایان می رسد.

۸۰. بررسی اصلاحات سیاسی در سیره و منظر امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصغر صادقی یکتا، کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر محمد رضا طباطبایی، استاد مشاور: دکتر جلال درخشه، ۱۳۸۰، ۱۲۰ ص. فرضیه اصلی نگارنده این پژوهش، در پاسخ به این سؤالات خلاصه می شود: رویکرد اصلاحات سیاسی در سیره و منظر امیر المؤمنین، علی علیه السلام، بر چه اساس تنظیم شده است؟ پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله جامعه دچار چه انحرافات شد؟ شاخصه های اصلی اصلاحات کدام اند؟ وی در بخش اول، تحولات انحرافی در عصر خلفا را توصیف و تحلیل کرده است. شرح وصیت و نص رسول خدا صلی الله علیه و آله، شایستگی امام علی علیه السلام برای خلافت، روابط نزدیک نسبی و روحی آن حضرت با رسول خدا صلی الله علیه و آله از مباحث این بخش است، که در سه فصل طرح و بررسی شده است. بخش دوم رساله، در باره اصلاحات سیاسی، در دوران حکومت امام علی علیه السلام است. طرح بحث امامت و بیعت، توضیح مفهوم لغوی و اصطلاحی «امام» و «بیعت»، انتصابی یا انتخابی بودن امامت، مفهوم سیاسی و حکومتی بیعت با امام، رفتارشناسی و جامعه شناسی اصلاحات سیاسی در سطح تحلیل خرد و کلان، مطالب این بخش را تشکیل می دهد.

۸۱. بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن، جعفر صادق فدکی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام دکتر محمد تقی دیاری، استاد مشاور: حجه الاسلام اعرابی، ۱۳۷۹، ۲۲۱ ص. روش نگارنده در این تحقیق، بررسی اصول و معیارهای نقد حدیث از جهت متن، و اثبات اعتبار آنها از نظر قرآن و سنت است. این رساله، در یک مقدمه و سه فصل تألیف شده است. در مقدمه، به مباحث کلی پرداخته، واژگان و اصطلاحاتی که فهم برخی مباحث، متوقف بر شناخت آنها است، روش و شیوه بحث، تبیین پیشینه تاریخی و منابع موضوع را

بررسی اعجاز قرآن از نظر اخبار غیبی و پیشگویی های قرآن،

بررسی کرده است. در فصل اول، به عوامل و اسبابی که موجب انحراف سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و احادیث اهل بیت علیهم السلام، از مسیر خود شده، پرداخته که این عوامل، به دو دسته تقسیم می شوند: ۱. عوامل اختیاری: جعل و دستبرد در احادیث توسط افراد خاص؛ ۲. عوامل غیراختیاری: عواملی که به طور سهو یا خطا صورت گرفته و باعث شده آنچه از معصومان علیهم السلام صادر شده، معنایی که توسط راویان منتقل شده، مغایر باشد. در فصل دوم، به نقد و بررسی حدیث پرداخته و راه های مقابله با احادیث موضوعه یا تحریف شده، معرفی گردیده است. در فصل سوم، اصول و معیارهای نقد حدیث، از جهت متن بررسی شده و برای هر یک، نمونه های مختلفی از احادیث شیعه و اهل سنت، که با این اصول سازگاری ندارد، آورده شده است. این فصل، از شش بخش تشکیل شده که عبارت اند از: عدم مخالفت حدیث با قرآن؛ عدم مخالفت حدیث با سنت قطعی؛ عدم مخالفت حدیث با عقل سلیم؛ عدم مخالفت حدیث با تاریخ صحیح؛ عدم رکاکت حدیث؛ عدم مخالفت حدیث با حس، مشاهده و قطعیات علمی.

۸۲. بررسی اعجاز قرآن از نظر اخبار غیبی و پیشگویی های قرآن، ابراهیم جوزی ده سفید، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد تقی دانش آشتیانی، استاد مشاور: دکتر محمّد مهدی گرجیان، ۱۳۷۴، ۱۰۲ ص. نگارنده، در این تحقیق بر آن است که برای اثبات اعجاز قرآن، آیاتی از قرآن کریم را که بیانگر اخبار غیبی و پیشگویی هاست، به ضمیمه روایاتی که در این مورد از معصومان علیهم السلام رسیده است را ذکر نماید. پژوهش وی، در پنج فصل خلاصه می شود: در فصل اول، به عنوان مقدمه، تاریخچه مطالعاتی بحث مورد بررسی قرار داده، و به این نکته اشاره کرده که در باره این موضوع، تحقیق مستقل و در سطح دانشگاهی انجام نشده است.

بررسی اقسام حکومت و شرایط حکومت اسلامی از دیدگاه «نهج البلاغه»

در قسمت بعدی، «فرضیات» را ارائه می دهد و به اهداف مطالعاتی می پردازد. در حدود مطالعاتی، آن دسته از مطالبی را که جنبی، ولی به نحوی مرتبط با موضوع هستند مشخص نموده، به اهمّیت مطالعاتی اشاره می کند. در آخر این فصل، اصطلاحات و تعبیری را که در این تحقیق از آنها استفاده شده، تعریف نموده است. فصل دوم را با مرور مطالعاتی آغاز می کند، و چند اثر علمی که در فصل اول به عنوان های آنها اشاره نموده، مورد نقد و بررسی قرار داده و نکات قوّت و ضعف آنها را، به اختصار بیان می کند. در فصل سوم روش تحقیق را عنوان کرده، با توجه به رسش تاریخی و طرح تحقیق درونی و ژرفانگر و فن تحقیق کتاب خانه ای و در طرح تحلیلی دیدگاه شیعه را به عنان شیعه را به عنوان طرح تئوریک خود انتخاب نموده است. در فصل چهارم که خود دارای چهار بخش است تعریف لفظی و اصطلاحی «اعجاز»، انواع معجزه، شرایط معجزه، دلالت معجزه بر صدق گفتار پیامبر، وجوه اعجاز قرآن، آیاتی که بیانگر اخبار غیبی گذشته است و آیاتی که آینده را پیشگویی کرده و در زمان رسول الله صلی الله علیه و آله تحقق پیدا کرده اند، معجزات علمی قرآن، و آیاتی که پرده از اسرار طبیعت و جهان آفرینش برداشته اند، مطرح شده است. در فصل پنجم، با توجّه به فرضیاتی که قبلاً برگزیده، و تحلیل هایی که در فصل چهارم انجام داده، به اعلام نظر و نتیجه گیری از بحث های مطرح شده می پردازد.

۸۳. بررسی اقسام حکومت و شرایط حکومت اسلامی از دیدگاه «نهج البلاغه»، مسعود عبدی، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر محمد مهدی گرجیان، ۱۳۷۶، ۲۱۹ ص. شالوده این پایان نامه را دو سؤال تشکیل می دهد: ضرورت حکومت از دیدگاه نهج البلاغه چیست؟ جایگاه حکومت و شرایط حاکم، در نهج البلاغه کدام است؟ این رساله، پنج فصل دارد: فصل اول، ضمن تعریفی خلاصه از نهج البلاغه، حکومت را به دو قسمت کرده و سپس در باره تاریخچه مطالعاتی بحث، مطالبی را عنوان می کند. معنای اصطلاحی واژه هایی

بررسی اندیشه های حضرت علی علیه السلام در زمینه توسعه سیاسی و کاربرد آن در جهان امروز،

مثل «امام»، «بیعت»، «ولایت»، «حکومت» و «جمهور»، از دیگر مسائل مطرح شده در این فصل است. در فصل دوم، نگارنده سه کتاب را که در باره نظام حکومتی و اداری در اسلام است معرفی و پرسش های تحقیقاتی خود را طبق این کتاب ها تنظیم نموده است. در فصل سوم، به بحث و استدلال در باره مراحل و الگوهای روش شناختی پژوهشگر پرداخته و شیوه رساله خود را، بر اساس پرسش تاریخی، در نهج البلاغه و قرآن و روایات ائمه عظام علیهم السلام و نظرات اندیشمندان و فقها، به نحو تحلیلی مشخص نموده است. ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات رساله را، در فصل چهارم انجام داده و ضرورت حکومت، از منظر نقل و عقل را بررسی کرده است. بررسی عهدنامه مالک اشتر و بیان صفات شخصی زمامدار در ارتباط با افراد زبردست، از دیگر نکات بررسی شده در این بخش است. نگارنده، در فصل آخر، به بررسی حکومت عملی حضرت علی علیه السلام پرداخته و چند ویژگی آن را از نهج البلاغه شرح می دهد.

۸۴. بررسی اندیشه های حضرت علی علیه السلام در زمینه توسعه سیاسی و کاربرد آن در جهان امروز، علی اکبر علیخانی، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر محمود سریع القلم، اساتید مشاور: دکتر محسن کدیور و حجه الاسلام جعفر مرتضی عاملی، ۱۳۷۴، ۳۰۶ ص. مهم ترین هدف و انگیزه در این تحقیق، استنباط و استخراج مبانی حکومتی اسلام، و تبیین اصول و راه های ارائه شده توسط دین اسلام برای رشد، توسعه و کمال جامعه است. در جهت این هدف، افکار، اندیشه ها و الگوهای عملی و حکومتی یکی از مهم ترین شخصیت های جهان اسلام حضرت علی علیه السلام را برای بحث انتخاب نموده، تا به این سؤال پاسخ دهد که: بهترین و مطلوب ترین نظام سیاسی و جامعه از بُعد سیاسی، چه بوده و بر چه اساسی استوار است؟ این تحقیق، شامل چهار فصل است: در فصل اول، صرفاً به دسته بندی و بیان دیدگاه های محققان و اندیشمندان غرب، و الگوهای غربی و شرقی در مورد توسعه سیاسی پرداخته است.

بررسی انطباق احادیث شیعه بر احادیث نبوی در آیات الأحكام،

در فصل دوم، اندیشه های حضرت علی علیه السلام در مورد نظام سیاسی را مورد بحث قرار داده است. در فصل سوم، نظریات حضرت علی علیه السلام در مورد مردم و جامعه، از بُعد سیاسی را به بحث گذاشته است. در فصل چهارم، نخبگان و ویژگی های لازم آنان از دیدگاه حضرت علی علیه السلام را بررسی نموده است. در پایان تحقیق هم، نتیجه گیری از کلّ مباحث، یک نظریه کامل و منسجم از دیدگاه حضرت علی علیه السلام در مورد توسعه سیاسی ارائه داده است.

۸۵. بررسی انطباق احادیث شیعه بر احادیث نبوی در آیات الاحکام، معصومه دولت آبادی، کارشناسی ارشد الهیات علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: استاد علی اکبر غفاری، ۱۳۷۷، ۲۵۶ص. نگارنده، در پی اثبات انطباق احادیث ائمه معصوم علیهم السلام بر احادیث نبوی است و این عقیده را در دو بخش، بررسی نموده است: در بخش اول، از نظر مبنایی و منطقی، از طرق ذیل اثبات نموده که دیدگاه های ائمه معصوم علیهم السلام، همان نظرات رسول خدا صلی الله علیه و آله است: الف عصمت اهل بیت علیهم السلام، در قرآن و روایات رسول اکرم صلی الله علیه و آله؛ ب ملاحظه کیفیت علم امامان شیعه؛ پ برخورداری امامان شیعه از نسخه جامعه یا کتاب علی علیه السلام؛ ت استناد به سنت نبوی در سیره اهل بیت علیهم السلام؛ ج بی نیازی امامان از نظر اسناد و داشتن مشایخ حدیثی. در بخش دوم، نیز به کار مصداقی پرداخته و نمونه هایی از احادیث ائمه اطهار علیهم السلام را، در رد پاره ای از موضوعات آورده و سپس در همان موضوعات، احادیث موافق و مخالف اهل تسنن با شیعه را ارائه نموده است. آن گاه، این احادیث را بر کتاب خدا و سنت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله عرضه داشته و دلایل هر دو دسته را نیز بیان کرده، تا مشخص شود کدام دسته از احادیث، با قرآن و سنت اجماعی رسول خدا صلی الله علیه و آله موافق است.

بررسی ایجاد انگیزه در قرآن و کلام معصومان علیهم السلام با تأکید بر «نهج البلاغه»

بررسی پدیده مرگ از دیدگاه قرآن و روایات،

۸۶. بررسی ایجاد انگیزه در قرآن و کلام معصومان علیهم السلام با تأکید بر «نهج البلاغه»، علی صباغیان، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و مدیریت، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر غلامعلی رمزگویان، استاد مشاور: مهندس سید منصور رضوی، ۱۳۷۵، ۱۲۵ص. موضوع این پایان نامه، یافتن ابزاری است که به افزایش کارایی منجر می شود. یکی از این ابزارها، ایجاد انگیزه در کارگزاران است و نگارنده، در پژوهش خود، در پی شناساندن دیدگاه های مختلف در زمینه ایجاد انگیزه در کارگزاران است. وی، پژوهش خود را در چهار فصل تنظیم نموده است: در فصل اول که طرح تحقیق و کلیات است به تشریح مواردی همچون اهمیت موضوع، علت انتخاب، تعریف واژه های مورد استفاده، سازماندهی تحقیق و بیان مقدمه و پیش گفتار پرداخته است. در فصل دوم، به دیدگاه های کلاسیک و نظریات فعلی اندیشمندان، در امر انگیزش، توجه داشته و بحث های گوناگون در مفهوم انگیزش و روحیه کاری را طرح می کند. وی، فصل سوم را به بررسی ایجاد انگیزه از دیدگاه قرآن و کلام معصومان علیهم السلام اختصاص داده، مطالبی چون آشنایی با اهداف انگیزش از دیدگاه اسلام و عوامل ایجاد انگیزه را درج نموده است. عنصر مهم در انگیزش کارگزاران نظام اسلامی، عنایت مسئولان و مدیران دستگاه ها به بهبود شرایط شغلی، از جمله به کارگیری افراد بر اساس استعدادها و توانایی ها و نیز بهسازی محیط است که در فصل چهارم، به عنوان یکی دیگر از راه های ایجاد انگیزه، بررسی گردیده است. وی، در این فصل به نمونه هایی از راه های ایجاد انگیزش در تاریخ صدر اسلام و گفتارهایی از اندیشمندان اسلامی اشاره کرده است.

۸۷. بررسی پدیده مرگ از دیدگاه قرآن و روایات، کمال الدین صالحیان راد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر منصور پهلوان، ۱۳۸۲، ۳۹۵ص.

بررسی تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم هجری،

نگارنده، در رساله خود بررسی کرده که با بروز پدیده مرگ، چه تحولی بر فرد عارض می شود؟ آیا وی، بعد از ممات، حیاتی دارد یا این که در دل خاک، تا ابد محو و نابود می شود؟ این رساله، به گردآوری اهم دیدگاه های ارائه شده در این باب، در سه بخش پرداخته است: در بخش اول، نگاهی کلی و اجمالی به مهم ترین دیدگاه های شخصی، فرقه ای، و نحله ای ارائه شده درباره این پدیده، از گذشته تا امروز دارد. در بخش دوم، چند موضوع اساسی و محوری (برزخ، چیستی نفس، تناسخ، احضار روح و تشابه خواب و مرگ) که به شکل تنگاتنگی با مرگ در ارتباط هستند، با نگاهی عمیق، تجزیه و تحلیل شده است. در بخش سوم، ضمن تبیین لغوی واژه «موت» و دیگر واژگان و تعبیرات ناظر به این معنا، و نقل مشهورترین دیدگاه های مطرح در باره این پدیده در عالم اسلام، آن را با محوریت قرآن کریم و بر اساس داده های یقینی بخش های پیشین، با نگاهی نو بررسی کرده است.

۸۸. بررسی تاریخ حدیث اهل سنت پس از قرن سوم هجری، خدیجه احمد مهرابی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: استاد علی اکبر غفاری، ۱۳۷۹، ۲۰۶ ص. هدف نگارنده این پایان نامه، علاوه بر بررسی تحولات حدیثی اهل سنت در دوره متأخران، بیان این مطلب است که اقدامات محدثان و علمای اهل سنت، عمدتاً در توجیه و تحلیل مشکلات تاریخ حدیثی این مکتب و خصوصاً تصویب موطأ مالک بن انس و صحاح سته بوده است. مطالب این رساله، در هفت بخش و یک مقدمه تدوین شده است: در بخش مقدماتی، سیر تحولات تاریخ حدیث اهل سنت، در دو دوره، توضیح داده شده است. نگارنده، در بخش اول، مهم ترین شروح موطأ مالک بن انس، صحیحین و سنن را در سه فصل معرفی نموده است. در بخش دوم، به معرفی تألیفات جدید حدیثی پرداخته و در بخش سوم، جوامع بین

بررسی تأثیرات تربیتی تقوا در سخنان امیرالمؤمنین علیه السلام،

صحيحين ، جوامع صحاح سته و جوامع كتب فقهي را بررسی نموده ، و سپس دو كتاب المسند الجامع و جمع الجوامع را معرفی کرده است . بخش چهارم ، شامل معرفی زواید نویسی است ، و مهم ترین كتب نوشته شده در این زمینه را نام برده ، و كتاب المطاب العالیه و مجمع الزوائد و منبع الفوائد را به تفصیل معرفی کرده است . بخش پنجم ، شامل شش فصل در معرفی این كتب است : مستخرجات و مستخرج ابو عوانه ، كتب اجزاء و مسند اهل بیت و فضائل فاطمه الزهراء علیها السلام ، كتب اطراف و دو كتاب تحفه الاشراف بمعرفه الاطراف و موسوعه اطراف الحدیث النبوی ، كتب تخریج و المقاصد الحسنه ، كتب معاجم و المعجم الكبير طبرانی ، كتب مستدرکات و المستدرک علی الصحیحین . بخش ششم ، شامل تعریف علم موضوعات ، و مهم ترین كتب نوشته شده در این زمینه است و در آن ، كتاب موضوعات ابن جوزی ، به تفصیل معرفی شده است . در بخش هفتم ، دانش های تخصصی حدیث که شامل علم مصطلح الحدیث ، غریب الحدیث ، علل الحدیث ، مختلف الحدیث ، ناسخ و منسوخ و علم رجال و بررسی جرح و تعدیل راویان است ، بررسی شده و كتب مقدمه ابن صلاح ، تدریب الراوی ، النهایه فی غریب الحدیث ، العلل الوارده ، تأویل مختلف الحدیث ، الاعتبار فی الناسخ و المنسوخ و الجرح و التعدیل رازی معرفی شده اند .

۸۹. بررسی تأثیرات تربیتی تقوا در سخنان امیرالمؤمنین علیه السلام ، سید محمد محمد زاده ، کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی ، دانشگاه علامه طباطبایی ، استاد راهنما : دکتر حسن ملکی ، استاد مشاور : دکتر عباس عباس پور ، بی تا ، ۲۰۴ ص . تحلیلی و با محوریت کلمات نورانی امیرمؤمنان علیه السلام هدف کلی این پژوهش می باشد . نگارنده ، نخست مفهوم واژه «تقوا» ، را از میان سخنان حضرت علی علیه السلام ارائه کرده ، و سپس تأثیرات روش تربیتی تقوا را ، از منظر امام علیه السلام ، با بررسی آیه «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» و حکمت ۴۱۰ نهج البلاغه توضیح داده است . در فصل دوم ، مباحث انسان شناسی ، تربیت اسلامی ، مراحل ، جنبه ها و ویژگی های آن را ، به ترتیب ارائه نموده ، و این ویژگی ها را در کلام حضرت علی علیه السلام بررسی کرده است . در فصل سوم ، مباحث مفهوم شناسی را مطرح کرده ، و واژه های «تقوا» و «تربیت» را به

بررسی ترتیب نزول قرآن در روایات،

صورت مجزا، تجزیه و تحلیل کرده، و ارتباط هر یک را بیان نموده است. در فصل چهارم، اهداف تحقیق را بر پایه سه فصل ابتدایی بررسی نموده، و از منظر کلام حضرت علی علیه السلام، مطالبی استخراج کرده است. در فصل پایانی، نتیجه گیری کلی بحث ها را آورده، و نظرات صاحب نظران را در این باره یادآور شده است.

۹۰. بررسی ترتیب نزول قرآن در روایات، جعفر نکونام، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: سید محمد باقر حجّتی، استادان مشاور: دکتر صادق آینه‌وند، دکتر محمد علی آذرشب، ۱۳۷۳، ۳۵۱ ص. آیا ترتیب مصحف عثمانی، توقیفی است؟ ترتیب مصحف حضرت علی علیه السلام چگونه است؟ آیا ترتیب روایی نزول قرآن، معتبر است؟ اینها پرسش‌هایی است که این پایان‌نامه، در پی پاسخ آنهاست. این رساله، در پنج فصل فراهم شده است: در فصل نخست، کلیات و مقدمات تحقیق، اهمیت و پیشینه موضوع، و فرضیات و ادعاها بیان شده و تعریف برخی مصطلحات، مانند قرآن، مصحف، مصحف عثمانی، نزول قرآن، نزول دفعی و تدریجی، حضرت جبرئیل، واحد نزول، تقویم نزول، حجیت و حجیت‌خبر واحد، و روش تحقیق آمده است. طرح و نقد دیدگاه‌های مختلف در زمینه توقیفی یا اجتهادی بودن ترتیب سوره‌های قرآن، و تبیین حدود هر یک و ادله استناد شده در این ترتیب، تصریح پیامبر صلی الله علیه و آله به گروه‌های چهارگانه سوره‌ها، تخریب سوره در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله، قرائت سوره‌ها توسط پیامبر صلی الله علیه و آله به ترتیب موجود، و اجماع صحابه بر مصحف عثمانی، از مطالب بحث شده در فصل دوم است. از مباحث مطرح شده در فصل سوم، دانش قرآنی امام علی علیه السلام، تبیین ادله استناد شده در مصحف ایشان، سرگذشت گردآوری آن در دوران ائمه علیهم السلام، ترتیب سُور در مصحف حضرت و سرنوشت آن، است. نگارنده، در فصل چهارم، به بررسی ترتیب نزول قرآن، به استناد روایات و ملاک‌های نقد ترتیب روایات و اعتبار این ترتیب‌ها پرداخته است. در فصل پنجم (پیوست‌ها) مباحثی همچون: ترتیب سُور مصحف ابن مسعود، مصحف

بررسی تطبیقی ادله عقلی و نقلی امامت عامه از دیدگاه سید مرتضی و قاضی عبد الجبار،

ابی بن کعب و دانش قرآنی او و وجود سوره های اضافی در این مصحف ، مراحل شکل گیری ترتیب سُور مصحف عثمانی و وجود لحن در این مصحف شیوه های تقویم نزول قرآن و اعتبار آنها ، انواع تقویم نزول قرآن و مشکلات آن ، اسانید روایات ترتیب نزول و اختلاف آنها و نقد و تأویل این اختلاف ها ارائه شده است.

۹۱ . بررسی تطبیقی ادله عقلی و نقلی امامت عامه از دیدگاه سید مرتضی و قاضی عبد الجبار ، سمیه خلیلی آشتیانی ، کارشناسی ارشد علوم حدیث ، دانشکده علوم حدیث ، استاد راهنما : دکتر غلامرضا ذکیانی ، استاد مشاور : دکتر محمد سعیدی مهر ، ۱۳۸۵ ، ۳۲۱ ص . هدف نگارنده در این تحقیق ، بیان گزارش توصیفی و تحلیلی مباحث امامت عامه از کتاب الشافی فی الامامه اثر سید مرتضی است که چون کتاب المغنی قاضی عبد الجبار را در بطن و متن خود دارد ، بالتبع المغنی را نیز در چهار فصل گزارش کرده است : در فصل اول ، اشکالات و شبهات قاضی و پاسخ های سید مرتضی در باب وجود عقلی امامت ، در دو بخش برهان لطف و حفظ شریعت را طرح نموده است . تعریف لغوی و اصطلاحی «امامت» ، وجود امامت نزد معتزله ، تقسیم بندی معتزله از این وجه ، و مجموعه ای از نظرات متکلمان امامیه ، از قرن دوم تا هشتم در باب وجود امامت و تعریف آن و... از مباحث دیگر است . فصل دوم را به مستندات قاضی در اثبات وجود نقلی و شرعی امامت اختصاص داده ، و در باب آیات حدود ، روایات پیامبر صلی الله علیه و آله چون : «لا تجتمع امتی علی الخطأ» ، اجماع امت بر مسئله نصب امام پس از وفات نبی صلی الله علیه و آله و خلفای او ، مطالبی آورده ، که در این فصل ، سید مرتضی در رد دلایل او سخن می گوید . در فصل سوم ، به تمام صفات امام از دیدگاه امامیه چون عصمت ، علم و افضل بودن او بر امتش ، و شجاعت او پرداخته است . فصل چهارم را نیز به راه تعیین امام اختصاص داده است . منصوص بودن امام هم از صفات اوست ؛ ولی وجه تمایز او با دیگر افراد امت ، در عهده گیری منصب امامت است و این نص ، گاه با صدور معجزه از سوی امام تأیید می شود . قاضی ، از این وجه نیز به عنوان یک مخالف ، شبهات و اشکالاتی را عنوان می سازد و راه های دیگری برای تعیین امام پیشنهاد می کند .

بررسی تطبیقی روایات تفسیری فریقین (شیعه و اهل سنت) در باره امام مهدی (عج)،

۹۲. بررسی تطبیقی روایات تفسیری فریقین (شیعه و اهل سنت) در باره امام مهدی (عج)، محمّد هادی قهاری کرمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر فتح الله نجارزادگان، استاد مشاور: حجه الاسلام مهدی مهریزی، ۱۳۸۳، ۱۹۴ص. هدف کلی در این پژوهش، آشنایی بیشتر با کم و کیف روایاتی است که در مصادر روایتی فریقین به تفسیر یا تأویل آیات قرآن در زمینه مهدویت پرداخته اند، و پاسخ به این سؤالات که: از دیدگاه روایات تفسیری شیعه و اهل سنت، چه تعداد از آیات قرآن مربوط به امام مهدی (عج) و مسائل مرتبط با آن حضرت است؟ این روایات، چه وجه اشتراک یا افتراقی با یکدیگر دارند و از نظر سند چه وضعیتی دارند؟ آیا مفاد این روایات، با ظاهر و سیاق آیات سازگار است؟ در این پژوهش، و از روش توصیفی استنباطی استفاده شده، و در مقدمه و چهار فصل تنظیم شده است: در مقدمه، به شش مطلب پرداخته که عبارت اند از: موضوع پژوهش، هدف پژوهش، ضرورت پژوهش، پیشینه پژوهش، روش پژوهش و محدودیت های پژوهش. فصل اول، مربوط به کلیات و مبانی بحث است، که در آن به چهار موضوع پرداخته است: معناشناسی تفسیر، معناشناسی تأویل، بررسی حجیت سنت اهل بیت علیهم السلام در تفسیر قرآن، و بررسی حجیت قول صحابه در تفسیر قرآن. در فصل دوم، به بررسی آیاتی پرداخته که هر دو مکتب، در ذیل آنها، روایاتی تفسیری در باره امام مهدی (عج) نقل کرده اند. این آیات، تعدادشان بالغ بر هشت آیه است. فصل سوم، مربوط به آیاتی است که در ذیل آنها، فقط در منابع روایی اهل سنت، روایاتی تفسیری در باره امام زمان (عج) نقل شده که تعداد آنها شش آیه است. در فصل چهارم، از ۳۶۲ آیه که در ذیل آنها تنها در مصادر روایی شیعه، روایاتی تفسیری در باره امام مهدی (عج) وارد شده، و همچنین تعداد این روایات در ذیل هر آیه، فهرستی به صورت جدول ارائه شده است.

۹۲. بررسی تطبیقی روایات تفسیری فریقین (شیعه و اهل سنت) در باره امام مهدی (عج)، محمّد هادی قهاری کرمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر فتح الله نجارزادگان، استاد مشاور: حجه الاسلام مهدی مهریزی، ۱۳۸۳، ۱۹۴ص.

بررسی تطبیقی شیوه های جمع آوری کتاب های حدیثی،

از دیدگاه روایات تفسیری شیعه و اهل سنت، چه تعداد از آیات قرآن، مربوط به امام مهدی (عج) می شود؟ این روایات، چه وجه اشتراک یا افتراقی با یکدیگر دارند و از نظر سند، چه وضعیتی دارند؟ این رساله، در چهار فصل تنظیم شده است: در فصل اول، به این موضوعات پرداخته است: معناشناسی تفسیر، معناشناسی تأویل، بررسی حجیت سنت اهل بیت علیهم السلام در تفسیر قرآن و بررسی حجیت قول صحابه در تفسیر قرآن. در فصل دوم به بررسی آیاتی پرداخته که فریقین، در ذیل آنها، روایاتی تفسیری در باره امام مهدی (عج) نقل کرده اند. این آیات که تعدادشان بالغ بر هشت آیه است را به ترتیب، از ابتدا تا انتهای قرآن بررسی کرده است. فصل سوم، مربوط به آیاتی است که در ذیل آنها، فقط در منابع روایی اهل سنت، روایاتی تفسیری در باره امام زمان علیه السلام نقل شده است. در این فصل، مراحل چهارگانه تشریح واژگان دشواریاب، دیدگاه تفسیری فریقین، نقل روایات تفسیری به صورت دسته بندی شده و بررسی روایات از حیث محتوا و سند را تبیین نموده است. در فصل چهارم، از ۳۲۶ آیه که در ذیل آنها، در مصادر روایی شیعه، روایاتی تفسیری در باره امام مهدی (عج) وارد شده، و همچنین تعداد این روایات در ذیل هر آیه، فهرستی به صورت جدول ارائه نموده است.

۹۳. بررسی تطبیقی شیوه های جمع آوری کتاب های حدیثی، نسرين کرد نژاد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر محمد تقی دیاری، استاد مشاور: دکتر فتحیه فتاحی زاده، ۱۳۸۴، ۴۴۷ص. در این پایان نامه با جستجو در کتاب های حدیثی شیعه و اهل تسنن، به استخراج شیوه های رایج تدوین کتب حدیثی اقدام شده، و این شیوه ها در دو دسته کلی، بر اساس دو معیار محتوایی و شکلی بررسی شده است. همچنین، تفاوت های موجود در امر تدوین حدیث در دو مکتب شیعه و اهل سنت را بیان کرده است. محور اصلی در این پایان نامه، این سؤال است: مهم ترین شیوه های تدوین کتب حدیثی شیعه و اهل سنت کدام است و آیا بین روش های تدوین حدیث در این دو مکتب تفاوت وجود دارد؟ برای پاسخ به این پرسش، سه فصل در نظر گرفته شده است: در فصل اول، با عنوان کلیات، به بررسی طرح تحقیق، اهمیت موضوع، پیشینه تحقیق،

بررسی تطبیقی «مزامیر» داوود علیه السلام با ادعیه «صحیفه سجادیه»

اهداف پژوهش ، و تاریخچه تدوین حدیث پرداخته است . وی ، به بیان مختصری در باره تاریخ حدیث شیعه و اهل سنت پرداخته است . در فصل دوم ، با عنوان شیوه های شکلی تدوین کتب حدیثی ، به بیان این شیوه ها که با توجه به شکل و قالب احادیث ، دسته بندی شده اند پرداخته است . در فصل سوم ، با عنوان شیوه های مربوط به محتوا و موضوعات کتب حدیثی ، به معرفی شیوه هایی که مؤلف با توجه به موضوع و محتوای احادیث به گردآوری آنها اقدام نموده ، پرداخته است .

۹۴ . بررسی تطبیقی «مزامیر» داوود علیه السلام با ادعیه «صحیفه سجادیه» ، فریبا باقری نجف آبادی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده علوم انسانی دانشگاه قم ، استاد راهنما : دکتر محمد تقی دیاری ، استاد مشاور : حجه الاسلام علی احمد ناصح ، ۱۳۷۸ ، ۲۴۷ص . نگارنده ، در این پایان نامه ، به سه سؤال اصلی پاسخ می دهد : امام سجاد علیه السلام در صحیفه چگونه با خداوند مناجات می کند؟ حضرت داوود علیه السلام ، در مزامیر ، چگونه تسبیح می کند؟ کدامیک از این دو مجموعه ، در مناجات پیش ترند؟ نگارنده ، در این تحقیق ، به دلیل دارا بودن فصول متنوع ، از منابع مختلفی استفاده نموده ؛ اما با توجه به عنوان تحقیق ، دو منبع اصلی : صحیفه سجادیه و مزامیر داوود علیه السلام را ، در تمام مراحل کار خود در نظر داشته است . این تحقیق ، شامل چهار فصل است : در فصل اول ، نگارنده در مورد دعا ، به صورت مختصر توضیحاتی داده ، و موضوعاتی مانند نقش دعا در تربیت انسان ، فلسفه نیایش و جایگاه دعا در آیین های الهی را بررسی کرده است . فصل دوم ، در مورد امام سجاد علیه السلام و تاریخچه زندگی آن حضرت ، اسانید و شروح و ترجمه ها و نمودار موضوعی مطالب صحیفه سجادیه است . فصل سوم ، در باره حضرت داوود علیه السلام در قرآن و عهدین ، مزامیر داوود علیه السلام در روایات اسلامی و در نظر علما ، و نمودار موضوعی مزامیر نگاشته شده است . در فصل چهارم ، بحثی مقایسه ای ، بین دو مجموعه تدوین شده که شامل سه بخش

بررسی تطبیقی و تحلیلی «صحیح» بخاری و کتاب «کافی»

بررسی تفکر و تدبر در آیات و روایات معصومان علیهم السلام،

است: تطبیق کلی، مقایسه موضوعی و مقایسه موردی. در خاتمه، جمع بندی و نتیجه گیری از مطالب قبل را به عمل آورده و چند نکته اصلی تحقیق را بیان نموده است.

۹۵. بررسی تطبیقی و تحلیلی «صحیح» بخاری و کتاب «کافی»، ناصر صادقیان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه کاشان، استاد راهنما: دکتر پرویز رستگار جزی، ۱۳۸۴، ۱۹۶ص. هدف از نگارش این رساله، اثبات جنبه سودمندی این دو کتاب و نیز بررسی کاستی های احتمالی آن دو است، تا به دور از نگاهی یک جانبه، این دو منبع مهم حدیثی بررسی و شناخته شود. وی، برای این مهم به بررسی نقاط برجسته و ضعف کتاب صحیح بخاری و کتاب کافی پرداخته است. بر این اساس، نخست با بیان کلیات طرح از قبیل بیان مسئله، سؤالات و فرضیه های تحقیق، اهداف تحقیق، پیشینه تحقیق، اهمیت و ارزش تحقیق، و روش انجام تحقیق، به بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی دوران حیات نویسندگان این دو کتاب پرداخته، و معرفی آثار آنان، شرایط و محیطی که آن دو در آنها زندگی می کردند و کتب خود را تألیف نمودند، و توجه و عکس العمل دیگران را نسبت به این دو اثر ارائه کرده است. وی، ویژگی های مشترک دو نویسنده و کتاب هایشان را در کنار یادآوری نقاط قوت و ضعف هر یک بررسی می کند.

۹۶. بررسی تفکر و تدبر در آیات و روایات معصومان علیهم السلام، اختر سلطانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد رضا آشتیانی، استادان مشاور: حجه الاسلام محمّد علی راغبی و دکتر مهرداد نوابخش، ۱۳۷۷، ۹۲ص. هدف نگارنده رساله، در دو نکته خلاصه می شود: ۱. رد نظریه تفکرگرایی محض ۲. رد نظریه ای که هر گونه دخالتی را، در مسائل اساسی جامعه بشری، برای عقل ممنوع می داند. این رساله، از پنج فصل تشکیل شده:

بررسی تقیه در آیات و روایات و تأثیر آن در حدیث شیعه،

فصل اول، در باره تاریخچه مطالعاتی بحث، منابع و تألیفات مهمی را که به بحث پیرامون این موضوع پرداخته اند، به طور خلاصه، معرفی نموده است. در فصل دوم، نگارنده با مرور بعضی از تألیفات پیرامون موضوع رساله، نکات ضعف و قوت آنها را بیان نموده است. فصل سوم، به بررسی پرسش و طرح تحقیق پرداخته و آن گاه پرسش گذشته ای و طرح تحقیق را مبنای کار قرار داده، و از طرح تکمیلی توصیفی و موردی استفاده نموده است. در فصل چهارم، به تجزیه و تحلیل داده های تحقیق می پردازد، که چند بحث کلی و هر کدام با چند عنوان، در آن مطرح گردیده است. در فصل پنجم، به چگونگی استنساخ می پردازد؛ بدین گونه که چگونه بر مبنای پرسش و فن تحقیق، به بررسی پرداخته و به نتیجه رسیده است. سپس، نتایج تحقیق را بیان می کند و بعد، مشکلات موجود در راه تحقیق و پیشنهادهای خود را برای محققان بعدی مطرح می نماید.

۹۷. بررسی تقیه در آیات و روایات و تأثیر آن در حدیث شیعه، معصومه نجفی مقدم، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر سید محسن میر باقری، ۱۳۸۴، ۲۱۱ص. هدف نگارنده از انجام این تحقیق، پس از بررسی معنای لغوی و اصطلاحی «تقیه» در بین شیعه و اهل سنت، بررسی اصل تقیه از نظر مبانی قرآنی و روایی، پی بردن به رابطه تاریخ سیاسی و اجتماعی شیعه با تقیه، نقش تقیه در صدور روایات شیعه، راه های شناخت احادیث تقیه آمیز، و اطلاع از کم و کیف روایات تقیه ای در منابع موجود حدیثی است. وی، مطالب این پایان نامه را در شش فصل تنظیم نموده است. فصل اول (کلیات) به مبانی موضوع تقیه، یعنی تعریف «تقیه» در لغت و اصطلاح و اقسام تقیه از نظر فقها در دو بخش پرداخته است. فصل دوم، بررسی جایگاه تقیه در قرآن است. در این فصل، به مواردی از تقیه که قرآن به آن اشاره نموده است می پردازد. پس از اثبات اصل تقیه و تشریح آن از سوی خداوند متعال، شبهات وارده بر این اصل را مطرح کرده و پاسخ داده است. این فصل، شامل سه بخش است.

بررسی توقیعات امام زمان (عج)،

فصل سوم، رخصت تقیه و شرایط سیاسی و اجتماعی شیعه را کاویده است. در این فصل، ضمن ذکر مظالم وارده از سوی حکام بنی امیه و بنی عباس بر امامان و شیعیان، به مواردی از رفتار تقیه آمیز آنها در برابر حکام ظالم و ایادی آنها اشاره می‌کند. فصل چهارم، تقیه و صدور روایات شیعه نام دارد. در این فصل، به بررسی کمی روایات مربوط به تقیه از دو جهت، روایات مربوط به تقیه و اهمّیت و ویژگی های آن، و روایات فقهی تقیه آمیز که از سوی ائمه معصومان علیهم السلام صادر شده، می‌پردازد. فصل پنجم، شامل بررسی تأثیر تقیه بر نوع روایات شیعه است. در این فصل، احادیث شیعه را از نظر کیفی مورد بررسی قرار داده، و هدف از این بررسی را پی بردن به تأثیر تقیه بر نوع روایات شیعه، از لحاظ متن و سند می‌نامد. فصل ششم، در باب چاره جویی های امامان علیهم السلام در شناخت احادیث تقیه آمیز است. در این فصل، به بررسی اخبار علاجیه، جهت شناخت احادیث متعارض و اخبار تقیه آمیز می‌پردازد، سپس به سابقه حمل بر تقیه، با استفاده از این اخبار توسط فقها اشاره نموده، و نمونه هایی از حمل بر تقیه را ذکر کرده است.

۹۸. بررسی توقیعات امام زمان (عج)، محمد شیبسی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه رازی کرمانشاه، استاد راهنما: دکتر مهرداد صفرزاده، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۲، ۱۹۳ص. توقیعات امام زمان (عج)، از جمله آثار برجای مانده از آن حضرت، در دوران غیبت صغری و اوایل غیبت کبری است، که محدثان شیعه، اقدام به جمع آوری آن نموده و دانشمندان اسلامی، در مواردی به تحلیل و بررسی آن پرداخته اند. این توقیعات در ۶۹ سال (از آغاز امامت حضرت حجت (عج) تا سال پایان غیبت صغری) توسط حضرت نوشته شده و به دست نواب اربعه، صادر شده اند. نگارنده، پژوهش خود را در چهار بخش ارائه نموده است: بخش اول پنج فصل دارد: بررسی چند اصطلاح، تاریخچه توقیعات، جایگاه توقیعات، خط توقیعات، و زمان لازم برای صدور توقیع. بخش دوم، شامل چهار فصل است: بررسی اوضاع اجتماعی و سیاسی زمان صدور توقیعات، وضعیت سیاسی شیعه در عصر غیبت صغری، سیاست عمومی امام علیه السلام،

بررسی جایگاه حدیث و شیوه ارزیابی آن از دیدگاه امام خمینی،

سیاست عمومی سفرا. بخش سوم، دو فصل دارد که در فصل اول، به معرفی و کلای خاص آن حضرت در عصر غیبت و ویژگی ها و فعالیت آنها پرداخته، در فصل دوم، با معرفی و کلای عام در عصر غیبت، ویژگی های آنان را بازگو می کند. بخش چهارم، عناوین و محتوای توقیعات در کتب روایی، و بحث های فقهی، کلامی، سیاسی و اجتماعی را در بر گرفته است. نگارنده، بخشی از ابتدای توقیعات و برخی از منابع و رجال آن را، در پایان پژوهش خود آورده است.

۹۹. بررسی جایگاه حدیث و شیوه ارزیابی آن از دیدگاه امام خمینی، اعظم غیاثوند، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر محسن جابری، ۱۳۸۰، ۱۱۶ ص. نگارنده، در صدد معرفی آثار و دیدگاه های حدیثی امام خمینی رحمه الله، و نشان دادن جایگاه حدیث و معارف حدیثی در آثار و شخصیت ایشان است. وی، رساله را در پنج فصل تدوین و تنظیم نموده است: در فصل اول، مقدماتی را در شناخت شخصیت حدیثی حضرت امام رحمه الله، در سه بخش آورده است. تعابیر و واژه های مورد استعمال در رساله، اجازه حدیثی ایشان، و اهمیت دادن و اهتمام به حدیث در نگاه امام را در این سه قسمت ترسیم نموده است. در فصل دوم، دیدگاه امام در خصوص دوازده مورد از کتب و جوامع حدیثی را، به ترتیب تاریخ تألیف، تبیین می کند. در فصل سوم، خوانندگان را با آثار حدیثی امام خمینی آشنا می سازد. در فصل چهارم، که در باب فقه الحدیث در منظر حضرت امام است، برای خوانندگان روشن می سازد که حضرت امام رحمه الله، به عنوان یک فقیه اصولی، در فهم و تفسیر حدیث به رعایت اصول و قواعد فقه الحدیثی پایبند بوده اند. در فصل پنجم، ضمن مباحث رجالی، مطرح می کند که با وجود این که تألیف مستقلی از حضرت امام رحمه الله در زمینه های رجالی وجود ندارد، می توان مبانی رجالی محکم و منسجمی را از آثار ایشان برداشت کرد.

بررسی جایگاه هنر از دیدگاه قرآن و روایات،

۱۰۰. بررسی جایگاه هنر از دیدگاه قرآن و روایات، علی نصیری، کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر آذرتاش آذرنوش، استاد مشاور: دکتر حسین قره چانلو، ۱۳۷۷، ۲۶۳ ص. این پایان نامه، در هشت فصل فراهم آمده: نگارنده، در فصل اول، تعریف مفهوم هنر، عناصر معنایی هنر و تاریخ پیدایش هنر را بازگو کرده است. طبقه بندی هنر و مراتب آن، بررسی عوامل رویکرد آدمی به جلوه های هنری، بررسی علل مخالفت با مقوله های هنری، بیان فرق هنر سره و ناسره، نگاهی به فلسفه هنر و جایگاه آن در میان عموم طبقات، از دیگر مقوله های مفصل در این قسمت است. فصل دوم، در باره «قرآن»، شاهکار اثر منثور است. بیان ویژگی های خاص این اثر، اشاره به درون ساخت فصاحتی آن، و بیان ویژگی های هنر بیانی قرآن در این فصل آمده است. در فصل سوم که در باره هنر خطابه و جایگاه آن در کتاب و سنت است تاریخ خطابه و اثر آن در گسترش اسلام، با بیان شواهدی از خطابه های رسول خدا صلی الله علیه و آله و امیر مؤمنان، مطرح شده است. فصل چهارم، در باره بررسی جایگاه شعر در قرآن و روایات است و در آن، ضمن بیان ایرادها و انتقادها به مقوله شعر و شاعری، و پاسخ به شبهات موجود در این باب، به شعر ممدوح و مذموم، در قرآن و روایات پرداخته، و نقش سیره پیشوایان دینی را در حمایت از شعر توضیح داده است. فصل پنجم، به بررسی جایگاه هنر قصه پردازی، در قرآن و روایات پرداخته است. نگارنده، با ایراد مثال هایی از داستان های قرآنی، نگاهی به پیشینه داستان نموده، و موقعیت قصه در میان عرب، پس از ظهور اسلام و نقش آن در تاریخ اسلام را توضیح داده است. فصل ششم، در باره هنر موسیقی از نگاه قرآن و روایات است. در این فصل، نخست به تاریخ پیدایش موسیقی نگاهی شده و سپس مفهوم موسیقی و غنا، بررسی گردیده و دلایل حرمت غنا بیان شده است. در فصل هفتم، بحث هنرهای تصویری و تجسمی، از نگاه کتاب و سنت مطرح شده

بررسی جوامع حدیثی متأخر اهل سنت،

بررسی حدیث ثقلین در مورد حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین،

است. نقاشی، مجسمه سازی، عکاسی و سینما، از منظر شریعت، در این فصل بررسی شده است. در فصل هشتم، هنر نمایش را رساترین ابزار انتقال پیام برشمرده و ضمن تعریف آن، هنر نمایش را از دیدگاه آیات و روایات بررسی نموده است.

۱۰۱. بررسی جوامع حدیثی متأخر اهل سنت، عبد القادر ایری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات، فلسفه و معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر عباس همایی، ۱۳۸۱، ۱۱۴ ص. معرفی اجمالی جوامع حدیثی متأخر اهل سنت، بیان ارزش و اعتبار این جوامع، ارائه فهرستی نسبتاً جامع از آنها، شرح حال مختصر مؤلف و معرفی مهم ترین آثار او، معرفی جوامع مورد نظر از حیث تعریف اولیه کتاب، انگیزه مؤلف در تألیف کتاب، بخش ها و تعداد روایات، شیوه مؤلف در تدوین احادیث کتاب و قضاوت دانشمندان در باب تعریف یا مذهب کتاب، هدف پژوهشگر این رساله است، که در سه بخش مجزا تدوین شده است: در بخش نخست، به معرفی جوامع تألیفی از صحاح سته پرداخته، که با بررسی و معرفی این جوامع مانند الجمع بین الصحیحین، اللؤلؤ و المرجان فیما اتفق علیه الشیخان، زاد المسلم فیما اتفق علیه البخاری و مسلم، و همچنین جوامعی که با استفاده از کتب صحاح سته تألیف یافته اند، این بخش تکمیل می شود. بخش دوم، در باره معرفی جوامعی است که با استفاده از کتب صحاح سته، مسندها و بعضاً دیگر کتب مهم حدیثی تدوین یافته است، که از جمله آنها می توان به کتبی از قبیل جامع المسانید و السنن الهادی لأقوم السنن و جمع الجوامع و کنز العرفان اشاره نمود. بخش سوم نیز مربوط به معرفی کتاب هایی است، که مؤلفان آنها صرفاً به جمع آوری احادیث فقهی پرداخته اند؛ مانند السنن الکبری، الأحکام الصغری و عمده الأحکام.

۱۰۲. بررسی حدیث ثقلین در مورد حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین، ولی الله خوش طینت، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: دکتر محمد رضا آیتی، ۱۳۷۴، ۱۱۲ ص.

بررسی حدیث ثقلین و آثار آن،

این تحقیق، در صدد بیان حقانیت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام از دیدگاه فریقین، با استناد به حدیث معتبر ثقلین است. فصل اول، شامل مباحث مقدماتی، مانند تجزیه و تحلیل موضوع انتخابی، تاریخچه مطالعاتی، رابطه تنگاتنگ آن با جامعه و تعریف اصطلاحات است. در فصل دوم، سه مورد از کتاب هایی که در موضوع تحقیق، مطالبی نگاشته اند، نقد و بررسی گردیده است. در فصل سوم، به بیان روش تحقیق پرداخته شده است. فصل چهارم که ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات است در مورد اسناد حدیث ثقلین و اثبات تواتر آن است. معرفی عترت و اهل بیت علیهم السلام بیان عملکرد مردم پس از پیامبر صلی الله علیه و آله با این بزرگواران، از دیگر مطالب این بخش است.

۱۰۳. بررسی حدیث ثقلین و آثار آن، سید صادق حسین نقوی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: دکتر محمّد حسن زمانی، ۱۳۸۴، ۲۴۵ص. عترت و اهل بیت پیامبر چه کسانی هستند؟ آیا حدیث ثقلین، در منابع اهل سنت نقل شده است؟ آیا از حدیث ثقلین، برتری و افضلیت، عصمت و امامت اهل بیت و تداوم امامت آنان تا روز قیامت استفاده می شود؟ سؤالاتی از این قبیل، نگارنده را به نوشتن این رساله ترغیب نموده است. پایان نامه وی، مشتمل بر مقدمه و پنج فصل و سخن پایانی است: در مقدمه، از موضوع تحقیق، اهداف و انگیزه ها، روش تحقیق، پیش فرض ها، و پیشینه تحقیق بحث نموده است. در فصل اول، مفهوم لغوی و اصطلاحی واژه های کلیدی مربوط به موضوع، مانند «کتاب الله»، «عترت»، «آل»، «اهل بیت»، «سنت» و «حدیث»، و نیز مصادیق عترت و اهل بیت و آل، و شبهات مربوط به آنها را بررسی کرده است. در فصل دوم، منابع اهل سنت و شیعه، که در آنها حدیث ثقلین نقل شده، از قرن اول تا قرن پانزدهم را ذکر کرده است تا معلوم گردد که در نقل این حدیث، اهتمام اهل سنت کم تر از اهتمام شیعه نیست، به طوری که این حدیث به جز چند کتاب، در همه کتب

بررسی حدیث و محدثان شیعه در بغداد،

معتبر اهل سنت نقل شده است. در فصل سوم، سند حدیث را بررسی کرده، به طوری که این حدیث از ۳۵ نفر صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله و ۱۹ نفر از تابعین و راویان زیادی بالغ بر ۲۰۰ نفر از بزرگان علما و محدثان اهل سنت، از قرن دوم تا قرن پانزدهم نقل شده است. در فصل چهارم، متن های متعدد حدیث از لحاظ صدور، منابع، متن و سند را بررسی نموده است. در فصل پنجم، دلالت و آثار حدیث را بررسی نموده، که از آن برتری و افضلیت اهل بیت علیهم السلام، مصونیت قرآن از تحریف و عصمت، اعلیمیت اهل بیت علیهم السلام، لزوم تمسک به کتاب خدا و اهل بیت، امامت و مرجعیت اهل بیت علیهم السلام، و بقای کتاب خدا و اهل بیت تا قیامت استفاده می شود.

۱۰۴. بررسی حدیث و محدثان شیعه در بغداد، خدیجه تاج بخشیان، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۸۳، ۱۴۸ص. این رساله، پژوهشی است تاریخی و علمی به منظور بررسی پیشینه بغداد و محله شیعه نشین کرخ بغداد، و بررسی آثار و فعالیت های علمی محدثان شیعه در بغداد، که با بررسی آثار قدما و متأخران، اعم از آثار رجالی، حدیثی و تاریخی و بعضا کلامی گردآوری شده است. این رساله، در چهار فصل کلی تنظیم شده است: در فصل اول، با بهره جویی از کتب دایره المعارف و لغت نامه ها و بعضا کتب تاریخی، به تاریخچه و وجه تسمیه و سبقه تاریخی و تاریخ بنای بغداد و علت آن، و همچنین مراکز علمی و اماکن بغداد و حوادث این شهر اشاره نموده است. در فصل دوم، با استفاده از همین مراجع، در باره ظهور و حضور شیعیان در بغداد و سبقه تاریخی کرخ به عنوان یکی از مراکز و پایگاه های مهم شیعه در بغداد و مراکز علمی شیعه، سخن به میان آورده است. در فصل سوم، با استفاده از انواع کتب رجالی و حدیثی متقدمان و متأخران و معاصران، گزارشی از حضور محدثان شیعه در بغداد ارائه کرده، و بعد از معرفی اجمالی آنان، افراد تأثیرگذار در هر قرن را به تفصیل معرفی نموده است.

بررسی خصوصیات رجالی کتاب «اختیار معرفه الرجال»

بررسی خوف و رجا در قرآن و «نهج البلاغه» و «کافی»

در فصل چهارم، آثار و فعالیت های علمی محدثان شیعه را گزارش کرده، و آثار آنان از جمله کتب اربعه را معرفی نموده است.

۱۰۵. بررسی خصوصیات رجالی کتاب «اختیار معرفه الرجال»، سید حسن کنعانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: ابوالفضل شکوری، ۱۳۷۲، ۱۹۲ ص. این پایان نامه، در سه فصل و دو ضمیمه، فراهم آمده و در آن سعی شده با دیدگاهی نو، شخصیت کَشی و کتاب او کاویده شود. در فصل اول، وضعیت فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و تاریخی «کش»، زادگاه مؤلف، بررسی گردیده است. فصل دوم، به بررسی شخصیت ابو عمرو کَشی، طبقه او، شاگردان و مشایخ او و بررسی شیوه های او در حمل حدیث اختصاص یافته است. در این فصل، شرح حال شاگردان کَشی و مشایخ حدیثی او، به تفصیل آمده است. در فصل سوم، به بررسی کتاب رجال الکَشی پرداخته شده و مباحثی همچون: اصالت و تغییرات کتاب، اهمّیت کتاب و طریق آن، شیوه شیخ طوسی در گزینش مباحث و طریق او آمده است و کاستی هایی همچون: فقدان مقدمه، مُرَیلات، تعلیقات، حذف مشایخ و مکثرات، برای کتاب برشمرده شده است. در ضمیمه اول، کلیه اسناد کتاب، بر حسب مشایخ و حروف الفبا مدوّن شده و در پایان، بخشی با عنوان جدول طبقات اسناد رجال الکَشی انعکاس یافته و در ضمیمه دوم، فهرست کلیه رجال ذکر شده در کتاب، آمده است.

۱۰۶. بررسی خوف و رجا در قرآن و «نهج البلاغه» و «کافی»، زهرا جورابچی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال، استاد راهنما: دکتر علی اصغر باستانی، استاد مشاور: دکتر محمّد غفرانی، ۱۳۸۳، ۱۴۲ ص. هدف نگارنده این تحقیق، بحث پیرامون دو معنای خوف و رجا، و نتایج خوف و رجا در انجام واجبات و ترک معاصی و فواید این دو است.

بررسی رابطه متقابل ایمان و عمل از دیدگاه قرآن و روایات،

وی، در پنج فصل این مطالب را توضیح داده است: در فصل اول، ضمن بیان کلیاتی، هدف تحقیق، روش تحقیق، سابقه تحقیق، ضرورت تحقیق، منابع تحقیق و ارکان تحقیق خود را توضیح داده است. در فصل دوم، به بررسی واژه «خوف» در لغت و اصطلاح، انواع خوف، عناصر تشکیل دهنده خوف، درجات و مراتب خوف، معرفی خائفان، ثمره خوف، خوف از نظر دانشمندان، و خوف اولیا و ملائک پرداخته است. فصل سوم، در باب رجاست. «رجا» در لغت و اصطلاح، فرق رجا با آرزو، بررسی رجا در آیات قرآن و نهج البلاغه و روایات، ادله رجا، و شرایط تحقق رجا، از بحث های این فصل است. فصل چهارم، در باب جمع خوف و رجا است. وی، این موضوع را با بررسی آیات و روایات و سنجش هر کدام بررسی نموده است. در پنجمین فصل، نتیجه کلی بحث ها را با یک پیشنهاد ارائه می کند.

۱۰۷. بررسی رابطه متقابل ایمان و عمل از دیدگاه قرآن و روایات، مینا هاشمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۲، ۸۹ ص. این بررسی، به تأثیر متقابل ایمان و عمل از دیدگاه اسلام پرداخته، و حقانیت دیدگاه مذهب تشیع را بیان می کند. در ضمن، به برخی از شبهات مطرح در اجتماع نیز پاسخ می دهد که: آیا ایمان، در نحوه رفتار انسان تأثیر دارد یا خیر؟ این که رفتار انسان های مؤمن ممکن است گاهی منطبق با ایمان آنها نباشد و یا این که گاهی مشاهده می شود افراد بی ایمان و یا ضعیف الایمان، اعمال صالح و شایسته انجام می دهند، چگونه قابل توضیح است؟ وی در مقدمه، قبل از ورود به سه بخش رساله، کلیاتی در باره تحقیق، معرفی موضوع، انگیزه انتخاب موضوع، فرضیات یا سؤالات تحقیق، روش تحقیق، منابع و نقد آنها، و ارکان پایان نامه آورده است. در بخش اول، با عنوان ایمان، به بررسی مفهوم ایمان، فرق ایمان اسلام و نظرات پیرامون آن، تعریف ایمان و کفر و نسبت بین آن دو از دیدگاه متکلمان شیعه، معنای ایمان حقیقی، فواید و آثار ایمان، و موانع و آفات ایمان پرداخته است.

بررسی ربا از دیدگاه قرآن و حدیث،

بررسی رجال ممدوح و مذموم در توقیعات امام زمان (عج)،

در بخش دوم، پس از بررسی مفهوم «عمل» در لغت و اصطلاح، عمل آگاهانه، نیکوترین اعمال، در گرو عمل بودن انسان، حبط و تکفیر اعمال را توضیح می دهد. بخش سوم، در باره ایمان و عمل است. این که عمل چه جایگاهی در ایمان دارد؟ ایمان بدون عمل چه سودی دارد؟ و تأثیر عمل در مراتب ایمان چیست؟ و حد تأثیر ایمان در مقبولیت عمل چیست؟ مباحث این بخش را تشکیل می دهد.

۱۰۸. بررسی ربا از دیدگاه قرآن و حدیث، محبوبه ابتسام، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر منصور پهلوان، ۱۳۸۱، ۱۱۹ ص. هدف نگارنده رساله، آن است که با بررسی آیات قرآنی، روایات اهل بیت علیهم السلام و متون فقهی، مفهوم و ماهیت ربا و آثار زیانبار اجتماعی و اقتصادی آن را بکاود. رساله وی در چهار بخش تدوین شده است: بخش اول، کلیاتی در باب ربا. بخش دوم، بررسی ربا در قرآن کریم. بخش سوم، بررسی ربا در روایات و متون فقهی. بخش چهارم، آثار زیانبار اجتماعی و اقتصادی ربا. نگارنده در این رساله حدود ۴۰ منبع تفسیری به تناسب آیات مربوطه را مورد بررسی قرار داده است که از قدیمی ترین منابع تفسیری به شمار می آیند، سپس با مراجعه به منابع حدیثی شیعه و اهل سنت به بررسی مفهوم ربا در منابع مذکور پرداخته، همچنین جهت آشنایی با معنا و مفهوم لغوی و اصطلاحی ربا به منابع اصلی لغت مراجعه نموده است.

۱۰۹. بررسی رجال ممدوح و مذموم در توقیعات امام زمان (عج)، آناهیتا کریمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر غلامحسین تاجری نسب، استاد مشاور: علی اکبر غفاری صفت، ۱۳۷۹، ۱۱۷ ص. این پژوهش، رجال شناسی و شخصیت شناسی، در حوزه کسانی است که در عصر غیبت صغری، در توقیعات امام زمان (عج) از آنها یاد شده است. وی، این مجموعه را در دو بخش سامان داده است:

بررسی روایات تفسیری امام صادق علیه السلام در جزء ششم قرآن،

بررسی روایات تفسیری در باره زنان ذیل آیات قصص قرآن،

در بخش اول، افراد ممدوح در توقیعات حضرت را بررسی کرده، و در فصول مختلف این بخش، به شرح حال نمایندگان نواب اربعه پرداخته است. وی، در فصل آخر این بخش، علمای مورد وثوق در توقیعات امام زمان (عج) را مورد تحقیق قرار داده است. در بخش دوم، در باره افراد مذموم و آنان که مورد لعن و نفرین حضرت حجت (عج) قرار گرفته اند، و نیز افکار گمراه کننده و ادعای کذبشان، پژوهش کرده، و توقیعاتی را که در این زمینه صادر شده ذکر کرده است.

۱۱۰. بررسی روایات تفسیری امام صادق علیه السلام در جزء ششم قرآن، عباسعلی قربانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر سید رضا مؤدب، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی قجری، ۱۳۸۱، ۲۳۴ص. نگارنده رساله، احادیث تفسیری امام صادق علیه السلام، را در ذیل آیات جزء ششم قرآن مجید، از تفاسیر روایی شیعه جمع آوری و از منابع اصلی، مصدربیابی و استدراک کرده و تمامی احادیث نقل شده را، مورد بررسی سندی و دلالی قرار داده و در پایان، شرح حال رجال آن را در فصلی جداگانه آورده است. وی، با توجه به اهمیتی که روایات تفسیری، در فهم قرآن مجید دارند، تتبع خود را در این احادیث در، سه فصل ارائه نموده است: در فصل اول، اشاره ای به اهمیتی و ضرورت بحث نموده و سپس یک تعریف کلی از تفسیر روایی بیان کرده است. وی گزارشی از روش و پیشینه تحقیق خود را بازگو کرده و سپس، به بررسی اصطلاحات در این زمینه پرداخته است. در فصل دوم، به بررسی احادیث و بحث سندی و دلالی آنها در سوره نساء، از آیه ۱۴۸ تا ۱۷۶، و سوره مائده، از آیه ۱ تا ۹ پرداخته است و در نهایت، یک جمع بندی از روایات، از نظر تعداد و اعتبار آنها ارائه نموده است. شرح حال رجال احادیث در ذیل این آیات که حدود ۳۵۱ نفر می شوند در فصل پایانی، با استناد به کتب رجالی نقل کرده است.

۱۱۱. بررسی روایات تفسیری در باره زنان ذیل آیات قصص قرآن، اعظم فرجامی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تربیت معلم، استاد راهنما: دکتر فاطمه السادات تهامی، استاد مشاور: دکتر مریم ایمانی خوشخو، ۱۳۸۴، ۱۹۴ص.

بررسی روش های تعلیم و تربیت از دیدگاه امام صادق علیه السلام ،

در این پژوهش ، روایات تفسیری در خصوص یازده زن که قرآن ضمن بیان سرگذشت پیامبران و اقوام گذشته از آنها یاد کرده بررسی شده است ، تا تفاوت نگاه قرآن و روایات به این زنان مشخص شود ، و به این سؤالات پاسخ داده شود که : روایات تفسیری این آیات ، از نظر سند و متن در چه وضعیتی قرار دارند؟ این روایات در کل ، چه نوع دیدگاهی نسبت به زنان و مسائل مربوط به آنها القا می کنند؟ خاستگاه باورهای موجود در این روایات، که آیا با قرآن، عقل و سنت قطعی تطابق دارند؟ نگارنده ، تحقیق خود را جزء تحقیقات بنیادی و نظری محسوب نموده ، و از نظر روش ، جزء تحقیقات تاریخی به حساب آورده است و در چهار بخش سامان داده است : در بخش نخست ، پس از طرح تحقیق ، تعریف روایات تفسیری و قصه قرآنی را بیان نموده است . در بخش دوم ، آیاتی که در باره این زنان است و پس از آن ، روایات مربوط به هر یک از آنان را به تفکیک ذکر ، و پس از نقل هر روایت ، اسناد آن را نیز ارزیابی نموده است . در بخش سوم ، به نقد و بررسی متن روایات پرداخته ، که ابتدا ملاک های نقد متن و پس از آن ، نشانه های ضعف متن را بیان کرده است . در بخش چهارم ، نتایج به دست آمده را گزارش کرده ، و برآیند ارزیابی اسناد را نیز به صورت نمودار و جدول ارائه کرده است .

۱۱۲ . بررسی روش های تعلیم و تربیت از دیدگاه امام صادق علیه السلام ، ابوالفضل صفرپور ، کارشناسی ارشد مدیریت دولتی ، مرکز آموزش مدیریت دولتی استان قم ، استاد راهنما : دکتر حسین خنیفر ، ۱۳۸۲ ، ۱۰۷ ص . نظر امام صادق علیه السلام در باره امر به معروف و نهی از منکر ، به عنوان یک روش تربیتی چیست؟ در باره نقش روش الگویی در تعلیم و تربیت ، امام جعفر صادق علیه السلام چه نظری دارد؟ تکریم شخصیت ، به عنوان یک روش تربیتی از دیدگاه امام صادق علیه السلام چگونه است؟ و بهره گیری از روش تشویق و تنبیه در امر تعلیم و تربیت از دیدگاه امام صادق علیه السلام چگونه است؟ پاسخ این سؤال ها ، مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد ، که در پنج فصل بدانها پرداخته شده است : فصل اول ، به کلیات پژوهش ، از قبیل تاریخچه مطالعاتی ، بیان مسئله ، اهداف تحقیق ، پرسش های تحقیق ، اهمیت تحقیق ، ضرورت تحقیق ، محدودیت تحقیق اختصاص دارد .

بررسی سندی و دلالتی روایات اهل سنت پیرامون زن در قلمرو مسائل اجتماعی،

در فصل دوم، پس از بیان تعاریفی از تعلیم و تربیت، ضرورت و اهمّیت تعلیم و تربیت، و تاریخچه تعلیم و تربیت، به بررسی وضع تعلیم و تربیت در بعضی از تمدن های مهم دوران باستان پرداخته است. در فصل سوم، روش تحقیق را توضیح داده و در چهارمین فصل، ضمن تجزیه و تحلیلی، کلیاتی از روش تعلیم و تربیت و حوزه درسی امام صادق علیه السلام را آورده، و نظر امام علیه السلام را در باره امر به معروف و نهی از منکر، به عنوان یک روش تربیتی و الگو مطرح نموده است. در فصل پنجم، نتیجه گیری بحث و ارائه راه کارهای عملی و پیشنهادهایی را در زمینه تحقیق در این موضوع ارائه نموده است.

۱۱۳. بررسی سندی و دلالتی روایات اهل سنت پیرامون زن در قلمرو مسائل اجتماعی، زینت جلالی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر سید رضا مؤدب، استاد مشاور: حجه الاسلام علی احمد ناصح، ۱۳۷۸، ۳۱۹ ص. موقعیت اجتماعی زن از دیدگاه اهل سنت، از دو منظر مثبت و منفی، موضوع این پژوهش است. نگارنده، در پنج فصل بدان پرداخته است: در فصل اول پایان نامه، کلیات تحقیق، و اطلاعات آماری در زمینه میزان کاربرد الفاظ مربوط به زن از قبیل «المراه»، «الامراه»، «النساء» و... در قرآن و کتب حدیث معتبر اهل سنت و شیعه را تبیین نموده است. فصل دوم را به سیر تدوین حدیث و اهمّیت آن، دلیل حجیت حدیث، منع تدوین حدیث در عهد ابوبکر و عمر، تاریخ پیدایش صحاح سته، اطلاعاتی در باره مؤلفان کتب اهل سنت، عوامل ضعف احادیث صحیحین، و نیز اصطلاحات حدیثی اختصاص داده است. در فصل سوم، به دیدگاه اهل تسنن در مورد منزلت شایسته زن در روایات، و تعداد روایاتی که در هر عنوان به کار رفته پرداخته است. در فصل چهارم، دیدگاه اهل تسنن را در روایات مربوط به نقصان شخصیت زن مورد بررسی قرار داده است. وی، پس از ذکر روایت یا روایات در هر عنوان، بررسی سندی و دلالتی آنها را انجام داده، و ضعف آنها را بیان کرده است. در فصل پنجم، دیدگاه اهل تسنن را در روایات مربوط به مذمت و نکوهش زن مورد

بررسی سندی ودلالی روایات شیعه در مورد زن،

تفحص قرار داده ، و پس از ذکر روایت یا روایاتی در هر عنوان ، ابتدا ترجمه آنها را مطرح کرده و سپس بررسی سندی و دلالتی آنها را بررسی کرده ، و ضعف رجال سند با استفاده از کتب رجالی معتبر اهل سنت ، یا دلالت آنها را تبیین نموده است .

۱۱۴ . بررسی سندی و دلالتی روایات شیعه در مورد زن ، سیما علیپور ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه قم ، استاد راهنما : دکتر محمد تقی دیاری ، استاد مشاور : فتحیه فتاحی زاده ، ۱۳۷۹ ، ۱۸۸ ص . معرفی چهره واقعی زنان با استفاده از احادیث مربوط ، و مطابقت این احادیث با آیات قرآن و سیره معصوم علیهم السلام ، نقد و بررسی سند و محتوای احادیثی که در ذم زن در کتب روایی وجود دارد ، مشخص کردن مهم ترین وظیفه زن در نظام خلقت ، با توجه به روایات و آیات قرآن ، روشن نمودن دیدگاه پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام در مورد فعالیت های اجتماعی زن ، و آداب و حدود این فعالیت ها ، از جمله اهداف نگارنده است . این رساله ، دارای مقدمه و دو فصل است : در مقدمه آن ، تعریف موضوع ، بیان اهمیت موضوع ، هدف های تحقیق ، سؤالات تحقیق ، روش تحقیق ، پیشینه تاریخی موضوع و منابع آن بیان شده است . در فصل اول ، روایاتی که در کتب معتبر شیعه در مورد شخصیت زن وجود دارد ، و به گونه ای مدح یا ذم زن را می رساند نقل نموده ، و از حیث سند و دلالت مورد بررسی قرار داده است . کیفیت پیدایش زن با توجه به روایات شیعه و آیات قرآن ، نقد و بررسی نقصان وجودی زنان در روایات ، بررسی سندی روایات دال بر ذم زن از حیث سند و دلالت ، و بررسی سندی و محتوایی روایات دال بر مدح زن ، از مطالب این فصل است . در فصل دوم که مشتمل بر پنج بخش است مطالب دیگری عنوان نموده که عبارت اند از : نظر بعضی از اندیشمندان مسلمان در مورد فعالیت های اجتماعی زن و حدود آن ، اصل جواز فعالیت های اجتماعی زنان با توجه به آیات قرآن و روایات ، تبیین انگیزه های مشارکت اجتماعی ؛ آداب مشارکت اجتماعی زنان ، بررسی روایات دال بر عدم جواز فعالیت های اجتماعی زنان از حیث سند .

بررسی سیر اربعین نگاری و جایگاه «اربعین» امام خمینی رحمه الله در میان کتب اربعین،

بررسی شخصیت آسیه علیهاالسلام در قرآن و حدیث،

۱۱۵. بررسی سیر اربعین نگاری و جایگاه «اربعین» امام خمینی رحمه الله در میان کتب اربعین، سید مصطفی احمدزاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۷، ۱۶۶ ص. نگارنده، رساله خود را از چهار بخش تشکیل داده است: در بخش اول، راز و رمز اعداد در میان ادیان مختلف، عدد چهل و جایگاه و موقعیت آن در دین اسلام، تجزیه و تحلیل سندی روایت اربعین، و دسته بندی کتب اربعین را بررسی نموده، و جهت بررسی های آماری، جدول هایی را درج کرده است. در بخش دوم، کتب خطی اربعین را، از سال ۱۸۱ ق تا ۱۳۹۵ ق، به همراه مشخصات نسخه شناسی آنها فهرست نموده، و کتب اربعینی که تاریخ و مؤلف آنها نامعلوم است، در قسمت های جداگانه مشخص کرده است. در بخش سوم، کتب چاپی اربعین، از سال ۳۰۳ ق تا سال ۱۴۱۷ ق، بر اساس نگارش و یا درگذشت مؤلف را منظم نموده، و در پایان، کتب چاپی بدون تاریخ را در قسمت جداگانه ای آورده است. در بخش چهارم، کتاب اربعین امام خمینی رحمه الله را، از جنبه های مختلف ساختاری و محتوایی، مورد بررسی قرار داده و جایگاه آن را در میان کتب اربعین تبیین کرده است. وی، یکی از بارزترین ویژگی های این کتاب را، ایراد بحث های اصطلاحی و تعاریف علمی پیرامون تعبیرات و اصطلاحات احادیث می داند. از ویژگی های دیگر اربعین امام، از دید نگارنده، جامع بودن آن و شامل بودنش در ابواب و عناوین مختلف اخلاقی، تربیتی، عرفانی، حکمی و فلسفی است.

۱۱۶. بررسی شخصیت آسیه علیهاالسلام در قرآن و حدیث، سکینه مولائی چلقائی، کارشناسی علوم قرآنی، دانشکده علوم قرآنی قم، استاد راهنما: دکتر محمود سرمدی، ۱۳۸۲، ۸۹ ص. بررسی شرح حال، القاب و ملیت آسیه و چگونگی ایمان آوردن او به نبوت موسی علیه السلام، بیان تفسیری آیاتی که در قرآن، در باره اوست و بررسی احادیث و روایاتی که از ائمه علیهم السلام در مورد این بانو وارد شده است، اهداف نگارنده، در این تحقیق است که در دو فصل

بررسی شخصیت امیر المؤمنین علیه السلام در آئینه وحی ،

رساله ، نوشته شده : در فصل اول ، به بیان اصل مسئله ، ضرورت و اهداف تحقیق ، تعریف واژه ها و مفاهیم ، پیشینه و ادبیات تحقیق و روش کار پرداخته شده است . در بخش اول از فصل دوم ، پس از بیان شرح حال آسیه و نَسَب وی ، شیوه های تبلیغی آسیه ، نحوه ایمان آسیه به نبوت موسی علیه السلام ، کیفیت شهادت این بانو و آثار آن مطرح شده است . در بخش دوم ، با عنوان آسیه در قرآن ، نگارنده به بررسی شخصیت ایشان در قرآن ، با توجه به آیات و با بهره گیری از کتاب های تفسیری پرداخته است . در سومین بخش ، با عنوان آسیه علیها السلام در احادیث ، روایات مربوط به ایشان بررسی شده و در پایان ، نتیجه گیری کلی بحث آمده است .

۱۱۷ . بررسی شخصیت امیر المؤمنین علیه السلام در آئینه وحی ، رسول سلیمانفام ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی اراک ، استاد راهنما : حجه الاسلام علی محمد دهقانی ، استاد مشاور : حجه الاسلام دکتر محمد رضا آشتیانی ، ۱۳۷۴ ، ۱۸۲ ص . در این تحقیق ، سعی شده که مقام و منزلت امیرمؤمنان ، از نظر بطن و ظهر قرآن مجید بررسی شود . تبیین اتحاد نفسانی حضرت علی علیه السلام با رسول خدا صلی الله علیه و آله ، و ارائه آیاتی که نشانگر پیروی علی علیه السلام از رسول خداست و آنچه که در کلام وحی ، مناقب و فضائل علی علیه السلام را نشان می دهد ، با استفاده از کتاب های فریقین در این رساله بررسی شده است . مطالب رساله ، در پنج فصل ارائه گردیده : فصل اول ، شامل عناوینی از این قبیل است : تاریخچه مطالعاتی ، بیان مسئله ، اهداف مطالعاتی و تعریف اصطلاحات . در فصل دوم ، نگارنده مروری بر متون مطالعاتی در این موضوع دارد که در آن ، منابع مورد استفاده را معرفی می کند . فصل سوم ، در باره روش تحقیق ، طرح تحقیق ، فن تحقیق ، طرح تحلیلی و زمان اجرایی این طرح است . فصل چهارم که از دو بخش تشکیل شده عمدتاً مربوط به گردآوری و تحلیل اطلاعات ، در باره موضوع ولایت و خلافت بلافضل امیر مؤمنان علیه السلام است ، که در بخش

اول، آیاتی در این زمینه ذکر کرده و هر کدام را به عنوان یک باب، نام گذاری کرده است. برخی از این باب ها عبارت اند از: باب صراط مستقیم، باب هادی بودن، باب جبل الله و عروه الوثقی، باب انذار، باب شرح صدر، باب نور، باب دعوت، باب حسنه، باب عرض امانت، باب نجم و بخش دوم، مکمل بخش قبل است که در آن نیز آیات دیگری، به همان سبک و سیاق بیان شده و در ذیل تمامی آیات، علاوه بر استفاده از کتب تفسیری، از روایات معصومان علیهم السلام بهره جسته است. فصل پنجم، در مورد استنتاجات به دست آمده از کل مباحث و ادله و پیشنهادهای محقق است.

۱۱۸. بررسی شخصیت جوان از دیدگاه قرآن، حدیث و علم روان شناسی، ثریا سلیمانی فر، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر سید کاظم عسکری، ۱۳۸۱، ۲۵۹ ص. آیا در مورد جوان و جوانی، در قرآن و روایات مطالبی ارائه گردیده است یا نه؟ آیا دوران جوانی، به عنوان یک مرحله از حیات انسان، در قرآن مطرح گردیده است؟ آیا در قرآن و روایات، جوانانی به عنوان الگو معرفی شده اند؟ توصیه هایی که به جوانان شده چیست؟ نگارنده، در پی پاسخ به این پرسش هاست. وی، در این رساله مطالب را در چهار بخش تنظیم نموده است: بخش اول، در بیان مقدمات است که شامل تبیین موضوع، سؤالات تحقیق، بیان فرضیات، اهمیت موضوع و ضرورت بررسی آن، هدف از تحقیق، پیشینه تحقیق، مزیت تحقیق، روش تحقیق و منابع تحقیق است. در بخش دوم، در دو فصل مجزا، یکی از دیدگاه علم روان شناسی و دیگری از دیدگاه قرآن، به شناخت ابعاد وجودی انسان از حیث جسمانی، فکری، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی پرداخته، و مراحل زندگی انسان را بررسی کرده است. در بخش سوم، به شناخت ویژگی ها و اقتضائات حیات نوجوانان و جوانان از دیدگاه علم روان شناسی، به صورت مختصر و مفید پرداخته که، زمینه ساز بررسی موضوع از دیدگاه قرآن و احادیث است. در بخش چهارم، ابتدا ارزش و اهمیت دوران جوانی از دیدگاه قرآن را عنوان کرده،

بررسی شیوه های مناظرات امام صادق علیه السلام و مقایسه آن با مناظرات انبیاء در قرآن کریم،

بررسی شیوه های مناظرات امام صادق علیه السلام و مقایسه آن با مناظرات انبیاء در قرآن کریم،

سپس ویژگی های شخصیتی جوانان از منظر قرآن و حدیث را به طور جامع بررسی نموده ، و راه کارهای دین اسلام در برخورد با جوانان و ساماندهی حیاتشان را ارائه کرده است. همچنین ، به تأثیر محیط در تکوین شخصیت جوان و ضرورت تربیت مناسب با زمان اشاره کرده و در پایان ، سیره عملی و صفات برجسته جوانانی را که در قرآن نام برده شده اند ، آورده است .

۱۱۹ . بررسی شیوه های مناظرات امام صادق علیه السلام و مقایسه آن با مناظرات انبیاء در قرآن کریم ، سیده فاطمه میرصفی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر سید کاظم عسکری ، استاد مشاور : دکتر محمود واعظی ، ۱۳۸۱ ، ص ۳۴۵ . نگارنده ، با توجه به معانی لغوی و اصطلاحی «مناظره» ، بیش از هر چیز ، روش ها ، مناظره ، و قواعد حاکم بر مناظرات انبیا و امام صادق علیه السلام را بررسی و تحلیل نموده است . وی ، رساله خود را در شش بخش تدوین کرده است : در بخش اول ، پس از بحث های مقدماتی و تعریف واژه های کلیدی ، «جدل» و انواع آن در لغت و اصطلاح را بررسی کرده ، و تفاوت آن با واژه های دیگری چون «مراء» و «خصومت» را بیان کرده است . در ادامه ، «مناظره» در لغت و اصطلاح را مورد بررسی و تحلیل قرار داده ، و آداب و آفات این شیوه تبلیغی را بیان نموده است . بخش دوم ، به بیان شیوه های مناظرات انبیا علیهم السلام با توجه به آیات قرآن کریم اختصاص دارد ، که در این جهت ، با توجه به بررسی های انجام شده ، شیوه های مناظرات نُه نبی را در نُه فصل بررسی کرده است . در بخش سوم و چهارم این پایان نامه ، زندگی امام صادق علیه السلام و حرکت های تبلیغی وی در زمینه های فرهنگی ، سیاسی ، اجتماعی و اخلاقی را بررسی نموده است . سپس ، وضعیت فرهنگی جامعه و مکتب های موجود در آن دوره ، به همراه عقاید و فعالیت های آنها ، به طور اجمالی مورد بررسی قرار گرفته است . بخش پنجم ، مربوط به مناظرات امام صادق علیه السلام و روش های مختلف آن حضرت در این شیوه تبلیغی ، با ذکر نمونه هایی از مناظرات است . در بخش ششم (بخش پایانی) ، به مقایسه شیوه های انبیا علیهم السلام و امام صادق علیه السلام در این شیوه تبلیغی پرداخته است . در پایان ، چکیده این رساله به زبان انگلیسی آمده است .

بررسی صحت و اعتبار روایات تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام ،

۱۲۰. بررسی صحت و اعتبار روایات تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام، سیده فاطمه هاشمی، دکتری علوم قرآن و حدیث، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: استاد علی اکبر غفاری، اساتید مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۸۱، ۴۲۶ص. در این پژوهش، نگارنده جایگاه تفسیر مأثور منسوب به امام عسکری علیه السلام را، با توجه به شرایط حاکم بر آن دوران و راه کار آن حضرت در آن شرایط، در شش فصل ارزیابی نموده است. در فصل اول، به معرفی تفسیر مأثور و اعتبار آن پرداخته است. فصل دوم، پنج بخش دارد: میزان اعتبار و ارزش روایات تفسیری، مفهوم و ضوابط صحت و اعتبار روایات تفسیری از دیدگاه امامیه، مزایای تفاسیر مأثور، آسیب شناسی تفاسیر مأثور و ضرورت تنقیح روایات تفسیری منسوب به اهل بیت علیهم السلام. در فصل سوم، به بررسی شرایط حاکم بر عصر امام عسکری علیه السلام و نقش راهبردی آن حضرت پرداخته، شرح حال مختصری از زندگی امام، شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر عصر امام، سیاست فشار خلفای عباسی، سکونت اجباری امام عسکری علیه السلام، سامرا و بازداشت های مکرر، شرایط فرهنگی حاکم بر عصر امام و نقش آن حضرت ارائه داده است. فصل چهارم، به معرفی تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام پرداخته است. معرفی آثار مکتوب منسوب به امام، صحت و سقم این نسبت، نسخ متداول خطی و چاپی تفسیر، شیوه و سبک نگارش آن و پیشینه بررسی ها در باره این تفسیر، در این فصل شرح داده شده است. بررسی سند و طریق صدوق به تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام، بحث نگارنده در فصل پنجم است. در فصل ششم، به تحقیق محتوایی و متنی تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام پرداخته، مواردی از کاستی ها و اشکالات محتوایی تفسیر، مواردی از روایات صحیح و معتبر در تفسیر و نتیجه گیری کلی مباحث را بیان می کند.

بررسی صداقت و سیمای صادقین در قرآن و حدیث،

بررسی عقل و عشق در قرآن و روایات،

۱۲۱. بررسی صداقت و سیمای صادقین در قرآن و حدیث، شکوه چینی فروشان اصفهانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، استاد مشاور: دکتر علی اصغر باستانی، ۱۳۸۰، ۲۱۱ ص. در این نوشتار، آیات شریفه ای را که در باره صداقت و معرفی صادقان است، با تکیه بر روایات معصومان علیهم السلام و با استفاده از کتب مختلف تفسیری، به ویژه تفاسیر شیعه و کتاب های اخلاقی، بررسی نموده، و به معرفی اسوه های صداقت پرداخته است. این نوشتار، شامل هجده فصل است: در فصل اول، مفهوم «صدق» در لغت و اصطلاح و واژه های مشتق آن را توضیح داده است. فصل دوم، در باب اهمیت و ارزش صدق، و فصل سوم در باره مراتب صدق است. فصل چهارم را به دروغ اختصاص داده، و ضمن تعریف و ریشه یابی دروغ، رابطه ایمان و دروغ، آثار دروغ و علاج دروغگویی را بازگو نموده است. تعریف توریه، موارد جواز دروغ، مثال هایی از قرآن در باره توریه، و بررسی حکم موارد جواز دروغ، مطالب فصل پنجم را تشکیل می دهد. در فصل ششم، به بررسی رابطه ایمان و صداقت، رابطه اسلام و ایمان، و تعریف صدق و ایمان و عمل، و ارتباط آنها پرداخته است. در فصل هفتم و هشتم و نهم و دهم، رابطه صداقت با سایر صفات، ویژگی های صادقان، صدیقان در قرآن کریم، و واژه «صدق» در قرآن کریم را توضیح داده است. سپس در فصول بعدی، به ترتیب، رؤیای صادقانه، مصادیق صدق، صداقت انبیا، صداقت اهل بیت علیهم السلام، صداقت صحابه، اثرات دنیوی صدق، و پاداش اخروی صادقان را شرح داده است.

۱۲۲. بررسی عقل و عشق در قرآن و روایات، ندا حریری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۱، ۱۳۵ ص.

بررسی عوامل رخوت در عبادت (نماز) از منظر قرآن و روایات،

پاسخ به چند سؤال، هدف نگارنده در این رساله است: بهترین راه رسیدن به حقیقت چیست؟ آیا باید از نیروی عقل کمک گرفت؟ آیا برترین کمال انسان، درک حقیقت براساس نیروی عقل و آموختن علم و دانش است؟ آیا بین نیروهای درونی انسان تضاد وجود دارد و عقل و احساس، دو نیروی متضاد به شمار می روند؟ این پایان نامه در سه بخش فراهم آمده است: در بخش اول، به بررسی «عقل» از نظر لغوی و اصطلاحی و تفسیری و روایی پرداخته است. در بخش دوم، به بررسی عشق، از جهات مختلف پرداخته است. بخش سوم، راجع به جمع بین عقل و عشق است. در این بخش، بر اساس آیات و روایات، استدلالاتی در زمینه قابلیت جمع این دو مفهوم و رابطه آنها با یکدیگر ارائه نموده، و از نظر سیر تاریخی و اختلاف نظرها، آن را مورد بررسی قرار داده است.

۱۲۳. بررسی عوامل رخوت در عبادت (نماز) از منظر قرآن و روایات، سید مهدی مرتضوی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ناصر رفیعی محمدی، استاد مشاور: دکتر علی نقی فقیهی، ۱۳۸۴، ۲۹۸ص. هدف از انجام این پژوهش، شناسایی و معرفی سلسله عوامل رخوت در عبادت است و نویسنده، با انجام کار میدانی، سعی داشته تا میزان حقیقی بودن این عوامل در ایجاد رخوت بر روی نسل جوان، بالاخص دانش آموزان را مشخص نماید، تا به این سؤالات پاسخ داده باشد که: چه عواملی مایه رخوت و سستی در عبادت برای کودکان و نوجوانان است؟ آیا اصولاً علل و عوامل ذکر شده در روایات، ابتدائاً از دوران بلوغ و تکلیف عبادت، دامنگیر مکلف می گردد، و یا زمینه بروز این مسئله در دوران نوزادی، نونهالی، و نوجوانی به وجود می آید؟ وی، این مهم را در چهار فصل به انجام رسانده است: نخست، پس از بیان مقدمه که شامل کلیات بحث می شود به بحث از مفهوم شناسی لفظ «رخوت» و الفاظ مترادف آن پرداخته است. سپس، در آمدی بر دین و دینداری دارد، و با بررسی مفهوم این واژه، وارد بحث جوانان و زمینه های رخوت شده است. در این قسمت، به عنوان آسیب شناسی، ابتدا علل و عوامل وجود رخوت در جوانان را معرفی کرده و در باره هر کدام، به بحث و بررسی پرداخته که عمده مباحث رساله را تشکیل می دهد.

بررسی فضائل القرآن در روایات فریقین،

در ادامه نیز زمینه های رخوت در عبادت از نگاه امام سجاد علیه السلام را بر شمرده ، و در پایان ، رخوت در آینه آمار را ارائه می دهد .

۱۲۴ . بررسی فضائل القرآن در روایات فریقین ، نسرین زین العابدین ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر مجید معارف ، استاد مشاور : دکتر سید کاظم عسکری ، ۱۳۸۰ ، ۱۵۸ ص . قرآن در متون تفسیری و حدیثی ، از چه موقعیت و ارزشی برخوردار است؟ قرآن نسبت به سایر کتب آسمانی و دیگر کلام های بشری چه فضائلی دارد؟ اینها ، سؤالاتی است که نگارنده در هفت بخش رساله خود ، به پاسخ آنها پرداخته است . وی ، با مراجعه به کتب تفسیری و روایی شیعه و اهل سنت روایاتی که در زمینه فضائل قرآن کریم بودند را استخراج کرده ، و در هفت بخش آنها را بررسی نموده است : بخش اول : کلیاتی در تاریخچه فضائل نویسی ؛ بخش دوم : بررسی فضل قرآن ؛ بخش سوم : بررسی فضائل قرآن در روایات ؛ بخش چهارم : بررسی وضعیت روایات جعلی در حوزه فضائل قرآن ؛ بخش پنجم : بررسی فضائل سوره های قرآن در روایات فریقین ؛ بخش ششم : بررسی فضیلت آیات خاصی از قرآن کریم ؛ بخش هفتم : بررسی روایات معصومان علیهم السلام پیرامون دو موضوع استخاره و ختم قرآن .

۱۲۵ . بررسی فضائل القرآن در روایات فریقین ، نسرین زین العابدین ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین تهران ، استاد راهنما : دکتر مجید معارف ، استاد مشاور : دکتر سید کاظم عسکری ، ۱۳۸۰ ، ۱۵۸ ص . سعی نگارنده ، این بوده که فضائل قرآن را از جهات مختلف بررسی کند . برتری قرآن کریم به لحاظ اعجاز ، جهانی و جاودانی بودن ، به لحاظ آن که خداوند صیانت آن را بر عهده گرفته ، و از جهت روایات پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصومان علیهم السلام ، در این رساله بررسی شده است . وی ، به بررسی کتاب های روایی و تفسیری شیعه و سنی پرداخته ، و روایات مربوط به

بررسی قلمرو دین از دیدگاه قرآن و حدیث،

فضائل قرآن را که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام رسیده استخراج نموده ، و در هفت بخش به شرح آنها پرداخته است : بخش اول ، کلیاتی در تاریخچه فضائل نویسی ؛ بخش دوم ، بررسی فضل قرآن ؛ بخش سوم ، بررسی فضائل قرآن در روایات ؛ بخش چهارم بررسی وضعیت روایات جعلی در حوزه قرآن ؛ بخش پنجم ، بررسی فضائل سوره های قرآن در روایات فریقین ؛ بخش ششم ، بررسی فضیلت آیات خاصی از قرآن کریم ؛ و بخش هفتم شامل بررسی روایات معصومان علیهم السلام پیرامون دو موضوع استخاره و ختم قرآن است.

۱۲۶ . بررسی قلمرو دین از دیدگاه قرآن و حدیث ، منصوره کاظم پور مقدم ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین تهران ، استاد راهنما : دکتر مجید معارف ، استاد مشاور : دکتر سید محسن میر باقری ، ۱۳۸۱ ، ۱۵۲ ص . نگارنده در این تحقیق که با هدف نگاهی کلی به دین و شناخت اصول و ابعاد آن به نگارش در آمده سعی دارد که ویژگی ها و قلمرو دین حق را ، به عنوان تنها ضامن سعادت ، بررسی کند و به روابط منظم و منسجم هر یک از این ابعاد پردازد . وی بر اساس اهداف خود ، در بخش اول ، ضمن ارائه تعریف جامع و نسبتاً کامل پیرامون لغت «دین حق» ، به بررسی اصطلاحی آن پرداخته ، و ضمن آن ، رابطه هر یک از مبانی دینی با یکدیگر را بررسی کرده است . در بخش دوم ، ابتدا به بررسی مهم ترین ارکان دین ، یعنی اصول و ابعاد دین حق پرداخته ، و اهمیت هر یک از این اصول سه گانه را تشریح کرده است . به علاوه ، در کنار طرح این مسائل ، به رابطه دین با دنیا ، اخلاق ، آزادی ، حکومت و آخرت توجه نموده است . در بخش سوم ، به تشریح برخی شبهات معاصران در باره اصالت و کارکرد دین پرداخته است . از آنجا که در دوران معاصر ، اندیشه تکثرگرایی در علوم انسانی ، به حوزه مسائل دینی نیز سرایت نموده است ، و از طرفی بسیاری از مباحث اصولی و پایه ای دینی مورد تردید و تشکیک واقع شده و از آنها برداشت های مختلف و گاه متضاد می گردد ، به موضوع پلورالیسم توجه ویژه ای نموده است .

بررسی کیفیت و چگونگی معاد جسمانی از دیدگاه عقل و نقل،

بررسی لهو و لعب و مصادیق آن در قرآن و حدیث،

بررسی مباحث علوم قرآنی و تفسیری از دیدگاه علامه مجلسی رحمه الله (با تأکید بر «بحار الأنوار»)،

۱۲۷. بررسی کیفیت و چگونگی معاد جسمانی از دیدگاه عقل و نقل، منیرالسادات حسینی مجرد حسین آبادی، کارشناسی ارشد فلسفه و حکمت اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۴، ۱۸۳ ص. این رساله، پنج بخش دارد. بخش اول، بررسی تاریخی معاد و جایگاه آن در بین اقوام مختلف و نحوه برداشت این اقوام از معاد است. بخش دوم، شواهد نقلی (قرآنی و حدیثی) معاد، به شیوه جدولی، و ترجمه آیات و نکات تفسیری آیه ها را در بر گرفته است. بخش سوم، شامل دیدگاه فلاسفه و متکلمان، در باره معاد است. در بخش چهارم، بررسی تطبیقی به انجام رسیده است. در بخش پنجم، به نتیجه گیری پرداخته شده است.

۱۲۸. بررسی لهو و لعب و مصادیق آن در قرآن و حدیث، مهدیه خادم مشگانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پورفر، ۱۳۸۲، ۳۶۸ ص. این رساله، با بررسی آیات قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم السلام، مفهوم و ماهیت لهو و لعب، مصادیق و نمونه ها، عوامل گرایش به آن، و آثار پرداختن به آن را تبیین نموده، و راه کارهایی برای دور ماندن از این امور ارائه می نماید. پرسش مطرح در این باب این است که دیدگاه اسلام نسبت به تفریح، سرگرمی و شادی چیست؟ و حد و حدود پرداختن به این امور چیست؟ تمایل به امور لهوی و لعبی چه ثمرات و نتایجی در بردارد؟ عوامل بازدارنده از پرداختن به لغو و لهو و لهب کدامند؟ و قرآن و روایات چه راه هایی را برای پیشگیری و اجتناب از امور لغو و لهو و لعب ارائه نموده اند؟ [معرفی کوتاه شش بخش رساله الزامی است]

۱۲۹. بررسی مباحث علوم قرآنی و تفسیری از دیدگاه علامه مجلسی رحمه الله (با تأکید بر «بحار الأنوار»)، محمد گل زاده آرانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده

بررسی مشارکت و اشتغال زنان از دیدگاه قرآن و حدیث،

اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: حجه الاسلام مهدی مهریزی، ۱۳۸۳، ۲۳۱ ص. هدف اصلی نگارنده، گردآوری آرای علوم قرآنی علامه مجلسی، از اثر او بحار الأنوار است. در این رساله، دسته بندی و نقد و تبیین این آرا نیز انجام شده، و در تبیین نظرات علامه در موارد زیادی به سایر آثار وی مراجعه نموده است. مطالب این پایان نامه، در سه بخش تنظیم شده است: بخش اول، چند بحث کوتاه و مقدماتی، در باب تعریف موضوع و پیشینه آن است. بخش دوم، شامل یازده فصل، به بررسی دیدگاه علامه در مباحث علوم قرآن است. وحی، اسباب النزول، کاتبان وحی، جمع و تدوین قرآن، عزائم السور، حروف مقطعه، محکم و متشابه، ناسخ و منسوخ، اعجاز قرآن و تحریف، از عناوین این فصول است. در بخش سوم، به بررسی مباحث تفسیری از دیدگاه علامه مجلسی رحمه الله پرداخته است. مسائلی از قبیل روش تفسیری، حزب قرآن، تفسیر آیات الاحکام، تفسیر به رأی، و ظاهر و باطن، در این بخش مطرح شده است.

۱۳۰. بررسی مشارکت و اشتغال زنان از دیدگاه قرآن و حدیث، زهرا تهرانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر علی اصغر باستانی، ۱۳۸۰، ۲۴۵ ص. در این پژوهش، نگارنده بر آن است که مسئله اشتغال و مشارکت اجتماعی زنان را، با مراجعه به منابع اصلی، یعنی قرآن و حدیث بررسی کند. به این ترتیب، در فصل اول ابتدا آیات و احادیثی را که به طور مستقیم یا غیر مستقیم، با موضوع مورد پژوهش مرتبط بوده اند انتخاب کرده، و سپس با نگرشی دقیق، مشارکت زنان از دیدگاه عقل را بررسی نموده، و بر اساس ملازمه بین عقل و شرع، زن را نیرویی فعال و نیمی از جامعه انسانی به شمار آورده است. در فصل دوم، اشتغال و مشارکت زنان را در عرصه های سیاسی و نظامی و اجتماعی و فرهنگی مورد تفحص قرار داده، و شواهد بسیاری از دوران رسالت و امامت را به عنوان تأیید اسلام آورده است. فصل سوم را به اشتغال اقتصادی زنان در عصر رسالت و امامت اختصاص داده، و با

بررسی مفهوم ذکر از دیدگاه وحی،

ارائه فهرستی از مشاغل سده نخست و اوایل سده دوم، این موضوع را تأیید نموده است. در فصل چهارم، آداب حضور زنان در اجتماع می پردازد. در فصل پنجم، به بررسی مشاغلی که شبهه هایی به آنها وارد شده، و از اهمّیت و حساسیت ویژه برخوردارند، مثل قضاوت، ریاست حکومت و مرجعیت پرداخته است.

۱۳۱. بررسی مفهوم ذکر از دیدگاه وحی، منصوره تربتی مقدم محمّد آباد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشکده تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمّد علی لسانی فشارکی، ۱۳۷۳، ۲۰۴ ص. هدف محقق از این پایان نامه، بازشناسی دقیق ذکر، ابعاد و آثار و مراتب آن است. برای این منظور، وی با توزیع پانصد پرسش نامه، در میان فرهنگیان شیعه و سنّی شهرستان تربت جام، به پاسخ های گویا و نمودارهای روشنی از مسئله رسیده که در فصل ششم، آنها را تجزیه و تحلیل کرده است. این پایان نامه در یک مقدمه و شش فصل ترتیب یافته است: نویسنده، در مقدمه، طرح کلی بحث را بیان کرده و یکی از مقاصد و مطالب صحیفه الهیه را، دعوت به ذکر دانسته است. سپس، فرضیاتی را که در باره ذکر، به ذهن خطور می کند بیان نموده و بعد از آن، اهداف و زمان تحقیق را بیان کرده، و مفاهیم و واژگان ذکر را توضیح داده است. فصل اوّل، از دو بخش تشکیل شده و در آن، تعریف لغوی و اصطلاحی «ذکر» و بررسی ریشه ای این کلمه و بیان آرای اندیشمندان اسلامی در این بحث آمده است. فصل دوم، در چهار بخش تنظیم شده است. نویسنده، در بخش نخست، به عوامل و انگیزه های یاد خدا، در بخش دوم به موانع یاد خدا، در بخش سوم به اوقات ذکر خدا و در بخش چهارم به آداب ذکر از دیدگاه امام خمینی رحمه الله پرداخته است. وی، در فصل سوم با عنوان «ذکر خدا، روح و فلسفه همه عبادات» ، سه عبادت را مطرح نموده و در بخش های جداگانه، آیات مربوط را با این عناوین: «نتیجه نماز، یاد خداست»، «روح و فلسفه حج، ذکر الله است»، «حلیت ذبح در گرو ذکر اسم الله است»، بررسی کرده است. فصل چهارم، به حقیقت ذکر و ذاکران مربوط می شود. مراتب ذکر و ذاکران، ذکر لفظی،

بررسی مفهوم غفلت از دیدگاه قرآن و حدیث،

ذکر معنوی و ذکر قلبی، مقامات و درجات ذاکران، ویژگی های ذاکران، حقیقت و فضیلت یاد خدا، از عناوین این فصل است. فصل پنجم، در باره آثار ذکر در زندگی انسان است، این فصل، دو بخش دارد که نویسنده، در آنها، با استناد به آیات قرآن، آثار و برکات ذکر خدا و عواقب و آفات غفلت از یاد خدا را بررسی کرده است. فصل ششم، نگاهی به برداشت مسلمانان عصر حاضر از ذکر و ذاکران است. این فصل از پایان نامه با استفاده از پرسش نامه و انجام مصاحبه و بررسی و تحلیل پرسش نامه ها تدوین شده و با استفاده از نمودار، نتایج به دست آمده را منعکس نموده است.

۱۳۲. بررسی مفهوم غفلت از دیدگاه قرآن و حدیث، زیبا جهازی بغدادآبادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، استاد راهنما: دکتر محمد علی لسانی فشارکی، استاد مشاور: دکتر محمد حسن برهانی فر، ۱۳۸۰، ۲۹۲ ص. در این رساله، نگارنده با بهره گیری از آیات قرآن و تفاسیر و روایات و کتب اخلاقی، که بیانگر غفلت و غافلان هستند، به بررسی ابعاد مختلف این موضوع پرداخته است. وی، تحقیق خود را در پنج بخش، با فصول متعدد بررسی نموده است: در بخش اول، به بررسی کلی در باره غفلت پرداخته، که شامل سه فصل است: در فصل اول، تعریف لغوی و اصطلاحی «غفلت» را ذکر نموده، و در فصل دوم، به بیان مفهوم آن در قرآن کریم پرداخته، که حاوی شرح جدول آیات غفلت و مشتقات آن است، و در فصل سوم، زمینه بیان غفلت در احادیث را مورد توجه قرار داده است. در بخش دوم، با عنوان «ماهیت و مراتب و انواع غفلت»، هر کدام از این عناوین را در فصلی جداگانه بررسی کرده است. غفلت در اصطلاح علم اخلاق و عرفان و تشابه و تفاوت آن با نسیان، و انواع غفلت که شامل غفلت از خدا، قرآن، معاد، نفس، فرصت ها و دشمن است از بحث های این بخش است. بخش سوم، در باره زمینه های غفلت، مشتمل بر سه فصل است: در فصل اول، زمینه های درونی و عقیدتی آن، که عبارت اند از: ادعای دانایی بیشتر از خداوند و امید نداشتن به لقای او، توجه به دنیا در عین بی ارزش بودن آن، و ساعات غفلت و نقش عادت در ایجاد آن را بیان کرده است. در فصل دوم، به زمینه های بیرونی و اخلاقی و اجتماعی غفلت پرداخته، که مهم ترین

بررسی مفهوم یقین و مفاهیم مرتبط با آن در قرآن و روایات،

آنها پیمان شکنی در برابر خالق و بهانه گیری است. فصل سوم، به عواملی که علاوه بر زمینه های قبلی باعث بروز غفلت می شوند، پرداخته است که اهم آنها توجه به دنیا است که منشأ ضلالت است. چهارمین بخش نیز اختصاص به پیامدهای غفلت دارد: پیامدهای دنیوی، پیامدهای اخروی و برخی از نمونه های قرآنی این پیامدها. در آخرین بخش، شیوه های پیشگیری از غفلت و روش های درمان آن آمده و ضمن بر شمرده شدن شیوه های پیشگیری، به روش های درمان غفلت نیز عنایت گردیده و در پایان، مهم ترین عامل مشترک پیشگیری و درمان غفلت را که ذکر خداست، بررسی نموده است.

۱۳۳. بررسی مفهوم یقین و مفاهیم مرتبط با آن در قرآن و روایات، سید محمد صادق حسینی سرشت، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر امیر جودوی، استاد مشاور: دکتر محمّد رضا شاهرودی، ۱۳۸۵، ۱۱۳ ص. مفهوم یقین از دیدگاه قرآن و روایات چیست؟ مفاهیم مرتبط با یقین کدام اند؟ موانع پیدایش یقین از دیدگاه قرآن و روایات کدام اند؟ عوامل پدید آورنده یقین از دیدگاه قرآن و روایات چیست؟ الگوهای یقین از دیدگاه قرآن و روایات چه کسانی هستند؟ رهاوردهای یقین از دیدگاه قرآن و روایات چیست؟ این رساله، در پی پاسخ به این پرسش هاست. رساله، پنج فصل دارد: در فصل اول، کلیات بحث را مطرح کرده که عبارت اند از: طرح مسئله، اهداف، اهمّیت و ضرورت، پیشینه، فرضیات و روش تحقیق. فصل دوم را به آشنایی با مفاهیم اختصاص داده، و مفاهیم یقین و مفاهیم مرتبط با آن را توضیح می دهد. فصل سوم، در باب موانع پیدایش، عوامل پدید آورنده و رهاوردهای یقین است، که در چهار بخش آن را توضیح می دهد. در فصل چهارم، به بررسی دیدگاه برخی از اندیشمندان مسلمان درباره یقین پرداخته است. در فصل پنجم، ضمن جمع بندی و نتیجه گیری، مروری بر فصول دارد و نتایج،

بررسی مورد صدور احادیث کتاب «کافی»

بررسی نقش غلات در جعل حدیث،

کاربردها، و مشکلات تحقیق و پیشنهادهای خود را ارائه نموده است .

۱۳۴. بررسی مورد صدور احادیث کتاب «کافی»، محمد جعفر شهروزی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه رازی، استاد راهنما: دکتر مهرداد صفرزاده، استاد مشاور: دکتر سید عادل نادر علی، ۱۳۸۲، ۱۹۰ ص. سؤال‌های اصلی پایان‌نامه اینهاست: دانستن مورد صدور احادیث، در فهم آنها چه نقشی ایفا می‌کند؟ و عدم توجه به مورد صدور احادیث، چه پیامدهایی را به دنبال خواهد داشت؟ آیا همه احادیث، دارای مورد صدور هستند؟ آیا همه مورد صدورها، دارای اعتبار و صحت هستند؟ نگارنده، به این منظور کتاب کافی را که در موضوعات مختلف، دارای احادیث متنوعی است انتخاب کرده، و پس از مراجعه به کتب حدیثی متعدد شیعه و سنی و استفاده از آنها، مطالب را در پنج فصل تنظیم کرده است: فصل اول، شامل کلیات حدیث و فقه الحدیث (درایه الحدیث) و مباحث مربوط به آنهاست. در فصل دوم، معنای اصطلاح «مورد صدور حدیث»، اهمیت شناخت آن، آثار و کتب پیرامون آن، و فایده آن را بیان کرده است. فصل سوم، شامل مباحث مختلف مورد صدور احادیث است. در فصل چهارم، رابطه مورد صدور احادیث با اسباب نزول قرآن را مورد بررسی قرار داده است. در فصل پنجم، پس از معرفی کلینی و کافی، موضوعات مورد صدور احادیث کافی را بررسی کرده است.

۱۳۵. بررسی نقش غلات در جعل حدیث، فروغ طلاکوبی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۸۰، ۲۹۳ ص. اثبات این که غلات، به کلی از مذهب تشیع دور بوده‌اند، بررسی علل و انگیزه‌های جعل حدیث، اهداف و نیت این گروه، و موقعیت این گونه احادیث در کتب موجود، مطالب بررسی شده در این پایان‌نامه است.

بررسی نقش و جایگاه امام علی بن محمد الهادی علیه السلام در حدیث شیعه،

بخش اول، شامل کلیات و تعاریف مسئله، از دیدگاه لغت و اصطلاح و نظرات مفسران است. بررسی موضوع، در روایات و از نظر دیدگاه کلامی و رجالی شیعه و سنی، سابقه تاریخی غلات، انگیزه های غلو و نگاهی به بررسی عقاید غلات، از دیگر مطالب این بخش است. بخش دوم، با عنوان «جعل حدیث در کارنامه غلات»، سه فصل دارد و برخی از مطالب آن چنین است: گزارشی پیرامون جعل حدیث در اسلام، معنای لغوی و اصطلاحی «جعل»، حدیث موضوع، تاریخ جعل در حدیث از دیدگاه های مختلف، علل جعل حدیث، نقش غلات در مسیر جعل حدیث، کیفیت حدیث سازی، اهداف غلات در این زمینه، موضع گیری ائمه اطهار علیهم السلام در برابر غلات، ذکر نام غالیان مشهور، محورهای جعل حدیث از جانب غلات، نمونه هایی از جعلیات غلات در محور معاد و بحث غلو در صفات و فضائل. نگارنده، در خاتمه، ضمن بررسی موقعیت روایات غلات در کتب موجود، معیارهای تشخیص احادیث موضوع، در حوزه کلام و قرآن را، با یک نتیجه گیری کلی از بحث ها، بیان کرده است.

۱۳۶. بررسی نقش و جایگاه امام علی بن محمد الهادی علیه السلام در حدیث شیعه، کبری رضوانی رباط ترکی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر سید محمد رضوی، ۱۳۸۳، ۱۴۳ ص. بررسی فعالیت های علمی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی امام علی بن محمد الهادی علیه السلام، نشان دادن نقش حضرت در حفظ میراث شیعه و غنی ساختن آن با آثار روایی خود هدف نگارنده این پایان نامه را تشکیل می دهد. وی، رساله را در چهار بخش و یازده فصل تدوین نموده است: بخش اول را به تاریخ زندگی امام دهم، از ولادت تا شهادت اختصاص داده است. در بخش دوم، اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دوران امام هادی علیه السلام را بررسی نموده است. در بخش سوم، گوشه هایی از فعالیت های امام هادی علیه السلام را مطرح کرده است.

بررسی و استخراج مصادر روایات وارده در فضائل علی علیه السلام در تفسیر «درّ المنثور»

بررسی و تحلیل حب الهی در آیات و روایات،

در بخش چهارم، به بهره های شیعه از حدیث امام پرداخته است. در پایان، نتیجه گیری کلی بحث را، با نگاه اجمالی به بخش سوم و چهارم آورده است.

۱۳۷. بررسی و استخراج مصادر روایات وارده در فضائل علی علیه السلام در تفسیر «درّ المنثور»، رؤیا جعفری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر سید کاظم عسکری، ۱۳۸۰، ۳۲۸ ص. نگارنده این رساله، در پی آن بوده که این تفسیر مأثور اهل سنت را، از بُعدی خاص مورد بررسی قرار دهد. وی، بدین ترتیب که تا حد ممکن، آیات وارده در فضائل علی علیه السلام و اهل بیت علیهم السلام را که سیوطی روایتی ذیل آن آورده استقصا کرده، و در مرحله بعد به مصادر اصلی آن ارجاع داده است. پس از این مرحله، به بررسی کتب مرجع و شرح حال مؤلفان ایشان پرداخته است. در این قسمت، معرفی تک تک مؤلفان و کتبشان را که مورد استناد سیوطی است از کتاب های تراجم استخراج و با عنوان فصل چهارم ارائه نموده است. روش وی در این رساله، گردآوری مطالب در کتابخانه ها است؛ بدین ترتیب که کتب مرجع را رؤیت و حدیث را در آن جستجو و سپس آدرس آن را ذیل حدیث در تفسیر الدرّ المنثور قید کرده است. البته در فصل سوم، از اسلوب تحلیل استفاده نموده است.

۱۳۸. بررسی و تحلیل حب الهی در آیات و روایات، فاطمه رسولیان فرد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۳، ۱۸۶ ص. نگارنده، این رساله را در شش بخش فراهم آورده است. بخش اول (کلیات): شامل مقدمه، انگیزه و هدف، پیشینه پژوهش، و بررسی دو کلمه «حب» و «عشق» از نظر لغوی و اصطلاحی است. همچنین، به تعدادی از مترادفات و نیز متضاد واژه «حب» اشاره کرده است. بخش دوم، تحلیل حب و عشق است که به مراتب حب اشاره نموده، و سپس عشق را در یک نگاه کلی به حقیقی، مجازی و باطل تقسیم کرده، تفاوت آنها و این مطلب را که

بررسی و تحلیل خطبه قاصعه و پیوند آن با زمینه های سیاسی اجتماعی کوفه،

بررسی و تحلیل روایات تفسیری امام رضا علیه السلام،

آیا از عشق مجازی می توان به عشق حقیقی رسید، مورد بررسی قرار داده است. بخش سوم، عوامل و موجبات محبت را در دو فصل بیان می کند. اسباب پیدایش محبت و این نکته که تمامی اسباب محبت در ذات خداوند جمع است، از مطالب این دو فصل است. در بخش چهارم، معنای محبت خداوند به بندگان و بندگان به خدا را بیان کرده، و اقوال موافقان و مخالفان این رابطه محبت آمیز را بررسی کرده است. در بخش پنجم، به پاره ای از آثار فردی و اجتماعی محبت بنده به خداوند اشاره می کند. در بخش ششم، پاره ای از موانع و اسباب تضعیف محبت الهی را مورد بررسی قرار دهد.

۱۳۹. بررسی و تحلیل خطبه قاصعه و پیوند آن با زمینه های سیاسی اجتماعی کوفه، محمد هادی ناجی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۵، ۲۴۴ ص. چگونگی وضعیت جامعه کوفه، در روزگار انشای خطبه و ارتباط محتوایی خطبه با جامعه کوفه، مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد. این رساله، از سه فصل تشکیل شده است: در فصل نخست، علاوه بر طرح مقدماتی همچون: روش کار، شیوه تحقیق، پرسش های اصلی و فرضیات اولیه، چشم انداز کلی خطبه قاصعه ارائه شده است. در فصل دوم، شهر کوفه از لحاظ تاریخی بررسی شده و در باره تأسیس و علل تأسیس آن، دلایل حضرت امیر علیه السلام برای انتخاب کوفه به عنوان مرکز خلافت اسلامی، خصایص کوفیان و علل گمراهی آنان، بحث شده است. در فصل سوم، خطبه قاصعه، مطابق با تقسیم محمد عبده، به هفده بخش تقسیم شده و پس از بیان هر بخش، شمای کلی هر قسمت، بررسی مفاهیم واژه های دشوار آن، محتوای هر بخش و نتیجه گیری کلی از آنها ارائه شده است.

۱۴۰. بررسی و تحلیل روایات تفسیری امام رضا علیه السلام، سید جواد رضایی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۳، ۱۳۱ ص.

بررسی و تحلیل معاهدات سیاسی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام در قرآن و حدیث،

شرایط و افکار حاکم بر زمان امام رضا علیه السلام چه بود؟ آیا عقاید و جو سیاسی زمان، در تفسیر آن حضرت مؤثر بوده یا نه؟ آیا به تمام موضوعات قرآن، در تفسیر آن حضرت اشاره شده یا خیر؟ اینها، سؤالاتی است که نگارنده، در رساله خود به پاسخ آنها پرداخته است. آنچه وی در این رساله بدان پرداخته، به طور خلاصه، شامل مباحث ذیل است: ۱. بررسی دوران زندگی امام هشتم علیه السلام، از نظر فرقه های کلامی واقفیه که به امامت حضرت رضا علیه السلام معتقد نبودند، و معتزله که از حمایت خلیفه برخوردار بودند. ۲. معرفی روش تفسیری امام علیه السلام و اجمالی موضوعات مطرح شده در روایات تفسیری ایشان. ۳. بررسی روایات علوم قرآنی، شامل روایات فضایل سوره ها و آیات، محکم و متشابه، نسخ، شأن نزول، حدوث و قدم و ... ۴. بررسی روایات کلامی، در باره توحید و صفات خداوند (علم، قدرت، اراده)، بداء، جبر، تفویض و ... ۵. روایات معرفی کننده اهل بیت علیهم السلام از زبان قرآن. ۶. تبیین آیاتی که شبهه عدم عصمت انبیای الهی: آدم علیه السلام، یونس علیه السلام، پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله، ابراهیم علیه السلام، و یوسف علیه السلام را در ذهن به وجود می آورد، که روایات امام علیه السلام در این باره به بحث گذاشته شده، عصمت انبیا ثابت می شود.

۱۴۱. بررسی و تحلیل معاهدات سیاسی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام در قرآن و حدیث، مریم السادات محقق، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: دکتر سید مصطفی محقق داماد، ۱۳۷۸، ۳۲۱ ص. پاسخ این پرسش که بیعت، نقش پررنگ خود را در زمینه مشروعیت ایفا می کند یا در زمینه کارآمدی در این رساله بررسی شده است. نگارنده، در سه بخش، این نکات را به اثبات رسانده است: در بخش اول، پس از طرح موضوع، پیشینه، فرضیه، و موانع تحقیق، به بیان کلیات پژوهش، از جمله تعریف مفاهیم و ارائه تعریف معاهده سیاسی پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام و

بررسی و تحلیل مناظرات توحیدی در احادیث رسول اکرم صلی الله علیه و آله ،

سیر تاریخی معاهده پرداخته و در آخر ، مقایسه ای بین عهد و عقد و قرارداد نموده است . در بخش دوم ، در صدد بیان نقش بیعت ، در عصر حضور آن انوار تابناک بوده است . وی ، ضمن واژه شناسی و توضیح نظر علمای معاصر در باب شرعی بودن بیعت ، به سیر تاریخی بیعت در سیره پیامبر صلی الله علیه و آله پرداخته است . وی ، در قسمت دیگر این بخش ، اختلاف بین شیعه و سنی را در مسئله غیبت متذکر می شود ، و ضمن بیان کیفیت بیعت گرفتن پیامبر صلی الله علیه و آله برای علی علیه السلام و همچنین امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام ، به بررسی واژه «بیعت» در قرآن و حدیث و تاریخ پرداخته ، به تناسب بحث ، وارد موضوع برادری یا توأخی شده و نمونه هایی از عقد مؤاخات (برادری) در طول رسالت نبی اکرم صلی الله علیه و آله را توضیح داده و نظریه صرف مؤاخات را در قضیه امیرالمؤمنین علیه السلام نقد کرده است . در بخش سوم ، که در باب معاهدات بین المللی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و آله وائمه علیهم السلام است ، طی چند فصل ، شرایط عمومی این قراردادها ، طبقه بندی قرارداد ، مراحل انعقاد قرارداد ، آثار حقوقی قراردادها ، ضمانت اجرایی قرارداد ، و در نهایت قراردادها در حقوق اسلام را شرح داده است . پایان بخش این رساله نیز ، نمونه هایی از معاهدات بین المللی پیامبر صلی الله علیه و آله است .

۱۴۲ . بررسی و تحلیل مناظرات توحیدی در احادیث رسول اکرم صلی الله علیه و آله ، محمود واعظی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس ، استاد راهنما : حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد ، استاد مشاور : دکتر سید محمد باقر حجتی ، ۱۳۷۵ ، ۲۳۴ ص . در این تحقیق ، نگارنده طی ده فصل ، به صورت کاربردی و عملی ، متون و نصوص مناظرات توحیدی رسول اکرم صلی الله علیه و آله را تحلیل و شیوه شناسی کرده و در این فصل ها ، اهداف رسول اکرم صلی الله علیه و آله در مناظرات ، شیوه های ورود حضرت به بحث ، شیوه های استدلال ، موارد استدلال و صورت های استدلال نبوی و همچنین انواع مناظرات حضرت با دگراندیشان را مورد بحث و بررسی قرار داده است . عنوان این تحقیق ، متأثر از کتاب عبدالله حسن ، مناظرات فی الامامه است ، که متون مناظرات ارزشمند را از زمان نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله تاکنون ، به طور گزینشی ، صرفاً

بررسی و مطالعه چهار اصل مدیریتی

جمع آوری و نقل نموده است. نگارنده، ابتدا با بررسی اجمالی دین و فلسفه پیدایش آن، نقش مهم گفتگوهای بین ادیان را بررسی نموده و در بخش دوم، در پنج فصل، تعریف، ارکان، انواع مشروع و غیر مشروع مناظره را تحقیق کرده، آداب مناظره برهانی را از جهات مختلف و نیز آفات آن را مطالعه نموده است. در بخش سوم، در سه فصل، مراتب توحید و شرک را به تفصیل، به عنوان دو مسئله مهم شرایع آسمانی، همراه با بررسی معیارها و مرز اصلی توحید و شرک ارائه داده است. بخش چهارم، در یازده فصل، با بررسی افکار و فرقه های موجود در عصر بعثت، آغاز نموده، موضوعات مورد بحث به تفکیک، اهداف مناظرات، شیوه های ورود، اخلاق مناظره حضرت، استدلال ها، فنون ویژه نبوی، کیفیت پاسخ ها، نقش امدادهای غیبی و نیز جایگاه مثال در مناظرات نبوی و نتایج مناظرات مختلف آن حضرت را مورد تحقیق و بررسی قرار داده است.

۱۴۳. بررسی و مطالعه چهار اصل مدیریتی (برنامه ریزی، سازماندهی، به کارگماری، هماهنگی) و تطبیق با دیدگاه امام علی علیه السلام و کاربرد آن در برنامه ریزی آموزشی، اشرف السادات حسینی، کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، مرکز آموزش مدیریت دولتی استان قم، استاد راهنما: دکتر حسین خنیفر، ۱۳۸۲، ۱۴۷ ص. هدف نگارنده، پاسخ به این پرسش هاست که: چهار اصل مدیریتی از نظر گاه علمی و روایات، چگونه مورد بررسی قرار گرفته اند؟ آیا می توان به صورت تطبیقی، این اصول را با مبانی دینی، مطالعه موازی کرد؟ نگارنده در طی چهار فصل، این چهار اصل را توضیح داده است: کلیاتی را که در فصل اول آورده عبارت اند از: بیان مسئله اهداف پژوهش، سؤالات تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق، تعاریف عملیاتی، نوع تحقیق، روش تحقیق، ابزار جمع آوری اطلاعات، و شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات. ادبیات و پیشینه پژوهش که نگاهی دارد به تاریخچه برنامه ریزی آموزشی و تعاریفی که از برنامه ریزی شده، اهمیت برنامه ریزی از نظر آیات و روایات، اهمیت برنامه ریزی از نظر حضرت علی علیه السلام، ضرورت برنامه ریزی، فواید و محاسن و هدف و فراگرد

بررسی و نقد روایات تحریف در کتاب «فصل الخطاب»

برنامه ریزی، مراحل برنامه ریزی از نظر بعضی دانشمندان، ارکان پنجگانه در مراحل برنامه ریزی، طبقه بندی برنامه ریزی آموزشی، دیدگاه های متداول در برنامه ریزی. نگارنده، سپس به مناسبت، بحثی را در باره سازماندهی و فروع آن، از قبیل موقعیت کارگزاران در سازمان و کیفیت برخورد آنان با ارباب رجوع و هماهنگی آنان با سازمان و دیگران را از دیدگاه دانشمندان و امام علی علیه السلام مطرح کرده، و در پایان نیز به دلیل رابطه سازماندهی و کارگزاری با رهبری، نگاهی گذرا به رهبری، مقام رهبر، ویژگی های فردی رهبر از منظر آیات و روایات، می کند. فصل سوم شامل این مطالب است: تشریح واژه برنامه ریزی و رابطه آن با سازماندهی، تعریف ملاک اثربخشی در سازمان و خصوصیات مدیران اثربخش، فواید این نظام و در ادامه نیز هدف از این هماهنگی را به وسیله فرد یا گروه توضیح می دهد.

۱۴۴. بررسی و نقد روایات تحریف در کتاب «فصل الخطاب»، محسن بیات، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: ابوالفضل شکوری، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۳، ۲۷۷ ص. کتاب فصل الخطاب فی اثبات تحریف کتاب رب الأرباب، نگاهشته میرزا حسین نوری طبرستانی، معروف به محدث نوری (۱۲۵۴-۱۳۲۰ق) است که با ارائه دوازده دلیل، مدعی رهیافت تحریف از نوع کاستی در قرآن، به دست مخالفان ولایت اهل بیت علیهم السلام شده است. در این رساله، سعی شده است با اثبات بی اعتباری منابع مورد استناد محدث نوری و بررسی میدانی آیات مورد ادعا و یادکرد دیدگاه های بزرگان امامیه، به شبهه تحریف قرآن پاسخ داده شود و کتاب مزبور، مورد نقد قرار گیرد. در فصل نخست این پایان نامه، کتاب فصل الخطاب و منابع آن و انعکاس آن در داخل و خارج مرزها، معرفی، شخصیت محدث نوری از دیدگاه پاره ای از بزرگان و صاحب نظران مورد بحث قرار گرفته، منابع کتاب مورد نقد قرار گرفته، بهره گیری دشمنان شیعه از این کتاب، بیان شده است. در فصل دوم، با بررسی گسترده اسناد روایت تحریف، شخصیت ۳۸ تن از راویان این

بررسی ویژگی های اخلاقی مدیران کارآمد در حکومت اسلامی از دیدگاه «نهج البلاغه»

گونه روایات بویژه شخصیت احمد بن محمد سیاری که عمده روایات تحریف منسوب به اوست از دیدگاه رجالیان مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. مجموع روایات به ۱۰۵۴ می رسد که نگارنده، آن را به هجده دسته تقسیم نموده و هر دسته را در ردیفی از جدول قرار داده است. فصل سوم که حجم زیادی از رساله را در برمی گیرد اختصاص به نقد روایاتی پیدا کرده که در فصل قبل، سندش تجزیه و تحلیل شده، که تعداد این روایات بالغ بر هزار و اندی است. در فصل چهارم، عدم تحریف قرآن از نظرگاه روایات و نیز بزرگان شیعه، مورد بررسی قرار گرفته است. محور در این قسمت، قاعده تعارض و جمع بین احادیث است که در صورت توافق حدیث با قرآن اخذ و در صورت تخالف رد می شود.

۱۴۵. بررسی ویژگی های اخلاقی مدیران کارآمد در حکومت اسلامی از دیدگاه «نهج البلاغه»، فرزانه هاشمیان، کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، مرکز آموزش مدیریت دولتی استان قم، استاد راهنما: دکتر حسین خنیفر، ۱۳۸۱، ۷۶ ص. پاسخ تحلیلی به این سؤال که ویژگی های اخلاقی مدیران کارآمد در حکومت اسلامی از دیدگاه نهج البلاغه کدام اند، هدف نگارنده از پایان نامه است. فصل های چهارگانه این رساله، به این شرح است. در فصل اول که کلیات بحث را در آن مطرح کرده است پس از بیان مطالبی از قبیل اهمیت و ضرورت تحقیق، اهداف تحقیق، سؤالات تحقیق، تعاریف عملیاتی، به طور کلی، مدیریت اسلامی و اخلاق مدیریت در اسلام و حکومت اسلامی را توضیح داده است. در فصل دوم، با عنوان پیشینه تحقیق، اندکی در باره حضرت علی علیه السلام نوشته، و سپس به تعریف از مؤلف نهج البلاغه و انگیزه او از تألیف این کتاب ارزشمند پرداخته، و پس از آن، خصوصیات برجسته و نمونه این کتاب شریف را بازگو نموده است. وی در ادامه، وارد بحث اصلی خود، معرفی مدیران کارآمد از دیدگاه نهج البلاغه، شده و خصوصیات چنین مدیرانی را از کلمات درر بار امام علیه السلام در نهج البلاغه آورده است، که در این قسمت، معیارهای شایستگی در مدیریت اسلامی را مشخص می نماید. وی، فصل سوم را به بیان روش تحقیق خود در رساله و نوع تحقیق اختصاص داده است.

بررسی ویژگی های اخلاقی مدیران و کارگزاران کارآمد در حکومت اسلامی،

در فصل چهارم نیز ضمن یک نتیجه گیری کلی از بحث ها و ارائه پیشنهاد های عملی تحقیق، مروری بر خلاصه بحث های مطرح شده دارد.

۱۴۶. بررسی ویژگی های اخلاقی مدیران و کارگزاران کارآمد در حکومت اسلامی از دیدگاه «نهج البلاغه»، علی اکبر نادری، کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، مرکز آموزش مدیریت دولتی استان قم، استاد راهنما: دکتر سید محمد مقیمی، ۱۳۸۱، ص ۱۱۳. معیارهای شایستگی مدیریت در نهج البلاغه کدام اند؟ مدیران از دیدگاه نهج البلاغه در چه دسته بندی های اخلاقی ای جای می گیرند؟ شیوه های رفتار مدیریتی از دیدگاه امام علی علیه السلام کدام اند؟ زمینه های بروز ناهنجاری های اخلاقی مدیران از دیدگاه امام علی علیه السلام چیست؟ روش های بهبود اخلاق چیست؟ ویژگی های اخلاقی مدیران در جامعه ایران تا چه اندازه با این ویژگی ها مطابقت دارد؟ پاسخ این پرسش ها، در این پایان نامه مورد بررسی قرار گرفته است. نگارنده، در پژوهش خود بدون بخش بندی و فصل، به عنوان مقدمه، سیر تحول مدیریت در طول تاریخ زندگی اجتماعی بشر، سپس با بیان تعریف مسئله یا موضوع بحث، اهمیت و ضرورت و اهداف و سؤالات تحقیق و روش کار تحقیقی خود را توضیح می دهد. یادکرد از مؤلف نهج البلاغه، چرایی و چگونگی تألیف نهج البلاغه، انگیزه تألیف نهج البلاغه، چگونگی تبویب و کمیت نهج البلاغه، وجه نام گذاری و روش های مرور و مطالعه نهج البلاغه از دیگر بحث هایی است که نگارنده، در مقدمه ایراد کرده است. بررسی نظام آموزش در دوران باستان، از قرون وسطی تا اواخر قرن نوزدهم، و نظام آموزش ایران در دوران پیش از اسلام و همچنین دوران اسلامی تا انقلاب مشروطه و سرانجام، نظام نوین مدیریت و تاریخچه تحول آن در ایران، از جمله بحث هایی است که به عنوان پیش گفتار مطرح کرده است. وی، قسمت دیگر پژوهش را به بررسی ویژگی های مدیران در این دوره، بررسی مکتب روابط انسانی و تأثیر آن بر مدیریت آموزشی، نقد نظریه های اقتضایی و تأثیر آن بر مدیریت آموزشی، شناخت و معرفی مدیر موفق و مؤثر، تحلیل وظایف مدیریت آموزشی و مهارت های ویژه آن، تحلیل مبانی نظری و تاریخی مدیریت مشارکتی و مزایای آن، معرفی الگوی مناسب از مدیر کارآمد در نظام اسلامی، ویژگی های خاص مدیران آموزشی و ابعاد برنامه تربیتی آنان اختصاص داده است.

بررسی ویژگی های مدیران فرهنگی از دیدگاه امام علی علیه السلام ،

برزخ از دیدگاه قرآن و روایات،

۱۴۷. بررسی ویژگی های مدیران فرهنگی از دیدگاه امام علی علیه السلام، غلامعلی فلاح، کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، استاد راهنما: دکتر فرامرز سهرابی، استاد مشاور: دکتر مرتضی امین فرد، ۱۳۸۱، ۱۷۴ ص. این رساله، پرسش هایی مطرح می کند: معیارهای کلی برای انتخاب مدیران فرهنگی، از دیدگاه امام علی علیه السلام کدام اند؟ آیا در مکتب امام علیه السلام مبانی، اصول و مفاهیم قابل قبولی برای اثبات نظریه ای مستقل، در باب مدیریت فرهنگی وجود دارد؟ آیا بین نظرات آن حضرت در این مورد و نظرات جدید علمی، همخوانی وجود دارد؟ در فصل اول تحقیق، پس از ارائه مقدمه ای در مورد مدیریت از دیدگاه اسلام و نظریات مدیریتی امام علی علیه السلام، به بیان مسئله، اهمیت و ضرورت تحقیق، هدف تحقیق و سؤال های تحقیق پرداخته است. در فصل دوم، ابتدا زندگی نامه حضرت علی علیه السلام را به طور مختصر بیان نموده، و سپس دیدگاه برخی از دوستان و دشمنان آن حضرت و غیر مسلمانان را در مورد ایشان بیان کرده است. در فصل سوم، روش تحقیق و شیوه گردآوری اطلاعات را بررسی کرده است. در فصل چهارم، به عنوان یافته های تحقیق و تجزیه و تحلیل آنها، دیدگاه های حضرت علی علیه السلام را در مورد چند موضوع، به بحث گذاشته است: معیارهای کلی انتخاب مدیران فرهنگی، اصول مدیریت فرهنگی، ویژگی های شخصیتی و اجتماعی مدیران فرهنگی.

۱۴۸. برزخ از دیدگاه قرآن و روایات، رضوان احمد زاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، استاد راهنما: دکتر ابوالقاسم امامی، استاد مشاور: دکتر ید الله نصیریان، ۱۳۷۵، ۱۷۵ ص. هنگامی که انسان چشم از این دنیا فرو می بندد و طومار زندگی چندین ساله اش در این جهان، با مرگ در هم نوردیده می شود، چه سرنوشتی در انتظار اوست؟ آیا یکباره راهی دیار فنا و نیستی می گردد، یا روز دیگری در کار است و آدمی با مرگ نیست و نابود نمی شود؟ در آن جا چه سرنوشتی دارد؟ نگارنده، جواب این سؤالات را از بیان قرآن و معصومان علیهم السلام، در این تحقیق بیان کرده است.

بکاء و آثار آن از نظر قرآن و سنت،

وی، رساله خود را در پنج فصل و نه بخش نموده است: در فصل اول، به معنای لغوی و اصطلاحی «برزخ» و تدوین اقوال متکلمان و فلاسفه پرداخته، و توضیح داده که برزخ حد فاصل بین مرگ و حیات است. سپس، به بررسی این موضوع پرداخته که معاد، یکی از ارکان جهان بینی اسلام است و مرگ وقتی مفهوم پیدا می کند، که به معاد اعتقاد داشته باشیم. اشاره به اثر تربیتی معاد در روایات اسلامی، بررسی واژه «مرگ» در فرهنگ قرآن، اقرار به حقیقت مرگ و توابع آن، و سخنان امیرمؤمنان علیه السلام در این زمینه، در فصل دوم آمده است. بحث از ویژگی های عالم برزخ، فشار و عذاب قبر و عوامل رفاه، ارواح مؤمنان و کافران و وضع متوسطان در برزخ و بهشت و جهنم، مطالب فصل سوم را تشکیل می دهد. در فصل چهارم که مربوط به آیات است ابتدا به کشف الآیات مراجعه کرده، و آیات مربوط به برزخ را جدا نموده و با کمک تفاسیر شیعه و اهل سنت، نظر هر کدام را در مورد آیات برزخ جویا شده است. سپس، کاوشی در روایات داشته و روایاتی را در باب حیات برزخ و سؤال و جواب و عذاب قبر ارائه نموده است. در آخرین فصل که مربوط به قیامت است نخست به بررسی قیامت پرداخته، و پیدایش حوادث قیامت، نفخ صور، شاهدان روز قیامت، چهره انسان ها در قیامت، و مسائل متنوع در این زمینه را توضیح داده است.

۱۴۹. بکاء و آثار آن از نظر قرآن و سنت، محمد حسین ذاکری، کارشناسی ارشد فقه و معارف اسلامی، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، حجه الاسلام حبیب الله فرح زاد، ۱۳۸۴، ۱۸۹ ص. موضوع تحقیق، بررسی پیرامون واژه «گریه»، با استفاده از آیات و روایات و در پاسخ به این پرسش ها است که: ماهیت گریه چیست؟ انگیزه ریزش اشک چیست؟ سرچشمه اشک کجاست؟ در بخش اول، از کلیات، شامل طرح مسئله، ضرورت آن، و تعاریف موضوع در اصطلاح و لغت بحث کرده و سپس، به پیشینه موضوع و جایگاه آن در مکتب اهل بیت علیهم السلام پرداخته است. در بخش دوم، آثار فردی، دنیوی و اخروی بکاء از لحاظ قرآن و اهل بیت علیهم السلام، و شبهات پیرامون گریه و پاسخ ها را مطرح نموده است.

بندگی و اصناف بندگان در قرآن و روایات،

در بخش سوم که مربوط به آثار اجتماعی گریه است مباحثی چون زمان مناسب، مکان مخصوص مثل عزاداری، گریه در بُعد سیاسی، و ارتباط خالق با مخلوق در گریه را مطرح می‌کند. در بخش چهارم، آثار و کارکردهای گریه، و مباحثی چون معرفت و شناخت حضرت حق، گریه بهترین راه مبارزه با نگرانی و ناامیدی، گریه عامل تهذیب و تزکیه، و مباحثی از این دست را مورد بررسی قرار داده است.

۱۵۰. بندگی و اصناف بندگان در قرآن و روایات، مرجان میر محمد صادقی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پورفر، ۱۳۸۱، ۱۸۴ص. نگارنده، با این سؤال که هدف از آفرینش چیست؟ با توجه به آیات مبارکه «مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» و «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُو لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ» هدف از آفرینش و بعثت انبیا را توضیح داده است. وی رساله اش را در چهار بخش تدوین نموده است: در بخش اول که کلیاتی در باب عبادت است بررسی معانی لغوی و اصطلاحی واژه «عبادت»، مباحثی پیرامون عبادت از قبیل ارکان عبادت، ملاک عبادت، انواع عبادت، صلاحیت های معبود، و انواع معبود را ایراد نموده است. در بخش دیگر، به بررسی حقیقت عبادت می پردازد، که پس از توضیح حقیقت عبادت، و مقام عبودیت و مقام رسالت، به بررسی انگیزه و فلسفه عبادت پرداخته و ضمن برشمردن لوازم و موانع عبادت، راه های تحصیل و ازدیاد عبادت را نیز رقم می زند. بخش سوم را به معرفی اصناف بندگان در قرآن و روایات اختصاص داده، بندگان خداوند در تبار انسیان که شامل معصومان علیهم السلام و بندگان مؤمن می شود، بندگان خداوند در تبار فرشتگان، و ویژگی های ظاهری و باطنی آنان را برمی شمرد و زندگی نامه بندگان خدا در تبار جنیان، معرفی بندگان غیر خدا از جهت عبودیت، و معرفی سرسلسله اینان یعنی شیطان، با برشمردن اهم ویژگی ها و عملکردهای شیطان، و اهم ویژگی های بندگان غیر خدا از جهت عبودیت را نام می برد. بخش چهارم، در باب آثار بندگی و عواقب تخلف از آن است. این آثار عبارت اند از: آثار بندگی در دنیا، آثار بندگی در هنگام مرگ، آثار بندگی در آخرت.

بیماری های قلب و علاج آن از منظر قرآن و حدیث،

پایگاه اطلاعاتی خبره علم رجال،

عواقب تخلف از بندگی خداوند سبحان، عنوان فصل دوم است. این عواقب نیز هم در دنیا و هم در هنگام مرگ و هم در آخرت، توسط نگارنده بررسی شده اند. در پایان نیز نگارنده، ضمن یک نتیجه گیری کلی از بحث، پیشنهادهایی را نیز در این زمینه ارائه می کند.

۱۵۱. بیماری های قلب و علاج آن از منظر قرآن و حدیث، افسانه قارونی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پورفر، ۱۳۸۲، ۱۹۰ ص. پژوهشگر در این رساله، بر آن است تا با استفاده از آیات و روایات، بررسی کند چگونه می توان قلب را از ابتلا به بیماری های مهلک باز داشت، و در صورت ابتلا-بدان، چگونه می توان آن را شناسایی و درمان نمود. وی، رساله خود را در چهار بخش سامان داده است: بخش اول، کلیاتی در باب قلب، به بررسی موارد کاربرد واژه قلب در قرآن و روایات، و تقسیمات و ویژگی های مختلف آن، اختصاص دارد. در بخش دوم، به بررسی بیماری های قلبی اعتقادی پرداخته، که این بیماری ها عبارت اند از: کفر، شرک، نفاق، که در بررسی هر کدام، به وجوه مختلف آن، اقسام، اوصاف، نشانه ها، عواقب و درمان هر یک پرداخته است. بخش سوم را اختصاص به بیماری های قلبی اخلاقی اختصاص داده، که عبارت اند از: بخل، حسد، عجب و تکبر، ریا، حرص و طمع، و غضب، که هر یک از اینها را نیز در فصولی بررسی نموده است. در بخش چهارم، با عنوان بیماری های قلبی لسانی، غیبت، دروغ و سخن چینی را بررسی می کند.

۱۵۲. پایگاه اطلاعاتی خبره علم رجال، بهروز مینایی بیدگلی، کارشناسی ارشد مهندسی کامپیوتر، دانشگاه علم و صنعت ایران، استاد راهنما: دکتر محسن شریفی، استاد مشاور: دکتر محمّد رضا بیک زاده، ۱۳۷۶، ۲۲۵ ص. نگارنده، این گزارش پروژه را در مقدمه و چهار بخش کلی تنظیم نموده است: در مقدمه، دلایل عدم کفایت سامانه های نرم افزاری موجود علم رجال را بررسی کرده

پرتوی از سیمای قرآن در حدیث،

است. سپس، جایگاه علم رجال نسبت به فقه و علوم وابسته دیگر را عرضه می کند. هدف اصلی وی در بخش نخست، بررسی و امکان سنجی کاری فراتر از پایگاه های لفظی و موضوعی، یعنی ایجاد پایگاه دانش و سامانه خبره برای فقه اسلامی است. در بخش های بعد، مراحل ایجاد یکی از زیر مجموعه های مهم سیستم خبره فقه، یعنی پایگاه اطلاعاتی خبره علم رجال را تبیین می نماید. در بخش دوم، برای شناخت قلمرو مسئله، زوایای مختلف علم رجال را، که در صدد مکانیزه کردن آن است، مورد بررسی قرار می دهد، و طبقه بندی های مختلف اطلاعات موجود در کتاب های علم رجال، مراحل تحقیقاتی خبره رجالی در اسناد، و طبقه بندی اطلاعات قابل بازیابی از اسناد و مباحث اصلی علم رجال را مطرح می کند. در بخش سوم که بخش اصلی پروژه را تشکیل می دهد تحلیل نیازمندی های نرم افزاری پایگاه اطلاعاتی خبره علم رجال را مطرح می کند. با توجه به محیط علم رجال، نیازمندی های نرم افزاری پایگاه را مورد بررسی و تحلیل قرار می دهد. در ابتدا، روش های اخذ دانش و نمایش آن در علم رجال را بررسی می کند، و الگوی اطلاعاتی سامانه، کلاس ها و ارتباط آنها با یکدیگر را مورد بررسی قرار می دهد. آن گاه، الگوی پردازش نرم افزار، در هفت قلمرو توضیح داده می شود. در بخش چهارم، مراحل طراحی و اجرای نرم افزار این پایگاه را توضیح می دهد. ابتدا، طراحی واسط کاربر سامانه و سپس، طراحی کلاس های نرم افزار را بیان می کند. در انتها، مرحله اجرای نرم افزار، آزمون آن، و آینده سامانه، مورد اشاره قرار می گیرند.

۱۵۳. پرتوی از سیمای قرآن در حدیث، مرتضی خسروی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: کاظم مدیر شانه چی، ۱۳۶۹، ۱۲۴ ص. مقام و موقعیت قرآن در روایات چگونه بیان شده؟ این روایات چند دسته اند؟ چه توصیه هایی به مردم می کنند؟ اینها سؤال هایی است که محور بحث در این رساله را شامل می شود. این رساله، در پنج فصل فراهم آمده است: در فصل اول که به بیان فضایل قرآن اختصاص یافته مباحثی همچون: برتری قرآن، حرمت قرآن، فضیلت حاملان قرآن، فضیلت نگاه کردن به قرآن، نگهداری و گوش فرادادن به آن آمده است.

پژوهش و تحقیق در مسئله توحید با توجه به دو کتاب

فصل دوم به مسئله شناخت قرآن از دیدگاه روایات، تفسیر، تأویل و دانش‌های بایسته تفسیر، پرداخته است. در فصل سوم، در باره تقسیم بندی قرآن به سوره و آیه و کیفیت نزول سوره‌ها و ترتیب نزول آنها گفتگو شده است. در فصل چهارم، با استناد به دلایلی همچون: حدیث ثقلین، ارجاع به قرآن برای حل مشکلات احادیث، عرضه احادیث به قرآن، و منطبق بودن قرائت ائمه علیهم السلام با مصحف کنونی، عدم تحریف قرآن اثبات شده و با ذکر شبهات مدعیان تحریف، به آنها پاسخ داده شده است. فصل پنجم، به بیان ویژگی‌های قرآن و صفاتی که برای این کتاب برشمرده شده، همچون: هماهنگی و عدم اختلاف، جامعیت، جاودانگی، و اعجاز اختصاص یافته است.

۱۵۴. پژوهش و تحقیق در مسئله توحید با توجه به دو کتاب «توحید» صدوق و «توحید صحیح بخاری»، طاهره مرادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر احمد رضاغایی، ۱۳۸۳، ۱۵۱ ص. نویسنده، این پژوهش را در چهار بخش اصلی ارائه نموده است: بخش اول را به زندگی نامه صدوق و بخاری اختصاص داده است. در بخش دوم، به بررسی مسئله رؤیت در دو مذهب شیعه و اهل سنت پرداخته است. در بخش سوم، مسئله عرش و صفات آن را در دو مذهب بررسی نموده است. در چهارمین بخش، مسئله اسما و صفات خداوند را در دو مذهب، و مسئله بداء را در مذهب شیعه مورد بررسی قرار داده است. آنچه به عنوان نتیجه نقل می‌کند، یک شناخت اجمالی از دو منبع حدیثی مهم، پی بردن به عظمت و مقام علمی شیخ صدوق رحمه الله، نحوه کار ایشان، مقایسه احادیث شیعه که حاوی صدها مطلب در توحید است با سادگی و وجود ضعف‌های بسیار و عدم تناسب احادیث در منبع «صحیح بخاری»، خصوصاً در بخش توحید را در بر دارد. از ویژگی‌های این تحقیق، تکراری نبودن موضوع، و پرداختن به مسائل توحیدی است.

پژوهشی پیرامون اسرائیلیات یا اندیشه های وارداتی یهود در تفسیر قرآن،

پژوهشی پیرامون دنیا از دیدگاه قرآن و روایات،

که از مشکل ترین مباحث است. شکل نگارش، به صورت ساده و همگان پسند است که مورد استفاده همه اقشار قرار می گیرد.

۱۵۵. پژوهشی پیرامون اسرائیلیات یا اندیشه های وارداتی یهود در تفسیر قرآن، محمد تقی دیاری بیدگلی، دکتري علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استادان راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی و دکتر علی مهدی زاده، استادان مشاور: آیه الله سید ابوالفضل میرمحمدی و دکتر آذرتاش آذرنوش، ۱۳۷۷، ۳۰۶ ص. اسرائیلیات، از چه زمانی و با چه انگیزه هایی و به دست چه عناصری پدید آمده و گسترش یافته است؟ آیا اسرائیلیات، فقط در تفاسیر سنی وارد شده یا در تفاسیر شیعی نیز نفوذ کرده است؟ آثار و پیامدهای اسرائیلیات بر اعتقادات و اندیشه های اسلامی چیست؟ دستیابی به پاسخ این پرسش ها، موضوع این تحقیق است. این رساله، شش فصل دارد: نگارنده، نخست به بحث از دانش تفسیر، روش ها و منابع، ویژگی ها و ضعف ها پرداخته، و سپس به بررسی رابطه قرآن با کتاب های آسمانی پیشین اشاره می کند. بحث از اسرائیلیات، پیدایش، زمینه ها و انگیزه ها را در فصل دیگر دنبال می کند. در ادامه، به بحث شناسایی عناصر و چهره های پدیدآورنده اسرائیلیات پرداخته، و در دو مبحث این عناصر را معرفی می کند. نقد و بررسی دلایل پذیرش یا عدم پذیرش روایات اهل کتاب، از دیگر مطالبی است که در سه مبحث: نقد و بررسی ادله قرآنی و روایی، واکنش اهل بیت علیهم السلام در برابر قصه خوانان و روایات اسرائیلی، موضع گیری یاران پیامبر صلی الله علیه و آله و شاگردان اهل بیت علیهم السلام، دنبال نموده است. در پایان نیز به نقد و بررسی اسرائیلیات در تفاسیر (با تأکید بر آرای برخی از مفسران اهل سنت و شیعه) همت گماشته است.

۱۵۶. پژوهشی پیرامون دنیا از دیدگاه قرآن و روایات، سید محمد طالقانی اصفهانی، کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۰، ۱۲۹ ص.

پژوهشی پیرامون شیوه های تفسیری اهل بیت علیهم السلام ،

بررسی پیرامون واژه «دنيا» و شناخت دنيا در لغت و اصطلاح و توضیح مفهوم این واژه در آیات کریمه قرآن مجید و منظور از استعمال آن در موارد مختلف ، دنيا از منظر معصومان علیهم السلام و بزرگان دین عناوین بحث در این پایان نامه را تشکیل می دهد . این پایان نامه از پنج فصل و چندین بخش ترتیب یافته است : فصل اول ، در باب واژه «دنيا» است که در سه بخش ، به اشتقاق ریشه «دنيا» و اقوال موجود در آن ، معنای لغوی و اصطلاحی آن در قرآن می پردازد . فصل دوم ، در باره شناخت دنياست که خود به سه بخش تقسیم شده است : بخش اول ، مربوط به قرآن و دنياست . در این بخش ، مذمت دنيا و ترجیح آن بر آخرت و معنای دنیای مذموم از نظر امام صادق علیه السلام بیان شده و در ضمن ، به کلمات بزرگان تفسیر نیز اشاراتی رفته است . در بخش دوم ، روایات دنيا ، در دو بُعد مثبت و ستوده و منفی و نکوهیده بررسی شده است . بخش سوم ، دنيا از دیدگاه حکما را پژوهیده است . فصل سوم ، با عنوان انسان و دنيا ، چند بخش دارد : بخش اول ، رابطه انسان با دنياست . بخش دوم به زهد و زاهد در دنيا ، درجات زهد و تعریف زهد در دنيا از دیدگاه امیر مؤمنان علیه السلام می پردازد . بخش سوم نیز اختیار انسان در دنيا را بررسی می کند . فصل چهارم ، با عنوان دنيا و آخرت ، نیز بخش هایی دارد . در این بخش های سه گانه ، تفاوت دنيا و آخرت ، حب دنيا و آخرت و تأثیر اعتقاد به آخرت در زندگی دنيا بررسی شده است . فصل پنجم در باره مثل دنياست . این فصل نیز در بخش هایی از قبیل مثل دنيا در قرآن ، مثل دنيا در روایات و مثل دنيا در لسان حکیمان سامان یافته است .

۱۵۷ . پژوهشی پیرامون شیوه های تفسیری اهل بیت علیهم السلام ، سیما کمالی فرج الله زاده ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : آیه الله محمّد هادی معرفت ، استاد مشاور : دکتر ولی الله نقی پورفر ، ۱۳۷۸ ، ۱۸۵ ص . کندوکاوی در روایات تفسیری و دقت و تأمل در شیوه های مورد استفاده اهل بیت علیهم السلام در تفسیر قرآن ، سیر تفسیر از بدو نزول قرآن در دوران رسالت و پس از آن در مکتب خلفا و مکتب پیروان اهل بیت علیهم السلام و تحولات آن ، جایگاه ویژه تفسیری اهل بیت علیهم السلام در منابع

پژوهشی پیرامون غلات شیعه و موضع ائمه علیهم السلام در این باب،

معتبر و مشترک، هدف نگارنده از نگارش این پایان نامه است. از آن جهت که عترت طاهره علیهم السلام، ترجمان قرآن و مستنطقون آن هستند، بر همه مسلمین لازم است تا در فهم قرآن به ایشان رجوع کنند؛ همان طور که بر آنها لازم است به قرآن رجوع نموده، در آیات آن تدبر کنند و از منظر اهل بیت علیهم السلام به قرآن بنگرند و با راهنمایی های ایشان به تفکر و اندیشه صحیح در قرآن پردازند و به فهم صحیح آیات آن دست یابند. به همین منظور، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت گرامی ایشان در تمام دوران رسالت و امامت خویش به تبیین و تفسیر قرآن مبادرت نمودند تا امت، راه صحیح فهم قرآن را دریابد و به بیراهه ها و انحرافات مبتلا نگردد. بخش های سه گانه این پایان نامه، بیانگر این واقعیت مهم است. در بخش اول، نگارنده با انتخاب عنوان مروری بر سیر تحولات تفسیر قرآن کریم که از دو فصل تشکیل یافته است در فصل اول آن، به سیر تحولات تفسیر در دوران رسالت و در فصل دوم، به سیر تحولات تفسیر پس از رحلت حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله پرداخته است، که این فصل، پس از بررسی سیر تحولات تفسیر در مکتب خلفا و پیروان آنها، بیانگر سیر تحولات تفسیر در مکتب اهل بیت علیهم السلام و پیروان آنها است. در بخش دوم نیز که شامل دو فصل است در فصل اول آن، به تبیین جایگاه و شأن تفسیری اهل بیت علیهم السلام در قرآن کریم و در فصل دوم، به تبیین جایگاه و شأن تفسیری اهل بیت علیهم السلام در سنت نبوی پرداخته است. سومین بخش این مجموعه نیز از دو فصل تشکیل یافته است که در فصل اول آن، نظری به شیوه های مطرود تفسیری از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام افکنده و در فصل دوم نیز شیوه های تفسیری مورد استفاده اهل بیت علیهم السلام را مطرح نموده است.

۱۵۸. پژوهشی پیرامون غلات شیعه و موضع ائمه علیهم السلام در این باب، اسکندر اسفندیاری، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، اساتید مشاور: دکتر احمد طاهری عراقی و دکتر عبد الکریم گلشنی، ۱۳۷۵، ۳۴۷ ص. رساله حاضر، پژوهشی توصیفی تحلیلی در پاسخ این سؤالات است که آیا غلات را می توان شیعه و حتی مسلمان دانست؟ و در این صورت، تفاوت میان امامت و الوهیت

پژوهشی پیرامون مصونیت قرآن از تحریف،

چیست؟ و آیا با جا دادن غلات در شمار شیعیان، فرسنگ ها از تعریفی که متفقا شیعه و سنی از شیعه ارائه می کنند تجاوز نکرده ایم؟ و یا این که غلات، جزء شیعه محسوب نمی شوند و آنان یا خود را به این طائفه بسته اند و یا معاندان شیعه ایشان را در عداد فرقه مزبور آورده اند؟ نگارنده، رساله خود را در چهار فصل به انجام رسانده است: در فصل اول و دوم، به بررسی مفاهیم و واژه هایی که مستقیم یا غیر مستقیم در بحث، دخیل هستند و همچنین بررسی اجمالی اوضاع عقیدتی، اجتماعی و سیاسی حکومت اسلامی، از ابتدا تا غیبت صغری امام زمان (عج) پرداخته است. در فصل سوم، بر سه نکته اساسی تکیه دارد و آن را به سه قسمت تقسیم می نماید: در قسمت اول، به ذکر غلاتی که خود را منسوب به شیعه می کردند و در دوران اسلامی تا پایان غیبت صغری فعالیت داشتند، می پردازد. در قسمت دوم، اندیشه های غالبگرایان را که در فرق غیر شیعه امامیه وجود داشت، مورد بررسی قرار داده تا معلوم شود شیعه امامیه، مبدع این اقاویل نیست. و در قسمت سوم، در مورد تأثیرات اندیشه های غالبگرایان در فرق قرون بعدی بحث نموده تا مشخص گردد چنین اندیشه ای، با گذشت قرن های متمادی، هنوز نیز مستمسک عده ای است. نگارنده، فصل چهارم را به بررسی رجال غالی، که تأثیر زیادی در صحت و سقم احادیث شیعه دارند اختصاص داده است؛ رجال غالی مشهوری که شواهد دال بر غلو آنان وجود دارد یا رجال غالی خاصی که علمای رجال، آنان را فاسد العقیده دانسته اند و شواهدی از طرز تفکر یا گفتارشان موجود نیست، و رجال غالی اختلافی که نسبت غلوی به آنان داده اند، و همچنین موضعگیری ائمه در مورد عده ای از رجال غالی، عموماً، و غلو و غلات، خصوصاً، از دیگر بحث های پایانی است.

۱۵۹. پژوهشی پیرامون مصونیت قرآن از تحریف، عباس نقیئی، کارشناس ارشد معارف اسلامی و تبلیغ، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: حجه الاسلام سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: علی اکبر غفاری صفت و سید ضیاء الدین سجادی، ۱۳۶۸، ۲۱۱ ص. پاسخ به این سؤال که چرا جمع قریب به اتفاق علمای فریقین و فحول آنان، قائل به عدم تحریف شده اند و به عکس، چرا عده ای دیگر تحریف قرآن را پذیرفته اند؟ مدارک و ادله

پژوهشی در احادیث معرفت نفس در منابع فریقین،

محکم نقلی و شواهد تاریخی چه می گویند؟ آیا تحریف قرآن، عقلاً امکان پذیر است؟ اساساً قرآن چگونه جمع و تدوین شد؟ آثار اعتقاد به تحریف یا عدم آن چیست؟ از مطالب تشکیل دهنده این پایان نامه است. نگارنده، رساله خود را در یک مقدمه و چهار فصل تنظیم نموده است: در فصل اول، مباحثی از قبیل تعریف قرآن و نیز اصطلاح تحریف و اقسام آن و تبلیغات سوء برخی نسبت به شیعه و تحلیل های غلط آنان نسبت به نظرات ایشان و نیز ضابطه و معیار تکفیر و شناخت ضروریات دین را مطرح کرده است. در فصل دوم، عمده ترین ادله طرفداران تحریف قرآن را بیان کرده و مورد بررسی قرار داده است. در این فصل، مباحثی از قبیل پیروی مسلمین از امم پیشین در تحریف قرآن، جمع قرآن، نسخ تلاوت، مصاحف امیرالمؤمنین علیه السلام، ابن مسعود و ابی بن کعب و دیگر اصحاب را مورد رسیدگی قرار داده است. در فصل سوم هم عمده ترین شبهه قائلان تحریف قرآن، روایات موجود در مجامع روایی شیعه و سنی را مورد نقد و بررسی تفصیلی قرار داده است. گرچه این شبهه نیز قاعدتاً می بایست به فصل دوم ملحق شود، به جهت اهمّیت و گستردگی، نگارنده آن را به صورت فصل جداگانه ای عرضه داشته است. در فصل چهارم (آخرین فصل این رساله)، دلایل مهم نفی تحریف قرآن و چهار بُعد نقل، عقل، سنت و اجماع را مطرح کرده و سپس آرای قریب به پنجاه تن از بزرگ ترین علمای شیعه، از قرن سوم تا عصر حاضر را به تفصیل بیان کرده است. نگارنده، متذکر این نکته نیز شده است که در رساله اش، بیشتر به طرح مسئله تحریف از دیدگاه شیعه پرداخته و به دلائلی که در پایان نامه ذکر می کند، از طرح آرای اهل سنت پرهیز نموده است؛ گرچه منابع آنان را در حد نیاز مورد استفاده قرار داده است.

۱۶۰. پژوهشی در احادیث معرفت نفس در منابع فریقین، عزت بیگم عقدائی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر فتح الله نجارزادگان، استاد مشاور: حجه الاسلام مهدی مهریزی، ۱۳۸۲، ۱۳۶ ص. هدف نگارنده این رساله، بررسی سؤالاتی از این قبیل است: نفس چیست و معرفت نفس به چه معناست؟ حدیث معرفت نفس تا چه اندازه اعتبار سندی و متنی دارد؟ گونه های حدیث معرفت نفس در منابع فریقین چگونه است؟ مفاد حدیث معرفت نف

پژوهشی در ادعیه پیرامون ذات و صفات حق تعالی،

ساز نگاه دانشمندان چیست؟ وی، در این بررسی، اعتبار سند و متن این احادیث و دسته بندی آنها را در سه گونه متفاوت، با تبیین این گونه ها براساس آیات و روایات و نظرات علما و بزرگان عامه و خاصه، مورد اهتمام قرار داده است. در فصل اول، پس از کلیات، به معانی لغوی و اصطلاحی «نفس» در قرآن و علوم اشاره، و وجوه و معانی و مترادفات آن را بیان کرده است. در فصل دوم، اعتبار سند و متن این حدیث را بررسی کرده، و با نگاهی به تاریخچه این حدیث توضیح داده که در همه اعصار، مورد توجه و استناد بزرگان و علمای فریقین است. در فصل سوم، به شرح و تبیین گونه های مختلف حدیث معرفت نفس پرداخته است. در فصل چهارم، این احادیث را از نگاه عرفا و علمای اخلاق بررسی و تبیین کرده است. در بخش ضمایم، دو ضمیمه با عنوان «چهل حدیث در معرفت نفس» و «مأخذشناسی حدیث معرفت نفس» ارائه نموده است.

۱۶۱. پژوهشی در ادعیه پیرامون ذات و صفات حق تعالی، حمید گل مرادزاده، کارشناسی فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام علی محامد، استاد مشاور: حجه الاسلام احمد عابدی، ۱۳۷۷، ۱۷۷ ص. موضوع مورد بحث و تحقیق رساله، ادعیه وارده در ذات و صفات حق تعالی است که نگارنده، آن را در دو بخش ذات و صفات فراهم آورده، مطالبی در مورد معرفت ذات حق، ناتوانی درک بشر از معرفت ذات، دلایل این ناتوانی، اقسام معرفت در دعا، استخراج براهین معروف در اثبات خدا به شیوه و طریقه ادعیه، ماهیت، کیفیت، وحدانیت و نفی شرک، و بررسی مسئله رؤیت از دیدگاه ادعیه، از دیگر مباحث است. در بخش اول رساله، نخست معرفت حضرت حق تعالی و فرق بین علم و معرفت، معرفت در ادعیه، راه های شناخت معرفت، راه های شناخت و اثبات حق در ادعیه، ماهیت حق تعالی از نظر آیات و ادعیه، کیفیت حق تعالی و نفی این برای حق تعالی و بیان وحدانیت حق تعالی، بررسی مسئله رؤیت و دیدگاه ادعیه، این بخش را پایان داده است.

پژوهشی در باره دوران حکومت امام علی علیه السلام در کلام مولا،

بخش دوم رساله، بحث از صفات حضرت حق در ادعیه است. وی، ضمن تقسیم بندی صفات و بیان جایگاه هر قسمت، در چند فصل، به بررسی مطالب مربوط به صفات حق تعالی پرداخته است. در فصل اول، تعریف صفت و اسم، تعریف و تفاوت ذات و صفات و اسم و صفت، حقیقت اسم در ادعیه و معانی صفت در آن است. فصل دوم، بررسی اسما و صفات حق در ادعیه، صفات مخلوق، نقش اسمای حق تعالی در عالم هستی از دیدگاه ادعیه، راه حل دعا و شناخت صفات، صفات و رابطه آنها با ذات حق تعالی است. فصل سوم، در باره تقسیمات صفات است. از دیدگاه حکما، صفات به دو دسته ثبوتی و سلبی و صفات ذات و صفات فعل تقسیم می شوند، و ملاک تشخیص صفت ذات از فعل را نحوه انتزاع آن می دانند. از دیدگاه ادعیه نیز همین تقسیم در باره صفات حق تعالی می آید. نگارنده، ضمن بیان صفات جلال و جمال و صفات ذات و صفات فعل در ادعیه، مطالب این فصل را خاتمه می دهد. وی در فصل چهارم این بخش، به بررسی پیرامون مسئله صفات سبعه پرداخته و دیدگاه ادعیه در مورد این صفات را شرح داده است و در پایان، همان طور که روش متکلمان و استدلال آنان را در باب صفات حق تعالی بیان کرده بود، به بررسی روش اثبات صفات حق در ادعیه پرداخته است.

۱۶۲. پژوهشی در باره دوران حکومت امام علی علیه السلام در کلام مولا، نصرت نیلساز، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر اعظم پویازاده، ۱۳۸۱، ۳۱۲ص. هدف نگارنده در این رساله، آن بوده که با نگرش دقیق و همه جانبه به کلام علی علیه السلام، گردآوری، تجزیه و تحلیل و ارزیابی کلام آن حضرت، پژوهشی نو در باره این برهه از تاریخ اسلام را صورت دهد. گرچه عنوان مسئله، بیشتر جنبه تاریخی دارد، به لحاظ رجوع مصنف به کتب حدیثی و محور قراردادن کتاب شریف نهج البلاغه و شروح آن از قبیل شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید و مستدرک نهج البلاغه و ترجمه و تفسیر نهج البلاغه

پژوهشی در پیرامون اصحاب اجماع،

مرحوم استاد محمّد تقی جعفری و همچنین کتاب نهج الصباغه فی شرح نهج البلاغه ، بیشتر بحث های پایان نامه ، حدیثی است . نگارنده ، در یک درآمد و سه فصل ، به بررسی تاریخی روایی این برهه پرداخته است : در بخش درآمد رساله ، به بررسی اجمالی ۲۵ سال خلافت پس از پیامبر صلی الله علیه و آله که در شناخت زمینه های شکل گیری حکومت علی علیه السلام ، اصلاحات علوی ، مخالفت ها و رویارویی ها مؤثر است ، پرداخته است . در فصل اول ، به بررسی چگونگی بیعت مردم با علی علیه السلام ، ویژگی های بیعت آن حضرت ، علل امتناع امام از پذیرفتن خلافت و سپس انگیزه های علی علیه السلام در به عهده گرفتن خلافت ، اصلاحات فوری امام علیه السلام پس از زمامداری ، یعنی اصلاحات اقتصادی و سیاسی پرداخته است . در فصل دوم ، با عنوان رویارویی ها که شامل سه بخش است به تجزیه و تحلیل جنگ های جمل ، صفین و نهروان پرداخته است . فصل سوم با عنوان دوران غم و تنهایی ، به وقایع سال های پایانی زندگی علی علیه السلام اختصاص دارد که در آن ، نخست رویدادهای ناگوار پس از جنگ نهروان ، مانند شهادت مالک اشتر و محمّد بن ابی بکر ، فتح مصر و حملات غارتگرانه معاویه را بررسی کرده ، سپس به علل تنهایی علی علیه السلام در دوران پایانی حکومت و عوامل نافرمانی سپاهیان علی علیه السلام و سستی آنها در نبرد پرداخته است . بخش سوم رساله را نیز به شهادت علی علیه السلام اختصاص داده است .

۱۶۳ . پژوهشی در پیرامون اصحاب اجماع ، سید محمّد رضوی ، کارشناسی ارشد پیوسته الهیات ، معارف اسلامی و ارشاد ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : علی اکبر غفاری صفت ، استادان مشاور : حجه الاسلام سید حسین مصطفوی و دکتر کامران ایزدی مبارکه ، ۱۳۷۵ ، ۱۶۰ ص . محور بحث در این پژوهش ، عبارتی است که از رجال کَشّی نقل شده ، و آن عبارت بحث برانگیز «أجمعت العصابة علی تصحیح ما یصح عنهم» است ، که مراد وی از «عصابة» ، ۱۸ نفر یا ۲۲ نفر از فقها است ، که در عصر امام باقر تا امام رضا علیه السلام می زیسته اند . نگارنده ، با کاوشی در کتب رجالی و تاریخی به بررسی شرح حال این افراد پرداخته است .

پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از اصول اربع مئه تا کتب اربعه،

این رساله، متشکل از دو فصل است: در فصل اول، به مسائلی پرداخته که دانستن آن زمینه را برای ایجاد تصویری روشن از موضوع رساله فراهم می‌کند. شرح دوران پر مخاطره امام باقر تا امام رضا علیهما السلام و پیدایش فرقه‌های مختلف، تبیین جایگاه بحث از اصحاب اجماع در علوم حدیث، معرفی اصحاب اجماع، معرفی مرحوم کشی و کتاب رجالی او، و تعیین درجه اعتبار این کتاب از این مسائل است. در فصل دوم، به بررسی عبارات کشی پرداخته، و تعبیر و احتمالات مختلفی را که توسط علما از این عبارات استنتاج شده، و نتایج حاصل از آن را مورد ارزیابی قرار داده است. در این فصل، نخست مختصراً به بررسی مفهوم اجماع، حجیت و اعتبار آن، و معنای اجماع مورد نظر در عبارات کشی، و موضع علما در مورد چنین اجماعی پرداخته، و سپس معانی مختلف «ما»ی موصوله در عبارت کشی را ارائه کرده، و در پایان، به تحلیل شیخ طوسی رحمه الله پیرامون عبارت کشی پرداخته است.

۱۶۴. پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از اصول اربع مائه تا کتب اربعه، مجید معارف، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجتی، اساتید مشاور: حجه الاسلام محمّد باقر بهبودی و علی اکبر غفاری صفت، ۱۳۷۲، ۵۹۱ ص. نگارنده، با هدف مطالعه و تحقیق در تاریخ حدیث شیعه، با توجه به شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، تاریخ شیعه را به چهار دوره تقسیم کرده، که این ادوار، تطوّر حدیث شیعه را از آغاز تا پایان قرن پنجم هجری نشان می‌دهد: دوره اول: دوران امام علی علیه السلام تا عصر امام سجاد علیه السلام؛ دوره دوم: عصر امامان باقر و صادق علیهما السلام، دوره سوم: عصر امام موسی کاظم علیه السلام تا اواخر غیبت صغری؛ دوره چهارم: عصر تدوین و پیدایش جوامع حدیثی در شیعه. وی، با بررسی و تحقیق در ادوار فوق، اسباب و عوامل متعددی را برای تفکیک این دوره‌ها از یکدیگر ذکر می‌کند، و بر این باور است که در دوره‌های چهارگانه، گرچه مواردی هم به طور مشترک جلب نظر می‌کند، برای رعایت تسلسل تاریخی در پیدایش و تطوّر حدیث شیعه، این طبقه بندی یا طبقه بندی‌های مشابه آن، ضروری است.

پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از قرن ششم تا عصر حاضر،

حدیث شیعه، از یک منظر، محصول دوره دوم (دوران صادقین علیهماالسلام) است، و این دوره در ادوار فوق، به طور قطع، مهم ترین دوره است؛ از این رو، نویسنده تلاش می کند تا حقایق مربوط به این مقاطع تاریخی را، با دقت تمام ارزیابی کند. از سوی دیگر، دوره اول، فقط دریچه ای به حدیث شیعه است، که در آن نویسنده به شکل کوتاه به آن اشاره کرده است. دوران های سوم و چهارم نیز، از آنجا که به حفظ، تدوین و تبویب حدیث مربوط می شود، از نظر نویسنده از اهمیت خاصی در تاریخ حدیث شیعه برخوردار است.

۱۶۵. پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه از قرن ششم تا عصر حاضر، حسین صفره، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: علی اکبر غفاری صفت، ۱۳۷۹، ۲۵۸ ص. نگارنده در این پایان نامه، در صدد بیان چارچوبی از فعالیت های دانشمندان و محدثان شیعه در این دوره از تاریخ است، و محورهای اصلی کار آنان را در عرصه حدیث و علوم حدیثی بیان می کند. این پایان نامه در پنج فصل، با یک مقدمه مفصل گردآوری شده: مطالب موجود در مقدمه عبارت اند از: پیشینه بحث، مراحل تحقیق، درآمد بر تاریخ حدیث شیعه در دوره متأخران، گذر از دوره متقدمان به دوره متأخران، نقش شیخ طوسی در حدیث و فقه، نقش محقق حلی و علمای حلی در فقه، دلایل رکود در عرصه حدیث، تجدید حیات اخباریان، زمینه های احیای اخباریگری، مراحل مدرسه اخباریه، اختلافات عمده اخباریان و اصولیان و سرانجام اخباریان. فصل اول، در باره تدوین جوامع حدیثی است و معرفی بزرگانی چون مرحوم فیض کاشانی، شیخ حرّ عاملی، علامه مجلسی، میرزای نوری، و تألیفات آنان، و شرح حال هر یک و معرفی اساتید و مشایخ و شاگردان این اعلام، و هدف از تألیفات آنها از زبان مؤلفان این کتاب ها بیان شده است. فصل دوم، در باره تألیفات متنوع در عرصه حدیث است، که نویسنده، عمده تألیفات را در این زمینه، تألیفات اربعین نویسی، مناقب نویسی، جمع و تدوین ادعیه و زیارات

پژوهشی در «تفسیر العسکری» منسوب به امام ابو محمد حسن بن علی عسکری علیه السلام،

مأثور، جمع احادیث در اخلاق و آداب، گردآوری احادیث اعتقادی، گردآوری احادیث فقهی، و توسعه و تکمیل تفاسیر نقلی می‌داند. فصل سوم، در باره تحلیل و بررسی و شرح حدیث است. معرفی و شرح کتب اربعه حدیثی شیعه، عمده بحث نگارنده در این فصل است. در فصل چهارم، از فعالیت در جهت اصول حدیث و علم رجال بحث می‌کند. بحث‌هایی از قبیل درایه الحدیث، علم رجال حدیث، تعریف و تاریخچه پیدایش هر یک از این دو و نقش این دو در رابطه با حدیث، عناوین اصلی این فصل را تشکیل می‌دهد. فصل پنجم، در باره موقعیت حدیث در دوران معاصر است. در این فصل نیز بیشتر، به معرفی تألیفاتی در زمینه پژوهش‌های حدیثی همت گماشته و تدوین مجموعه‌های حدیثی را در عصر حاضر، از جمله فعالیت‌های مثبت در این زمینه می‌داند. در ادامه این فصل، نگاهی گذرا به تشکیل مؤسسات تحقیقاتی در حوزه علوم حدیث دارد و تعدادی از این مراکز را با شیوه کاری و نوع محصولات هر یک نام می‌برد.

۱۶۶. پژوهشی در «تفسیر العسکری» منسوب به امام ابو محمد حسن بن علی عسکری علیه السلام، محمد مسعود رهنمای منفرد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجّتی، ۱۳۶۷، ۲۶۱ص، دست‌نویس. این کتاب، از جمله آثار ارزشمندی است که همچون دیگر سندهای گران‌سنگ شیعه، از گزند حیل‌گری‌ها در امان نمانده و ناپاکان روزگار، از راه تقطیع یا تصحیف مطالب، سعی در کاهش ارزش آن نموده‌اند. مقدار باقی‌مانده از این تفسیر، تنها شامل تفسیر فاتحه‌الکتاب و قریب‌نیمی از سوره بقره است، که مورد استفاده محققان قرار گرفته است. تاریخ کتابت قدیمی‌ترین نسخه خطی باقی‌مانده از این تفسیر، مربوط به سال ۸۸۰ ه است که ظاهراً با نسخه مرحوم محقق کَرکی مقابله شده است؛ البته حدود سی نسخه خطی دیگر نیز در دسترس است که بعضی از آنها در چاپ این تفسیر، به همراه نسخ سنگی دیگر مورد استفاده قرار گرفته است.

این پایان نامه، در معرفی تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام و دفاع از سند و درستی محتوای آن است. نگارنده، ضمن اشاره به زمان پیدایش و رواج این تفسیر در بین شیعیان، سعی در بیان ارزش و اهمیت جایگاه آن در بین تفاسیر مأثور دارد و با اعتراف به ناقص بودن آن که فقط بخشی از تفسیر را داراست آن را از آثار ارزشمند شیعی برشمرده. رساله، در بردارنده یک مقدمه و پنج فصل است: در مقدمه، اهمیت و جایگاه تفسیر مأثور، با استشهاد به روایاتی که محوریت معصومان علیهم السلام و سخنان آنان را در تبیین آیات قرآن روشن می سازد، مورد بحث قرار گرفته است. در فصل نخست، گزارشی اجمالی از چگونگی تدوین این تفسیر، با ذکر جریان تاریخی آن و بیان اولین بخش تفسیر، که از ناحیه حضرت املا شد و عناوین برجسته آن آمده است. فصل دوم، به بررسی سند تفسیر امام حسن عسکری علیه السلام اختصاص یافته است. نگارنده، برای این تفسیر، دو سند ذکر کرده و کوشیده تا وثاقت محمد بن قاسم، مفسر استرآبادی، راوی این تفسیر را با طرح دعاوی و ردودی اثبات کند. و در پایان فصل، به نقل قول شیخ صدوق رحمه اللهو ادله او پرداخته است. در فصل سوم، دیدگاه صاحب نظران رجال، حدیث و تفسیر در باره این تفسیر، انعکاس یافته و به نقل از علامه مجلسی و محدث نوری، از صحت استناد این کتاب به امام علیه السلام دفاع شده است. در فصل چهارم، عمده ترین اشکال های محتوای این تفسیر، ارائه شده و به آنها پاسخ داده شده است. این اشکال ها، عمدتاً، از سوی شیخ محمد جواد بلاغی در کتابی با عنوان رساله التکذیب لروایه التفسیر المنسوب إلى العسکری علیه السلام و علامه شوشتری در کتاب الأخبار الدخیله طرح شده است. چنان که از میان عامه، محمد حسین ذهبی در کتاب التفسیر و المفسرون، به تضعیف این تفسیر پرداخته است. نویسنده، با این عناوین: شواهدی بر تصحیف، اعتراضات سطحی، مغایرت با مستندات تاریخی، نارسایی ظاهری برخی از مضامین، بررسی شواهد اختصاصی التفسیر و المفسرون، بررسی شبهه غلو در مقامات معصومان علیهم السلام و بررسی شبهه کثرت معجزات، به نقدها پاسخ داده است. در پایان، نسخه های خطی این تفسیر و نیز فهرست تفصیلی عناوین آن آمده است.

پژوهشی در زمینه تاریخی نامه های «نهج البلاغه» ،

۱۶۷ . پژوهشی در زمینه تاریخی نامه های «نهج البلاغه» ، مائده حسن پور امیری ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران ، استاد راهنما : دکتر محمد علی مهدوی راد ، استاد مشاور : دکتر سید محمد باقر حجتی ، ۱۳۷۶ ، ۲۰۹ ص . نگارنده در این مجموعه ، نامه هایی را آورده که خطاب به دوستان و دشمنان ، کارگزاران و حکمرانان و خراج گیران و فرماندهان و سپاهیان و نیز مردم شهرها نوشته شده است ، و ضمن بیان کلیات هر نامه ، به مصادر آنها نیز اشاره نموده و سپس به زمینه تاریخی آن و سبب نگارش نامه مورد نظر پرداخته است . نهج البلاغه ، کتابی است که بعد از قرآن کریم مقام نخست فصاحت و بلاغت را به خود اختصاص داد ، و از این رهگذر ، مردمی کوتاه نظر به انکار این حقیقت نشستند که این مجموعه ، اثری ارزنده از مولایمان علی علیه السلام است ، و آن را گاه به سید رضی رحمه الله و گاه به برادرش سید مرتضی رحمه الله نسبت می دهند ، و مرسل بودن این مجموعه ، مزید بر علت می شود ؛ البته سید رضی رحمه الله که سند مطالب نهج البلاغه را حذف نمود ، از ابتدا که دست به تألیف آن زد ، قصد نداشت که آن را به عنوان یک منبع حدیثی از خود برجای گذارد . به علاوه نمی دانست که حوادث روزگار ، کتاب خانه او را به آتش می کشد و صدها سال بعد ، مردم نیازمند به شنیدن سخنان امیرالمؤمنین علیه السلام می شوند ، و نیز بعضی بر گفته ها و نوشته های آن حضرت تشکیک می کنند . نگارنده ، در رساله خود می نویسد : «آنچه مهم است این است که بتوانیم پاسخی مستدل به آن اشکالات بدهیم ؛ از این رو چنین به نظر رسید که تاریخ می تواند تا حدود زیادی این مشکل را حل کند» . شیوه کار وی بدین صورت بوده که نخست با مراجعه به کتاب مصادر نهج البلاغه و اسانیده از دکتر سید عبد الزهرا الحسینی الخطیب ، مآخذ همه نامه ها را فیش برداری کند ، که در این باب ، از مصادر نهج البلاغه از عبدالله نعمه هم کمک گرفته است . سپس با مراجعه به مصادر آن نامه ها ، تا آن جا که در توانش بوده ، موقعیت تاریخی نامه ها را به دست آورده است . پس از انجام مقدمات ، و کنار هم گذاردن آنها ، نامه های حضرت را به دو بخش تقسیم نموده . نخست ، تعدادی از نامه های آن حضرت که دارای زمینه تاریخی خاصی هستند

پژوهشی در معراج از نگاه قرآن و روایات،

که تعداد آنها هم نسبتاً زیاد است مثل نامه چهلم که احتمالاً در باره عبدالله بن عباس است، و یا نامه هایی که در مقام پاسخگویی به نامه های معاویه نوشته شده و یا نامه ای که برای مردم کوفه مرقوم فرموده است و طی آن از آنها طلب یاری نمود. دسته دیگر از نامه های آن حضرت، که سبب و زمینه خاصی ندارد بلکه یا به صورت پند و اندرز و وصیت است، مانند آنچه که در باره اموال خود به هنگام بازگشت از صفین می فرماید، و نیز نامه ای که برای سلمان فارسی رحمه الله مرقوم فرموده است، و یا آن که جنبه بخش نامه و دستور العمل دارد، مثل نامه حضرت به کارگزارانش در باره چگونگی انجام فریضه نماز و زمان نماز ظهر و عصر و یا چگونگی جمع آوری خراج و مالیات. ترتیب کار نگارنده در این مجموعه، بر اساس همان ترتیب نامه ها در نهج البلاغه فیض الاسلام است که نخست، اندکی از آغاز نامه را آورده و آن گاه، خلاصه ترجمه یا مفهوم نامه امام علی علیه السلام را توضیح داده و سپس به مصادر آن اشاره نموده و مطالب تاریخی یا زمینه تاریخی نامه را ذکر کرده است.

۱۶۸. پژوهشی در معراج از نگاه قرآن و روایات، محسن ادیب بهروز، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: حجه الاسلام حسین توفیقی، بی تا، ۲۱۳ ص. تبیین مفهوم و معنای معراج، بررسی و اثبات امکان وقوع آن، عقلاً و نقلاً، و بررسی شیوه و کیفیت معراج پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، موضوع بحث محقق در این رساله است. بررسی این محقق، در شش فصل و یک خاتمه سامان یافته است: در نخستین فصل، به تبیین معنای واژه «معراج» بر اساس کتب لغوی پرداخته و پس از آن، معنای اصطلاحی معراج را در قرآن و روایات آورده است. در پایان بحث نیز تعاریف بزرگان را از معراج عرضه کرده و با تعریفی که خود برگزیده، این فصل را پایان داده است. در فصل دوم، به اثبات معراج پرداخته است، که با تفسیر و تبیین آیات سوره اسراء و نجم آغاز و با عرضه و تحلیل روایات این موضوع و سپس ارائه دلیل عقلی، آن را ادامه داده و در پایان نیز آرا و گفتار متفکران، دانشوران و متکلمان و محدثان اسلامی را آورده است که اعتقاد به معراج را ضروری تلقی کرده و انکار و روی برتافتن از آن را کفر دانسته اند. در فصل سوم، با استناد به یک روایت صحیح و تأیید دیگر روایات، تعدد معراج را به

پژوهشی در نقش الگویی معصومان در تربیت انسان،

اثبات رساننده و در پایان ، با الهام از سخنان علامه طباطبایی ، دو مرتبه بودن معراج را تبیین و تأیید نموده است . در چهارمین فصل ، زمان و مکان معراج را که از پرگفتگوترین و جنجالی ترین بحث های معراج است مطرح نموده ، تضارب آرا و شگفتی در این باره در منابع و متون و تحقیقات محققان را نیز ضمیمه کرده است . در فصل پنجم ، با الهام از روایات و با تکیه بر آیات «لِئْرِیْهِ مِنْ ءَايَاتِنَا» و «لَقَدْ رَأَى مِنْ ءَايَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى» از هدف این سفر ملکوتی سخن گفته است ، و برای تبیین بیشتر و بیان نمودن ابعاد هدف ، پاره ای از مشاهدات پیامبر صلی الله علیه و آله را در معراج گزارش کرده و با گفتاری از بزرگان در این باره ، فصل را پایان داده است . در آخرین فصل ، با استناد به روایات معصومان علیهم السلام ، از ولایت علی علیه السلام ، و جوب نمازهای روزانه ، ماده اولیه وجود زهرای اطهر علیها السلام ، رفع تکلیف های دشوار امت های پیشین از امت رسول الله صلی الله علیه و آله به عنوان دستاوردهای مهم این سفر ملکوتی یاد کرده است و با نقد و بررسی دیدگاه های مختلف در این زمینه ، این فصل را پایان داده است .

۱۶۹ . پژوهشی در نقش الگویی معصومان در تربیت انسان ، محبوبه یوسفی یگانه ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر فتح الله نجارزادگان ، استاد مشاور : حجه الاسلام مهدی مهریزی ، ۱۳۸۲ ، ۲۴۱ . چگونه می توان به نقش الگویی معصومان علیهم السلام پی برد؟ آیا اهل بیت علیهم السلام می توانند الگوی عصر حاضر باشند؟ نقش الگو به عنوان یکی از عوامل مؤثر در تربیت چیست؟ شاخصه های اساسی اسوه و متأسی در فرهنگ وحی کدام اند؟ آسیب ها و شبهات مطرح در تأسی از اهل بیت علیهم السلام کدام اند؟ اینها ، پرسش هایی است که پاسخ به آنها هدف نگارنده در این تحقیق را تشکیل می دهد ، که در پنج فصل آن را شرح و بسط داده است . در فصل اول که کلیات مسئله است به بیان جنبه های مجهول و مبهم مسئله ، پرسش های پیرامون آن ، فرضیه ها ، جنبه های نوآوری پژوهش ، نتایج علمی و عملی آن ، پیشینه و کلیدواژه ها پرداخته است . فصل دوم ، کاوشی است در ابعاد و روش الگویی در تربیت . نخست ، عوامل مؤثر در تربیت را برشمرد ، و سپس به بررسی روش الگویی در تربیت پرداخته است . در این مبحث ، جایگاه روش الگویی ، مبانی تربیت الگویی ، مزایای روش تربیت الگویی ، و

پیدایش و تطور تفسیر اثری،

علل و عوامل آسیب زا در تربیت به روش الگویی را توضیح داده است. در فصل سوم، روش الگویی در تربیت از منظر دین را تبیین و تشریح کرده است. ابتدا منابع شناسایی الگوهای شایسته از منظر دین، و سپس شیوه های اسوه پردازی در قرآن و سنت را معرفی نموده است. عنوان فصل چهارم، ویژگی های اساسی اسوه و متأسی در فرهنگ وحی است. در این فصل نیز شاخصه های الگوی مطلوب در فرهنگ وحی، و تطبیق آن بر اهل بیت علیهم السلام را توضیح داده و ارکان اساسی در الگوپذیری از معصومان را یاد آور شده است. در فصل پنجم نیز به بررسی و نقد آسیب ها و شبهات در تأسی از معصومان پرداخته است.

۱۷۰. پیدایش و تطور تفسیر اثری، ملیحه پورستار مهدادی، دکتری الهیات و معارف اسلامی، گرایش علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۸، ۲۸۲ ص. نگارنده، در این رساله سعی دارد چهره ای روشن از این روش تفسیری و سیر تاریخی آن و تطوری که این روش در طول نزدیک به دو قرن اول هجری به خود دیده، به دست دهد. این رساله، از چهار بخش عمده تألیف گردیده: در بخش اول، به دنبال تعریف های «تفسیر» در لغت و اصطلاح و همچنین معنای لغوی و اصطلاحی واژه اثر، تاریخچه مختصری از پیدایش تفسیر اثری را بیان نموده، در ضمن آن از مفسران مشهور عصر صحابه، مطالبی را ارائه کرده، سپس مراکز تعلیم تفسیر یا مکاتب تفسیری را به طور کامل مورد ارزیابی قرار داده است. در بخش دوم، از مصادر تفسیر اثری، ضمن چند فصل بحث نموده، صورت های مختلف تفسیر قرآن به قرآن، اهمیت این روش، ارزش سنت در تفسیر قرآن به قرآن، انتخاب تفسیر رسول اکرم صلی الله علیه و آله را بیان مراد از اهل بیت علیهم السلام و حجیت قول آنها، و نمونه های تطبیقی از تفسیر قرآن با مآثور از اهل بیت علیهم السلام، روش ابن عباس و ابن مسعود و ابی بن کعب در تفسیر، تفسیر تابعین و نمونه هایی از تفسیر قرآن به مآثور از تابعین، از دیگر مباحث مطرح شده این بخش است.

پیرامون سکرآت مرگ از دیدگاه قرآن و سنت،

بخش سوم رساله را به بررسی مشهورترین کتب تفسیر اثری اختصاص داده ، تعدادی از تفاسیر مأثور اهل سنت و شیعه را معرفی نموده و پیرامون مؤلفان ، مراتب علمی آنها ، گفتار علما راجع به خصوصیات تفاسیر مذکور ، و طریقه مؤلفان در آنها ، نکاتی را مطرح نموده است . در بخش چهارم ، از خصوصیات تفسیر اثری و ارزیابی آن در چند فصل مطالبی آورده که عبارت است از : بحث از خبر متواتر و خبر محفوف به قرینه ، که از طرق قطعی منتهی شونده به سنت هستند ، سند حدیث که وسیله اعتماد به حدیث است ، اسباب جعل حدیث که به جعل در تفسیر منجر می گردد ، اسرائیلیات که ورودشان در میان روایات تفسیری ، دستاویزی در دست مخالفان قرار داده است .

۱۷۱ . پیرامون سکرآت مرگ از دیدگاه قرآن و سنت ، ابوالقاسم ارمی ، کارشناسی ارشد پیوسته الهیات و معارف اسلامی ، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله ، استاد راهنما : حجه الاسلام محمود عبداللّهی ، استاد مشاور : حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی ، ۱۳۸۰ ، ۱۰۴ ص . دیدگاه قرآن و احادیث در باره سکرآت مرگ چیست؟ علل و اسباب سختی سکرآت مرگ چیست؟ حالات مؤمن در هنگام مرگ چگونه است؟ حالات کافر در هنگام مرگ چگونه است؟ پیامدهای تربیتی بحث سکرآت مرگ چیست؟ نگارنده ، در فصول سه گانه این پایان نامه ، در محدوده ی قرآن و روایات و بعضاً نکات عقلی در صدد پاسخ دادن به این پرسش ها برآمده است . در فصل اول (کلیات) ضرورت ، مسائل ، اهداف ، محدودیت ها و سؤالات تحقیق را بررسی نموده است . در فصل دوم ، به بررسی حقیقت مرگ پرداخته ، و این مباحث را مطرح کرده است : مرگ چیست؟ رابطه مرگ و مجرد روح چیست؟ فرق مرگ حتمی و غیر حتمی چیست؟ کیفیت قبض روح چگونه است؟ همچنین ، مرگ از نظر آیات قرآن و روایات ، از مسائل مطرح شده در این فصل است . فصل سوم ، در باره مرگ و مجرد روح است . نخست ، معنای لغوی «روح» ، حقیقت روح ، موارد استعمال روح در قرآن ، مجرد روح و برهان بقای روح را توضیح داده ، و

پیش فرض های فهم احادیث اعتقادی با تأکید بر علم

تاریخ الحدیث، درایه الحدیث و مصطلحات آن،

سپس به بحث اجل و معنای آن، موارد استفاده در آیات و روایات، و سکرآت مرگ پرداخته است. در پایان فصل، ریشه ها و عوامل فرار از مرگ را توضیح داده است.

۱۷۲. پیش فرض های فهم احادیث اعتقادی با تأکید بر علم، عقل، استدلال و قلب، باور، تقلید در اصول دین، روح الله نادعلی، کارشناسی ارشد علوم حدیث، دانشکده علوم حدیث (شهر ری)، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۶، ۱۴۶ ص. آیا اسلام، ارائه دهنده یک نظام معرفتی است یا نه؟ استخراج و تبیین راه های معتبر شناخت از نگاه روایات، فرآیند شناخت در هر یک از این راه ها، عوامل مثبت و منفی تأثیرگذار بر شناخت روایات، بررسی تأثیری که نظام معرفت شناسی اسلام بر شیوه بیان معصومان علیهم السلام نهاده است، و دست یابی به توقع شارع از مخاطبان در مواجهه ایشان با اعتقادات، اهداف نگارنده را در این پژوهش تشکیل می دهد. وی، با محور قرار دادن آثار رسیده از معصومان علیهم السلام، بخشی از فرایند فهم احادیث اعتقادی را، با عنوان پیش فرض های فهم مورد بررسی قرار داده است. یکی از مبانی و پیش فرض های فهم احادیث اعتقادی، شناخت عقل است، که نگارنده در باره آن بحث کرده است. در بخش آخر، جایگاه قلب را در فهم احادیث اعتقادی به عنوان پیش فرض دیگر، مورد بررسی قرار داده است.

۱۷۳. تاریخ الحدیث، درایه الحدیث و مصطلحات آن، محمد علی ربی پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۵، ۱۴۵ ص. تحقیق در باب تاریخ حدیث، درایه و مصطلحات حدیث، و استفاده از کتاب تلخیص مقباس الهدایه، به عنوان منبع اصلی، برای یافتن احادیثی که در آن منبع آمده از مآخذ دیگر، این پایان نامه را تشکیل می دهد. نگارنده، در رساله خود هیچ گونه باب بندی و فصل بندی ننموده، و عناوین را طبق آنچه

تاریخ حدیث شیعه در عهد سلجوقیان،

در کتاب تلخیص مقباس الهدایه آمده، مرتب نموده و توضیح داده است. نخست، تعریفی از حدیث و خبر و فرق این دو دارد. سپس اقسام خبر را توضیح داده، و به تقسیم بندی احادیث از لحاظ منشأ صدور، تقسیم بندی احادیث از لحاظ چگونگی و کیفیت زنجیره سند، اخبار واحد از نظر تعداد زنجیره سند و کیفیت متن حدیث، رابطه قرآن و سنت و فرق میان این دو، اهمیت حدیث از نظر قرآن و رسول اکرم صلی الله علیه و آله، تأثیر حدیث در ادبیات، آمار و طبقات نویسندگان حدیث، تاریخ تدوین و کتابت حدیث، و تقطیع حدیث اشاره نموده است. در بخش دیگر رساله، به توضیح سیر حدیث در میان شیعه پرداخته، و ضمن معرفی صحیفه سجادیه، به عنوان اولین کتاب حدیثی اسلام در منابع معتبر، به بررسی کتب حدیثی شیعه در چهار قرن نخست هجری پرداخته است. بررسی کتب حدیثی اهل سنت، بحث از علم حدیث و فهم آن، پی جویی احادیثی که نقل به معنا شده اند، و همچنین نظریه علمای بزرگ در این زمینه، از دیگر بحث های مطرح شده در این رساله است.

۱۷۴. تاریخ حدیث شیعه در عهد سلجوقیان، داوود خلوصی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۱، ۳۲۶ ص. معرفی محدثان دوره سلجوقی، بررسی تاریخ حدیث شیعه در این عصر و کاوشی در حکومت سلجوقیان، از جمله مطالب مطرح شده در این پایان نامه است. نگارنده، رساله خود را در سه بخش تنظیم نموده است: در بخش اول، طبقات سلاطین سلجوقی و اتابکان ایشان، موقعیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شیعیان را توضیح می دهد. بخش دوم رساله را به معرفی تفصیلی رجال و محدثان شهید سال های حکمرانی سلاجقه اختصاص داده و در فصولی، به ذکر محدثان نامی، محدثات مشهور و بیان اسامی دیگر محدثان این عهد پرداخته است. در بخش سوم، به ذکر دانش های حدیثی، از جمله رجال و تألیفات پیرامون آن پرداخته و در فصول پایانی، تألیفات حدیثی مربوط به این قرون را بررسی کرده است. وی، تألیفات حدیثی این قرن را به دو بخش کلی تقسیم کرده است:

تاریخ حدیث شیعه در عهد صفویه،

الف تألیف کتاب پایه و اساسی در رجال: وی این دوران را به نام عصر طلایی علوم رجال دانسته؛ زیرا بسیاری از بزرگان تشیع چون شیخ طوسی و نجاشی و... به علت شرایط سخت اجتماعی، امکان پرداختن گسترده به بسیاری از علوم را مانند قبل نداشتند، از این رو به رجال روی آوردند و آثار ارجمنندی را در آن رقم زدند. ب تألیفات گسترده در موضوع مناقب: وی دلایل رویکرد نویسندگان به نگارش کتب مناقب را چنین بیان می‌کند: ۱. اختلاف بیش از پیش مذاهب و تفرقه‌های مختلف در مورد ائمه اطهار علیهم السلام و کم رنگ شدن موقعیت و مقام ایشان؛ ۲. روشن نمودن فضایل و مناقب که در طول سال‌های متعدد، توسط خلفای جبار اموی و عباسی پوشیده شده بود؛ ۳. بی توجهی و پوشیده ماندن مقام، منزلت و درجه اهل بیت علیهم السلام حتی برای خود شیعیان.

۱۷۵. تاریخ حدیث شیعه در عهد صفویه، الیاس پوراکبر، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام احمد عابدی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۹، ۲۸۴ ص. اهداف اصلی نگارنده رساله، در چند امر خلاصه می‌شود: اختصاصی نمودن و به تعبیری، جزئی نمودن تاریخ حدیث با قید دوره خاص، بیان علل ورود علمای جبل عامل به ایران و نقش آنها در پیشبرد حکومت صفویه و میزان موفقیت آنان، بررسی اهتماماتی که در حدیث نگاری با تکیه بر نقش علمای جبل عامل صورت گرفته و... رساله، از یک پیش گفتار و چهار بخش کلی و یک خاتمه تشکیل یافته: در پیش گفتار، تاریخچه پیدایش شیعه و رواج آن در عهد صفویه، و علت اوج ترویج مسلک شیعه را توضیح داده است. در بخش اول، در باره زمینه‌های پیدایش حکومت صفویه، دعوت از علمای جبل عامل و نقش آنها در تثبیت حکومت و توجه پادشاهان صفوی به عالمان دینی، اوضاع سیاسی اجتماعی ایران در دوره صفویه، حکومت صفویه و دعوت از علمای جبل عامل، توجه پادشاهان صفوی به عالمان دین، بحث نموده است. در بخش دوم که از شش فصل ترکیب شده بعد از شناخت کلی مفهوم و خاستگاه

تاریخ حدیث شیعه در قرن ۸۷،

تصوف، بحث از طرد تصوف، که یکی از مهره های اصلی تشکیل حکومت صفویه بود، و ایستادگی علما در مقابل آنها را مطرح ساخته است. در بخش سوم که بخش اصلی رساله و دارای سیزده فصل است گفته شده که هدف رساله، تخصصی نمودن تاریخ حدیث است و به همین لحاظ، بعد از اشاره به زمینه های اجتماعی و سیاسی روی آوری به حدیث در این دوره، بحث های جالب توجهی در مورد محتوای فعالیت های حدیثی، پالایش منابع حدیثی این دوره از روایات مخالفان، فعالیت های فقه الحدیثی، شناسایی پژوهش های حدیثی مختلف در محورهای تدوین، ترجمه، حاشیه نویسی، درایه، رجال و شرح نویسی پرداخته است. بخش چهارم، بحث در باره اخباریگری و رواج آن و علل و عوامل پیدایش این تفکر در دوره صفویه، جریان ها و برخوردهای فکری اصولی اخباری و مناقشات آنان بر روی مسائل حدیثی است که در پنج فصل، با تعریف اخباری و زمان پیدایش آن و معرفی مشاهیر علمای اخباری و اصول و بیان وجوه اختلاف بین اصولیان و اخباریان آغاز می شود و انجام می پذیرد. در خاتمه نیز تأثیر مکاتب اخباری گری و صوفی گری در حدیث شیعه، در دوره صفویه و تأثیر بسزای این دو را در گسترش فعالیت های حدیثی شیعه در این عهد برشمرده است.

۱۷۶. تاریخ حدیث شیعه در قرن ۸۷، حمید کوه پیما، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: حجه الاسلام مهدی مهریزی، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۰، ۲۵۵ص. در این تحقیق، نگارنده در چهار بخش عمده، بر آن شده تا تاریخ حدیث شیعه را در برهه ای از زمان بررسی نماید. در بخش اول، به بیان موقعیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی قرن هفتم و هشتم پرداخته است. رسیدگی به تاریخ بنی عباس، موقعیت خوارزمشاهیان و اسماعیلیان و مغولان و همچنین، وضعیت شیعه در عهد مغول، چگونگی حکومت های ملوک الطوائفی، شیوه رشد و نمو تصوف، و بررسی جغرافیای شیعه در این دو قرن، از مباحث این بخش است. بخش دوم را به بیان دانش های حدیثی این دو قرن اختصاص داده که در سه فصل،

تاریخ و سنت های آن در «نهج البلاغه»

درایه الحدیث و سیر تطور آن ، رجال و نیز اجازات موجود در این دو قرن را تبیین نموده است . در بخش چهارم ، به بیان آثار تألیفی قرن هفتم و هشتم پرداخته ، که دارای دو فصل با این عناوین است : آثار خطی و شرح آثار چاپی موجود از این دو قرن . در انتها هم خاتمه ای ذکر نموده که در آن ، نتایج کلی از بیان مطالب پایان نامه را ارائه نموده است .

۱۷۷ . تاریخ و سنت های آن در «نهج البلاغه» ، احمدشاه علی فردویی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر محمد کاظم شاکر ، استاد مشاور : حجه الاسلام احمد عابدی ، ۱۳۷۸ ، ۱۴۵ ص . دیدگاه علی علیه السلام در نهج البلاغه ، نسبت به تاریخ و ارزش و اهمیت آن چگونه است؟ آیا از نظر نهج البلاغه ، تاریخ سنت هایی دارد؟ روشش در این باره چیست؟ شناخت سنت ها چه تأثیری در روند زندگی انسان دارد؟ اینها ، سؤالات اصلی این تحقیق است که نگارنده بدانها پرداخته است . این رساله ، از چهار فصل فراهم آمده است : در فصل اول ، به کلیات بحث از قبیل بیان مسئله ، سؤالات مطرح شده در تحقیق ، فرضیات ، اهداف و روش تحقیق پرداخته است . فصل دوم ، پیرامون تاریخ است . تعریف معنای لغوی و اصطلاحی «تاریخ» ، تاریخ از دیدگاه غیرمسلمین ، ارزش و اهمیت تاریخ ، عبرت آموزی از گذشتگان ، تنقیح تاریخ ، تحول و تکامل تاریخ ، نظرات برخی مورخان در باره تکامل تاریخ و نظر اسلام در این مورد ، عوامل مؤثر در حرکت تاریخ ، از جمله زیرمجموعه هایی است که در این فصل مورد بررسی نگارنده قرار گرفته است . فصل سوم رساله ، پیرامون سنت است . وی ابتدا معنای لغوی «سنت» ، سپس کاربرد اصطلاحی آن و انواع سنت ها را شرح داده است . در فصل چهارم که مبحث اصلی رساله است به سؤالات مطرح در این باب پاسخ داده است . در فصل پنجم ، نمونه های سنن تاریخی در نهج البلاغه را آورده ، و ضمن تقسیم سنت های تاریخی به دو دسته ، به شرح هر یک از این دو دسته پرداخته است .

تأثیر حدیث بر حکمت متعالیه (مبدأشناسی)،

تأثیر روابط انسانی مناسب در موفقیت مدیران از دیدگاه «نهج البلاغه»

سپس وظایف حکومت را در برابر این سنت ها از قول امام علیه السلام در نهج البلاغه توضیح داده است .

۱۷۸ . تأثیر حدیث بر حکمت متعالیه (مبدأشناسی) ، نرگس شاهسوارانی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر احمد عابدی ، استاد مشاور : دکتر محمد باقر سعیدی روشن ، ۱۳۸۳ ، ۲۰۵ ص . حدیث چه جایگاهی در شناخت وحیانی دارد؟ عقل و وحی چه نقشی در شناخت مبدأ ایفا می کنند؟ دستاورد حکمت متعالیه در تلفیق عقل و وحی چیست؟ اینها سؤالاتی است که نگارنده در چهار بخش رساله خود ، به پاسخ آنها پرداخته است . در بخش اول (کلیات) ، تلاش نموده با مفهوم شناسی «حدیث» ، «حکمت» و «حکمت متعالیه» ، جایگاه فلسفه صدرایی را آشکار کند . «آشنایی اجمالی با زندگی ، شخصیت و آثار ملاصدرا» ، از دیگر مطالب این بخش است . نگارنده ، در سه بخش دیگر این تحقیق درصدد است تأثیرپذیری حکمت متعالیه از روایات در گستره مبدأشناسی را ، با استفاده از دو روش اصلی به اثبات برساند . در بخش دوم ، چشم انداز حکمت متعالیه در تأثیرپذیری از روایات مطرح شده است . بخش سوم ، مبانی صدررا در فهم روایات و ابتکارات متأثر از آن را مطرح می کند . در بخش چهارم ، به زمینه خداشناسی پرداخته است . این بخش ، مشتمل بر سه فصل است . مهم ترین برهان از براهین اثبات خدا (برهان صدیقین) ، توحید صفاتی و صفات خداوند ، توحید افعالی و افعال خداوند را در این سه فصل تبیین نموده ، و دیدگاه های صدررا را در این زمینه آشکار می سازد .

۱۷۹ . تأثیر روابط انسانی مناسب در موفقیت مدیران از دیدگاه «نهج البلاغه» ، آیات و روایات ، مهدی شکارچی فردویی ، کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی ، مرکز آموزش مدیریت دولتی استان قم ، استاد راهنما : دکتر حسین خنیفر ، ۱۳۸۲ ، ۱۴۹ ص . پاسخ به این سؤال که با توجه به دیدگاه نهج البلاغه و آیات و روایات ، شاخص های روابط انسانی حسنه کدام اند؟ محور بحث در این پایان نامه را تشکیل می دهد . چهار

تأثیر روحی اخلاقی ذکر از دیدگاه قرآن و معصومین،

فصل این پایان نامه، به نحوی بیانگر این موضوع بوده و نگارنده در صدد ارائه راه کاری صحیح، به شیوه اسلامی، برای بهبود وضع برخوردهای مدیریتی است. در فصل اول، پس از بیان کلیات بحث در ضمن مقدمه به شرح اهداف تحقیق، اهمیت تحقیق، ضرورت تحقیق، تعاریف لغوی و اصطلاحی و کلیدی موجود در مطلب مورد بحث و همچنین نوع و روش و عملکرد خود در جمع آوری مطالب و جمع بندی ها پرداخته است. چون هدف، سازمان آموزش و پرورش بوده، در فصل دوم، مطالب خود را پیرامون این سازمان و در مسیر عملکرد این مجموعه بزرگ طراحی نموده است. تعاریف مدیریت، رهبری آموزشی، مدیریت آموزشی و مهارت های لازم آن، نقش خلوص نیت داشتن و توکل به خدا در سامانه مدیریت، نسبت روابط انسانی و مشورت، نقش این رابطه در جلب اعتماد و ایجاد انگیزش و انگیزه و رضایت شغلی کارکنان، نقش تشویق و تنبیه و تفویض اختیارات و تناسب آن با روابط انسانی، همچنین وجود قاطعیت و صراحت و شجاعت و نظارت و کنترل و ارزشیابی توأم با یک رابطه انسانی مناسب، و در نهایت، موانع ارتباطی، علائم و نشانه های اختلال در روابط انسانی از جمله مطالبی است که نگارنده، در فصل سوم، با عنوان ادبیات و پیشینه پژوهش خود، در باره آن بحث می کند. در فصل چهارم، با بیان جایگاه خاص جاذبه و دافعه در مدیریت، ویژگی های شخصیتی مدیر را، که در مهارت روابط انسانی تأثیر گذار است بررسی و سپس تأثیر شاخص ها و عوامل عملکردی مدیر در روابط انسانی را توضیح داده و پس از آن، روش شناخت روابط نامطلوب از مطلوب در مدیریت و همچنین شاخص و نمونه هایی از روابط نامطلوب را بازگو نموده است.

۱۸۰. تأثیر روحی اخلاقی ذکر از دیدگاه قرآن و معصومین، محبوبه محمّدی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد جعفر امامی، استاد مشاور: دکتر محمّد مهدی گرجیان، ۱۳۷۵، ۱۱۴ص. پرسش های تحقیقاتی این پایان نامه عبارت اند از: چه آیاتی در قرآن مجید پیرامون ذکر وجود دارد؟ معصومان علیهم السلام در این خصوص چه مطالبی فرموده اند؟ ذکر چگونه و تا چه

تأثیر نقل و اثر بر مباحث توحیدی «المیزان»

حد در تحول روحی اخلاقی انسان از نظر اسلام مؤثر است؟ چه ارتباطی بین ذکر و اطمینان قلبی در قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام بیان شده است؟ غفلت نسبت به پروردگار چه نتایج روحی اخلاقی در پی دارد؟ دیدگاه مفسران و علمای برگزیده، در مورد آیات و احادیث ذکر چیست؟ این موضوع، در پنج فصل رساله این محقق عرضه شده: در فصل اول و دوم، در ارزش و اهمیت موضوع و سوابقی از مطالعات، و منابع اصلی برگزیده را مورد نقد و بررسی قرار داده است. در فصل سوم، چگونگی و حیطه تحقیق خود را عنوان کرده است. در فصل چهارم که شامل دو بخش است یافته های خود را عرضه نموده: بررسی مفهوم ذکر، با دلایلی از قرآن و روایات، با توجه به تفاسیر برگزیده و شرح احادیث، تأثیرات مختلف ذکر، اسوه های متعالی ذکر، عوامل بازدارنده ذکر، راه کسب این خُلق متعالی، نقطه مقابل ذکر یعنی غفلت و تأثیرات آن، تأثیر غفلت در جهان امروز و راه گریز از آن، از مطالب این دو بخش است. در فصل پنجم، نتایج مطالب عرضه شده را در چهار قسمت بیان کرده است و سپس، توصیه هایی در زمینه تحقیق عرضه داشته است. این فصل در پایان، شامل کتاب نامه است که شصت منبع مورد استفاده خود را در آن ثبت نموده است.

۱۸۱. تأثیر نقل و اثر بر مباحث توحیدی «المیزان»، سید محمد جواد وزیری فرد، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجتی، اساتید مشاور: دکتر محمّد علی مهدوی راد، دکتر محمّد علی لسانی فشارکی، ۱۳۸۰، ۲۴۹ ص. المیزان، با روش تفسیری قرآن به قرآن، چه رابطه ای با نقل و اثر دارد؟ نقل و اثر، چگونه می تواند راه گشای استنباط مدالیل و مقاصد قرآنی باشد؟ پاسخ به این سؤالات، انگیزه نگارنده در گردآوری این پایان نامه است. وی، این رساله را شامل مقدمه و دو فصل، با عناوین فطرت خداشناسی و اثبات توحید، تنظیم نموده است. در هر مبحث، پس از نقل نظر صاحب المیزان، بر اساس معیارهایی که در مقدمه رساله آمده، تأثیر نقل و اثر بر مباحث توحیدی مذکور را مورد بررسی قرار داده است.

تأویل و جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تأویل قرآن کریم،

[اشاره ای به مطالب مقدمه در دو فصل رساله بشود] آنچه وی در این رساله تحقیق نموده ، بیانگر این است که هر چند میزان ، از تفاسیر مأثور به شمار نرفته ، و نظیر آنها در ذیل هر آیه به آوردن متن روایت اقدام ننموده ، تأثر و بهره گیری آن از نقل و اثر ، تحقیقاً ، از تفاسیر مأثور بیشتر است .

۱۸۲ . تأویل و جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تأویل قرآن کریم ، محمد عینی زاده (موحد) ، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی ، دانشگاه تهران ، استاد راهنما : دکتر مرتضی آیه الله زاده شیرازی ، استاد مشاور : حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد ، [بی تا] ، ۲۳۸ص . بررسی تأویل و نقطه افتراق آن با تفسیر ، و این که چه رابطه ای بین تأویل آیات قرآن با اهل بیت علیهم السلام وجود دارد ، با بیان مفهوم اصطلاحی تأویل ، ضمن بررسی آیات قرآنی ، روایات و دیدگاه های دانشمندان ، از مطالبی است که نگارنده در رساله خود ، به بحث و بررسی آن پرداخته است . این پایان نامه از پنج فصل تشکیل یافته است : نگارنده ، نخست با بیان مقدمه ای ، تعریف مسئله و معانی مختلف این عنوان را مورد بررسی قرار داده و سپس با بیان تلازم بین حدیث ثقلین با این تحقیق ، ضرورت انجام آن را تشریح نموده است . در فصل اول ، با عنوان سخنی در فهم قرآن کریم ، به معرفی این کتاب آسمانی و پیشینه تاریخی فهم و تفسیر قرآن و منابع فهم قرآن پرداخته و این منابع را به چهار دسته تقسیم نموده ، که عبارت اند از : بیان خود قرآن کریم ، بیان رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله ، بیان عترت و اهل بیت مطهر پیامبر علیهم السلام ، بیان صحابه و تابعین ، که مفضیلاً ، دلایل حجیت هر قسمت نیز در ذیل همان قسمت آمده است . در فصل دوم ، حوزه معنایی واژه «تأویل» در لغت و کاربرد آن را شرح داده است ، و با نقل اقوال مختلف لغویان و ادبا ، و کاربرد این اصطلاح در موارد مختلف و جایگاه آن در هر مورد ، به این مطلب اشاره دارد که واژه «تأویل» در متون روایی و حدیثی و در لسان مفسران و اهل علم نیز در معنای متعددی به کار رفته است . نگارنده ، در فصل سوم ، حوزه معنایی تأویل در قرآن کریم را بررسی کرده و در

تبیین فلسفی دعا در حکمت اسلامی،

تبیین مبانی، اصول و روش های تربیت اجتماعی در «نهج البلاغه»،

سوره هایی چون یوسف ، کهف ، یونس ، اعراف ، نساء ، اسراء و آل عمران ، جایگاه این حوزه را مشخص نموده است . وی در فصل چهارم ، به تأویل در روایات اهل بیت علیهم السلام پرداخته و ضمن بیان جایگاه و اهمّیت تأویل ، بیان می کند که تأویل کلام خدا مانند تأویل کلام بشر نیست و تأویل هر حرفی از قرآن کریم ، دارای وجوهی است و تأویل به رأی نیز همانند تفسیر به رأی ، دارای ممنوعیتی مخصوص به خود است . فصل پنجم ، در باره نتایج تحقیق است که نگارنده در این فصل ، خلاصه و نتایج تحقیق هر فصل را به صورت جداگانه بیان کرده است .

۱۸۳ . تبیین فلسفی دعا در حکمت اسلامی ، محمّد حسین عباسی ، کارشناسی ارشد مدرسی الهیات و معارف اسلامی ، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم ، استاد راهنما : حجه الاسلام فاضل گلپایگانی ، استاد مشاور : دکتر احمد عابدی ، ۱۳۸۰ ، ۱۶۳ ص . هدف نگارنده در این رساله ، بررسی و ارائه تلاش هایی است که فیلسوفان مسلمان در جهت رفع ابهامات موجود در مورد ارتباط دعا و مسائلی همچون : علیت و معلولیت یا قضا و قدر و اراده خداوند انجام داده اند . وی ، این مسئله را در دو فصل با بخش های مختلف بررسی نموده است : در بخش کلیات ، مباحثی نظیر معنای دعا را ، فواید و اقسام آن ، و معیار استجاب دعا را ، که مورد توجه فیلسوفان قرار گرفته و در آثارشان آمده ، مورد بحث قرار داده است . بخش عمده بحث ، در باره دو مسئله رابطه دعا با قضا و قدر و نظام علی و معلولی ، و رابطه دعا با اراده الهی است ، که در بخش دوم آورده است . تلاش های فلاسفه در جهت گنجاندن دعا در نظام علی و معلولی و قضاء و قدر را نیز در این بخش بیان می کند .

۱۸۴ . تبیین مبانی، اصول و روش های تربیت اجتماعی در «نهج البلاغه» ، محمّد علی افخمی اردکانی ، کارشناسی ارشد تاریخ فلسفه تعلیم و تربیت ، دانشگاه علامه طباطبایی ، استاد راهنما : دکتر سعید بهشتی ، استادان مشاور : دکتر حسن ملکی و دکتر سید کاظم اکرمی ، ۱۳۸۴ ، ۱۶۳ ص .

تبیین مؤلفه های فرهنگ سازمانی با تأکید بر «نهج البلاغه»

این پژوهش، در پنج فصل تنظیم شده است: فصل اول را به اهمیت، اهداف، پرسش ها و روش تحقیق اختصاص داده است. در فصل دوم، به بررسی پایان نامه ها، کتب و مقالات مرتبط با تربیت اجتماعی پرداخته است. در فصل سوم، بعد از پرداختن به مفاهیم مهم تحقیق، مشخص نموده که دیدگاه فردگرا، متوجه تربیت اجتماعی ای است که فرد را برای غلبه بر دیگران آماده می کند، و تربیت اجتماعی جمع گرا، به دنبال تربیتی است که موجب سازگاری افراد جامعه با همدیگر شود. در فصل چهارم، پنج مبنای شرافت در خلقت انسان، تأثیرگذاری انسان بر شرایط، تأثیرپذیری انسان از شرایط، حسن و احسان، به علاوه هفت اصل و هجده روش مربوط به این مبانی را تبیین نموده است. در فصل پنجم، این نکته را بیان کرده که مبانی، اصول و روش های تربیت اجتماعی در این بحث دینی است؛ لذا بحث مبانی فلسفی و علمی را مطرح نکرده است. در بخش یافته های تحقیق نیز بیان کرده که حضرت علی علیه السلام به فرد و جامعه اهمیت داده، و برای آن دو، سرنوشتی مشترک قائل است.

۱۸۵. تبیین مؤلفه های فرهنگ سازمانی با تأکید بر «نهج البلاغه»، نسرین حاجی احمدی، کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان قم، استاد راهنما: دکتر حسن زارعی متین، ۱۳۸۲، ۱۰۷ ص. پاسخ دادن به این سؤالات که: شیوه حکومت و زمامداری علی علیه السلام چگونه بوده و با زیر دستان چه رفتاری داشته است؟ چگونه افرادی را برای حاکمیت انتخاب می نموده؟ نظام پاداش و تنبیه حکومت ایشان چگونه بوده است؟ محورهای بحث نگارنده، در تحقیق خود را تشکیل می دهد. سه فصل این پایان نامه، با بخش های گوناگونی که دارد، بیانگر این اصل اساسی از میان کلمات در بار امیر مؤمنان علیه السلام است: در فصل اول که اختصاص به بیان کلیات مسئله دارد پس از ایراد یک مقدمه در این زمینه، به بیان اصل مسئله پرداخته و ضمن توضیح اهمیت و ضرورت پرداختن به این تحقیق و شرح موضوع تحقیق خود و طرح سؤال اصلی تحقیق، به تعریف مفاهیم و واژه های عملیاتی به کار گرفته شده در تحقیق پرداخته است.

تجلی جاذبه و دافعه علی علیه السلام در «نهج البلاغه»

در فصل دوم، مبانی نظری و پیشینه تحقیق را بیان کرده است. تعریف فرهنگ، مفهوم فرهنگ، کارکرد فرهنگ، تعاریف فرهنگ سازمانی، ویژگی های فرهنگ سازمانی، ویژگی های عمومی فرهنگ، کارکردهای فرهنگ، تعریف و شناخت سازمان، جنبه های قابل فهم فرهنگ سازمانی، آیین ها و تشریفات، داستان ها، نمادها و زبان فرهنگ، الگوهای اساسی تشریح سازمانی، انواع فرهنگ سازمانی، مدیریت فرهنگ سازمانی، حفظ فرهنگ سازمانی، فرهنگ سازمانی و تغییر، روش های تغییر و پرورش فرهنگ سازمانی، فرهنگ و عوامل سازمانی، جهان بینی و رابطه آن با فرهنگ سازمانی و سرانجام، ارائه گزارشی از تحقیقات انجام شده در مورد موضوع، از سلسله موضوعاتی است که نگارنده، در این فصل بدانها پرداخته است. در فصل سوم، ضمن بیان نقش ایمان به حقیقت هستی و باورهای دینی در فرهنگ سازمانی، مبانی فرهنگ سازمانی از دیدگاه نهج البلاغه را به تصویر کشیده، و ویژگی های فرهنگ سازمانی را از دیدگاه حضرت علی علیه السلام توضیح داده است.

۱۸۶. تجلی جاذبه و دافعه علی علیه السلام در «نهج البلاغه»، محمد شیبانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر محمد حسین برومند، ۱۳۸۰، ۲۳۵ ص. در این تحقیق، جاذبه و دافعه علی علیه السلام، در حیطه مطالب نهج البلاغه مورد بررسی قرار گرفته است و مطالب، عموماً حول سیره علی علیه السلام بیان گردیده است؛ نه به طور عام. علاوه بر این، نگارنده در این نوشتار، با تفصیل و بیان مصادیق بسیاری که تقریباً تمام مصادیق موجود در نهج البلاغه است به توضیح مطلب مورد نظر پرداخته و با ارجاع این مصادیق بر سایر منابع تاریخی و شروح نهج البلاغه، مطالب این زمینه را شرح و بسط داده است. نویسنده، رساله خود را به سه بخش تقسیم کرده است: بخش اول، شامل کلیاتی در مورد جاذبه و دافعه، معانی لغوی و اصطلاحی جاذبه و دافعه، ریشه یابی بحث جاذبه و دافعه در اسلام، اصول نظری بحث جاذبه و دافعه علی علیه السلام در نهج البلاغه و مباحثی از این قبیل است. بخش دوم رساله، در باره تجلی جاذبه علی علیه السلام در نهج البلاغه است که این بخش را نیز به دو فصل مجزا تقسیم کرده است.

تحقیق در اسامی سوره حمد و ذکر روایات وارده و فضایل آن

تحقیق در امثال «نهج البلاغه»

۱. تجلی جاذبه علی علیه السلام در برخورد با اشخاص ؛ ۲. تجلی جاذبه علی علیه السلام در برخورد با عقاید و افکار گوناگون . بخش سوم ، با عنوان تجلی دافعه علی علیه السلام در نهج البلاغه نیز در سه فصل آمده که عبارت اند از : تجلی دافعه علی علیه السلام در برخورد با اشخاص ، تجلی دافعه علی علیه السلام در قبال گروه ها و جریانات ، تجلی دافعه علی علیه السلام در برخورد با عقاید و افکار و رویدادهای مهم .

۱۸۷ . تحقیق در اسامی سوره حمد و ذکر روایات وارده و فضایل آن و اقوال مفسرین در این مورد ، اشرف بیان زاده ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال) ، استاد راهنما : دکتر احمد حسنی رنجبر ، استاد مشاور : دکتر مجید معارف ، ۱۳۷۸ ، ۹۱ ص . نگارنده ، رساله خود را به پنج بخش اختصاص داده است : بخش اول ، در باره فضایل سوره حمد است . عناوین این بخش عبارت اند از : فضایل سوره حمد از دیدگاه روایات ، فضایل سوره حمد در آرای دانشمندان اسلامی ، و فضایل سوره حمد از نظر محل و موقعیت نزول . بخش دوم ، مدخلی است بر نام های سوره حمد ، که این نام ها را از کتب تفسیری و تاریخی جمع آوری نموده است . بخش سوم ، در باره بررسی نام های سوره حمد است . نخست ، نام های وارده از طریق روایات ، و سپس نام های وارده از طریق مفسران و محققان قرآن کریم را ذکر کرده است . در بخش چهارم ، به وجه تسمیه نام های سوره حمد پرداخته ، و بیست نام این سوره را توضیح داده است . بخش پنجم نیز در باب تحقیق در باره جزئیت (بسم الله) در سوره حمد است ، که این بخش شامل سه فصل است . در آخر ، نتیجه گیری کلی را آورده است .

۱۸۸ . تحقیق در امثال «نهج البلاغه» ، مریم اقبالیان ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین تهران ، استاد راهنما : دکتر منصور پهلوان ، استاد مشاور : دکتر مجید معارف ، ۱۳۸۲ ، ۲۴۸ ص .

تحقیق در باره شخصیت ابن عباس و روش تفسیری او،

کتاب الامثال و الحكم المستخرجه من نهج البلاغه ، اثر محمّد غروی ، به عنوان منبع اصلی این تحقیق استفاده شده است . کارهایی که نگارنده در این زمینه انجام داده ، در سه فصل خلاصه می شود : در بخش اوّل از فصل اوّل ، پس از بررسی واژه «مَثَل» و «تمثیل» از نظر لغوی ، به جایگاه آن در ادبیات ، ویژگی ها اقسام مقاصد ، و روش ترجمه ضرب المثل ها پرداخته است . در بخش دوم و سوم ، موضوع امثال در قرآن و نهج البلاغه را بررسی کرده است . فصل دوم رساله را به طور مشخص ، به امثال موجود در نهج البلاغه اختصاص داده ، برخی از امثال قرآنی نهج البلاغه را شرح داده است . در فصل سوم ، امثال سائره و غیر قرآنی نهج البلاغه را ، طبق موارد کاربرد حضرت علی علیه السلام ، فصل بندی نموده ، و برخی از آنها را به تفصیل بررسی کرده است .

۱۸۹ . تحقیق در باره شخصیت ابن عباس و روش تفسیری او ، سید ابراهیم میر باقری ، دکتری رشته فرهنگ عربی و علوم قرآنی ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران ، استادان راهنما : دکتر یحیی نوری و دکتر سید محمّد باقر حجتی ، بی تا ، ۳۸۷ ص . این پایان نامه ، در باره معرفی شخصیت علمی و روش تفسیری یکی از اصحاب بزرگوار رسول خدا صلی الله علیه و آله است ؛ شخصیتی که در بین صحابه ، از ویژگی خاصی برخوردار است و مورد قبول فریقین به شمار می آید . همچنین ، روایات این شخصیت برجسته ، خصوصا روایات تفسیری او ، جایگاهی ویژه دارد . این پایان نامه از یک مقدمه ، دو باب و پنج فصل تدوین شده است : گردآورنده ، در مقدمه به بررسی شخصیت علمی ابن عباس پرداخته و ضمن آن ، اهمیت و جایگاه علم تفسیر را در بین جوامع اسلامی بررسی نموده است . باب اوّل را تماما به شرح زندگانی و معرفی ابن عباس پرداخته است . نام و نسب ، ولادت و وفات و مدت عمر ، خصائص ظاهری و شمایل ، و صفاتی از قبیل حافظه ، سخنوری و فصاحت ، هوش و فراست ، سجایا و اخلاق ابن عباس را توضیح داده است . ملازمت ابن عباس با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، موقعیت او نزد آن حضرت ، شرح موقعیت ابن عباس در زمان خلفا و معرفی تعدادی از معاصران وی ، زندگانی سیاسی ابن عباس و تقارن آن با دوران خلافت حضرت علی علیه السلام از دیگر مطالب فصل اوّل است . فصل دوم ، مربوط به شخصیت علمی ابن عباس و مقام و موقع تفسیری اوست . القاب

تحقیق در وجوه اشتراک قرآن و سنت اسلامی و تورات و تلمود،

ابن عباس و وجه نام گذاری او به این لقب ها ، نظر صحابه و تابعین در باره شخصیت علمی او ، همبستگی ابن عباس با نبی اکرم صلی الله علیه و آله ، دعا های نبی اکرم صلی الله علیه و آله در باره او ، استعداد نیرومند او ، کوشش و شوق بی اندازه وی به تحصیل دانش و شاگردی امیرمؤمنان ، علی علیه السلام ، از جمله این امور به شمار می آیند. فصل سوم ، در باره طرق روایی ابن عباس بحث می کند و بهترین طرق روایی ابن عباس را معرفی می نماید . مقام و موقع دینی ابن عباس ، عقیده شیعه در مورد ابن عباس ، و وثاقت و عدالت ابن عباس در نزد فریقین ، از دیگر مطالب این فصل است.

۱۹۰. تحقیق در وجوه اشتراک قرآن و سنت اسلامی و تورات و تلمود ، سید عبدالمجید حیرت سجادی ، دکتری ، ۵۳۳ ص ، دست نویس . سه دین توحیدی ، یعنی یهود و مسیحیت و اسلام ، هر یک دارای کتابی ویژه اند و گروندگان بدانها معتقدند که کتب مذکور ، بیان و نقل کلماتی از الله هستند . این رساله ، با بررسی مستندات موجود از این سه دین الهی ، تورات و انجیل موجود را مورد بررسی و نقد قرار داده و مقایسه ای بین این دو کتاب و قرآن دارد . نگارنده ، در این رساله مطالب قرآن و تورات را به پنج بخش (الله یهوه ، فرشتگان ، قصه ها ، احکام ، اخلاق) تقسیم کرده است ، و ضمن تحقیق در وجوه اشتراک و افتراق آنها ، سنت اسلامی و تلمود را نیز یادآور شده است . وی ، ضمن بر شمردن تعداد قصه هایی که در قرآن و تورات بوده ، آنها را با هم مقابله و مقایسه کرده است ، و مجموعاً ، این قصه ها را به بخش های متعددی منقسم نموده که مجموع آنها هجده قسم می شود . وی ، در بخش اول با استناد به آیه شریفه ۱۱۲ سوره اخلاص و مزمور سیزدهم از مزامیر تورات ، معانی «الله» و «یهوه» را توضیح داده و سپس به شرح صفات وارده خداوند در این دو مورد پرداخته است . بخش دوم رساله که با عنوان آفرینش یا به تعبیر تورات ، ستمر پیدایش است نخست در باره پیدایش فرشتگان در آسمان و زمین پرداخته است ، سپس عقیده اهل کتاب در باره وظایف فرشتگان در آسمان را با ذکر بخش هایی از تورات و آیات قرآن مجید توضیح داده است . بخش سوم رساله که مربوط به داستان ها می شود به نقل داستان هاییل و قایل در قرآن و تورات ، داستان نوح در این دو کتاب ، ابراهیم و کعبه ، اسحاق ، اسماعیل ذبیح ،

تحقیق نسخه خطی «ایضاح مخالفه السنه لنص الكتاب و السنه»

تحقیق و بررسی اسانید روایات تفسیری امام محمد باقر علیه السلام،

یعقوب، لوط و قوم لوط، یوسف، موسی، قارون، جالوت و داوود، سلیمان، ایوب، یونس و یسع و چگونگی سرگذشت هر یک به نقل از قرآن و تورات پرداخته، و وجوه اشتراک و افتراق این دو کتاب را در نقل این قصص بیان نموده است. مبحث دیگر رساله، بخش احکام است. در این بخش، به مقایسه بین احکام اسلام و یهود در قرآن و تورات پرداخته است. مسائل مهمی از قبیل ارث، احکام بت پرستی، احکام بردگی، و... و مبحث اخلاق در پایان رساله آمده است.

۱۹۱. تحقیق نسخه خطی «ایضاح مخالفه السنه لنص الكتاب و السنه»، بی بی سادات رضی بهابادی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر آذرتاش آذرنوش، اساتید مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی و دکتر محمد مجتهد شبستری، ۱۳۷۷، ۲۸۵ ص. آنچه نگارنده در این رساله انجام داده عبارت است از: ۱. در مقدمه، ابتدا به شرح زندگی علمی علامه حلی، مؤلف کتاب پرداخته است. معرفی آثار چاپی و غیرچاپی مؤلف از ویژگی های این بخش است. ۲. پس از این گفتار، پیش گفتاری بر کتاب ایضاح مخالفه السنه لنص الكتاب و السنه نگاشته، و در آن کوشیده به معرفی کتاب و شیوه تفسیری مؤلف پردازد. ۳. سپس، هنگام مطالعه کتاب، با ملاحظه برخی شواهد تاریخی و تحلیل محتوای کتاب، به این نتیجه رسیده که مراد علامه از اهل سنت، تقریباً همیشه، اشاعره بوده است؛ از این رو، قسمت سوم مقدمه را به مکتب کلامی اشعری اختصاص داده، تا انتقادهای علامه به مبانی عقیدتی اشعریان را آشکارتر سازد. ۴. در بخش پایانی مقدمه، به بیان موارد تناقض کلام اهل سنت با قرآن، از دیدگاه علامه حلی پرداخته است. ۵. در پایان مقدمه و پیش از متن کتاب، چند تصویر از نسخه های خطی مذکور را عرضه کرده است.

۱۹۲. تحقیق و بررسی اسانید روایات تفسیری امام محمد باقر علیه السلام، بهمن منصوری، دکتری، علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: علی اکبر غفاری صفت، استاد مشاور: دکتر هادی عالم زاده، ۱۳۷۸، ۴۶۷ ص.

ارزیابی اسانید روایات تفسیری امام باقر علیه السلام، از ابتدای قرآن تا پایان سوره بقره، هدف اصلی نگارنده در این تحقیق است. این رساله، در دو جلد فراهم آمده که جلد اول، دارای سه بخش و جلد دوم دارای دو بخش است، که هر بخش نیز دارای فصل هایی است. بخش اول، به بررسی شخصیت امام محمد باقر علیه السلام پرداخته، و چهار فصل با این عناوین دارد: زندگانی امام باقر علیه السلام، اوضاع سیاسی عصر امام باقر علیه السلام، مقام علمی امام باقر علیه السلام و جایگاه تفسیری امام باقر علیه السلام. بخش دوم، مربوط به تعاریف و اصطلاحات است. اصطلاحات کلی، انواع اصلی حدیث، اصطلاحات مربوط به سند و متن حدیث، اصطلاحات مربوط به مدح روات و اصطلاحات مربوط به ذمّ روات را در این بخش توضیح داده است. البته در فصل چهارم از بخش اول مشخص نموده که امام علیه السلام با دست خود کتاب تفسیری نوشته اند و یا اگر نوشته اند، هیچ گونه خبر و اثری از آن به دست ما نرسیده است. همچنین، اشاره کرده که دو تفسیر ابوالجارود و جابر بن یزید جعفی به امام منسوب هستند. وی، برای رسیدن به هدف اول خود نیز یک بخش اختصاص داده، که در سه فصل، به ترتیب روایات مربوط به علوم قرآنی، سوره حمد و سوره بقره جمع آوری شده و در مجموع، تعداد ۳۶۶ روایت و ۵۰۴ سند، با مراجعه به منابع و متون معتبر شیعه و سنی استخراج و احصا گردیده و به نگارش در آمده است. این روایات، در فصل اول علوم قرآنی، در جلد دوم، به ترتیب موضوعات شانزده گانه پشت سر هم قرار گرفته اند، و در فصل دوم و سوم، سوره های حمد و بقره به ترتیب آیات مرتب گردیده اند. همچنین، از حاصل مطالعات به عمل آمده خود در بخش های اول و چهارم، سه بخش مفصل دیگر نیز اختصاص داده، که در بخش های دوم و سوم که به منزله مقدمه و پیش نیاز برای ورود به بخش چهارم و پنجم هستند به بیان تعاریف و اصطلاحات زیادی که در رساله و بالاخص بخش پایانی آن به کار رفته است، و نیز به بررسی رجال و راویان احادیث مندرج در بخش چهارم پرداخته است. در بخش نهایی رساله که بر اساس مطالعات و تحقیقات به عمل آمده، به ارزیابی سندهای روایات و نیز تعیین نوع هر یک از آنها و نهایتاً، تعیین میزان و درجه اعتبار آنها پرداخته بر همین اساس، از مجموع ۵۰۴ سند ارائه شده، تعداد ۲۴ سند از نوع صحیح،

تحقیقی پیرامون احادیث قدسی،

تحقیقی پیرامون شخصیت و کتاب رجالی ابن غضائری،

۳ سند حسن ، ۱۷ سند موثق ، ۳۸ سند قوی و ۴۲۲ سند ضعیف را به صورت دسته بندی بیان نموده است .

۱۹۳ . تحقیقی پیرامون احادیث قدسی ،نوشین هجرت ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال) ، استاد راهنما : دکتر سید محمد باقر حجتی ، استادان مشاور : دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده ، ۱۳۷۶ ، ۱۷۰ ص . این جستار ، تحقیقی است در باره نوعی خاص از احادیث اسلامی که حدیث شناسان ، آنها را قدسی خوانده اند . حدیث قدسی ، سخنان خداوند است که از ناحیه پیامبر صدور می یابد . در این رساله ، حدیث قدسی را گونه ای خاص از وحی الهی تلقی نموده است ؛ لذا با همین نظرگاه ، بحث را از ماهیت وحی و تنوع تجلیات آن آغاز کرده و سپس ، به مقایسه وحی و خبر وحی پرداخته است . پس از آن ، دیدگاه های مختلف در باره وحی را مطرح کرده و نظرگاه های عالمان و اندیشمندان را به بحث گذاشته است . پس از آن ، به ماهیت حدیث قدسی و جایگاه آن در میان دیگر احادیث اسلامی پرداخته است . بحث لفظی و معنوی در باره «حدیث قدسی» و تفاوت های آن با قرآن کریم ، از دیگر موضوعاتی است که به گونه ای مبسوط مورد بحث و بررسی قرار داده است . در این بخش نیز سعی کرده است تا با طرح نظریات اندیشمندان اسلامی بر غنای بحث بیفزاید . مختصری نیز به تاریخچه گردآوری و تدوین احادیث قدسی در مجموعه هایی ویژه اختصاص داده است . در پایان ، فصلی را به نقل برخی از احادیث قدسی و تأثیر آن بر ادب فارسی اختصاص داده است .

۱۹۴ . تحقیقی پیرامون شخصیت و کتاب رجالی ابن غضائری ،محمد رضا آرام ، کارشناسی ارشد پیوسته علوم قرآن و حدیث ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی و ارشاد دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : آیه الله محمد هادی معرفت ، استاد مشاور : علی اکبر غفاری صفت ، ۱۳۷۵ ، ۹۴ ص . نقد و بررسی ، ارائه دیدگاه ها و تحلیل های مختلف پیرامون کتاب رجالی ابن غضائری ، معیار و ملاک وی در جرح و تعدیل روایان حدیث ، بیان دیدگاه های مختلف پیرامون

تحقیقی پیرامون کتاب من لا یحضره الفقیه شیخ صدوق رحمه الله،

ضعفای ابن غضائری، و بیان این نتیجه که بگوئیم توثیقات و تضعیفات ابن غضائری، مستند به حس و شهود و سماع از مشایخ و ثقات نبوده، بلکه مستند به حدس و استنباط است، مطالب مورد بحث این رساله را تشکیل می دهد. این رساله، از یک مقدمه و سه فصل و یک خاتمه تشکیل شده است: در مقدمه، نگارنده نگاهی اجمالی به تاریخ تدوین کتب رجالی شیعه، تا قبل از زمان رجال ابن غضائری دارد. در فصل اول، نخست به شخصیت و احوال ابن غضائری پرداخته، و به این نکته اشاره دارد که زندگی وی، در هاله ای از ابهام قرار دارد؛ زیرا در منابع رجالی شیعه، مانند الفهرست و رجال الطوسی و رجال النجاشی و آثار متأخر، که به استناد این منابع نوشته شده اند، شرح حالی از وی به دست داده نشده. فقط نجاشی در برخی از نقل قول هایی که از وی نموده، به زندگی و دانش وی اشاراتی کرده است. سپس تحقیقی پیرامون کلمه «ابن غضائری» و زندگی نامه احمد بن حسین بن عبیدالله غضائری، مشایخ و تألیفات وی دارد. فصل دوم، در باب کتاب رجالی ابن غضائری و معیار و ملاک وی در جرح و تعدیل راویان حدیث و اکتار وی در جرح ثقات است، و این که عده ای از علما معتقدند که تضعیف و جرح ابن غضائری، مستند به شهادت و سماع نیست، بلکه بعد از دقت در روایات افراد، بر اجتهاد خویش اعتماد می کرد؛ لذا هر گاه بر حسب اعتقاد خویش، روایتی را شامل غلو و اغراق می دانست، آن روایت را ضعیف می دانست. در فصل سوم، دیدگاه های مختلفی پیرامون ضعفای ابن غضائری بیان کرده، و برخی از آنان را مورد نقد و بررسی و تحلیل قرار داده است. مجموعه این دیدگاه ها در دو بخش: ۱. دیدگاه های قدما؛ ۲. دیدگاه های متأخران، تقسیم بندی شده است.

۱۹۵. تحقیقی پیرامون کتاب من لا یحضره الفقیه شیخ صدوق رحمه الله، محمود نظری، کارشناسی ارشد پیوسته الهیات و معارف اسلامی، دانشکده معارف اسلامی و الهیات دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، اساتید مشاور: دکتر کامران ایزدی مبارکه و حجه الاسلام سید حسین مصطفوی، ۱۳۷۵، ۱۶۳ ص. این پایان نامه، از یک پیش گفتار و یک مقدمه و چهار فصل تشکیل شده است: در ابتدا، تحقیقی پیرامون کتاب من لا یحضره الفقیه را ارائه کرده، که در این تحقیق،

تحقیقی در رجال و تاریخ اشعریین،

موقعیت و مرتبه این کتاب شریف را روشن می سازد. در مقدمه نیز اشاراتی به جایگاه حدیث در جامعه اسلامی، خصوصاً در عصر غیبت دارد، که با استشهاد به اقوال بزرگان، ویژگی های کتب حدیثی نیز شرح داده شده است. فصل اول رساله، در باره زندگانی شیخ صدوق، نویسنده کتاب، اوضاع سیاسی اجتماعی دوران وی، نقش وی در طول زمان غیبت کبرای حضرت ولی عصر (عج)، تألیفات و آثار وی و شرح مختصری از بعضی از آنها، و دیدگاه علمای شیعه و اهل سنت در مورد وی است. در فصل دوم، نگارنده به شناسنامه و معرفی شکلی کتاب من لا یحضره الفقیه و انگیزه شیخ صدوق از تألیف آن، تعداد ابواب و احادیث، شروح و ترجمه ها و نظر علما در مورد این کتاب پرداخته، و در ادامه نیز بحثی در باره مشیخه کتاب مطرح ساخته، که به تناسب، تعریف مشیخه و کاربرد آن را در بین محققان بیان کرده است. فصل سوم، در مورد این بحث هاست: روش شیخ در تنظیم و تألیف کتاب، منابع مورد استفاده وی، میزان تأثیرپذیری شیخ از استادش، محمد بن ولید، شرح حال ابن ولید، بررسی روات و مصطلحات حدیث در کتاب من لا یحضره الفقیه، نظرات خاص فقهی شیخ صدوق، جایگاه کتاب من لا یحضره الفقیه در آثار شیخ و مقایسه آن با کتاب الکافی. در فصل چهارم، به نقل اشکالات متأخران بر کتاب من لا یحضره الفقیه پرداخته و پس از طرح بحث ارسال و ضعف در روایات، با استناد به قول متقدمان در باب صحت روایات کتاب، سعی در نقض قول متأخران دارد. وی، به تناسب بحث، مسئله ضعیف و صحیح در اصطلاح علما و کتب فقهی، و دقت شیخ در نقل احادیث صحیح و مورد اعتماد را مطرح کرده، و سپس در پایان بحث، تصحیف و تحریف در این کتاب را مورد نقد و بررسی قرار داده است.

۱۹۶. تحقیقی در رجال و تاریخ اشعریین، رضا فرشچیان، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشکده تبلیغ و معارف اسلامی دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، اساتید مشاور: غلامحسین ابراهیمی دینانی و رضا استادی، ۱۳۶۹، ۳۸۵ص. شناخت اشعریان، تبلور آنان در نقاط مختلف دنیا، نقش آنها در ترویج تشیع و معرفی خدمات آنان در ترویج معارف اهل بیت در طول تاریخ و جستاری در تراجم و

تحلیل شخصیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دیدگاه امام علی علیه السلام،

سرشناسان اشعری و موالیان آنها، موضوع بحث این رساله است. نگارنده، رساله را در چهاربخش و شش فصل تنظیم نموده است: در بخش نخست، در دو فصل به کلیاتی پیرامون اشعریان پرداخته، که مقدماتی است در شناخت اشعریان از نَسَب و مذهب و موطن و چگونگی اسلام آوردن و آرای مختلف در این باب. در بخش دوم، فعالیت های اشعریان در خارج از شبه جزیره عربستان مورد بحث قرار گرفته، شاخه های خاندان اشعری در عراق و فعالیت ها و مذهب آنان، مهاجرت و حضور گسترده اشعریان در مناطق جَبَل و بویژه قم و استیلای آنان بر قم، قیام های قمیان بر ضد حکومت مرکزی و سایر مطالب مربوط به آن را در این بخش آورده است. بخش سوم نیز به تشیع و رابطه آن با اشعریان اختصاص یافته، چگونگی ارتباط این بیت با تشیع و بررسی تشیع مناطق جبال و احتمال تأثیرپذیری آن از تشیع اشعریان، و خدمات اشعریان به تشیع در این بخش مطرح گشته است. هم اصلی نگارنده، معرفی و بررسی محدثان و راویان این خاندان بوده است و به این منظور، در آخرین بخش رساله، بیش از یکصد و سی تن از آنان و سایر سرشناسان اشعری را مورد بحث رجالی تاریخی قرار داده است.

۱۹۷. تحلیل شخصیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دیدگاه امام علی علیه السلام، سیده علیہ نقیب پور بافقی، کارشناسی ارشد علوم قرآنی و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمّد باقر حجتی، ۱۳۷۸، ۳۰۰ ص. نگارنده، پژوهش خود را با انگیزه شناخت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و با هدف دست یافتن به ابعاد سیره و شخصیت آن بزرگوار، در آینه کلام مولی علی علیه السلام سامان داده است. وی این مهم را در پنج فصل بررسی نموده است: ابتدا، به نظاره سیمای بعثت نشسته و با اوضاع فرهنگی، اعتقادی، اجتماعی و اقتصادی عصر جاهلی، در آستانه بعثت، آشنا نموده است. به دنبال آن، سخنان امام علیه السلام پیرامون اهداف و آثار و ویژگی های رسالت پیامبر معظم اسلام را بیان داشته است. وی در این فصل، مدخلی مناسب برای آشنایی با بعثت پیامبر فراهم آورده است که مخاطب را با حال و هوای خاستگاه زمانی و مکانی بعثت و اهداف و آثار و ویژگی های آن آشنا

تحلیل فلسفی عرفانی اسماء و صفات الهی در «صحیفه سجادیه»

می‌کند، و مهم‌ترین سخنان امام در باره شناخت نبوت و معجزه رسالت و هدایت انسان‌ها را با اهداف بلندی که خداوند در نظر گرفته شرح می‌دهد. در فصل دوم، به بررسی تاریخ زندگی پیامبر از ولادت تا رحلت پرداخته است. در این زمینه، گرچه منابع مهم تاریخی از قبیل السیره النبویه، ابن هشام، تاریخ الطبری و غیره، به صورت مطول، نوشته‌اند، نگارنده، گزارشی را که امام علیه السلام از تاریخ پیامبر صلی الله علیه و آله بیان می‌کند، به عنوان گزارشگری که لحظه به لحظه همراه پیامبر صلی الله علیه و آله بوده و خود نیز صادق مصدق است، و از لطف و ویژگی‌های خاص خود برخوردار است، ذکر می‌کند. فصل سوم را به بیان سیره نبوی اختصاص داده است، که حاوی فضایل اخلاقی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سیره و عملکرد فردی و خصوصی آن حضرت، و همچنین سیره و سلوک اجتماعی آن حضرت است. در فصل چهارم، به ویژگی‌های ظاهری حضرت رسول صلی الله علیه و آله پرداخته است، و از قول امام علیه السلام، به توصیف شمایل آن حضرت پرداخته است. آخرین فصل، به تحلیل شخصیت پیامبر، به عنوان نبی، و خصوصیات این منصب پرداخته است. در این فصل، به جایگاه پیامبر در خلقت و قدر و منزلت آن حضرت در بارگاه الهی و همچنین خصوصیات رسالت آن حضرت پرداخته است، و مباحثی از قبیل خاتمیت، جهان شمول بودن دعوت پیامبر صلی الله علیه و آله، امامت پیامبر صلی الله علیه و آله، شفاعت پیامبر صلی الله علیه و آله، اسوه بودن پیامبر صلی الله علیه و آله و لزوم تأسی به آن حضرت و مباحثی از این قبیل را مطرح ساخته است.

۱۹۸. تحلیل فلسفی عرفانی اسماء و صفات الهی در «صحیفه سجادیه»، قربانعلی صمدی، کارشناسی ارشد مدرسی الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر علی الله بداشتی، ۱۳۸۴، ۳۲۴ ص. بحث این نوشتار، در شناخت و تحلیل اسما و صفات الهی از دیدگاه فلسفه و عرفان، با توجه به مضامین بلند صحیفه سجادیه، از امام علی بن حسن علیه السلام است. وی، تحقیق خود را در سه فصل تنظیم نموده است: فصل اول، شامل کلیات بحث است، از قبیل معناشناسی اسم و صفت، فرق اسم و صفت و بحث توفیقیت اسما. در فصل دوم، بحث در اسما و صفات از دیدگاه فلسفه مطرح شده، که اقسام اسما و صفات و تحلیل آنهاست از دیدگاه فیلسوفان، با توجه به آنچه در صحیفه آمده.

تحلیل و بررسی روش ابن جوزی در نقد حدیث،

فصل سوم، همان مباحث فصل دوم را از دیدگاه عارفان بررسی می کند. در آخر، یک ضمیمه آورده که فهرستی تحقیقی از اسما و صفاتی است که در صحیفه سجادیه به کار رفته است.

۱۹۹. تحلیل و بررسی روش ابن جوزی در نقد حدیث، سعید فخاری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام والمسلمین احمد عابدی، استاد مشاور: حجه الاسلام والمسلمین محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۸، ۱۴۶ص. اصلی ترین موضوع در این پایان نامه، پرداختن به مناقشات سندی ابن جوزی و تبیین و توضیح روش وی در نقد حدیث است، و این مهم مقدور نیست، مگر با تحقیقی جامع پیرامون شناخت اصول مناقشات سندی، و این که پی ببریم اساس ابن جوزی در جرح و قدح روایت چیست؟ چه اصولی باید در مناقشات سندی رعایت شود؟ آیا ابن جوزی، پایبندی به اصول جرح و قدح راویان داشته است؟ و علاوه بر اینها، مناقشات سندی تا کجا دارای ارزش بوده، حدّ و مرز مناقشات سندی چیست؟ محور بحث نگارنده، کتاب الموضوعات، در باره احادیث جعلی است. گرچه پیش از آن، کتاب های دیگر به همین منظور تألیف شده بود، این کتاب جای خود را در میان سایر کتب باز نمود و بعدها، هر پژوهشگری که در این زمینه اقدام به تحقیق و کاوش نمود، خود را بی نیاز از چنین کتابی نیافت. نگارنده، پایان نامه خود را در یک مقدمه و سه بخش ذیل تدوین نموده است: در بخش اول، روش ابن جوزی در نقد حدیث را با توجه به کتاب الموضوعات آورده، و نظر همگان را به تمام اهتمام ابن جوزی به جرح و قدح راوی معطوف نموده و این که ابن جوزی، با تضعیف سند، متن حدیث را از اعتبار ساقط کرده است. همچنین در این بخش، پیروی ابن جوزی از جوزقانی و نتیجه آن را یادآور شده است. در بخش دوم، به طور کلی، علامت های جعل حدیث را بررسی نموده، تا سهم ابن جوزی در استفاده از هر یک از آنها معلوم شود، و نیز با تحقیقی پیرامون اصول جرح و تعدیل، اشتباهات ابن جوزی را در زمینه نقد حدیث برشمرده است. در بخش سوم، نگارنده به دفاع از برخی احادیث پرداخته است که ابن جوزی، بدون شاهد و دلیل، تنها به اتهام راوی آنها را تا مرتبه جعلی بودن تنزل داده است.

تحلیل و بررسی گفتگوها و مناظرات علوی و بهره گیری آن از قرآن و سنت،

تحلیل و بررسی «مسند احمد بن حنبل»

۲۰۰. تحلیل و بررسی گفتگوها و مناظرات علوی و بهره گیری آن از قرآن و سنت، محمود واعظی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجّتی، ۱۳۸۱، ۳۷۰ ص. نگارنده در این پژوهش، گفتگوها و مناظرات حضرت علی علیه السلام را به منظور کشف و استخراج شیوه های کاربردی ایشان، مورد تحلیل و ارزیابی قرار داده است، که شامل بررسی و تحلیل کیفیت رویارویی های امام علیه السلام با خواص، دوستان و شهروندان معارض می شود. این پایان نامه از یک مقدمه و چهار بخش فراهم آمده است: در بخش اول، دین و گفتگوهای مکتبی را بررسی نموده است. نگاهی به ریشه شناسی دین از نظر مفهوم و تعریف دانشمندان از دین، گفتگوی ادیان و فلسفه این گفتگو، برترین دیدگاه در زمینه گفتگوهای مکتبی و همچنین نگرش امروز ادیان بزرگ در گفتگوی بین الادیان، در این بخش آمده است. در بخش دوم، تاریخ پیدایش گفتگو، ادوار، انواع، شروط، آداب و تعریف مناظره، ارکان و انواع آن را مورد بحث قرار داده است. در بخش سوم، فضاشناسی زمان امام علی علیه السلام، جریان ها و تفکرات گوناگون عصری تأثیرگذار در گفتگوها و مناظرات علوی را مطرح نموده است. و سرانجام در بخش چهارم، از شیوه شناسی گفتگوها و مناظرات حضرت توضیحاتی داده است. جایگاه گفتگو از نظر امام علیه السلام، اهداف گفتگو در سیره علوی، اخلاق و آداب گفتگوهای علوی، فنون و شگردهای امام علیه السلام در گفتگوها و مناظرات، ویژگی پاسخ های علوی در گفتگوها و مناظرات، استدلالات علوی، نتایج مناظرات و گفتگوهای علوی، تشبه و مثال در گفتگوهای علوی، جلوه های آیات قرآنی در گفتگوهای علوی و جلوه های سیره نبوی در گفتگوهای علوی، از عناوین این بخش است.

۲۰۱. تحلیل و بررسی مسند احمد بن حنبل، حسین خاکپور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: حجه الاسلام مهدی مهریزی، ۱۳۸۰، ۳۹۹ ص.

تحلیل و تفسیری پیرامون عزل و نصب های حضرت علی علیه السلام در «نهج البلاغه»

پی بردن به جایگاه اهل بیت علیهم السلام در کتب اهل سنت، بیان عقیده شیعه مبنی بر حقانیت اهل بیت علیهم السلام، با استناد به مسند احمد، اثبات جانشینی امامان دوازده گانه شیعه با عنایت به این مسند، بررسی ظهور حضرت مهدی (عج)، اثبات وجود احادیث ضعیف، روایان ضعیف و حتی احادیث جعلی در این مسند، اثبات وجود تحریف در این مسند، از جمله مباحثی است که این محقق بدان پرداخته است. در این تحقیق، به چند فصل برمی خوریم: در فصل اول، نگارنده به بررسی تاریخ مسند و مسندنویسی در میان شیعه و اهل سنت پرداخته است. وی در این فصل، بیشتر سعی نموده که از کتاب، تاریخ مسندنویسی نوشته سید کاظم طباطبایی و مقاله آقای رضا مختاری و منابع دیگر استفاده کند. در فصل دوم، گزارشی کلی از مسند احمد می دهد که با شرح زندگی احمد شروع شده، بحث هایی مثل کیفیت تدوین، تعداد مسندها و مقایسه اجمالی مسند احمد با چند مسند دیگر را دربر دارد. فصل سوم را به میزان اعتبار مسند احمد، نزد شیعه و اهل سنت اختصاص داده است. در فصل چهارم، به توضیح احادیث پیرامون اهل بیت علیهم السلام در مسند و بیان فضایل آنها و حقانیتشان، با استناد به احادیث این مسند پرداخته است. در فصل پنجم، شیعه را در مسند احمد بررسی کرده و در آن، بحث هایی مثل روایان شیعه در مسند و غیره را بیان نموده است. فصل ششم (آخرین فصل) را به شرح حال روایان ضعیف در مسند اختصاص داده، تا بیان کند در مسند، روایان ضعیف بسیاری وجود دارند.

۲۰۲. تحلیل و تفسیری پیرامون عزل و نصب های حضرت علی علیه السلام در «نهج البلاغه»، احمد همتی بوشهری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر عبد الله محمدی، استاد مشاور: حجه الاسلام احمد عابدی، ۱۳۷۸، ۱۶۳ ص. بحث ملائک ها و معیارهای نصب و عزل کارگزاران از دید امام علی علیه السلام، ویژگی های مدیریتی خصوصا در اداره حکومت، و برخورد آن حضرت با کارگزاران، از مباحثی است که نگارنده این تحقیق دنبال می کند. وی، رساله را در چهار بخش تهیه و تنظیم نموده است:

تحلیلی از میثاق عهد الست در روایات شیعه،

در بخش اول (کلّیات) به چهار موضوع مرتبط با بحث می پردازد، که عبارت اند از: ۱. حکومت و ضرورت آن، ویژگی های حکومت اسلامی و اهداف آن؛ ۲. رابطه دین و سیاست؛ ۳. ضرورت مدیریت در دین و دنیا؛ ۴. برخی از ویژگی های مدیریتی امام علی علیه السلام از قبیل عدل و دادگری، نظارت و کنترل، و... در بخش دوم و سوم، به سؤال اصلی رساله، یعنی ملاک ها و معیارهای نصب و عزل کارگزاران، از دیدگاه امام علی علیه السلام در نهج البلاغه پاسخ داده است. در بخش دوم، ملاک ها و معیارهای نصب کارگزاران را بیان می کند که عبارت اند از: تقوا و اقسام آن، عدالت و انصاف، نصیحت و خیرخواهی، قاطعیت و کاربردهای مختلف آن، شجاعت، تدبیر و کفایت، اعتماد و اطمینان، قدرت و توانایی، امانتداری، حسن سابقه، اصالت خانوادگی، سخت گیری نسبت به دشمن. در بخش سوم، ملاک ها و معیارهای عزل کارگزاران را ذکر می کند که عبارت اند از: ظلم و ستم، گمراهی و فساد، خیانت به بیت المال، پیروی از هوا و هوس، آباد کردن دنیا و خراب کردن آخرت، تقدیم روابط بر ضوابط، تبعیض و بی عدالتی، موقعیت ها و ضرورت ها، ضعف مدیریت، عدم اطاعت از امام. در بخش چهارم، شرح حال مختصری از کارگزارانی را بیان می کند که در زمان عثمان، مسئولیت داشته اند و حضرت علی علیه السلام نیز برای کوتاه مدت یا درازمدت، آنان را ابقاء نموده است.

۲۰۳. تحلیلی از میثاق عهد الست در روایات شیعه، منصور میر، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشکده تبلیغ و معارف اسلامی دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: حجه الاسلام سید حسن مصطفوی، اساتید مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی و علی اکبر غفاری، ۱۳۶۹، ۴۱۷ص. این رساله، پژوهش پیرامون یکی از موضوعات دینی است، که علامه بر طرح آن در قرآن به طور مشروح، در روایات نیز از آن سخن به میان آمده است. تعبیر «عهد الست»، که از آیه ۱۷۲ سوره اعراف نشئت گرفته، از اصطلاحاتی است که برای اشاره به پیمان مأخوذ بر ربوبیت به کار می رود. نگارنده، در باب این میثاق که خداوند متعال بر توحید

تحلیلی بر معانی و مصادیق فتنه در قرآن و «نهج البلاغه»

و ربوبیت خویش، قبل از خلقت دنیوی انسان (به تصریح کتاب سنت) از او گرفته، تحقیقی نسبتاً دامنه دار، همراه با تجزیه و تحلیل اطلاعات و تبیین مقتضای یافته های خویش در موضوع مورد نظر ارائه کرده است. این پایان نامه، از یک مقدمه و پنج بخش تألیف شده است: نخست، کلیاتی در باره موضوع و سپس بحثی در ویژگی های موضوع و تبیین واژه ها و اهمّیت و علت انتخاب موضوع دارد. پس از آن، روشش در نحوه بررسی و ارائه موضوع را بازگو نموده، که در این بخش، به ذکر منبع و وسیله بررسی موضوع می پردازد و آن را از جهت حجیت اخبار و حجیت ظهور تحلیل می نماید. بخش دوم، در باره میثاق و مطالعه تاریخی آن، در دو فصل است که در فصل اوّل، معنای لغوی و اصطلاحی «میثاق» و در فصل دوم، سیر تحول تاریخی این موضوع را بررسی می کند. در بخش سوم که میثاق در روایات است نگارنده، با گشودن سه فصل، در فصل اوّل منابع و مآخذ بحث، و صحّت و سقم احادیث وارده در این باب را مورد نقض و ابرام قرار داده، و به تناسب، وارد میدان تجزیه و تحلیل سند حدیث و علم حدیث شناسی و رجال حدیث و عدالت راویان شده، و روش خود را در مواجهه با روایات بیان کرده است. بخش چهارم را نیز در این سه فصل آورده: میثاق در نهج البلاغه و آرای شارحان نهج البلاغه، جستاری در کتاب الکافی، میثاق از نظر دانشمندان و اندیشمندان شیعه. بخش پنجم، در مورد حقیقت میثاق است که در دو فصل بازگو نموده است. ابتدا کلیات بحث و سپس، بیان شبهات و تأویلات مطرح شده در باب میثاق و در پایان، در باره محصول میثاق و رابطه میان فطرت و میثاق و معرفت، و فایده هر یک نظر داده است.

۲۰۴. تحلیلی بر معانی و مصادیق فتنه در قرآن و «نهج البلاغه»، حاجیه حیدری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر عبد الله محمدی اصفهانی، استاد مشاور: آیت الله محمد هادی معرفت، ۱۳۷۷، ۱۲۳ص. بررسی معانی و مترادفات واژه «فتنه» و کاربرد آن در لغت و اصطلاح، و نمود آن در جوامع بشری و همچنین آثار و عواقب آن، با استناد به کلمات امیر مؤمنان علیه السلام در نهج

تربیت جسم از دیدگاه قرآن و حدیث،

البلاغه، هدف نگارنده از تألیف این پایان نامه است. پنج بخش این پایان نامه، در باب دو گونه از فتنه است: در بخش اول، به بررسی واژه «فتنه» و عناصر اساسی آن پرداخته و عامل تحریک بودن فتنه برای آزمایش و موجب بودنش برای فریب انسان و سایر آثار فتنه را توضیح داده است. بخش دوم، در باره چگونگی پیدایش فتنه در جامعه و آثار آن است. در این بخش، ابزار و وسایل فتنه را که ۲۷ نوع می شود معرفی کرده و سپس، آثار فتنه را به هر دو معنایش، چه به معنای آشوب و چه آزمایش، بررسی نموده و در آخر بخش، به معرفی قربانیان فتنه پرداخته است. شناسایی مصادیق فتنه در قرآن، عنوان بخش سوم است. نگارنده، نخست به این بحث پرداخته که قرآن، چه وقایعی را فتنه می نامد؟ در بخش چهارم، مصادیق فتنه در نهج البلاغه را توضیح می دهد. تبدیل و تغییر احکام الهی که حدود ۲۵ نمونه از آن را ذکر کرده به ضمیمه فتنه هایی که در عصر امیر المؤمنین بوده، از قبیل ماجرای سقیفه و فتنه ناکثین و فتنه قریش و فتنه قاسطین و فتنه خوارج، از مطالب این بخش است. در بخش پنجم، راه های پیشگیری از وقوع فتنه و برخورد با آن را، همراه نتیجه گیری و خلاصه بحث شرح می دهد.

۲۰۵. تربیت جسم از دیدگاه قرآن و حدیث، محمد مهدی منصوریان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۰، ۱۶۱ ص. گرچه عنوان پایان نامه به تربیت جسم منحصر شده، در عمل تعمیم یافته است. یک مقدمه و شش بخش، تشکیل دهنده موضوعات این پایان نامه است: نگارنده، در مقدمه با استناد به قرآن کریم، موضوع تربیت را به انسان نسبت داده و سایر موجودات را از این دایره خارج نموده است. وجه استدلال او، علامه بر آیات قرآن و کلمات معصومان علیهم السلام، قول بزرگان است. بخش اول پایان نامه، در باره شناخت تربیت و موضوع آن، شناخت قوای فطری، اصول و خصوصیات مکتب تربیتی اسلام، اختصاصات انسان از نظر ماهیت، مراحل تربیت،

تربیت سیاسی از نظر اسلام،

دیدگاه های تربیتی اسلام، مسئله عدالت و اقسام تربیت است. بخش دوم، تعریف جسم و چگونگی حدوث روح در جسم و تناسب میان جسم و روح را در برمی گیرد. بخش سوم، به تربیت جسم اختصاص دارد. البته این تربیت با توجه به مراتب روح بررسی شده و به همین دلیل، بحث آن در دو بعد تربیت کئی و تربیت کیفی سامان یافته است. بخش چهارم، تربیت عمومی است که شامل طهارت و بهداشت جسم، پوشش، جمال و زیبایی، تغذیه، کار و اشتغال، ورزش و تربیت بدنی، و مراحل رشد جسم در سال های مختلف می شود. بخش پنجم پایان نامه، مربوط به تربیت کیفی جسم است. در این بخش، تزکیه نفس و اثر عبادات در تربیت بررسی شده است. نویسنده، در بخش ششم، حوادث وارد بر جسم از قبیل رؤیا و مرگ را عنوان کرده و پیرامون آن به بحث پرداخته است.

۲۰۶. تربیت سیاسی از نظر اسلام، غلامرضا رکاب ساز شوشتری، کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر علی قائمی امیری، استاد مشاور: دکتر حسین تاج آبادی، ۱۳۷۹، ۱۲۹ ص. در تحقیق حاضر، فوائد، اهمّیت و دامنه تربیت از جهات مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مورد بررسی قرار گرفته، و از آنجا که موضوع اصلی رساله، تربیت سیاسی بوده، معنا و مفهوم سیاست، اهداف، مراحل، روش ها، عوامل و موانع رشد سیاسی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. این پایان نامه، از پنج فصل تشکیل یافته که هر فصل، دارای بخش هایی مختص به خود است. در فصل اول، تاریخچه ای از تربیت سیاسی، با توجه به بررسی های اکتشافی و مطالعه متون برگزیده آورده است. چکیده ای از نظرات سیاسی علامه طباطبایی رحمه اللهو منابعی که به طور مستقیم، تربیت سیاسی را در قالب صفات لازم برای یک نیروی اطلاعاتی و تحقیقاتی لازم می داند، و نیز در چارچوبه جنگ و صلح، سیاست داخلی و خارجی اسلام، آزادی، اسلام و حقوق بین الملل از دیدگاه امام علی علیه السلام را در این بخش ذکر کرده است.

ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب «قواعد الحدیث»،

در فصل دوم، به مرور مطالعاتی و نقّادی تحقیقات و منابعی که در تاریخچه مطالعاتی آمده است پرداخته و نظرات سیاسی علّامه طباطبایی رحمه اللهو نیز مفهوم سیاست، با توجّه به همتراز نمودن سیاست با نیروی اطلاعاتی و تحقیقاتی را مورد بررسی قرار داده است. وی در فصل سوم، با توجّه به رهیافت یا رسش تحقیق، که پیمایشی است، شروع کرده و با طرح تحقیق که نشان دهنده پرداختن به موضوع رساله است به کمک مطالعه توصیفی، مبتنی بر تحلیل و تفسیر و همچنین فنّ تحقیق، که کتاب خانه ای بوده، ادامه داده و در نهایت، به طرح تحلیلی که نمایانگر تحلیل تربیت سیاسی بر اساس نظریه مکتب اسلام است، به پایان رسانده است. در فصل چهارم، با ارائه اطلاعات در زمینه تربیت و دامنه آن، تربیت سیاسی، اهداف تربیت سیاسی، مراحل تربیت سیاسی، روش های تربیت سیاسی، عوامل رشد سیاسی، موانع رشد سیاسی، به تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته و ثابت نموده که تربیت سیاسی، بخشی از تربیت برای زندگی است. در فصل پنجم، نتایج تحقیق را در پیشنهادات و توصیه های عملی و کاربردی بیان کرده است.

۲۰۷. ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب «قواعد الحدیث»، حسن داودی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۷۹، ۱۳۵ ص. این نوشتار، ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب قواعد الحدیث، به قلم محی الدین الموسوی الغریفی است. ترجمه، دارای سه فصل، مقدمه مؤلف و پیش گفتار مترجم است: در مقدمه، مؤلف به بیان موضوع، جایگاه و نحوه استفاده از حدیث و اقسام آن، مصادر تشریح احکام اسلام، و اختلافات فقها در حجیت اخبار، پرداخته است. فصل اوّل، با عنوان تقسیم حدیث، قدیم و جدید بودن آن، درستی یا نادرستی این تقسیم، دلایل پذیرش تقسیم حدیث و عدم پذیرش آن نزد اخباریان و دیگران، تعریف انواع حدیث و چگونگی اثبات عدالت راوی را بیان کرده است.

ترجمه و تحقیق حکمت های منسوب به امیر مؤمنان علی علیه السلام

فصل دوم، با عنوان احادیث اصحاب اجماع، چگونگی احوال این افراد، تعریف اصحاب اجماع، و دلایل حجیت این اجماع را شرح داده است. فصل سوم، به بررسی زندگی و مذهب علی بن ابی حمزه، یکی از افراد اصحاب اجماع، می پردازد و واقفی بودن او، و دلایل ضعف او را مورد بررسی دقیق قرار می دهد.

۲۰۸. ترجمه و تحقیق حکمت های منسوب به امیر مؤمنان علی علیه السلام از کتاب «شرح نهج البلاغه» ابن ابی الحدید المدائنی، محمد محبوبی راد، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر محمد جنتی فر، استاد مشاور: دکتر ابو الحسین امین مقدسی، ۱۳۸۰، ۱۰۶ ص. این مجموعه، ترجمه گزیده ای از حکمت های منسوب به حضرت علی علیه السلام است، که از کتاب شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید مدائنی انتخاب نموده است و از یک مقدمه و دو فصل تشکیل شده است: در مقدمه، به تأثیر اسلام بر زبان عربی و زندگی ادبی اعراب اشاره نموده است، و اهمیت قرآن کریم و پیامبر صلی الله علیه و آله و حضرت علی علیه السلام را، به عنوان اولین سرچشمه های ایجاد تحول در ادبیات دوره صدر اسلام، مورد تأکید قرار داده است. در فصل اول، ابعاد مختلف زندگی حضرت علی علیه السلام را، به عنوان بلیغ ترین و فصیح ترین فرد در گفتار، بعد از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مطرح کرده است. این فصل از سه باب تشکیل شده است: زندگانی و شرح حال امیر مؤمنان، صفات برجسته و فضائل و مناقب آن، اوضاع اجتماعی سیاسی دوران زندگانی حضرت در هنگام حیات پیامبر و بعد از وفات ایشان، معرفی کتاب شریف نهج البلاغه، گردآورنده آن، روش سید رضی در جمع آوری این کتاب شریف، معرفی شروحاتی که در باره نهج البلاغه تدوین شده و کیفیت طبقه بندی خطبه ها و نامه ها و سخنان حکمت آمیز این کتاب، بلاغت علی علیه السلام و ویژگی خطبه های آن حضرت، مهم ترین علل و عوامل به وجود آورنده این ویژگی ها در حضرت، و ویژگی های کتاب ارزشمند نهج البلاغه و همچنین بلاغت و زیبایی های کلام آن حضرت، با استناد به کتب تاریخی و ادبی، از عمده ترین مطالب این فصل اند. در فصل دوم، مهم ترین حکمت های منسوب به حضرت علی علیه السلام را انتخاب و با استفاده از فرهنگ های لغت گوناگون، به فارسی روان ترجمه کرده است. سپس این حکمت ها

ترجمه و تحقیق «قرب الإسناد»

ترجمه و تحقیق کتاب «لمعه من بلاغه الحسين عليه السلام»

را در قالب نوزده باب گنجانده ، که شامل موضوعات اخلاقی ، فرهنگی ، اقتصادی ، اجتماعی و سیاسی است .

۲۰۹ . ترجمه و تحقیق «قرب الإسناد» ، عبد الله بن جعفر حمیری ، رضوان ایرجی زاد ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال) ، استاد راهنما : علی اکبر غفاری ، استاد مشاور : دکتر سید بابک فرزانه ، ۱۳۷۹ ، ۱۱۴ ص . محتوای این رساله ، پاره ای از اخباری است که از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده ، و به نام قرب الإسناد إلی الصادق علیه السلام مشهور است . این کتاب ، یکی از سه کتابی است که عبدالله حمیری نگاشته است . او از یاران امام هادی و امام حسن عسکری علیهما السلام بوده است . نگارنده ، رساله خود را در دو بخش عمده سامان داده است : در بخش اول ، کتاب قرب الإسناد و مؤلف آن را معرفی می نماید ، و مباحث مختلفی در شرح حال ، شخصیت و جایگاه علمی مؤلف ، معرفی کتاب و انتساب آن به این مؤلف ، مقام و موقعیت او در بین دانشمندان مسلمان مطرح می سازد . در بخش دوم ، متن کتاب قرب الإسناد را در هفت فصل با این عناوین : دعا و مناجات ائمه معصومان علیهم السلام ، احادیث تفسیری ، ایمان و کفر ، معرفی اصحاب خاص پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، دوستی و محبت به خاندان نبوت ، قیامت و زندگی پس از مرگ ، احکام و عبادات و معروف ها و منکرها ، امرها و نهی ها ، آورده و آن را ترجمه نموده است . در ذیل بعضی از روایات ، برای دستیابی به مفهوم مورد نظر خود توضیحاتی نیز داده است . گذشته از آن ، ذکرها و مناجات امامان معصوم علیهم السلام را نیز اعراب گذاری کرده ، و در فصل های دیگر هم در حد شناسایی بعضی از کلمات ، اعراب آن را منظور داشته است . اخبار این کتاب را به طور نسبی ، با اخبار کتب روایی معتبر شیعه مطابقت داده ، و آن روایات را در پاورقی مستند ساخته است .

۲۱۰ . ترجمه و تحقیق کتاب «لمعه من بلاغه الحسين عليه السلام» ، مرجانه شریف مجد پور ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال) ، استاد راهنما : دکتر منصور پهلوان ، استادان مشاور : علی اکبر غفاری صفت و دکتر محمد غفرانی ، ۱۳۷۷ ، ۱۸۸ ص .

تساهل و تسامح از دیدگاه قرآن و حدیث،

این مجموعه، ترجمه کتاب لمعه من بلاغہ الحسین علیه السلام، تألیف سید مصطفی موسوی آل اعتماد است، که اولین مجموعه، شامل بیانات آثار پراکنده حضرت سید الشهداء علیه السلام، به سبک نهج البلاغه است. هدف نگارنده، در این مجموعه، علاوه بر تحقیق و ترجمه و اظهار بلاغت این سخنان، بیان دانش های عظیم، و یادآوری مناسبت های تاریخی، و عبرت هایی است که در این کلمات وجود دارد. وی، قبل از هر چیز به بررسی سند سخنان پرداخته، و سپس، آن را ترجمه کرده است. بخش اول این رساله، شامل خطبه های آن حضرت، بخش دوم، در بر گیرنده نامه های ایشان، و بخش سوم، در باره کلمات قصار آن بزرگوار است. در پایان، سخنان امام حسین علیه السلام پیرامون حضرت حجت (عج) و علائم ظهور آن حضرت را ارائه کرده است.

۲۱۱. تساهل و تسامح از دیدگاه قرآن و حدیث، سید عبد الرضا تولیت، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر عبد الرضا زاهدی، ۱۳۸۳، ۱۹۳ ص. نگارنده، به پاسخ سؤالاتی در خصوص تساهل و تسامح است؛ سؤالاتی مثل این که: آیا تساهل و تسامح به نفع دین است یا به ضرر دین؟ تساهل و تسامح، در ارزش های اخلاقی و معنوی چه نقشی را ایفا می کند؟ تساهل و تسامح چه حدودی دارد و آن حدود را چه مرجعی تعیین می کند؟ چرا بسیاری از متولیان دینی با مقولاتی مثل آزادی و تساهل و تسامح مخالفت می کنند؟ آیا تساهل و تسامح در عصر بی ایمانی پدید می آید، و یا در عصر ایمان و اعتقادات متعصبانه؟ این پایان نامه، مقدمه و دو بخش دارد: در مقدمه رساله، به هفت مطلب پرداخته که عبارت اند از: معرفی موضوع، انگیزه انتخاب موضوع، اهداف تحقیق، فرضیات یا سؤالات تحقیق، روش تحقیق، ارکان پایان نامه و پیشینه تحقیق. بخش اول رساله، مربوط است به کلیات پژوهش، که آن را به سه فصل تقسیم نموده است: توضیح واژگان و مفردات تحقیق، تساهل و تسامح در اصطلاح، خاستگاه تساهل و تسامح در اسلام و غرب، که در هر کدام از این فصول، بحث هایی در باب موضوع تساهل و تسامح را، به طور مفصل مطرح کرده است.

تصحیح و تحقیق کتاب «العقل و الجهل» من النسخه الخطیه

بخش دوم این پژوهش، مربوط است به جایگاه تساهل و تسامح در قرآن و حدیث، که آن را به پنج فصل تقسیم نموده است. سعی نگارنده بر این بوده تا در این بخش، علاوه بر ذکر مصادیق تساهل و تسامح در اسلام، نظر قرآن و حدیث در این باب را در پنج حوزه مهم دین تبیین و تنقیح کرده، درستی و نادرستی نظرات متفکران را با ترازوی قرآن و حدیث، در خصوص موضوع مذکور محک زند.

۲۱۲. تصحیح و تحقیق کتاب «العقل والجهل» من النسخه الخطیه لکتاب «الشافی فی شرح اصول الکافی»، تألیف ملا خلیل قزوینی (۱۰۸۹ ه. ق)، نفیسه شبیری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۳، ۲۳۸ ص. تحقیق و تصحیح بخشی از یکی از شروح با ارزش کتاب شریف کافی، تألیف ثقه الاسلام محمّد بن یعقوب کلینی، به نام الشافی فی شرح اصول الکافی، تألیف ملا خلیل قزوینی، مطالب این رساله را تشکیل می دهد. این بخش از کتاب کافی، که به کتاب عقل و جهل موسوم است، مشتمل بر ۳۴ حدیث ارزشمند در مورد اَهْمِیَّتِ عَقْلٍ و عِلْمِ شَأْنِ عَقْلًا و نقص جهل و بی ارزشی جاهلان است. نگارنده رساله، ابتدا مقدمه ای در معرفی کتاب کافی و مؤلف و شارح آن و نیز شیوه تحقیق ارائه نموده و سپس، بخش مورد نظر از کتاب الشافی را همراه با برخی حواشی ذکر کرده است. آنچه وی در این تحقیق انجام داده، به طور خلاصه به قرار زیر است: ۱. مقابله متن کافی با نسخه ای که توسط آیه الله شبیری زنجانی، با بیش از ۱۰ نسخه معتبر مقابله شده است؛ هر جا بین نسخه اصل و نسخه یادشده، اختلافی وجود داشته و تفاوت در معنا ایجاد کرده، مورد اختلاف را در پاورقی با عبارت «فی بعض النسخ» آورده است. ۲. مقابله نسخه اوّل «اصل» با نسخه «ل»، آنچه که در نسخه «ل» وجود نداشته و در «اصل» بوده، با علامت «ل» (وهرجا که در نسخه «ل» اضافه شده که در «اصل» خط خورده و یا وجود ندارد، با علامت «ل» +) آورده است. ۳. تقطیع و ویرایش متن؛

تصحیح و تحقیق یک نسخه خطی تفسیری و حدیثی

۴. اضافه کردن حاشیه های موجود در نسخ و ویرایش آنها؛ ۵. شرح برخی از الفاظ، لغات مشکل، معرفی برخی رجال اسناد حدیث، با کمک سایر شروح از قبیل شرح ملاصالح مازندرانی و الوافی فیض کاشانی و...؛ ۶. استخراج منابع و مآخذ متن، شروح و حواشی؛ ۷. تغییر شکلی کتاب از شرح مزجی به وضع موجود، به منظور تسهیل در فهم.

۲۱۳. تصحیح و تحقیق یک نسخه خطی تفسیری و حدیثی «اسئله و اجوبه در علم تفسیر و حدیث»، هادی نصیری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: حجه الاسلام علی صدرایی خوبی، ۱۳۸۱، ۱۶۵ص. احیا، و تصحیح کتاب اسئله و اجوبه در علم تفسیر و حدیث، اثر جمال الدین محمد بن محمد اقسرای، از نوادگان فخرالدین رازی، که در دو بخش، در قالب سؤال و جواب، به مشکلات برخی از آیات قرآن و برخی از روایات نبوی پرداخته است، موضوع این پایان نامه است. شیوه مصحح در تصحیح این نسخه خطی، از چند بخش تشکیل می شود: الف. تغییراتی که به خاطر سهولت در فهم و خواندن صورت داده؛ مانند اضافه نمودن، های غیر ملفوظ، که معمولاً در نثرهای کهن نوشته نمی شود. ب. تبدیل حرف هایی در متن، که با نثر امروزی سازگار نبوده است؛ پ. اضافه نمودن الف در کلمه ها و ترکیب هایی که نیاز داشته است؛ ت. تبدیل نمودن یا به همزه، بعد از الف زائد یا جمع در بعضی کلمات؛ ث. اضافه نمودن یای نکره و یای اضافه، در موارد نیاز؛ ج. اضافه کردن (...) در مواردی که متن افتادگی داشته و یا ناخوانا بوده و نتوانسته برای کلمه، جایگزین دقیقی بیابد؛ چ. اضافه نمودن کلمه مناسب در داخل () در برخی موارد که به طور آشکار، کلمه ای از متن حذف شده، که احتمالاً در اثر غفلت کاتب صورت گرفته است؛ ح. ذکر منابع و مآخذ اقوال، در پی نوشت ها، به این صورت که در خصوص احادیثی که در متن آمده، ابتدا منابع و مآخذ روایات را از جوامع روایی اهل سنت نقل کرده، سپس در صورت وجود آن روایات در جوامع حدیثی شیعه، منبع و مآخذ آن را ذکر نموده

تصحیح و نقد و بررسی کتاب «نفایس الفنون فی عرائس العیون»

است. در برخی موارد، متن روایت موجود در کتابت، با روایاتی که در منابع وجود داشته متفاوت بوده، که با نقل آن روایات، اختلاف بین روایات را نشان داده است؛ خ. جهت فهم سریع تر خوانندگان، برخی از کلمات و اصطلاحات دشوار متن را معنا کرده و توضیح داده است.

۲۱۴. تصحیح و نقد و بررسی کتاب «نفایس الفنون فی عرائس العیون»، غلامرضا مست علی، دکتری رشته ادبیات فارسی، دانشکده تربیت مدرس دانشگاه علوم انسانی، استاد راهنما: دکتر احمد احمدی، ۱۳۷۴، ۱۸۱ ص. کتاب نفایس الفنون فی عرائس العیون، تألیف شمس الدین محمد بن محمود آملی، از علمای قرن هشتم هجری، کتابی است در موضوعات مختلف که می توان آن را کشکول نیز خواند. محقق، قسمت حدیث این کتاب را برگزیده و ضمن تصحیح و نقد و بررسی آن، به عنوان رساله دکتری رشته ادبیات فارسی، قسمتی از این کتاب را احیا نموده است. محل بحث محقق، فن سوم از قسم اول این کتاب است، که در باره علم نگاشته شده است. نویسنده قبل از ورود به بحث، چند فایده را متذکر می شود: فایده اول، در بیان اصطلاحات وارد در باره حدیث و معنای لغوی و استعمالی لفظ «حدیث» است. نویسنده، به مناسبت، به معرفی صحاح سته پرداخته و اولین کتاب حدیثی را موطأ مالک دانسته و اشاره کرده است که نزد خود اهل سنت هم، موطأ، اصح کتب حدیثی آنان است. فایده دوم، در باره تقسیمات حدیث به صحیح و حسن و ضعیف و شرح هر یک است. فایده سوم، به احوال نقله حدیث به اعتبار سبقت در اسلام و هجرت و وفور علم و فضیلت و کثرت ملازمت، مربوط می شود. در این تقسیم بندی، نقله حدیث به دوازده طبقه تقسیم شده اند که مشهور، تعداد آنان را سی هزار نفر دانسته اند. فایده چهارم، در باره کیفیت علم به حدیث است. نویسنده، این بحث را با بیان و شرح سه حدیث به پایان برده است. قسمت دوم این تحقیق، ذکر چهل حدیث به شیوه یک «اربعین» در باب ایمان و اسلام و ادب و اخلاق و مواظب و حکم است.

تعدد زوجات در اسلام،

۲۱۵. تعدد زوجات در اسلام، فریده فراهانی، کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۳، ۳۵۳ ص. این پایان نامه، در باره مسئله ازدواج و چند همسری و راه های شرعی جلوگیری از گناه است. پایان نامه، در ده فصل منظم گشته که هر فصل را نیز مباحثی تشکیل می دهد. نویسنده، در مقدمه فلسفه ازدواج و اهتمام اسلام را نسبت به آن توضیح می دهد. فصل اول پایان نامه، در باب ضرورت زناشویی است. در این فصل، قانون زوجیت، ضرورت ازدواج، اهمیت ازدواج از نظر قرآن، دیدگاه معصومان در مورد ازدواج، زیان خودداری از ازدواج و نهی اسلام از تجرد، و آثار دنیوی و اخروی ازدواج نیز مطرح می گردد. فصل دوم، در باره علل پیدایش تعدد زوجات در میان بشر است. زورمندی مردها، پدرسالاری، هوسرانی، عامل جغرافیایی یا اجتماعی، عامل اقتصادی، عادات ماهانه، محدودیت سن زنان از حیث توالد و تناسل، فزونی تعداد زنان بر مردان و اعتراف دانشمندان، مطابقت و عدم مطابقت چند همسری با طبیعت مرد، در این فصل آمده است. فصل سوم، تعدد زوجات قبل از ظهور اسلام را به بحث کشیده و به تعدد زوجات در یهود، مسیحیت، دوران جاهلیت، ایران باستان، و همچنین جوامعی از قبیل مصر، چین، یونان و آسیای جنوب شرقی پرداخته است. فصل چهارم، در باره تعدد زوجات در جهان معاصر است. علت قبح و ناپسندی این مسئله از دیدگاه قانون گذاری غربی، نیرنگ مرد قرن بیستم و نظریه برتراند راسل در مورد تعدد زوجات را در این فصل بررسی می کند. فصل پنجم، در مورد اسلام و تعدد زوجات است. مبحث این فصل، در باره بررسی علل تجویز تعدد زوجات برای مردان، و نظریه قرآن در تعدد زوجات است. فصل ششم، شرایط تجویز تعدد زوجات را بررسی می کند. مشروط بودن اباحه تعدد زوجات، در اصلاح این اباحه از عناوین آن است. فصل هفتم، و ممنوعیت تعدد ازدواج برای زنان است. بیان انواع نکاح، جایز یا غیر جایز بودن هر یک، و ممنوعیت تعدد ازدواج برای زنان را در این فصل بیان نموده است.

تفسیرپذیری کتاب و سنت از دیدگاه امیرمؤمنان علیه السلام در «نهج البلاغه»

نویسنده ، در فصل هشتم ، تعدد زوجات را به عنوان یک ضرورت اجتماعی در نظر آورده است. حکمت مشروعیت تعدد زوجات در اسلام و ضرورت تشریح تعدد زوجات و راه های مقابله با افزایش زنان بر مردان ، در این فصل شرح داده شده است . فصل نهم ، در باره حکمت تعدد زوجات پیامبر صلی الله علیه و آله است. اشاره به تعداد زوجات پیامبر ، شبهه تعدد زوجات پیامبر ورد آن ، حکمت های تعدد زوجات نبی ، و خصایص پیامبر از جهت نکاح را در این فصل بیان کرده است . فصل دهم، مربوط به اشکالات وارد بر تعدد زوجات است. در این فصل، نگارنده هشت اشکال عمده بر این مسئله را بیان می کند و سپس با نتیجه گیری، بحث را خاتمه می دهد.

۲۱۶ . تفسیرپذیری کتاب و سنت از دیدگاه امیرمؤمنان علیه السلام در «نهج البلاغه» ، ابوذر رضا سلطانی ، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : حجه الاسلام بیوک علیزاده ، استاد مشاور : دکتر احمد پاکتچی ، ۱۳۷۹ ، ۲۳۰ ص . اثبات معناداری کتاب و سنت ، جدای از مخاطبان و پاسخ مبنایی به بحث قرائات مختلف از دین ، به عنوان معیار سنجش صحت و سقم این قرائات ، از جمله اهداف نگارنده در این تحقیق است . این رساله ، در مجموع از یک مقدمه و چهار فصل فراهم آمده است : در مقدمه ، نخست به بیان اهمیت موضوع تفسیرپذیری کتاب و سنت پرداخته و با بیان این که کتاب و سنت ، بنیان تمامی علوم و معارف اسلامی اند و در طول تاریخ ، نسبت به این دو تأکید فراوان شده ، به بررسی سابقه تاریخ موضوع و مسائل جاری و معاصر در آن پرداخته است . سپس ، با بیان کلیاتی در باب هرمنوتیک و نظریه ها و آرای مختلف در این باب ، اضلاع هرمنوتیکی کتاب و سنت ، خصوصا هرمنوتیک در نهج البلاغه و رابطه آن را با قرآن شرح و بسط داده است . در فصل اول ، نخست معناداری کتاب الله و قصد ارادی حضرت حق جل و علا را از زمان نزول آن بررسی نموده ، سپس امکان دستیابی به این معنای مقصود را به اثبات رسانده ، و این که انسان ها توانایی دستیابی به این معنا را دارند . پس از آن ، به این پرسش

تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابه (سده اول هجری)،

پاسخ می دهد که چگونه امکان دستیابی به معنای مقصود خداوند تعالی وجود دارد در حالی که ابهاماتی در کتاب الله یافت می شود؟ فصل دوم که از دو بخش تشکیل شده بررسی امکان تفاسیر گوناگون از کتاب الله، و ذکر ملاک های رجحان تفاسیر گوناگون از منظر امام علیه السلام را در بر گرفته است. در بخش نخست از فصل سوم که در واقع، نتیجه منطقی فصول پیشین است سنت مفسر راستین کتاب الله را و این که معصومان، در نهایت قله مفسران و طیف تفسیرهای صحیح قرار دارند، توضیح داده و باز، بر این باور است که با وجود تفاوت میان ایشان، در مقام تفسیر، همگی از علم واحد و تفسیر واحدی برخوردارند. در بخش دوم فصل سوم نیز کتاب الله را معیار ارزیابی به هنگام تعارض میان سنت های مروری می شناساند و تلاش ائمه اطهار علیهم السلام را در اثبات و استقرار این مطلب تا حدودی و به نحو اجمال می نمایاند.

۲۱۷. تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابه (سده اول هجری)، نادر وحیدنیا، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد اراک)، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، ۱۳۷۴، ۱۶۰ص. آیا در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله نیاز به تفسیر قرآن بوده است یا خیر؟ این مهم به عهده چه کسی بوده است؟ از نظر قرآن و سنت، مراجع تفسیری پس از خود پیامبر کدام اند و اصولاً جایگاه اهل بیت در تفسیر قرآن چگونه جایگاهی است؟ ارزش سخنان اصحاب پیامبر در تفسیر قرآن تا چه حدودی بوده؟ پیشگامان تفسیر قرآن در میان اصحاب چه کسانی هستند؟ اینها سؤالاتی است که بررسی آنها، تشکیل دهنده این رساله است. محور بحث نگارنده، کتاب التفسیر و المفسرون ذهبی و کتاب مباحث فی علوم القرآن دکتر صبحی صالح است. مطالب این رساله در پنج فصل گنجانده شده: در فصل اول، این عناوین به چشم می خورد: تاریخچه مطالعاتی، بیان مسئله، پرسش های پژوهشی، اهداف مطالعاتی، حدود مطالعاتی، برهان مطالعه، تعریف اصطلاحات پژوهشی، تفسیر، صحابه، اهل بیت علیهم السلام.

تفسیر مآثور و بررسی تطور آن با تکیه بر تفاسیر اثری شیعه،

فصل دوم، به معرفی منابع موجود و مورد استفاده اشاره دارد؛ کتاب هایی از قبیل البرهان فی علوم القرآن، الإیتقان فی علوم القرآن، التفسیر و المفسرون، تاریخ تفسیر، علوم القرآن و طبقات مفسران شیعه. در فصل سوم، روش تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح تحلیلی مسئله را بیان می کند. فصل چهارم، مربوط به ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات است. بررسی تفسیر قرآن در عهد رسول خدا، فهم صحابه از قرآن، احتجاج اصحاب پیامبر به تفسیر قرآن، پیامبر و تفسیر قرآن، حدود آیات تفسیر شده توسط رسول خدا، رأی سید محمد باقر حکیم در مسئله، ویژگی های تفسیر در عهد رسول خدا، جنبه های گوناگون تفسیر نبوی و وجوه مختلف تبیین سنت از قرآن، جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفسیر قرآن، تفسیر قرآن در میان صحابه، معرفی پیشگامان تفسیر در میان صحابه، از مباحث مطرح شده است. فصل پنجم، در باره استنتاجات بحث است که نگارنده، به دنبال طرح و بررسی اطلاعات و گزارش های مربوط به تاریخ تفسیر قرآن کریم در عهد رسول خدا و صحابه، پنج نتیجه کلی از بحث را ارائه می کند و در پایان نیز توصیه هایی در این زمینه دارد.

۲۱۸. تفسیر مآثور و بررسی تطور آن با تکیه بر تفاسیر اثری شیعه، سعید چراغلو، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر کامران ایزدی مبارکه، استاد مشاور: دکتر عباس نقیئی، ۱۳۷۹، ۱۷۹ ص. پاسخ به این سؤال ها که دلایل صحت و مشروعیت تفسیر اثری شیعه چیست؟ آیا تفسیر، مخالفانی دارد؟ چه انتقاداتی بر این روش شده است؟ اهم تفاسیر اثری شیعه چیست؟ مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد. این پایان نامه از یک مقدمه و شش فصل تشکیل یافته است: در فصل اول، ضمن توضیح «تفسیر» در لغت و اصطلاح، استعمال لفظ «تفسیر» در قرآن و حدیث و علوم دیگر را شرح داده است. نیاز به تفسیر و شرافت آن، معنی «اثر» در لغت و اصطلاح، شرح منابع تفسیری و بیان اختلاف نظرهایی که در این زمینه وجود دارد، انواع تفاسیر از نظر روش های تفسیری، توضیح تفاسیر غیر اثری (تفاسیر ذوقی و سلیقه ای و تفسیر به رأی)، تفاسیر مذهبی، تفاسیر متکلمان، تفاسیر فلاسفه، تفاسیر

تفکرات اجتماعی (دیدگاه های جامعه شناختی) علی علیه السلام در «نهج البلاغه»

متصوفه ، تفاسیر فقها ، تفاسیر محدثان و اخباریان ، تفاسیر علمی و تفاسیر ادبی ، را نیز بررسی نموده است . فصل دوم ، در باره تاریخ پیدایش و تطور تفسیر اثری قرآن کریم است . در این فصل ، نگارنده نخست مصادر و منابع تفسیر در عصر صحابه را که عبارت است از قرآن کریم ، وجود مقدس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، اهل کتاب از یهود و نصاری ، اجتهاد و قوه استنباط ، بیان کرده و سپس ، در باره ارزش تفسیر صحابه ، موقعیت تفسیر در عصر تابعین ، مکاتب تفسیری عصر تابعین در مکه و مدینه و عراق ، مصادر تفسیر در عصر تابعین ، و مفسران مشهور در این عصر را توضیح داده است . در فصل سوم ، در باره تفسیر اثری شیعه و تطور آن بحث می کند ، و با عناوینی چون تفسیر اثری شیعه و رد مخالفان ، جایگاه کتاب و سنت ، تعارض کتاب و سنت ، به شمارش برخی از تفاسیر مهم شیعه در ادوار مختلف می پردازد . در فصل چهارم ، به ویژگی های تفسیر اثری شیعه پرداخته و مهم ترین ویژگی این تفسیر را اعلیت و اهلیت معصومان علیهم السلام در درک و فهم قرآن می داند . در فصل پنجم ، به بررسی آسیب شناسی تفسیر اثری شیعه پرداخته و ورود احادیث مجعول در احادیث شیعه را از مهم ترین عوامل آسیب پذیری تفسیر اثری شیعه می داند . و سرانجام ، در فصل ششم ، معرفی اجمالی از اهم تفاسیر اثری را نقل کرده و اقوال بزرگان را در این زمینه توضیح داده است .

۲۱۹ . تفکرات اجتماعی (دیدگاه های جامعه شناختی) علی علیه السلام در «نهج البلاغه» ، ولی الله برزگر ، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : دکتر محمد جواد یوسفیان ، استاد مشاور : دکتر سید محمد باقر حجتی ، ۱۳۶۹ ، ۵۷۷ ص . بررسی اندیشه ها و نظریات متفکران علوم اجتماعی ، بالاخص جامعه شناسان و فیلسوفان اجتماعی ، و مقایسه آن با آرای اجتماعی و جامعه شناختی حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه و همچنین بررسی اندیشه های امام علیه السلام در موضوعات مورد نظر ، در سایر کتاب ها نظیر نهج السعاده فی مستدرک نهج البلاغه ، غررالحکم و دررالکلم و سایر منابع در این زمینه ، جهت دفع اشکالات احتمالی ، موضوع مورد بحث نگارنده در این پایان نامه است .

تقدیر روزی از دیدگاه امام علی علیه السلام،

نگارنده، تحقیق خود را از سه بخش کلی و هشت فصل تشکیل داده است: وی، بخش اول را به بررسی مفهوم جامعه و مفاهیم اجتماعی قریب به آن و عوامل اتحاد افراد در جوامع از دیدگاه جامعه شناسان و نهج البلاغه اختصاص داده، که از سه فصل تشکیل شده است. در بخش دوم، به بررسی منشأ اجتماع و ضرورت آن از دیدگاه فیلسوفان اجتماعی و نهج البلاغه پرداخته و آرا و نظریات اربابان علم و معرفت در این زمینه را نیز در سه فصل مورد بحث و فحص قرار داده است. در بخش سوم (آخرین قسمت رساله) به بررسی تفصیلی اصالت فرد یا جامعه همراه با مفاهیم مختلف فلسفی، اجتماعی و حقوقی آن پرداخته و به بررسی اندیشه ها و آرای جامعه شناسان و امام علیه السلام در موضوع مذکور در دو فصل پرداخته است.

۲۲۰. تقدیر روزی از دیدگاه امام علی علیه السلام، مهدی عبداللّهی پور، کارشناسی ارشد علوم حدیث، دانشکده علوم حدیث، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد مرادی، ۱۳۸۵، ۱۹۵ ص. سؤالات تحقیق در این رساله، عبارت اند از: مقدر بودن روزی به چه معناست؟ روزی مقدر که خداوند آن را وعده کرده، چه چیزهایی را شامل می شود؟ با توجه به مقدر بودن رزق و روزی، تلاش در زندگی چه معنایی دارد؟ عوامل مؤثر در کاهش یا افزایش روزی مقدر کدامند؟ آیا تفاوت در تقدیر روزی ها با عدالت خداوند سازگار است؟ وی، در این نوشتار در چهار فصل در صدد پاسخگویی به این پرسش ها برآمده است: در گام نخست، آرای اهل لغت را مورد تأمل قرار داده، و هر یک را به صورت جداگانه نقد و بررسی نموده است. آن گاه، به تعریف تقدیر روزی پرداخته و چند تعریف از آن را ارائه نموده است. در ادامه، گونه های مختلف روزی اعم از مادی، معنوی، ظاهری، باطنی، تکوینی و تشریحی را تبیین، و بر اساس روایات اهل بیت، روزی کفافی را بهترین گونه روزی ها معرفی کرده است. سپس، با طرح این سؤال که آیا روزی مقدری که برای موجودات مقرر شده، حرام را هم شامل می شود یا خیر، دیدگاه فرقه های مختلف کلامی را در این زمینه معرفی و مشخص نموده است. به دنبال آن، تناسب تقدیر روزی با عدالت الهی را که یکی از مهم ترین شبهات در زمینه

تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و روایات،

تقدیر روزی به حساب می آید مورد بررسی قرار می دهد. در پایان نیز شماری چند از عوامل که در این عرصه نقش آفرینی می کنند را بررسی می کند.

۲۲۱. تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و روایات، طوبی قادری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علی رضا فیض و دکتر علی مهدیزاده ۱۳۷۲، ۱۴۸ ص. نگارنده، در رساله خود با استفاده از کتاب تحدید النسل و سایر کتب، به صورت تلخیص، مطالبی در باره چگونگی شکل گیری حرکت کنترل نسل در غرب و سیر علل گسترش، و نتایج آن با استناد به آمار و ارقام علمی و مستند بیان نموده و سپس، دلایل معتقدان به کنترل نسل را با استفاده از نظرات صاحب نظران، مورد نقد و بررسی قرار داده و سرانجام، به مسئله نسل و تنظیم خانواده از دیدگاه قرآن و بخصوص روایات موجود، از طرق علمای اهل سنت و شیعه پرداخته، و در جمع آوری مطالب و تنظیم آن، دو مطلب مهم را مد نظر قرار داده است: ۱. مسئله تعلیم و تربیت کودک در اسلام و اهمّیت آن، و رابطه ای که می تواند با مسئله کنترل نسل یا تنظیم خانواده داشته باشد؛ ۲. وضعیت فعلی مسلمانان و کشورهای اسلامی. وی، نخست هدف از کنترل نسل و آغاز این حرکت را در غرب و شکست ابتدایی و حرکت دوباره آن را بیان می کند و سپس اشاره ای به دلایل موفقیت ظاهری این حرکت در غرب و نتایج حاصل از آن دارد. سپس اقدامات عملی برای مقابله با مسئله کنترل نسل و عوارض آن را از جانب کشورهای که بر مشی کنترل نسل حرکت کرده اند بازگو می نماید، و بازتاب این حرکت را از نظر اصول سیاسی اسلام و جامعه شناسی اسلامی و حکم اسلام بررسی می کند. ادامه بحث، در زمینه آثار سوء و مضرات کنترل نسل برای انسان، نقد و بررسی دلایل معتقدان به کنترل نسل، راه حل اساسی مشکل افزایش جمعیت از دیدگاه مخالفان کنترل نسل، شواهدی موجود در مدارک اسلامی در مورد تشویق به تولید و تکثیر نسل که مهم ترین آن، تشویق به دعا و درخواست فرزند از خداوند متعال در روایات است و اهمّیت تعلیم و تربیت کودک در اسلام، مطالبی را شرح و بسط می دهد. در پایان، پاره ای از روایات اهل سنت و علمای شیعه که در باب «عول» وارد شده و

تواضع و تکبر و مصادیق آن در قرآن و حدیث،

تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و حدیث،

همچنین فتاوی فقهای معاصر در باره تنظیم خانواده و موضع علمای اهل سنت و شیعه را در باره سقط جنین بیان می کند .

۲۲۲. تواضع و تکبر و مصادیق آن در قرآن و حدیث، فاطمه فاخر، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر غلامحسین تاجری نسب، ۱۳۷۸، ۱۸۳ ص. نویسنده، پژوهش خود را در سه بخش سامان داده است: بخش اول، کلیاتی در باب تواضع و تکبر است که در دو فصل آمده است. در این دو فصل، به بررسی معانی لغوی و اصطلاحی «تکبر» و «تواضع» پرداخته است. بخش دوم، با عنوان تکبر، شامل گزارشی اجمالی از مفهوم تکبر در قرآن و احادیث است. سپس، به بررسی ماهیت تکبر و ریشه ها و عوامل تکبر و سپس آثار تکبر را بر می شمرد. قسمت دیگر این بخش، معرفی قرآن از متکبران است و این که کار متکبران به کجا می انجامد، و در نهایت، راه های درمان تکبر چیست؟ در بخش سوم، وارد بحث تواضع شده، نخست گزارشی اجمالی از مفهوم تواضع در قرآن و روایات ارائه می کند. بعد از آن، بحث از تواضع در قرآن را پیش می کشد، و سپس، اسباب تواضع را بر می شمرد. آثار تواضع از دیگر مباحث این بخش است، و در پایان نیز تواضع در سیره نبوی را توضیح داده است.

۲۲۳. تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و حدیث، فاطمه ایزدی، کارشناسی ارشد معارف، دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدیزاده، بی تا، ۲۶۰ ص. موضوع این نوشته، تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن و روایات است، که از یک مقدمه و پنج فصل تشکیل شده است: مقدمه پایان نامه، در باره شکل خلقت انسان، انتخاب و خصلت های اوست. در فصل اول، مفهوم لغوی «تکبر»، مفهوم لغوی «تواضع»، را بیان می کند. فصل دوم، در باره تواضع و تکبر در کتب اخلاق است. فرق بین عجب و کبر، اصل و اسباب تکبر، آثار کبر، اقسام تکبر، درمان کبر، معیار تواضع و تکبر، و مدح تواضع، از

توبه در قرآن،

مطالب مورد بحث این فصل است. فصل سوم، تواضع و تکبر در آینه روایات است که در دو بخش توضیح داده شده است. فصل چهارم، به تواضع و تکبر در نهج البلاغه و بیان اندرزهای امیر مؤمنان علیه السلام می پردازد. در فصل پنجم، تواضع و تکبر و مصادیق آنها در قرآن بررسی می شود. تکبر در مقابل خداوند و دست مایه شیطان شدن و در نهایت، گرفتار کیفر و عذاب الهی شدن، تکبر بر پیامبران و شرح مصادیق آن در قرآن مجید و بیان عاقبت آنها، تکبر در مقابل خدا و پیامبران، تکبر بر مردم تواضع در قیامت، خضوع در برابر باری تعالی در روز قیامت، تواضع در مقابل خداوند، خشوع صابران و نمازگزاران و سرانجام، تواضع پیامبر در برابر مؤمنان از مطالب این فصل است.

۲۲۴. توبه در قرآن، فاطمه سهرابی، کارشناسی ارشد قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علی اصغر نراقی و دکتر منصور پهلوان، ۱۳۷۳، ۱۳۶ ص. در این مجموعه، نگارنده با توجه به اهمیتی که به کارگیری توبه، در بازسازی روح و روان انسان ایفا می کند، در صدد تحقیق این موضوع بر آمده است. وی نخست نگاهی دارد به واژه «توبه» از نظر اهل لغت و اصطلاح شرع، و به تعاریفی که از این واژه در کلام وحی و معصومان علیهم السلام آمده، پرداخته است. در مرحله بعد، توبه پذیری خدا و بحث در مورد وجوب و یا عدم وجوب پذیرش توبه را مطرح نموده و در این جهت، از نظرات برخی از متکلمان در رد و یا قبول آن استفاده کرده است. در فصل بعد، به تحقیق در باره فضیلت توبه و حقیقت آن بر آمده، فرق توبه با استغفار را نیز بیان کرده است. گام بعدی را در جهت مطرح نمودن ضرورت و وجوب توبه و فوریت آن برداشته، و به منظور بررسی بیشتر آن، از کتب اخلاقی استفاده نموده است. پس از طی این مراحل، شرایط توبه، زمان آن و توبه مقبول و غیر مقبول را مطرح کرده، و مواردی از توبه غیر مقبول را از قرآن استخراج نموده است. در مرحله بعد، مهم ترین آثار و نتایج توبه را با استناد به آیات شریفه قرآن کریم و برخی از روایات معصومان علیهم السلام آورده است.

توحید در «صحیفه سجادیه»

در آخر هم فصلی را به توبه انبیا اختصاص داده ، و به شرح و بسط توبه برخی از پیامبران الهی با استفاده از نص صریح آیات قرآن پرداخته ، و در جهت تنزیه مقام رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله برخی از شبهات را نیز پاسخ داده است .

۲۲۵ . توحید در «صحیفه سجادیه» ، زهرا نقدعلی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین ، استاد راهنما : دکتر احمد عابدی ، استاد مشاور : دکتر فتح الله نجارزادگان ، بی تا ، ۲۰۰ ص . موضوع بحث در این رساله ، طرح بینش توحیدی سید الساجدین ، امام زین العابدین علیه السلام ، به صورت مستقل و در ابعاد فلسفی ، عقلی ، عرفانی و... است . نگارنده سعی دارد در این مجموعه ، بینش توحیدی آن امام همام را ، که از میان ادعیه صحیفه برگرفته ، مطرح کند . این رساله ، مشتمل بر هفت بخش است : نگارنده ، در بخش اول آن به مباحثی چون ذات حق تعالی ، قابل شناخت نبودن ذات حق ، براهین اثبات وجود خدا و مراتب توحید پرداخته است . در بخش دوم که شامل هفت فصل است صفات ثبوتیه حق تعالی را نام برده و از کلام امام علیه السلام توضیح داده است . بخش سوم را به صفات سلویه اختصاص داده و در بخش چهارم ، به بحث از توحید افعالی پرداخته است . این بخش نیز چهار فصل دارد و عناوینی چون خالقیت حق تعالی ، رازقیت حق تعالی ، احیا و اماته ، توحید در ربوبیت و اقسام و دلایل آن به چشم می خورد . بخش پنجم رساله ، دو فصل است : در فصل اول ، توحید در عبادت ، اقسام عبادت ، آفات و موانع عبادت ، حمد و شکر ، ارکان شکر و تشکر خدا از بنده ، مورد بحث قرار گرفته و در فصل دوم ، توحید در تضرع را مورد بررسی قرار داده است . وی ، در بخش ششم به بحث از عدل الهی پرداخته است . عناوین فصول این بخش نیز عبارت اند از : قضا و قدر ، اقسام قضا و قدر ، اراده حق تعالی ، معانی معیشت و جبر و اختیار ، ارتباط حسن و قبح با عدل الهی ، اقسام عمل ، فضل الهی و تقسیم رزق بندگان بر اساس عدل . و در بخش هفتم ، پیرامون رابطه انسان با خدا بحث نموده است . مباحثی چون : توکل ، درجات و مراتب توکل ، محبت ، اسباب محبت ، مراتب محبت ، خوف و رجا ، تفاوت

توصیف روز قیامت بر اساس آیات قرآن و روایات معصومان علیهم السلام،

خوف و خشیت ، تفاوت خوف و رهبت ، تفاوت خوف و هیبت ، رجا ، موازنه خوف و رجا ، مراتب خوف و رجا و خوف رجاى اولیاء الله ، از مطالب مورد بحث در این بخش است .

۲۲۶ . توصیف روز قیامت بر اساس آیات قرآن و روایات معصومان علیهم السلام ، امین آرام ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد اراک) ، استاد راهنما : حجه الاسلام محمد علی راغبی ، استاد مشاور : حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی ، ۱۳۷۶ ، ۲۲۵ ص . نگارنده پایان نامه ، در مقام به تصویر کشیدن صحنه های متفاوت و مرحله به مرحله و مرتب روز قیامت ، بر اساس آیات قرآن مجید و متون اسلامی است ، و این که در قرآن و متون اسلامی ، از روز قیامت به چه نام هایی تعبیر شده ؟ زمان شروع قیامت چه وقت است ؟ حوادث روز قیامت در چه مکان و یا مکان هایی انجام می شود ؟ چه حوادثی در روز قیامت اتفاق می افتد ؟ و سرانجام ، این که پایان روز قیامت چگونه است ؟ و این پایان نامه از پنج فصل تشکیل شده : مسائل مطرح شده در فصل اول عبارت اند از : تاریخچه مطالعاتی در زمینه قیامت و اهداف و حدود و اهمیت مطالعه در این بحث . در فصل دوم ، نوشتار خود را به تفسیر موضوعی در آیات قیامت اختصاص داده ، و با استفاده از کتب تفسیری در این زمینه ، موضوع را شرح و بسط داده است . فصل سوم ، در باره پرسش تحقیق ، طرح تحقیق ، فن تحقیق و طرح تحلیلی موضوع است . در این تحقیق ، دیدگاه روایی به عنوان مقیاس مطالعاتی انتخاب شده و روایات ، از کتبی که توسط علمای برجسته شیعه و سنی تألیف شده اند اقتباس شده و این دیدگاه ، به عنوان ابزار مطالعاتی علمی و مبنای تحلیلی محقق در این موضوع است . فصل چهارم که در پنج بخش تنظیم شده ، نخست به بررسی نام های روز قیامت در قرآن و همچنین اهداف و اساس نام گذاری پرداخته ، سپس به بررسی شرایط و علائم آغاز روز قیامت در قرآن و احادیث پرداخته ، پس از آن به بررسی شکل گیری صحرای محشر و مکان وقوع روز قیامت پرداخته و این که بر اثر نفخ صور ، چه تغییراتی در جهان هستی انجام می شود . وی ، حوادث روز قیامت را به ترتیب واقع شدن آنها بیان کرده ، در

توکل در قرآن و حدیث،

ثبات قدم در دینداری از دیدگاه قرآن و روایات،

پایان هم به بررسی چگونگی پایان روز قیامت پرداخته که برای افراد، مختلف است. در فصل پنجم، نتایج بحث های مختلف مطرح شده در فصل قبل بیان شده اند.

۲۲۷. توکل در قرآن و حدیث، اعظم رهبر زارع، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، استاد راهنما: دکتر ابو القاسم امامی، استاد مشاور: دکتر یوسف فضایی، ۱۳۷۷، ۱۱۵ ص. این رساله، در دو فصل تدوین شده است: فصل اول، در باره توکل از دیدگاه قرآن و احادیث است. در این فصل، روش کار نگارنده به این صورت بوده که ابتدا طبق روش های مطالعه و تحقیق در قرآن مجید، با مراجعه به معجم المفهرس قرآن، نشانی آیاتی که کلمه «توکل» یا هم خانواده آن در آنها به کار رفته است را، به ترتیب شماره سوره ها فهرست نموده، و سپس به بررسی مفهوم سیاق های آنها پرداخته است. در قسمت بعدی، «توکل» را از لحاظ معانی لغوی با استفاده از کتب لغت مورد بررسی قرار داده است، سپس، با مراجعه به کتب تفسیر آیات، به بررسی ارتباط توکل با توحید و صبر و قضا و قدر و ایمان پرداخته است، و در آخر، مواردی را که خداوند به پیامبرش امر به توکل نموده، ذکر کرده است. در فصل دوم، به موضوع توکل از دیدگاه اخلاق و عرفان پرداخته است. وی، با استفاده از کتب اخلاقی و متون اسلامی، مطالبی در زمینه حقیقت توکل و درجات آن، راه تحصیل توکل، و اقوال بزرگان در باره توکل بیان کرده است. همچنین، این مسائل را که متوکلان چه اعمالی را باید انجام دهند، و در برخورد با مسائل چه حالاتی داشته باشند، و چه اسبابی را به کار ببرند یا به کار نبرند تا منافی توکل آنها نباشد، بیان کرده است.

۲۲۸. ثبات قدم در دینداری از دیدگاه قرآن و روایات، مهرناز گلی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر ناصر رفیعی، استاد مشاور: دکتر محمد علی ایازی، ۱۳۸۴، ۲۷۲ ص. مؤلفه های ثبات قدم در دینداری چیست؟ چه عواملی برای رسیدن به ثبات قدم در دینداری وجود دارد؟ فقدان ثبات قدم در دینداری چه تبعاتی دارد؟ آفات ثبات قدم در دینداری چیست؟ رابطه غیرت و عفت با ثبات قدم چیست؟ الگوهای قرآنی در ثبات

ثقلین در اندیشه حضرت زهرا علیها السلام،

قدم چه افرادی هستند؟ پاسخ این سؤالات ، مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد ، که در پنج فصل فراهم آمده است : در فصل اول ، پس از مقدمه به مفهوم شناسی «ثبات» از نظر لغوی و اصطلاحاتی پرداخته ، و مترادفات آن را نیز بررسی کرده است . در فصل دوم ، مؤلفه های ثبات در دینداری را بررسی کرده است . فصل سوم را به معرفی عواملی که زمینه ساز قوت در دینداری است اختصاص داده ، که شامل عوامل درونی و بیرونی است . در فصل چهارم ، آفات و موانع ثبات قدم در دینداری را بحث کرده است . در فصل پنجم ، به بررسی الگوهای قرآنی در ثبات قدم پرداخته است .

۲۲۹ . ثقلین در اندیشه حضرت زهرا علیها السلام ، سیده کبری عظیمی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه قم ، استاد راهنما : دکتر سید رضا مؤدب ، استاد مشاور : دکتر جعفر نکونام ، ۱۳۷۹ ، ۱۷۵ ص . این تحقیق ، جایگاه قرآن و عترت را در کلمات حضرت زهرا علیها السلام ، در کنار سیره ایشان با ذکر نمونه های تاریخی آورده ، و نوع استدلال حضرت به آیات قرآن را ، با توجه به شأن نزول آیات مشخص نموده است . در مورد عترت نیز کلمات ایشان در مورد پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام را ، به همراه سیره عملی ایشان در حمایت از نبوت و امامت بیان کرده است . وی ، در فصل اول مباحثی کلی همچون : خلاصه ای از زندگی آن حضرت ، جلوه های علمی شخصیت ایشان ، و ضرورت توجه به قرآن و عترت را بیان نموده است . در فصل دوم ، جایگاه قرآن و ویژگی های آن را در اندیشه فاطمه زهرا علیها السلام آورده ، و به استشادات آن بانوی بزرگوار به آیات قرآن ، در دفاع از ولایت علی علیه السلام ، و اثبات مالکیت خود بر فدک ، و استناد ایشان به آیات قرآن در سایر موضوعات پرداخته است . در فصل سوم ، ابتدا شخصیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، حضرت علی علیه السلام و امامان علیهم السلام را از دیدگاه حضرتش معرفی کرده ، سپس به بیان فلسفه امامت در سخنان ایشان پرداخته ، آن گاه با توجه به سیره فاطمه علیها السلام ، سخنان و خطابه های آن بزرگوار را در حمایت از ولایت بیان داشته است .

جامعیت قرآن از منظر «صحیفه سجادیه»

جایگاه احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام در تفسیر قرآن،

۲۳۰. جامعیت قرآن از منظر «صحیفه سجادیه»، زهرا خراسانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام ابراهیم بهادر، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، ۱۳۸۱، ۲۵۶ص. بررسی دیدگاه امام سجاد علیه السلام در باب موضوع مورد نظر، با برشمردن ملاک های جامعیت و ویژگی های قرآن، برتری آن نسبت به کتاب های آسمانی پیشین و نیز، بیان عبارات هایی که دلالت بر جامعیت قرآن دارند و به نحوی با مسئله خاتمیت مرتبط هستند، از مطالبی است که نگارنده، درصدد تحقیق آن بوده است. نگارنده، پژوهش خود را در پنج فصل تشکیل داده است: مقدمات و کلیات، تاریخچه مطالعاتی، بیان مسئله و پرسش های تحقیقاتی، از جمله مباحث فصل اول است. درفصل دوم، به منظور آشنایی با منابع اولیه و ثانویه، به اجمال، مرور متون مطالعاتی را صورت داده است. فصل سوم را به روش تحقیق اختصاص داده است و با تکیه بر موضوع جامعیت قرآن و بررسی آن در صحیفه سجادیه، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح تحلیلی این پژوهش را مشخص ساخته و با ذکر نمونه هایی از دعاهای صحیفه سجادیه، در مورد اوصاف و کمالات قرآن کریم که به نحوی به جامعیت قرآن هایی یاری می دهد پایان می دهد. فصل چهارم را به پیکره اصلی تحقیق خود اختصاص داده است. تبیین جامعیت قرآن از آیات قرآن و سخنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و نیز کلام ائمه هدی علیهم السلام، دیدگاه برخی مفسران، ملاک های جامعیت قرآن، بررسی و مطالعه ارتباط جامعیت با خاتمیت، جاودانگی و کمال دین اسلام، جاودانگی قرآن و جامع بودن این کتاب آسمانی بر سایر کتاب های آسمانی پیشین را در این فصل، مبرهن ساخته است. در فصل پنجم، به خلاصه گیری و نتیجه گیری بحث پرداخته، سپس در خاتمه، به دانش پژوهان علوم قرآنی موضوعات دیگری را نیز پیشنهاد می کند.

۲۳۱. جایگاه احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام در تفسیر قرآن، علی اکبر مظلومی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر محمد علی رضایی اصفهانی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۳، ۱۷۸ص.

جایگاه اخلاق در «صحیفه کامله سجادیه»

آیا سنت پیامبر و ائمه علیهم السلام در تفسیر حجیت دارد؟ آیا تفسیر قرآن نیاز به احادیث دارد؟ اعتبار احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام در تفسیر، چه اندازه است؟ نقش روایات در تفسیر قرآن به قرآن چیست؟ بررسی این پرسش ها، از اهداف نگارنده در تدوین پایان نامه است، که در سه بخش سامان یافته است: بخش اول (کلیات)، شامل بررسی موضوع تحقیق، مفاهیم اساسی، ضرورت تحقیق، انگیزه انتخاب موضوع، سابقه تحقیق، پرسش های تحقیق، فرضیه های تحقیق، پیش فرض های تحقیق، روش انجام تحقیق و محدودیت های تحقیق است. در بخش دوم، به بررسی حجیت سنت معصومان در تفسیر پرداخته است. در این بخش، نگاهی دارد به روش تفسیر معصومان، کاربرد اخبار در تفسیر آیات، اقسام خبر و نقش خبر واحد معتبر در تفسیر، کارکرد روایات تفسیری معصومان در تفسیر، آفات تفسیر روانی، شرایط و معیارهای تفسیر، و نقد و بررسی حجیت سنت صحابه. در بخش سوم، به بررسی و نقد نظریه تفسیر استقلالی پرداخته است. در این زمینه، به مفهوم شناسی تفسیر استقلالی قرآن، نقد نظریه تفسیر استقلالی قرآن و عدم حجیت روایات، بررسی و نقد نظریه استقلال روایات و عدم حجیت قرآن، پرداخته است.

۲۳۲. جایگاه اخلاق در «صحیفه کامله سجادیه»، پری سیما اقتصادی فرد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: آیه الله محمد هادی معرفت، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد شریفانی، ۱۳۸۰، ۲۲۸ ص. انتزاع نکات اخلاقی مورد نظر سید الساجدین علیه السلام در قالب دعاها صحیفه کامله سجادیه، هدف نگارنده از نگارش این رساله است. صحیفه سجادیه، حاصل تلاش آن حضرت در توجه دادن مردم به اصول اخلاقی، در زمانی است که حکومت جابر اموی، در صدد نابودی ارزش های اخلاقی بود؛ لذا راه هر نوع تعلیم و آموزش مستقیم تعالیم اخلاقی الهی را بر امام مسدود نموده بود. امام علیه السلام در آن محیط خفقان، وظیفه الهی خود را در قالب دعا، انجام داد. نگارنده، در جهت تحقیق خود، قبل از هر چیز در مقدمه، به بررسی سندی صحیفه و اقداماتی که تاکنون در باب این کتاب مقدس انجام گرفته پرداخته و بعد از آن، کلیات اخلاق را در فصل اول بررسی نموده است. در پایان این فصل دعای امام سجاد علیه السلام برای تقاضای فضائل اخلاقی، و استعاذه از رذائل اخلاقی به درگاه پروردگار جل جلاله را

جایگاه امام حسن مجتبی علیه السلام در حدیث شیعه،

جایگاه امام علی بن ابی طالب علیه السلام در تفسیر قرآن،

مطرح کرده و مفاهیم آنها را از دید علمای علم اخلاق توضیح داده است. فصل دوم را با عنوان «جلوه هایی از معالی اخلاق در صحیفه سجادیه»، به بررسی چهار فضیلت اخلاقی: توبه، توکل، شکر و یاد مرگ، که نسبت به سایر فضائل اخلاقی جنبه ریشه و اساس دارند، پرداخته است. در فصل سوم، با عنوان «جلوه هایی از شکاسه الخلق (بدخویی) در صحیفه سجادیه»، چهار رذیلت حب دنیا، ریا، عجب و آفات زبان را که شناخت آنها در اجتناب از رذائل نقش اساسی دارند در چهار بخش جداگانه، مورد بررسی قرار داده است. وی در بررسی هر فضیلت یا رذیلت، ابتدا مفهوم آن را شرح داده و سپس ابعاد مختلف آن را از دید آیات قرآن و دعاهاى صحیفه سجادیه و احادیث اهل بیت علیهم السلام بررسی نموده است.

۲۳۳. جایگاه امام حسن مجتبی علیه السلام در حدیث شیعه، فاطمه اصلانی منفرد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر محمد غفرانی، ۱۳۸۶، ۱۷۹ ص. نگارنده این تحقیق، موضوع حدیث را با توجه به شرایط سیاسی و اجتماعی دوران امام حسن علیه السلام مورد بررسی قرار می دهد و در کنار آن، گونه های حدیثی امام حسن علیه السلام، نقش این احادیث در تاریخ شیعه، و تلاش هایی که در جهت پاسداری از این میراث مکتوب صورت گرفته را مورد بررسی قرار می دهد. این پایان نامه، پنج فصل دارد: فصل اول، کلیات؛ فصل دوم، دوران زندگی امام از تولد تا شهادت؛ فصل سوم، بررسی شرایط فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دوران امام حسن علیه السلام؛ فصل چهارم، فعالیت های امام مجتبی علیه السلام؛ فصل پنجم، بهره گیری شیعه از احادیث امام، و نتیجه گیری از فصول مذکور.

۲۳۴. جایگاه امام علی بن ابی طالب علیه السلام در تفسیر قرآن، مهسا فاضلی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۵، ۱۷۷ ص.

تحقیق و بررسی آرا و نظریات امام علیه السلام در آثار روایی و تفسیری شیعه و سنی، روشن کردن جایگاه و منزلت والای او در فهم و تفسیر قرآن، بررسی جنبه های مختلف دانش آن حضرت به معارف و مفاهیم قرآنی و همچنین، بررسی دیدگاه ها و نظریات آن حضرت در زمینه علوم قرآنی، از مطالب مورد بحث در این پایان نامه است. روش نگارنده در این تحقیق، این است که پس از مطالعه دقیق روایات تفسیری امام علی علیه السلام، در چند تفسیر روایی و نهج البلاغه، روایات منطبق با اهداف و فرضیات تحقیق را استخراج، طبقه بندی و موضوع بندی کرده است. سپس هر دسته از روایات را در بخش مربوط به خود جای داده و به همین روش، رساله خود را در پنج فصل تدوین کرده است: در فصل اول، نگاهی دارد به ابعاد دانش و فهم گسترده امام علی علیه السلام، در زمینه تفسیر و دانش های قرآنی و برتری آن حضرت در این زمینه. نخست معنای تفسیر، تاریخ تفسیر، ویژگی های تفسیر در عصر صحابه، منابع صحابیان در تفسیر قرآن، مفسران صحابه، جایگاه اهل بیت علیهم السلام در فهم و تبیین قرآن را توضیح می دهد. سپس مروری دارد بر زندگانی امام علی علیه السلام، خصوصیت و ویژگی تفسیری امام علیه السلام، آگاهی علی علیه السلام از قرآن از نگاه وحی و نگاه رسول الله صلی الله علیه و آله و از نگاه خود آن بزرگوار، و این که آن امام همام، برترین پناهگاه و بهترین مرجع سؤالات بودند. در فصل دوم، با عنوان امام علی بن ابی طالب علیه السلام و تفسیر قرآن، جایگاه آن حضرت در این زمینه، و روش تفسیری و مصادر تفسیری ایشان، قرابت و مصاحبت آن حضرت با رسول خدا صلی الله علیه و آله و تأثیر این امر بر دانش قرآنی امام علی علیه السلام و ارتباط همیشگی ایشان با قرآن را مورد بررسی قرار داده است. جایگاه امام علی علیه السلام در علوم قرآنی و آرا و نظریات آن حضرت در زمینه دانش های مختلف قرآنی، مطالب فصل سوم پایان نامه است. در فصل چهارم، اوصاف و ویژگی های قرآن در کلام آن حضرت، در روایات و نهج البلاغه را مطرح می کند. و سرانجام، در فصل پنجم، روایات تفسیری امام علی علیه السلام، ذیل سوره های حمد، بقره و آل عمران را به صورت گزارش می آورد.

جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر اهل سنت،

۲۳۵. جایگاه اهل بیت علیهم السلام در تفاسیر اهل سنت، عبدالله جوان ملکوتی، دکتری الهیات و معارف اسلامی (علوم قرآن و حدیث)، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علی مهدی زاده و دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۶، ۳۶۵ص. بررسی ولایت اهل بیت در پرتو آیه کریمه «إِنَّمَا وَرِثَتُمُ اللَّهُ» با استناد به آرا و نظرات علمای اهل سنت، و اثبات این که اهل بیت علیهم السلام، در تفاسیر مهم اهل سنت، جایگاهی بس رفیع و منزلتی بی بدیل دارند و آنان، همراه و قرین قرآن هستند، موضوع مورد نظر محقق در این پایان نامه است. نگارنده، قبل از ورود به بحث، مفاهیم لغوی مفردات موضوع را، از کتب معتبر لغت و معاجم، بیان نموده است. سپس، جایگاه عصمت و طهارت اهل بیت علیهم السلام، و مفهوم عمومی عصمت پیامبران را مطرح و از دیدگاه های مختلف علمی، تفسیری و روایی بحث نموده است. جایگاه اهل بیت علیهم السلام، در روایات کتب حدیثی و معاجم اهل سنت، به طور مستقیم یا با واسطه برخی از کتب شیعه، دیگر بحث این رساله را تشکیل می دهد و مکمل آن، بررسی آرای و اقوال و احادیث تفسیری و احادیث کتب حدیثی، با ذکر احادیث نمونه از فریقین است. این که اراده، در آیه «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ» آیا تکوینی است یا تشریحی؟ با تعریف و ذکر نمونه برای هر کدام، از مطالب دیگر مورد بحث است. جایگاه اهل بیت علیهم السلام از رهگذر آیه مباهله، با ذکر مفهوم لغوی «مباهله» و ذکر روایات و نظرات مفسران مهم اهل سنت و در نهایت، بررسی اشکالات، در این قسمت از رساله نگارنده تبیین گشته است. آخرین بحث رساله، پیرامون ولایت اهل بیت علیهم السلام در پرتو آیه ولایت، با ذکر مفهوم لغوی «ولایت» و نقل روایات و نظرات تفسیری مهم اهل سنت است. نقد و بررسی نادرستی سخن علمای اهل سنت در باره ولایت، بررسی انواع ولایت، نقد و بررسی آرا و نظرات علمای اهل سنت در باره آیه یاد شده، از دیگر مطالب این قسمت است. در پایان، به این نتیجه رسیده است که اهل بیت علیهم السلام، در تفاسیر مهم اهل سنت، با اذعان و اعتراف اکثر مفسران و محدثان اهل سنت، جایگاهی بس رفیع و منزلتی بی بدیل دارند و آنان همراه و قرین قرآن هستند.

جایگاه «صحیح مسلم» در سیر تدوین حدیث ،

۲۳۶ . جایگاه صحیح مسلم در سیر تدوین حدیث ، سید مجید پورطباطبایی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : آیه الله محمّد هادی معرفت ، استاد مشاور : دکتر عبدالله محمّدی ، ۱۳۷۸ ، ۵ جلد . تبیین جایگاه واقعی صحیح مسلم در سیر تدوین حدیث ، همراه با اشاره ای کوتاه به دوره های مختلف انتشار حدیث در میان اهل سنت ، بحث جعل حدیث ، نقد و بررسی کتاب های مشهور اهل سنت ، ارزیابی صحیح مسلم نسبت به آثار مشابهی که در همان عصر و یا دوره خاص نگارش یافته اند و مقایسه انتقادی احادیث مسلم با سایر محدّثان اهل سنت ، و مشخص کردن میزان تأثیر پذیری و یا تأثیر گذاری مسلم بر جریان تاریخی حدیث اهل سنت ، از جمله اهداف نگارنده در این پایان نامه است . نگارنده ، پژوهش خود را شامل سه قسمت کلی قرار داده است : سنت ؛ دومین منبع اجتهاد ، چگونگی انتشار حدیث اهل تسنن ، صحیح مسلم ، و در آن ، مباحثی از این قبیل را در قسمت اول تدوین کرده است : مقایسه سنت و کتاب ، سنت از نظر خلفای راشدین ، اعتبار سنت صحابه ، عدالت صحابه ، شیوه فقیهان صحابی در استنباط احکام ، اعتبار سنت ائمه علیهم السلام ، سیری در طبقه بندی محدّثان و فقها ، تابعین ، مکاتب فقهی در دوران تابعین ، شناسه کلی فقه تابعین ، سنت متصل ، اقسام حدیث به اعتبار سند ، تدلیس در حدیث ، روش های تدوین حدیث . مباحث قسمت دوم ، از این قرار است : عصر نهی از احادیث رسول الله صلی الله علیه و آله ، مرحله تکثیر و جعل حدیث ، نقش اساسی و بنیانی معاویه در جعل حدیث ، احادیث مجعول ، نقش قصه پردازان در تاریخ اسلام ، مرحله تدوین جوامع حدیثی ، کتاب های حدیثی مشهور از آغاز دوره رفع منع تا ابی عوانه ، مقایسه ترتیب کتاب های شانزده گانه حدیثی اهل سنت با ترتیب صحیح مسلم . در قسمت سوم نیز این موارد آمده است : زندگی مسلم ، آثار و تألیفات مسلم ، بررسی سند و روایت صحیح مسلم تا نووی ، استناد یا عدم استناد صحیح مسلم ، بررسی روایت صحیح مسلم (ائمه اهل بیت علیهم السلام و شیعیان) ، محدّثات ، راویان ضعیف ، دوستان بنی امیه و آل زبیر ، افراد تأثیرگذار در سیر تدوین حدیث و فقه اهل سنت ، سیری در فهرست کتاب ها و تعداد ابواب صحیح مسلم ،

جایگاه وصی از دیدگاه کتاب و سنت و ادب،

جایگاه و منزلت حضرت زهرا علیها السلام از دیدگاه اهل سنت،

بررسی محتوایی صحیح مسلم (افراد مطرح شده در کتاب الفضائل)، نسبت های دروغ به رسول الله صلی الله علیه و آله ، مناقب اهل بیت علیهم السلام ، نسبت های دروغ به اهل بیت علیهم السلام ، روایات تأثیرگذار در فقه اهل تسنن ، بررسی ارزش و جایگاه واقعی صحیح مسلم .

۲۳۷ . جایگاه وصی از دیدگاه کتاب و سنت و ادب ، امین الله جعفری ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : آیه الله محمّد هادی معرفت ، استاد مشاور : حجه الاسلام احمد عابدی ، ۱۳۷۸ ، ۸۹ ص .

بررسی جایگاه وصی در بُعد عمومی و ریشه یابی و اثبات وصایت (امامت) برای امیر مؤمنان ، علی علیه السلام ، از موضوعات مطرح شده و اصلی در این پایان نامه است . نگارنده ، در این رساله ضمن توضیح معنای وصی و وصایت به معنای عام خود ، با بررسی احادیث وصایت و خلافت که بر زبان پیامبر صلی الله علیه و آله در باره حضرت علی علیه السلام جاری شده بود ، شبهه انتزاع معانی مختلف از حدیث انذار و حدیث غدیر را دفع ، و خلافت بلافصل حضرت علی علیه السلام را اثبات می نماید . نگارنده ، در بخش اول ، پس از ذکر کلیاتی در معنای لغوی و اصطلاحی «وصی» ، به سیر تاریخی وصایت در انبیای گذشته ، همراه با ذکر چندتن از اوصیا پرداخته ، و آن را موضوعی مهم و امری تأکیدکننده بر امر وصایت می داند . در بخش دوم ، به ذکر وصی در آینه روایات اشاره نموده ، که شروع وصایت را از دعوت خویشاوندان به اثبات می رساند ، و اوج ابلاغ وصایت را در غدیر خم می داند . سپس ، به ذکر روایاتی از کتب شیعه و اهل سنت پرداخته و احتجاج معصومان علیهم السلام و صحابه و تابعان در امر وصایت را ، در گفتاری چند آورده است . در بخش سوم ، به جایگاه وصی در آینه تاریخ و ادب اشاره نموده ، و به ذکر اشعاری در حماسه های جنگ جمل و صفین و تنی چند از شاعران اهل بیت علیهم السلام اکتفا کرده است . در بخش چهارم ، به نقد تحریف حدیث وصایت و رد شبهات موجود در این امر پرداخته است .

۲۳۸ . جایگاه و منزلت حضرت زهرا علیها السلام از دیدگاه اهل سنت ، مهناز شعبان پور ، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی ، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم ، استاد راهنما : دکتر صادق آیینه وند ، استاد مشاور : دکتر احمد بهشتی ، ۱۳۷۳ ، ۲۳۵ ص .

جایگاه و نقش اهل بیت علیهم السلام در « صحیفه سجادیه » ،

این رساله ، شمه ای از مناقب بی شمار آن حضرت ، و قطره ای از دریای بی کران فضایلش ، از روایات موثق و احادیث متواتر و آیات قرآن مجید است . روش نگارنده در بررسی و تحقیق در باره جایگاه و منزلت حضرت از دیدگاه اهل سنت ، یک روش تاریخی است . از آن جا که جریان های مربوط به زندگی آن حضرت ، در روایات و احادیث ، واضح و با صراحت بیشتر بیان شده است ، در بخش اول ، ابتدا به کتب روایی و منابع دسته اول مراجعه نموده و احادیثی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم مربوط به حضرت زهرا علیها السلام می شده جمع آوری کرده و سپس ، آنها را با رعایت ترتیب مراحل مختلف زندگی آن حضرت ، دسته بندی و فصول و مباحث تحقیق را بر اساس آن تنظیم کرده است . در مرحله بعد ، احادیث را ، جداگانه ، معنا کرده و توضیحات لازم را داده و در ضمن آن ، به کتب شیعه نیز مراجعه نموده تا نظرات و اقوال را مقایسه و موارد تشابه و اختلافات آن را بررسی نماید . وی ، در مواردی که ضرورت احساس کرده ، با توجه به سند تاریخی محکم ، نقدی بر نظرات داده است . در مرحله سوم ، با مراجعه به آیات قرآن ، آن سری از آیاتی که در شأن و منزلت حضرت زهرا علیها السلام بود فیش برداری کرده ، سپس به کتب تفسیری بزرگان اهل تسنن مراجعه ، مطالب آنها را جمع آوری نموده و از مجموع نظرات و اقوال آنها ، نظر نهایی و ثابتی اخذ کرده و در جایی که با اقوال و نظراتی که نیازمند نقد و ارزیابی بود رو به رو شده ، سعی کرده از کتب تفسیری اهل تسنن استفاده نماید و در موارد خیلی اندک ، به کتب تفسیری شیعه نیز مراجعه کرده است .

۲۳۹ . جایگاه و نقش اهل بیت علیهم السلام در « صحیفه سجادیه » ، نسرین جمالپور مطلق ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران ، استاد راهنما : دکتر محمد علی مهدوی راد ، استاد مشاور : دکتر سید محمد باقر حجتی ، ۱۳۸۲ ، ۳۰۶ ص . ابعاد شخصیت امامان علیهم السلام ، جایگاه و نقش آنان از دید صحیفه سجادیه چگونه است؟ امام سجاد علیه السلام با چه هدفی به انشای دعا پرداخته است؟ محتوای صحیفه چه پیوندی با جریان های حاکم داشته است؟ پاسخ اینها و بعضی پرسش های دیگر در باب امامت ، تشکیل دهنده مطالب این رساله است .

جمع آوری روایات تطبیقی در تفاسیر روایی شیعه و تحلیلی پیرامون آن،

نگارش این رساله در دو فصل به انجام رسیده است: در فصل اول، نویسنده پس از معرفی اجمالی امام علیه السلام و توضیح شرایط و مشکلات عصر امام علیه السلام، از جهت سیاسی، اقتصادی و اعتقادی، بیان فعالیت‌ها و اقدامات امام علیه السلام، شرح مواضع ایشان از جهت سیاسی، اجتماعی، علمی و فرهنگی، تربیتی و پرورش روحی جامعه اسلامی، تبیین جایگاه امام علیه السلام در تثبیت مسئله امامت به وسیله خطبه‌ها، مواعظ و پند و ارشاد امت، وصیت به فرزند دل‌بندش؛ ضمن تفسیر قرآن و مسائل فقهی، با ارائه کرامات، با خبر دادن از امور غیبی و به زبان دعا، و سرانجام، معرفی اجمالی صحیفه سجاده که منبع اصلی تحقیق وی است، فصل اول رساله خود را به اتمام می‌رساند. در فصل دوم، با عنوان جایگاه و نقش اهل بیت علیهم السلام در صحیفه سجاده، تثبیت جایگاه و نقش امام را در قالب دعا به عنوان ابزاری کارآمد در آن عصر پی‌گیری نموده، با جستجوی نمونه‌ها در صحیفه‌ها و اعتقاد آنها به آیات و روایات، جایگاه و نقش ائمه علیهم السلام را بررسی نموده است.

۲۴۰. جمع آوری روایات تطبیقی در تفاسیر روایی شیعه و تحلیلی پیرامون آن، زهرا حسینی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر محمد کاظم شاکر، استاد مشاور: دکتر جعفر نکونام، ۱۳۷۸، ۳۰۴ ص. این پایان‌نامه، شامل سه فصل است: در فصل اول، به شرح و توضیح جری و تطبیق و جایگاه آن در تفسیر قرآن پرداخته است، و بیان نموده که جری و تطبیق سیری تأویلی دارد. در فصل دوم، روایات تطبیق را به ترتیب سور آورده است. این روایات را از تفاسیر روایی شیعه نظیر تفسیر قمی، تفسیر عیاشی، تفسیر منسوب به امام حسن عسکری علیه السلام، تفسیر فرات کوفی، تفسیر نور الثقلین، و البرهان فی تفسیر القرآن، جمع آوری کرده است. در فصل سوم، تحلیل و نقد روایات را از نظر متن و سند، پیگیری نموده است. در بررسی سندی احادیث، بیان کرده که منابع اولیه این روایات، اغلب کتبی هستند که چندان معتبر به نظر نمی‌رسند، و یا این که تفاسیر رایج مقطوع الاسناد هستند. علاوه بر این، حضور غلات و جاعلان حدیث در اسناد این روایات نمایان است.

جمع و تدوین تفسیر ابن عباس از منابع شیعی در جزء اول قرآن کریم،

جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی،

۲۴۱. جمع و تدوین تفسیر ابن عباس از منابع شیعی در جزء اول قرآن کریم، احمد رضا رحیمی ریشه، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدیزاده، ۱۳۷۴، ۲۱۸ ص. این رساله، بر اساس کتاب تنویر المقباس من تفسیر ابن عباس نگاشته شده است. این کتاب منسوب به محمد بن یعقوب فیروزآبادی شافعی (م ۸۱۷ ق)، لغت شناس معروف است؛ اما به لحاظ ناهماهنگی هایی که نگارنده رساله، در این کتاب دیده تصمیم گرفته تا اقوال و آرای ابن عباس را همانند کار فیروزآبادی، از منابع شیعه جمع آوری کرده، در ذیل آیات مرتب نماید. وی، در این رساله سعی داشته که تمامی اقوال و آرای تفسیری ابن عباس را، از کلیه متونی که احتمال وجود روایات ابن عباس در آنها می رفته اعم از کلامی، فلسفی، روایی، تفسیری و فقهی جمع آوری نموده، و در ذیل آیات مربوطه مرتب سازد. نگارنده، برای تدوین این مجموعه، بیش از سیصد مجلد کتاب را، صفحه به صفحه، و بلکه به قول خودش سطر به سطر کاویده، و هر جا که قولی از ابن عباس یافته در ذیل آیه مربوطه خود قرار داده است. معمولاً سعی او بر این بوده که روایت، از قدیمی ترین منبع ذکر گردد، و منابع مشابه و تکراری، در پاورقی نشانه دهی شوند. کلیه اقوال عربی را نیز ترجمه نموده، و در پایان هم کتاب شناسی منابع رساله را ارائه نموده، و هر کتابی که جزء منابع اصلی بوده و از ابتدا تا انتها مطالعه گشته، با علامت مشخص کرده است. در جمع این اقوال، در ابتدا، اقوال تفسیری خود ابن عباس را مورد ملاحظه قرار داده و پس از آن، روایاتی را که ابن عباس از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل می کند آورده است. وی، ترجمه آیات را نیز از قرآن مترجم عبدالمحمد آیتی نقل نموده است. این رساله، شامل سه بخش عمده است: در بخش اول، مختصری از زندگی و دوران ابن عباس را به نگارش درآورده؛ بخش دوم، متن خود تفسیر است؛ و در بخش پایانی، نتایج و تحلیل های ناشی از متن اصلی تفسیر را ذکر کرده است.

۲۴۲. جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی، غلامرضا قاسمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مرکز آموزش عالی تربیت مربی عقیدتی سیاسی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، استاد مشاور: حجه الاسلام زین العابدین نجفی، ۱۳۸۰، ۱۸۶ ص.

جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی صلی الله علیه و آله ،

بررسی جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی ، مسئله این تحقیق توصیفی است . نگارنده ، به منظور بررسی مسئله ، به بیان فرضیه هایی پرداخته است . نخست ، به بیان موضع اسلام در برابر جنگ روانی و سپس روش استفاده جنگ روانی از نظر اسلام پرداخته است . پس از بیان این دو فرضیه ، به چهار نتیجه کلی رسیده است : ۱ . استفاده از هر ابزار در دو جهت مثبت و منفی امکان پذیر است ، و جنگ روانی یکی از این ابزارهاست ؛ ۲ . اسلام استفاده از هر وسیله مشروعی را در جهت نجات انسان و جامعه و هدایت آنها به سوی کمال جایز می شمارد ، و در مواردی ، از امکاناتی چون جنگ روانی نیز استفاده می کند ؛ ۳ . در قرآن کریم نیز آیاتی دال بر استفاده مطلوب از جنگ روانی ، برای مقابله با جنگ روانی دشمن و خنثی کردن توطئه های آنان وجود دارد ؛ ۴ . در سیره نبوی هم موارد متعددی وجود دارد که بر استفاده مطلوب از جنگ روانی صحه گذارده است ؛ بنا بر این ، می توان نتیجه گرفت که از دیدگاه اسلام ، از شیوه ها و روش های مشروع جنگ روانی می توان در جهت سعادت انسان استفاده کرد و خطرات و تهدیدات دشمن را برطرف ساخت .

۲۴۳ . جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی صلی الله علیه و آله ، محمّد رضا ناجی ، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : جلال الدین فارسی ، اساتید مشاور : حجه الاسلام محمّد علی تسخیری و سید اصغر ترابی ، ۱۳۶۹ ، ۳۹۴ ص . هدف کلی نگارنده ، تبیین خطوط کلی «دکترین جنگ روانی» ، در آینه قرآن و تاریخ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، با توجه به تحول تاریخی و نظرگاه نوین آن است ، و از طرفی دیگر ، بیان این نکته که آیا در قرآن کریم و سیره نبوی ، شواهدی بر وجود چنین جنگی از سوی دشمن متجاوز خارجی و یا توطئه گران داخلی و ستون پنجم (منافقان) به چشم می خورد؟ برخورد پیامبر در قبال چنین ترندهایی چگونه بوده است ؟ نگارنده ، رساله خود را مشتمل بر نه فصل فراهم آورده است : در فصل نخست ، به بررسی مسائلی کلی و اساسی ، از جمله شکل گیری رفتار اجتماعی ، مبانی نظری جنگ در اسلام ، جنگ کلی ، ریشه های تاریخی جنگ روانی و مفهوم جنگ روانی پرداخته است .

چالش های فراروی حکومت مهدوی در نگاه قرآن و حدیث،

در فصل دوم، تشکیلات و سازمان جنگ روانی، در دو برهه تاریخ معاصر و تاریخ اسلام، و ویژگی های افراد را بررسی کرده است. در فصل سوم، ابتدا برنامه ریزی عملیات و عوامل مؤثر در آن، سپس اهداف عملیات را به تفکیک، مورد مذاقه قرار داده است. وی، فصل چهارم را به جنگ روانی دفاعی (اقدامات پیشگیرانه و بهینه سازی روحی) اختصاص داده، و در فصل پنجم، به بحث پیرامون زمینه های ارتباطی پرداخته است. در فصل ششم، بررسی مستقلى در باره شایعات و مسائل اساسی مربوط به آن صورت داده، و در فصل هفتم، افکار عمومی را به عنوان زمینه القای شایعات و تبلیغات مورد تحلیل قرار داده و در آن، شیوه های تغییر افکار عمومی از طریق جنگ روانی را عنوان کرده است. در فصل هشتم، به تفصیل، از تبلیغات و مباحث مربوط بدان (تعریف، اهمیت، گذشته تاریخی، انواع تبلیغات، ارزیابی تبلیغات و تکنیک های تبلیغاتی) سخن به میان آورده است. و سرانجام، در فصل نهم (آخرین فصل) نیز به تبیین اطلاعات جنگ روانی (تعریف، اهمیت، اهداف، اقسام اطلاعات، حفاظت اطلاعات و مأموریت اطلاعات جنگ روانی) پرداخته است.

۲۴۴. چالش های فراروی حکومت مهدوی در نگاه قرآن و حدیث، علی خادم پیر، کارشناسی ارشد علوم حدیث، دانشکده علوم حدیث، استاد راهنما: دکتر کاظم قاضی زاده، استاد مشاور: حجه الاسلام سید محمد کاظم طباطبایی، ۱۳۸۶، ۱۸۵ص. آیا ما حق داریم که در باره عصر ظهور و شرایط آن کاوش کنیم؟ آیا ما توان انجام پژوهش در زمینه عصر ظهور را داریم مشکلات موجود در باره عصر ظهور چه خواهد بود؟ راه های برون رفت از این مشکلات کدام است؟ این پرسش ها، در مقدمه و پنج فصل رساله بررسی شده است: در مقدمه، به مطالبی در باره عصر ظهور از قبیل جواز گفتن از عصر ظهور پرداخته، و بحث چالش های حکومت مهدوی را توضیح داده است. در فصل اول، سنت های الهی و حکومت های حق را توضیح داده، اصل تغییرناپذیری سنت های الهی، دعوت به مطالعه سنت های الهی، تکرار سنت های تاریخ و پیشینه

حب، اقسام و مظاهر آن در قرآن و حدیث،

چالش‌ها در حکومت‌های حق را مطرح کرده است. در فصل دوم، چالش‌های سیاسی حکومت مهدوی را به تصویر کشیده، و به چگونگی وضعیت سیاسی جهان در عصر ظهور، کیفیت غلبه امام علیه السلام بر حکومتگران باطل، و نحوه شروع گسترش دولت مهدوی پرداخته است. فصل سوم، در باره چالش‌های فرهنگی حکومت مهدوی است. از جمله این چالش‌ها، انحرافات فکری، بدعت‌ها و خرافات، ظاهرگرایی مردم و گسستن روابط انسانی و خانوادگی را نام می‌برد. در فصل چهارم، به بحث چالش‌های اجتماعی حکومت پرداخته، و عواملی چون ناامنی، تفرقه و از این دست پرداخته است. و در پنجمین فصل، چالش‌های اقتصادی در حکومت مهدوی را با دو عنوان عوامل بی‌عدالتی اقتصادی، و راه کارهای اجرایی عدالت اقتصادی مطرح کرده است.

۲۴۵. حب، اقسام و مظاهر آن در قرآن و حدیث، زهرا طاهری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ولی‌الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۰، ۲۰۰ ص. نگارنده، در این رساله با استناد به آیات قرآن کریم و روایات معصومان علیهم السلام، ضمن شناساندن حب صادق از حب کاذب و ذکر مصادیق هر یک، راه‌های عملی رسیدن به حب صادق را تبیین می‌نماید. روش بهره‌گیری وی از آیات قرآنی روش تفسیر قرآن به قرآن است. این رساله را در سه بخش تدوین نموده است: بخش اول، شامل بررسی لغوی و اصطلاحی «حب» و سایر واژه‌ها و ارکان اصلی محبت است. در بخش دوم، مصادیق حب ممدوح، شامل محبت خدا، محبت معصومان علیهم السلام و محبت به پدر و مادر و خویشاوندان و برادران دینی را بررسی کرده راه‌های عملی رسیدن به حب ممدوح را ارائه کرده است. سپس، مصادیق حب مذموم، شامل دنیا و مظاهر آن و نیز دوستی با دشمنان خدا را بررسی کرده است. بخش سوم به شناخت موانع محبت ممدوح و راه‌های زدودن آن اختصاص داده است.

حدیث و حدیث شناسی در آثار شهید مطهری،

حضرت مسیح و مسیحیت از دیدگاه روایات، با تأکید بر مطالعه منابع متکلمان مسیحی،

۲۴۶. حدیث و حدیث شناسی در آثار شهید مطهری، ماهرخ کوشکی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر محمد کاظم شاکر، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۱، ۱۳۴ ص. هدف نگارنده در این تحقیق، بررسی زاویه دید استاد مطهری به حدیث و کاربرد حدیث توسط ایشان در مسائل اسلامی است؛ این که ایشان در تبیین دیدگاه های اسلامی، تا چه اندازه از حدیث بهره گرفته اند. وی، این تحقیق را مشتمل بر شش فصل سامان داده است: در فصل اول، به واژه شناسی «حدیث»، شرط راوی حدیث و جرح راوی پرداخته، و تعاریف شهید مطهری از چند اصطلاح حدیثی را آورده است. در فصل دوم، مطالبی پیرامون تاریخ حدیث، مهم ترین کتب حدیثی سنی و شیعی، نقش ایرانیان در تاریخ حدیث، جعل حدیث و اخباریان از نظر استاد را نقل کرده است. فصل سوم، در باره فقه الحدیث است و در آن، نمونه هایی از احادیث بررسی شده توسط شهید مطهری را ذکر کرده است. فصل چهارم، روش های شرح حدیث توسط استاد را بر شمرده، و نمونه هایی از این روش ها را از آثار ایشان ذکر کرده است. فصل پنجم، مربوط به کاربرد حدیث توسط استاد در مباحث عقیدتی، فقهی، اخلاقی و تفسیر قرآن است. در فصل ششم، سخنان استاد در باره نقش حدیث در پیشرفت فلسفه، نظر اهل حدیث در باره مباحث فلسفی و عقلی، و پاسخ حکمای الهی به آنها را آورده و سپس، سخنان استاد پیرامون اندیشه های کلامی و فلسفی حضرت علی علیه السلام را بیان کرده است. در ادامه، نمونه هایی از کاربرد حدیث در مباحث فلسفی ایشان را ذکر کرده است.

۲۴۷. حضرت مسیح و مسیحیت از دیدگاه روایات، با تأکید بر مطالعه منابع متکلمان مسیحی، عباس فرید افشار، کارشناسی ارشد مدرسی الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: حجه الاسلام حسین توفیقی، ۱۳۸۱، ۱۵۷ ص. سؤالاتی از این دست که: عیسی علیه السلام دارای چه اخلاقی بوده و چه سخنانی برای جامعه انسان ها فرموده است؟ آیا یهودیان از آمدن او خبر داشته اند؟ عیسی چگونه خود را به

حقایق پیرامون مصحف فاطمه علیها السلام،

یهودیان معرفی نموده است؟ یاران نزدیک عیسی چه کسانی بوده اند؟ آیا عیسی مرده است یا زنده و عروج آن حضرت از نظر مسیحیت و اسلام به چه معناست؟ و پاسخ به این سؤالات، در دو بخش و چند فصل، مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد. تاریخ مسیحیت، به دو بخش دوران حضرت مسیح علیه السلام و دوران غیبت ایشان تقسیم می شود، که نگارنده در هر دو بخش تحقیق کرده است. از آنجا که بخش دوم رساله، پیرامون اعتقادات مسیحیت در مورد حضرت مسیح علیه السلام است، ابتدا پیرامون شخصیت حضرت مسیح علیه السلام و مادر ایشان، حضرت مریم علیها السلام، مطالبی را ارائه نموده است. در بخش دوم نیز الوهیت ادعایی حضرت عیسی علیه السلام از طرف مسیحیان را به نقد و بررسی گذارده، و استدلال های پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام و هشام بن حکم را در این باب بیان نموده است. در باره حواریون، قول علماء طباطبایی رحمه الله را تقویت نموده و آن را اختیار کرده است، و در باب تثلیث هم که از حواشی بحث الوهیت است نکاتی را عرضه داشته است.

۲۴۸. حقایق پیرامون مصحف فاطمه علیها السلام، کرار حسین اظهري مبارک پور هندی، کارشناسی ارشد فقه و معارف اسلامی، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد رضا ضمیری، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۴، ۱۷۱ ص. مهم ترین اهداف این تحقیق، اثبات حقانیت مصحف فاطمه علیها السلام، تبیین حقایق و محتوای مصحف حضرت فاطمه علیها السلام بر اساس روایات، و پاسخ به تمامی شبهاتی است که در خصوص مصحف مطرح شده است. این رساله، نه فصل دارد: فصل اول، در کلیات بحث است: ضرورت موضوع، هدف تحقیق، پیشینه تحقیق، روش تحقیق، پرسش های اصلی و فرعی، و فرضیه. فصل دوم، در باب معناشناسی مصحف، شامل تعریف لغوی و اصطلاحی و سیر تاریخی واژه «مصحف» است. در فصل سوم، به تاریخچه مصحف ها در اسلام پرداخته است. مصحف هایی که در این فصل بررسی می کنند عبارت اند از: مصحف امام علی علیه السلام، مصحف عایشه، مصحف خمه، مصحف ام سلمه، مصحف عبدالله بن مسعود، مصحف ابی بن کعب، مصحف فاطمه علیها السلام.

حق و باطل از نظر قرآن و حدیث،

فصل چهارم را به بررسی انساب مصحف و کتاب های دیگر به حضرت فاطمه علیهاالسلام اختصاص داده است ، که عبارت اند از : کتاب اخلاق ، کتاب تشریح ، لوح فاطمه علیهاالسلام ، کتاب وصیت ، مصحف فاطمه علیهاالسلام ، در پایان این فصل ، به بررسی صحت روایات مصحف پرداخته است . در فصل پنجم ، بحثی در باب املا کننده مصحف فاطمه علیهاالسلام و محتوای آن مطرح کرده ، و در این مورد دیدگاه دانشمندانی چون علامه مجلسی را نیز نقل می کند . در فصل ششم ، در باره محدثه بودن حضرت و این که آیا سخن گفتن فرشتگان با آن حضرت به معنای نزول وحی است یا نه بحث کرده است . فصل هفتم و هشتم ، شامل اطلاعاتی در مورد مصحف و بررسی شبهات پیرامون آن است . در فصل نهم ، روایاتی را به عنوان ضmannم ذکر نموده است .

۲۴۹ . حق و باطل از نظر قرآن و حدیث ، محمّد رضا احمدی ، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی ، دانشگاه آزاد اسلامی تهران ، استاد راهنما : دکتر سید محمد باقر حجّتی ، استاد مشاور : دکتر علیرضا فیض ، ۹۹ ص ، ۱۳۷۲ . نگارنده ، در این رساله سیری اجمالی در طرز تلقی و نگرش انسان به مقوله حق و باطل و تحولات اندیشه آدمی در این باب داشته ، و به بررسی ملاک ها و معیارهایی که از لا به لای آیات الهی و احادیث اسلامی به دست می آید پرداخته است . وی ، از آن جا که محور اصلی بحثش قرآن و روایات بوده ، سایر نظریات و احیانا برخی مباحث جنبی را ، تنها در حد زمینه سازی برای طرح مباحث اصلی و محوری بیان نموده است . این رساله دارای شش فصل است : فصل اوّل با عنوان حق چیست ، باطل کدام است ؟ معنای لغوی «حق» و «باطل» ، موارد استعمال حق و باطل در قرآن و احادیث ، معنای اخلاقی حق و باطل در علم اخلاق ، معنای عرفانی حق و باطل ، معنای حقوقی و اصطلاحی حق و باطل ، و حق و صدق منطقی را بررسی نموده است . فصل دوم ، در باره معیار حق و باطل است . این فصل نیز با عناوینی چون : لزوم بازشناسی حق از باطل ، معیارهای حق و باطل در ادیان و جوامع بدوی ، معیارهای حق و باطل در ادیان غیر الهی ، معیارهای حق و باطل در مکاتب مهم ، معیارهای قرآنی حق و

حقوق متقابل مردم و حکومت از دیدگاه حضرت علی علیه السلام،

باطل، معیارهایی که احادیث به دست می دهند، به بحث در این باره پرداخته است. در فصل سوم، به بیان حق و باطل در جهان هستی پرداخته است، نخست، به استناد آیه ۱۶۴ سوره بقره و آیه ۱۹۱ سوره آل عمران، به بررسی اساس نظام خلقت پرداخته و سپس، با توجه به مطالب بخش قبل، به بررسی این مطلب پرداخته که آیا نظام هستی نظام أحسن است؟ و در این باره، به بیان شبهاتی پرداخته و به آنها پاسخ داده است. در فصل چهارم، حق و باطل را در مسیر جامعه و تاریخ بررسی نموده، و انسان و رابطه او با حق و باطل را از دیدگاه جامعه شناسانه، از دیدگاه قرآن و گواهی تاریخ بررسی کرده است. در فصل پنجم، به بحث احقاق حق و ازهاق باطل پرداخته، و علل وجوب پذیرش حق و سرپیچی از باطل را در چند علت خلاصه نموده و در پایان، اشاره ای نیز به آثار پذیرش حق و سرپیچی از باطل دارد. وی، سپس به عواقب سرپیچی از حق و متابعت از باطل پرداخته و این عوامل را توضیح داده، و در پایان نیز موانع پذیرش حق را بر می شمرد.

۲۵۰. حقوق متقابل مردم و حکومت از دیدگاه حضرت علی علیه السلام، محمود خاکباز، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر محمد حسین مشایخ فریدنی، اساتید مشاور: حجه الاسلام محمد دشتی و حجه الاسلام محمد علی گرامی، ۱۳۶۸، ۱۶۹ ص. نگارنده، کوشش کرده که اصول کلی حکومت و حقوق متقابل از دیدگاه نهج البلاغه را مطرح کرده، مورد ارزیابی قرار دهد. در یک مقایسه کوتاه برای روشن شدن حقوق متقابل، به مقایسه و بررسی انواع حکومت پرداخته و ویژگی حکومت اسلامی در نهج البلاغه را بیان کرده است. این پایان نامه دارای یک دیباچه و پنج فصل تشکیل شده است: در دیباچه، «حکومت» را از دیدگاه لغت بررسی کرده و سپس، فلسفه به حکومت و ضرورت آن را توضیح داده است. در فصل اول، ادله اثبات ضرورت حکومت اسلامی را از قبیل عقل، قرآن، سنت و سیره پیامبر اکرم و نهج البلاغه بیان کرده و با کلام امیرمؤمنان علیه السلام، اثبات این که حکومت وسیله ای است برای اجرای حق را بررسی نموده است.

حکومت از دیدگاه «نهج البلاغه»

در فصل دوم، شکل و شیوه انواع کلی حکومت و نظر علی علیه السلام در باره آن را نقد و بررسی کرده و وجه و علت مردود بودن حکومت استبدادی را، از دیدگاه نهج البلاغه، تبیین نموده است. محور بحث در فصل سوم، حکومت در نهج البلاغه، مبانی آن و احکام ثانویه است. بررسی ویژگی های حکومت حضرت علی علیه السلام، که حکومتی غیر مبتنی بر سلطه، خودکامگی، زور سر نیزه، امیال، آرزوها و خواسته های شخصی، غیر حزبی، غیر طبقه ای و غیر گروهی بوده، و این که اسکلت نظام حکومت علی علیه السلام، قرآن و سنت و سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است، از مطالب این فصل است. فصل چهارم و پنجم، در باب حقوق متقابل و انواع حقوق متقابل است. در این فصل، ضمن تعریف حقوق، علم حقوق و ضرورت موازن حقوقی، عنایتی به توجه خاص حضرت علی علیه السلام به مسائل حقوق داشته و انواع حقوق را از دیدگاه امام علی علیه السلام توضیح داده است.

۲۵۱. حکومت از دیدگاه «نهج البلاغه»، محمد آشتیانی عراقی، کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی قم، استاد راهنما: دکتر نجف لک زایی، استاد مشاور: دکتر محمد جنتی فر، ۱۳۸۲، ۱۶۴ ص. در این تحقیق، به این سؤال ها پاسخ داده شده است: عناصر و کارویژه های حکومت دینی، و به طور کلی، طراحی سامانه سیاسی از دیدگاه «نهج البلاغه» چیست؟ عناصر نظام سیاسی از دیدگاه نهج البلاغه چیست؟ وی، در فصل اول، تعاریف لغوی و اصطلاحی «حکومت»، «دین» و «حکومت دینی» را آورده، سپس اشکال حکومت، ضرورت حکومت، و اهداف حکومت را از دیدگاه های مختلف و نهج البلاغه بررسی کرده است. وی، سپس به بررسی روش و چارچوب نظری تحقیق که همان استفاده از الگوی تحلیل سیستمی است پرداخته است. در فصل دوم، به عناصر و ساختار حکومت از دیدگاه نهج البلاغه پرداخته، و عناصر قدرت، مرزهای قدرت، و شبکه قدرت در حکومت امام علی علیه السلام را تحلیل نموده است. در سومین فصل، کارکردهای حکومت را تبیین کرده، و مرکز تصمیم گیری یا رهبری، دامنه قدرت، جریان قدرت، و بازخورد در حکومت را از دیدگاه نهج البلاغه مورد بررسی قرار داده است.

حکومت در «نهج البلاغه»

۲۵۲. حکومت در «نهج البلاغه»، سید سجاد ایزدهی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: آیه الله دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: آیه الله معرفت، ۱۳۸۰، ۲۳۱ ص. پاسخ این پرسش که چه کسی حق و صلاحیت حکمرانی بر جوامع انسانی را داراست؟ هدف نگارنده در این تحقیق را تشکیل می دهد. این رساله از یک مقدمه و یازده بخش تشکیل شده است: نخست، در مقدمه مسائلی از قبیل طرح اصل مسئله تحقیق و موضوع تحقیق و بستر تحقیق را مطرح نموده است. در ابتدای رساله، تعاریف متعددی از واژه «حکومت» ارائه کرده و سپس، معنای مورد نظر از این واژه را تبیین نموده، تا در میان معانی مختلف، محور ثابتی برای بحث داشته و از مغالطه در بحث به دور باشد. در قسمت بعد، در صدد اثبات ضرورت اجتماعی حکومت برآمده و این که حکومت، فقط به عنوان یک گزاره مطلوب در اجتماع محسوب نمی شود. وی، در آغاز یک استدلال عقلی بر این قضیه آورده و سپس، روایاتی از امیر مؤمنان علیه السلام را مورد استفاده قرار داده که در آنها، ضرورت حکومت در جامعه برای از بین رفتن هرج و مرج مورد تأکید قرار گرفته است. در بحث دلایل ضرورت حاکمیت الهی، ابتدا در بخش حاکمیت در جعل قانون، خداوند را تنها قانون گذاری دانسته که ویژگی های منحصر به فردی در قانون گذاری دارد. در بخش حاکمیت در اوامر و نواهی نیز به این نکته پرداخته که امر نیز فقط بر عهده خداوند است؛ زیرا حاکمیت، حق کسی است که آگاه به مصالح فرد و جامعه بوده، مسیر کمال آنها را بشناسد و ضمن به دور بودن از هرگونه حب و بغض و خودخواهی، بتواند کشتی هدایت و کمال بشری را به ساحل نجات و هدایت برساند، و این مطلب را به وسیله آیات و روایات نهج البلاغه اثبات نموده است. مبحث بعد، پاسخ به این پرسش است که آیا این حاکمیت با حاکمیت مردم در تضاد است یا در طول آن قرار دارد؟ وی، در پاسخ می نویسد: «تضادی بین دو حاکمیت وجود ندارد و این دو در امتداد یکدیگرند؛ البته خداوند بشر را طوری خلق کرده که دارای نیروی اراده و اختیار باشد و اگر با اختیار خود، به حاکمیت الهی تن در دهد، به راه صواب می رود و گرنه، در ورطه هلاک و نابودی قرار می گیرد.

حلم و بردباری در قرآن و روایات و اثرات آن بر جامعه،

در یک تقسیم بندی مختصر نیز حکومت های گذشته را به چهار گروه تقسیم نموده و پس از این تقسیم بندی ، نیز مجملی از حکومتی تئوکراسی و اقسام چهارگانه آن را شرح داده ، سپس ، واژه «دموکراسی» و انواع دموکراسی های موجود در دنیا را مورد نقد و بررسی قرار داده است .

۲۵۳ . حلم و بردباری در قرآن و روایات و اثرات آن بر جامعه ، معصومه نظری ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی اراک ، استاد راهنما : حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی ، استاد مشاور : حجه الاسلام حسین کریمی ، ۱۳۷۹ ، ۱۸۳ ص . محقق ، در تحقیق خود می خواهد با توجه به روایات حلم ، بررسی کند که بردبار چه کسی است و بردباری یعنی چه؟ حلم چه آثار و نتایج دارد؟ بردباری ناپسند در چه مواقعی است و موانع حلم چه چیزهایی هستند؟ و با وجود این دو صفت ، تا چه میزان بنای خانواده مستحکم خواهد شد؟ این رساله از پنج فصل تشکیل یافته : در فصل اول ، پس از ذکر مقدمه ، چند منبع مورد بررسی قرار گرفته و در قسمت بعد ، مسئله تحقیق بیان می شود . سپس ، پرسش های تحقیقاتی و اهداف و اهمیت مطالعاتی روشن می گردد ، و در پایان این فصل ، نگارنده اصطلاحات مسئله را تعریف کرده است . در فصل دوم ، چهار منبع با عنوان مرور مطالعاتی ، مورد نقد و بررسی قرار گرفته است . در فصل سوم ، رسش تحقیق و طرح فن آن مشخص شده و سپس در قسمت تحلیلی ، اصول و موازین تحقیق روشن گردیده است . فصل چهارم ، به ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات پیرامون پنج پرسش تحقیقاتی مطرح شده اختصاص یافته ، که در آن پنج بخش وجود دارد : معنای حلم ، حلم خداوند متعال ، بردباری انبیا و ائمه علیهم السلام ، حلم مردم ، اهمیت و آثار حلم در روایات ، آثار و نقش حلم در سلامت جامعه و فرد ، مطرح شده و پیرامون هر یک ، مباحثی را با ذکر مثال هایی از آیات و روایات و نظر اندیشمندان بیان نموده است . فصل پنجم ، بیان به استنتاج از مباحث فصل چهارم و ارائه توصیه ها ، اختصاص یافته است .

خداشناسی در «صحیفه سجادیه»**خداشناسی در «نهج البلاغه»**

۲۵۴. خداشناسی در «صحیفه سجادیه»، احسان استحقاقی، کارشناسی ارشد الهیات (گرایش فلسفه و کلام اسلامی)، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر حسین هوشنگی، استاد مشاور: آیه الله ابو القاسم خزعلی، ۱۳۸۰، ۱۱۲ص. سعی نگارنده در این رساله، بر این بوده تا رویکرد امام سجاد علیه السلام در صحیفه سجادیه، خداشناسی را مورد بررسی قرار دهد. وی، رساله خود را با ترتیب منطقی تنظیم نموده است. این پایان نامه، علاوه بر قسمت کلیات، مشتمل بر دو فصل دیگر است که هر فصل، شامل بخش های متعددی است: برخی از این دعاها، بیانگر توحید و صفات الهی است که در فصل اول بدان پرداخته است. توحید، به نظری (ذاتی، صفاتی، افعالی) و عملی تقسیم می شود و صفات الهی هم شامل علم، اراده، قدرت، حیات و بی نیازی است. تقسیمات توحید و صفات الهی نیز با بیان هایی عارفانه، در میان ادعیه صحیفه سجادیه گنجانده است. در فصل دوم این نوشتار، به ارتباط متقابل انسان و خدا پرداخته است. با بیان این ارتباط، اثبات کرده که طرح مسئله خدا در صحیفه سجادیه، با طرح آن در کتب فلسفی تفاوت هایی دارد.

۲۵۵. خداشناسی در «نهج البلاغه»، حسن سراج زاده، کارشناسی ارشد مدرسی الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: استاد احمد عابدی، ۱۳۷۹، ۲۳۱ص. بحث در ذات و صفات و افعال حق تعالی، در نهج البلاغه، بسیار پر دامنه و عمیق مطرح شده است، ولی آنچه نگارنده در این تحقیق مورد توجه قرار داده، بحثی در باره ذات حق تعالی است. وی، کوشیده مباحثی را در باره اصل وجود خدا و ادله اثبات خدا را در دو بخش مطرح نماید: در بخش اول که دارای دو فصل است به استدلال بر وجود خدا و حدود شناخت او اشاره دارد. امکان وجود استدلال بر اصل وجود خدا، حد توانایی انسان بر شناخت خدا و صفات او، از مباحث این بخش است. در بخش دوم که مجموعاً هفت فصل را شامل می شود به براهین و ادله اثبات وجود

خردگرایی در «نهج البلاغه»

خدا، از دیدگاه امام علی علیه السلام در نهج البلاغه پرداخته است. برهانی از براهین اثبات وجود خدا، که از طریق مطالعه خلقت موجودات و آیات آفاقی به اثبات خدا پرداخته، برهان هدایت و راهیابی موجودات به سوی هدفشان، برهان حدوث و شواهدی که در نهج البلاغه با تقریرهای مختلف وجود دارد، را مورد بحث قرار داده و در پایان، از راه درون و مطالعه در نفس و حالاتی که در نفس انسان، از فسخ و نقض نیت ها حاصل می شود، استدلال به وجود خدا نموده، و سپس، به سه راه دیگر بر وجود و شناخت خداوند در کلام اختصاصی حضرت علی علیه السلام که از طریق مطالعه در حالات روحی و روانی انسان حاصل می شود اشاره کرده است. در نهایت، بر خلافت بقیه برهان ها و راه های اثبات وجود خدا، که از مقدمات غیرعقلی استفاده کرده، به برهان امکان و وجوب پرداخته و در آن، با مقدمات عقلی، خداوند واجب الوجود را اثبات کرده است.

۲۵۶. خردگرایی در «نهج البلاغه»، علی محمد خادمی سید بنادکی، کارشناسی ارشد قرآن و حدیث، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر احمد پاکتچی، استاد مشاور: دکتر کامران ایزدی مبارکه، ۱۳۷۸، ۱۵۱ ص. شناسایی زمینه های خردورزی و توضیح و بسط آن، محور اساسی بحث در این تحقیق است. نگارنده، در پژوهش علاوه بر بحث در باره کارآیی عقل در شناخت خدا به عنوان یکی از محوری ترین اعتقادات دینی به بررسی دیدگاه نهج البلاغه در زمینه همسویی و همسازی تعقل و تدین پرداخته، و در واقع تلاشی برای اثبات این سخن دارد که دین، پیروانی می خواهد خردمدار و اندیشمند. از مهم ترین مباحث مطرح شده در این پایان نامه، بررسی و تحلیل برخوردهای خردگرایانه در نهج البلاغه و تأکید بر کاربردی بودن و استفاده بهینه از نیروی عقل در نیل به یک زندگی سعادت‌مندانه و خردمندانه است. این پایان نامه از یک مقدمه و سه بخش فراهم آمده است: نگارنده، در مقدمه پس از توضیح روش تحقیق، به تشریح کلیاتی پیرامون بحث پرداخته، سپس «خرد» و «عقل» را از نظر لغت و اصطلاح معنا نموده، و جایگاه عقل را در منابع اسلامی تبیین کرده است. در بخش اول، سخن در باره زمینه های خردورزی و خردگرایی در نهج البلاغه به میان

خسران از دیدگاه قرآن و حدیث،

آورده ، و در بحثِ کارایی عقل در قلمرو شناخت خدا ، اثبات خداوند از راه عقل در نهج البلاغه را تشریح نموده است . در بخش دوم ، به تحلیل برخوردهای خردگرایانه و فراخوانی به خردورزی در نهج البلاغه پرداخته است . در این بخش ، بر آن است تا کارایی عقل را در صحنه زندگی بررسی نموده ، بیان کند که نهج البلاغه در این زمینه ، چگونه جایگاهی را برای نیروی عقل و خرد قایل است ، و نقش آن را در پهنه زندگی به چه سان ارزیابی می نماید . در بخش سوم با عنوان آسیب شناسی تعقل (بررسی موانع رشد عقلانی در انسان) ، به این پرسش ها پاسخ داده که چرا بسیاری نمی توانند از نیروی عقل خویش استفاده صحیح کنند و با تفکر و تعقل ، حقیقت را بشناسند؟ چرا بسیاری ، واقعیت ها را وارونه می نگرند؟ چرا از یک موضوع واحد ، برداشت های متناقض می شود؟ چرا بسیاری نمی توانند برای خود تصمیم بگیرند؟

۲۵۷ . خسران از دیدگاه قرآن و حدیث ، اکرم دینانی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر مجید معارف ، استاد مشاور : دکتر ولی الله نقی پورفر ، ۱۳۸۰ ، ص ۲۲۹ . نگارنده رساله ، بر آن است که با بررسی آیات قرآنی و روایات اهل بیت علیهم السلام ، مفهوم و ماهیت و عوامل خسران ، ویژگی ها و صفات خسران ، و راه های جلوگیری از خسران را تبیین نماید . وی ، مطالب این رساله را در هشت بخش تدوین نموده است : بخش اول ، کلیاتی در باب خسران دو فصل است . بررسی معانی لغوی و اصطلاحی واژه «خسران» و دیدگاه های موجود در مورد خسران ، مطالب این دو فصل است . در بخش دوم ، به حوزه های خسران پرداخته ، که شامل خسران نفس ، الگوها و مصادیق خسران در قرآن ، خسران خانواده ، خسران اجتماع ، و خسران دین است . در بخش سوم ، تعبیر گوناگون خسران در قرآن کریم را آورده است ، که شامل خسران مبین ، خسران دنیا و آخرت ، و خسران حقیقی می گردد . بخش چهارم ، در مورد شناخت خسران و ویژگی های آنان است ، که از دو فصل تشکیل شده است : زیانکاران از دیدگاه قرآن و زیانکارترین مردم . در بخش پنجم ، از عوامل خسران بحث کرده ، که شامل عوامل درونی و بیرونی است .

خشم و غضب و آثار سوء آن از دیدگاه قرآن و حدیث،

بخش ششم، راجع به آثار و دنیا و آخرت است. بخش هفتم، در خصوص زمان بروز خسران است. سرانجام، در بخش هشتم راه های جلوگیری از خسران، شامل ایمان و عمل صالح و توأسی به حق و توأسی به صبر، بررسی شده است.

۲۵۸. خشم و غضب و آثار سوء آن از دیدگاه قرآن و حدیث، حسین علی پوریگانه، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: علی اکبر غفاری، ۱۳۷۹، ۱۶۲ ص. آیا خشم، ممدوح است یا مذموم؟ نسبت بین خشم و غضب چگونه است؟ نظر آیات و روایات در باره خشم خداوند چیست؟ غضب، چه تبعات و مفساسدی دارد؟ راه های علاج خشم شدید چیست؟ این موارد، بحث های مطرح شده در این پژوهش است. این مجموعه، مشتمل بر هفت فصل است: در فصل اول، پس از بررسی معنای لغوی «خشم» و «غضب» و مترادف های آن، به بیان تعاریف اصطلاحی غضب از دیدگاه علمای اخلاق پرداخته، و سپس با توجه به این که غضب، سپاهی از شیطان است، به ذم غضب در گفتار علمای اخلاق و اخبار و احادیث، اشاره نموده است. در فصل دوم، ابتدا به بیان ماهیت غضب و سپس، به بحث افراط و تفریط و اعتدال در غضب، و اختلاف مردم در اصل قوه غضب پرداخته است. در فصل سوم، عوامل و انگیزه های غضب، و تفاوت غضب با شجاعت را بیان کرده، و اسباب مهیج غضب از دیدگاه علمای اخلاق را توضیح داده است. در فصل چهارم، خشم پسندیده را بررسی کرده، و نمونه هایی از خشم پیامبران، امام علی علیه السلام، امام حسین علیه السلام، و سایر بزرگان و ضرورت روا داشتن خشم به کفار را بیان کرده است. در فصل پنجم، مقداری در باره خشم پروردگار، و کسانی که مورد غضب پروردگار قرار می گیرند، با استناد به آیات و روایات بحث نموده است. فصل ششم را به بیان تبعات و مفساسد افراط در غضب اختصاص داده، و به آثار خشم در نهج البلاغه و غرر الحکم پرداخته است.

خوف و رجاء (ترس و امید) و اثرات تربیتی آن در قرآن و سنت،

در فصل هفتم، تعدیل و درمان خشم را مطرح کرده، و راه های درمان غضب ناپسند را بیان نموده است.

۲۵۹. خوف و رجاء (ترس و امید) و اثرات تربیتی آن در قرآن و سنت، سید حسن میربهبهانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر عبد الرضا زاهدی، ۱۳۸۳، ۲۲۸ص. بررسی مقوله ترس و امید در قرآن و روایات اسلامی، و اثرات تربیتی مثبت و منفی هر یک از آنها، و پاسخگویی به سؤالات و شبهات وارده در این زمینه، هدف نگارنده از نوشتن این پایان نامه است. این پایان نامه، شامل یک بخش مقدماتی، سه فصل و یک خاتمه است: بخش مقدماتی، شامل تبیین موضوع و اهمیت بحث، مبانی بحث، پیشینه تحقیق و محدودیت های تحقیق است. در فصل اول، «خوف» و «رجاء» را از حیث لغت و اصطلاح بررسی نموده، و واژه های مرتبط قرآنی و روایی مشابه آنها و همچنین، تفاوت هر کدام را بایکدیگر شرح داده است. عنوان فصل دوم، خوف؛ اقسام و آثار تربیتی آن است. پس از بیان اقسام خوف و ذکر مثال هایی از این دست، در آیات و روایات، به تناسب، نمونه هایی از توییح ها و تهدیدهای امام علی علیه السلام، از قبیل خوف از مکر خدا، خوف فراق و جدایی از خدا، خوف از گناهان و تقصیرها، خوف از سوء خاتمه، و همچنین بیان دو ویژگی مهم خائفان واقعی را یاد آور شده، و در بخشی از این فصل، آثار سوء تربیتی ترس از غیر خدا را به عنوان خوف مذموم توضیح داده است. در فصل سوم، رجاء و آثار تربیتی آن را گوشزد نموده، نخست اقسام رجاء، و سپس اقسام رجاء ممدوح و آثار تربیتی آن، و اقسام رجاء مذموم و آثار سوء تربیتی آن را یاد آور شده است. در پایان نیز با طرح شبهه ای در مورد امید و آرزو، و جواب آن و در نهایت، یک جمع بندی و نتیجه گیری از بحث ها، پایان نامه را به اتمام رسانده است.

درآمدی بر حدیث پژوهی و چکیده پایان نامه های حدیثی،

درآمدی بر مکتب حدیثی علامه طباطبایی در تفسیر،

۲۶۰. درآمدی بر حدیث پژوهی و چکیده پایان نامه های حدیثی، محمد بحرانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر جعفر نکونام، استاد مشاور: دکتر محمد کاظم شاکر، ۱۳۷۸، ۲۰۳ ص. غرض نگارنده در این پایان نامه، کمک به بهینه سازی پژوهش های حدیثی، از طریق آشنایی با روش پژوهش و مرجع شناسی و نیز اطلاع رسانی و تسهیل کار پژوهشگران حدیثی و جلوگیری از کارهای تکراری و اتلاف وقت و سرمایه است. از جمله مسائل مطرح شده در پایان نامه وی، لزوم آشنایی محقق با انواع تحقیق، روش های تحقیق و موارد کاربرد آنها و ویژگی های یک تحقیق مطلوب و مفید، و نیز مد نظر قراردادن معیارها و ضوابط انتخاب موضوع و آگاهی از موارد تحقیق در متن پژوهشی و مسئله پژوهشی حدیثی است. نگارنده، مباحث پایان نامه خود را بر حسب این نیاز، در دو بخش تنظیم نموده است: در بخش اول، که درآمدی بر حدیث پژوهشی نام دارد، در دو فصل آن، موضوعات روش پژوهش و مرجع شناسی حدیثی را مورد بحث قرار داده است. تعریف تحقیق، انواع و روش های تحقیق، ویژگی های تحقیق مطلوب و روشمند، معیارها و ضوابط انتخاب موضوع و مسائلی که محقق در انتخاب موضوع باید مد نظر قرار دهد، موارد تحقیق در متن پژوهشی و مسئله پژوهشی، روش های یافتن حدیث در منابع و کتب حدیثی، روش مرجع شناسی و چگونگی شناسایی منابع و مآخذ حدیثی، معرفی حدود یکصد کتاب مهم از مهم ترین کتب علوم حدیث، در این بخش آمده است. بخش دوم را به چکیده پایان نامه های حدیثی و نگاهی کلی به پایان نامه ها اختصاص داده است. در فصل اول، ۱۵۵ پایان نامه را درآورده، و در فصل دوم، با نگاهی کلی، آنها را مورد نظر قرار داده است. در پایان هم نمایه ها را در چهار نوع موضوعی، نویسندگان، دانشگاه ها و استادان راهنما، تهیه و تنظیم کرده است.

۲۶۱. درآمدی بر مکتب حدیثی علامه طباطبایی در تفسیر، سید سعید میری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: محمد کاظم شاکر، استاد مشاور: آیه الله محمد هادی معرفت، ۱۳۷۸، ۱۰۹ ص.

دراسه و تحقیق لکتاب «رد الفضائل الموضوعه»

موضوع این رساله، روش شناسی است. نگاه بیرونی علامه طباطبایی به حدیث، رابطه قرآن با حدیث، جایگاه روایت در تفسیر قرآن به قرآن، عموماً، و در تفسیر المیزان، خصوصاً، نظر استقلال قرآن و شیوه برخورد علامه با حدیث به صورت عملی، بررسی معیارها و ملاکات مورد استفاده ایشان در گزینش و رد و قبول احادیث، موضوعات مورد ابتلا در مواجهه با احادیث از قبیل اسرائیلیات، جری و تطبیق، حجیت خبر، نقل به معنا، روایات اسباب نزول، برخورد با احادیث متعارض، و انواع حدیث، از مباحث پژوهیده در این رساله است. این رساله، در دو فصل فراهم آمده است: در فصل نخست، رابطه قرآن و حدیث از نگاه قرآن مورد بررسی قرار گرفته است. فصل دوم، به بررسی تفصیلی چگونگی برخورد علامه با حدیث، اختصاص یافته است. مؤلف در این فصل، اثبات می‌کند که مرحوم علامه، به سند و متن روایات توجه داشته و با عرضه روایات بر معیارهایی همچون: قرآن، سنت متواتر و عقل، به نقد آنها پرداخته است.

۲۶۲. دراسه و تحقیق لکتاب «رد الفضائل الموضوعه»، جهاد عبد الهادی فرحات، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: حجه الاسلام مهدی مهریزی، استاد مشاور: دکتر فتح الله نجارزادگان، ۱۳۸۳، ۱۹۸ ص. مقصد نگارنده، در این رساله بررسی کتاب رد الفضائل الموضوعه است. نویسنده این کتاب، ضمن پاسخ دادن به تعداد زیادی از روایات، که اهل سنت در فضیلت های خلفای سه گانه وعده دیگری از برجستگان صحابه جعل کرده اند، با برشمردن این روایات، روش خود را در رد آنها توضیح می‌دهد. البته وی، به مناقشه سندی اکتفا نمی‌کند؛ بلکه به نقض مضمون و بیان بطلان آن به وجوه متعدد تمسک می‌جوید. نگارنده رساله، سپس به تبیین و توضیح ویژگی های این کتاب می‌پردازد. این ویژگی ها عبارت اند از: انحصار این کتاب در بیان و نقض مثل این روایات و با این تعداد زیاد، تسلط واضح مؤلف بر روش های مناقشه با اهل تسنن و شناخت او نسبت به پاسخ های از پیش آماده آنان به این روش ها، مورد خطاب قرار گرفتن اندیشه در این کتاب و سعی مؤلف بر این که فکر را از قید و بندهایی که در طول قرن ها، به وسیله تبلیغات گوناگون که در جهت افضلیت و قداست این افراد به وجود آمده رها کند.

درایه الحدیث (المختصر فی علم الدرایه)،

در جستجوی «کتاب علی علیه السلام»

۲۶۳. درایه الحدیث (المختصر فی علم الدرایه)، السید عبد الله شبّر، تصحیح و تحقیق: محسن صمدانیان، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، اساتید مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی و دکتر سید کمال موسوی، ۱۳۸۲، ۲۵۳ ص. تصحیح و تحقیق کتاب المختصر النافع فی علم الدرایه، اثر سید عبد الله شبّر، در این پایان نامه صورت گرفته است. قبل از تصحیح کتاب، مقدمه ای را در سه بخش ارائه می دهد، که در بخشی از آن نگاهی به حدیث و علوم آن دارد. حدیث در قرآن، حدیث در سنت، جایگاه حدیث، شکل گیری و نشر حدیث، علوم حدیث و تفاوت های آنها، و تألیفات شیعیان در علم درایه، از مطالب بخش اول است. در بخش دوم، به معرفی مرحوم شبّر و آثار حدیثی او پرداخته است. کتاب های حدیثی که از مرحوم شبّر معرفی می کند عبارت اند از: جامع المعارف و الاحکام، ادعیه و زیارات، شرح نهج البلاغه، مشکل الحدیث، درایه الحدیث. در بخش سوم، به اقدامات انجام شده در کتاب پرداخته، و ضمن معرفی نسخه های خطی آن، روش تصحیح کتاب را به این شرح بیان می کند: اصلاح اغلاط، یکسان سازی، حذف علائم اختصاری نامأنوس، درج علائم نگارشی، پاراگراف بندی، معنی کردن واژه ها معرفی اشخاص، شرح اصطلاحات، معرفی کتاب ها و منابع، تطبیق با مصادر. در پایان نیز نگاهی به برخی دیدگاه های حدیث شناختی مرحوم شبّر دارد؛ دیدگاه وی در علم درایه، علم رجال، معیار صحت احادیث، صحت روایات کتب اربعه، دیدگاه اخباری ها، و اساس اختلاف در روایات امامیه.

۲۶۴. در جستجوی کتاب علی علیه السلام، سید علی سجادی زاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، استاد راهنما: حجه الاسلام کاظم مدیرشانه چی، استاد مشاور: حجه الاسلام علی اکبر الهی خراسانی، ۱۳۷۹، ۲۷۱ ص. مقایسه احادیث رسیده به عنوان کتاب علی علیه السلام با احادیث اهل سنت، تأثیر کامل احادیث کتاب بر غنای فقه شیعه، جستجوی همه موارد استشهاد فقیهان به آن، اثبات این که تمام احادیث مربوط به سنن النبی صلی الله علیه و آله و آنچه امامان از پدرانشان و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده اند، یا عمده آن موارد، از نگاهته های علی علیه السلام بوده است، موضوعاتی است که نگارنده در پژوهش خود، در هشت فصل بدانها پرداخته است:

دستورات اخلاقی امیرالمؤمنین علی علیه السلام به کارگزاران،

فصل اول، در اهمّیت سنّت، حدیث و نگارش آن بحث نموده، و تعریف حدیث به عنوان گزارش کننده سنّت، در این فصل محور بحث است. مقایسه قرآن و سنّت، تاریخ تدوین حدیث، معرفی کتاب علی علیه السلام، اهمّیت و نقش حدیث و تأثیر آن بر علوم اسلامی و چاره اندیشی پیامبر صلی الله علیه و آله برای حفظ سنّت، از دیگر عناوین مورد بحث در این فصل است. نگارنده، در فصل دوم با عنوان امام علی علیه السلام حفظ و نگارش حدیث، نقش علی علیه السلام در حفظ و نگارش حدیث و بیان انگیزه آن امام را شرح داده، و ضمن تعریف از شایستگی امام برای این امر مهم، به بررسی نیاز به نوشتن حدیث و بیان علت آن پرداخته است. وی، در فصل سوم در یک نگاه تحقیقی، نام ها و ویژگی های کتاب علی علیه السلام را توضیح داده، و جامعیت این کتاب، دخل مستقیم رسول خدا صلی الله علیه و آله در نوشتار کتاب، جاوید ماندن کتاب و حجم زیاد آن را، از جمله ویژگی های کتاب علی علیه السلام بر شمرده است. در فصل پنجم، با عنوان کتاب علی علیه السلام از نگاه محققان، اشاره ای به نام های محققان و فرهیختگان در قرون اخیر دارد که به جستجو در باره کتاب علی علیه السلام پرداخته و در ضمن آثاری که در علوم حدیث یا کتاب شناسی و رجال شیعه به وجود آورده اند، مطالبی در باره این میراث گران بهای نبوت و امامت نگاشته اند. فصل ششم را به معرفی منابع حدیثی موجود شیعه، از قرن دوم تا چهاردهم هجری، که از کتاب علی علیه السلام یاد کرده اند، اختصاص داده است. شرح حال راویان کتاب علی علیه السلام، زیست نامه اجمالی و جایگاه هر یک در نقل حدیث، از مباحث مطرح شده در فصل هفتم رساله است، که تقریباً، قسمت زیادی از رساله را شامل شده است. در فصل هشتم که آخرین فصل پایان نامه است نگارنده، احادیث کتاب علی علیه السلام را همراه با توصیف احادیث، شرح و بسط داده است. وی، این فصل را مهم ترین فصل های پایان نامه خود می داند و احادیثی را در باب کلام، عقاید، اخلاقیات، فقه و احکام دینی ذکر کرده است.

۲۶۵. دستورات اخلاقی امیرالمؤمنین علی علیه السلام به کارگزاران، مهرناز دنبلی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر فتح الله نجارزادگان، استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پورفر، ۱۳۸۱، ۲۰۵ص.

نگارنده ، در این نوشتار خواسته است اهمّیت انسان و آنچه بایسته اوست را بیان نماید ، و طرق تربیت نفس را برای مسئولان حکومتی بیان کند . این رساله ، دربردارنده رهنمودهای ارجمند اخلاقی و رفتاری امیر مؤمنان ، علی علیه السلام ، به کارگزاران مختلف حکومتشان است . رهنمودهای امام درمورد اخلاق کارگزاران ، ریشه در فرهنگ قرآنی و سیره نبوی دارد . در نخستین بخش که کلیات بحث را شامل می شود نگارنده ، به بررسی معنی «اخلاق» در لغت و اصطلاح ، ضرورت پژوهش ، پرسش های پژوهش ، محدودیت های تحقیق ، روش پژوهش ، و پیشینه پژوهش پرداخته است . سپس در بخش دوم ، نگاهی به صفات و اخلاق کارگزاران حکومت دینی در قرآن و سیره نبوی دارد . این صفات عبارت اند از : قدرت بدنی و دانش کافی ، امانتداری ، اصلاح طلبی ، نظم و انضباط ، دلسوزی و ملاحظت ، و عدالت طلبی . عنوان بخش سوم پایان نامه ، امام علی علیه السلام و مبانی ارزش های اخلاقی در کارگزاران است . در این بخش نیز بحث هایی از قبیل نگرش ویژه امام علی علیه السلام از انسان و کمال او ، اصالت آخرت گرایی در اندیشه امام علی علیه السلام ، نگرش امام به حکومت و حاکمیت را مطرح کرده است . بخش چهارم ، در باب دستورالعمل های اخلاقی عام امام به کارگزاران است . این دستورات عبارت اند از : تقوا ، زهد ، عدالت طلبی ، حق مداری و مردممداری ، مدارا بامردم ، امانتداری ، پرهیز از گرایش های نفسانی . وی ، ضمن برشمردن این دستور العمل ها ، به بررسی و تشریح هر کدام ، از جهت شناخت و کاربرد پرداخته است . در بخش بعد (پنجم) ، دستورالعمل های اخلاقی خاص امام به کارگزاران را آورده ، که شامل دستورالعمل های اخلاقی امام به والیان ، مالیات گیرندگان ، دادرسان ، و قوای مسلح می شود . بخش ششم هم که در باره شیوه های ضمانت در اجرای دستورالعمل ها است ، به تناسب ، مسائلی از قبیل شایسته سالاری پایدار ، رسیدگی به امور کارگزاران ، بازرسی و نظارت بر کارگزاران ، و حسابرسی از کارگزاران را توضیح داده ، و بحث را با یک نتیجه کلی به پایان رسانده است .

دشمن شناسی و روش های برخورد با آن از دیدگاه حضرت علی علیه السلام،

دعا از دیدگاه امام علی علیه السلام،

۲۶۶. دشمن شناسی و روش های برخورد با آن از دیدگاه حضرت علی علیه السلام، زهره السادات لاجوردی، کارشناسی ارشد الهیات (علوم قرآن و حدیث)، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر سید کاظم عسکری، ۱۳۸۱، ۱۲۸ ص. در این رساله، سعی شده تا اصول و شیوه های عملی امام علی علیه السلام را که در برخورد با مخالفان و دشمنان خویش اعمال کرده اند، بررسی کند. همچنین، به شناسایی انواع ترفندها و تاکتیک های دشمن پرداخته است. نگارنده، تحقیق خود را در یک بخش مقدماتی و چهار بخش مجزا تدوین کرده است: بخش مقدماتی، در باب ضرورت دشمن شناسی است که شامل بحث هایی چون: ابعاد دشمن شناسی، غافلگیری دشمن، تشخیص دشمن از دوست، شجاعت و اعتقاد به حقانیت مبارزه می شود. در بخش اول، به بحث پیرامون چگونگی شکل گیری مخالفان در زمان حضرت علی علیه السلام پرداخته، و ضمن ریشه یابی این مخالفت ها در زمان حیات رسول اکرم صلی الله علیه و آله، به بررسی ظهور ناکثین و قاسطین و مارقین و نحوه برخورد حضرت علی علیه السلام با آنان پرداخته است. بخش دوم، در باره اقسام دشمنان و مخالفان حضرت علی علیه السلام است. این دشمنان، در دو جبهه با حضرت به دشمنی و مخالفت پرداختند: یکی جبهه آشکار و دیگر جبهه پنهان، که توسط منافقان بود. در بخش سوم نیز تاکتیک های دشمن از دیدگاه امیر مؤمنان علیه السلام را معرفی نموده است. از این تاکتیک هاست: تلاش برای گمراه کردن پیروان حق، ایجاد اختلاف و تفرقه در صفوف مسلمین، اعزام عوامل نفوذی، استفاده ابزاری از سوژه های مذهبی و چهره های وجیه، استفاده از جهالت مردم و ایجاد شبهه. در بخش پایانی، به بررسی شیوه برخورد حضرت علی علیه السلام با دشمنان و مخالفان می پردازد. شیوه حضرت یا استفاده از منطق و استدلال بوده، یا پند و اندرز، یا هشدار دادن در برابر دشمن، و یا در نهایت، مبارزه تا محو کامل دشمن.

۲۶۷. دعا از دیدگاه امام علی علیه السلام، اعظم بختی نژاد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۲، ۱۳۱ ص.

دعا در قرآن و «نهج البلاغه»

در این رساله، نگارنده به بررسی نظرات و دیدگاه‌های امام علی بن ابیطالب علیه السلام در مورد مسئله دعا پرداخته است. این رساله، دارای سه فصل است: فصل اول، در مباحث کلیات است، که بحث‌هایی نظیر معنای لغوی و اصطلاحی، اهمیت و ارزش دعا، جایگاه دعا در معارف اسلامی، نمونه‌هایی از دعاهای قرآنی و... را مورد بحث قرار داده است. در فصل دوم، به بررسی جایگاه دعا، اقسام دعا، شرایط و آداب دعا، اوقات استجاب و موانع آن از دیدگاه امام علی علیه السلام پرداخته است. در این فصل، بحث عمده در باره شرایط و فلسفه دعاست؛ این که حقیقت، دعا چیست و چرا این قدر نسبت به آن سفارش شده است؟ در فصل سوم، نمونه‌هایی از دعاهای امام را انتخاب نموده است.

۲۶۸. دعا در قرآن و «نهج البلاغه»، شهین قهرمان ایزدی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی، بی تا، ۲۲۳ ص، دست نویس، بدون صفحه عنوان. رساله، باب بندی نشده و دارای فصل‌های متعدد نیست، ولی نگارنده، در ده قسمت بحث‌های مربوط به دعا را با عنوان‌های مختلف بیان نموده است. در بخش نخست، معانی «دعا» را از دیدگاه لغت‌شناسان و کتب لغت بررسی کرده، و به همراه آیات و روایات و نظرات بزرگان تبیین گردیده است. بخش دیگر رساله، به بررسی دسته بندی آیات به حسب معانی لغوی و اصطلاحی پرداخته است. در قرآن ۲۰۹ مرتبه کلمه «دعا» و مشتقاتش به کار رفته است. نگارنده، پس از ذکر این واژه‌ها به دسته بندی آنها پرداخته است. بخش سوم تحقیق، در بیان انواع نیایشگران و اقسام دعاها از نظر آنان است. در بخش چهارم، نگارنده به این مسئله پرداخته که محتوای دعاهای قرآنی چیست؟ قرآن در مورد دعا چگونه تعلیم می‌دهد؟ سپس، دعاهای قرآنی را به شش دسته تقسیم نموده است. بخش چهارم، مربوط به آداب دعاست که از کتاب احیاء العلوم غزالی، مواردی از موارد آداب دعا را که به شرایط استجاب دعا نیز برمی‌گردد، توضیح داده است. وی، سپس در بخش پنجم، بحث شرایط استجاب دعا را پیش کشیده، و به تناسب، در

دعا و بداء و رابطه آن با قضا و قدر با ملاحظه آیات و روایات،

باب دلایل عدم اجابت دعا نیز مطالبی را ایراد کرده است. وی، برای استجاب دعا پانزده شرط را برمی شمرد و توضیح می دهد. بخش ششم رساله، مربوط به فواید دعاست، که در ضمن شرح و بسط این مسئله، از منکران این مطلب نیز، سخن گفته و منکران را به پنج دسته تقسیم کرده و عقاید آنان را توضیح داده است. دعا در قاموس کتاب مقدس، عنوان مبحث بعدی رساله است. در این باب، با ذکر جملاتی از انجیل و کتاب های دیگر مربوط به ادیان، وجوب دعا و نماز در کتاب مقدس و آثار و فواید جانبی دعا را از این کتب بیان کرده است. دانشمندان نیز در باب دعا نظراتی دارند، که موضوع بخش دیگر رساله است. اما دعا در نهج البلاغه که آخرین بخش رساله را تشکیل می دهد شامل مواردی است که مولای متقیان، در نهج البلاغه درباره دعا، سخن گفته است. نگارنده، بر این باور تأکید دارد که دعاهای مولا به نهج البلاغه محدود نمی شود. سپس، نمونه هایی از دعاهای حضرت را، که در کلمات و حکمت های آن بزرگوار آمده ایراد می کند.

۲۶۹. دعا و بداء و رابطه آن با قضاء و قدر با ملاحظه آیات و روایات، فرانک راسخی، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر نجفقلی حبیبی، ۱۳۷۱، ۱۳۹ص. این نوشتار پیرامون دعا و نقش حیاتی آن در زندگی انسان است. روش محقق، به این ترتیب بوده که در هر سه فصل، ابتدا با توضیح معنای لغوی و سپس معنای اصطلاحی واژه مورد بحث، سخن را آغاز کرده، و سپس با توجه به آیات و روایات مستند، به توضیح و تبیین معنای صحیح کلامی و فلسفی مباحث این فصول پرداخته است. بیشتر تکیه کلام ایشان در هر سه فصل، بر استفاده از نظرات متکلمان و فلاسفه و علمای شیعه بوده است. علاوه بر آن، از نظرات علمای اهل سنت و دیگر فرق اسلامی، نقل قول شده است. این رساله سه فصل دارد: نخست در فصل اول، به تناسب موضوع بحث قضا و قدر، نظرات فلاسفه و متکلمان،

دین و دنیا در «نهج البلاغه»

اقسام آن ، و رابطه علم خداوند با این دو ، رابطه این دو با تغییرناپذیری در طبیعت ، جبر و اختیار و رابطه آن با بحث قضا و قدر ، عناوینی چون نظریات وجود جبر قانون علیت و قضا و قدر ، آزادی و اختیار انسان ، تقدیر و اراده انسانی ، در این قسمت به چشم می خورد. وی در قسمت دیگر این فصل ، نظرات مفوضه در باب تفویض و همچنین نظرات شیعه را در قول به امر بین الامرین مطرح کرده و با استناد به آیات و روایات معصومان علیهم السلام این فصل را پایان داده است . فصل دوم ، در باره بداء است . نظر شیعه در مورد بداء ، معنای بداء ، تأثیر اعمال در تغییر سرنوشت از منظر آیات و روایات ، اختلاف نظر در باب معنای بداء ، اجل و اقسام آن را در این فصل مطرح ساخته است . فصل سوم ، پیرامون دعاست . تبیین معنای واژه «دعا» و کاربرد آن ، فوائد دعا کردن و اجابت دعا و شرایط آن ، از جمله مسائل مطرح شده در این فصل است .

۲۷۰ . دین و دنیا در «نهج البلاغه» ، حسین غفوری ، کارشناسی ارشد پیوسته الهیات و معارف اسلامی و ارشاد ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : حجه الاسلام سید حسن مصطفوی ، اساتید مشاور : دکتر حمید بهرامی و حجه الاسلام محمد دشتی ، ۱۳۷۱ ، ۲۰۲ ص . بررسی ارزش و جایگاه واقعی دنیا در اسلام ، با عنوان رابطه دین و دنیا از دیدگاه امام علی علیه السلام ، انگیزه اصلی نگارنده این تحقیق است ، که در پنج بخش بدان پرداخته است : پس از یک مقدمه به منظور آشنایی بیشتر با دین و دنیا در نهج البلاغه ، بخش اول رساله را به کلیاتی در باب دین و دنیا اختصاص داده است . تعاریف لغوی و اصطلاحی «دین» ، و ویژگی های آن از دیدگاه امام علی علیه السلام از مطالب این بخش است . در بخش دوم ، به بررسی صفات واقعی دنیایی که در آن زیست می کنیم پرداخته . در بخش سوم ، رابطه بین دین و دنیا را بیان کرده است . توضیح صفات دنیای ناپسند از نظر پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه ، در ادامه این بخش آمده است . بخش چهارم را ، به بیان مفهوم زهد اختصاص داده و آن را به عنوان سلاح برنده دین در مقابله با دنیاپرستی مطرح کرده ، و اهمیت و نقش آن را در ایجاد موازنه بین دین و دنیا نشان داده است . در بخش پایانی ، به شیوه مقابله امام علی علیه السلام با اندیشه دنیاپرستی می پردازد .

ذکر در قرآن و حدیث،

ذکر و غفلت از دیدگاه قرآن و روایات،

۲۷۱. ذکر در قرآن و حدیث، مؤلف مجهول، سطح ۴ تخصصی تبلیغ، مرکز آموزش های تخصصی تبلیغ، حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، بی تا، ۴۱۸ ص. ثمره و محصول ذکر چیست؟ سفارش به ذکر در قرآن، بدون حد و حصر مشخص، چگونه ممکن است؟ آیا میان سفارش مکرر به ذکر، با نتیجه آن توازن وجود دارد؟ اینها سؤالاتی است که در این پایان نامه، در هفت بخش به آنها پرداخته شده است: بخش اول، اختصاص به کلیات مبحث ذکر دارد. معنی و مفهوم ذکر، ذکر کثیر، ذکر خفی و ذکر جلی، عوامل ذکر، ذکر به لحاظ ذاکر، درجات و احکام ذکر، و مصادیق ذکر از عناوین مطرح در این بخش است. در بخش دوم، ریشه ها و شاخه های ذکر را توضیح داده است. در این بخش، عناوینی چون: ذکر در نیاز، ذکر و تمنای خلود و جاودانگی، تصوف و ذکر به چشم می خورد. بخش سوم، در باره ذکر در قرآن و حدیث است، که محور بحث رساله را تشکیل می دهد؛ لذا در پنج فصل، مقام و اهمّیت ذکر در قرآن و حدیث، قرآن و خدامحوری، خدا و جهان در قرآن و حدیث، اولین و آخرین ذاکر خداست، و مراد از ذکر را شرح داده است. در بخش چهارم، به تشریح کتاب تکوین (ذکر عقلی و نقلی) پرداخته، و به تناسب بحث، آیات آفاقی و آیات انفسی را توضیح داده است. در بخش پنجم، کتاب عمل (ذکر عملی: آزمایشگاه توحید) را با عناوینی چون: محک تجربه، بایدها (واجبات)، نبایدها (محرمات)، رخصت ها (ذکر اختیاری)، توضیح داده است. بخش ششم، به موانع و عوامل ذکر اختصاص دارد که عبارت اند از: بی خبری و آگاهی، باور سنتی و ایمانی دوباره، ضعف و بیماری و عافیت و سلامتی، سستی و گسیختگی و عزم جزم، یأس و انس، بدگمانی و اعتماد، شیطان و پناه جویی. در بخش هفتم، نماز را ذکر کامل معرفی نموده، و به توضیح جایگاه و اهمّیت نماز و ارکان آن پرداخته است.

۲۷۲. ذکر و غفلت از دیدگاه قرآن و روایات، فرشته تقی زاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر منصور پهلوان، ۱۳۸۱، ۱۹۰ ص.

ذکر و موانع آن در قرآن و حدیث،

در این رساله، سعی شده با استفاده از آیات قرآنی و روایات اهل بیت علیهم السلام، مفهوم غفلت و عوامل غفلت زا و آثار آن بر زندگی فردی و اجتماعی و اخروی کاویده شود. مطالب این رساله، در دو بخش تدوین شده است: بخش اول، در باب غفلت است: غفلت از دیدگاه قرآن و حدیث، عنوان کلی بخش اول است که در آن، نگارنده به بررسی ماهیت غفلت و ویژگی های غافلان و ناسیان در قرآن کریم پرداخته، و عوامل پیدایش غفلت، مراتب غفلت، انواع غفلت، آثار غفلت، درمان غفلت را توضیح داده است. در بخش دوم، که مربوط به ذکر از دیدگاه قرآن و حدیث است، نخست کلیاتی در باب ذکر آورده، سپس با ذکر مصادیقی از ذکر، حقیقت ذکر را بازگو نموده و زمان ها و مکان های ذکر را یاد آور شده و به توضیح انواع ذکر پرداخته است. در ادامه، تبیین آثار دنیوی و اخروی ذکر پرداخته و مصادیق ذاکران را در قرآن کریم بیان نموده و سپس به بیان پاداش و جایگاه ذاکران پرداخته است.

۲۷۳. ذکر و موانع آن در قرآن و حدیث، فاطمه نژاد فاضل، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمّد باقر حجتی، ۱۳۷۵، ۲۴۷ ص. شرح مفهوم و جایگاه ذکر، انواع ذکر، اسباب ذکر، مصادیق ذکر، زمان و مکان ذکر، آثار ذکر، ویژگی ها و خصوصیت های ذاکران واقعی، ذاکران از دیدگاه معصومان علیهم السلام، موانع ذکر و فرق میان غفلت و نسیان، از جمله مباحث این پایان نامه است. این پایان نامه یک مقدمه و سه فصل دارد: نگارنده در مقدمه، از جمله ابزارهای شناخت و تهذیب نفس را ذکر اللّٰه می داند و بر این عقیده است که مراد از ذکر که دین مبین اسلام، از پیرو خویش انتظار دارد، ذکر حقیقی و واقعی است، نه فقط ذکر زبانی. معنا و مفهوم ذکر از دیدگاه فرهنگ نامه ها و مفسّران، جایگاه ذکر، انواع ذکر، معنای ذکر کثیر و انواع و مصادیق و مکان آن، اسباب ذکر، زمان و مکان مناسب برای ذکر، آثار ذکر، و دیدگاه امام علی علیه السلام در باره این آثار، مباحث فصل اول را تشکیل می دهد.

ذوی القربی در قرآن، سنت و تاریخ،

فصل دوم این پایان نامه، در باره ذاکران و جایگاه آنان در دیدگاه قرآن کریم و ائمه معصومان علیهم السلام است. نویسنده به تناسب، زمینه های نفسانی ذاکران، مصادیق ذاکران، فرق بین ذاکران واقعی و منافقان، ویژگی های ذاکران و مؤمنان حقیقی، و سرانجام ذاکران از دیدگاه حضرت علی علیه السلام را بررسی می کند و به بحث در باره علت و جواب پیوستن به ذاکران می پردازد. فصل سوم، در باره موانع ذکر است. در این فصل نیز موانع ذکر از جمله هوس، حب مال، حب فرزند، حب حکومت و مسائلی از این قبیل را پژوهش می کند. از دیگر موانع ذکر غفلت است. نگارنده، به تناسب، ابتدا معنای لغوی «غفلت» و سپس ویژگی ها و موارد غفلت و پیامدها و کیفر غافلان را یادآور می شود و علل این غفلت را نیز در چند عرصه، از جمله آرزوها و آمال طولانی و شیطانی برمی شمارد.

۲۷۴. ذوی القربی در قرآن، سنت و تاریخ، قدسیه حسنی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۷۹، ۱۶۷ص. سعی نگارنده در این نوشتار، زدودن گوشه ای از شبهات مطروحه از طرف برخی از مغرضان عالم یا جاهلان مقلد، در باره حقایق از قرآن است که در حقانیت اهل بیت عصمت و طهارت نازل شده است. وی، با ادله قرآنی و روایی و مستندات تاریخی، به بیان حقیقت و نظر علمای شیعه و سنی و تحلیل آن پرداخته است. نگارنده، در سه بخش که خود شامل فصول متعددی است این نظرات را مورد نقد و بررسی قرار داده است: بررسی معانی لغوی و ادبی واژه «قربی»، بررسی آرای مفسران مختلف، اعم از شیعه و سنی، بیان مفهوم اجر و مزد رسالت و همراهی قرآن به عنوان ثقل اکبر با عترت و ثقل اصغر، و ارتباط آن با آیه تطهیر، در بخش اول، به تفصیل آمده است. در بخش دوم، به بررسی روایات مختلف از پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصومان علیهم السلام پرداخته است که در آن، به صراحت، به معرفی ذی القربی و انتساب این آیه به خود سخن گفته اند. در بخش سوم، به نقش ذی القربی یا ائمه معصومان علیهم السلام، پس از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله، از بُعد تاریخی توجه نموده است. شخصیت علمی، فرهنگی، تربیتی و بُعد مبارزاتی و سیاسی

رابطه اخلاق و سیاست از دیدگاه امیر المؤمنین علیه السلام،

ائمہ علیہم السلام، و نقشی که در احیای معارف و حفظ دین رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ داشته اند را، به گونه ای مختصر بیان کرده است. از آن جا که بررسی تمام زوایای زندگی اهل بیت پیامبر صلی اللہ علیہ و آلہ بسیار وسیع و گسترده بوده، پرداختن به تمام ابعاد آن در رساله نمی گنجیده، نگارنده به صورتی مختصر، به شرح و بیان حیات هر یک از ائمہ معصومان علیہم السلام و مصادیق بارز ذی القربای پیامبر صلی اللہ علیہ و آلہ پرداخته است.

۲۷۵. رابطه اخلاق و سیاست از دیدگاه امیر المؤمنین علیه السلام، مصطفی شیری، کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر محمد رضا طباطبائی، استاد مشاور: دکتر ناصر جمال زاده، ۱۳۸۰، ۱۲۴ص. هدف نگارنده، در این رساله پردازش این مطلب است که اسلام به عنوان آخرین دین الهی، نسبت به رابطه اخلاق و سیاست چه دیدگاهی دارد؟ وی، رساله خود را از سه بخش تشکیل داده است: در بخش اول، مفهوم اخلاق و سیاست در منابع دینی، تعریف لغوی و اصطلاحی، اهداف و ضرورت و جایگاه اخلاق در نظام اجتماعی اسلام، تعریف سیاست و هدف سیاست اسلامی، اخلاق و سیاست در آرای اندیشمندان غرب، آمیختگی اخلاق و سیاست در آرای متفکران مسلمان، را به طور اجمال مورد بررسی قرار داده است. بخش دوم را به بررسی تاریخ زندگانی سیاسی اجتماعی امام علیه السلام در دوران پیامبر اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ، و مشارکت و نقش آن حضرت در جریان های بسیار حساس و اساسی از قبیل یوم الانذار، لیلہ المبیت، غزوات دوران پیامبر صلی اللہ علیہ و آلہ و مسئله غدیر خم اختصاص داده، و سوابق درخشان سیاسی اجتماعی و قرابت و نزدیکی امام به رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و شایستگی آن حضرت به امر خلافت، سیره سیاسی حضرت در دوران خلفای سه گانه، نقش حضرت در فتوحات این دوران، اعمال مشاوره های ناصحانه و خیرخواهانه برای خلفا و مواضع سیاسی اخلاقی حضرت در قبال وقایع سقیفه و شورای خلافت را، به طور کلی و اجمالی مورد بررسی قرار داده است. در بخش سوم که بخش عمده اصلی تحقیقش را شامل می شده، پیوند و آمیختگی اخلاق در آرا و اندیشه های آن امام همام، کلمات و نامه های آن حضرت به کارگزاران، وقوف و آگاهی کامل حضرت به خدعه ها و نیرنگ ها و در عین حال، عدم استفاده از این

راهبردهای جذب جوانان به دین از منظر قرآن و حدیث،

ابزارها در جهت تحقق اهداف سیاسی، و ارتباط تنگاتنگ و غیر منفک میان مقوله قدرت و سیاست و اخلاق را در آرای آن حضرت، بررسی نموده است.

۲۷۶. راهبردهای جذب جوانان به دین از منظر قرآن و حدیث، مهدی خدیری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام سید محمد علی ایازی، استاد مشاور: دکتر عبد الرضا زاهدی، ۱۳۸۳، ۱۴۱ص. آیا قرآن و سنت، از محتوا، مضمون و معارف لازم و شایسته در جهت تدبیر جوامع پیشرفته کنونی برخوردار است؟ آیا این متون، جذابیت لازم را داراست؟ آیا قوانین و مقررات و احکامش قابل انطباق با مقتضیات زمانه است؟ برای آشنا ساختن جوانان با معارفِ روایی چه اقدامی می توان کرد؟ این موارد، از سؤالات بررسی شده در این پایان نامه است. نگارنده، با توجه به اهمیت موضوع جذب قشر جوان به دین، و لزوم ارائه راهبردهای قرآنی و حدیثی، پژوهش خود را به دو روش میدانی و کتابخانه ای صورت داده، که شامل پنج فصل است: در فصل نخست، به کلیات موضوع پرداخته: اهمیت موضوع، روش تحقیق، پرسش های اصلی و فرعی تحقیق، پیشینه تحقیق، فرضیه گردآورنده و کلیدواژگان. در فصل دوم، به بحث پیرامون دین، تبیین قلمرو و کارکرد آن، جامعیت دین در پاسخگویی به مسائل مهم و سرنوشت ساز جامعه، و اشتغال دین بر حل نیازهای روحی و معنوی اجتماع پرداخته را مطرح کرده است. فصل سوم را به بررسی نیازها، مشکلات و خواست های جوانان و بررسی علل گریز از دین، از زبان جوانان اختصاص داده است. در فصل چهارم، به معرفی اجمالی قرآن و توضیح بعضی از صفات قرآن همچون نور، تبیان و بیان، و شفا بودن آن برای انسان ها پرداخته، و جامعیت قرآن و ارائه راه کارهای قرآنی در زمینه جذب جوانان به دین را مطرح کرده است. در فصل پنجم، به بیان جایگاه حدیث در شناخت نیازها و مشکلات جوانان، و اهتمام سنت شریفه به مسائل جوانان پرداخته، که شامل ارائه راه کارهای حدیثی در این زمینه است.

راهنمای استفاده از «الذریعه» در تحقیقات حدیثی،

راه ها و شیوه های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث،

۲۷۷. راهنمای استفاده از «الذریعه» در تحقیقات حدیثی، سعید زمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم حدیث (شهر ری)، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد کاظم رحمان ستایش، استاد مشاور: دکتر محمد علی مهدوی راد، ۱۳۸۶، ۴۹۳ ص. نگارنده، در پی پاسخگویی به چند پرسش است: آقا بزرگ رحمة الله، معرفی منبع حدیثی را بر چه محورهایی استوار نموده است؟ آیا گزارش های این کتاب، در مورد منابع حدیثی، برای محققان حدیث پژوه کافی است؟ با توجه به این که آقا بزرگ رحمة الله، در بسیاری از موارد بر موضوع تصنیف گزارش شده، تصریح ندارد آیا می توان تمام منابع حدیثی معرفی شده در این کتاب را، از تصانیف یا موضوعات دیگر تشخیص داد؟ وی، در تحقیق خود بر آن است تا با بررسی کمی و کیفی کار ایشان، میزان شمول و دقت آن را مشخص نماید، تا معلوم گردد که این کتاب تا چه اندازه می تواند برآورنده نیازهای محققان حدیث پژوه، در شناخت منابع حدیثی باشد. به علاوه، فهرستی از منابع حدیثی معرفی شده در این کتاب را، بر اساس موضوع و به ترتیب تاریخ تدوین آنها، ارائه نموده تا ضمن راهنمایی به جایگاه تک تک منابع حدیثی معرفی شده در الذریعه، سیر تطور تألیفات حدیثی شیعه را نیز بازگو نماید.

۲۷۸. راه ها و شیوه های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث، حبیب الله رسولی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمد علی لسانی فشارکی، ۱۳۷۵، ۱۴۹ ص. پاسخ به این سؤال ها که راه های مبارزه با تهاجم فرهنگی را چگونه می توان شناخت؟ اساسا روش ها و شیوه های پیشنهادی قرآن و حدیث، برای مبارزه با تهاجم فرهنگی، فعال است یا انفعالی؟ مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد. ابتدا، نگارنده به بیان موضوع تهاجم فرهنگی در قرآن مجید و احادیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومان علیهم السلام پرداخته و به همین منظور، تحقیقی موضوعی را در قرآن کریم انجام داده و دو تعبیر کلیدی «صدّ عن سبیل الله» و «اضلال عن سبیل الله» را، که نمایانگر موضوع تهاجم فرهنگی است، در آیات و سیاق های قرآنی و نیز روایات و احادیث اسلامی، بررسی و تحلیل کرده است. وی، راه های برخورد و مقابله با تهاجم فرهنگی

رجعت از دیدگاه قرآن کریم و عترت،

در قرآن و روایات را تبیین نموده و خاطر نشان کرده است که قرآن مجید ، به عنوان کتاب هدایت و مکتب انسان سازی ، ضمن بیان تفصیلی موضوع تهاجم فرهنگی ، به راه ها و شیوه های برخورد و مقابله با آن نیز ، به تفصیل راهنمایی نموده است . نویسنده ، ضمن یک نتیجه گیری کلی ، تنها راه حل مشکل تهاجم فرهنگی را روی آوردن به قرآن حکیم و روایات اسلامی و بهره گیری از دستورات خداوند و تعالیم معصومان علیهم السلام دانسته است .

۲۷۹ . رجعت از دیدگاه قرآن کریم و عترت ، حمید کردنژاد ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی اراک ، استاد راهنما : حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی ، استاد مشاور : حجه الاسلام علی محمد دهقان اشکذری ، ۱۳۷۴ ، ۱۱۰ ص . این تحقیق ، بر آن است که مسئله رجعت را در آینه وحی الهی و روایات معصومان علیهم السلام ، مورد بررسی دقیق قرار داده ، برای دفع شبهات منکران ، آراء و نظرات بزرگان عالم اسلام و بویژه علمای تشیع را ارائه نماید . این پایان نامه از پنج فصل فراهم آمده : فصل اول ، در باره تاریخچه مطالعاتی ، فرضیات مسئله ، اهداف و حدود مطالعاتی ، تعریف اصطلاحات پژوهشی ، تعریف رجعت ، رجعت در قرآن ، رجعت از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام ، صحابه و اجماع علما بر رجعت است . فصل دوم ، بیان مرور مطالعاتی محقق در باب رجعت است . در این فصل ، نگارنده بیشتر به معرفی کتب تفسیر پرداخته و منابع مطالعاتی اولیه خود را بر شمرده است . در فصل سوم ، روش تحقیق ، روش تحقیق ، طرح تحقیق ، فن تحقیق و طرح تحلیلی مسئله رجعت را عنوان کرده است . فصل چهارم با عنوان ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات از دو بخش تشکیل شده ، و سیر تاریخی بحث رجعت ، یوم الله رجعت و نشانه های آن ، مطالب این دو بخش است . وی ، در بخش مربوط به حضرت ولی عصر (عج) ، شبهات منکران رجعت را که جمعا نه شبهه بر شمرده با پاسخ آن بیان کرده است . آخرین بحث این رساله ، نگاهی اجمالی به آرای علمای شیعه در مورد رجعت است . وی ، قول شیخ حر عاملی ، علامه مجلسی ، شیخ صدوق ، شیخ مفید ، سید بن طاووس را در باب رجعت از کتاب هایشان ذکر نموده و در آخر نیز به قول مفسران چون زمخشری و علامه طباطبایی ، در باره حقانیت رجعت تمسک جسته است .

رجعت در اسلام و مقایسه آن با آخر الزمان در یهودیت و مسیحیت،

رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث،

فصل پنجم، در باره استنتاجات کلی بحث و نتیجه گیری از ادله وارده در باب حقانیت و حتمیت رجعت است، که در آن توصیه هایی نیز نموده است.

۲۸۰. رجعت در اسلام و مقایسه آن با آخر الزمان در یهودیت و مسیحیت، سید مصطفی بابایی، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام حسین توفیقی، استاد مشاور: حجه الاسلام احمد عابدی، ۱۳۷۷، ۱۳۲ ص. این رساله، تحقیقی است پیرامون یکی از عقاید شیعه به نام رجعت، و هدف از آن حل بسیاری از آیات و روایاتی است که در این باب وارد شده، و یا لااقل ممکن است مربوط به این بحث باشد و نیز توجه به بعضی ادیان دیگر در این که آیا آنان نیز به چنین سرانجامی معتقدند یا نه؟ مطالب و محتویات رساله در سه بخش گنجانده شده است: بخش اول، عنوان رجعت در اسلام را دارد. معنی «رجعت» در لغت و اصطلاح، دلایل و اهداف رجعت، شبهاتی که در این باب وجود دارد، بیان مسئله از نظر اهل سنت، احکام رجعت، و این که این رسالت فقط بر عهده معصومان علیهم السلام نهاده شده از مطالب این بخش است. بحث دیگر نگارنده در این فصل، در باره رجعت غیر معصومان است. در بخش دوم، به دیدگاه یهود در باره آخر الزمان پرداخته و ضمن بیان تاریخچه بحث در بین یهودیان و نقل گوشه هایی از مطالب وارده در کتاب های آنان، چگونگی اعتقاد آنان، را نسبت به چنین واقعه ای بازگو نموده است. بخش سوم رساله، مربوط به آخر الزمان در مسیحیت است، که نگارنده ضمن ایراد نظرات مسیحیان در این باب، «فرق عقیده» مسیحیان را با عقیده شیعیان توضیح داده است.

۲۸۱. رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث، علی متین، کارشناسی ارشد مدرسی الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر محمد تقی دیاری، ۱۳۸۲، ۲۶۲ ص. هدف از نگارش این پایان نامه، که به روش توصیفی تحلیلی انجام شده، دست یافتن به پاسخ های این پرسش هاست: عوامل مؤثر در افزایش روزی چیست؟ اسباب و علل

روان‌درمانی در پرتو قرآن کریم و سنت نبوی،

کاهش روزی کدام است؟ فلسفه وسعت رزق گروهی، و اندک بودن رزق گروهی دیگر چیست؟ نقش تلاش انسان برای به دست آوردن روزی و ارتباط آن با تقدیر روزی چگونه است؟ آیا دعا در افزایش روزی انسان مؤثر است؟ و تا چه اندازه رزق حلال و حرام، در سرنوشت انسان مؤثر است؟ ضرورت و اهمیّت بحث، پیشینه بحث، اهداف بحث، روش تحقیق، محدودیت‌ها و جایگاه بحث، به عنوان مقدمه آورده شده است. در بخش اول، به بررسی واژه «رزق» در لغت و اصطلاح، وجوه و مصادیق رزق در گستره آیات، روایات، علم کلام و تفسیر پرداخته است. بخش دوم را به بررسی و تحلیل صفت رزاقیت خداوند اختصاص داده، و ضمن بررسی آن از دیدگاه فلسفه، آیات و روایات، به بررسی انطباق و تناسب رزق با مرزوقین، خاستگاه رزق در آیات و روایات، ضمانت روزی از ناحیه پروردگار و تقدیر رزق و روزی از ناحیه خداوند پرداخته است. تحلیل و توصیف وسایط فیض الهی، وسعت و تنگی رزق و روزی و اسباب آن، و فلسفه و عوامل افزایش و کاستی رزق و روزی، از مطالب دو بخش پایانی است.

۲۸۲. روان‌درمانی در پرتو قرآن کریم و سنت نبوی، زهرا کاظم پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجّتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۴، ۱۰۷ ص. آیا اصولاً چیزی به نام روان‌شناسی اسلامی وجود دارد؟ آیا رابطه‌ای بین مذهب اسلام و روان‌شناسی وجود دارد یا خیر؟ شیوه اسلام در درمان دردهای روحی روانی چیست؟ نگارنده این رساله، در پی پاسخ این پرسش‌هاست. نگارنده در تحقیق خود، به معرفی اصول اسلام پرداخته، و با تکیه بر قرآن و روایات، نمونه‌هایی برای معالجه بعضی از بیماری‌های روحی به وسیله هدایت سنت نبوی بازگو می‌کند. وی، بر این عقیده است که اگر تکوین ذات انسانی در پرتو دین اسلام باشد، این هدایت به نحو احسن و اکمل می‌تواند اثر گذار باشد؛ به همین دلیل، به بازشناسی مراحل رشد انسان، شامل مرحله ماقبل ولادت، مرحله تولد تا گهواره، مرحله شیرخوارگی، مرحله

روش تدوین کتاب «من لا یحضره الفقیه»

طفولیت ، دوران اولیه کودکی ، دوران میانه کودکی ، دوران پایانی کودکی ، مرحله بلوغ ، مرحله رشد و جوانی ، مرحله بزرگی یا پیری ، و حتی مرحله مرگ یا برزخ پرداخته ، و آنها را طبق قوانین قرآن و سنت بازنویسی کرده ، و در کنار تمام این مراحل ، قوانین خاص هر مرحله را یادآور شده است .

۲۸۳ . روش تدوین کتاب «من لا یحضره الفقیه» ، نیره جاویدانی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس ، استاد راهنما : دکتر نهله غروی نایینی ، استاد مشاور : دکتر محمد علی مهدوی راد ، ۱۳۷۹ ، ۲۱۳ ص . بررسی چگونگی تدوین کتاب شریف من لا یحضره الفقیه توسط شیخ صدوق رحمه الله ، و بررسی دیدگاه های این عالم بزرگوار و رسیدگی به ویژگی های خاص این کتاب گران سنگ ، در بین کتاب های حدیثی شیعه ، از مطالب عنوان شده در این پایان نامه است ، که نگارنده آن را ، تفصیلاً بیان می کند . این رساله در پنج فصل گردآوری شده است : در فصل اول ، به بررسی زندگی نامه شیخ صدوق رحمه الله پرداخته ، و با استفاده از منابع رجالی و تاریخی ، نشو و نمای شیخ صدوق و موقعیت شیعه در عصر وی ، از نظر سیاسی و اجتماعی را تبیین کرده ، و با ذکر مکان آرامگاه آن بزرگوار و معرفی خاندانش به پایان رسانیده است . در فصل دوم ، به بررسی حیات علمی این بزرگوار پرداخته ، که شامل مشایخ ، شاگردان ، تألیفات و جایگاه وی نزد سایر علماست . نگارنده ، فصل سوم را به معرفی کتاب من لا یحضره الفقیه اختصاص داده است ، و نام و انگیزه تألیف کتاب ، منابع استفاده شده در تألیف آن ، مکان تألیف و نظرات علما در خصوص این کتاب ، شروح و حواشی کتاب من لا یحضره الفقیه ، و وجود نسخه های خطی متعدد از این کتاب را نیز یادآور می شود . در فصل چهارم که اصلی ترین فصل این مجموعه و مشتمل بر دو بخش است به بررسی روش تدوین متن این کتاب ارزشمند پرداخته و در آن ، انواع حذف سند در کتاب فقیه ، مراسیل صدوق و ارزش و اعتبار آنها ، افتا بر اساس احادیث کتاب ، اقتباس احادیث آن از کتب مشهور و معتبر ، بررسی مشیخه صدوق ، چگونگی روش تدوین متن ، روش شیخ صدوق در بیان احادیث الاحکام ، فتاوی وی در من لا یحضره الفقیه ،

روش شناسی شرح مولی صالح مازندرانی بر «اصول و روضه کافی»

روش شناسی شیخ صدوق رحمه الله در تدوین حدیث،

توضیح متن، تعارض در احادیث من لا یحضره الفقیه، بیان علل احکام، التزام متن به آیات قرآن کریم و روش شیخ در بیان اخبار را توضیح داده است. در فصل پنجم (فصل پایانی رساله) به روش تصنیف احادیث من لا یحضره الفقیه پرداخته، و با عناوینی چون: کثرت باب نوادر، تکرار احادیث، عدم تناسب بعضی از احادیث با ابواب خود، ترک برخی از ابواب و احکام فقهی، عدم اختصار به احادیث الاحکام، یادکرد قصص، ذکر احادیث العقائد و توجه به مباحث کلامی، به نقد کتاب پرداخته است.

۲۸۴. روش شناسی شرح مولی صالح مازندرانی بر «اصول و روضه کافی»، زهرا صرفی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمد علی لسانی فشارکی، استاد مشاور: دکتر کاظم قاضی زاده، ۱۳۸۵، ۲۱۳ ص. این نوشتار، کوششی است در بررسی شرح اصول کافی اثر مولی صالح مازندرانی از علمای قرن یازدهم، روش شناسی تدوین و تبیین آن بزرگوار، از یک سو ما را به ژرفای بخشی از میراث حدیثی آشنا می کند و از سوی دیگر، در چگونگی تعامل با حدیث، ما را یاری خواهد کرد. نگارنده رساله، تلاش نموده تا روش شارح را در فهم احادیث استخراج کند و جایگاه شرح او را در بین سایر شروح نگاشته شده بر کتاب کافی تبیین نماید. وی، مباحث این نوشتار را در چهار فصل به سامان آورده است: در فصل اول، نمای کلی از روزگار شارح را به تصویر کشانده، تا یاریگر فهم درست و عمیق ما از این اثر و شخصیت مؤلف آن باشد. فصل دوم را به معرفی اجمالی شخصیت مولی صالح و نیز اثر مشهور او، شرح اصول و روضه کافی اختصاص داده است. در فصل سوم، روش فهم و شرح احادیث را تبیین نموده است. در فصل چهارم، به بیان جایگاه این شرح پرداخته که در آن، به اثرپذیری این شرح از شروح پیشین و اثرگذاری آن بر شروح بعدی اشاره نموده است.

۲۸۵. روش شناسی شیخ صدوق رحمه الله در تدوین حدیث، مرتضی خرمی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۸۲، ۳۹۶ ص.

روش شناسی شیخ صدوق در تدوین «من لا یحضره الفقیه»

پاسخ به سؤالاتی از قبیل روش شیخ در اعتماد به اسناد روایات، در کتاب هایش چگونه بوده است؟ درجه مقبولیت متون روایات در این کتب تا چه اندازه است؟ روش تنظیم و ترتیب مطالب و روایات در تصنیفات وی چگونه است؟ اظهار نظرها و فتوهای صدوق در من لا یحضره الفقیه چگونه سامان یافته است؟ مطالب تشکیل دهنده این تحقیق است. نگارنده، نوشتار خود را در دو بخش کلی تنظیم نموده است: بخش اول، در بیان سیر اجمالی زندگی شیخ صدوق رحمه الله، نسب نامه وی، فضای فکری فرهنگی عصر صدوق، معرفی حاکمان عصر صدوق، گزارشی از خاندان آل بویه، ویژگی های برخورد این خاندان با مردم، رواج علم و دانش در این عصر، رواج مذهب تشیع، محیط خانوادگی این خاندان، موقعیت اجتماعی سیاسی قم به عنوان پایگاه تشیع، ارتباط قمیان با ائمه علیهم السلام، نشو و نمو محدثان قم، ذکر مسافرت های صدوق، مناظره های علمی وی، و موقعیت مرجعیت علمی این خاندان است که نگارنده، در این بخش به شرح و توضیح آن می پردازد. بخش دوم رساله، در باره این مطالب است: آثار و تألیفات صدوق رحمه الله، بحث در امالی و فن «امالی نویسی»، معرفی امالی صدوق، کتاب توحید صدوق، و شروح و نمونه های چاپی آن، کتاب ثواب الاعمال، معرفی کتاب خصال، چاپ های مختلف کتاب خصال، بیان تعداد احادیث و علت تصنیف آن، بررسی اسناد روایات آن، کتاب علل الشرایع، اسناد و متون روایات، بیان ویژگی های کتاب، کتاب عیون اخبار الرضا علیه السلام، کتاب کمال الدین و تمام النعمه، علت تصنیف، بحث روایی و راوی شناسی کتاب، بررسی ابواب و اسناد روایات، به همراه اشکالات وارده بر سند. سپس، به بررسی کتاب من لا یحضره الفقیه پرداخته، ضمن بیان علت تصنیف کتاب، شرح ساختار ظاهری کتاب، معرفی شروح و حواشی و نسخه های آن، یک بررسی کلی در اسناد روایات این کتاب دارد، و به همین مناسبت، بحث در مراسیل صدوق رحمه الله نموده است. سپس، نگاهی به آرای فقهی صدوق در الفقیه دارد و در ضمن این بحث، توضیحات ویژه مرحوم صدوق را نیز در باب اختلاف روایات و تأثیر آن در باب فقه بیان داشته است.

۲۸۶. روش شناسی شیخ صدوق در تدوین من لا یحضره الفقیه، مرتضی شوشتری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۸۱، ۱۳۰ ص.

روش شناسی فقه الحدیث،

آشنایی با زندگی و آثار صدوق، خصوصاً کتاب من لا یحضره الفقیه و بیان هفت روش از روش های شیخ صدوق در این کتاب که اهمّیت بیشتری از سایر روش هایش داشته، و داوری در مورد این هفت روش مهم، از مطالبی است که نگارنده در این پایان نامه به آن پرداخته است. بخش های سه گانه این پایان نامه چنین است: نخستین ویژگی، حذف اسانید است. به نظر نگارنده، در کتاب فقیه مرحوم صدوق، به مقدار زیادی این حذف با روش های گوناگون مشاهده می شود و میان حدیث شناسان، در باره درستی و حجیت آن دسته از احادیث که در کتاب بدون سند ذکر شده اند و یا نام راوی حدیث در کتاب آمده، ولی در مشیخه، طریق خود را به آن راوی بیان نکرده، اختلاف نظر وجود دارد. وی، روش دیگر شیخ را ذکر اسانید در مشیخه بیان می کند، و این که شیخ در مشیخه فقیه، حدود چهارصد طریق ذکر نموده و در این بیان، به توضیح و داوری های رجالی نیز می پردازد. در مورد روش سوم نیز می نویسد: «روش سوم شیخ، نوع عرضه متن حدیث است که با تأمل در احادیث کتاب، معلوم می شود نمونه هایی از تلخیص و جمع، افزودن، اشتباه و تکرار در احادیث فقیه موجود است». روش چهارم، فتوا دادن به احادیث است که برخی بر آن اشکال نموده اند و در ضمن، هم به موضوع مبادرات فتوایی و نیز فتوای تقیه ای صدوق، در ضمن این روش اشاره می کند. روش پنجم شیخ، توضیح و تبیین در ذیل احادیث است که وی، این توضیحات را شامل توضیح واژگان غریب، تبیین مراد از حدیث، برداشت فقهی خود از حدیث و توضیح سندی و رجالی می داند. روش ششم صدوق، مسئله حل تعارض احادیث است که در آن، به دوازده روش از شیخ در فقیه، در حل تعارض احادیث اشاره می کند. روش هفتم، در باره بیان علل احکام است، که در پاره ای از موارد شامل تخصیص ابواب، ایراد عبارات و احادیث از منابع مصرح و غیرمصرح، در بیان فلسفه احکام است.

۲۸۷. روش شناسی فقه الحدیث، داوود سلیمانی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استادان راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی

روش شناسی فقه الحدیثی فیض در «وافی»

و دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۸۲، ۳۲۶ ص. تمایز فقه الحدیث با دیگر دانش های حدیث، بالآخر درایه الحدیث، از عمده ترین مسائلی است که در این رساله، مورد بحث و بررسی قرار گرفته، و چون هدف آن، به دست دادن روشی برای فهم حدیث است، با تکیه بر روش شناسی فقه الحدیث، این مرز را مشخص نموده است؛ لذا ضمن مورد بحث قرار دادن فقه الحدیث، از جهات گوناگون، ادبیات و تعاریف و مفاهیم مربوط به این علم را بیان نموده، و برای وضوح و روشنی نسبت فقه الحدیث با درایه الحدیث، مراحل را که از دوره آغازین اسلام و صدور حدیث در نزد متقدمین تاکنون طی شده، مورد بحث قرار داده است. نگارنده، این رساله را از پیش گفتار، مقدمه و پنج فصل فراهم آورده است: در پیش گفتار، مسیر شکل گیری رساله، و در مقدمه، اهمیت حدیث و فهم آن را آورده است. در فصل اول، ادبیات، تعاریف و مفاهیم مربوط به فقه الحدیث، نسبت فقه الحدیث با درایه الحدیث، جایگاه هر یک در قرآن و روایات، حدیث در اصطلاح علم حدیث، و فقه الحدیث در اصطلاح را توضیح می دهد. فصل دوم را به روش شناسی فقه الحدیث که موضوع و بخش اصلی پژوهش است اختصاص داده است. وی در این فصل، دو موضوع اصلی فحص درونی و فحص بیرونی در فقه الحدیث را، به صورتی مبسوط آورده است، و به تناسب، تمایز نقد و فقه و نقش معاییر نقد در فقه الحدیث را، با ذکر نمونه هایی بیان کرده است. در فصل سوم، کیفیات عارض بر نقل از حدیث منقول (مانند نقل به معنا و شروط آن و اختصار و تقطیع) را، که ارتباط وثیقی با فقه الحدیث دارد توضیح داده است. در فصل چهارم، انواع مصطلحات حدیثی مأخوذ از متن را، با ذکر مثال هایی ذکر کرده است و نهایتاً در فصل پنجم، به یکی از موضوعات اساسی و مطرح در فقه الحدیث، یعنی مختلف الحدیث و راه های علاج آن، در ضمن مباحث مربوط به اخبار علاجیه و تعادل و تراجیح و راه های جمع، حل و رد حدیث به هنگام تعارض پرداخته است.

۲۸۸. روش شناسی فقه الحدیثی فیض در «وافی»، محمد علی بازوبندی، کارشناس علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: آیه الله محمد هادی معرفت، ۱۳۸۲، ۲۳۰ ص.

بیان انگیزه تألیف وافی، شرح روش مرحوم فیض در توضیح اعتبار و عدم اعتبار احادیث، نقل گفتار صاحبان کتب اربعه در صحت احادیث، و به طور کلی، بررسی تمام احادیث کتاب وافی و بیان های فیض در ذیل آنها و استخراج روش های فقه الحدیثی وی، از جمله مطالبی است که نگارنده، در رساله خود به بررسی آنها پرداخته است. وی، در سه فصل به معرفی و شرح این روش پرداخته: نخست به عنوان مقدمه، نیم نگاهی به تاریخ نگارش حدیث و سیر تحول حدیث در ادوار و اطوار مختلف دارد، و ضمن توضیح و تشریح کارهای انجام شده در زمینه تألیفات حدیثی، مقایسه ای بین این تألیفات و کارهای فیض دارد. در فصل اول، نگاهی به زندگی و شخصیت مرحوم فیض کاشانی دارد و در این مورد، دیدگاه علما را در باب سیره فیض و برجستگی های ویژه وی بیان نموده و در آخر، اشاره ای به تألیفات و آثار فیض دارد. در فصل دوم، با عنوان وافی شناسی، ضمن بیان انگیزه تألیف و نام گذاری کتاب وافی و بیان کاستی های کتب اربعه، از نگاه فیض، سیری اجمالی در مقدمات کتاب وافی دارد. بحث از ارجاعات و سپس توضیحی در باره اسانید احادیث و طرق مشایخ ثلاثه در سند روایات کتب اربعه، و طریق فیض در وافی، حواشی و شروح و تلخیص وافی، از دیگر بحث های این فصل است. در فصل سوم که اساس بحث این پایان نامه است نگارنده، به توضیح روش شناسی فقه الحدیثی فیض پرداخته است. توضیح کلمه «لغت»، شرح لغات، کتب غریب الحدیث و غریب الحدیث در وافی و مباحث ادبی آن، بحث تعارض بین اخبار، شرایط تعارض، روش های رفع تعارض، عوامل تعارض و راه حل های رفع تعارض را با روش های جمع اخبار توضیح داده، سپس دیدگاه فیض را در باره علل الحدیث بیان نموده، و اقسام حدیث معلل را ذکر کرده، و دیدگاه سایرین از اساتید و علما و همچنین نظرات مؤلفان کتب اربعه را در باب احادیث معلول متذکر گشته است. وی، در ضمن این بحث، به تناسب، به بیان اختلاف نسخ در نقل احادیث پرداخته و روش مرحوم فیض را در برخورد با این اختلاف، و همچنین رابطه اختلاف نسخه ها با تعارض، و سرانجام، بحث از حدیث قدسی، احادیث مشهور بین شیعه و سنی، وجود احتمالات در روایات، شرح حال افراد متن روایت، شرح حال برخی رجال اساتید و آشنایی با برخی از فرق و مذاهب، از مطالب فصل پایانی است.

روش شیخ طوسی در تدوین حدیث،

روش های تشویق و تنبیه در قرآن و سنت و اثرات مثبت آن دو،

۲۸۹. روش شیخ طوسی در تدوین حدیث، رقیه صادقی نیری، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، اساتید مشاور: دکتر محمد علی مهدوی راد و دکتر نهله غروی نایینی، ۱۳۸۰، ۲۴۱ص. در این پژوهش، نگارنده به چند پرسش پاسخ می دهد: آیا شیخ طوسی در تدوین حدیث، نسبت به پیشینیان روش جدیدی داشته است؟ آیا در این روش، تحت تأثیر مکتب های عامه و فضای فکری و کلامی بغداد قرار گرفته است؟ آیا روش وی به عنوان یک متد، مد نظر شیعه قرار گرفته است؟ در این جهت، نگارنده نوشتار خود را در یک مقدمه و سه فصل تنظیم کرده است: فصل اول را، اجمالاً، به بیان سیر تدوین حدیث از زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله تا زمان تدوین کتب اربعه اختصاص داده است. در فصل دوم، زندگانی شیخ طوسی را مطرح کرده، که اوضاع فکری، فرهنگی و سیاسی بغداد در عصر شیخ، تاریخچه سلفیان تندرو، برهه ورود آل بویه به بغداد، موقعیت دانشمندانی چون کلینی، ابن قولویه، صدوق، مفید، شریف رضی، شریف مرتضی، شیخ طوسی و بسیاری از شیوخ مذاهب اسلامی، بررسی جایگاه دارالعلم ها و کتاب خانه ها، شکوفایی علمی و فرهنگی در سراسر بغداد، و بررسی حوادثی از این قبیل تا قرن پنجم هجری را به تصویر می کشد. زندگانی شیخ طوسی، معرفی اساتید شیخ طوسی، آثار و تألیفات شیخ، کتب حدیثی شیخ طوسی از قبیل تهذیب، استبصار و امالی، و روش شیخ در این کتاب ها و همچنین شروح و حواشی ای که بر آنها نوشته شده است، طرق جمع میان احادیث مختلف و متعارض از نگاه شیخ طوسی، وجوه فساد خبر از دیدگاه شیخ طوسی و اخبار ضعیف، موضوع، موقوف، مضممر، مضطرب، غریب، مرسل و منقطع، شاذ و اخبار راویان فرقه ها و مذاهب مخالف، و اخبار غلات و متهمان به غلو را در آخرین فصل توضیح داده، و در پایان، احادیثی را که ترک عمل به ظاهر آن، اجماعی یا مخالف اصول است بیان کرده است.

۲۹۰. روش های تشویق و تنبیه در قرآن و سنت و اثرات مثبت آن دو، محمد ستاری پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما:

روش های تعلیم در قرآن کریم و سنت،

حجه الاسلام سید محمد علی ایازی ، استاد مشاور : حجه الاسلام مهدی مهریزی ، ۱۳۸۲ ، ۱۸۱ص . تبیین این مطلب که تشویق و تنبیه تاچه اندازه ای در تربیت صحیح انسان ها اثر دارد ؟ و چه نقشی در خودسازی انسان ها ایفا می کند ؟ و همچنین ، حدود تشویق و تنبیه در اسلام و موارد کاربردی آن چه مقدار است ؟ و نیاز انسان به هر دو امر تاچه حد است ؟ از جمله مطالبی است که نگارنده ، در تحقیق خود بدان پرداخته است . نگارنده ، پایان نامه خود را در سه بخش سامان داده است : در بخش اول که کلیات رساله را در بر می گیرد با ذکر مقدمه ای ، به بیان مسئله پرداخته و سپس ، ضرورت تحقیق و اهداف آن و پرسش های پیرامون مطلب و همچنین حدود مطالعات ، تعریف اصطلاحات ، پیشینه تحقیق و روش انجام تحقیق در این زمینه را شرح داده است . در بخش دوم ، به تشویق و اهمّیت آن می پردازد . معنای لغوی و اصطلاحی «تشویق» ، ضرورت تشویق از دیدگاه دانشمندان تعلیم و تربیت و همچنین از نظر قرآن و سنت ، روش های تشویق ، فواید این روش ها ، تشویق در قرآن و سنت ، شرایط تشویق ، آثار مثبت تشویق ، گونه هایی از تشویق در سیره عملی معصومان علیهم السلام ، از مطالبی است که بدان اشاره نموده است . بحث از تنبیه و اهمّیت آن ، مطالب بخش سوم را تشکیل می دهد . معنای لغوی و اصطلاحی «تنبیه» ، ضرورت تنبیه از نظر دانشمندان تعلیم و تربیت ، ضرورت تنبیه از نظر قرآن و سنت ، روش های تنبیه ، کاربرد تنبیه در قرآن و سنت ، شرایط تنبیه ، آثار مثبت تنبیه ، گونه هایی از تنبیه در سیره عملی معصومان علیهم السلام ، از مطالبی است که در این بخش به آن پرداخته است .

۲۹۱ . روش های تعلیم در قرآن کریم و سنت ، سید مهدی برومند ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین ، استاد راهنما : دکتر ولی الله نقی پورفر ، استاد مشاور : دکتر احمد عابدی ، ۱۳۷۸ ، ۳۷۷ص . نگارنده ، در این نوشتار ، اصول ، مبانی و کلیات روش ها و فنون تدریس و تعلیم در نظام آموزشی اسلامی را ، بر اساس منابع قرآن و حدیث ، مورد پژوهش و تحقیق قرار

رویکرد «نهج البلاغه» به فرآیند تصمیم‌گیری،

داده است. وی، مطالب و موضوعات رساله را در دو فصل و هفت بخش تنظیم و ارائه کرده است: فصل اول، مشتمل بر چهار بخش، به طرح مباحث کلی و تعریف و تبیین موضوع می‌پردازد. اصل مسئله، ضرورت تحقیق، سؤالات، اهداف و فرضیه‌ها، روش، پیشینه و محدودیت‌های تحقیق را در این فصل بررسی می‌کند. فصل دوم، به بخش عمده یافته‌های تحقیق در باره موضوع اصلی اختصاص دارد. ابتدا، چند موضوع مهم مطرح شده است و سپس، روش‌های کلی تعلیمی، در شاخه‌های مستقیم و غیرمستقیم، فنون خردتعلیم با توجه به اهداف آموزشی، ذیل تقسیمات سه‌گانه حیطه‌های عاطفی، شناختی و روانی حرکتی، ذکر مصادیق و دیدگاه‌های آموزشی اسلام با نگاه خاص علوم قرآنی، انواع روش‌های تعلیم از این دیدگاه، روش‌هایی از قبیل سخنرانی، گفتگو، پرسش و پاسخ، مباحثه، مجادله روش‌های غیرمستقیم شامل روش نمایشی، ایفای نقش، خطاب غیرمستقیم بیانی، خطاب غیرمستقیم عملی و تقلید، روش‌های اکتشافی شامل روش مقایسه‌ای، روش تمثیل، روش قصه‌گویی و روش خودآموزی از طریق خودآزمونی، روش مربوط به عاطفه و احساس و مراحل آن شامل استفاده از هنر در تعلیم، رعایت اصل تدریج، اصل عدم سختگیری، زمان آموزش و یادگیری، اراده، انگیزه، راه کارهایی برای جلب مشارکت ارادی فراگیر، راه کارهایی برای جلب مشارکت غیر ارادی فراگیر را بیان می‌کند.

۲۹۲. رویکرد «نهج البلاغه» به فرآیند تصمیم‌گیری، محمد نجف زاده تربتی، کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر حسن عابدی جعفری، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد دشتی، ۱۳۸۰، ۱۵۰ ص. نگارنده، با پاسخ به این پرسش که آیا عناصر اصلی «نظریه رفتار اداری»، از دیدگاه نهج البلاغه تأیید می‌شود؟ به روش توصیفی، خواسته یکی از توانمندترین دیدگاه‌های مدیریت غربی، در مقوله تصمیم‌گیری را، از دیدگاه نهج البلاغه مورد ارزیابی قرار دهد و با روش مخصوصی، راهی نسبتاً جدید را، در بررسی نظریات غربی مدیریت ارائه نموده و بر این باور است که اگر ما معتقد باشیم که نظریات علوم اجتماعی، عموماً، جهان‌شمول نیستند و به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و... وابسته‌اند و همچنین اگر بپذیریم که تقلید و نقد محققانه، پیش‌نیاز اجتهاد در این مقوله است، برای

زمینه های تاریخی خطبه های «نهج البلاغه»

اسلامی کردن دانشگاه ها ، بهترین راه ، نقد عالمانه و محققانه نظریات غربی از منظر باورهای دینی است . در فصل اول ، به بررسی طرح و کلیات پرداخته ، و فرضیه ، هدف ، واژگان کلیدی ، قلمرو و موارد مشابه دیگر را در این فصل ، مورد مطالعه قرار داده است . در فصل دوم ، عوامل و شرایط شکل گیری نظریه رفتار اداری ، جایگاهی که این نظریه در زنجیره نظریات علم مدیریت دارد ، رویکردی در باب پاره ای از پدیدآورندگان ادبیات مدیریت ، اختلاف میان نظریه رفتار اداری با دیدگاه های کلاسیک مدیریت ، و دلیل توجه سایمون در مطالعات گسترده خود به مقوله تصمیم گیری را بررسی می کند . فصل سوم این پایان نامه ، به بررسی ابعاد فراتئوریک نظریه رفتار اداری می پردازد . در فصل چهارم ، با توجه به اهداف سایمون در تدوین نظریه رفتار اداری ، دو هدف را مد نظر داشته است : نخست ، استخراج عناصر اصلی این نظریه ؛ دوم ، بررسی الگوی پیشنهادی سایمون برای تدوین اصول اداری . وی ، فصل پنجم را به ارزیابی عناصر چهارگانه مذکور از دیدگاه نهج البلاغه اختصاص داده است . در این فصل ، ابتدا این عناصر را در قالب سه گزاره جمع بندی نموده و سپس ، با ارائه شواهد متعدد از نهج البلاغه ، نشان داده که این عناصر تأیید نمی شوند . و سرانجام ، در فصل ششم ، به نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها پرداخته است .

۲۹۳ . زمینه های تاریخی خطبه های «نهج البلاغه» ، ابوالقاسم رضاپور ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران ، استاد راهنما : دکتر سید محمد باقر حجتی ، استاد مشاور : حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد ، ۱۳۷۷ ، ۲۹۷ ص . تحقیق در باره شأن صدور خطبه های نهج البلاغه بر مبنای کتاب المعجم المفهرس لألفاظ نهج البلاغه ، اثر مرحوم حجه الاسلام محمد دشتی و نیز ایراد بعضی از بحث های تاریخی و زندگی نامه های افراد و اصحاب حضرت علی علیه السلام ، که خطبه ای در باره آنها بیان گردیده ، به منظور روشن تر شدن زمینه تاریخی آن خطبه ، از مطالب گردآوری شده در این پایان نامه است . در نهج البلاغه ، تنها ۲۳۹ نه قسمت به نام خطبه نقل شده است ، در صورتی که مسعودی ، حدود ۴۸۰ مورد آمار می دهد . به علاوه ، اهتمام و شیفتگی طبقات مختلف را بر حفظ و

زن از دیدگاه «نهج البلاغه»

ضبط سخنان مولا نشان می دهد، و نیز قول عده ای از شکاکان و خناسان که می گویند نهج البلاغه، ساخته ذهن سید رضی بوده است رد می شود؛ چرا که مسعودی، تقریباً صد سال پیش از سید رضی می زیسته است. به نظر نگارنده این رساله، اکنون دو کار لازم در مورد نهج البلاغه در پیش است: یکی غور و تعمق در محتوای نهج البلاغه، تا مکتب علی علیه السلام در مسائل مختلف و تنوعی که در نهج البلاغه مطرح است دقیقاً روشن شود؛ دیگر، تحقیق در اسناد و مدارک نهج البلاغه. نگارنده، روی این اصل، پایان نامه خود را بدون بخش بندی و فصل بندی، با یک پیش گفتار و مقدمه شروع نموده و سپس، زمینه تاریخی یک یک خطبه ها را، شماره بندی شده، شرح می دهد. در مقدمه، نگاهی دارد به شخصیت وجودی حضرت علی علیه السلام، امتیازات سخن مولا، زندگی نامه سید رضی رحمه الله، تألیفات و کتب سید رضی، و موقعیت و منهج سید رضی در نهج البلاغه.

۲۹۴. زن از دیدگاه «نهج البلاغه»، فاطمه علائی رحمانی، کارشناسی ارشد، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۶۹، ۳۰۵ ص. سیمای زن در نهج البلاغه، طرحی یک بعدی از چهره کامل زن در قرآن است. زنان ما، در نهج البلاغه، با عباراتی که حاکی از ناقص بودن زن است وصف شده اند و مع الأسف، اکثر شارحان نهج البلاغه نیز در جهت اثبات این مطلب برآمده اند که زنان در اکثر ابعاد، از مردان ناقص ترند. این رساله، در صدد جمع آیات قرآن و سخنان امام علیه السلام در نهج البلاغه برآمده است. نگارنده، نخست توضیحی در باره طرح یک بعدی بودن زن در نهج البلاغه داده، بررسی چهره واقعی زن از دیدگاه قرآن، تفاوت های مرد و زن، رمز این تفاوت ها، موقعیت اجتماعی زن و احکام مشترک بین مرد و زن و اختصاص زنان در شرع مقدس، روش مطالعه در نهج البلاغه و پیوند تنگاتنگ نهج البلاغه با قرآن و قضایای منقوله در زمینه مقام و شخصیت زن در نهج البلاغه، ارزش و اعتبار اسناد و مدارک نهج البلاغه، برداشت غلط از قضایای نقل شده نهج البلاغه در باره زن، از دیگر مطالبی است که در مقدمه آورده است. فصل اول، مربوط به اسناد و مناسبت های تاریخی خطبه شماره ۸۰ نهج البلاغه است، که ضمن بررسی میزان سندیت این خطبه، بر اساس لحن و مخاطبان، این خطبه را معرفی و

زندگی حضرت ابراهیم علیه السلام در روایات مدرستین،

موردی بودن خطبه را ثابت می کند. در فصل دوم، در باره واقعیت و عدم واقعیت نقص ایمان زن، و نظرات شارحان نهج البلاغه در این زمینه، و رسالت مادری زن توضیحاتی داده است، که در فصل سوم نیز با ایراد بخش دوم خطبه در باره نقص عقل زن، به بررسی معانی اصطلاحی و لغوی «عقل» و تعریف عقل از دیدگاه قرآن و احادیث پرداخته و نقصان عقل زن را در نظر بعضی از شارحان نهج البلاغه بررسی نموده است. در فصل چهارم که در باب نقصان حظ و بهره زن است این مطلب را از نظر تاریخچه فقهی آن بررسی نموده و چگونگی پیدایش و تقسیم ارث در میان ملل مختلف را شرح داده و روایاتی در زمینه علت نقصان ارث زن نسبت به مرد، به عنوان استشهاد آورده است. در فصل پنجم، نتیجه گیری امام علی علیه السلام از مقدمات مذکور در خطبه را با عناوینی چون: آسیب پذیری زن در مسائل سیاسی، معنی ترس از زنان شر و احتیاط از خوبان نشان و مسائلی از این قبیل را می کند. در فصل ششم، به بررسی تطبیقی خطبه ۸۰ پرداخته و آن را به موردی خاص و شخصی خاص نسبت می دهد. فصل هفتم، مربوط به سایر عناوینی است که برای زن در نهج البلاغه یاد شده. وی، این عناوین را در لابه لای حکمت ها، نامه ها و خطبه های نهج البلاغه جستجو نموده، شرح می دهد. در فصل هشتم، به نمونه هایی از شخصیت های عالی انسانی در جامعه زنان، در طول تاریخ اشاره می کند و در فصل نهم (آخرین فصل رساله) به بررسی صفات نیک زن در احادیث پرداخته است.

۲۹۵. زندگی حضرت ابراهیم علیه السلام در روایات مدرستین، ملیحه السادات سید رضا، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر منصور پهلوان، ۱۳۸۰، ۲۳۲ ص. نگارنده، در رساله خود بر آن است که با بررسی آیات قرآنی، روایات اهل بیت علیهم السلام، روایات اهل سنت، و برخی کتب تاریخی، و همچنین درپاره ای موارد با استفاده از تورات، تصویری از زندگی حضرت ابراهیم علیه السلام را تبیین نماید، که در این جهت،

سعی و تلاش در قرآن و حدیث،

تعارض بین روایات متفاوت از جهت متن و مضمون را نیز مشخص کرده است. این پایان نامه، از چهار بخش اصلی با فصل‌های خاص خود تشکیل یافته است: در بخش مقدماتی، روایات و منابع تفسیری فریقین را آورده، و بحثی دارد در باره روایات و ارزش گذاری آن، که ضمن بررسی مصادر تفسیری صحابه و تابعین، به بررسی ارزشی روایات تفسیری شیعه و اهل سنت می‌پردازد و مقایسه‌ای بین منابع روایی شیعه با اهل سنت می‌کند. بخش اول رساله، در مورد ولادت حضرت ابراهیم علیه السلام است. بررسی ولادت و سیر رشد حضرت، نگاهی به اوضاع جامعه بابل و حوادث قبل از ولادت، معرفی و شناسایی نسب حضرت ابراهیم علیه السلام، روایات فریقین در باره پدر حضرت، نقد و تحلیلی بر روایات و رجوع به کتب لغت در باره لفظ «اب» و بیان علت ذکر نشدن نام پدر ایشان در قرآن، از سایر مطالب این فصل است. فصل دوم را به معرفی و شناسایی نسب حضرت ابراهیم علیه السلام اختصاص داده و در این زمینه نقطه نظرات فریقین را در باره پدر حضرت متذکر می‌شود و ضمن نقد و تحلیلی بر روایات و رجوع به کتب لغت در باره لفظ «أب» علت ذکر نشدن نام پدر ایشان را در قرآن یادآور می‌شود. در فصل سوم، نام، اوصاف و فضایل حضرت ابراهیم علیه السلام را، با استناد به روایات و تفاسیر فریقین بیان کرده، مقامات و ملکات حضرت ابراهیم علیه السلام، و بحثی با عنوان رؤیت ملکوت آسمان‌ها و زمین و رویت احیای مردگان، روایات وارده در هر دو عنوان، بعثت و دعوت حضرت ابراهیم علیه السلام، مراحل دعوات حضرت و مواعظ هدایتی وی و واکنش‌های متفاوت جامعه در مقابل دعوت ایشان، واکنش و اقدامات عملی حضرت در مقابل مشرکان و عواقب دعوت وی از قبیل محاکمه و در آتش افکندن، فرق‌های اساسی بین نقل‌های مختلف در این زمینه، خاندان ابراهیم علیه السلام و ابتلائات او که مهم‌ترین آنها دستور ذبح اسماعیل است و همچنین به امامت رسیدن حضرت و تجدید بنای کعبه، فصول چهارگانه آخرین بخش این رساله را تشکیل می‌دهد.

۲۹۶. سعی و تلاش در قرآن و حدیث، نجیمه رحیمی پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر سید کاظم عسکری، ۱۳۸۲، ۱۷۴ ص.

سلوک پیامبر صلی الله علیه و آله در شئون خانوادگی در قرآن و حدیث،

نگارنده ، در این رساله به بررسی اصل سعی و تلاش ، به عنوان عاملی جهت دست یابی به موفقیت ها پرداخته و سپس ، از دو نوع سعی و تلاش سخن می گوید : سعی و تلاش انسان های مؤمن و پارسا ، که نتیجه آن دست یابی به سعادت و رستگاری است ؛ سعی و تلاش انسان های غیر مؤمن و ناسپاس ، که گرچه در زندگانی مادی به موفقیت هایی دست می یابند ، سعی و تلاش آنها بهره ای برای کمال و سعادتشان ایجاد نمی کند . وی ، این پایان نامه را در چهار بخش و نه فصل تنظیم نموده است : در بخش اول ، کلیاتی در باب سعی و اقسام آن ، تعریف واژه «سعی» و مترادفات آن ، و اقسام سعی مطرح شده است . در بخش دوم ، زمینه های تقویت سعی و تلاش ، شامل انگیزه های سعی و تلاش مؤمنان ، و عوامل مؤثر در سعی و تلاش مؤمنان را بررسی می کند . در بخش سوم ، عرصه های مختلف سعی و تلاش در زندگی ، شامل سعی و تلاش در عرصه زندگی اجتماعی و فردی را مطرح می کند . در بخش چهارم ، آفات و موانع سعی و تلاش مؤمنان را بیان کرده است :

۲۹۷ . سلوک پیامبر صلی الله علیه و آله در شئون خانوادگی در قرآن و حدیث ، افسانه حسن پور بهبهانی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : حجه الاسلام محمّد علی مهدوی راد ، استاد مشاور : حجه الاسلام احمد عابدی ، ۱۳۷۸ ، ۱۲۳ ص . این پژوهش ، در مورد سیره عملی پیامبر صلی الله علیه و آله در خانواده است . نگارنده ، ضمن بررسی معنای سنّت و بیان موقعیت زن و خانواده در جاهلیت و اسلام ، شمه ای از زندگی همسران رسول خدا صلی الله علیه و آله را ذکر کرده و حکمت و عوامل تعدد همسران ایشان را آورده است . وی ، در قسمتی از رساله خود ، به مسئله افک به طور اجمال اشاره نموده و توضیح داده که این مطلب ، در نزد اهل سنّت ، در مورد عایشه بوده و در نزد امامیه در باره یکی دیگر از همسران ایشان به نام ماریه قبطیه بوده است ، و نظر بعضی از مفسران را در این باب بیان کرده است . در بخش دیگر پایان نامه ، رفتار و سیره عملی پیامبر نسبت به همسرانش را آورده است . وی ، در این قسمت وظایف همسران پیامبر صلی الله علیه و آله را برشمرده و صفاتی مانند تقوا ،

سیادت (عزت مسلمانان) در قرآن و «نهج البلاغه»

رازداری، تحریم ازدواج آنها با غیر پیامبر و انزواطلبی را متذکر شده، و رفتار عملی پیامبر صلی الله علیه و آله را در خانه، با زنانش و این را که پیامبر، مهربان ترین و منصف ترین شوهر بود و با کمال محبت رفتار می کرد و در کارهای خانه به آنان کمک می نمود توضیح داده است. در آخرین بخش رساله، بحث سیره عملی پیامبر صلی الله علیه و آله را در برخورد با فرزندانش آورده، و احادیث این موضوع را، به عنوان حسن ختام و زینت رساله خود ذکر کرده است.

۲۹۸. سیادت (عزت مسلمانان) در قرآن و «نهج البلاغه»، عزت الله آقابابایی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی راغبی، ۱۳۷۶، ۱۲۰ ص. پاسخ به این سؤال ها که آیا دین اسلام، منشأ پیشرفت یا پسرفت جامعه اسلامی بوده است؟ و آیا مقتضای طبیعت زمان این است که هر قومی، فقط دوره محدودی از ترقی را طی کند و پس از آن، راه زوال و انحطاط را بپیماید؟ با بررسی زمینه های پیشرفت امت اسلامی در زمان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و در قرون اولیه و تطبیق آن با علل عقب ماندگی ملل مسلمان در قرون اخیر، با استفاده از قرآن کریم، نهج البلاغه و احادیث شریف، مطالب این پایان نامه را تشکیل می دهد. فصل های پنج گانه این رساله، بیانگر این مطالب است: در فصل اول که با یک مقدمه آغاز شده نگارنده، به بیان نکاتی از قبیل تاریخچه مطالعاتی، بیان مسئله، پرسش های تحقیقاتی، اهداف مطالعاتی، حدود و اهمیّت مطالعاتی و تعریف اصطلاحات پرداخته است. فصل دوم، با ذکر منابع مورد استفاده در تحقیق، مرور مطالعاتی وی را نشان می دهد. در فصل سوم، روش، رسش، طرح و فن تحقیق را توضیح داده است. در فصل چهارم که دارای چهار بخش است به ارائه و تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته، ضرورت بحث از موضوع، سیادت از دیدگاه قرآن کریم، اختصاص عزت و کبریا به ذات حق، وضعیت امت پیامبر صلی الله علیه و آله قبل از اسلام، عوامل پیشرفت مسلمین، عوامل انحطاط مسلمانان، زوال و انهدام تمدن ها از دیدگاه های مختلف، دیدگاه قرآن، نهج البلاغه و جامعه شناسان را بررسی نموده است. فصل پنجم، استنتاجات و پیشنهادهای مربوط به عوامل پیشرفت و پسرفت مسلمین را متذکر شده، و یک نتیجه کلی از بحث های فصل قبل را بیان کرده است.

سیر تدوین حدیث،

۲۹۹. سیر تدوین حدیث، کامران ایزدی مبارکه، کارشناسی ارشد معارف اسلامی و تبلیغ، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، اساتید مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، دکتر ید الله نصیریان، ۱۳۶۸، ۲۲۷ص. تحقیق در باب تاریخ حدیث، زمان آغاز حدیث، اولین افرادی که به جمع آوری احادیث پرداختند، چگونگی اهتمام مذهب اهل سنت و مذهب اهل بیت علیهم السلام در جمع آوری احادیث و اختلاف آن دو در این امر، بیان سیر تدوین حدیث تا گردآمدن اولین مجامع مهم روایی در مذهب عامه و خاصه، از مطالب گردآمده در این پایان نامه است. نگارنده، رساله خود را در پنج فصل تدوین کرده است: در فصل اول، از معنای لغوی و اصطلاحی «حدیث» و واژه هایی که با آن قریب المعنی هستند، چون: خبر، روایت، اثر و سنت بحث نموده است. در فصل دوم، رأی علمای فریقین در باره ابتدای تدوین حدیث، مواضع اختلاف آن دو، اولین مدوّن حدیث در این دو مذهب، و کتب روایی تدوین شده در زمان حضرت رسول صلی الله علیه و آله را مورد بحث قرار داده است. وی، در فصل سوم به بررسی سیر تدوین حدیث در زمان ابوبکر، عمر، عثمان، علی علیه السلام، خلفای بنی امیه و بنی عباس، تا تدوین مهم ترین کتب روایی اهل سنت از جمله صحاح سته پرداخته است. در این فصل، بیشتر همت نگارنده، بیان سیر تاریخی تدوین حدیث در مذهب اهل سنت بوده است. فصل چهارم را اختصاص داده به معرفی محدّثان و مدوّنان حدیث در مذهب شیعه که صاحبان کتب و اصول اربعمائه بوده اند. در این فصل، علاوه بر این که تحقیقی در باره مشیخه سه کتاب مهم امامیه، یعنی من لا یحضره الفقیه، تهذیب و استبصار به عمل آورده، سیر تدوین حدیث در مذهب امامیه، از زمان حضرت امیر علیه السلام تا تدوین کتب اربعه شیعه را تبیین نموده است. وی، در پایان می نویسد: «در کتب رجال شیعه، در ترجمه بعضی از راویان مذکور در این فصل گفته شده که فلان راوی، دارای فلان کتاب یا کتب است، و همچنین صاحب اصل است». به همین مناسبت، در آخرین فصل رساله اش، در باره معنای اصل و فرق آن با کتاب، اهمیت اصول اربعمائه، تعداد اصول و صاحبان آنها بحثی را مطرح کرده است.

سیر حدیث و محدثان طبرستان و معرفی آثار آنها،

سیره تبلیغی امام صادق علیه السلام،

۳۰۰. سیر حدیث و محدثان طبرستان و معرفی آثار آنها، علیرضا سفری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام مهدی مهریزی، استاد مشاور: دکتر سید محمود دشتی، ۱۳۸۳، ۵۲۳ ص. این که از چه زمانی سیر حدیث و نقل روایات در طبرستان آغاز شد؟ و آیا شرایط اجتماعی سیاسی و محیط خاص جغرافیایی این منطقه از کشور، زمینه ای را در جهت رشد حدیث و محدثان ایجاد نموده است یا خیر؟ و این که چه عواملی موجب شد که ولایت طبرستان، یک مرکز حدیثی معروف، مانند قم، کوفه، بصره، اصفهان و خراسان و مانند اینها نباشد و اکثر محدثان برای تحصیل و سماع حدیث، مسافرت ها و هجرت های طولانی تا هند از یک سو و تا مصر و دمشق و حجاز از طرف دیگر انجام دهند؟ و آیا شرایط اجتماعی و سیاسی و حکومت های این ولایت، موجب آن شده اند یا خیر؟ از نکات مورد بررسی نگارنده در این پایان نامه است. نگارنده، رساله خود را با روش کتاب خانه ای شکل داده و بیشتر، متون عربی را به فارسی ترجمه نموده، و آن را در سه بخش سامان بخشیده است: بخش نخست را که شامل کلیات موضوع است به سه فصل مجزا تقسیم کرده و در آن، جغرافیای تاریخی طبرستان و سرزمین های همجوار، معرفی شهرهای قدیم طبرستان و منسوبان به آنها که در نسبت راویان استفاده گردیده و بر اساس ترتیب الفبا تنظیم گردیده، وضعیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی طبرستان در طول سیر تاریخی آن، تاریخ ورود و فتح اسلام و تاریخ خاندان ها و سلسله های طبرستان، و مختصری از جایگاه علوم اسلامی را مورد بحث و بررسی قرار داده است. در بخش دوم که مهم ترین بخش این تحقیق است نگارنده، سیر تطور حدیث و محدثان طبرستان را در طول تاریخ شرح داده است. گزارشی مفصل و کلی از آغاز سیر حدیث و معرفی راویان آن تا عصر حاضر، مطالب این بخش را تشکیل می دهد. بخش سوم را نیز به معرفی نمونه هایی از نگارش های محدثان طبرستان، در سیر تاریخی اختصاص داده است.

۳۰۱. سیره تبلیغی امام صادق علیه السلام، محمّد رضا ابوئی مهریزی، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: آیه الله محمّد واعظ زاده خراسانی، استاد مشاور: دکتر صادق آینه وند، ۱۳۷۲، ۱۸۰ ص.

سیمای اهل بیت علیهم السلام در کلام علی علیه السلام ،

نگارنده ، در این پایان نامه ، سعی در تبیین شرایط و اوضاع فرهنگی ، سیاسی و اجتماعی زمان ششمین پیشوای معصوم شیعیان دارد . وی ، پایان نامه خود را با توجه به ارکان تبلیغ که در تعریف های مختلف به آن اشاره می کند تدوین کرده است . چون ، عموماً ، ارکان یک کار تبلیغی را پیام دهنده پیام و پیام گیرنده معرفی می کنند و گروهی بر این عقیده اند که وسایل تبلیغی نیز در تبلیغ ، از اهمیت اساسی و ریشه ای برخوردار است ، در این پایان نامه ، سعی بر گشودن دریچه ای به چگونگی تبلیغات امام صادق علیه السلام نیز داشته است . این پایان نامه ، از یک مقدمه و دو بخش و نتیجه گیری سامان یافته است : نگارنده ، در مقدمه بحث تعریف تبلیغ و اهمیت کار تبلیغی در همه مکاتب فکری را بررسی کرده ، و سپس به ویژگی تبلیغ در مکتب حیاتبخش اسلام پرداخته است . آن گاه حساسیت زمان امام صادق علیه السلام را برای تبلیغات و اهمیت بررسی موضوع را تبیین نموده است . بخش اول این پایان نامه ، کلیات را تشکیل می دهد : مروری اجمالی بر زندگی امام صادق علیه السلام ، بررسی حدیث «ولدنی ابوبکر مرتین» که عدم اعتبار آن را بررسی نموده ، شهادت امام علیه السلام که با دیده تردید به آن نگاه شده ، جو سیاسی حاکم و حرکت های تبلیغی سیاسی بنی مروان و بنی عباس ، شرایط و جو فرهنگی جامعه ، و فرهنگ مبارزاتی عصر امام علیه السلام . بخش دوم رساله با عنوان پیام ها ، روش ها و مخاطبان ، دارای سه فصل اصلی است که پیام های تبلیغی امام صادق علیه السلام ، و روش های امام در بهره گیری از وسایل تبلیغی عصر خویش از نکات بررسی شده در آن است .

۳۰۲ . سیمای اهل بیت علیهم السلام در کلام علی علیه السلام ، زهرا خطیب ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه قم ، استاد راهنما : دکتر سید محمّد باقر حجتی ، استاد مشاور : دکتر سید رضا مؤدب ، ۱۳۸۵ ، ۲۱۷ ص . این پایان نامه ، مجموعه ای است از سخنان امیرمؤمنان ، علی علیه السلام در معرفی سیمای اهل بیت علیهم السلام . متن رساله ، مبتنی بر ترجمه نهج البلاغه ، اثر دکتر سید جعفر شهیدی است . البته ، از ترجمه حجه الاسلام معادیخواه ترتیب و شماره خطبه ها بر اساس معجم الفاظ نهج البلاغه ، تألیف سید کاظم محمدی و محمد دشتی است . اختلاف نسخه های فیض ، شهیدی ، معجم ، معادیخواه و شرح های منهاج البراعه ، ابن ابی الحدید و ابن میثم بحرانی ، در سخنان حضرت علی علیه السلام را نیز به صورت پاورقی ذکر کرده است .

سیمای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در «نهج البلاغه»

از آن جا که کلام حضرت امیر علیه السلام همانند قرآن، ابعاد مختلفی دارد و با یک عبارت کوتاه، معانی بلندی را منظور کرده است، در بعضی موارد، عباراتی از حضرت را، به علت توجه به ابعاد مختلف ذیل عناوین گوناگون جای داده است. محور اصلی بحث، سخنان مولای متقیان، امیرمؤمنان علیه السلام بوده است؛ ولی در بعضی موارد در تأیید و تکمیل سخنان حضرت، کلام سایر معصومان علیهم السلام را نیز ذکر نموده است. در شرح و تفسیر عبارات حضرت علی علیه السلام، غالباً به شرح های ابن ابی الحدید و علامه شوشتری و آیه الله خویی و ابن میثم بحرانی رجوع کرده و موارد اختلاف مسائل تاریخی را نیز ذکر کرده است. این پایان نامه مشتمل بر ده فصل و چهارده بخش است.

۳۰۳. سیمای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در «نهج البلاغه»، عبدالمجید زهادت، رساله علمی سطح ۳، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، استاد راهنما: آیه الله علی کریمی جهرمی، استاد مشاور: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۸۲، ۱۷۱ص. نگارنده، در این نوشتار در پی آشنایی با شخصیت پیامبر از دیدگاه نهج البلاغه است. برای شناخت نبی گرامی اسلام صلی الله علیه و آله، با مطالعه کتاب نهج البلاغه، به بیش از صد مورد از مواضع نهج البلاغه دسترسی پیدا کرده، که مطالب مطرح شده را با مراجعه به ترجمه های معروف و رایج و ملاحظه شروح قابل دسترسی، بویژه شرح نهج البلاغه علامه تستری رحمه الله، در چهار فصل تنظیم کرده است: وی، برای توضیح سخنان امام علیه السلام، از آیات و روایات متناسب با موضوع و کلمات مفسران و محدثان و مورخان و اهل لغت استفاده نموده است. در فصل اول، ضمن بررسی شخصیت نبی گرامی اسلام صلی الله علیه و آله، شخصیت خانوادگی، ولادت و دوران کودکی پیامبر را توضیح داده است. فصل دوم را به دوران بعثت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، جهان در عصر بعثت، بشارت به ظهور نبی گرامی اسلام، اهداف و فواید بعثت اختصاص داده است. اسوه حسنه بودن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، بررسی سیره و سنت نبی گرامی اسلام، صفات نبی گرامی اسلام، استناد امام علی علیه السلام به گفتار و رفتار نبی گرامی اسلام در ابعاد مختلف، مطالب فصل سوم را تشکیل می دهد. در فصل چهارم نیز به بررسی رابطه امام علی علیه السلام با رسول خدا صلی الله علیه و آله پرداخته است.

سیمای حضرت ابراهیم علیه السلام در قرآن و حدیث،

سیمای مترفین در قرآن و «نهج البلاغه»

۳۰۴. سیمای حضرت ابراهیم علیه السلام در قرآن و حدیث، رقیه بای، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، استاد راهنما: دکتر یدالله نصیریان، استاد مشاور: دکتر جعفرعلی امیدی، ۱۳۸۰، ۱۳۸، ص. این پژوهش، تحقیقی است در باب داستان حضرت ابراهیم علیه السلام، که در تفسیر و فهم قرآن، از جایگاه ویژه ای برخوردار است. محور بحث در این تحقیق، بحث کلامی توحید است. نگارنده، این پایان نامه را در دو بخش و دوازده فصل تنظیم نموده است: در بخش اول که مشتمل بر پنج فصل است در مورد خاندان و زادگاه حضرت ابراهیم علیه السلام، ولادت حضرت ابراهیم علیه السلام، این که آیا آزر پدر ابراهیم علیه السلام بود، زندگانی آن حضرت در دوران جوانی، اشتغالات او، شکستن بت های بت پرستان و محاکمه حضرت ابراهیم علیه السلام، و مقدمات سوزاندن ایشان بحث کرده است. پایان این بخش را به ازدواج حضرت ابراهیم علیه السلام با ساره و بخشیدن هاجر اختصاص داده است. بخش دوم که مشتمل بر هفت فصل است به نبوت و رسالت حضرت ابراهیم علیه السلام اختصاص دارد. خداجویی و توحید حضرت ابراهیم علیه السلام، مناظره آن حضرت با بت پرستان، مهاجرت حضرت ابراهیم علیه السلام، آیین حنیف در عصر جاهلی، حنفت در بیان قرآن، آزمون حضرت ابراهیم علیه السلام که اشاره به معاد و زنده شدن دوباره مرغان و ذبح اسماعیل علیه السلام دارد، ازدواج حضرت ابراهیم علیه السلام با هاجر، بردن هاجر و اسماعیل علیه السلام به مکه، ساختن کعبه با همیاری اسماعیل به فرمان خداوند، ازدواج اسماعیل علیه السلام، کتاب آسمانی، و مناقب آن حضرت را در این بخش توضیح داده است.

۳۰۵. سیمای مترفین در قرآن و «نهج البلاغه»، شهناز یعقوبی، کارشناسی ارشد [علوم قرآن و حدیث]، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر کاظم عسکری، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۰، ۱۲۱، ص. هدف نگارنده آن است که با بررسی آیات قرآنی و روایات، مفهوم مترف و ملأ را بررسی کرده، به ذکر ویژگی های این گروه و روش های تخریبی اینان، در برابر رسولان الهی و عاقبت این گروه پردازد. وی، رساله خود را در چهار بخش تدوین نموده است:

سیمای مخبتین در قرآن و روایات،

در بخش اول، معانی لغوی و اصطلاحی «ملاً» و «مترف»، سیمای ملاً و مترف در قرآن و نهج البلاغه، و تعاریفی پیرامون طبقات اجتماعی را مطرح کرده است. در بخش دوم، مهم ترین اوصاف طبقه ملاً و مترف، از جمله: تبعیت از آبا و اجداد گمراهشان، فسق و فجور آنان، اصرار بر گناهان، گردنکشی و استکبار، و انکار معاد را بیان کرده است. در بخش سوم، به روش های تخریبی گروه ملاً و مترف از جمله: گمراه خواندن رسولان، استهزای رسولان و مؤمنان، درخواست کمک از رسولان در دفع عذاب از آنان و سپس خلف وعده، و بشر خواندن رسولان پرداخته است. در بخش چهارم، عاقبت گروه ملاً و مترف در قرآن و نهج البلاغه را بیان کرده، و به مواردی چون: هلاک شدن این قوم، رسیدن به تعب و خواری، و بطلان اعمال نیکشان اشاره نموده است.

۳۰۶. سیمای مخبتین در قرآن و روایات، امر الله سلیمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: دکتر ناصر رفیعی، ۱۳۸۳، ۲۳۵ ص. بررسی واژه «اخبات» از دیدگاه آیات و روایات و لغت و اصطلاح، معرفی دقیق موضوع همراه با تشریح ابعاد و حدود آن، و همچنین شناسایی جنبه های مبهم و مجهول موضوع، از مباحث مطرح شده در این پایان نامه است. وی، در مقدمه موضوع را تبیین نموده و اهداف و پیشینه و ضرورت و محدودیت های را بیان کرده است. در بخش اول، ابتدا به مفهوم شناسی «اخبات» از نظر لغت و اصطلاح پرداخته، و مترادفات آن را نیز مورد بحث قرار داده است؛ کلماتی از قبیل: «تواضع»، «خشوع»، «سکینه»، «اطمینان»، «خوف و خشیت»، «اخلاص» و «انابه» پس از آن، سیر تاریخی بحث اخبات را بیان نموده است. در بخش دوم رساله، به سیمای مخبتین پرداخته، و پس از بیان مصادیق اعلاهی مخبتین، صفات آنان را، آن گونه که از قرآن مجید و روایات به دست می آید توضیح داده است، که مخبتان در ابتدا، بر اثر ذکر الهی به خوف و خشیت و سرانجام، به اطمینان و آرامش می رسند. اقسام، درجات و آثار اخبات را نیز بیان کرده است.

شان نزول و نقش آن در تفسیر،

شخصیت سیاسی رسول اکرم صلی الله علیه و آله در قرآن و حدیث،

در بخش پایانی رساله، به آفت شناسی یا موانع اخبات پرداخته، اعراض از یاد خداوند و نسیان او، کبر، هوای نفس، حب دنیا، تصرف شیطان و تلّون را مورد بحث قرار داده، و ادله قرآنی و حدیثی هر کدام را بیان کرده است.

۳۰۷. شان نزول و نقش آن در تفسیر، نجف نجفی روحانی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه تربیت مدرس قم، استاد راهنما: حجه الاسلام دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: آیه الله سید ابوالفضل میرمحمدی، ۱۳۷۲، ۲۴۱ ص. بررسی اصطلاح شان نزول، اهمیت و فواید شناخت شان نزول، انواع شان نزول، مصادر شان نزول، روش شناخت نزول، تفسیر و شان نزول، و نقد و بررسی اقوال و انظار در شان نزول آیات، از جمله مباحث مطرح شده در این رساله است. نگارنده، این رساله را در ده فصل و یک خاتمه ارائه نموده است: نخست، واژه «شان نزول» و تاریخچه آن، و سپس اهمیت و فواید آن را مورد اشاره قرار داده، آن گاه به بیان انواع و مصادر و تعبیر شان نزول پرداخته، و با ذکر امکان جعل شان نزول برای آیات قرآن، روش شناخت شان نزول را ارائه کرده است. ارتباط تفسیر با شان نزول، بحث تعدد روایات شان نزول، و امکان تخصیص عموم آیات شریفه قرآنی با مورد نزول، از مباحث دیگری است که با تفصیل و ذکر دیدگاه دانشمندان اهل سنت و شیعه تدوین شده و در پایان، برای حسن ختام، مبحث شان نزول در مصحف علی علیه السلام را ارائه نموده است. [چکیده این پایان نامه، با توجه به حجم آن خیلی کوتاه است و باید کامل تر شود]

۳۰۸. شخصیت سیاسی رسول اکرم صلی الله علیه و آله در قرآن و حدیث، مونس سیاح، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد راهنما: دکتر کاظم عسکری، ۱۳۷۷، ۱۶۴ ص. مطالبی که نگارنده، در پایان نامه خود آورده از طرفی، بعد سیاسی شخصیت پیامبر صلی الله علیه و آله را معرفی می کند و از سوی دیگر، بعد اجتماعی آن بزرگوار را، و از این دو خصیصه، تضمین تداوم حکومت نبی اکرم اسلام را به اثبات می رساند. شش فصل این پایان نامه شامل این مطالب است:

شرایط استجاب دعا در قرآن و حدیث،

مسائل سیاسی اجتماعی در قرآن و سیره انبیا، عنوان نخستین فصل است که در آن، مباحثی چون ضرورت طرح مباحث سیاسی اجتماعی در قرآن و تعلیمات انبیا، چگونگی ملازمت تحقق اهداف اصولی انبیا با تعلیمات سیاسی، و توضیح اصول مشترک سیاسی اجتماعی انبیا مطرح شده است. عنوان در فصل دوم، رفتارهای سیاسی اجتماعی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مکه است. معرفی کامل ترین الگوی سیاسی اجتماعی انبیا، یعنی پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله، تشریح تصویر جهان در عصر بعثت، و بیان اهمّیت و اعتبار قول و قرارداد در نظام اجتماعی عربی قبل از اسلام مباحث این فصل را شکل می دهد. در فصل سوم، مقدمات تکوین حکومت اسلامی را بررسی کرده، که عبارت اند از: هجرت پیامبر صلی الله علیه و آله، ساختار سیاسی اجتماعی یثرب قبل از هجرت پیامبر صلی الله علیه و آله، تغییر ساختار سیاسی اجتماعی در یثرب، و اقدامات پیامبر صلی الله علیه و آله در مدینه. فصل چهارم در باره تضمین تداوم حکومت اسلامی و برخورد مخالفان است، که شیوه برخورد با مخالفان از قبیل مشرکان، یهودیان، مسیحیان، و منافقان را تشریح نموده است. آخرین فصل را نیز به تعیین وصی که از مهم ترین اقدامات سیاسی الهی رسول اکرم صلی الله علیه و آله است اختصاص داده است، و در آن، توضیحاتی در باره تعدد موارد تعیین وصی از آغاز بعثت تا رحلت، اهتمام پیامبر صلی الله علیه و آله به تعیین جانشین در زمان حیات، و حادثه عظیم غدیر، به عنوان اعلام نهایی وصی مطرح نموده است.

۳۰۹. شرایط استجاب دعا در قرآن و حدیث، فاطمه عبد اللّهی، کارشناسی ارشد علوم قرآنی، دانشکده علوم قرآنی قم، استاد راهنما: دکتر علی نقی فقیهی، ۱۸۳ ص، دست نویس. این که در قرآن و حدیث، برای استجاب دعا چه شرایطی مطرح گردیده است؟ معنای دعا و استجاب چیست؟ ضرورت و اهمّیت دعا چیست؟ آداب و موقعیت دعا چگونه باید باشد؟ و علت عدم استجاب بعضی از دعاها چیست؟ از مباحثی است که نگارنده، در صدد بررسی آن در این رساله است. نگارنده، پژوهش خود را در چهار فصل سازمان داده است: در فصل اول که در دو بخش تنظیم شده مفهوم شناسی واژه های کلیدی، بررسی اهمّیت

شرح حال و آثار راویان مشهور ایرانی (در شعر و ادب) از قرن دوم تا چهارم هجری،

و فضیلت نیایش از دیدگاه قرآن و روایات، از مطالبی است که در این دو بخش بدان می پردازد. در فصل دوم، به بررسی شرایط و موقعیت استجابت دعا، با استفاده از آیات قرآن کریم و احادیث معصومان علیهم السلام پرداخته است. وی، با بررسی ها و مطالعاتی که از منابع مختلف در این زمینه به دست آورده، توانسته به مهم ترین شرایط استجابت دعا دست یابد. در فصل سوم، زمینه های استجابت دعا در قرآن و حدیث را مورد بحث قرار داده، که می توان از آن به آداب دعا نیز تعبیر کرد. در فصل چهارم، به جمع بندی مباحث مطرح شده در پژوهش خود و نتایجی که در پایان به دست آورده پرداخته است.

۳۱۰. شرح حال و آثار راویان مشهور ایرانی (در شعر و ادب) از قرن دوم تا چهارم هجری، جواد نوشناس، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب، مرکز آموزش نیروی انسانی احمد آرام، وابسته به دانشکده مدیریت و برنامه ریزی وزارت آموزش و پرورش، استاد راهنما: دکتر عنایت الله فاتحی نژاد، استاد مشاور: دکتر عباس پورعباسی، ۱۳۸۲، ۱۰۵ ص. قصد نگارنده در این نوشتار، شرح حال و بررسی آثار راویان ایرانی تبار این دو قرن است، تا بعضی از زوایای تاریک زندگی این راویان را روشن، و یا اگر آثار گمشده ای از آنان هست، جستجو نماید. وی، پس از مقدمه، شامل شرح حال و بررسی آثار شش راوی شعر جاهلی که بعضی یقیناً و بعضی احتمالاً ایرانی نژاد بوده اند؛ به موضوعات زیر پرداخته است: تبیین مقصود از روایت در این رساله، اهمیت و نقش شعر در میان اعراب در زمان جاهلیت و پس از ظهور اسلام، نقش مهم روایت شفاهی در دوام شعر جاهلی تا عصر تدوین و اثبات آن، عوامل و زمان تدوین اشعار جاهلی، و بحث کوتاهی در باره راویان بزرگی که آخرین نقش را در روایت شفاهی به عهده داشتند. سپس، شرح حال و بررسی مختصر آثار راویان را آورده است، که موارد ذیل را در بر می گیرد: نام، کنیه، نسب، تاریخ ولادت و وفات، نام استادان و شاگردان، ارتباط با سلاطین، موقعیت علمی و اعتباری، مذهب و عقیده، نقشی که در روایت اشعار داشته اند، گاهی

شرح واژه های سوره فاتحه و بقره به وسیله روایات،

شفاعت در قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام،

بررسی صحت و سقم داوری هایی که در باره آنها شده و در پایان، نام آثار، مشخصات کوتاه آثار چاپی، و گزارشی مختصر از محتویات آنها. روایانی که در این رساله به شرح حال و آثار آنها پرداخته است، عبارت اند از: ابن سکیت، ابو عبیده، حماد راویه، خلف احمر، ابوزید انصاری و ابو عمرو شیبانی.

۳۱۱. شرح واژه های سوره فاتحه و بقره به وسیله روایات، فهیمه جمالی راد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، استاد راهنما: عبدالمهدی یادگاری، ۱۳۶۷، ۱۲۶ ص. گرچه متداول است که در تبیین معانی لغات قرآن، ابتدا به منابع و کتب واژه شناسان مراجعه می شود و آن گاه، برای تأیید، به روایاتی که در این باره رسیده، استناد می شود، در این پایان نامه، برای تبیین معانی واژه ها، ابتدا به روایات مراجعه شده و برای دفاع از روایات، احیاناً به منابع لغوی از قبیل: اقرب الموارد، لسان العرب، مجمع البحرین، مفردات الفاظ القرآن، قاموس قرآن و... نیز مراجعه شده است. نویسنده، بیشتر شرح لغات را از دید اهل لغت یافته و اگر در شرح بعضی لغات استناد به حدیث شده به منظور تأیید معنای لغوی آن واژه بوده، و چه بسا معصوم علیه السلام در شرح لغتی، اشاره به مصداق و تأویل آن نیز نموده است که از دید اهل لغت دور مانده، و در نتیجه، به کتب تفسیر رجوع نموده و در این میان، تفاسیر مأثور بیش از منابع دیگر مورد استفاده قرار گرفته است و به منظور شرحی همه جانبه، به تفاسیر مأثور اهل سنت نیز رجوع نموده و احادیثی را که در شرح لغتی بیان داشته اند نقل نموده است. در این پایان نامه، با تکیه بر تفاسیر روایی شیعه، همچون: نور الثقلین، البرهان، تفسیر القمی و نیز تفاسیر روایی اهل سنت، همچون: الدر المنثور، واژه های دو سوره فاتحه و بقره، بر اساس ترتیب الفبا شرح و تبیین شده است. نویسنده رساله، در نظر داشته این کار را تا پایان قرآن دنبال کند؛ اما چنان که در مقدمه آورده، به علت گستردگی کار و محدودیت زمانی، به همین دو سوره بسنده کرده است.

۳۱۲. شفاعت در قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام، نهله غروی نایینی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: آیه الله ابوالقاسم خزعلی، ۱۳۶۸، ۱۷۲ ص.

شناخت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دیدگاه امام علی علیه السلام در «نهج البلاغه»

شفاعت، از اهمّ مسائلی است که در قرون متوالی، دستخوش تطوّرات و انحرافات فراوان گشته است. در نهایت، همه فرق مختلف اسلامی، به نوعی آن را پذیرفته اند، اما هریک عقاید دیگری را نادرست دانسته و آنان را کافر و مشرک شمرده اند. این پایان نامه، با بررسی مسئله شفاعت، به کمک آیات و احادیث معصومان علیهم السلام، لکه های ابهام و اتهام را از دامن این حقیقت اسلامی زدوده، و سیمای زیبا و راهگشای آن را به پویندگان راه حق نشان داده است. در این مجموعه، ابتدا معانی لغوی و اصطلاحی «شفاعت»، سپس نظر آیات قرآنی و روایات رسیده از معصومان علیهم السلام و گفتار بزرگان دین بیان شده، و بحث با بررسی مختصری از عقاید مختلف در باره شفاعت به پایان رسیده است. در بخش دیگر پایان نامه، آیات شفاعت به دو قسم آیات نفی و آیات اثباتی تقسیم شده است. در نظر نویسنده، آیات نفی آیاتی است که شفاعت را فقط به اذن خدا می داند و بیشتر این آیات در باب تعرض به یهود و ادعاهای آنان آمده است. آیات اثبات نیز بر دو قسم است: یک قسم، در مورد اثبات اصل شفاعت و قسم دوم، در باره اختصاص شفاعت به خدا است. شأن شفاعت، شفاعت اولیا و اذن الهی، از دیگر مباحث این بخش است. نویسنده، در ادامه به شرایط شفاعت و شفیع می پردازد. در آیات و روایات، شفیع باید دارای شرایطی چون اطاعت از خدا، ایمان به رسول او و عمل صالح باشد. بخش دیگر این مجموعه، در باره حدود شفاعت و کسانی است که مورد شفاعت واقع نمی شوند. نویسنده می کوشد به این پرسش پاسخ دهد که آیا شفاعت فقط در دنیاست و یا در برزخ و قیامت نیز موضوعیت دارد؟ وی، همچنین آثار تربیتی شفاعت را بررسی می کند. در بخش دیگر، نگارنده شفاعت از دیدگاه سایر ملل، ادیان و مذاهب را بررسی نموده و به رواج قسمی از شفاعت مردود در بین این ادیان و مذاهب اشاره کرده است. وی، در قسمت پایانی، به بیان ادعای منکران شفاعت پرداخته، و ادعای بعضی از رهبران وهابیت و رد استدلالات آنان را بیان کرده است.

۳۱۳. شناخت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دیدگاه امام علی علیه السلام در «نهج البلاغه»، منصوره قلمکاران، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۷، ۱۸۰ ص.

شناخت در «نهج البلاغه»

شناخت هرچه بیشتر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از منبعی مطمئن و قابل اعتماد، مانند نهج البلاغه، از جمله مباحثی است که نگارنده در صدد بیان آن است. وی، پژوهش خود را به سه فصل تقسیم نموده است: در فصل اول، با توجه به اهمیت هدایت انسانی و نقش عمده پیامبران، موضوع «پیامبری در طول تاریخ» را از دیدگاه امام علی علیه السلام بررسی می کند. پس از بحث لزوم بعثت انبیا و بیان دیدگاه های مختلف در این زمینه، دیدگاه امام علی علیه السلام را در این باره متذکر می شود. سپس، با توضیح این که هدایت الهی، مداوم و عمومی است، اهداف بعثت پیامبران را توضیح داده و ضمن برشمردن ویژگی های پیامبران، به بحث خاتمیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرداخته است. در فصل دوم، به منظور درک بهتر عظمت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و دین مبین اسلام، با عنوان در آستانه ظهور، زمان و مکان بعثت آخرین رسول خدا را در سه بخش، از نظر فرهنگی، اعتقادی و اجتماعی بررسی نموده و ضمن آن، خصوصیات از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و دعوت ایشان را نیز روشن کرده است. موضوع پژوهش وی در فصل سوم، خصوصیتی ویژه دارد و آن، بیان ویژگی های فراوانی از پیامبر صلی الله علیه و آله، از قبل تولد تا دوره رسالت است، که با عنوان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سیره و سنت نبوی از دیدگاه علوی، شکل گرفته است. در پایان این فصل نیز بحثی را در باره درود و صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مطرح کرده، و نظر مفسران را در مورد آیه صلوات در قرآن، انواع صلوات و معانی آن، خصوصیات شیفتگان پیامبر صلی الله علیه و آله یا اهل صلوات، شایستگی های پیامبر صلی الله علیه و آله برای درود خداوندی و سرانجام، اهمیت صلوات و نحوه آن را توضیح داده است.

۳۱۴. شناخت در «نهج البلاغه»، مصطفی عزیزی، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، استاد مشاور: حجه الاسلام سید احمد رضا شاهرخی، ۱۳۸۱، ۱۷۶ص. این رساله، پژوهشی است پیرامون معرفت شناسی از دیدگاه نهج البلاغه، و بررسی پاسخ به این پرسش ها است: حقیقت شناخت از دیدگاه نهج البلاغه چیست؟ اقسام شناخت از دیدگاه نهج البلاغه چیست؟ قلمرو شناخت با تمام اقسامش چیست؟ ابزارهای شناخت از دیدگاه نهج البلاغه کدام اند؟ ملاک صدق و کذب در شناخت چیست؟

شناخت و بررسی مکاتب حدیثی شیعه (بغداد و ری) تا پایان قرن پنجم هجری،

اولین مطلب، تبیین ماهیت شناخت است. از دیدگاه امام علی علیه السلام، شناخت مانند حقیقت نور است؛ یعنی ظهور انکشاف در آن ذاتی است. مطلب دیگر، امکان شناخت است، که از دیدگاه آن حضرت، شناخت به سه قسمت تقسیم می‌شود: ممکن، واجب، ممتنع. محور دیگر بحث، مبانی شناخت است؛ یعنی بسترهای مناسبی که بذریعۀ شناخت در آنها بهتر رشد می‌کند، که مهم‌ترین آنها در نهج البلاغه، تقوا است. موضوع بعد، اقسام شناخت است که به حصولی و حضوری تقسیم شده، هر کدام نیز از دیدگاه امام اقسامی دارد. بحث دیگر، منشأ خطا در ادراک است، که از دیدگاه امام علیه السلام بررسی می‌کند. در ادامه نیز ابزارهای شناخت را از دیدگاه امام علیه السلام بیان نموده است. در آخرین بخش، به تبیین آفت‌های شناخت پرداخته، که از جمله آنها است: دنیاپرستی، پیروی از هوا و هوس، آرزوهای بلند، گناه، طمع، فتنه، فقر، نزاع.

۳۱۵. شناخت و بررسی مکاتب حدیثی شیعه (بغداد و ری) تا پایان قرن پنجم هجری، زهره نریمانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر محمد تقی دیاری، استاد مشاور: دکتر علی نصیری، ۱۳۸۴، ۳۴۹ص. درخشش علوم حدیث در دو مکتب ری و بغداد، از بین سایر مکاتب؛ مشخص نمودن مؤلفه‌های اصلی این مکاتب؛ و مقدار تأثیر و تأثر آنها از یکدیگر تفکیک دو واژه «مدرسه حدیثی» و «مکتب حدیثی»، سوژه‌های این محقق در پایان‌نامه است. این رساله، سه فصل دارد: در فصل اول، ضمن بررسی بغداد از جهت جغرافیایی، سیاسی، حکومتی، فرهنگی، به نقش مهم و حضور مؤثر اهل بیت علیهم السلام در بغداد اشاره می‌کند و نیز، به معرفی و شرح حال مفاخر و مشاهیر بغداد از قبیل شیخ مفید، سید مرتضی و شیخ طوسی پرداخته و به تناسب، مهم‌ترین تألیفات مکتب بغداد را معرفی کرده و انگیزه تألیف هر یک را با ویژگی‌های خاص و شیوه‌شناسی هر کدام، همچنین اندیشه‌ها و نگرش‌های حدیثی مکتب بغداد، فعالیت‌های حدیثی بغداد، محدثان راحل به بغداد، برگزاری مجالس

شناخت و تحلیل مکتب حدیثی قم از آغاز تا قرن پنجم هجری،

ستحدیث ، تألیف کتب ، اهتمام به حدیث ، حضورمتکلمان بزرگ در بغداد ، اندیشه های رجالی در بغداد ، را بررسی می کند . در فصل دوم ، به همین شیوه به سراغ ری رفته ، وابتدا به بررسی موقعیت جغرافیایی و شاخصه های فرهنگی سیاسی ری ، چه قبل از اسلام و چه زمان شکوفایی اسلام پرداخته است . سپس ، نقش تشیع را در این میان بررسی نموده ، و عمده ترین محور پیشرفت حدیث در ری را ، وجود حضرت عبد العظیم علیه السلام می داند . مفاخر و مشاهیر مکتب از قبیل حضرت عبد العظیم حسنی علیه السلام ، شیخ کلینی و شیخ صدوق ، و تألیفات آنها و همچنین انگیزه آنان در تألیفات کتب حدیثی ، روش شناسی این کتب ، اندیشه ها ونگرش های حدیثی مکتب ری ، فعالیت های محدثان در ری ، حضور برخی از صحابه اهل بیت علیهم السلام به عنوان رازی و نقش آنان در پالایش و تبویب احادیث و کلاً ، حدیث گرایی در منطقه ، ادامه بحث وی در این فصل است . سومین و آخرین فصل پایان نامه ، در باره تعامل بغداد و ری است . در این فصل ، نگارنده به بررسی کیفیت ارتباط و تعامل بغداد وری ، از قبیل شاگردی محدثان بغداد نزد مشایخ رازی ، حضور محدثان رازی در بغداد ، ملقب بودن اصحاب اهل بیت علیهم السلام به رازی ، پایگاه بودن بغداد برای نواب اربعه ، نگارش نامه و کتاب وپاسخ به سؤالات در بغداد پرداخته و در پایان تأثیر و تأثر متقابل دو حوزه را با یک نتیجه گیری کلی بیان می کند .

۳۱۶ . شناخت و تحلیل مکتب حدیثی قم از آغاز تا قرن پنجم هجری ، محمّد رضا جباری ، دکتری علوم قرآن و حدیث ، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس قم ، استاد راهنما : دکتر سید محمّد باقر حجّتی ، اساتید مشاور : دکتر محمّد علی مهدوی راد و دکتر نهله غروی نایینی ، ۱۳۷۹ ، ۴۴۷ ص . پاسخ به این سؤال ها که : با توجه به وجود مکاتب حدیثی دیگر ، وجوه امتیاز و اشتراک این مکتب با سایر مکاتب حدیثی در چیست؟ معروف ترین محدثان برخاسته از این مکتب کیان اند؟ و آثار حدیثی موجود و غیر موجود محدثان قم کدام است؟ از مواردی است که نگارنده ، تصمیم به توضیح آن دارد . این رساله ، از یک مقدمه و هشت فصل فراهم آمده : اشاره ای اجمالی به این وجه تمایز ، ضرورت بحث و کاوش پیرامون این حوزه مهم

حدیثی از مطالبی است که مقدمتا عنوان می‌کند. در فصل اول، در مباحث مقدماتی، ضرورت و اهمیت و هدف تحقیق، سؤالات و فرضیات تحقیق، روش و نوع تحقیق، و سابقه و منابع و مطالعات مربوط به این تحقیق را توضیح می‌دهد. در فصل دوم، به این مطالب پرداخته است: معرفی مکاتب حدیثی شیعه در چهار قرن اول هجری، گذری بر کیفیت شکل‌گیری مکاتب حدیثی شیعه، تدوین و تبویب احادیث در مکتب حدیثی مدینه، خطر غالیان و جاعلان در این مکتب، آثار برجسته حدیثی این مکتب و مکتب حدیثی مدینه تا عصر امام رضا علیه السلام، مکتب حدیثی کوفه و منشأ پیدایش و جهت‌گیری فکری این مکتب و کثرت محدثان کوفی و نقش ائمه علیهم السلام، تدوین کتب و اصول حدیثی، توجه به روایات علاجیه و بروز برخی جریان‌های انحرافی در کوفه، بررسی مکتب حدیثی قم و ری، سابقه تشیع در ری، درگیری‌های فکری و عقیدتی، گرایش به سمت مباحث اصول دین، قلت واسطه در احادیث، نقش دولت آل بویه در تقویت مکتب ری، تدوین و تنظیم و تبویب احادیث، گرایش به روش‌های عقلی در این دو مکتب، مکتب حدیثی خراسان، نقش امام رضا علیه السلام در پویایی مکتب خراسان، مکتب حدیثی بغداد، پیدایش و گسترش این مکتب، رشد فزاینده محدثان در آن، نقش آل بویه در تقویت آن در قرن چهارم، و موقعیت مکتب در عصر شیخ طوسی. فصل سوم، در باره جایگاه، اهمیت و امتیازات قم، قمیان و مکتب حدیثی قم است. نویسندگان، تاریخ تشیع در این خطه و ایراد روایات متعدد از امامان شیعه در فضیلت قم و قمیان، میزان محبت و ولایت این مردم نسبت به ائمه علیهم السلام و ایستادگی آنان در برابر خلفای اموی و عباسی، جایگاه ممتاز قم و محدثان آن نزد دیگر محدثان و دانشمندان شیعی، مرجعیت علمی حوزه قم و محدثان و تلاش‌ها و حساسیت شدید محدثان قم در قلمرو حدیث را واگو نموده است. فصل چهارم، در باب روابط حدیثی متقابل بین محدثان قم و دیگر مناطق است که وضعیت محدثان قم را از قرن دوم تا چهارم، و رابطه آنان را با دیگر محدثان عنوان کرده است. پس از آن، در فصل پنجم، به معرفی مشایخ حدیث و فقهای قم پرداخته است. فصل ششم، در باره آثار حدیثی محدثان قم در این فصل، فهرست این آثار، در موضوعات مختلف عنوان شده، که یکی از این موضوعات، جوامع حدیثی قم است.

شورا در فتوا،

در فصل هفتم، ویژگی‌ها و مبانی فکری موجود در مکتب حدیثی قم را مورد بررسی قرار داده، که عمدتاً، حول محور حدیث‌گرایی، و پرهیز از عقل‌گرایی و رأی و اجتهاد و پرهیز نمودن از ذکر احادیث ضعیف و غلوآمیز دور می‌زند. فصل هشتم، گذری دارد بر سیر تقابل دو جریان اهل‌الحديث و اهل‌رأی و اجتهاد، در عالم اهل‌سنت و شیعه، انزوای اهل‌حدیث و غلبه اصحاب رأی در کوفه و حتی حجاز، نقد اجتهاد حنفی، نقل جریان سنت‌گرا در عصر حضور، موضع امامان شیعه در برابر دو جریان عقل‌گرا و نقل‌گرا، و علل رویکرد قمیان به نص‌گرایی.

۳۱۷. شورا در فتوا، حمید شهریاری، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: آیه‌الله محمد هادی معرفت، استاد مشاور: آیه‌الله سید کاظم حائری، ۱۳۷۴، ۳۰۰ ص. بررسی این امر که آیا می‌توان هیأت اجتماعی فتوی و استفتا را به نحوی پایه‌ریزی نمود تا با کمک عنصر شوری، دارای شکل و محتوایی واحد یا حداقل قریب به هم گردد، و از ابراز نظرهای مخالف یا متعارض در زمینه‌های مورد ابتلای مردم جلوگیری نمود؟ و اساساً این امر از دیدگاه فقه شیعی مقبول هست یا نه؟ مواردی است که نگارنده، در سه فصل رساله خود، در پی تحقیق آن برآمده است: ابتدا، نگاهی مستقل به عنصر شوری و مفهوم آن از دیدگاه فقهی دارد، و نحوه تحقق شوری در امور مختلف و نیز موارد آن را در آیات و روایات بررسی می‌کند. سپس، به ادله باب اجتهاد و تقلید پرداخته، ضمن اشاره ای اجمالی به تاریخچه بعضی مسائل، به سعه و ضیق آن ادله نسبت به شوری در فتوی می‌پردازد. وی، صور مختلف این شوری را نیز مشخص نموده و سعی دارد که مقبولیت فقهی آن را ارزیابی کند. و در این خلال، اشکالاتی را که به این نظریه شده، مورد کاوش قرار داده و ادله‌ای که دلالت بر نوعی الزام نسبت به تشکیل شورای فقهی دارد، بررسی کرده است. از مباحثی که در رساله، مد نظر وی بوده، نحوه اداره شوری است که در آن چگونگی تشکیل شوری و اداره و ادامه کار آن را بررسی می‌کند، و از آن جا که این امر مربوط به مسائل نسبتاً اجرایی طرح مزبور و محتاج نظام مندی عملی حوزه‌های علمیه است، تنها به بحثی اجمالی و راه‌گشا در خاتمه این رساله اکتفا نموده است.

شیوه های ارزیابی حدیث نزد اخباریان و تطبیق آن با دیدگاه اصولیان،

شیوه های برخورد حضرت ابوالحسن الرضا علیه السلام در مناظرات از کتاب «عیون اخبار الرضا علیه السلام»

۳۱۸. شیوه های ارزیابی حدیث نزد اخباریان و تطبیق آن با دیدگاه اصولیان، محمد علی موحدی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استادان مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی و دکتر منصور پهلوان، ۱۳۸۲، ۲۵۹ص. این تحقیق، در صدد مقارنه و تطبیق آرای دو گروه و گرایش معروف از امامیه، یعنی اخباریان و اصولیان، در عرصه ارزیابی و شناخت احادیث و اخبار است، تا با تطبیق این دو مشرب، عمق تقارب یا تفاوت دیدگاه های آنان به دست آمده، نظرات افراطی و تفریطی آنان، و تفاوت نگرش در باره ادله اجتهاد و مصادر تشریح در نوع برخورد با روایات و تأثیر آن مشخص گردد. این امر، در پنج فصل صورت گرفته است: در فصل اول، با مراجعه به مستندات تاریخی و کتب رجال و اعلام، چگونگی پیدایش دو نهضت اخباری و اصولی، و نیز ادوار آنان را با رعایت اختصار مورد اشاره قرار داده است. فصل دوم را به این امر اختصاص داده که نظرگاه های هر دو گروه، در باره احادیث، مبتنی بر نگرش آنان نسبت به منابع اجتهاد و برخی مسائل بنیادین است. در فصل سوم، عمده ترین مبانی شناخت احادیث در نزد دو گروه را مورد بررسی قرار داده است. وی در این فصل، مباحث مهم تقسیم بندی احادیث و تعارض و تراجیح در احادیث را مطرح نموده و آن را جزء اصلی تحقیق خود می داند. فصل چهارم، مربوط به دیدگاه دو گروه اخباری و اصولی در باره فقه الحدیث و مبانی فهم مدالیل روایات است. فصل پنجم را، به بیان نقد روایات و معیارهای آن نزد دو گروه اختصاص داده، و دیدگاه های آنان را منعکس نموده است.

۳۱۹. شیوه های برخورد حضرت ابوالحسن الرضا علیه السلام در مناظرات از کتاب «عیون اخبار الرضا علیه السلام»، مهناز رحیم پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، استاد مشاور: دکتر کاظم عسکری، ۱۳۸۰، ۱۶۵ص.

شیوه برخورد قرآن و اهل بیت (علیهم السلام) با ادیان،

نگارنده، در این تحقیق مناظراتی را بیان می کند که شیوه استدلالی حضرت رضا علیه السلام را، در برابر اهل کتاب و عقاید منحرف فکری در آن عصر نشان می دهد. تحقیق وی از چهار بخش تشکیل شده: بخش اول، شامل دو فصل می شود: شرح حال مختصری از زندگانی شیخ صدوق رحمه الله؛ نظر علمای مذهب شیعه در باره جلالت قدر او؛ سال تولد، اساتید، شاگردان و تألیفات ایشان؛ معرفی کتاب عیون اخبار الرضا علیه السلام و انگیزه تألیف و نحوه تهیه این کتاب؛ و نگاهی گذرا به برخی روایات این کتاب از نظر متن و سند، در فصل اول آمده است. در بخش دوم، به زندگانی امام رضا علیه السلام، تحولات اجتماعی و سیاسی و فرهنگی عصر امامت آن حضرت، و هدف از تشکیل جلسات مناظره توسط مأمون پرداخته است. در بخش سوم، با عنوان شیوه های برخورد حضرت رضا علیه السلام در مناظرات، به این موارد اشاره شده است: تعریف مناظره، شیوه قرآن در مناظرات، مراحل دعوت و خط مشی قرآنی دعوتگران الهی، شیوه های جدلی حضرت رضا علیه السلام در مناظرات، نمونه ای از مناظرات آن حضرت با علمای ادیان و متکلمان اسلامی، نمونه هایی از شیوه های استدلالی حضرت رضا علیه السلام، شیوه های برخورد غیر مستقیم حضرت رضا علیه السلام با عقاید انحرافی آن روز جهان اسلام با استناد به علم و کتاب خدا و روایات صحیح، و نیز از طریق تربیت شاگردان. در بخش چهارم، به بررسی واژه «حکمت» و «موعظه» در لغت و تفسیر، ویژگی های این شیوه در امر تبلیغ، و ترسیم آیه «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ» با توجه به سیره حضرت رضا علیه السلام در مناظرات پرداخته است.

۳۲۰. شیوه برخورد قرآن و اهل بیت (علیهم السلام) با ادیان، موسی فهیمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر سید مصطفی محقق داماد، استاد مشاور: حجه الاسلام حسین توفیقی، ۱۳۷۷، ۱۷۸ص. چگونگی تعامل دین اسلام با اهل ملل و مذاهب دیگر، چه الهی و چه غیر الهی، با پیش فرض وجود راه کارهای این تعامل، در قرآن و روایات معصومان علیهم السلام، هدفی است که نگارنده در صدد توضیح و تبیین آن است. نگارنده، در سه فصل به بررسی مطالب عنوان شده پرداخته است: نخست، با بیان سابقه تاریخی بحث، و ضرورت ها و اهداف تحقیق خود، مفاهیم سه

صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله در «نهج البلاغه»

واژه «شیوه»، «برخورد»، و «دین» را از دیدگاه های اهل لغت و قرآن بیان نموده و مشخصات دین از دیدگاه قرآن را بازگونموده، و سپس تقسیم ادیان الهی (جهانی و منطقه ای) در فرهنگ قرآن و روایات را توضیح داده است. شیوه های برخورد قرآن با ادیان آسمانی، محور بحث فصل دوم است. این فصل، شامل عناوینی چون: شیوه های مشترک قرآن در برخورد با عموم اهل کتاب، شیوه های برخورد قرآن با یهود، شیوه های برخورد قرآن با مسیحیت، شیوه های برخورد قرآن با مجوس و صابئین، و در آخر، بعضی از مباحث فقهی قرآن پیرامون اهل کتاب است. فصل سوم، اختصاص به بررسی اهل کتاب از دیدگاه روایات اهل بیت علیهم السلام دارد. این روایات، به سه دسته تقسیم می شوند: ۱. روایاتی از برخوردهای فقهی؛ ۲. روایاتی از برخوردهای اخلاقی و اجتماعی؛ ۳. روایاتی از برخوردهای احتجاجی و مناظره ای.

۳۲۱. صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله در «نهج البلاغه»، محترم شکریان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر سید محمود دشتی، ۱۳۸۲، ۳۳۱ ص. نگارنده، با نوشتار خود در صدد تمایز صحابه عادل از غیر عادل است. بررسی سیره عملی و نظری اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله، از دیدگاه امام علی علیه السلام، با استفاده از کتاب شریف نهج البلاغه، برای ارائه ملاکی جدید در اثبات عدالت صحابه واقعی، و پرده برداری از گوشه هایی از معارف عمیق نهج البلاغه، دو هدف عمده نگارنده در این پایان نامه است. مطالب پایان نامه شامل مقدمه، سه فصل و یک خاتمه است: در مقدمه، کلیات موضوع را مطرح کرده است؛ مطالبی از قبیل تبیین موضوع، ضرورت، میزان اهمیت و هدف از تحقیق، تعریف مصطلحات، پیشینه تحقیق، روش تحقیق، ارزش منابع استفاده شده، پیش فرض های تحقیق، فرضیات و سؤالات تحقیق. در فصل اول، مبانی بحث را در سه بخش، با عنوان: «صحابه» در لغت و اصطلاح، عدالت صحابه از نظر اهل سنت و شیعه، و ارائه قاعده تشخیص صحابی حق از صحابی باطل، تنظیم نموده است. فصل دوم و سوم را به بررسی احوال صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله در نهج البلاغه و از دیدگاه امام

صحیفه فاطمیه (مجموعه موضوعی سخنان فاطمه زهرا علیها السلام)،

علی علیه السلام استوار ساخته ، که در فصل دوم ، به سابقین صحابه و در فصل سوم ، به دیگر صحابه پرداخته است . فصل دوم را مشتمل بر دوبخش کرده است : بخش اول ، مهاجرین و بخش دوم انصار ، که در هر کدام از این دو بخش ، به تفکیک ، بدریون و غیر بدریون مورد بحث قرار گرفته اند . در فصل سوم ، به احوال دیگر صحابه در نهج البلاغه پرداخته است . در پایان ، خلاصه و نتیجه گیری بحث، جداول و ضمائیم، پیشنهادها و فهرست منابع آمده است.

۳۲۲ . صحیفه فاطمیه (مجموعه موضوعی سخنان فاطمه زهرا علیها السلام)، نازیلی سیفی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال) ، استاد راهنما : حجه الاسلام علی حجتی کرمانی ، استادان مشاور : علی اکبر غفاری و دکتر محمّد غفرانی ، ۱۳۷۴ ، ۳۰۷ ص . این رساله ، مجموعه موضوعی سخنان فاطمه زهرا علیها السلام است ، که در ۱۳ فصل و شامل ۱۸۷ حدیث ، فراهم آمده است . هدف نگارنده از گردآوری این احادیث ، الگوسازی و آشنا کردن خواننده با ابعاد شخصیتی آن حضرت ، از طریق بیانات ایشان است ؛ بنا بر این چون مخاطبان این مجموعه را عامه جامعه فرض نموده ، سعی کرده که در نگارش رساله خود ، از هر گونه ابهام و پیچیدگی الفاظ پرهیز نماید . ترتیب فصول رساله را ، بر اساس سیر تاریخ زندگی فاطمه زهرا علیها السلام ، به صورتی تنظیم نموده که ارتباط منطقی بین حوادث و رویدادها ، خواننده را به درک عمیق تری از بیانات و موضع گیری های آن حضرت رهنمون سازد . در انتخاب سر فصل ها و عناوین احادیث ، به ویژگی ملموس و کاربردی بودن موضوعات مطرح شده ، عنایت و اهتمام خاصی مبذول داشته است . وی ، شروح تاریخی را با حفظ امانت ، از منابع مستند تاریخی ، به بخشی از احادیث اضافه کرده ، لیکن به منظور آن که محوریت سخنان فاطمه علیها السلام در رساله تحت الشعاع قرار نگیرد از شروح مفصل پرهیز نموده است . در مواردی که احتمال ابهام و سوء برداشت هایی در طرح یک یا چند حدیث خاص احساس نموده ، توضیحاتی در این زمینه ذکر کرده است .

صلح و خشونت از دیدگاه قرآن و حدیث و پاسخ به شبهات،

الصنائع البدیعیه فی «نهج البلاغه»

از ثبت احادیثی که با سایر احادیث قطعی الصدور از آن حضرت تضاد داشته ، و یا با شخصیت معصومان علیهم السلام منافات دارد ، صرف نظر نموده است .

۳۲۳. صلح و خشونت از دیدگاه قرآن و حدیث و پاسخ به شبهات ، محمد عارف حیدر قزلباش ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله ، استاد راهنما : دکتر فتح الله نجارزادگان ، استاد مشاور : حجه الاسلام حسین علوی مهر ، ۱۳۸۴ ، ۴۶۷ ص . بررسی این که آیا اسلام ، دین صلح است یا دین خشونت؟ مبانی صلح و خشونت در اسلام چیست؟ رابطه جهاد و دفاع با خشونت چیست؟ و سؤالات فرعی دیگر ، انگیزه نگارنده در تدوین این پایان نامه است ، که در چهار فصل بدان پرداخته است : در فصل اول ، به اثبات رسانده که مبدأ صلح و خشونت در اسلام ، خدا است که رحمت را بر خود حتم کرده ، و واسطه شریعت اسلام پیامبری است که رحمت برای جهانیان ، و کتابش مایه هدایت و رحمت است . در فصل دوم ، به تحلیل صلح در اسلام پرداخته ، و نشان داده که اصل اولیه در اسلام ، صلح است . در فصل سوم ، به تحلیل خشونت از دیدگاه اسلام پرداخته ، و این مطلب را توضیح داده که در اسلام خشونت به نفع جامعه و فرد صورت می گیرد ، و مواردی که ابراز خشونت شناخته شده اند (مانند قتل مرتد ، قصاص ، حدود ، جهاد و ...) در واقع مایه لطف و رحمت خدا در نظام آفرینش احسن و به منظور باز دارندگی از پلیدی ها ، زشتی ها و تعدی به حقوق الهی و انسانی است ؛ چون حیات بشر ، در مراعات نمودن این احکام است . در فصل چهارم ، سیره معصومان علیهم السلام در باب مخالفان را بررسی کرده ؛ همان طور که تاریخ شاهد است که برخورد معصومان علیهم السلام با مخالفان و دشمنان ، دارای مصالح بزرگ و به نفع فرد و جامعه اسلامی بوده است .

۳۲۴. الصنائع البدیعیه فی «نهج البلاغه» ، محمد رضا لطفی ، کارشناسی ارشد لغت و ادبیات عرب ، دانشگاه آزاد اسلامی قم ، استاد راهنما : دکتر محمد علی آذرشب ، استاد مشاور : دکتر فیروز حریرچی ، ۱۳۷۶ ، ۱۲۶ ص .

طبقه بندی عناوین و وجه تسمیه سوره های قرآن کریم،

موضوع بحث در این رساله ، صنایع بدیع شامل جناس ، طباق ، مقابله ، موازنه و مراعات نظیر است که این صنعت ها ، در خطبه های نهج البلاغه به حسب ترجمه فیض الاسلام کاوش گردیده است . قبل از ورود به موضوع اصلی ، در مقدمه و چهار فصل ، مطالبی را عنوان کرده است : در فصل اوّل ، مقداری در باره تاریخچه زندگانی امیرمؤمنان علیه السلام و بعضی فضایل ایشان صحبت نموده است . در فصل دوم ، علم بدیع و اقسام آن را توضیح داده است . نخست ، تعریف علم بدیع و مخترع این علم را بیان کرده ، و سپس توضیحی مختصر در باب طباق ، مقابله ، مراعات نظیر و جناس و اقسام آن داده است . سومین فصل را به بحث از بلاغت امام علی علیه السلام در نهج البلاغه اختصاص داده است . وی ، ضمن تعریفی از نهج البلاغه ، مؤلف آن ، بیان تعداد خطبه ها ، نامه ها و مواعظ آن حضرت ، نظرات اندیشمندان اسلامی را در باره نهج البلاغه و شیوه بلاغت آن آورده ، و سپس نمونه های بلاغت را از خطبه ها به عنوان شاهد ذکر می کند . در فصل چهارم ، به بررسی صنایع بدیع در نهج البلاغه پرداخته است . وی ، پس از ذکر خطبه ها با شماره هایی طبق نهج البلاغه فیض الاسلام ، نکته های بدیع در آن خطبه را کاملاً توضیح داده است .

۳۲۵ . طبقه بندی عناوین و وجه تسمیه سوره های قرآن کریم ، عبدالمهدی جلالی ، دکتری علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه تربیت مدرس تهران ، استاد راهنما : دکتر فیروز حریرچی ، اساتید مشاور : دکتر سید محمّد باقر حجتی و دکتر محمّد علی مهدوی راد ، ۱۳۷۸ ، ۳۵۲ص . توضیح مبنا و مستند روایی و قرآنی «اسماء السور» و به عبارت دیگر ، از کجا آمدن این اسما ، بیان موقعیت طبقه ، نقش و بار مفهومی «اسماء السور» و این که از نظر معنوی ، نسبت به مفاهیم موجود در قرآن کریم چه موقعیتی دارند ، و شرح عناوین و نام های نامشهور سوره ها و بیان معنا و مبنای آنها ، از جمله مباحثی است که نگارنده رساله در صدد توضیح آن است . فصل های چهارگانه رساله که هر کدام بخش هایی مجزا دارند گویای این مطلب است :

ظاهر و باطن کلام الهی از دیدگاه قرآن و سنت،

نگارنده ، نخست به عنوان مقدمه ، اصطلاح سوره را تعریف کرده و سپس ، نام های سوره های قرآن را توضیح می دهد . وی ، سپس اشاره ای به طبقه بندی سور و نام های نامشهور سوره ها نموده ، و سابقه و ضرورت انجام تحقیق خود را شرح می دهد . فرضیات موجود در باره اساس و مستند روایی نام سوره ها ، بررسی وجه تسمیه سوره ها (مبانی و مبادی «اسماء السور») در احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و صحابه و امامان ، از مسائل مطرح در فصل اول است. فصل دوم رساله ، در باره شناسایی ، کند و کاو در مبادی و طبقه بندی عناوین و نام های نامشهور سوره هاست . وی ، در این فصل ، نام ها و عناوین نامشهور سوره ها را در بیست و چهار لایه طبقه بندی کرده ، که البته احتمال افزایش آن را نیز داده است. در فصل سوم ، طبقه بندی عناوین سوره های قرآن کریم را توضیح داده ، که خود دارای پنج فصل است . عنوان هر سوره ، حداقل بر یکی از لایه های هفت گانه طبقات مفاهیم موجود در قرآن ، دلالت و انطباق دارد و در یکی از طبقات رده بندی می شود. طبقه بندی مفهومی اسما و سور ، شرح طبقه بندی مفهومی واژگان قرآن ، طبقه بندی عناوین سوره ها بر مبنای مبادی آنها در قرآن کریم ، اشاره ای به طبقات بیست و هشت گانه نام ها و عناوین سوره های قرآن کریم ، مطالب مورد بحث فصل چهارم است .

۳۲۶ . ظاهر و باطن کلام الهی از دیدگاه قرآن و سنت ، محمّد نادری جهرمی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : دکتر احمد بادکوبه هزاوه ، استاد مشاور : دکتر محمّد علی لسانی فشارکی ، ۱۳۸۰ ، ۲۰۶ ص . این تحقیق ، کوششی است در تأیید این فرضیه که ظاهر آیات قرآن ، عبارت از معنای آیات و سور قرآن کریم ، و باطن قرآن مقاصد آیات و سور آن است . همچنین ، بیان این مطلب که ظاهر و باطن قرآن ، دو ویژگی قرآن کریم است ؛ بنا بر این ، همسو و هماهنگ با آیات قرآن و روح کلی حاکم بر آن است و ظاهر و باطن ، در طول یکدیگر و مکمل همدیگر و هر دو ، مراد خداوند متعال هستند . این پایان نامه دارای سه فصل است : نخست ، به عنوان مقدمه ، به بررسی معنای دو واژه «ظاهر» و «باطن» در بیان قرآن کریم و احادیث پرداخته است . در فصل اول که اساس پایان نامه را تشکیل داده و عهده دار شناخت حقیقت ظاهر و

عالم برزخ از دیدگاه قرآن و سنت،

باطن قرآن است افزون بر اثبات باطن، با گزارش و بررسی احادیث مختلف، اصطلاحاتی را که در این احادیث به کار رفته، تبیین نموده است. پس از نقد و بررسی احادیث، در نهایت، مراد از ظاهر و باطن قرآن را با دلایل کافی اثبات و آشکار کرده است. فصل دوم را به تعریف ظاهر و باطن و جایگاه آن دو، در فهم و تفسیر قرآن اختصاص داده است. برگزیده ای از افکار و اندیشه های اندیشمندان سلف و معاصر در باره ظاهر و باطن قرآن، وحدت یا کثرت ظاهر و باطن قرآن و رابطه آن دو با یکدیگر با استفاده از احادیث و تعبیر مفسران، جایگاه ظاهر و باطن در تفسیر قرآن کریم، از مطالب این فصل است. فصل سوم پایان نامه، این مطلب را مورد بررسی قرار داده که واژه های «تنزیل» و «تأویل» که در روایات به چشم می خوردند، چه رابطه ای با ظاهر و باطن دارند؟ معانی لغوی و اصطلاحی «تنزیل» و «تأویل»، بررسی تنزیل و تأویل در بستر قرآن، و تعبیر مفسرانی که در باره هم معنایی ظهر و بطن با تنزیل و تأویل مطالبی گفته اند را در پایان این فصل بررسی نموده است.

۳۲۷. عالم برزخ از دیدگاه قرآن و سنت، علی ملک زاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، اساتید مشاور: حجه الاسلام سید حسن مصطفوی و حجه الاسلام عبد الله نورانی، ۱۳۷۱، ۲۳۱ ص. نگارنده، در این رساله با نگاه درون دینی، به عالم برزخ توجه نموده، و در پی آن بوده تا با کمک آیات و روایات موجود در این موضوع، جوانب مختلف حیات انسان را، پس از مرگ تا قیامت کبری، توضیح دهد، و آن را با مباحث علمی جدید در علم روح شناسی مقایسه نموده است. چهار فصل این پایان نامه، در پی بررسی این موضوع به طور مستقل و جدا از مباحث دنیا و قیامت است، و این جریان را به عنوان عالمی غیر از دنیا و آخرت معرفی می کند؛ عالمی با ویژگی ها و خصوصیات خود، که یکی از مراحل سیر حیات انسان است. در فصل اول، بحثی را پیرامون شناخت حقیقت انسان عنوان می کند. آرای دانشمندان

عالم غیب و شهود و حدود آنها در آیات و روایات ،

مادی و الهی پیرامون حقیقت انسان ، بررسی علمی وجود روح ، بیان وجود روح در قرآن و سنت ، عناوین بخش های فصل اول است . در فصل دوم ، تحقیقی پیرامون مسائل مربوط به قبر در قرآن و احادیث دارد . بررسی معنا و مفهوم قبر در احادیث ، شناخت فشار قبر و علل به وجود آوردن آن و احادیثی که به این امر خبر داده اند ، بیان احادیثی پیرامون سؤال و پاسخ در قبر ، علت سؤال و جواب در قبر ، افرادی که مورد سؤال واقع می شوند و مسائلی که از آنها سؤال می شود ، تحلیل روایاتی که از شنیده شدن صدای میت خبر می دهد ، تجسم اعمال در قبر ، عواملی که عذاب قبر را کاهش می دهد ، میزان تعلق روح به جسم پس از مرگ و نتایج آن را نیز در این فصل شرح داده است . تحقیق پیرامون چگونگی حیات انسان پس از مرگ ، در بیان قرآن و احادیث ، موضوع مورد بحث نگارنده در فصل سوم رساله است . بیان نظرات دانشمندان اسلامی پیرامون عالم برزخ ، ادله اثبات وجود حیات برزخی در قرآن و احادیث ، شناخت کلی از عالم برزخ در بیان قرآن و احادیث ، آنچه پس از مرگ در حیات برزخی انسان مؤثر است ، تحقیق پیرامون بهشت و دوزخ برزخی در قرآن و احادیث ، تعلق گرفتن روح انسان به جسم مثالی در عالم برزخ ، بررسی روابط انسان ها در عالم برزخ و چگونگی ارتباط آنها با اهل دنیا ، تکامل نفوس ناقصه در عالم برزخ ، تجسم ملکات نفسانی در آن عالم ، شفاعت در عالم برزخ را نیز در این فصل مطرح کرده است . این محقق ، در فصل پایانی ، تحقیقی پیرامون اعتقاد به حیات پس از مرگ در ادیان دیگر دارد که این بحث را از نظرگاه آیین یهود و مسیحیت و زرتشت و بودا مورد بررسی قرار داده است .

۳۲۸ . عالم غیب و شهود و حدود آنها در آیات و روایات ، فاطمه شیخ الرئیس ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه آزاد اسلامی تهران ، استاد راهنما : دکتر مجید معارف ، استاد مشاور : دکتر منصور پهلوان ، ۱۳۷۸ ، ۲۲۳ ص . نگارنده ، در پی زدودن این فکر نادرست است که عالم غیب ، ماورای جهان مادی بوده ، هیچ گونه تماسی با عالم طبیعت ندارد ، و اثبات این که عالم غیب در درون همین جهان طبیعت و ممزوج با آن است ، و این که وجود غیب در جهان جزو بدیهیات عقلی و تجربی است ، و آنچه از آیات و روایات در این باب ذکر شده ، آن اصل بدیهی را تصدیق می کند .

عبودیت از دیدگاه قرآن و حدیث،

وی، برای رسیدن به مقصود خود در شش بخش بدین مطلب پرداخته است: در بخش نخست، کلیاتی در باب «غیب» و «شهود»، از قبیل بحث لغوی، و اقسام غیب از دیدگاه مفسران و محدثان و عرفا ذکر می‌کند. بخش دوم را به بیان محدوده علم غیب اختصاص داده، به تناسب، بحث از معجزات و کرامات را پیش کشیده و نگاهی دارد به بحث از ارتباط کارهای انسان با سرنوشت او در آینده. مقداری نیز در باره چشم زخم و هیپنوتیزم یا خواب مصنوعی و سایر پدیده‌های شگفت‌مطالبی ارائه می‌کند. در بخش سوم، در دو بخش مجزا، به بررسی مسئله غیب در آیات و روایات می‌پردازد. در چهارمین بخش نیز به معرفی آگاهان به غیب پرداخته، که نخست پیامبر صلی الله علیه و آله و امام علیه السلام و علم آنها را در روایات بررسی کرده، و سپس آیاتی که به طور کلی، دلالت بر عصمت رسولان و امامان دارند ارائه نموده است. بعد از آن، فرشتگان و جنیان و در نهایت، انسان‌های دیگر را به عنوان آگاهان به غیب معرفی کرده است. در بخش پنجم، مرز بین غیب و شهود را مشخص نموده، و سه مرحله برای آن یادآور می‌شود که عبارت است از: احتضار، مکاشفه و رؤیا. در ششمین بخش، به بحث از ایمان به غیب پرداخته و در نهایت، جمع‌بندی کلی ارائه نموده است.

۳۲۹. عبودیت از دیدگاه قرآن و حدیث، فهیمه مشاور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر غلامحسین تاجری نسب، ۱۳۸۰، ۱۷۴ ص. هدف خداوند از خلقت انسان چه بوده؟ معیار بندگی او در چیست؟ افکار و اعمال آدمی باید بر چه محوری استوار گردد تا انسان کامل و خلیفه الله شناخته شود؟ رسیدن به پاسخ این پرسش‌ها، هدف پژوهشگر در این رساله است. روش تحقیق وی نیز بر اساس بررسی نظرات مفسران، محققان و دانشمندان بوده، و بر اجتناب از تطویل، تأکید کرده است. در بخش اول، کلیاتی در باره عبودیت، شامل بررسی معانی «عبد» و «عبودیت»، بررسی اجمالی عبودیت در قرآن، معانی عبد و عبودیت در قرآن، تفاوت عبادت با عبودیت، توحید در عبادت، بررسی موقعیت عبادت و عبودیت در روایات، و مباحثی چند در باره

عبودیت در «نهج البلاغه»

عبودیت و عبادت با استفاده از روایات ارائه کرده است. بخش دوم، در باب سیمای عابدان در قرآن است. در این بخش، عباد الله و عباد الرحمن را توضیح داده، و مصادیق این دو واژه را از قرآن یادآور شده است. در بخش سوم، به تبیین فلسفه عبودیت پرداخته است. اهداف خلقت از نظر قرآن، کمال بودن عبادت و ایمان برای انسان، بررسی نظریات مختلف در باره انسان کامل، از مطالب این بخش است. در بخش چهارم، این مباحث را مطرح کرده است: اقسام و مراتب عبادت و عبودیت، اسرار عبادات، شرایط عبادت و عبودیت، نتایج عبادت و عبودیت.

۳۳۰. عبودیت در «نهج البلاغه»، فاطمه لاجوردی، کارشناسی ارشد علوم قرآن، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۵، ۲۲۲ ص. آیا مقصود از عبادت، تنها حرکات و سکانات و اذکار محدود در موقع برقرار کردن رابطه معمولی با خداوند است عبادتی که هدف خلقت انسان معرفی شده، به چه معناست؟ پاسخ این سؤالات و بررسی آیه شریفه «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» و تفسیر آن از زبان امام علی علیه السلام، مطالب این تحقیق را تشکیل می دهد. نویسنده برای ارائه این تحقیق، ابتدا به معنای لغوی «عبودیت» پرداخته و سپس، معنای اصطلاحی آن را مورد ارزیابی قرار داده است. در بخش دوم، عبارات نهج البلاغه را با قرآن مجید تطبیق داده، و ثابت کرده که کلام علی علیه السلام نشئت گرفته از کلام خداوند است. در بخش سوم، به عبودیت از بُعد نظری آن پرداخته، و پرستش فرشتگان، ابلیس، پیامبران و انسان را بررسی کرده است. در این بخش، نهج البلاغه اساس کار بوده و از قرآن کریم برای اتمام و اکمال مطلب مدد جسته است. در بخش چهارم، عبودیت در بُعد عملی آن را مطرح نموده، و به گوشه ای از سیره عملی پیشوایان دین در عبادت پرداخته است. در این تحقیق، ضمن بهره گیری از سایر منابع و کتب، تفاسیر قرآن مجید و تفاسیر نهج البلاغه را مبنای کار قرار داده است.

عدالت اجتماعی از دیدگاه امام علی علیه السلام ،

عدالت اجتماعی از دیدگاه امیر المؤمنین علی علیه السلام و سه تن از اندیشمندان اجتماعی،

۳۳۱. عدالت اجتماعی از دیدگاه امام علی علیه السلام، سید محمد باقر عبادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمدعلی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۸۰، ۱۸۹ص. مفهوم عینی عدالت و تحقق آن در سیره امام علی علیه السلام چگونه است؟ آیا عدالت، مفهوم واحد دارد و مکتب های گوناگون بدان یکسان نگریسته اند؟ تفاوت آموزه های عدالت دینی و غیر دینی چیست؟ اینها، سؤالات پاسخ داده شده در این تحقیق است. این پایان نامه در هفت فصل فراهم آمده: نگارنده، در فصل اول به ذکر کلیات مسئله، فرضیات، سؤالات اصلی تحقیق، هدف ها، روش تحقیق، سابقه و ضرورت انجام تحقیق پرداخته است. در فصل دوم، مفهوم عدالت را بررسی کرده، واژه «عدالت» و واژه های مترادف، عدالت از دیدگاه فیلسوفان قبل از اسلام، لیبرالیسم و مارکسیسم و دانشمندان اسلامی، و در نهایت، در نگاه امیر مؤمنان علی علیه السلام را در این فصل بررسی نموده است. فصل سوم، در باره اهمیت عدالت اجتماعی است. در فصل چهارم، به بررسی رابطه حکومت و عدالت اجتماعی پرداخته است. تفاوت دیدگاه امام علی علیه السلام با مکاتب دیگر در باره حکومت؛ عدالت اجتماعی، فلسفه حکومت اسلامی؛ عوامل و زمینه های عدالت اجتماعی در مردم، از مطالب مورد عنایت نگارنده در این فصل است. در فصل ششم، موانع عدالت اجتماعی را برمی شمارد و در فصل هفتم، اشاره ای به آثار عدالت اجتماعی دارد.

۳۳۲. عدالت اجتماعی از دیدگاه امیر المؤمنین علی علیه السلام و سه تن از اندیشمندان اجتماعی، حسن حاجی حسینی، کارشناسی ارشد جامعه شناسی، مدرسه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر عماد افروغ، استاد مشاور: حجه الاسلام حمید پارسانیا، ۱۳۸۱، ۲۷۹ص. هدف این تحقیق، تبیین دیدگاه حضرت امیر علیه السلام در باره مقوله عدالت اجتماعی است، و این که اسلام به عنوان یک دین کامل، از چه منظری به عدالت می نگرد، و هدفش از

عدالت در نگرش و روش سیاسی امام علی علیه السلام ،

تحقق عدالت اجتماعی چیست؟ و چگونه و با چه رهیافتی آن را محقق می‌کنند؟ برای رسیدن به این هدف ، نخست مقایسه ای بین عدالت اجتماعی در اسلام با عدالت اجتماعی از منظر دیگر اندیشمندان ، انجام داده که به صورت توصیفی درونی ، با استفاده از روش کتاب خانه ای صورت گرفته است . این رساله ، از شش فصل سامان یافته است : فصل اول ، در باره کلیات تحقیق است : طرح مسئله ، اهمیت مسئله ، ضرورت تحقیق ، اهداف تحقیق ، سؤال های اساسی تحقیق ، مشکلات تحقیق ، روش تحقیق و پیشینه تحقیق . فصل دوم ، در باره عدالت اجتماعی از دیدگاه افلاطون است . فصل سوم ، عنوان عدالت اجتماعی از دیدگاه ژان ژاک رو سو نام دارد . در فصل چهارم ، عدالت اجتماعی از دیدگاه جان راولز را بررسی کرده است . در فصل پنجم ، دیدگاه امیرمؤمنان ، علی علیه السلام در باب عدالت اجتماعی را توضیح داده است . سرانجام ، در فصل ششم ، به جمع بندی ، و نتیجه گیری بحث های مطرح شده در فصل های قبلی پرداخته است .

۳۳۳ . عدالت در نگرش و روش سیاسی امام علی علیه السلام ، علی اکبر علیخانی ، دکتری اندیشه سیاسی ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ، استاد راهنما : دکتر سید مصطفی محقق داماد ، استادان مشاور : آیه الله عباسعلی عمید زنجانی و دکتر رضا داوری ، ۱۳۸۱ ، ۴۲۸ ص . نگارنده ، این پایان نامه را در سه فصل سامان داده است : در فصل اول ، با عنوان عدالت در تاریخ اندیشه ها ، ضمن تبیین مفهوم «عدالت» و مترادف های آن در قرآن ، عدالت در اندیشه سیاسی غرب ، عدالت در اندیشه سیاسی متقدمان مسلمان ، و عدالت در اندیشه سیاسی متأخران مسلمان را مورد بحث قرار داده است . در فصل دوم ، به تبیین مبانی نظری و عملی عدالت ، در روش و نگرش حضرت علی علیه السلام پرداخته است .

عدل از دیدگاه آیات و روایات و فقه در ابواب مختلف از نظر شیعه،

مبانی عدالت الهی، مبانی مفهوم عدالت، مبانی برابری طلبانه عدالت، مبانی عدالت سیاسی، و مبانی عدالت در حوزه نخبگان سیاسی، مباحث اساسی این فصل را تشکیل می دهد. در فصل سوم، با عنوان مفاهیم پیرامونی عدالت سیاسی، مفاهیم انصاف، حق، صداقت، مصلحت عمومی، و وجود را در روش و نگرش حضرت علی علیه السلام مورد بحث قرار داده است. چستی انصاف، انصاف سیاسی، و انصاف اقتصادی، سه بحث عمده این فصل را تشکیل می دهند. مبانی انصاف سیاسی و انصاف اقتصادی را نیز ذیل هر کدام از مباحث مورد بحث قرار داده است.

۳۳۴. عدل از دیدگاه آیات و روایات و فقه در ابواب مختلف از نظر شیعه، عبدالمحمد رستاد، کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر عباسعلی معادخواه، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد رضا آشتیانی، ۲۱۵ص، دست نویس. مطرح کردن سؤالاتی از این قبیل: آیا عدالت، تنها حسن ظاهر است یا ملکه یا امور دیگر؟ آیا لسان آیات و روایات، در زمینه عدالت مساوی است؟ آیا عدالت قابل زوال است؟ و پاسخ به آنها، مطالب مورد بحث در این تحقیق را تشکیل می دهد. این رساله، هشت فصل دارد: فصل اول که با مقدمه ای آغاز شده، به تاریخچه مطالعاتی، توضیح اصل مسئله و پرسش های مطرح شده در بحث، و اهمیت مطالعاتی در این بحث پرداخته، و در پایان، به تعریف چند اصطلاح در این موضع پرداخته است. فصل دوم، مربوط به مرور مطالعاتی و سیر مطالعه محقق در موضوع مورد نظر را یادآور می شود. در فصل سوم، روش تحقیق، رسش تحقیق، طرح و فن تحقیق و طرح تحلیلی این بحث بیان شده است. فصل چهارم، بیان اهمیت عدل از نظر آیات و روایات است که در آن، محقق بر آن است تا با بهره گیری از آیات و روایات، ارزش و اهمیت عدل را که یکی از امور موافق فطرت و زندگی انسان است مورد بررسی قرار دهد، تا لطافت و شیرینی حیات، در

عزت از دیدگاه آیات و روایات،

سایه گسترش عدل معلوم شود، و در صورت سلب عدالت مشخص گردد که چه مشکلات و مصائبی دامنگیر زندگی بشریت خواهد شد. فصل پنجم، در باب نظریات سه گانه فقهای شیعه در مورد عدل است. فصل ششم، در باره مروت است. چون بسیاری از فقها، مروت را در معنای عدالت شرط دانسته اند، در این فصل کوشیده تا معنای مروت را از دیدگاه فقهای شیعه بررسی کند. در فصل هفتم، به مناسبت، سعی نموده گناهان کبیره را، که موجب سلب عدالت از فرد می گردند، و همچنین آیات، روایات و اخباری را که در همین زمینه وارد شده است، مورد بحث و بررسی قرار دهد. فصل هشتم، در باب لسان آیات و روایات در مسئله عدل است. این فصل، در صدد کاوش در مورد این پرسش است که آیا لسان آیات و روایات، در زمینه عدل در تمام موارد یکسان است یا این که مسائل و موضوعات فقهی، اهم و مهم دارد و در هر مورد متفاوت است.

۳۳۵. عزت از دیدگاه آیات و روایات، عبدالمحید جعفری، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۷۷، ۱۶۳ ص. این پژوهش، بررسی موضوع عزت خدای متعال، عزت انسان، و پیدا کردن راه کارهایی است که باعث عزت و سرافرازی انسان در زندگی دنیا و آخرت می شود. در این جهت، از روش نمونه گیری افراد از نظر تعداد، جنس و غیره استفاده شده است. این پایان نامه، دارای چهار فصل و چند بخش مختلف است: در فصل اول، به بررسی معنای «عزت» از نظر لغوی و اصطلاحی پرداخته، و ضمن بیان توضیح معانی و مشتقات «عزت»، و علت به وجود آمدن عزت، به نقطه مقابل عزت که ذلت است اشاره نموده نموده، و تفاوت عزت با قدرت، و عزت با کرامت را توضیح داده است. فصل دوم، در باره عزت از دیدگاه قرآن مجید است. حقیقت عزت، اقسام عزت، اهمیت عزت مؤمن، موجبات عزت و ذلت، عزت از نظر مشرکین، آثار عزت، منشأ و عوامل عزت در قرآن، نقش خدا در عزت و ذلت انسان، جبر و اختیار، منشأ عزت

عصمت ائمه عليهم السلام در آینه عقل و نقل،

مسلمین ، درخواست عزت و راه وصول به عزت ، عزت باری تعالی ، رابطه عزت و قدرت الهی و مغفرت ، رابطه خشیت از خدا با غفران و عزت حق ، از دیگر عناوین مورد بحث نگارنده ، در بخش های این فصل است . در فصل سوم ، نگارنده به بحث کرامت در قرآن پرداخته ، ضمن بیان معنای کرامت و اشتراکش با عزت توضیح موانع رسیدن به این دو ، و محوریت تقوا در بحث عزت و کرامت ، نسبت تواضع را با عزت و ذلت شرح داده و سپس ، مفهوم تواضع و حد و مرز آن ، و تواضع ممدوح و مذموم را بررسی نموده است . فصل چهارم ، از دو بخش تشکیل یافته ، که عبارت اند از : عزت از دیدگاه روایات ، عزت نفس در شخصیت حضرت سید الشهداء علیه السلام و دیگر مؤمنان ؛ و بررسی موضوع عزت در ادعیه ، که طلب عزت در ادعیه را که با تسلیم در مقابل خداوند به دست می آید ، را شرح داده است .

۳۳۶ . عصمت ائمه عليهم السلام در آینه عقل و نقل ، محسن ابراهیمی ، کارشناسی ارشد مدرسی الهیات و معارف اسلامی ، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم ، استاد راهنما : آیه الله محمد هادی معرفت ، استاد مشاور : دکتر مصطفی محقق داماد ، [بی تا] ، ۲۲۱ص . موضوع رساله ، عصمت امامان شیعه عليهم السلام در آینه عقل و نقل است . نگارنده ، در بخش عصمت در آینه عقل ، مباحثی همچون معقول بودن این باور دینی و ایمانی و سازواری آن با بشریت ، ابعاد و مراتب آن ، رابطه عصمت با اختیار و منشأ اختیاری آن و منشأ جبری پنداشتن این عقیده و پیامدهای آن و در نهایت ، دلایل عقلی عصمت را مطرح نموده است . وی ، در بخش عصمت در آینه نقل ، این تفکر را بر قرآن و سنت پیامبر و اخبار معصومان عليهم السلام ، بدون تفاوت بین ادله اثبات گر و نافی عصمت عرضه کرده ، سپس نتیجه این عرضه را بیان داشته است . وی ، در روش عقلانی و نقلی به کار گرفته شده در پژوهش خود ، تنها از روش توصیفی استفاده نکرده ، بلکه روش تحلیلی نقدی ، مد نظر ایشان بوده است . این پژوهش ، شامل پیش گفتار و سه بخش است : در پیش گفتار ، موضوع ، روش ، پیشینه ، پیش فرض ها ، دشواری ها و نوآوری های پژوهش بیان شده است .

عقل و کاربرد آن در قرآن و حدیث،

در بخش اول که خود مشتمل بر دو فصل است از حقیقت و چیستی عصمت و تاریخچه آن بحث شده، و پس از بیان معنای لغوی، به معنای اصطلاحی آن از دیدگاه متکلمان اشاعره، عدلیه، و حکما اشاره کرده است. در فصل دوم، از عقیده به عصمت در چهار دین الهی زرتشت، یهود، مسیحیت و اسلام سخن گفته، تا روشن گردد که این عقیده، ساخته و پرداخته شیعیان نیست. در بخش دوم، عصمت را بر عقل عرضه کرده و مباحث آن را در چهار فصل سامان داده است. امکان و سازگاری عصمت با بشریت، ادله منکران عصمت، ابعاد و مراتب عصمت امامان و اقوال اندیشمندان شیعه در این زمینه، عصمت و اختیار و رابطه این دو با هم، و دلایل عقلی عصمت، از مباحثی است که آن را مورد کاوش قرار داده است. در بخش سوم، عصمت را بر آئینه نقل عرضه کرده و در سه فصل، به بحث در باره آن پرداخته است. عصمت امامان از دیدگاه قرآن، عصمت از دیدگاه اخبار و روایات، و پرسش‌ها و پاسخ‌ها، در این بخش مورد بررسی و نقد قرار گرفته است.

۳۳۷. عقل و کاربرد آن در قرآن و حدیث، محسن احتشامی نیا، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۸۰، ۲۸۴ ص. هدف نگارنده، دستیابی به دیدگاه اسلام در باره کاربرد عقل در متون قرآن و حدیث است. در این جهت، رساله خود را در سه بخش سامان داده است: بخش اول، واژه «عقل» را در لغت و اصطلاح توضیح می‌دهد، و از کتاب‌هایی چون العین خلیل بن احمد فراهیدی و المعجم الوسیط استفاده نموده است. سپس، خلاصه مطالب گفته شده را در چهار قسمت، به شکل جدول بیان کرده، تا خواننده بدون مطالعه فصل قبلی، به نتیجه تتبع دست پیدا کند. این جدول‌ها، شامل معانی متفاوت عقل، فعل «عَقَلَ» و معانی آن، واژه‌های «عقل» در ابواب ثلاث مزید و هم خانواده‌ها و معانی آنها در قرون متوالی هستند. سپس، نظرات برخی مفسران معروف اسلامی، چه سنی معتزلی و اشعری و چه عالم شیعی را، آورده و قول نهایی در این باره را بیان کرده است. تعاریف اصطلاحی عقل و تقسیمات آن، و نیز خلاصه جدول گونه این موارد، به همراه نظرات صدرالمتألهین شیرازی، در ادامه بحث آمده است.

عَلَّامه مجلسی و «بحار الأنوار»

در بخش دوم، با استفاده از تفاسیر مختلف شیعی و سنی، که در قرن های مختلف به نگارش درآمده اند، تمامی ۴۹ آیه ای را که واژه «عقل» در آنها به کار رفته، توضیح داده و تفسیر آن را به تفصیل نگاشته است. در ادامه این فصل، جمع بندی مطالب گفته شده را به اختصار و اجمال بیان کرده و سه نکته اساسی در این باب طرح نموده است. در بخش سوم (آخرین بخش رساله) به کاربرد عقل در روایات توجّه داده، و در طی فصول و مباحثی، این بحث را سامان داده است. در پایان رساله نیز حدیث معروف جنود عقل و جهل را آورده، و نظر اسلام و تشیع را در باره عقل توضیح داده است.

۳۳۸. عَلَّامه مجلسی و «بحار الأنوار»، ابوالفضل والازاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: علی اکبر غفاری، ۱۳۸۲، ۱۸۹ ص. این اثر، در پنج فصل فراهم آمده است: نگارنده، پس از بررسی هایی در باره شخصیت علمی اجتماعی عَلَّامه مجلسی رحمه الله، به بررسی حسب و نسب این عَلَّامه بزرگوار و مشایخ و شاگردان وی، و معرفی آثار و تألیفات وی پرداخته است. همچنین، ضمن بررسی برخی انتقادهای وارد شده در باره ایشان، به ارائه گزارشی در باره بحار الأنوار پرداخته است؛ از جمله، انگیزه و اسلوب تألیف، بررسی توضیحات ذیل روایات، و برخی ویژگی ها، و انتقادات طرح شده در باره آن. تأملی در مصادر بحار الأنوار، گزارشی مفصّل از مقدمه این کتاب، دسته بندی منابع توسط عَلَّامه مجلسی، تبیین موضوع مصادر، و روش عَلَّامه مجلسی رحمه الله در معرفی مصادر، از بحث های مطرح شده در فصل دیگر است. در فصل بعد نیز به بررسی جایگاه فقه الحدیث، در کتاب بحار الأنوار پرداخته است. بحث های مطرح شده در این فصل نیز عبارت اند از: هدف از شرح احادیث، دسته بندی شروح حدیثی بحار الأنوار، ویژگی شرح های عَلَّامه مجلسی بر احادیث بحار الأنوار، و روش های فقه الحدیثی ایشان در این کتاب. در پایان نیز مروری دارد بر اهمّ ویژگی های بحار الأنوار و چند دیدگاه درباره کتاب.

علل انحراف جنسی در بین جوانان و ارائه راه کارهای قرآنی و حدیثی،

علل انحطاط و بی ثباتی حکومت ها در «نهج البلاغه»

۳۳۹. علل انحراف جنسی در بین جوانان و ارائه راه کارهای قرآنی و حدیثی، مهدی خدادادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر جعفر نکونام، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد علی تجری، ۱۳۸۱، ۱۳۹ ص. بررسی علل انحرافات جنسی جوانان، و معرفی راه کارهایی برای پیشگیری از انحرافات جنسی جوانان و مبارزه با آنها، در قرآن و روایات، موضوع بحث این پایان نامه است. نگارنده، تحقیق خود را در چهار فصل، ارائه نموده است: در فصل اول، به بیان کلیات تحقیق، از قبیل تاریخچه مطالعات، بیان مسئله، پرسش های تحقیق، اهداف مطالعاتی، حدود مطالعاتی، و اهمیت مطالعاتی پرداخته است. در فصل دوم، نه مورد مصاحبه با جوانانی که دچار فساد جنسی شده اند، گزارش کرده است. دسته بندی علل و پیامدهای موارد نه گانه گزارش ها، مطالب فصل سوم را تشکیل داده است. در فصل چهارم که بخش تحقیقات کتاب خانه ای این پژوهش است راه های پیشگیری از فسادهای جنسی و مبارزه با آنها را که در گزارش ها ذکر کرده، در چند بخش بیان نموده است. سالم سازی محیط خانواده، و بهسازی رفتار والدین در خانواده را، به عنوان مهم ترین عوامل تأثیرگذار در تربیت جوان، در دو بخش، سالم سازی محیط اجتماعی، و کنترل عوامل محرک فرهنگی و اجتماعی را به عنوان مباحث مهم در پیشگیری از انحرافات جنسی جوانان و مبارزه با آنها، در دو بخش دیگر، مورد ارزیابی قرار داده است.

۳۴۰. علل انحطاط و بی ثباتی حکومت ها در «نهج البلاغه»، حسن سلامی، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر علی اصغر حلبی، اساتید مشاور: دکتر کاووس سید امامی، حجه الاسلام محمد دشتی، ۱۳۷۴، ۱۹۶ ص. در پاسخ به این سؤال که اساس سلامت و ثبات حکومت و علل عمده انحطاط و ناستواری آن کدام است؟ نویسنده، به طور کلی، دو مسئله مهم را مورد بررسی قرار داده

علل تدلیس در حدیث،

است: اول، حکومت از دیدگاه امیر مؤمنان علیه السلام؛ دوم، علل انحطاط و بی ثباتی آن. در قسمت اول، به مباحث ضرورت حکومت و در قسمت دوم، به برخی علل انحطاط و بی ثباتی حکومت‌ها، که از دیدگاه امیر المؤمنین علیه السلام به سه دسته اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تقسیم می‌شود، و در باره هر یک از این علل و تأثیرات آنها، مشروحا بحث نموده است. این پایان نامه، از چهار فصل فراهم آمده است: نگارنده، در فصل اول با عنوان حکومت در نهج البلاغه، ضمن بررسی ضرورت وجود حکومت در بین جوامع، و بررسی نظرات برخی اندیشمندان غربی و اسلامی در این زمینه، دیدگاه امیر مؤمنان را در باب این ضرورت متذکر شده، و با بررسی علت وجود حکومت و وظیفه حکومت در قبال مردم، ویژگی‌ها و صفات حاکم را برشمرده است. وی، در فصل دوم به بیان علل اجتماعی انحطاط و بی ثباتی حکومت‌ها پرداخته، و عمده این علل را چهار علت می‌داند که عبارت‌اند از: بی عدالتی و ظلم، جهل به تاریخ، فقر و تهیدستی افراد اجتماع، تفرقه و تشتت، و پیرامون هر کدام نمونه‌هایی عینی از تاریخ و منابع روایی ذکر کرده است. فصل سوم، در باره علل سیاسی انحطاط و بی ثباتی حکومت‌هاست؛ عواملی چون: عدم نظارت بر حکمرانان، خودمحموری حکمرانان، بدرفتاری حکمرانان با مردم. نگارنده، در فصل چهارم اشاره به علت دیگری از علل انحطاط و بی ثباتی حکومت‌ها کرده، که علل اقتصادی است. اخذ مالیات، بدون عمران کشور و حیف و میل بیت‌المال، از عوامل عمده در این زمینه است.

۳۴۱. علل تدلیس در حدیث، پرویز رستگار جزی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمدعلی مهدوی راد، اساتید مشاور: دکتر سید محمدباقر حجتی و علی اکبر غفاری صفت، ۱۳۸۱، ۵۰۳ ص. آیا به جوامع روایی مسلمانان، مشکل تدلیس راه یافته است؟ علل تدلیس در جوامع روایی اهل سنت کدام است؟ علل برکناری جوامع روایی شیعی از تدلیس چیست؟ به عبارتی دیگر، بررسی علل و زمینه‌های راهیابی تدلیس به صحاح شش‌گانه اهل سنت، و آشکار کردن و اثبات اعتبار و سلامت حدیث شیعه، از جمله اهداف این تحقیق است. نگارنده این پایان نامه، پس از تعریف تدلیس، انواع و حکم آن، گردآوری نام مدلسان و

علل و عوامل عزل و نصب کار گزاران در «نهج البلاغه»

علم غیب از دیدگاه آیات و روایات،

نشان دادن نمونه های حدیث های مدلسی که در نخستین جلد هر یک از صحاح ششگانه درج شده اند ، علل و زمینه های راهیابی تدلیس به این کتاب ها ، و سپس علل و زمینه های بر کناری کتب چهارگانه شیعه را از نارسایی یاد شده ، بررسی نموده است . نتیجه ای که از بحث های خود می گیرد این است : با وجود عنایت تدوین کنندگان روایات به سلامت حدیث ، احادیث مسلمانان دارای مشکل تدلیس است ، و نقش حکومت ها در ممنوعیت نقل حدیث و اقبال عمومی مسلمانان به نقل حدیث پس از لغو ممنوعیت ، حدیث اهل سنت را دارای مشکل تدلیس کرده است . همچنین ، حضور مستمر امامان شیعه علیهم السلام و پایبند نبودن شیعه به ممنوعیت نقل حدیث ، روایات آنان را از مشکل تدلیس بر کنار داشته است .

۳۴۲ . علل و عوامل عزل و نصب کار گزاران در «نهج البلاغه» ، سید تنویر حسین زیدی ، کارشناسی ارشد فقه و معارف اسلامی ، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی ، استاد راهنما : دکتر احمد عابدی ، استاد مشاور : دکتر محمد مهدی باباپور ، ۱۳۸۴ ، ۲۰۷ ص . نگارنده ، در این تحقیق توصیفی تحلیلی در پی بررسی این مطلب است که از نظر نهج البلاغه ، چه ملاک هایی برای نصب و عزل کار گزاران امام علیه السلام بوده ، است ، ملاک تا بدین وسیله ، گوشه ای از سیره حکومتی امام علیه السلام در بخش کار گزاران شناخته شود ، و راه کارهایی برای مسئولان حکومتی و غیر حکومتی مشخص گردد . وی ، این رساله را در مقدمه و سه بخش سامان داده است : در بخش اول ، به کلیات بحث اشاره نموده که مشتمل بر چهار فصل ، از مفهوم عزل و نصب و کار گزار ، و تقسیم کار گزاران به ابقاشدگان و معزول شدگان بحث کرده است . در بخش دوم ، ملاک های نصب را در سه مقوله مطرح کرده است . در بخش سوم ، ملاک های عزل کار گزاران را مطرح و در باره آنها بحث نموده که عبارت اند از : فساد اخلاقی و اجتماعی ، فساد مالی ، ناکارآمدی .

۳۴۳ . علم غیب از دیدگاه آیات و روایات ، امیرحسین شاهنوش فروشانی ، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و تبلیغ ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : حجه الاسلام سیدحسن مصطفوی ، اساتید مشاور : دکتر سید محمد باقر حجتی و حجه

علم لدنی در قرآن و حدیث،

الاسلام رضا استادی ، ۱۳۷۱ ، ۱۸۷ص . اثبات مطالبی از قبیل این که آیا اطلاع از حوادث و رویدادهایی که در آینده به وقوع می پیوندد ، امکان پذیر است؟ و آیا می توان با غیب ارتباط برقرار ساخت و آنچه نسبت به دیگران ، غیب است را مشاهده نمود؟ از مسائل مورد بحث و بررسی در این پایان نامه است . نگارنده ، پایان نامه خود را در چهار بخش سامان داده است : در بخش نخستین ، معنای لغوی و اصطلاحی «غیب» را بیان داشته ، و پس از شرح اقسام غیب و تعیین قسم مورد بحث ، نظرشماری از دانشمندان را در این زمینه بازگو کرده است . در بخش دوم ، ابتدا شیوه علم پیامبر و امام را توضیح داده ، و سپس با ذکر دلایل نافیان و مثبتان علم غیب ، آثار بارز علم غیب در امامان و پیامبر را شرح داده است . بخش سوم را به توضیح راه های دستیابی به غیب ، برای غیر امام و پیامبر اختصاص داده است . راه های دستیابی عبارت اند از : راه های رحمانی ، که در آیات قرآن و روایات به آنها اشاره شده ؛ و راه های شیطانی ، که از دایره شرع و دین خارج است ، مثل راه هایی که برخی مرتاض ها می روند . در بخش چهارم (بخش پایانی رساله) ، به این مطلب پرداخته که ایمان به غیب ، شامل ایمان به چه اموری است؟ و این که می گوئیم ایمان به غیب از صفات بندگان ویژه خداست ، شامل ایمان و اعتقاد به چه اموری می شود؟

۳۴۴ . علم لدنی در قرآن و حدیث ، زهره سادات میرترابی حسینی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر محمّد کاظم شاکر ، استاد مشاور : دکتر عبد الله محمّدی اصفهانی ، ۱۳۷۸ ، ۱۸۰ ص . پی بردن به این که علم لدنی چیست و متعلّق آن کدام است؟ راه وصول به آن چیست؟ و چه کسانی از آن بهره مند شده یا می شوند؟ هدف نگارنده ، از ارائه این تحقیق است . این رساله ، شامل مقدمه ، سه فصل و خاتمه است : نگارنده ، در مقدمه با طلّیعه قراردادن آیاتی از سوره علق ، علم لدنی را تعریف کرده ، و حدود و ابعاد مسئله را روشن ساخته است . سپس ، با بیان این مطلب که چون گاهی

علم و جهل در «نهج البلاغه»

متعلق علم لدنی، از امور غیبی است به بررسی موضوعاتی در رابطه با علم غیب پرداخته و به تناسب موضوع، در باره وحی، الهام و تحدیث نیز اشاراتی دارد. فصل اول، در باره حقیقت علم و اقسام آن است. در این فصل، عناوینی چون معناشناسی «علم» در لغت و اصطلاح و کاربردهای آن، واژه های معادل، کیفیت حصول و ابزارهای شناخت علم به چشم می خورد. فصل دوم، در باب حقیقت علم لدنی است. در این فصل، با تحقیقی در آیه شریفه ۶۵ سوره کهف و بیان مفسران در باره علم لدنی حضرت خضر علیه السلام، مبحث را آغاز نموده، در بخش های بعدی، علم لدنی در کلام معصومان علیهم السلام و در اصطلاح عرفا، تعریف علم لدنی، علم غیب و اقسام آن، علم غیب در قرآن، طرق اخذ علوم غیبی و منابع و مآخذ علم غیب را معرفی نموده است. فصل سوم رساله، با عنوان کلی بهره مندان از علم لدنی، آغاز شده است. در این فصل، و دیدگاه در باره علم لدنی را توضیح می دهد. یکی، این که باب الهام و اشراق مسدود نبوده، پس همگان با احراز صلاحیت های لازم می توانند از این راه به معارفی دست یابند. دیدگاه دوم، این که برخی با تکیه بر غیر اکتسابی بودن علم لدنی، منکر وجود هر نوع مقدمات و شرایط برای تحصیل آن و بالتبع، منکر امکان دستیابی به چنین موهبتی برای عموم هستند، که با بررسی استدلالات این دیدگاه، مصادیقی در رد این مدعا بیان می کند. خاتمه رساله، جمع بندی مباحث موجود است، که با عناوینی چون: علم لدنی افاضی، غیر اکتسابی و حضوری است؛ علم لدنی، عاری از محدودیت ها و معایب علوم کسبی است؛ علم لدنی، با فضیلت و کرامت است؛ متعلق علم لدنی، گاه از امور غیبی و گاه از مشهودات است و ... رساله را پایان می دهد.

۳۴۵. علم و جهل در «نهج البلاغه»، میرحسین ضیایی، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، استاد راهنما: دکتر فیاض صابری، استاد مشاور: دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی، [بی تا]، ۲۲۵ ص. در این رساله، از چیستی، امکان، اقسام، ابراز و منابع علم و معرفت، و علم شناسی در نهج البلاغه، و علم مطلوب، و ضرورت استفاده از علم، و آفات و برکات علم بحث نموده است. آن گاه، به علم الهی و علم غیب پرداخته، و در آخر نیز از جهل و پیامدهای

علوم قرآنی در کلام امام علی علیه السلام،

آن، بر اساس نهج البلاغه، سخن گفته است. «علم» در لغت و اصطلاح و روایات (عموما) و نهج البلاغه (خصوصا)، حقیقت علم در کلام حضرت امیر علیه السلام، علم و معرفت، علم و حکمت، و حکمت در کلام حضرت امیر علیه السلام، از مطالب فصل اول است. در فصل دوم، در باب امکان علم، این امکان را در نهج البلاغه بررسی نموده، و به واقعیت بودن علم و نقد خیال پرستی و دگماتیسم و اصالت علم پرداخته است. اقسام علم، مطالب فصل سوم را تشکیل می دهد، که به تقسیم وی علم یا مطبوع است یا مسموع. علم مطبوع، همان صنعت چاپ و علم مسموع، علم عقلی است. وی، در فصل بعد به معرفی ابزار معرفت می پردازد که عبارت است از: حس، عقل، قلب و فطرت. منابع معرفت را هم که عبارت است از: خداوند، قرآن، رهبران الهی، طبیعت و تاریخ، در فصل پنجم بررسی نموده است. در فصل ششم، به بحث علم شناسی پرداخته است. جایگاه و ضرورت استفاده از علم، ارتباط علم و عمل، آفات علم، آثار و برکات علم، علم الهی، و علم غیب، مطالب بحث شده در فصل های هفتم تا سیزدهم است. در آخرین فصل نیز به بحث و بررسی واژه «جهل» پرداخته و آن را از زوایای گوناگون مورد مطالعه قرار داده است.

۳۴۶. علوم قرآنی در کلام امام علی علیه السلام، طاهره باقری منش، کارشناسی معارف اسلامی و تبلیغ، مرکز آموزش خاوران دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم (جامعه الزهراء)، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد علی رضایی اصفهانی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمّد جواد سعدی، ۱۳۸۰، ۱۸۹ ص. رسیدن به پاسخ این پرسش ها که چه مسائلی در زمینه علوم قرآنی، در کلام حضرت علی علیه السلام وجود دارد؟ مفاهیم اساسی علوم قرآنی، در دیدگاه امام علی علیه السلام چگونه تبیین و بررسی شده است؟ و دیدگاه امام علیه السلام بادیگاه نویسندگان معاصر، چگونه قابل تبیین و بررسی است؟ هدف نگارنده در این تحقیق است. در مقدمه، به بررسی مفاهیم اساسی علوم قرآن، چون وحی، قرآن، ناسخ و منسوخ، محکم و متشابه، تأویل، خاص و عام، مطلق و مقید، مجمل و مبین، پرداخته است. بخش اول آن، شامل سه فصل است:

عوامل انحراف انسان از دیدگاه «نهج البلاغه»

تعریف علوم قرآنی از دیدگاه های گوناگون و سیر تدوین آن بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله ؛ نگاهی گذرا به شناخت نهج البلاغه ؛ دور نمایی کوتاه از شخصیت امام علی علیه السلام با عناوینی چون : مولود کعبه ، نام و القاب آن حضرت ، فضایل و مناقب علی علیه السلام ، علی علیه السلام در قرآن ، علی علیه السلام در احادیث نبوی ، علی علیه السلام از زبان علی علیه السلام ، امام علی علیه السلام از دیدگاه دانشمندان شیعه ، امام علی علیه السلام از دیدگاه دانشمندان اهل سنت ، از بحث های این بخش است . در بخش دوم ، شامل نه فصل ، نگارنده در هر فصل ، به یکی از مفاهیم علوم قرآنی ، از دیدگاه امام علی علیه السلام پرداخته ، که در پایان هر فصل ، دیدگاه بعضی از صاحب نظران علوم قرآن را نیز به عنوان مقایسه و بررسی مباحث گفته شده ، مطرح نموده است . در خاتمه و نتیجه ، به این رهیافت رسیده که چون قرآن مشتمل بر آیات ناسخ و منسوخ ، محکم و متشابه ، عام و خاص ، مطلق و مقید ، مجمل و مبین ، ... است ، سخنان امام علی علیه السلام و دیگر ائمه علیهم السلام نیز طبق روایات رسیده ، مشتمل بر این گونه مفاهیم است ، و چون علی علیه السلام ناطق قرآن و ممثل قرآن است ، در کتاب نهج البلاغه ، به تقسیم علوم قرآن و توضیح آنها پرداخته است .

۳۴۷ . عوامل انحراف انسان از دیدگاه «نهج البلاغه» ، سمیه شاهرخی شهرکی ، کارشناسی علوم قرآنی ، دانشکده علوم قرآنی قم ، استاد راهنما : آقای اسماعیل جهان بین ، ۱۳۸۳ ، ۱۶۶ ص . محقق رساله ، در نظر دارد تا از طریق بررسی سخنان مولای متقیان ، حضرت علی علیه السلام ، به این سؤال پاسخ دهد که از دیدگاه نهج البلاغه ، چه عواملی بر انحراف انسان از مسیر هدایت ، مؤثر است؟ نگارنده ، تحقیق خود را در دو فصل کلی تنظیم کرده است : در بخش اول از فصل اول ، با عنوان انسان شناسی از دیدگاه مکاتب مختلف جامعه شناسی ، آرا و اندیشه های سایر مکاتب را در باره انسان مورد بررسی قرار می دهد . در بخش دوم این فصل ، با عنوان انسان شناسی از منظر اسلام ، دیدگاه های اندیشمندان اسلامی را بررسی می کند . فصل دوم این تحقیق ، با عنوان عوامل انحراف انسان از دیدگاه نهج البلاغه ، مشتمل بر پنج بخش است : بخش اول را با عنوان عوامل فرهنگی انحراف انسان ، به بررسی عوامل فرهنگی

عوامل انقراض امت ها در قرآن و «نهج البلاغه»

تأثیرگذار بر رفتار انسان ، از منظر نهج البلاغه اختصاص داده است . بخش دوم این فصل را با عنوان عوامل فکری عقیدتی انحراف انسان ، به موضوع تأثیر پیشینه های ذهنی و باورها و اعتقادات بر رفتارهای انسانی اختصاص داده است . در بخش سوم این فصل ، که دارای عنوان عوامل اجتماعی انحراف انسان است ، عوامل و محرک های اجتماعی تأثیرگذار بر رفتار انسان را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است . در بخش چهارم ، عوامل سیاسی انحراف را بررسی کرده است . در بخش پنجم ، عوامل اقتصادی مؤثر در انحراف انسان ، با استناد به احادیث نهج البلاغه مورد اشاره قرار گرفته است . در قسمت پایانی این تحقیق ، همانند سایر گزارش های تحقیقی ، بحثی با عنوان جمع بندی و نتیجه گیری را گنجانده است .

۳۴۸ . عوامل انقراض امت ها در قرآن و «نهج البلاغه» ، نصرت الله جمالی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : آیه الله مصطفی محقق داماد ، استاد مشاور : دکتر عبد الله محمّیدی ، ۱۳۷۸ ، ۲۱۶ ص . این تحقیق ، یک بحث جامعه شناختی و روان شناختی اجتماعی ، برای مسائل حکومتی است که در آن ، راه های مبارزه با سقوط و فروپاشی امت اسلامی را تفسیر می نماید . نگارنده ، بحث خود را در دو بخش عمده تدوین نموده است : بخش نخست را پیرامون واژه های «عوامل» ، «امت» ، و «انقراض» و واژه های جایگزین آنها آورده است . در بخش دوم ، سیزده عامل فروپاشی و سقوط حکومت ها و جوامع را بیان می کند و هر عامل را با ارائه نظریه و استنتاج نهایی همراه کرده ، در ضمن آیات و روایات ، مورد تحلیل و بررسی قرار داده و هر کجا لازم به برداشت جداگانه بوده ، ذکر کرده است . عوامل مذکور عبارت اند از : عدم اطاعت از رهبری ، ظلم و بی عدالتی ، ترک جهاد ، تفرقه و اختلاف ، استبداد به رأی ، دنیا گرایی سران امت ، عبرت نگرفتن از انقراض امت های پیشین ، فقر و تهیدستی ، برخورد ناشایسته ، انداختن بارسنگین بر دوش مردم ، جلوگیری از حق و گرایش به باطل ، عدم شناخت حق از باطل ، و دور شدن از رحمت خداوند .

عوامل تحکیم و تخریب خانواده در قرآن و حدیث،

عوامل و تئوری های تغییرات فرهنگی در «نهج البلاغه»

۳۴۹. عوامل تحکیم و تخریب خانواده در قرآن و حدیث، معصومه چشمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر سید کاظم عسکری، ۱۳۸۳، ۲۹۵ ص. در این پژوهش، خانواده و مسائل پیرامون آن و عوامل مؤثر در سلامت یا تخریب آن، از نظر قرآن و سنت معصومان علیهم السلام بررسی شده، تا به این سؤالات پاسخ دهد: آیا رهنمودهای قرآنی و حدیثی، برای جوامع بشری امروز نیز کاربرد دارد؟ آیا رعایت هنجارهای دینی و اخلاقی در خانواده و اجتماع و یا عدم آن، در تحکیم یا تخریب خانواده مؤثر است؟ آیا حسن تدبیر در امور اقتصادی و معیشتی، به تحکیم خانواده کمک خواهد کرد؟ در فصل اول، با عنوان مبانی و پیش فرض ها، توضیح مختصری در باره مفهوم زندگی و هدف آن ارائه شده است، تا زمینه پرداختن به مفهوم زندگی مشترک (خانواده)، و هدف آن فراهم آید. سپس، معیارها و راه های گزینش همسر بررسی گشته، و حقوق خانواده و اقسام خانواده، بررسی شده است. در فصل دوم، عواملی که در تحکیم خانواده و سلامت و تعادل آن مؤثر هستند، از دیدگاه قرآن و روایات معصومان علیهم السلام ارزیابی شده، که در حوزه های مختلف شناختی، دینی و اخلاقی، اقتصادی و.. مطرح شده است. در فصل سوم، عواملی که منجر به تخریب و فروپاشی خانواده می گردند، از دیدگاه آیات و روایات و در ابعاد مختلف بررسی شده است.

۳۵۰. عوامل و تئوری های تغییرات فرهنگی در «نهج البلاغه»، ابراهیم قاسمی روشن، کارشناسی ارشد جامعه شناسی، مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر عماد افروغ، استاد مشاور: حجه الاسلام حمید پارسانیا، ۱۳۸۱، ۱۸۶ ص. نگارنده در این رساله در صدد بر آمده تا دیدگاه حضرت علی علیه السلام را در مورد عوامل و نظریه های کلاسیک تغییرات فرهنگی به دست آورد؛ از این رو، به کلیات در فصل اول پرداخته که عبارت اند از: بیان ضرورت مسئله، سؤالات تحقیق، پیشینه تحقیق، مفاهیم تحقیق، منابع و روش تحقیق، و سازماندهی تحقیق.

غلات و تأثیر آنان در افکار، عقاید و تاریخ شیعه ،

در فصل دوم ، به بیان مفاهیم و مباحث مرتبط با موضوع رساله می پردازد تا موضوع بحث روشن گردد . در فصل سوم ، به بیان نظریه های کلاسیک جامعه شناسی در مورد تغییرات اجتماعی پرداخته ، و آنها را به اختصار نقد و بررسی کرده است ، تا پس از آشنایی با دیدگاه های مختلف ، با نگاه عمیق تری به دیدگاه حضرت در نهج البلاغه بپردازد . در فصل چهارم ، مهم ترین عوامل تغییرات فرهنگی از دیدگاه حضرت علی را کاویده ، که عبارت اند از : دین ، نخبگان و رهبران دینی ، ازهم گسیختگی اجتماعی ، حکومت ، عوامل جغرافیایی ، نظارت اجتماعی ، ظلم و عدالت. به دنبال بیان هر یک از عوامل تغییر ، تلاش نموده تا به مقدار میسور ، کارکرد تغییر توسط آن عامل را بیان کند . سرانجام در فصل پنجم ، نویسنده به این نتیجه دست می یازد که حضرت ، مهم ترین عامل تغییرات فرهنگی یک جامعه را برای نیل به یک فرهنگ آرمانی انسانی ، دین ابراهیمی می داند .

۳۵۱. غلات و تأثیر آنان در افکار، عقاید و تاریخ شیعه، نعمت الله صفری ، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی ، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم ، استاد راهنما : دکتر صادق آینه وند ، استاد مشاور : حجه الاسلام محمّد علی مهدوی راد ، ۱۳۷۴ ، ۳۱۸ص . نگارنده در این پایان نامه ، به جداسازی غلات از مذهب تشیع ، و معرفی غلات نه به عنوان دوستان نادان ، که به عنوان دشمنان دانایی که تحت نام شیعه قصد نابودی شیعه و بلکه کلّ اسلام را داشته اند ، پرداخته است . در این جهت ، منظور از کلمه «تأثیر» ، اعم از تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم ، و منظور از «غلات» را توضیح داده است . چهار فصل پایان نامه ، به همراه مقدمه به این مهم پرداخته است : ضرورت تحقیق ، شرح موضوع تحقیق ، هدف از تحقیق ، روش تحقیق ، پیشینه تحقیق و محدودیت های تحقیق ، از مسائل مورد بحث نگارنده در مقدمه است . فصل اول را به کلیات اختصاص داده ، تعریف غلو ، غلو در قرآن ، غلو در روایات ، غلو در ادیان پیشین ، تعریف غلات ، غلو در علم کلام و علم رجال ، غلو در اهل سنت و علل پدید آمدن غلات منتسب به شیعه ، از موارد مورد بحث در این فصل است .

فتنه از نگاه قرآن و حدیث،

در فصل دوم، به بررسی غلات در تاریخ پرداخته، تعریف غلات و فرقه های آنان در کتب ملل و نحل، تحلیل و تعداد فرقه های شیعه و غلات، از بحث هایی است که در این فصل به آنها پرداخته است. در فصل سوم، با عنوان غلات در آینه عقیده و عمل، به بررسی عقاید غلات پرداخته، که از جمله این اعتقادات، اعتقاد به الوهیت اشخاص، اعتقاد به نبوت ائمه علیهم السلام یا اشخاص دیگر، عقیده به حلول، اعتقاد به تناسخ، عقیده به تشبیه و عقیده به تفویض است. وی، در آخرین فصل، تأثیرات غلات بر تاریخ شیعه را توضیح می دهد. تأثیر در تخریب چهره ائمه علیهم السلام، تخریب وجه اصحاب ائمه علیهم السلام، و تأثیر غلات در آلوده کردن قیام ها و شورش های اهل بیت علیهم السلام و طرفدارانشان را توضیح داده است. آخرین بحث رساله، در باب غلات و حدیث سازی است. نگارنده، نخست چگونگی تدوین حدیث در شیعه را توضیح داده و سپس، چگونگی حدیث سازی غلات و چگونگی مبارزه شیعه با حدیث سازی غلات و نتیجه آن را شرح و بسط داده است. به لحاظ ارتباط نزدیک این بحث با علم رجال، نگارنده نقش غلات در علم رجال را نیز به میان آورده، و ضمن بیان اختلاف در معنای غلو و درجات غلو میان علمای رجال، نزاع قمی ها و بغدادی ها و راه یافتن اجتهاد در علم رجال را بیان نموده است.

۳۵۲. فتنه از نگاه قرآن و حدیث، علی اصغر یساقی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۹، ۱۹۴ ص. بیان دیدگاه های مفسران در باره فتنه، تبیین درستی و نادرستی آنها، تحقیق در مراد خداوند از بیان فتنه با توجه به قرآن و حدیث؟ بیان ابزارها و لوازم فتنه و پیامدهای آن، و نشان دادن موضع مؤمن در رویارویی با فتنه و جریان های برخاسته از آن، هدف نگارنده پایان نامه است. این پژوهش، در پنج فصل سامان یافته است: نگارنده، نخست کلیات بحث را مطرح کرده، و سپس به تبیین معنای فتنه پرداخته و آن را در میان مفاهیم قرآنی و بحث های فرهنگی از اهمیت خاصی برخوردار دانسته است. وی، با بیان فرضیات و کاربرد اصطلاحی این واژه و بیان ویژگی های آن، هدف از تحقیق در این مورد و روش تحقیق خود را بیان کرده است.

فرشتگان در آینه قرآن و حدیث و ادیان الهی دیگر،

فصل دوم، در باره کاربرد معنای فتنه در قرآن است. فتنه در قرآن با لغت های مترادفی استعمال شده، که از این قبیل است لغت های «ابتلا»، «امتحان»، و امثال آن. در قسمت دوم این فصل، دیدگاه مفسران در این باب بررسی شده، که تقریباً بیشتر این فصل را ذکر آیات قرآن کریم و نظرات تفسیری در بر می گیرد. فصل سوم، در باره اسلام و فتنه بنی امیه است. در این فصل، مصنف با اشاره به آیات مربوط به پیشگویی های قرآن در باره فتنه امویان، نظر مفسران را در باب تفسیر این آیات بیان می کند. در فصل چهارم، مسئله آینده نگری پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و هشدار آن وجود مقدس را در این باب بیانگر می شود و در یک نگاه، نمادهای فتنه در عرصه عمل را معرفی می کند. فصل پنجم، در زمینه خاستگاه های فتنه و راه های رهایی از تنگنای فتنه هاست. این فصل، از بخش های متعددی تشکیل شده، مانند شناخت خاستگاه های فتنه، پیروی از خواهش های نفسانی، بدعت ها و نوآوری های بی بنیاد، راه های نجات از تنگنای فتنه ها.

۳۵۳. فرشتگان در آینه قرآن و حدیث و ادیان الهی دیگر، سید مرتضی موسوی گرمارودی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات / تهران)، استادان راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی و دکتر علی مهدی زاده، استاد مشاور: دکتر علیرضا فیض، ۱۳۸۱، ۲۷۱ص. تبیین واژه «مَلَك» در زبان و متون دینی مختلف، توضیح ماهیت فرشتگان، بحث ایمان یا عدم ایمان فرشتگان، و جایگاه این موجودات الهی در قرآن و حدیث، از جمله مطالب مورد تحقیق نگارنده در این پایان نامه است. نگارنده، پایان نامه خود را با مقدمه و نه فصل و خاتمه تنظیم نموده است: پژوهش، با بررسی واژه «مَلَك» و ساختارهای دیگر آن آغاز می شود. چون واژه «فرشته» ترجمه فارسی واژه «مَلَك» است، نظر لغت شناسان متقدم و معاصر را نیز در این باب بیان داشته و این واژه را در مذاهب غربی، بویژه مسیحیت، و در دین صابئین مورد بحث و بررسی قرار می دهد. در فصل دوم، ماهیت فرشتگان را، از جنبه های مختلف، خصوصاً قرآن و حدیث، مورد بررسی قرار می دهد، و آرای مفسران، متکلمان، فلاسفه و ادیان الهی را، به تفکیک، مورد پژوهش قرار می دهد.

فضائل فاطمه علیهاالسلام از دیدگاه آیات و روایات،

در فصل سوم، بحث غیب و شهود را پیگیری می کند و اعتقاد مشرکان را مبنی بر این که ملائکه، دختران خدایند و یا این که تنها، فرشته باید پیامبر باشد، مورد تفحص و بررسی قرار می دهد. در فصل چهارم، صفات و کارهای فرشتگان در قرآن و روایات را مطرح می کند، و به مناسبت، مکان فرشتگان، تعداد آنها و اموری دیگر را بررسی می کند. در پنجمین فصل، به معرفی فرشتگان خاص مانند جبرئیل، میکائیل، اسرافیل، ملک الموت و... و کارهایشان می پردازد. در فصل ششم، به معرفی اجمالی دین زرتشت و فرشتگان آن پرداخته است. عناوین مورد بحث در این فصل عبارت اند از: معرفی ادیان الهی در قرآن، معرفی اجمالی دین زرتشت، اهورا مزدا، مجوس از دیدگاه قرآن و احادیث، و وجوه تشابه و تفاوت سروش و جبرئیل علیه السلام. در فصل هفتم، دین یهود و فرشتگان آن را، اجمالاً معرفی کرده و در باره کتاب تورات و جایگاه فرشتگان در میان فرقه های یهودی، مطالبی را بیان کرده است. در فصل هشتم، به معرفی اجمالی دین صابئین و فرشتگان آن پرداخته است. در فصل نهم، به معرفی اجمالی دین مسیحیت و فرشتگان آن می پردازد. در آخرین بخش رساله، با بررسی کل مطالب، نتیجه گیری نهایی را بیان می کند.

۳۵۴. فضائل فاطمه علیهاالسلام از دیدگاه آیات و روایات، اکرم یاسینی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: حجه الاسلام علی حجتی کرمانی، استادان مشاور: علی اکبر غفاری و دکتر محمد غفرانی، ۱۳۷۴، ۱۷۳ ص. این مجموعه، حاوی امهات مسائل مربوط به تاریخ بانوی اول اسلام است، که با رجوع به منابع معتبر شیعه و سنی تنظیم شده است. احادیث گردآوری شده، از قدیمی ترین اسناد و مدارک بوده، و گاه برای حصول اطمینان بیشتر در خصوص یک مطلب، چند سند را در پاورقی ارائه نموده است. در مورد فضائل و مناقب نیز عمدتاً از منابع اهل سنت استفاده نموده، اما نه به این دلیل که چنین مطالبی در منابع شیعه وجود ندارد، بلکه استفاده از مدارک اهل سنت، روشنگر

فضیلت های اخلاقی از دیدگاه قرآن و حدیث،

فقر و غنا در قرآن و حدیث،

این واقعیت است که چنین اعتقادی در باره فاطمه زهرا علیها السلام، به تمامی جوامع مسلمان ارتباط دارد. همچنین، در نگارش این مجموعه، ابتدا احادیث و آیات و اقوال مختلف مربوط به یک موضوع را ذکر کرده و در پایان، به نقد و بررسی بعضی از مطالب و اقوال پرداخته است.

۳۵۵. فضیلت های اخلاقی از دیدگاه قرآن و حدیث، فرانک نصراللهی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علی قائمی و علی اکبر غفاری، ۱۳۷۴، ۱۳۱ ص. اخلاق چیست و فضیلت اخلاقی چگونه است؟ آیا اخلاق امری ثابت است؟ اخلاق در زندگی چه نقش و اهمیتی دارد؟ کمال انسان به چه چیز حاصل می شود؟ چرا بشر دیر به مرتبه کمال می رسد؟ تلاش نگارنده این نوشتار، پاسخ به پرسش ها پیرامون فضیلت های اخلاقی از دیدگاه قرآن و سنت است. در مقدمه، نکاتی در باب معنای واژه «اخلاق» ارائه نموده، و پس از بررسی معنای اصطلاحی «اخلاق» و کاربرد آن، به بررسی مفهوم فضیلت اخلاقی، رابطه دین و اخلاق، رابطه فضیلت اخلاقی و وجدان اخلاقی، اخلاق از نظر فطرت و بحثی در باب خودشناسی پرداخته است. سپس، به بررسی مفهوم اخلاق از دیدگاه قدما و معاصران، از قبیل غزالی، خواجه نصیر، امام خمینی و علامه طباطبایی پرداخته و در ادامه، نقش و اهمیّت اخلاق در زندگی را بازگو نموده است. بحث دیگر، راه های کسب فضایل اخلاقی است، که ورود به این راه ها و ادامه دادن آن را از زبان قدما و متأخران توضیح می دهد، و با بیان نمونه هایی از فضایل اخلاقی بحث خود را خاتمه می دهد.

۳۵۶. فقر و غنا در قرآن و حدیث، محمد کاظم شاکر، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید جعفر سامی الدبونی، ۱۳۷۰، ۲۵۱ ص.

فقه الحدیث در تفسیر «المیزان»

آنچه نگارنده در این مقال بدان پرداخته، بررسی و معرفی چهره ترسیم شده از فقر و غنا در قرآن و حدیث است، که چشم انداز کلی از نظرگاه اسلام در باره این موضوع و مسائل دیگر مربوط به آن را آورده است. مطالب این پایان نامه، شامل مقدمه و سه فصل است: نگارنده، در مقدمه، اهمّیت مال و ثروت و درجه اعتبار آن را از نظر اسلام و اقتصاد اسلامی بررسی نموده و با بهره گیری از آیات قرآن کریم، شیوه مواجهه اسلام با مال و ثروت را بیان کرده و در ذیل آیات، به سخن معصومان علیهم السلام نیز تمسّک جسته و در ادامه، به ریشه یابی فقر پرداخته است. فصل اوّل این رساله، در باره اصول و کلیات روش استنباط از قرآن و حدیث، در باره پدیده های اجتماعی، بویژه فقر و غناست. فصل دوم، در باره فقر و غنا در قرآن کریم است. نویسنده، بر آن است که نحوه مطرح شدن فقر و غنا در آیات قرآن کریم را بررسی کند. فصل سوم رساله، مربوط به فقر و غنا در روایات است. در این بخش، تعدادی از روایات منقول در کتب حدیث شیعه و سنی، در باره فقر و غنا و فقیر و غنی، همراه با اندکی بحث و نظر پیرامون آنها آمده است. وی، این احادیث را به دو دسته تقسیم می کند: دسته ای که فقر را مذموم شمرده و آثار سوء فقر را بیان کرده اند؛ دسته ای که فقر را خزانه ای از خزائن الهی و رحمتی از جانب پروردگار می دانند و آن را عامل سعادت شمرده اند. نویسنده، پس از آن، نظر علما و فقها را در باب جمع بندی این روایات عنوان کرده و تعارض آنها را به این شیوه برطرف ساخته است.

۳۵۷. فقه الحدیث در تفسیر «المیزان»، منوچهر توکلی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام دکتر سید رضا مؤدب، استاد مشاور: حجه الاسلام دکتر محمّد تقی دیاری، ۱۳۷۹، ۲۴۵ص. هدف نگارنده در این رساله، بررسی صحّت و سقم این گمان است که نگاه مؤلف تفسیر «المیزان» به روایات تفسیری، با نگاه سایر علمای اسلام و بویژه مؤلفان تفاسیر روایی، تفاوتی بنیادین دارد. وی، ضمن این بررسی، میزان بهره گیری علّامه رحمه الله از روایات و نحوه برخورد ایشان با آنها را کاویده است. در کنار این مسائل، به مباحثی چون علل ضعف در تفسیر روایی، نسخ و تعارض از دیدگاه علّامه و همچنین روش تفسیری

غالب در «المیزان» پرداخته است. نه فصل و خاتمه رساله، بیانگر اثبات مدعای نگارنده و رد اقوال متناقض در باره این تفسیر است: در فصل نخست، با عنوان کلیات، موضوع، اهداف، پیشینه و منابع تحقیق را بیان نموده است. سپس، معنای لغوی و اصطلاحی «فقه» و «درایه»، اهمّیت فقه الحدیث از دیدگاه روایات و پیشینه فقه الحدیث را توضیح داده است. در فصل دوم، به نقد و بررسی تفاسیر روایی و روش آنها پرداخته، و ضمن مروری بر تفاسیر روایی، شش تفسیر از شیعه و هشت تفسیر از اهل سنت را معرفی و دیدگاه هر یک را در این باب، بیان نموده است. عنوان فصل سوم، تفسیر «المیزان» و جایگاه آن است. قبل از ورود به بحث، نگارنده گونه های تفسیر، روش های تفسیر، روش کلی تفسیر «المیزان»، منابع روایی «المیزان» و ویژگی های این تفسیر را بررسی نموده، سپس به شرح هشت ویژگی این تفسیر پرداخته است. فصل چهارم رساله، در باره دیدگاه علامه طباطبایی در استفاده از روایات تفسیری است. مرحوم علامه، در «المیزان»، از روایات استفاده زیادی کرده اند، ولی این کتاب، تفسیر روایی نیست و جنبه حدیثی آن نسبتاً کم رنگ است. در فصل پنجم، شیوه نقد و تحقیق سندی حدیث، در تفسیر «المیزان» را توضیح داده است. وی، ضمن بررسی نمونه هایی از سندهای روایات، به رد روایات ضعیف السند و پذیرش روایات صحیح السند پرداخته، و شیوه جبران ضعف سند به دلیل صحّت محتوا، و خدشه در صحّت سند به دلیل ضعف محتوا را شرح داده است. شیوه نقد و تحقیق متن حدیث در «المیزان»، از دیگر مباحث مطرح شده است، که ششمین فصل رساله را تشکیل می دهد. در این فصل، نگارنده ملاک های علامه را در نقد حدیث عنوان کرده است. نگارنده، در فصل هفتم، آفات و ضعف های تفسیر اثری را توضیح داده و علت این ضعف را نیز درهم آمیختگی روایات صحیح و غیر صحیح، در این گونه تفاسیر می داند. وی، نخست دیدگاه علامه طباطبایی را در این باب بیان کرده و سپس، نظرات ایشان را مورد نقد قرار داده است. فصل هشتم، در باره شیوه برخورد علامه طباطبایی با روایات متعارض است. علامه، با

فلاح و فوز در قرآن و حدیث،

توجه به مسئله، در هر مورد که با روایات متعارض مواجه شده، برخوردی مناسب با آن مورد داشته است. در فصل نهم رساله، دیدگاه علامه را در مورد دو مسئله روشن نموده است: اول، جواز نسخ آیه با روایت؛ دوم نقد روایاتی که آیه را ناسخ آیه دیگر معرفی می کنند. وی به مسائلی مانند تعریف نسخ و نقل برخی اقوال نیز اشاره دارد.

۳۵۸. فلاح و فوز در قرآن و حدیث، علی اکبر شایسته نژاد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۲، ۲۴۴ ص. بررسی مفاهیم لغوی واژه های «فلاح» و «فوز»، مقایسه ای میان آن دو، عوامل فلاح، تبیین فوز و امتیازات فائزان و موجبات و نتایج آن، مقایسه میان فلاح و فوز، بحث مختصری پیرامون عوامل سعادت آفرین در کشمکش انسان با دنیای فناوری، لزوم بهره گیری از قرآن و ائمه علیهم السلام برای رستن از هر نوع بند اسارت و ضرورت انطباق صورت انسانی با سیرت و ظاهر با باطن، از مطالب این پایان نامه است. پایان نامه در چهار فصل تنظیم شده است: فصل اول، به فلسفه اخلاق و تفسیر آیات این موضوع می پردازد، و شیوه محوریابی در آیات و دستیابی به عناوین نو را یادآور می شود. فصل دوم، از دو بخش تشکیل یافته است: بخش اول، به عوامل رستگاری می پردازد، که عبارت اند از: تکامل اعتقادی در توحید و نبوت و معاد، که با ضعف در هر کدام از اینها، فلاح و فوز متزلزل می گردد. بخش دوم، نمای کاربرد «فلاح» در قرآن است. این نما، جدول بندی شده و به صورت موضوعی، در دو موضوع اصلی و فرعی، با یادآوری نام سوره و شماره آیه عرضه شده است. فصل سوم پایان نامه نیز در دو بخش تألیف شده است: بخش اول، تبیین «فوز» و مقایسه دو واژه «فوز» و «فلاح» و کاربرد این دو در قرآن است. فوز از دیدگاه ما دیگران و مال پرستان، فوز در سایه تلاش و کوشش، اثر گریز از دنیا در رسیدن به فلاح و فوز، امتیازات فائزان و موجبات فوز، عناوین این بخش اند. بخش دوم نیز به نمای کاربردی آیات فوز در قرآن، به همراه نمای موضوعی مطالب این قسمت می پردازد. نویسنده، در فصل چهارم، به طور مختصر، رابطه فلاح و فوز را بررسی کرده و مباحث خود را با جمع بندی کوتاه پایان داده است.

فلسفه نماز و روزه از دیدگاه قرآن و حدیث،

قرآن در روایات «کافی»

۳۵۹. فلسفه نماز و روزه از دیدگاه قرآن و حدیث، فرخ صادقی نیک آمال، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر منصور پهلوان، ۱۳۸۲، ۱۹۷ ص. آیا در قرآن، آیاتی در باره فلسفه نماز و روزه وجود دارد؟ آیا در احادیث، تبیینی از حکمت این عبادات صورت گرفته است؟ آیا انجام یک عبادت، به نحو احسن ما را از سایر عبادات بی نیاز نمی کند؟ عبادت در بُعد مادی و دنیوی چه فایده و اثری دارد؟ آیا احکام اسلامی بر پایه مصالح و مفاسدی وضع شده اند؟ این رساله، تلاشی برای پاسخ به این سؤال ها است، که در سه فصل تدوین شده است: در فصل اول، بعد از بیان حوزه های دین که عبارت اند از عقائد، اخلاق و احکام به فلسفه احکام عبادی به نحو کلی پرداخته است. در فصل دوم، با عنوان فلسفه نماز در قرآن و حدیث بحث نموده که نماز، یاد الهی و کرنشی است در برابر خدا انسان را از بردگی نفس رهایی می بخشد، و به اوج آرامش و پایداری می رساند و باعث وحدت جامعه اسلامی می شود. در فصل سوم، با عنوان فلسفه روزه در قرآن و حدیث، بررسی نموده که روزه تمرین تقوا و صبر است. تقوا، محور کرامت انسان است و بدون صبر، طی طریق کمال ممکن نیست.

۳۶۰. قرآن در روایات «کافی»، مرضیه بیریان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: علی اکبر غفاری، ۱۳۷۹، ۱۶۵ ص. نگارنده این اثر، سعی دارد تا در چهار بخش، جایگاه قرآن در روایات کافی را مشخص کند: بخش اول، شرح حال کلینی در دو فصل است: در فصل اول، در باره تولد، موطن و نسب کلینی، چگونگی تحصیلات و سفرهای او، القاب و مشایخ و شاگردان کلینی بحث نموده است. معرفی آثار و تألیفات او، معرفی مهم ترین اثر وی و وجه تسمیه کتاب کافی، و بیان تاریخ وفات کلینی را، در ادامه ذکر کرده است. در فصل دوم، شخصیت فرهنگی و علمی کلینی را به تصویر کشیده، و ویژگی علمی

قرآن در «صحیفه سجادیه»

عصر کلینی، انگیزه کلینی در نگارش کافی، و روش کار او در کافی را مورد بررسی قرار داده است. مقایسه روش متقدمان و متأخران در شناخت حدیث و آرای مخالفان، از مباحث بعدی این فصل است. در بخش دوم، با بیان روایاتی، دیدگاه ائمه علیهم السلام در مورد قرآن با استفاده از روایات کافی را طرح کرده، و موضوعات یادگیری قرآن، چگونگی خواندن، ثواب خواندن، عمل به قرآن، محتوای قرآن، نزول قرآن بر یک حرف، و امتیاز قرآن بر سایر کتب را نیز ذکر کرده است. سخنان ائمه علیهم السلام در مورد فضائل قرآن و شأن نزول بعضی آیات، مباحث پایانی این بخش را تشکیل می دهد. در بخش سوم، در سه فصل، تفسیر و تأویل قرآن در روایات کافی، تحقیق و بررسی پیرامون معنای لغوی و اصطلاحی «تفسیر» و «تأویل» و رابطه این دو، بیان اشکال تفسیر ائمه علیهم السلام در روایات کافی، و اشکال تأویل ائمه علیهم السلام در روایات کافی بررسی شده است. بخش چهارم را، با هدف بررسی شبهه تحریف قرآن با استفاده از روایات کافی، در سه فصل تدوین نموده است. توضیح معانی «تحریف»، بررسی اشکالات وارد بر کافی (در مورد قرآن) و پاسخ به این اشکالات که از جانب محققان شیعه طرح گردیده، و نمونه هایی از روایات کافی که ایجاد شبهه تحریف می کنند، در این بخش آمده است، که با بررسی سندی این روایات، فصل را به اتمام رسانده است.

۳۶۱. قرآن در «صحیفه سجادیه»، مصطفی محمدی عراقی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجّتی، ۱۳۷۰، ۱۶۱ ص. رابطه قرآن با دعا، معرفی صحیفه سجادیه و بیان جایگاه آن، و جایگاه آیات الهی در کلام امام سجاد علیه السلام، از مطالب این رساله است. مختصری از زندگانی امام سجاد علیه السلام و سخنان ایشان در کوفه، شام و مدینه پس از ماجرای کربلا؛ تلاش های رژیم اموی علیه خاندان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله؛ روش امام سجاد علیه السلام در دعا کردن بر ضدّ جریان حاکم؛ و نقل گفتاری از استاد مطهری در باره حالات و شخصیت امام سجاد علیه السلام، مطالب فصل اول این رساله است. در فصل دوم، ارزش و اهمیت دعا در اسلام، با توجه به کلام رسول خدا صلی الله علیه و آله و ائمه هدی علیهم السلام مورد بررسی قرار گرفته، و اشاراتی به آیات قرآن کریم در باب دعا، امر به دعا

قرآن در «نهج البلاغه»

به عنوان یک وظیفه دینی، محبوبیت دعا نزد خالق یکتا، جایگاه دعا در مسیر خلقت، اجابت؛ برترین هدف از دعا، فواید و آثار دعا، شرایط دعا، بُعد اخلاقی و اجتماعی و فردی دعا و حالات نمایشی دعا، از جمله عناوین این قسمت است. فصل سوم، به معرفی صحیفه سجادیه اختصاص یافته است. در این فصل، در ضمن چهار بخش، مباحثی همچون: جایگاه صحیفه و بررسی سلسله سند آن، نمودار سلسله سند آن به نقل از امام باقر علیه السلام و محمد بن زید شهید، و ترجمه ها و شرح های صحیفه آمده است. در فصل چهارم که موضوع اصلی پایان نامه است آیات قرآنی که در صحیفه منعکس شده، مورد بررسی قرار گرفته اند. به ادعای مؤلف، این آیات به دو صورت صریح و غیرصریح (ملهم بودن کلام امام علیه السلام از آیات) در صحیفه آمده است. آیات صریح، در چهارده دعا انعکاس یافته اند. مؤلف در این فصل، در کنار انعکاس متن دعاها صحیفه، آیات مورد اشاره را در حاشیه آن ذکر نموده و در مواردی، توضیحات کوتاهی ارائه نموده است.

۳۶۲. قرآن در «نهج البلاغه»، محمد جواد فاضلی نیا، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی، استاد مشاور: دکتر آذرتاش آذرنوش، ۱۳۷۹، ۱۰۳ص. بیان اوصاف کتاب خدا در کلمات امیرمؤمنان علیه السلام، بیانات تفسیرگونه حضرت در خصوص آیات قرآنی و سور آن، اقتباس و تضمین آیات قرآن در کلام حضرت و استشهاد و استدلال به آنها، از مباحثی است که در این پایان نامه، مورد بررسی قرار گرفته است. نگارنده، پایان نامه خود را در چهاربخش اصلی تدوین کرده است: بخش اول پایان نامه وی، شامل مسائلی پیرامون نهج البلاغه و معرفی آن، تنوع موضوعی در نهج البلاغه و گوناگونی آن، بررسی علل جاودانی نهج البلاغه و نظر متفکران، شرح حال مختصری از سید رضی رحمه الله، ذکر اسامی صاحبان اجازه روایت و حافظان نهج البلاغه، شروحاتی که به نگارش درآمده، بررسی اسناد و مدارک نهج البلاغه و کتاب های نوشته شده در این موضوع است. در بخش دوم، به طرح و بررسی شایستگی علی بن ابی طالب علیه السلام و اهل بیت عصمت و

قرآن و علوم و معارف آن در «نهج البلاغه»

طهارت برای تفسیر و تأویل قرآن پرداخته ، با استفاده از احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و صحابه و بزرگان در این خصوص ، به معرفی علی علیه السلام به عنوان سرآمد اهل بیت علیهم السلام و برترین معلم قرآن پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، و نیز بررسی جایگاه اهل بیت عصمت و طهارت در تعلیم قرآن پرداخته است . در بخش سوم که بخش اصلی پایان نامه است با عنوان کلی قرآن در نهج البلاغه ، اشکال ظهور و بروز قرآن در آن را به سه محور اصلی تقسیم کرده ، و برای هر یک ، نمونه هایی از نهج البلاغه و قرآن آورده است . بخش چهارم پایان نامه (بخش پایانی) ، در زمینه دو موضوع قرآنی است ، که در نهج البلاغه ، به نحوی از آن ذکری به میان آمده است . در پایان ، به بحث تفسیر و تأویل از دیدگاه نهج البلاغه ، و موارد صحیح و ناصحیح آن از نظرگاه امام علی علیه السلام پرداخته است . موضوع دیگر در مبحث نگارنده ، راسخون در علم و شیوه طرح آن در نهج البلاغه و یافتن پاسخ هایی برای آن است .

۳۶۳. قرآن و علوم و معارف آن در «نهج البلاغه» ، فاطمه نقیبی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : آیه الله محمد هادی معرفت ، استاد مشاور : دکتر محمد کاظم شاکر ، ۱۳۷۷ ، ۱۴۸ ص . نگرشی به شناخت صحیح و برداشت مطلوب از مفاهیم والای قرآن ، از نگاه نهج البلاغه ؛ چگونگی بازتاب آیات الهی در سخنان نورانی قرآن ناطق ؛ بیان اشارات مستقیم و غیرمستقیم ، استشهادات و استنادات حضرت به آیات قرآن ؛ شناخت علوم قرآن که از آن به مقدمه تفسیر و شناخت قرآن تعبیر شده از دیدگاه مولا امیر المؤمنین علیه السلام ؛ و ارزیابی آن دسته از علوم قرآن که نهج البلاغه بدان پرداخته ، از مباحث مطرح شده در این پایان نامه است . این تحقیق ، در سه بخش اصلی تدوین شده است : نویسنده ، در بخش اول به تبیین اوصاف قرآن از دیدگاه نهج البلاغه ، مفسران و حاملان حقیقی این کتاب الهی ، تضمینات ، تنبیهات و اشارات نهج البلاغه به آیات قرآن پرداخته است . بخش دوم ، در باره علوم قرآن در نهج البلاغه است . جایگاه تفسیر در نهج البلاغه ، استشهادات مستقیم و غیر مستقیم نهج البلاغه به آیات قرآن ، شیوه های تفسیری حضرت

قلب سلیم در «صحیفه سجادیه»

در نهج البلاغه ، بحث های پراکنده علوم قرآنی ، اعجاز قرآن در نهج البلاغه ، و اخبار غیب قرآن در لسان نهج البلاغه را در این بخش بازگو نموده است . سومین بخش پایان نامه که در باره معارف قرآن در نهج البلاغه است شامل بحث هایی از این قبیل است : توحید و عدل در قرآن و نهج البلاغه ، نبوت در نهج البلاغه ، امامت در قرآن و نهج البلاغه ، معاد در قرآن و نهج البلاغه . در خاتمه هر بحث نگارنده یک تحلیل و استنتاج دارد ، و با یک نتیجه گیری کلی ، رساله خود را به اتمام رسانده است .

۳۶۴. قلب سلیم در «صحیفه سجادیه» ، بی بی فاطمه مظلوم ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس ، استاد راهنما : دکتر محمد رضا مشایی ، استاد مشاور : دکتر محمد علی مهدوی راد ، ۱۳۷۳ ، ۱۴۴ ص . گردآوری و ویژگی های قلب سلیم از آیات قرآن ، بررسی دعاهای صحیفه از آن جهت که بازگو کننده حالات و خصوصیات قلب امام سجاد علیه السلام است ، عرضه حالات و خصوصیات قلب امام علیه السلام که از متن دعاهای ایشان استفاده می شود به آیات قلب سلیم در قرآن ، از مطالب مورد بحث این محقق است . این پایان نامه ، شامل مقدمه و پنج فصل است : در مقدمه ، به معرفی صحیفه سجادیه ، اسناد دعاهای آن ، و شرح ها و مستدرکات صحیفه پرداخته شده است . وی ، در این قسمت چهارده شرح ، هفت مستدرک ، و سی طبقه را برای اسانید صحیفه نام می برد . بررسی مقصود از «قلب» و «سلامت قلب» ، و معرفت نفس در قرآن و صحیفه سجادیه ، از موضوعات مقدمه است . تولای قلب سلیم در قرآن و صحیفه سجادیه ، از دیگر موضوعاتی است که مورد بررسی قرار گرفته و برای تولای قلب ، اقسامی همچون : محبت حضرت حق ، مراتب حب حق ، درجات محبت محبوب ، محبت اولیای الهی ، محبت والدین و احسان نمودن در حق ایشان برشمرده شده ، و به استناد قول امام سجاد علیه السلام ، حقیقت تولای ، حب حضرت حق بیان شده است . تیرای قلب سلیم در قرآن و صحیفه سجادیه ، مطلب دیگری است که در این رساله بررسی شده و برای تیرا دو قسم (تیرا از دشمنان خدا ، و تیرا از نفس اماره و جلوه های آن) ذکر شده است . «تیرا» ، مصدر تفاعل از ماده برائت ، به معنای دوری و بیزاری است و در اصطلاح ، به معنای بیزاری مؤمنان از همه دشمنان خداست ، که بارزترین مصداق شرار خلق هستند .

کاربرد و قلمرو دین بر اساس کتاب و سنت،

برخی دیگر از خصوصیات قلب سلیم، همچون اطمینان به سبب ذکر خدا، خوف و رجا، تفکر، تقوا و ایمان، از نکاتی است که به آن در فصلی پرداخته شده است. در آخرین فصل، با استفاده از این نکته که صحیفه سجادیه، ترسیم کننده قلب سلیم امام سجاد علیه السلام است، عصمت ایشان از راه عقل و نقل اثبات شده است.

۳۶۵. کاربرد و قلمرو دین بر اساس کتاب و سنت، مرتضی براتی، کارشناسی ارشد پیوسته الهیات و معارف اسلامی و ارشاد، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: آیه الله سید حسن مصطفوی، اساتید مشاور: حجه الاسلام محمّد مجتهد شبستری و دکتر حسین غفاری، ۱۳۷۶، ۲۳۳ص. چرا باید دیندار بود؟ چرا باید دعوت انبیا را پذیرفت؟ قلمرو و کاربرد دین تا کجاست؟ اینها، سؤالاتی است دین شناسانه، که نگارنده در این تحقیق در پی پاسخ آنهاست. وی، تحقیق خود را در قالب شش فصل تنظیم نموده است، که عبارت اند از: دین و تحلیل وجودی انسان؛ دین و اخلاق؛ دین و جامعه؛ دین و عرفان؛ دین، روش، ارزش؛ دین و راه های وصول به مقاصدش. وی، در قالب این فصل ها کاربرد و قلمروهایی برای دین مطرح نموده، که برای اثبات آنها نه از روش برون دینی صرف و نه از روش درون دینی صرف، بلکه از راه میان دینی بهره جسته است. در مقدمه به تبیین معنای دین از دیدگاه های مختلف پرداخته و برداشت های گوناگون از دین و تعریف هایی را که از آن در کتاب های معتبر آمده، توضیح داده است. در فصل اول خواست ها و نیازهایی را که بدن و کالبد انسان در رابطه با دین دارد توضیح داده و این که دین چه خلایبی را نسبت به دردها و رنج هایی که انسان تحمل می کند جبران خواهد نمود. در فصل دوم پس از تعریف واژه اخلاق، سه مقام تصور و تصدیق و عمل را برای نقش دین در اخلاق بشری فرض و اشکالات و نقد و بررسی جایگاه دین در اخلاق را توضیح داده است. در فصل سوم هم به توضیح رهیافت جامعه شناختی به دین پرداخته و نقش دین در سعادت بشری را یادآور شده است.

گردآوری و بررسی روایات اسباب نزول از اهل البیت علیهم السلام،

گردآوری و نقد و بررسی روایات تفسیری باقرین علیهما السلام،

معنای تجربه دینی و کاربرد آن و همچنین معنا و مفهوم گزاره های دینی و قلمرو این گزاره ها و تبیین ارزش های دینی از مطالب فصل چهارم و پنجم بوده و در فصل ششم هم چهار مدل برای رسیدن به مقاصد دین را توضیح داده است .

۳۶۶. گردآوری و بررسی روایات اسباب نزول از اهل البیت علیهم السلام، سعیده غروی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمود دشتی، استاد مشاور: دکتر عبد الرضا زاهدی، ۱۳۸۵، ۲۲۰ص. این رساله، در پی پاسخگویی به این سؤال است که: تعداد روایات اسباب نزول منقول از اهل بیت علیهم السلام چقدر است؟ از آن جا که این رساله، موضوع پژوهی و گردآوری است، غرض آن است که مجموع روایات اسباب نزول منقول از اهل بیت علیهم السلام یا مورد استناد آنان، در یک مجموعه گردآوری شود. شیوه بررسی در این رساله، توصیفی است و مبحث اسباب نزول از دو منظر مورد بررسی قرار گرفته است: علم مدون و ابزار تفسیر، که از دو بخش کلی، با فصل های جداگانه تدوین شده است. در بخش اول، با عنوان درآمدی بر اسباب نزول، ضمن بیان کلیات بحث، با گذری بر علم اسباب نزول، به بررسی روایات اسباب نزول پرداخته شده، و با معرفی راویان این روایات و شیوه اهل بیت علیهم السلام در بیان روایات اسباب نزول، به نقد و بررسی کتاب های تفسیری و کتاب های روایی پرداخته شده است. در بخش دوم، روایات اسباب نزول از کلام اهل بیت علیهم السلام را در ذیل آیات قرآن آورده و توضیح داده است.

۳۶۷. گردآوری و نقد و بررسی روایات تفسیری باقرین علیهما السلام، لاله افتخاری، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استادان راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی و علی اکبر غفاری، استادان مشاور: دکتر محمد علی مهدوی راد و دکتر محمد حسین برومند، ۱۳۸۱، ۳۴۸ص. استقصا و پژوهش در باره روایات تفسیری امام باقر و امام صادق علیهما السلام. و بررسی دیدگاه مفسران در این زمینه، موضوع این پایان نامه است. نگارنده، نخست تعاریف و کلیاتی مطرح نموده که شامل این مباحث است: نگاهی گذرا

گناه و آثار آن از دیدگاه قرآن و احادیث و مذاهب و نحله های (مهم) کلامی،

به معنای لغوی و اصطلاحی «تفسیر»، «تأویل» و «اثر»، جایگاه و رابطه تفسیر و تأویل از دیدگاه دانشمندان اسلامی، تفسیر عهد رسالت و سیر تطور آن در دوران صحابه و تابعین تا زمان صادقین علیهما السلام، تفسیر اهل بیت علیهم السلام، مبانی و منابع تفسیری و حجیت روایات آنان در این زمینه، بررسی ویژگی های حیات فردی و فرهنگی و سیاسی و اجتماعی و مذهبی امام پنجم و امام ششم، قیام ها و نهضت ها، فرقه های مذهبی و گرایش های فکری موجود در آن روزگاران، موضع گیری صادقین علیهما السلام در برابر آنها، و دستاوردهای تلاش آن بزرگواران. در ادامه نیز شیوه تفسیری امام باقر و امام صادق علیهما السلام مورد بررسی قرار داده، و با توجه به جنبه های گوناگون، هر یک از وجوه آن را به طور مستقل، با شواهدی همراه ساخته است. در انتهای هر قسمت، فراوانی روایات باقرین علیهما السلام در گستره جزء سی ام را، با ذکر نام سوره و شماره مسلسل روایت آورده است. در بخش دیگر که قسمت اصلی و عمده این پژوهش را تشکیل می دهد روایاتی از کتب گوناگون فریقین فراهم آورده، بدین صورت که متن احادیث هر سوره را، همراه با تحلیل و بررسی و جایگاه آن در کتب تفسیری متقدمان و متأخران بررسی کرده است.

۳۶۸. گناه و آثار آن از دیدگاه قرآن و احادیث و مذاهب و نحله های (مهم) کلامی، محمود احمدی (میانجی)، سطح ۳ تخصصی علم کلام، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام عزالدین رضا نژاد، ۱۳۸۲، ۲۷۶ ص. در این نوشتار، در شش فصل به گناه و آثار و عواقب فردی، اجتماعی، دنیوی و اخروی آن از دیدگاه قرآن کریم و روایات و نحله های کلامی پرداخته شده است. در فصل اول، به تعریف موضوع و اهمیت و ضرورت آن، محدوده بحث و سابقه پژوهش، تاریخچه و پیشینه موضوع پرداخته شده، و اصطلاحات و واژگان کلیدی، اجمالاً توضیح داده شده، و به محدودیت ها و موانع تحقیق نیز اشاره شده است. عناوینی که در فصل دوم در باره آنها بحث شده عبارت اند از: تعریف گناه، فرق تخلف از قوانین عادی با قوانین دینی، آیا گناه بیماری است یا بدی؟، واژه های بیانگر گناه در قرآن، و اقوال در معیار شناخت گناهان کبیره و صغیره. مبانی نظری حکم مرتکب کبیره در مذاهب معروف کلامی، احکام مرتکب کبیره و اقوال مختلف مذاهب کلامی، دیدگاه های مختلف در باره جاودانگی عذاب، آثار گناه در قرآن

گناه و آثار سوء آن در قرآن و حدیث،

گواهان اعمال در قرآن و سنت،

و روایات، مطالبی است که در فصل سوم تا ششم این پایان نامه تحلیل و بررسی شده است.

۳۶۹. گناه و آثار سوء آن در قرآن و حدیث، عاطفه ذوالفقاری فر، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجّتی، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۹، ۱۶۰ ص. نگارنده، در این رساله اهمیت گناه و تأثیر این مسئله در زندگی بشر را، در ابعاد فردی و اجتماعی، مورد بحث و تفحص قرار داده است. وی، این مجموعه را در دو بخش و پانزده فصل تدوین نموده است: نخستین گام، موشکافی واژه «گناه» و شناخت راه ها و مجاری نفوذ شیطان است. برای این امر، واژه های مترادف «گناه» را هم بررسی نموده است. ورود به بحث اصطلاحی گناه، بررسی آن از دیدگاه اخلاق و نظریات مختلف در باب اقسام گناه در این علم و سایر علوم، بررسی شمار گناهان کبیره، گناهانی که به وسیله اعضا انجام می گیرد، چگونگی تبدیل گناه صغیره به کبیره، بررسی آثار سوء گناه، علل هلاکت اقوام و عذاب دنیوی، شناخت قوانین و سنت های الهی با توجه به آیات قرآن کریم، و بیان نمونه هایی از سنت های تاریخی از زبان قرآن، از دیگر مباحث مطرح شده این پایان نامه است. بحث از آثار وضعی گناه که هم شامل آثار عمومی و مادی گناهان می شود و هم شامل آثار خاص برخی گناهان و همچنین راه های پیشگیری از گناه از دیدگاه قرآن و روایات، و در نهایت، بحث توبه یا راه محو گناه، پایان بخش رساله است.

۳۷۰. گواهان اعمال در قرآن و سنت، سید مهدی قریشی، سطح ۴، مرکز آموزش های تخصصی تبلیغ، حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۱، ۳۷۴ ص. از فواید این پژوهش، عبارت است از: جمع کردن آیات و روایات در خصوص موضوع و بیان نحوه ارتباط آنها با هم، پاسخ دادن به برخی از شبهات مطرح شده در خصوص موضوع، آگاهی از مباحث مربوط به معاد، که مورد نیاز جامعه امروزی است. در بخش اول رساله، به توضیح مفهوم شهادت (گواهی) و سپس، به اثبات گواهی بر اعمال با ادله عقلی و نقلی پرداخته است. ابتدا، حیات و شعور داشتن همه موجودات را

لباس در قرآن و روایات و احکام آن،

اثبات کرده، و از آن نتیجه گرفته که موجوداتی چون زمین و برخی از مکان‌ها نیز می‌توانند جزء شاهدان اعمال باشند. در بخش دوم رساله، گواهان اعمال را به صورت جداگانه مورد بررسی قرار داده، و شاهد بودن خدای متعال، فرشتگان، پیامبران، امامان علیهم السلام، اعضا و جوارح، زمین و... را بررسی نموده است، و در هر کدام به آیات و روایات استناد کرده، و نمونه‌هایی از این گواهان را ذکر کرده است. در بخش سوم، کیفیت شهادت، شرایط شاهد و مشهود علیه را مطالعه کرده، و در بخش چهارم، برخی از اشکال‌ها را ذکر و نقد و بررسی نموده است. در نهایت، آثار تربیتی اعتقاد به گواهی بر اعمال را بررسی نموده است.

۳۷۱. لباس در قرآن و روایات و احکام آن، ابراهیم کاملی خلجی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۷، ۱۲۶ ص. هدف این پژوهش، بررسی فرهنگ پوشش در اسلام و ارائه الگوی مناسب برای مسلمانان در این زمینه است. سبک این تحقیق، بدین شکل است که ضمن مطالعه بر روی نوع پوشش مردم، و بررسی علل گرایش به نوع خاصی از لباس در جامعه، علل روی آوردن مسلمانان به الگوهای دیگران را، با وجود داشتن فرهنگ غنی در لباس پوشیدن، نقد و بررسی نموده است. فصول پنج‌گانه این پژوهش عبارت‌اند از: فصل اول: توضیح نشانه فرهنگ بودن لباس، ویژگی خاص انسان در مورد لباس، آثار بهره‌مندی از لباس، و منشأ پیدایش لباس. فصل دوم: یادآوری انواع لباس در قرآن، معانی زینت در قرآن، علل سقوط اجتماعات بشری. فصل سوم: فتنه‌های شیطانی، ابزارهای شیطان برای ایجاد برهنگی، کشف حجاب به عنوان مصداق بارز فعالیت شیطانی، معرفی اجمالی کنوانسیون تساوی حقوق زن و مرد. فصل چهارم: لباس در روایات، رنگ لباس، جنس لباس، شکل لباس، رابطه لباس و نظافت، آداب پوشیدن لباس نو. فصل پنجم: احکام پوشیدن لباس، میزان پوشش مرد از محارم و دیگر مردان، پوشش زن در برابر نامحرم، احکام بهره‌مندی از زینت، لباس‌های حرام برای مرد و زن.

لقمان حکیم و بررسی تطبیقی حکمت های او در روایات فریقین با نگاهی به متون عهدین،

۳۷۲. لقمان حکیم و بررسی تطبیقی حکمت های او در روایات فریقین با نگاهی به متون عهدین، عبد الله موحدی محب، دکتری علوم قرآن و حدیث، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: حجه الاسلام دکتر احمد بهشتی و حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۸۱، ۴۱۳ص. این پایان نامه، حاصل پی جویی امثال و حکمی است که به نام شخصیتی پرآوازه به نام لقمان حکیم، در منابع مختلف دینی، عرفانی، ادبی و تاریخی ثبت شده است. جایگاه لقمان حکیم در عرف جامعه اسلامی و منابع دینی نگاهی به احتمال پیوند حکمت های لقمانی با میراثی که از پیش از اسلام از سوی ادیان برای ما به یادگار مانده، از مطالب این رساله است. نگارنده، پژوهش خود را، که به ظاهر در قالب بخش های چهارگانه شکل یافته، به دو قسمت اصلی تقسیم نموده است: یکی، پیرامون حکمت و مسائل متناسب با آن؛ دوم، شخصیت تاریخی لقمان حکیم و موضوعات پیوسته بدان. بخش های چهارگانه رساله، بدین ترتیب است: واژه شناسی «حکمت» و موارد گوناگون کاربرد آن در عرف دانشوران مسلمان، نقطه آغاز پیدایش حکمت در حوزه زبان و سیر تدوین حکمت نامه ها از آغاز تا این زمان، بررسی واژه «مَثَل» در لغت و قرآن و عرف ملت ها به صورت عام و امت اسلام و متون اسلامی به طور اخص، گذری بر سیر تدوین امثال توسط مسلمانان از آغاز تا عصر حاضر، را در بخش اول، بحث نموده است. بخش دوم و سوم را، با نزدیک شدن به محور اصلی، پس از اشاره ای گذرا به واقعی بودن اعلام و قصه های قرآنی، به بحثی گسترده پیرامون مغایرت لقمان حکیم قرآنی با لقمان بن عادِ اساطیری که موضوع بعضی از امثال مستهجن جاهلی است اختصاص داده، راز انتساب سخن های ناب به شخصیت ها، نگاهی به احتمال پیوند حکمت های لقمانی با آموزه های حکمی مندرج در منابع اهل کتاب، لقمان در آینه روایات و منابع اسلامی، شناسایی ابعاد شخصیت این حکیم الهی در روایات شیعه، مقایسه لقمان با ازوپ، احیقار، بلعم باعور و الکمئون و...، مغایرت جدی شخصیت لقمان با افراد یاد شده، را روشن می سازد. بخش چهارم، دارای تمهیدی مشتمل بر نکاتی چند است. این فصل، که مقصود از نگارش رساله است، شامل دسته بندی حکمت های قابل دسترس منسوب به لقمان، در منابع اسلامی، بر اساس عناوینی است که عموماً در حکمت عملی مطرح است.

لیله القدر از دیدگاه قرآن و روایات معصومان علیهم السلام،

ماهیت جن در قرآن و حدیث،

۳۷۳. لیله القدر از دیدگاه قرآن و روایات معصومان علیهم السلام، اشرف هزاوه، کارشناس ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی راغبی، استاد مشاور: حجه الاسلام احمد آشتیانی، ۱۳۷۷، ۱۲۰ ص. نگارنده، در تحقیق خود ویژگی های لیله القدر را از دیدگاه قرآن و ائمه معصوم بیان نموده است. این رساله پنج فصل دارد: فصل اول، در باب تاریخچه مطالعاتی، بیان مسئله، فرضیات، اهداف مطالعاتی، حدود مطالعاتی، اهمیت مطالعاتی و تعریف اصطلاحات است. فصل دوم، به نقادی تحقیقات فصل قبل پرداخته، و پژوهش های آن فصل را از لحاظ کمی و کیفی، مورد نقد قرار داده است. فصل سوم، رهیافت یا رسش تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق، طرح تحلیلی، و طرح زمان اجرایی را مطرح می کند. فصل چهارم، به دو بخش تقسیم شده، که در بخش اول، ارتباط شب قدر با نزول قرآن را مورد بررسی قرار داده، و در باب چگونگی نزول قرآن از نظر قرآن و روایات و آرای دانشمندان و مفسران، به بحث پرداخته است. وی، در این بخش پنج نظریه در باره کیفیت نزول قرآن را مطرح و در باره هر کدام، شواهدی را ذکر نموده است. بخش دوم، پیرامون ویژگی های شب قدر است. علت نام گذاری، عظمت شب قدر، برتری آن بر هزار ماه، حکمت عدد هزار، وجه ناپیدا بودن این شب، وجود شب قدر در امت های پیشین، تکرار هر ساله شب قدر، نشانه های شب قدر، شب قدر و معصومان و علائم دیگر این شب، از دیگر مطالب این بخش است. فصل پنجم، مربوط به استنتاجات و پیشنهاد های نگارنده در این موضوع است.

۳۷۴. ماهیت جن در قرآن و حدیث، اعظم پورین وسیه، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، استاد راهنما: دکتر ید الله نصیریان، استاد مشاور: دکتر ابوالقاسم امامی، ۱۳۷۷، ۱۵۳ ص. جنیان چه موجوداتی هستند: ذی شعور، مختار یا مکلف؟ نظر معصومان علیهم السلام در باره جنیان چیست؟ علما و نویسندگان در مورد وجود و ماهیت جن چه عقیده ای دارند؟ قرآن ابلیس را ملک می داند یا جن؟ در فرهنگ و کتب عامه سایر مکاتب، جن چگونه

ماهیت عقل از دیدگاه ملاصدرا و علامه مجلسی (با تأکید بر شروح آنها بر اصول کافی)،

موجودی است؟ رسیدن به پاسخ این سؤالات، فصول هشت گانه این رساله را تشکیل می دهد: بحث از «لغت» جن و مشتقاتش و تعریف «جن» در اصطلاح، مطالب اولین فصل را تشکیل می دهد. در فصل دوم، به بحث از ماهیت جن در آیات قرآن پرداخته، و مطالبی را به استشهاد آیات اثبات کرده که عبارت اند از: شعور و اختیار و تکلیف در جنیان، شمول رسالت قرآن و پیامبر صلی الله علیه و آله نسبت به جنیان، ایمان به قرآن و پذیرش توحید گروهی از جنیان، وجود افراد سفیه در جنیان، وجود دروغ و اشتباه در جنیان و اعتراف آنان به عقاید باطلشان، استعاذه انسان به جنیان. وی، در این فصل ادله منکران را نیز بیان کرده است. در فصل سوم، ماهیت و اوصاف جن در احادیث را توضیح داده است. اشاره به دوستی مؤمن انسان با مؤمنی از جن، تسلط حضرت علی علیه السلام بر جنیان و ارادت آنان به آن حضرت، رفتن جن به نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و گوش دادن به قرآن، و روایاتی در خصوص ليله الجن از این احادیث است. فصل چهارم، به ایراد نظر علما و نویسندگان در مورد وجود و ماهیت جن اختصاص دارد. در فصل پنجم و ششم، پس از بحث در این باره که ابلیس ملک است یا از طایفه جن، به بحث از اوصاف جنیان پرداخته است. در فصل هفتم و هشتم هم ضمن بررسی نظرگاه سایر کتب و فرهنگ عامه مردم در این زمینه، و نتیجه گیری کلی، رساله را به پایان رسانده است.

۳۷۵. ماهیت عقل از دیدگاه ملاصدرا و علامه مجلسی (با تأکید بر شروح آنها بر اصول کافی)، عبدالحسین کافی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام دکتر محمد ذبیحی، استاد مشاور: حجه الاسلام دکتر رضا برنجکار: ۱۳۸۰، ۱۳۱ ص. نگارنده، سعی نموده در نوشتار خود برداشت های ملاصدرا و علامه مجلسی از مفهوم عقل را، در روایات کتاب العقل و الجهل اصول کافی مورد تحقیق و کاوش قرار دهد، و ضمن مقایسه و داوری بین این دو دیدگاه، تأملی تازه در متون مربوط به عقل داشته باشد.

مبانی روابط و سیاست خارجی دولت اسلامی در قرآن و سنت،

وی، مطالب رساله خود را در مقدمه و دو بخش تنظیم نموده است: مقدمه رساله، شامل بحث‌هایی نظیر تبیین موضوع و اهمیت آن، پیشینه تحقیق، اهداف و چشم‌اندازهای تحقیق، پرسش‌های اصلی و فرعی، روش تحقیق، محدودیت‌های تحقیق، جایگاه عقل و کاستی‌های آن، و زندگی‌نامه‌های ملاصدرا و علامه مجلسی است. فصل اول، در باره تبیین و توضیح معنای «عقل» از نظر لغت و اصطلاح، و بیان معنای عقل از دیدگاه فلاسفه و حکما و اندیشمندان مانند ملاصدرا و علامه مجلسی، و مقایسه‌نگارنده بین نظرهای ملاصدرا و علامه مجلسی است. وی، پس از نقل دیدگاه ملاصدرا و علامه مجلسی در باره معنای عقل، نقاط اشتراک و افتراق نظر این دو اندیشمند را ذکر کرده و سپس، به نقد و بررسی هر یک پرداخته است. فصل دوم، در باره تطبیق دیدگاه ملاصدرا و علامه مجلسی بر روایات است. در این بخش، دیدگاه‌های آنها در باره مقصود از عقل در تک‌تک روایات اصول کافی، همراه نقد آنها آورده شده است.

۳۷۶. مبانی روابط و سیاست خارجی دولت اسلامی در قرآن و سنت، مهدی عباسی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر محمود سریع القلم، استاد مشاور: دکتر فتح‌الله نجارزادگان، ۱۳۷۹، ۱۸۱ص. این پژوهش، در پی پاسخ به این پرسش است که مبانی روابط خارجی دولت اسلامی چیست؟ فرضیه‌های پژوهش این نگارنده، هدف اساسی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌را تبلیغ وحی و تبیین عملی آن، با شیوه همزیستی مسالمت‌آمیز و مدارا، و نیز تصمیم‌سازی‌های منطقی‌ایشان را با رعایت مصالح همه ملل و نسل‌های آینده می‌داند. در فصل نخست، به بیان مفاهیم اساسی پژوهش، مانند دولت اسلامی، مشروعیت دینی و عملکرد آن از نگاه آیات می‌پردازد؛ ولایت را با استناد به آیات، تعهد دوستانه و یاری متقابل می‌داند؛ حکومت با این وصف را، مصداق ولایت دوستانه می‌انگارد؛ و مشروعیت دینی چنین حکومتی را در ایفای دو نقش برپایی نماز و پرداخت زکات که نمادهای رفع نیاز مادی و معنوی انسان‌اند، می‌داند. در فصل دوم، اهداف برون‌مرزی دولت اسلامی را، که ناشی از تعهدات عرفی در برابر

مبانی شیخ طوسی در رفع تعارض اخبار در «استبصار»

جامعه و انجام مسئولیت های دینی است بیان می کند. در فصل سوم، اصول روابط خارجی دولت اسلامی را مورد توجه قرار داده، و اصل همزیستی را، به طور گسترده، با دسته بندی آیات قرآن و با اشاره به سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله بررسی کرده و سپس، به شش نتیجه عمده می رسد. در فصل چهارم، مصالح ملی را به عنوان معیار روابط خارجی دولت اسلامی معرفی می کند، که با پیگیری اهداف در چارچوب اصول، و با انتخاب راهبرد مناسب تحقق می یابد، و تصمیم سازی ها و رفتارها نیز بر این مبنا شکل می گیرد.

۳۷۷. مبانی شیخ طوسی در رفع تعارض اخبار در «استبصار»، سید علی دلبری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، استاد راهنما: آیه الله محمّد هادی معرفت، استاد مشاور: آیه الله مهدی مروارید، ۱۳۸۰، ۳۰۷ ص. این پژوهش، با بررسی دیدگاه های شیخ طوسی در استبصار، به چند پرسش بنیادین پاسخ می دهد: اسباب و عوامل پیدایش تعارض در روایات چیست؟ مراحل عملیات رفع تعارض، از دیدگاه شیخ چگونه است؟ به نظر شیخ، مرجحات و وجوه جمع کدام است؟ نگارنده، در نوشتار خود سعی نموده بحث های نظری و انتزاعی اصولیان، بویژه شیخ طوسی را در تعارض اخبار، با بحث های تطبیقی و عینی شیخ در استبصار تلفیق نماید، و علل و اسباب تعارض اخبار، با تکیه بر استبصار، شناسایی و استقرا شود. وی، نوشتار خود را در مقدمه و پنج فصل تنظیم کرده است: در فصل نخست، به بیان کلیات و مبادی بحث، به عنوان پیش درآمد پرداخته، که خود شامل سه بخش است: جایگاه حدیث و ضرورت حدیث پژوهی، انواع دانش های حدیثی، پیشینه بحث و سیر تطور دانش مختلف الحدیث. فصل دوم، در بردارنده دو بخش است: شیخ طوسی و حدیث پژوهی، استبصار شناسی. شرح حال و تحصیلات شیخ، بررسی جایگاه کتاب استبصار و هدف از تألیف آن، رابطه کتاب تهذیب الأحکام با استبصار و مشترکات و تفاوت های این دو، محتوای متن اصلی، مشیخه، بیان ویژگی ها و نکاتی در باره استبصار و معرفی شروحاتی که بر آن نگاشته شده، و نقدهایی که در مورد این کتاب وجود دارد، از دیگر مطالب این دو بخش است. در فصل سوم، علل پیدایش تعارض اخبار را بیان کرده است.

مبانی قرآنی و حدیثی برائت از مشرکان،

فصل چهارم و پنجم را به بررسی روش های رفع تعارض اخبار و مراحل آن از دیدگاه شیخ طوسی اختصاص داده است. در فصل چهارم، بعد از بیان مقدمات، روش ترجیح و وجوه گوناگون آن به اعتبار سند حدیث، متن آن و امور خارجی را مطرح کرده، و این که چرا شیخ الطائفه، برخلاف مشهور، روش ترجیح را بر روش جمع مقدم داشته است. در فصل پنجم، به روش جمع و موارد مختلف جمع عرفی، و سرانجام به روش تخییر پرداخته است.

۳۷۸. مبانی قرآنی و حدیثی برائت از مشرکان، رقیه کریمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر سید کاظم عسکری، ۱۳۷۹، ۱۴۹ ص. این نوشتار، سعی دارد با جستجو در قرآن و سنت، نصوص و ادله ای را که می تواند به نحوی، مبنای اعلان برائت از مشرکان باشد، ارائه نماید. نگارنده، پایان نامه خود را در پنج بخش سامان داده است: در بخش اول، به واژه شناسی پرداخته است. وی، پس از یک مقدمه، به تحلیل مفهوم «برائت» در لغت و در رابطه با مراتب شرک پرداخته، و ارتباط شرک را با مفاهیم کفر و نفاق از دیدگاه قرآن کریم مطرح نموده، و سرانجام، وجوه مبارزه قرآن با مشرکان را ذکر کرده است. بخش دوم را به کلیاتی در مورد سوره برائت، و اعلان رسمی آیه برائت اختصاص داده است. وی، و ضمن ایراد نکات مهم چند آیه از سوره مبارکه توبه، به تعبیر قرآنی برائت از مشرکان، و بحث عمومیت برائت از مشرکان و همه گروه های کفار پرداخته است. بخش سوم، در باره جدال ممنوع در حج، و تجزیه و تحلیل آن است. مفهوم لغوی «جدال»، نظرات مختلف در قرائت آیه، «جدال» و مشتقات آن در قرآن، نظرات مفسران در باره جدال در حج، احادیث وارد در زمینه جدال از نظر فریقین، و یک نتیجه گیری کلی از بحث، از مطالب این بخش است. در بخش چهارم، نگارنده به بررسی پیشینه برائت از مشرکان در ادیان ابراهیمی پرداخته، که در این بخش، برائت حضرت ابراهیم علیه السلام از مشرکان و مظاهر شرک را، به تفصیل، و انبیای دیگر از مشرکان را، به اجمال شرح داده است. در بخش آخر، مسئله برائت از مشرکان در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله را بررسی نموده، و اعلان آیه برائت را از لحاظ تاریخی بیان کرده است.

مبانی نقد متن الحدیث عند الفریقین،

مبانی و اصول تربیت اجتماعی در «نهج البلاغه»

۳۷۹. مبانی نقد متن الحدیث عند الفریقین، قاسم عباس الکعبی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر ناصر رفیعی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد کاظم رحمان ستایش، ۱۳۸۳، ۱۹۶ص. بررسی معیارها و قواعد شرعی و عقلی در ارزش گذاری و نقد حدیث، از نظر صحت و سقم با چشم پوشی از نوع حدیث، هدف از نگارش این پایان نامه است. سعی نگارنده، بر ذکر معیارها و مبانی ای است که در نظر شیعه و سنی مورد اتفاق باشد. به همین دلیل، محور بحث را قرآن مجید قرار داده، و هر روایتی که مخالف قرآن بوده ذکر ننموده، تا امکان جمع بیشتر فراهم باشد. معیار وی در نقل روایات نیز متواترات و موارد اجمالی بین فریقین بوده است. نکات مورد توجه در این تحقیق، شرح و تفصیل بعضی از مبانی آن است، مخصوصاً در مسئله عرض حدیث بر قرآن است، و اشاره به بعضی از مبانی است که کمتر در جایی ذکر شده، مثل بررسی مباحث لغوی حدیث و ذکر نکات بلاغی آن، و ذکر مصادیق و شاهد مثال برای هر یک از این بحث ها. سازماندهی این تحقیق در دو باب صورت گرفته، که هر یک شامل فصل هایی می شود: باب اول که نقش مقدمه را دارد از دو فصل تشکیل یافته است. معنای نقد، اسباب و انواع و روش های نقد با اشاره به تاریخ و اختلاف نظرها، نقد محتوا نزد صحابه و نقد محتوا نزد اهل بیت، موضوع بحث باب اول است. باب دوم نیز که شش فصل دارد، شامل قواعدی است از قبیل عرضه حدیث بر قرآن از نظر مبنا و مصادیق، عرضه حدیث بر روایات، تاریخ، عقل و علم قطعی. در پایان، احادیثی را که با کلام معصوم تغایر دارند در سه مبحث آورده است.

۳۸۰. مبانی و اصول تربیت اجتماعی در «نهج البلاغه»، حسن شرف الدین، کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر سعید بهشتی، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد بهشتی، ۱۳۸۰، ۸۸ص. استخراج اصول تربیت اجتماعی از نهج البلاغه، بیان ارتباط تربیت اجتماعی از دیدگاه امام علی علیه السلام با مکاتب معاصر، از مباحثی است که نگارنده در تحقیق خود بدان پرداخته است.

مبانی و گستره آزادی سیاسی در اندیشه و رفتار حضرت علی علیه السلام،

نگارنده، این تحقیق را در پنج فصل تهیه و تدوین نموده است: در فصل اول، نخست به عنوان مقدمه به بیان اصل مسئله، اهمیت مطالعاتی، پرسش‌های تحقیقاتی، تعریف واژه‌ها و اصطلاحات، و مبانی تربیت پرداخته و سپس، ماهیت و ویژگی‌های انسان را که موضوع تربیت است از دیدگاه نهج البلاغه تبیین کرده است. در فصل دوم، خلاصه‌ای از پژوهش‌ها و مقالاتی را که مرتبط با این تحقیق بوده، ارائه کرده است. در فصل سوم، روش تحقیق و شرایط کشف نظام تربیتی در نهج البلاغه را بیان کرده است. در فصل چهارم، بر اساس ماهیت و ویژگی‌های عمومی انسان در نهج البلاغه، هشت مبنا و شانزده اصل از مبانی و اصول تربیت اجتماعی را استخراج نموده است. همچنین، برای ارائه الگوی عملی در این فصل، ویژگی‌های مطلوب مرتبی، در نظام تربیت اجتماعی از دیدگاه امام علی علیه السلام، و سیمای اجتماعی متقین در نهج البلاغه را ترسیم نموده است. در فصل پنجم، امکان‌پذیر بودن استخراج نظام تربیتی از نهج البلاغه، و برتری نظام تربیت اجتماعی علوی را که به واسطه متکی بودن به پشتوانه وحی، برتر از عقل و تجربه بشری است به اثبات رسانده است. همچنین، در مقایسه رابطه فرد با جامعه، از دیدگاه امام علی علیه السلام و نظریه‌های اصالت فرد و جامعه، از مجموع بیانات امام، یک نوع رابطه متقابل فرد و جامعه را استنتاج نموده، و در پایان، پیشنهادهای لازم را به دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت ارائه نموده است.

۳۸۱. مبانی و گستره آزادی سیاسی در اندیشه و رفتار حضرت علی علیه السلام، علی محسنی، دکتری علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، اساتید راهنما: دکتر ناصر جمال زاده و دکتر احمد پاکتچی، اساتید مشاور: دکتر جلال درخشه و دکتر سید محمد رضا احمدی طباطبایی، ۱۳۸۲، ۴۹۳ ص. نگارنده، این رساله را با دو هدف اساسی سامان داده است: تبیین رهیافت حضرت علی علیه السلام به مقوله آزادی سیاسی، به مثابه یکی از مفاهیم محوری در علوم سیاسی؛ تأثیر و نقش آزادی سیاسی در بروز مشکلات حکومت آن حضرت. سؤال‌هایی که در این پژوهش به آنها پاسخ داده، اینهاست: مؤلفه‌ها و مقومات آزادی سیاسی، تا چه میزان در اندیشه سیاسی و سیره حکومتی حضرت علی علیه السلام مشاهده

مبانی ولایت ولی الله،

می شود؟ بنیان های نظری حضرت علی علیه السلام در خصوص آزادی سیاسی، در عرصه عمل، در عصر زمامداری اش، با چه چالش ها و مشکلاتی مواجه گردید، و خاستگاه جامعه شناختی این مشکلات کدام اند؟ وی، این رساله را در دو بخش اصلی گرد آورده است: در بخش اول، که به تشریح بنیان های نظری آزادی سیاسی از منظر حضرت علی علیه السلام اختصاص یافته، ضمن تبیین نگرش آن حضرت به دو مؤلفه و اصل بنیادین آزادی سیاسی: حکومت و مردم، این نکته را ثابت می کند که حضرت علی علیه السلام، رویکردی الهی و مردمی به حکومت داشته و از دیدگاه ایشان، مردم دارای نقش تعیین کننده در انتخاب حاکم و اداره جامعه هستند. بخش دوم، متکفل اثبات فرضیه جامعه شناختی این رساله است، و میزان حضور مؤلفه های آزادی در عصر حکومت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و خلفای سه گانه و حضرت علی علیه السلام را، در ساحت های عمل و نظر، مورد بررسی قرار می دهد. در پایان، با تجزیه و تحلیل داده ها و اسناد متعدد، این نتایج را به دست آورده که آزادی سیاسی در تحولات صدر اسلام، نقشی کلیدی داشته است؛ به نحوی که ریشه بخش قابل توجهی از موانع و مشکلات حکومت حضرت علی علیه السلام را، بایستی در تضعیف تدریجی آزادی سیاسی، در دوره زمامداری خلفای سه گانه جستجو کرد.

۳۸۲. مبانی ولایت ولی الله، علی رضایی بیرجندی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام دکتر علی شیخ الاسلامی، استاد مشاور: حجه الاسلام دکتر احمد بهشتی، بی تا، ۲۸۳ ص. نگارنده، در رساله خود بر آن است تا پس از توضیح و تبیین معنای لغوی و اصطلاحی «ولایت» و بیان اقسام آن به صورت جامع، و با توجه به مبانی قرآنی، روایی، عرفانی و کلامی، منشأ انواع ولایت را همراه با تفاوتشان بیان نموده، سپس به خاستگاه های اندیشه ولایت ولی الله، در دوران های مختلف قبل از اسلام و پس از آن، توجه کند، و سیر تاریخی و جایگاه آن را در هر دو دوران تبیین نماید. این نوشتار، از سه بخش عمده و فصل های خاص هر بخش تشکیل شده است: بخش اول، در باره معنای ولایت و اقسام آن است. واژه «ولایت» از دیدگاه زبان شناسان؛ ولایت در اصطلاح؛ بررسی این موضوع از دیدگاه کلامی، فقهی، قرآنی، روایی و

محاربه و افساد فی الارض در قرآن، حدیث و فقه اسلامی،

عرفانی؛ معرفی و تشریح انواع ولایت؛ از مطالب این بخش است. بخش دوم، در باره خاستگاه های اندیشه ولایت ولی الله است. اندیشه ولایت ولی الله در دوران های مختلف، بررسی این خاستگاه از دیدگاه متون دینی، مثل قرآن و تفاسیر و روایات، از مطالب این بخش است. در بخش سوم، نگارنده اندیشه ولایت ولی الله را در فرهنگ اسلامی توضیح داده، عناوینی چون ولایت ولی الله از دیدگاه کلام، هدف از آفرینش انسان، معرفت صحیح شرط رسیدن به کمال، ضرورت وجود وحی، جهانی بودن اسلام، مجوز ختم نبوت، ضرورت وجود ولی الله، اختلاف شیعه و سنی، نقش پیامبر در تعیین جانشین، درجات ولایت و صفات ولی الله، ولایت از دیدگاه فقهی، ولایت فقیه، ولایت ولی الله از نظر عرفانی، نظریه ضرورت وجود ولی الله در همه دوران ها از دیدگاه قرآن و روایات و علم و کلام و عرفان، مطالب این بخش است. وی، در این بحث آرای علامه طباطبایی را نقل کرده، به بحث در باره آن می پردازد. فصل آخر رساله، در باره ختم ولایت است که از دیدگاه های مختلف، نقد و بررسی شده است.

۳۸۳. محاربه و افساد فی الارض در قرآن، حدیث و فقه اسلامی، علی رازینی، کارشناسی ارشد علوم جزایی و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر علیرضا فیض، استاد مشاور: حجه الاسلام دکتر محمد صادقی، [بی تا]، ۳۷۳ ص. قوانین مصوب در خصوص جرائم امنیتی، مشتمل بر برخی ابهامات و ناهماهنگی هاست و در کلمات فقها نیز آرای مختلفی در این باب وجود دارد. یکی از زمینه های نیازمند به بحث، موضوع جرائم ضد امنیت است که این محقق، موضوع پایان نامه خود قرار داده است. موضوعات و عناوین رساله، در شش بخش با فصل های مختلف آمده است: بخش اول (کلیات) مشتمل بر دو موضوع است: جایگاه محاربه و افساد فی الارض، در قوانین جمهوری اسلامی ایران، شامل واژه «جرم» و بررسی ریشه ای و اصطلاحی آن، واژه «امنیت»، بررسی جایگاه جرائم ضد امنیت در حقوق جزا. بخش دوم، در باره معنای لغوی و اصطلاحی «محاربه»، محاربه در قرآن، محاربه در روایات، محاربه از نظر فقهای اهل سنت و محاربه از نظر فقهای شیعه است.

محدثان شیعه در قرن نهم و دهم هجری و سبک حدیث نگاری آنان،

محور بخش سوم، افساد فی الارض است که مشتمل بر چهار فصل با این عناوین است: معنای لغوی و اصطلاحی «افساد»، افساد در آیات قرآن و احادیث، افساد در کلمات فقهای عامه و خاصه، و رابطه محاربه و افساد فی الارض. در بخش چهارم، سایر عناوین مربوط به جرائم ضد امنیت در فقه، در چهار فصل به نام های: بغی، ارتداد، ارجاف، و سایر مواردی که دارای کیفر اعدام است، مطرح شده است. بخش پنجم، شامل عناوین مربوط به جرائم امنیتی در حقوق موضوعه، و دارای چهار فصل است: جرائم ضد امنیت داخلی و خارجی، جرم سیاسی و غیرسیاسی، تروریسم، و سایر موارد مهم از قبیل هواپیماربایی، آدم ربایی و بمب گذاری. در بخش ششم، نگارنده به نتیجه گیری از بحث ها پرداخته، که خود سه فصل دارد: محاربه و افساد در قوانین جمهوری اسلامی ایران، محاربه و افساد در رویه قضایی دهه اول انقلاب و بررسی برخی از آرای قضات محاکم و شعب دیوان عالی کشور، و بحث فقهی حقوقی در مورد تعریف محارب و مفسد و نقد نظریات ارائه شده.

۳۸۴. محدثان شیعه در قرن نهم و دهم هجری و سبک حدیث نگاری آنان، سید علیرضا طباطبایی، کارشناسی ارشد علوم قرآنی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: احمد عابدی، ۱۳۷۹، ۱۸۳ ص. در این پایان نامه، پس از بیان اجمالی سیر تدوین حدیث در ادوار گذشته، مهم ترین محدثان قرن های نهم و دهم هجری که، دارای تألیفات حدیثی بوده اند، معرفی شده اند و به بیان شرح حال، استادان، شاگردان و آثار آنان پرداخته شده است. این پژوهش، دارای شش فصل است: فصل نخست، به کلمات اختصاص یافته و در آن، تبیین موضوع، پیشینه تحقیق، سؤال های تحقیق و... به اختصار بیان شده است. فصل دوم، با عنوان نگاهی اجمالی به سیر تدوین حدیث در ادوار گذشته، به بررسی تدوین حدیث از عصر رسالت تا تألیف جوامع ثانویه پرداخته است. فصل سوم، به معرفی مهم ترین محدثان قرن نهم هجری اختصاص داده شده و به معرفی اساتید، شاگردان و آثار حدیثی و غیرحدیثی آنها پرداخته است. فصل چهارم، با عنوان مهم ترین محدثان قرن دهم هجری، به معرفی اساتید و شاگردان و

محورهای فعالیت غلات (غلو، جریان‌ات پیدا و نهان)،

آثار حدیثی آنها پرداخته است. فصل پنجم، مهم‌ترین کتاب‌های حدیثی این دو قرن را بررسی کرده است. فصل ششم، با عنوان نتیجه‌گیری و پیشنهادها، مطالبی در این زمینه ارائه کرده است. در این شش فصل، میزان توجه محدثان این دو قرن به سند روایات، حدود استفاده آنها از منابع اهل سنت، روش آنان برای تشخیص صحیح از غیر صحیح، رونق اجازات حدیثی در این دوره، و وجود جوامع حدیثی در این دوره نیز مورد بحث قرار گرفته است.

۳۸۵. محورهای فعالیت غلات (غلو، جریان‌ات پیدا و نهان)، علیرضا کهنمویی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۰، ۳۰۹ ص. بررسی اسناد و شواهد رخنه‌ساخته‌ها غلات در روایات، نگرشی بر افکار غالیانه در طول تاریخ، و تأملی در تحول فضای حاکم بر جوامع عام و علمی شیعه، از جمله مسائل مورد بحث نگارنده، در این پایان‌نامه است. چهار فصل این پایان‌نامه، در پی بررسی این موضوعات است: نگارنده، در فصل اول به تبیین واژه «غلو» پرداخته، و با اشارتی از قرآن، معضل غلو را مورد بحث قرار داده است. در فصل دوم، تاریخچه‌ای مختصر از برخی فرق غلات را، با تفکیک به دو دوره قبل و بعد از غیبت کبری ارائه نموده است. در فصل سوم، به ارائه تحلیل‌هایی در باب جریان غلات پرداخته، و زمینه‌ها، علل و انگیزه‌های غلو را مورد اشاره قرار داده، و نقش عوامل مؤثری چون مفوضه، صفویه، اخباریگری، شیخیه و... را در تشخیص افکار غالیانه، تا حدودی نمایان ساخته است. در ادامه این فصل، بحث مهم و تعیین‌کننده «جعل حدیث» را، به عنوان عمده‌ترین مجرای رخنه‌غلات در شیعه، مورد بررسی مبسوط قرار داده است. در بحث پایانی، به مبحث نقد روایات، به عنوان عمده‌ترین ضرورت حیاتی منتج از مباحث پیشین پرداخته، و در باب موانع نقد و کارنامه نقد، مطالب مفیدی را ارائه نموده و در ادامه، راه کار ارائه شده از جانب معصومان علیهم السلام را در باب نقد روایات، یعنی عرضه روایات به قرآن، مورد بررسی قرار داده است.

مدیریت از دیدگاه «نهج البلاغه»

مراتب و درجات ایمان در قرآن و حدیث،

۳۸۶. مدیریت از دیدگاه «نهج البلاغه»، محمّد علی ضمیری، کارشناسی ارشد ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه علمامه طباطبایی، ۱۳۶۳، ۱۴۵ ص. نویسنده، در پی پاسخ این سؤال است: ما که ادعا می‌کنیم فرهنگ مان باید اسلامی باشد، آیا در زمینه رهبری و مدیریت از دیدگاه اسلامی، الگویی برای عرضه کردن داریم؟ آیا این الگو، قابل عرضه کردن به جامعه متحول و پویای کنونی هست؟ آیا مدیریت از دیدگاه نهج البلاغه می‌تواند راهگشای ما در زمینه اعمال مدیریت در مدارس، ادارات، کارخانجات، مؤسسات، ارتش و... باشد؟ برای انجام این مهم، اساس کار خود را بر نهج البلاغه، ترجمه محسن فارسی قرار داده، و در موارد ضروری، از ترجمه‌های دیگر نظیر ترجمه جواد فاضل و فیض الاسلام و محمّد تقی جعفری و دیگران نیز سود برده است. علاوه بر این، از کتاب‌های دیگری که در زمینه مدیریت اسلامی تدوین شده استفاده نموده، و آنها را مکمل تحقیقات خود قرار داده است. وی نخست برای ورود به بحث مدیریت از مسأله برنامه ریزی کار خود را شروع کرده و عواملی چون تمرکز مدیریت، هماهنگی و همکاری، تعهد و مسئولیت و هدایت و رهبری را از عوامل بسیار مهم مدیریت موفق می‌داند، سپس در بخش دیگر تحقیق خود به صفات و ویژگی‌های یک مدیر کارآمد اشاره می‌کند که عبارتند از: قاطعیت، آینده‌نگری، تجربه، کنترل بر مراکز و قسمت‌ها داشتن، دارای روابط انسانی بودن، دارای روحیه بالا و والا بودن، رعایت حقوق افراد را نمودن، در دیگر بخش هم به بعضی مدیریت‌های ناموفق در طول تاریخ اشاره می‌کند و توضیحی در مورد مدیریت معاویه می‌دهد، سپس برای خاتمه بحث به تناسب در باره شوری نیز مطالبی ارائه نموده و به عنوان هشدار عوامل بازدارنده در یک مدیر نالایق را بر شمرده است.

۳۸۷. مراتب و درجات ایمان در قرآن و حدیث، تیمور جوانمرد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام سید محمّد علی ایازی، استاد مشاور: حجه الاسلام احمد عابدی، ۱۳۸۰، ۲۲۵ ص. بحث از اختصاصی یا عمومی بودن ایمان برای مسلمانان و سایر ادیان، تعریف ایمان از دید متفکران فرق مختلف مسلمان و مسیحی و دفع اشکالات از تعاریف موجود، بیان درجات و مراتب ایمان، شرط و عدم شرط سبقت معرفت بر ایمان، بررسی جایگاه عقل در بحث از مقوله ایمان، بر شمردن موانع رسیدن به ایمان واقعی به صورت توصیفی، از

مراحل و مواقف قیامت در قرآن و روایات از دیدگاه مفسران شیعه و سنی از قرن پنجم تا کنون،

جمله اهداف نگارنده در این پایان نامه است. تحقیق نگارنده، در سه فصل تدوین شده است: در فصل اول، در باره معانی ایمان و اسلام بحث نموده، و دیدگاه های مختلف را در این زمینه مورد بررسی قرار داده است. سپس، ایمان در مسیحیت، فرق ایمان و اسلام، رابطه تنگاتنگ ایمان و اسلام و ایمان و اختیار، ایمان و معرفت، و سرانجام، راه حصول ایمان، و نیاز انسان به ایمان را مطرح کرده است. در فصل دوم، درجات و مراتب ایمان را بیان نموده و سپس، مفهوم درجه و راه رسیدن به بعضی از درجات ایمان را توضیح داده است. تفسیر بعضی از آیات راجع به ایمان، مسئله احباط و تکفیر و دیدگاه های مختلف در این زمینه، مقامات مؤمنان با توجه به مراتب ایمان، زیادت و نقصان ایمان و بیان دیدگاه های مختلف در این زمینه، و سرانجام، مسئله حداقل ایمان را، که مربوط به منافقین، و حداکثر ایمان، که مربوط به مؤمنین واقعی است، مورد بحث و بررسی قرار داده است. آثار و نتایج ایمان را در فصل سوم بررسی نموده، که این آثار عبارت اند از: آثار اخلاقی، مانند زهد، توکل و صبر؛ آثار اقتصادی، از جمله کاهش فقر و جلوگیری از انباشته شدن ثروت های حرام؛ و همچنین آثار اخروی ایمان. سرانجام، به آثار و علایم ایمان در فرد اشاره نموده، از جمله این که افراد باایمان، متواضع و فروتن هستند.

۳۸۸. مراحل و مواقف قیامت در قرآن و روایات از دیدگاه مفسران شیعه و سنی از قرن پنجم تا کنون، مهری شعاعی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، استاد راهنما: دکتر محمد مهدی گرجیان، استاد مشاور: حجه الاسلام محمّد رضا آشتیانی، ۱۳۷۴، ۸۴ ص. این رساله، در پاسخ به پرسش هایی از این قبیل است که: «مواقف» به چه معناست و تعداد آنها چند مورد است؟ مفهوم حساب در قیامت چیست؟ گواهان قیامت چه کسانی هستند؟ «صراط» و «مرصاد» به چه معناست و عقبات صراط چند مورد است؟ این رساله، در پنج فصل نگاشته شده: فصل اول آن، با یک مقدمه در باره تاریخچه مطالعاتی بحث آغاز می شود، و در ادامه به بیان ابعاد گوناگون مسئله، فرضیات یا پرسش های تحقیقاتی، اهداف مطالعاتی، حدود مطالعاتی، برهان مطالعاتی و اصطلاحات وارده در بحث می پردازد.

مروری بر زندگی و شخصیت عبدالله بن مسعود،

فصل دوم، بیان مراجع و کتاب هایی است که محقق در این موضوع به آنها مراجعه داشته است. فصل سوم، در باره روش تحقیق است که در آن، از رسش تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح تحلیل بحث شده است. فصل چهارم و پنجم را به لفظ «مواقف» در قرآن کریم و تفاسیر، نظرات مرحوم علامه طباطبایی و فخر رازی و روایات ذیل آیه وقوف، معرفی تعداد مراحل و مواقف قیامت برای کافر و مؤمن، گواهان محشر که شهادت بر اعمال انسان ها می دهند، «صراط» و «مرصاد» و معانی این دو واژه از قول علامه طباطبایی و شیخ صدوق رحمه الله، موقعیت مردم هنگام عبور از صراط، عقبات محشر و نظر مفسران، پرداخته است.

۳۸۹. مروری بر زندگی و شخصیت عبد الله بن مسعود، سید سعید عزیز نژاد، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر امیر جودی، ۱۳۸۰، ۱۱۷ص. مطالب این رساله، کاوشی است پیرامون شخصیت یکی از اصحاب به نام عبدالله بن مسعود، که احاطه او بر به علوم مختلف مرتبط با قرآن، انتساب مصحف مستقلی به او، همچنین نقل احادیث فراوانی که از او گزارش شده، از او شخصیتی کم نظیر به وجود آورده است. با توجه به جنبه های گوناگون شخصیت ابن مسعود، و این که اخبار ضد و نقیض نقل شده در مورد او فراوان است، بحث و بررسی پیرامون شخصیت او و تا حد امکان، زدودن غبار ابهامات به وجود آمده در باب او، این ضرورت را به وجود آورده که برای بررسی حیات و شخصیت او، ضمن مروری بر روایات نقل شده از او در جوامع روایی فریقین، مجموعه گزارش های پراکنده در کتب مختلف در مورد او را، مورد توجه قرار داده است. مطالب، در دو بخش زندگی نامه و شخصیت علمی او تنظیم شده است: در بخش اول که به زندگی نامه او اختصاص یافته است حیات او را در دو فصل قبل از هجرت به مدینه و پس از هجرت مورد بحث و بررسی قرار داده است. در بخش دوم نیز که شامل دو فصل است رابطه ابن مسعود و قرآن کریم و حدیث را تحلیل و بررسی نموده است. عناوین این بخش عبارت اند از: ابن مسعود و نقل حدیث،

مستشرقان و حدیث: نقد و بررسی دیدگاه‌های گلدزیهر و ساخت،

مسجد در جامعه اسلامی از دیدگاه آیات و روایات،

ابن مسعود در جوامع روایی اهل سنت، ابن مسعود در جوامع روایی شیعه، طرق روایی ابن مسعود، دسته بندی روایات.

۳۹۰. مستشرقان و حدیث: نقد و بررسی دیدگاه‌های گلدزیهر و ساخت، سهیلا شینی میرزا، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: حجه الاسلام سید محمد علی ایازی، ۱۳۸۴، ۲۱۴ ص. مطالعه، نقد و بررسی آثار مستشرقان در زمینه حدیث، بویژه گلدزیهر و ساخت، و این که در دایره مطالعات شیعی و فارسی، کاری در این زمینه صورت نگرفته، انگیزه تدوین این پایان نامه است. نگارنده، مطالب این رساله را در سه بخش تنظیم نموده است: بخش اول را به کلیات اختصاص داده، که در ضمن دو فصل، تاریخچه کلی شکل گیری مطالعات استشراقی به صورت عام، و نیز مطالعات خاورشناسی در حوزه حدیث را به بحث می گذارد. شکل گیری، انگیزه‌ها و ابعاد کار خاورشناسان، زمان شکل گیری مطالعات خاورشناسی در حوزه حدیث، معرفی سی تن از مستشرقانی که در حوزه حدیث فعالیت داشته‌اند، انواع مطالعات حدیثی خاورشناسان و نیز جریان‌های فکری آن، مطالب این بخش است. بخش دوم را به نقد و بررسی دیدگاه‌های حدیثی گلدزیهر اختصاص داده است. زندگی نامه علمی گلدزیهر و آثار او در زمینه مطالعات اسلامی و حدیثی، بیان چهار نظریه وی در زمینه حدیث، از مطالب این بخش است. بخش سوم را نیز به نقد و بررسی دیدگاه‌های حدیثی ساخت اختصاص داده است. زندگی نامه علمی ساخت، آثار او در زمینه مطالعات اسلامی و نیز آثار حدیثی وی، و نقادی چهار دیدگاه از آرای وی در این بخش آمده است.

۳۹۱. مسجد در جامعه اسلامی از دیدگاه آیات و روایات، ثریا امیری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام مهدی مهریزی، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۱، ۲۲۱ ص.

مسلك اخباریه در شیعه،

نگارنده این تحقیق، بر آن است که نقش ها و کارکردهای مختلف مسجد در جامعه اسلامی را، از دیدگاه آیات و روایات بررسی کند. این پایان نامه، پنج بخش دارد: در بخش اول، ضمن شش فصل، به بیان کلیاتی در خصوص اهمیت و جایگاه مسجد در اسلام پرداخته، و بحث واژه شناسی مسجد، مساجد پیش از اسلام و تفاوت عبادتگاه ها و پرستشگاه های غیر مسلمان ها با مسجد مسلمین را مطرح کرده است. در بخش دوم، نقش فرهنگی آموزشی مسجد در جامعه اسلامی را بررسی نموده، و نقش عبادی مسجد، سیر تحول آموزش در مساجد، تشکیل جلسات ادبی، پدید آمدن کتابخانه در مساجد، و تأثیر ائمه علیهم السلام در حیات علمی فرهنگی مساجد را توضیح داده است. نقش سیاسی اجتماعی مسجد در جامعه اسلامی، عنوان بخش سوم است. نقش نظامی مسجد، نقش اجتماعی مسجد، ارائه خدمات مسجد و رسیدگی به فقر و فعالیت های قضایی، و نقش سیاسی مسجد، از دیگر مباحث مطرح در این بخش است. بخش چهارم، مربوط به برخی از آداب و احکام فقهی مسجد است که در هفت فصل، به این مسئله پرداخته است. کیفیت بنا و اهمیت دادن به بنای مسجد، تأکید بر استحباب نماز خواندن در مساجد، آداب و مستحبات و مکروهات ورود به مساجد، چگونگی حضور کودکان و زنان در مسجد، انجام برخی از کارهای جایز از قبیل اعتکاف و مراسم عقد و ازدواج و فاتحه و ترحیم در مسجد، عواقب هتک حرمت مسجد و نظریه فقها در این زمینه، روا نبودن انجام برخی از کارها در مسجد از قبیل بحث و گفتگو پیرامون امور دنیوی و انداختن آب دهان و بینی در مسجد و خوابیدن و دفن میت، از عناوین بخش چهارم است. در بخش پنجم، ضمن بیان نظریه آسیب شناسی مساجد و طرح سؤالات و پیشنهادها در این زمینه، گزیده ای از کتاب شناسی مسجد را ارائه نموده است.

۳۹۲. مسلك اخباریه در شیعه، احسان قیصری، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد، استاد راهنما: دکتر علی مهدی زاده، اساتید مشاور: دکتر احمد پاکتچی و دکتر علیرضا فیض، ۱۳۷۱، ۲۶۳ ص. این رساله، به بررسی این مسلك در حوزه اندیشه شیعه، نظرات و آرای اصولی و فقهی اخباریان، و نیز به تأثیری که این مسلك در پیدایش فرقه شیخیه داشته، پرداخته است.

مسندنویسی در تاریخ حدیث،

این تحقیق، شامل هفت فصل است: در فصل اول، به بررسی پیدایش اجتهاد در میان اهل سنت و مکتب تشیع پرداخته است. نگاهی به عمل به احکام در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله و پس از رحلت آن حضرت، جعل احادیث از قول پیامبر صلی الله علیه و آله، پیدایش رأی و قیاس و سیر تکاملی اجتهاد در طول تاریخ، و خاستگاه عقلی اجتهاد و سرچشمه های قوانین شرعی در فقه، از مطالب این فصل است. در فصل دوم، پیدایش اخباریه و ریشه های اخباریگری و نظرات گوناگونی را که در این باب وجود دارد، مورد بررسی قرار داده است. وی، با بیان تفاوت اخباریت پیشینیان با اخباریت استرآبادی، برخی از عوامل فکری و اجتماعی مؤثر در پیدایش اخباریه نوین و ادوار اخباریگری و اخباریه را متذکر شده است. فصل سوم را به اختلافات میان اخباریان و اصولیان و دیدگاه های عمده اخباریان اختصاص داده و در این زمینه، با نقل اقوال، جایگاه اجتهاد، قرآن، اخبار، علم اصول و رجال را نزد اخباریه توضیح داده است. در فصل چهارم، نگاهی گذرا به زندگانی بعضی از اخباریان تندرو و متعصب نموده، و در فصل پنجم، در باره اخبار میانه رو و معتدل توضیحاتی داده است. فصل ششم، بحث از جنبه مقابل، یعنی اصولیان است. در فصل هفتم، تأثیرات اخباریگری، محل های رواج اخباریگری، تألیف کتب روایی در عصر اوج اخباریگری، رابطه مسلک شیخیه با اخباریه، و بررسی و مقایسه برخی از عقاید شیخیه و اخباریه را مورد بررسی قرار داده است.

۳۹۳. مسندنویسی در تاریخ حدیث، سید کاظم طباطبایی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر آذرتاش آذرنوش و دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی، ۱۳۷۴، ۴۰۰ ص. پاسخ به پرسش هایی از این قبیل که: مسندنویسی چه سودهایی را در پی دارد؟ جایگاه مسندنویسی در تاریخ تدوین حدیث کجاست؟ چرا امروزه، ما از میان انبوه مسندها تنها با شمار اندکی از آنها آشنایی داریم؟ چرا در میان شیعیان، این شیوه از تدوین حدیث، کمتر رواج داشته است؟ هدف نگارنده را تشکیل می دهد، که در ده بخش به بررسی این موضوع ها پرداخته است:

مشارکت اجتماعی زنان از دیدگاه قرآن و حدیث،

در بخش نخست، معنای لغوی «مسند» و واژه های وابسته به آن را شرح داده، و انواع کتاب های حدیث را بررسی کرده، و تفاوت آنها را بامسندها روشن ساخته است. در بخش دوم، به جایگاه مسندنویسی در تاریخ تدوین حدیث اهل سنت، و مراحل گوناگون آن پرداخته است. بخش سوم را به معرفی مسندهایی که به مؤلفان خود منسوب اند اختصاص داده، و مروری بر پاره ای از احوال مسندنویسان، به ترتیب تاریخ در گذشت آنان دارد. در بخش چهارم، ابتدا مسندهایی را یادآور شده که به نام راویان خود شناخته می شوند. سپس، در باره مجموعه هایی سخن گفته که از روی خطا یا سهل انگاری، آنها را مسند خوانده اند. در بخش پنجم، به سهم شیعه در عرصه مسندنویسی پرداخته، و ضمن پژوهشی در باره «اصول اربعماه» و بررسی تاریخ پیدایش آنها در تاریخ حدیث شیعه، آن را با تاریخ اهل سنت مقایسه نموده است. در بخش ششم و هفتم، به معرفی مسند زید شهید و مسند حمیدی و مؤلفش، و محتوای آنها و میزان اعتبار احادیث آنها پرداخته است. در بخش هشتم، مسند ابن حنبل را ارزیابی کرده است. بخش نهم را به معرفی مسند ابوحنیفه اختصاص داده، و در آخرین بخش، در باره سند ابویعلی موصلی و بعضی مسانید دیگر اطلاعاتی ذکر کرده است.

۳۹۴. مشارکت اجتماعی زنان از دیدگاه قرآن و حدیث، سهیلا جلالی کندی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس قم، استاد راهنما: حجه الاسلام محمّد علی مهدوی راد، اساتید مشاور: آیه الله سید محمّد موسوی بجنوردی و دکتر صادق آیینه وند، ۱۳۷۹، ۲۸۲ ص. این که آیا اسلام، به زنان اجازه شرکت در فعالیت های مختلف اجتماعی را داده است یا خیر؟ و در صورت مثبت بودن پاسخ، حدود این مشارکت چیست؟ از مباحث مطرح شده در این پایان نامه است.

مشکلات و موانع خلافت علی علیه السلام از دیدگاه تاریخ،

فصول شش گانه این پایان نامه، با بخش هایی مجزا، به بررسی این موضوع پرداخته است: در فصل اول، با بیان این که مشارکت زنان، اصلی عقلائی است، و بیان معنای حسن و قبح افعال، حسن و قبح عقلی را از منظر قرآن و سنت بررسی نموده، و ملاک های حسن و قبح را برشمرده است. فصل دوم پایان نامه، در باره مبانی مشارکت از دیدگاه قرآن و حدیث است. وی، نخست با توجه به مبانی مشارکت از دیدگاه قرآن، به بررسی مقام انسانی و جایگاه زن در قرآن پرداخته، و ضمن بررسی مبدأ آفرینش انسان از این منظر، به این نتیجه رسیده که از دیدگاه قرآن تفاوتی میان آفرینش زن و مرد نیست. بخش دوم این فصل، در باب مبانی مشارکت از منظر حدیث است که این مبانی عبارت اند از: یکسانی در اصل خلقت، یکسانی ارزش ها، یکسانی در امر به معروف و نهی از منکر نمودن، یکسانی در جهاد، یکسانی در دانش اندوزی، یکسانی در کمک به مردم و یکسانی در طلب روزی. فصل سوم، شواهد مشارکت اجتماعی زنان نام دارد. وی، با گزارش شواهدی از دوران رسالت و پس از آن، این فهم قرآنی را، که نشانگر مشارکت زنان در عرصه ها و فعالیت های مختلف اجتماعی است، بازگو می کند. در ادامه این فصل، آدابی را که در آموزه های قرآن و سنت نبوی برای مشارکت زنان و اختلاط الزامی مردان و زنان در محیط اجتماعی رقم خورده، شرح داده است. در فصل چهارم و پنجم هم آداب مشارکت اجتماعی و قیود مشارکت اجتماعی زنان را توضیح داده است. در فصل ششم، نگارنده ضمن مطرح نمودن شبهاتی که از بررسی آرای فقها و روایات به دست آورده، سعی نموده تا به بعضی از این شبهات پاسخ دهد.

۳۹۵. مشکلات و موانع خلافت علی علیه السلام از دیدگاه تاریخ، سید کاظم میرجلیلی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر صادق آینه وند، استاد مشاور: حجه الاسلام دکتر احمد بهشتی، ۱۳۷۸، ۳۲۱ ص. این تحقیق تاریخی است روشن و گویا از دوران خلافت علی علیه السلام و حوادث قبل از آن، که مرتبط با این دوران است، و به اتکای معتبرترین مدارک تاریخ اسلام، در مقدمه و چهار فصل تهیه شده است. نگارنده، نخست ضرورت تحقیق موضوع، محدودیت های تحقیق، روش تحقیق و

مصاحف صحابه و صاحبان آن،

معرفی منابع را مقدم داشته ، و در مقدمه رساله ، به اصول اولیه در باره خلافت امام ، از قبیل وجود نص صریح در غدیر خم ، برپایی سقیفه ، عدم اعتنا به نوشتن نامه توسط پیامبر ، خلافت انتسابی ، شورا و امثال آن پرداخته و سپس ، به سیر طبیعی تاریخ پس از پیامبر اسلام توجه نموده است . فصل اول را به واقعه قتل عثمان و گشوده شدن باب فتنه اختصاص داده و در این باب ، پنج عامل از عوامل مهم قتل عثمان را ذکر نموده است وی ، در ضمن کسانی را که در قتل عثمان دخالت مستقیم یا غیر مستقیم داشته اند ، معرفی نموده ، و نقش حضرت علی علیه السلام را در واکنش به قتل عثمان بازگو نموده است . فصل دوم ، در باره صراحت و صداقت در سیاست امام است . نگارنده ، پس از بررسی واژه «سیاست» و موارد استفاده آن ، تعریف مورد قبول مکتب اسلام از سیاست ، و نگرش مثبت به سیاست و سیاستمداری در منابع معتبر اسلام را ، در مقایسه با سیاست در عرف استعمار ، تجزیه و تحلیل نموده است . فصل سوم ، در باره عدالت امام بحث می کند . در این قسمت ، ضمن اشاره به سنت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در تقسیم بیت المال ، روش امام علی علیه السلام در تقسیم بیت المال و عدم انعطاف در مورد خود و خویشاوندان ، و تبعات انعطاف ناپذیری در اجرای عدالت بر حکومت علوی را بررسی کرده است . در فصل چهارم ، به بررسی اوضاع خوارج پرداخته ، و این گروه را زاییده جهالت ها دانسته و آثار و تبعات ظهور خوارج بر حکومت امام را بررسی نموده است .

۳۹۶ . مصاحف صحابه و صاحبان آن ، نسرین بحیرایی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر مجید معارف ، استاد مشاور : دکتر سید کاظم عسکری ، ۱۳۷۹ ، ۱۴۹ ص . پاسخ به سئوالاتی از این قبیل که : در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله ، قرآن چگونه از گزند فراموشی مصون ماند؟ چه کسانی و چگونه ، نوشتن آن را برعهده داشتند؟ چه کسانی برای خود مصحف خصوصی تهیه کردند؟ چه اختلاف هایی در کتابت مصاحف وجود داشت؟ هدف نگارنده از نگارش این پایان نامه است . وی ، در این رساله ، در سه بخش به بررسی مراحل تدوین و پیدایش مصاحف گوناگون و نهایتاً پیدایش مصحف کنونی (قرآن مجید) پرداخته است .

معاد از دیدگاه عقل و نقل،

در بخش اول، در دو فصل، کلمه «مصحف» را از لحاظ لغوی و اصطلاحی بررسی کرده، کتاب‌ها و تألیفات نادری که در تاریخ از «مصاحف» باقی مانده است اشاره دارد. در بخش دوم، جمع آوری این مصاحف، شامل مصحف در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله را با توجه به این که دارای اهمیت ویژه‌ای است مورد بررسی قرار داده است. در بخش سوم (مفصل‌ترین بخش رساله)، در پنج فصل، به بررسی مهم‌ترین مصاحف نوشته شده، که در تاریخ از آنها یاد شده است، می‌پردازد. این مصاحف، شامل مصحف «ابی بن کعب»، «ابن مسعود»، «علی» علیه السلام، «زید بن ثابت» و «مصاحف عثمانی» است. در ابتدای هر فصل، زندگی نامه کوتاهی از صاحب مصحف بیان کرده است.

۳۹۷. معاد از دیدگاه عقل و نقل، طاهره خلاق، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر مهدی نجفی افرا، ۱۳۷۸، ۱۸۵ ص. این رساله، مشتمل بر چهار فصل در صدد تحقیق و بررسی این است که بین استدلال قرآنی با استدلال قرآن در باب مسئله معاد، تفاوت بارزی وجود دارد. در استدلال قرآنی، اثبات یک مطلب از طریق تکیه بر حقایق قرآن صورت می‌گیرد، اما در استدلال قرآن از نوع استدلال‌های عقلی است که صرف نظر از گوینده آن روشن و مبین است و بر اساس موازین عقلی استوار است. نگارنده، در فصل اول مسئله روح و نفس را مورد تفحص و دقت قرار داده، و این که روح، به عنوان یک حقیقت مجرد و مستقل، پس از مرگ آدمی باقی می‌ماند و مرگ، پایان زندگی به معنی مطلق نیست، بلکه یک گام بزرگ به سوی اثبات وجود جهان پس از مرگ است. در فصل دوم، بعد از بیان معنای معاد و ذکر اقوال و نظرات مختلف متکلمان و فلاسفه در مورد اقسام معاد، به معاد جسمانی پرداخته، و ادله عقلی اثبات معاد را بررسی کرده است. در فصل سوم، در باره روح، تجرد و بقای نفس و نیز معاد از نظر آیات و روایات بحث نموده است. وی، پس از استشهاد به آیات قرآن در مورد قطعیت برپایی قیامت کبری، ماهیت مرگ و دلایل امکان و ضرورت معاد را بر شمرده است. در فصل چهارم که اصلی‌ترین بحث نگارنده را تشکیل می‌دهد به بررسی شبهات

معناشناسی واژه «عدل» و مترادف‌ها و متضادهای آن در قرآن و «نهج البلاغه»

معیارهای فهم و نقد حدیث در تفسیر «المیزان»

منکران معاد جسمانی و پاسخ به آنها پرداخته است. وی، در این فصل یازده شبهه را مطرح کرده، و پیرامون هر شبهه به نقد و بررسی پرداخته است. در ادامه، رد نظریه تناسخ و دلیل آن را توضیح داده و در پایان شبهات خواجه نصیرالدین طوسی در کتاب تجرید الاعتقاد را در این موضوع توضیح داده است.

۳۹۸. معناشناسی واژه «عدل» و مترادف‌ها و متضادهای آن در قرآن و «نهج البلاغه»، فرزانه صادقی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر سید رضا مؤدب، استاد مشاور: دکتر محمد تقی دیاری، ۱۳۷۸، ۱۵۸ ص. این رساله، در پی پاسخ به این سؤال هاست که: معانی دقیق عدل در قرآن و نهج البلاغه چیست؟ مترادف‌ها و متضادهای عدل در قرآن و نهج البلاغه به چه معنی است؟ نگارنده، در بدو امر دو بار قرآن را مطالعه کرده، و بیش از نهمصد آیه که در آن به نحوی سخن از عدالت و ظلم بوده، استخراج نموده، و در خصوص بعضی آیات به مطالعه نظر مفسران پرداخته است. گام دوم ایشان، دسته‌بندی آیات و استخراج لغاتی است که به نظر رسیده می‌توان آنها را مترادف و متضاد عدل محسوب کرد. در گام سوم، به بیان کاربردهای اصلی واژه‌های «عدل» و «ظلم» در قرآن پرداخته، که ضمن مطالعه کتب و آیات قرآن، به دسته‌بندی مشخصی در این خصوص نایل شده است. در گام چهارم، هر واژه را در کتب لغت و فرهنگ نامه‌ها بررسی نموده، و ضمن بیان نظر لغویان، برای هر کاربرد آیاتی از قرآن را، همراه دیدگاه مفسران در خصوص هر آیه ذکر کرده است. تقریباً همین شیوه را در مورد نهج البلاغه نیز دنبال کرده، و چون هدف اصلی وی، بررسی این واژه در قرآن بوده از ذکر نظرات مفسران نهج البلاغه خودداری کرده است.

۳۹۹. معیارهای فهم و نقد حدیث در تفسیر «المیزان»، شادی نفیسی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، استادان مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی و دکتر نهله غروی نایینی، ۱۳۸۱، ۶۶۰ ص.

مفهوم عقل در کتاب «العقل و الجهل» اصول «کافی» با تأکید بر شرح ملاءدرا،

چرا علامه طباطبایی رحمه الله در بررسی حدیث، توجه جدی به سند ندارد؟ از نظر علامه، چه معیارهایی برای نقد متن، معتبر است؟ مراد علامه از جری چیست و چرا در باره بخش عظیمی از روایات، این داوری را می‌کند؟ اینها، سؤال‌هایی است که باعث ترسیم این پایان‌نامه گشته، که در هفت فصل به نقد و بررسی آنها پرداخته است: وی، در تحقیق خود کوشیده تا با استخراج داوری‌های علامه، و ساماندهی نظرات ایشان در نقد و فهم حدیث، تداوم بخش حرکتی باشد که این متفکر، در جهت پیراستن گنجینه حدیث در دوره معاصر آغاز کرده است. وی، استقصای تمام نظرات را مد نظر نداشته، بلکه هدفش ارائه اجمالی این نظرات بوده است. نویسنده، ابتدا به بررسی روایات موجود، در دو مرحله پرداخته است: عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و عصر ائمه اهل بیت علیهم السلام. پس از آن، آرای محققانی را گزارش می‌کند که در این باره نگاشته‌هایی مستقل داشته‌اند. در گزارش آرای محققان، به نقل مستقل دیدگاه هر یک از ایشان پرداخته، بلکه چیزهایی را نقل کرده که در جمع بندی کلی، می‌توان از نظرات این عالمان به دست آورد. در ارائه نمونه‌ها، به آنچه ایشان در کتاب‌هایشان آورده‌اند بسنده نکرده، و کوشیده تا نمونه‌هایی جدید از منابع شیعه و سنی بیاورد. در این قسمت نیز دو مجموعه معیار: معیارهای فهم و معیارهای نقد حدیث را آورده است.

۴۰۰. مفهوم عقل در کتاب «العقل و الجهل» اصول کافی با تأکید بر شرح ملاءدرا، اباذر جعفری، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: دکتر رضا برنجکار، استاد مشاور: حجه الاسلام امیر دیوانی، ۱۳۸۰، ۱۷۴ ص. لفظ «عقل» در روایات در چه مواردی استعمال شده است؟ ویژگی‌های ذکر شده برای آن چیست؟ چه کارکردهایی برای عقل ذکر شده است؟ آیا یک معنا از عقل در این روایات قصد شده، یا معانی متعددی مورد نظر بوده است؟ پاسخ به این پرسش‌ها، هدف نگارنده این تحقیق است. وی، برای رسیدن به مفهوم «عقل» در روایات، کاربردهای این لفظ در احادیث کتاب العقل و الجهل اصول کافی را بررسی نموده است. نخست، معانی لغوی این واژه را بررسی کرده و سپس به اصطلاحات گوناگون عقل، در علوم مختلف اشاره نموده،

مفهوم فتنه در قرآن کریم و «نهج البلاغه»

مفهوم قرض و قرض الحسنه و جایگاه آن در قرآن و حدیث و مقایسه آن با فرهنگ جاری جامعه،

پیشینه تاریخی بحث عقل و احادیث مربوط به آن را در چهارمین فصل مورد توجه قرار داده است. در فصل پنجم، بحث مفهوم عقل در احادیث کتاب العقل و الجهل را مطرح کرده است. در فصل بعد، نظرات ملاصدرا را، به عنوان یک فیلسوف برجسته و شارح این احادیث، مورد بررسی قرار داده، که در شرح خود پس از ذکر شش معنا برای عقل، به تطبیق آن معانی با روایات پرداخته است.

۴۰۱. مفهوم فتنه در قرآن کریم و «نهج البلاغه»، حمید رضا صراف، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی و ارشاد، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر عباس مصلاهی پور، استاد مشاور: دکتر کامران ایزدی مبارکه، ۱۳۸۴، ۱۲۲ ص. بررسی این مطالب که: واژه «فتنه» و واژگان هم ریشه آن، به چه معانی در قرآن کریم و نهج البلاغه به کار رفته است؟ آیا می توان یک جامع معنایی را، به عنوان وجه مشترک تمام آن معناها شناسایی کرد؟ ارتباط واژه «فتنه» با واژگان قریب المعنای آن، مانند بلا در قرآن کریم چیست؟ واژه «فتنه» و هم ریشه های آن در نهج البلاغه و قرآن چه نسبتی با هم دارند؟ اساس این تحقیق را تشکیل می دهد که نگارنده، پس از مقدمه در چهار فصل بدان پرداخته است: وی، نخست این واژه را از دید لغویان و مفسران بررسی نموده، و سپس با واژگان مترادف از قبیل «بلا»، «امتحان»، «آزمایش»، «عذاب»، «گمراهی» و «ضلالت»، «مصیبت» و «بلا»، که در قرآن کریم آمده است، مقایسه کرده است. سپس، همین معانی را در نهج البلاغه جستجو کرده و نخست، مشترکات بین قرآن و نهج البلاغه و بعد واژه های مختص هر یک را توضیح داده است.

۴۰۲. مفهوم قرض و قرض الحسنه و جایگاه آن در قرآن و حدیث و مقایسه آن با فرهنگ جاری جامعه، جواد بیک محمدی، کارشناسی ارشد الهیات، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر محمد علی لسانی فشارکی، استاد مشاور: دکتر کامران ایزدی مبارکه، ۱۳۸۱، ۳۰۷ ص.

مفهوم و جایگاه شادمانی در بیان قرآن و حدیث،

زمینه تحقیق در این رساله، تدبر و دقت در آیات و روایات مربوط به قرض الحسنه، و استخراج یک تعریف جامع و مانع قرآنی حدیثی از قرض الحسنه است. اهداف کلی نگارنده در این رساله، در پاسخ به دو پرسش خلاصه می شود: تعریف قرض الحسنه در بیان قرآن و حدیث چیست و جایگاه آن کدام است؟ آیا فرهنگ قرض الحسنه در جامعه کنونی، با مفهوم قرآنی حدیثی آن سازگار است؟ این پژوهش، در دو فصل با بخش های مختلف تألیف یافته است: در فصل اول، ضمن بررسی معنای لغوی و اصطلاحی «قرض الحسنه»، رابطه قرض با دین، و تفاوت عقد قرض با سایر عقود، به موضوع قرض الحسنه در قرآن کریم و احادیث، و در نظام اخلاقی اسلام پرداخته، و برخی از دستاوردهای تربیتی روانی آن را توضیح داده است. عنوان فصل دوم، تفاوت های مفهوم قرآنی حدیثی قرض الحسنه با مفهوم رایج آن در جامعه اسلامی است. مفهوم قرض الحسنه از دیدگاه قرآن و حدیث و فواید و آثار آن، مفهوم رایج قرض الحسنه در جامعه اسلامی، عملکرد بانک ها در این خصوص و شیوه پرداخت وام قرض در صندوق های قرض الحسنه و تاریخ تشکیلات مربوط به آن را، در این فصل توضیح داده است. بررسی موانع و راه های ترویج فرهنگ قرض الحسنه، از بحث های پایانی این رساله است. ضمیمه های رساله نیز عبارت اند از: بیانات امام خمینی رحمه الله در جمع مدیران صندوق های قرض الحسنه، نظرسنجی از مردم تهران در باره فرهنگ قرض الحسنه و صندوق های قرض الحسنه خصوصی.

۴۰۳. مفهوم و جایگاه شادمانی در بیان قرآن و حدیث، محمد قادری بانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر نهلّه غروی نایینی، ۱۳۸۱، ۲۷۶ ص. در این دیدگاه که شادمانی، مساوی با لذت گرایی است، اثبات این که شادی، نه تنها ضد ارزش نیست بلکه خود نیز یک ارزش می باشد و هیچ یک از انواع ظهور و بروز شادی های در چهارچوب شرع توسط شرع ممنوع نشده، موضوع های مورد بحث این پایان نامه است.

مفهوم و ملاک های لهو با توجه به مصادیق قرآنی و روایی آن،

نگارنده ، رساله خود را در شش فصل تنظیم نموده است : در فصل اوّل ، به کلیات پرداخته ، و ضمن بیان مقدمه ای ، با طرح اصل مسئله و اشاره به فرضیه های موجود ، بایسته شادی را توضیح داده است . در فصل دوم ، «شادی» را از دو جنبه واژگانی و اصطلاحی مورد بررسی قرار داده ، و تقسیم هایی را برای شادی ارائه می کند ، و موارد ستایش و نکوهش شادی ، و جلوه های مثبت و منفی آن را در آیات و روایات بیان می کند . بیان منشأ شادی ، و بررسی آن از زمینه های ایجابی و سلبی ، و بحث از عوامل مادی و معنوی شادمانی ، سخن فصل سوم پایان نامه است . در فصل چهارم ، به آثار و پیامدهای شادمانی (مثبت و منفی) پرداخته ، و تفاوت های فرد شادمان و ناشادمان را در سه حیطه شناختی ، عاطفی و رفتاری بیان می کند . وی ، در فصل پنجم ، گزاره های منفی نگر دینی را که در باره شادی وارد شده است ، مورد کاوش قرار داده ، و دو نمونه از جلوه ها و عوامل شادی را ، به تفصیل ، بررسی کرده و جایگاه حزن و اندوه را مشخص می کند . در فصل ششم ، الگوهای شادمانی را مطرح نموده ، و در بخش دوم آن ، به آسیب های احتمالی فرد شادمان پرداخته است .

۴۰۴ . مفهوم و ملاک های لهو با توجه به مصادیق قرآنی و روایی آن ، رضا طلایی اردکانی ، کارشناسی ارشد مبانی فقه و حقوق ، دانشگاه امام صادق علیه السلام ، استاد راهنما : آیه الله محمّد باقر باقری کنی ، استاد مشاور : اصغر مهدوی ، ۱۳۷۹ ، ۱۴۳ ص . مشخص کردن مفهوم و ملاک های لهو ، با توجه به مصادیق قرآنی و روایی آن ، هدف نگارنده از این تحقیق است . وی ، در این تحقیق نخست مصادیق لهو را که در قرآن و روایات موجود است ، مورد بحث و بررسی قرار داده ، و در پایان بحث ، از هر مصداق ملاک گیری نموده است ؛ بدین شکل که ابتدا عوامل صدق عنوان لهو بر یک مصداق و سپس ، عوامل خروج یک مصداق از عنوان لهو را شناسایی کرده است . طنز ، شعر ، موسیقی ، قمار ، امل و دنیا ، از جمله این مصادیق هستند . نگارنده ، در ابتدای رساله مفهوم «لهو» و تفاوت آن را با واژه های مشابه ، مورد بحث و بررسی قرار داده است . وی ، سپس وارد بحث مصادیق شده ، و در آخر ، نتیجه گیری کلی را که برآمده از نتیجه گیری های موجود در پایان هر مبحث است ، ارائه نموده است .

مقام رضا و تسلیم در قرآن و حدیث،

مقایسه بین زهد اسلامی و رهبانیت مسیحی از دیدگاه کتاب و سنت،

در قسمت دیگر پایان نامه، به بررسی مصادیق لهُو که در قرآن و روایات موجود است پرداخته، و پس از مقدمه ای کوتاه، طنز، شعر، موسیقی، قمار، امل و دنیا را مورد بررسی قرار داده است. شیوه کار وی بدین ترتیب بوده که ابتدا، آنها را از حیث لغت بازشناخته و سپس، برای شناخت بهتر موضوع، به بیان تاریخچه مصداق پرداخته، و بعد از آن، به بررسی ادله و سپس ملاک گیری پرداخته است. نویسنده پایان نامه، به همان اندازه که از منابع حدیث و فقه استفاده کرده، از مطالب علمی، اجتماعی و روان شناسی استفاده کرده؛ زیرا این مطالب، در کتاب های فقهی کمتر مورد توجه واقع شده است.

۴۰۵. مقام رضا و تسلیم در قرآن و حدیث، زهره پیروز، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر احمد حسنی رنجبر، ۱۳۷۸، ۹۵ ص. بحث از رضا، به عنوان یکی از عوامل معنوی قضا و قدر از دیدگاه ثقلین، مباحث این تحقیق را تشکیل می دهد، که در سه بخش ارائه شده است: ابتدا با بررسی لغوی «رضا» در کتب لغت و منابع اسلامی، به مهم ترین معنی آن، یعنی خشنودی پرداخته است. سپس، با استفاده از کتب تفسیر شیعی و بعضاً اهل سنت و روایات، به تفصیل، در باره مقام رضا (در یازده مورد) مطالبی آورده، و این حالت روحی را برترین مرتبه کمال معرفی نموده، و یادآور گردیده که: قرآن کریم رضای خدا از بنده را، با تمام اهمیتی که دارد هم پایه رضای بنده از خدا اعلام کرده، و در لسان حدیث، علامت رضای خدای سبحان از بنده اش، رضای بنده اش از قضای اوست. وی، شناسایی انواع رضا: رضای خدا و بنده، رضای فرد و جامعه، و رضای نفس را مورد توجه قرار داده است و در مرحله دیگر، با استناد به آیات و روایات، عوامل تقویت کننده رضا، و آثار فردی، اجتماعی و اخروی رضا را مورد بحث قرار داده است.

۴۰۶. مقایسه بین زهد اسلامی و رهبانیت مسیحی از دیدگاه کتاب و سنت، مرضیه رضوی، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر محمد ذبیحی، ۱۳۷۸، ۱۴۳ ص.

مقایسه میان اسلوب قرآن و حدیث با علم کلام در طرح عقائد،

تبیین مفهوم زهد، مقایسه بین دو مفهوم زهد اسلامی و رهبانیت مسیحی از نگاه کتاب و سنت، و بیان ارتباط این دو مفهوم با تصوف و مرزبندی روشن بین آنها، از مطالب مورد بحث نگارنده در این پایان نامه است. نگارنده، تحقیق خود را در چهار فصل فراهم آورده است: در فصل اول، با تکیه بر منابع غیردینی، آنچه در مورد رهبانیت و عوامل شکل گیری آن بوده است، آورده و سیر تحول این مباحث تا پیدایش اسلام را بیان کرده است. وی، در این قسمت بیشتر از کتاب تاریخ تمدن ویل دورانت استفاده نموده، سپس روایاتی را که رهبانیت را مورد انتقاد قرار داده و رهبانیت واقعی را معرفی کرده، آورده است. در فصل دوم، ضمن اشاره به آیات قرآن، تمام روایات مربوط را جمع آوری و عنوان بندی کرده است. وی، واژه «زهد» را معنی کرده، و علل پیدایش و آثار حیات بخش آن را بیان نموده، و برای تشخیص زاهدان حقیقی، نشانه های آنان را با توجه به روایات بیان کرده است. فصل سوم را به مقایسه بین رهبانیت و تصوف اختصاص داده است. وی، نخست چگونگی و تاریخ پیدایش تصوف را شرح داده و سپس، روایاتی را که در این باب از معصومان علیهم السلام موجود بوده، آورده و به این نتیجه رسیده که تشخیص بین این دو مفهوم، در اعتقاد صوفیان به وحدت وجود و عدم اعتقاد راهبان به این مسئله است. در فصل چهارم، زهد و رهبانیت مسیحی را مورد مقایسه قرار داده، و علل مردود شمردن رهبانیت از جانب اسلام را بیان کرده است.

۴۰۷. مقایسه میان اسلوب قرآن و حدیث با علم کلام در طرح عقائد، نیکو دیالمه، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: علی اکبر غفاری، ۱۳۷۷، ۱۹۳ص. توجه دادن به ضرورت پردازش به اسلوب بیان عقاید در قرآن و کلام معصومان علیهم السلام و مقایسه آن با روش متکلمان، هدف نگارنده از تدوین این پایان نامه است. این مقایسه، در سه بخش صورت گرفته است: بخش اول، پژوهشی است در علم کلام که نگارنده، در آن وجه تسمیه علم کلام، موضوع علم کلام، تعریف علم کلام، غایت و هدف علم کلام، روش علم کلام، ارتباط علم کلام با سایر علوم، تاریخ ظهور و پیدایش علم کلام را توضیح داده است. وی،

مقایسه قصه گویی قرآن کریم و اسطوره سازی ادیان با نگرشی بر روایات،

سپس به تناسب ، به معرفی دو فرقه معتزله و اشاعره پرداخته و بعد از آن ، تغییر و تحول در علم کلام (کلام جدید) را توضیح داده است . بخش دوم ، در باب مقایسه میان اسلوب قرآن و حدیث با علم کلام در بحث مبدأ است . در فصل اول این بخش ، روش علم کلام در طرح عقاید را مطرح ساخته و با ایراد بیان خواجه نصیرالدین طوسی و علامه حلی در کتاب تجرید و شرح آن پرداخته است. در فصل دوم ، اسلوب قرآن کریم در طرح عقاید را آورده ، و در سومین فصل ، روش معصومان را علیهم السلام در اثبات وجود خدا و توحید بررسی کرده و سرانجام در آخرین فصل ، مقایسه روش قرآن و حدیث با علم کلام در مبدأ را توضیح داده است. بخش سوم ، با عنوان مقایسه میان اسلوب قرآن و حدیث با علم کلام در بحث معاد است . وی ، در این بخش به مطالبی از قبیل روش علم کلام در بحث معاد ، روش قرآن در اثبات معاد ، روش معصومان علیهم السلام در اثبات معاد ، و مقایسه روش قرآن و حدیث با علم کلام در مسئله معاد پرداخته است .

۴۰۸ . مقایسه قصه گویی قرآن کریم و اسطوره سازی ادیان با نگرشی بر روایات ، داوود رضا حاجیلو ، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی (علوم قرآن و حدیث) ، دانشگاه آزاد اسلامی اراک ، استاد راهنما : دکتر عباس همایی ، استاد مشاور : دکتر احمد بهشتی ، ۱۳۷۷ ، ۸۷ ص . پاسخ این پرسش ها که فرق بین داستان گویی و قصه پردازی چیست؟ این دو ، از کجا نشئت گرفته اند؟ در جامعه کنونی ، کدام قسم مورد قبول و کدام منفور و مردود است؟ سطور این پایان نامه را تشکیل می دهد . این رساله ، شامل پنج فصل است : در فصل اول ، نگارنده ضمن بیان تاریخچه مطالعاتی ، به شرح و توضیح اصل مسئله پرداخته ، و فرضیات موجود در این زمینه را ، همراه با اهداف مطالعاتی و حدود و اهمّیت مطالعاتی بحث مطرح ساخته و در ادامه ، اصطلاحات و واژه های مربوط به بحث را توضیح داده است . در فصل دوم ، منابع مطالعاتی در این زمینه را معرفی نموده ، که این منابع عبارت اند از : تفسیر مجمع البیان ، تفسیر المیزان ، تاریخ جامع ادیان ، ترجمه تفسیر طبری (بخش قصه ها) ،

مکتب حدیثی شیعه در کوفه از آغاز تا پایان قرن سوم هجری،

قصص قرآن مجید، و کتاب ادیان و مکتب های فلسفی هند. فصل سوم، در باره روش و پرسش تحقیق، فن و طرح و زمان اجرای تحقیق، بحث نموده است. در فصل چهارم، تجزیه و تحلیلی در باره اطلاعات مربوط به موضوع دارد و ضمن بررسی تاریخچه قصه گویی و پیدایش اسطوره، دو واژه «قصه» و «اسطوره» را از دیدگاه های مختلف بررسی کرده، و سپس، هدف های قصه گویی را، شامل این موارد دانسته است: تأمل و تفکر، عبرت آموزی، بیان سرنوشت عصیانگران و مشرکان و پیروزی حق بر باطل، تسلی خاطر و تحمل ناملازمات، تقویت روحیه و رسیدن به سعادت مندی. در فصل پنجم، نگارنده ویژگی های قصص قرآن، و مقایسه آن با اسطوره های ادیان را مورد بررسی قرار داده است.

۴۰۹. مکتب حدیثی شیعه در کوفه از آغاز تا پایان قرن سوم هجری، سعید شفیعی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر شادی نفیسی، ۱۳۸۰، ۳۴۰ ص. بررسی چگونگی تشکیل حدیث در کوفه، شناخت راویان و محدثان و آثار حدیثی پدید آمده در این منطقه، بررسی نقاط قوت و ضعف این مکتب، شناخت صبغه حدیثی غالب در مکتب حدیثی کوفه، بررسی رابطه راویان اهل سنت با راویان شیعی کوفه، و میزان تأثیرپذیری آنها از یکدیگر، از جمله اهداف نگارنده این پایان نامه است. چون تحقیق در باره یک مکتب حدیثی است، وی در درجه اول، بر کتاب های رجالی و فهرست نگاری تکیه دارد و در مرتبه بعدی، کتاب های حدیثی را مد نظر دارد. همچنین، نوشته هایی که از اعضای مکتب به جای مانده یا بازسازی شده، در پژوهش وی اهمیت داشته است. در این پژوهش، بیش از نهمصد کتاب از راویان کوفی را شناسایی نموده، که در این میان، حدیث، تاریخ، فقه و کلام، بیشترین کتاب را به خود اختصاص داده اند؛ ولی در حوزه تفسیر، تعداد کتاب ها را اندک برآورد نموده است. به زعم وی، کثرت راویان از همه فرق شیعه، فراوانی انواع روایات، تدوین کتب اولیه حدیثی، فراوانی روایات غلوآمیز، و اهتمام به تاریخ عراق و حوادث آخر الزمان، از ویژگی های این مکتب حدیثی به شمار می آید.

مکر الهی در قرآن و حدیث،

ملاک ها و معیارهای وضع حدیث،

نکته قابل توجه در این تحقیق، تقسیمی است که نگارنده برای راویان کوفی انجام داده است. وی، این راویان را به سه دوره زمانی تقسیم نموده است: دوران تأسیس مکتب حدیثی شیعه (هم زمان با حکومت امویان و فشارهای شدید بر شیعیان)، دوران امام صادق علیه السلام (که مکتب حدیثی شیعه به اوج خود رسید و فقه و کلام شیعه رشد فوق العاده ای پیدا کرد)، دوران پس از شهادت امام صادق علیه السلام (که در اوایل این دوران، کوفه همچنان از مهم ترین مراکز شیعه در فقه و کلام بود).

۴۱۰. مکر الهی در قرآن و حدیث، سیده موسوی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ناصر رفیعی محمّدی، استاد مشاور: دکتر عبد الرضا زاهدی، ۱۳۸۵، ۱۵۳ص. مکر الهی در آیات و ادعیه و روایات چه معنایی دارد؟ آیا مکر الهی، جزء سنن الهی است یا نه، دامنه آن تا چه حد است؟ شیوه های مکر خداوند در دنیا کدام اند؟ راه کارهای ایمن ماندن از آن چیست؟ اینها، سؤالاتی است که نگارنده به تشریح پاسخ آنها پرداخته است. این رساله در بردارنده کلیات و سه فصل پس از آن است: در کلیات، به تبیین مسئله، سؤالهای اصلی و فرعی، فرضیه ها، پیشینه مسئله و روش پژوهش اشاره نموده است. فصل اول را به مفهوم شناسی «سنت»، «مکر» و واژه های معادل آن اختصاص داده است. فصل دوم را به دیدگاه های قرآنی پیرامون «مکر عام» و «مکر الهی» اختصاص داده، و در ضمن آن، علاوه بر بررسی آیات مربوط به هر کدام، برای بررسی این دو معنا (مکر مردم و مکر خدا) از آیات دیگری که الفاظ معادل آن استعمال شده، استفاده نموده است. فصل سوم را نیز به ادعیه و روایاتی که به بحث مورد نظر پرداخته اند، اختصاص داده است.

۴۱۱. ملاک ها و معیارهای وضع حدیث، قاسم بستانی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر نهله غروی نایینی و دکتر محمّد علی مهدوی راد، ۱۳۸۲، ۴۶۸ص.

هدف نگارنده از این پژوهش، گردآوری، تبیین، نقد، بررسی و صورت بندی ملاک ها و معیارهایی است که می توان با کمک آنها، احادیث موضوع و ساختگی را از غیر آن شناسایی کرد. علاوه بر آن، نمونه هایی را که برخی از دانشمندان، جزء مصادیق این معیارها دانسته اند ذکر کرده و در صورت لزوم، آرای موجود در خصوص این نمونه ها را نیز مطرح نموده است. وی، پژوهش خود را مشتمل بر مقدمه و هشت فصل نگاشته است: در مقدمه، به بیان موضوع، فصول، روش، سابقه، اهداف تحقیق و هدف محقق از انتخاب این موضوع پرداخته است. در فصل اول، به تعریف وضع و احکام آن می پردازد، که شامل این موارد است: تعریف «حدیث موضوع» در لغت و اصطلاح، احکام آن، وجه تناسب معنای لغوی با معنای اصطلاحی، اعتبار حدیث موضوع، حکم روایت کردن حدیث موضوع، حکم وضع حدیث و بررسی دیدگاه های قائلان و مخالفان وضع حدیث. وی، در فصل دوم به بررسی پیشینه وضع حدیث می پردازد، و زمان آغاز وضع حدیث را که از زمان حیات پیامبر صلی الله علیه و آله بوده یا پس از آن و نیز آغاز گران وضع حدیث را که کدام یک از فرق اسلامی بوده اند، مورد بررسی و تحقیق قرار داده است. فصل سوم این رساله، بیان موضعگیری بزرگان دین نسبت به وضع حدیث است، و به بررسی موضعگیری پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام و دیگر بزرگان اسلام در این خصوص پرداخته، و به راه کارهای به کار رفته یا سفارش های این بزرگان در این جهت اشاره نموده است. فصل ششم را به ملاک ها و معیارهای نقد حدیث، به طور کلی، و وضع حدیث، به طور خاص، اختصاص داده است. وی، در این فصل ملاک های وضع حدیث را به سه نوع تقسیم نموده و ذیل هر ملاک کلی، ملاک ها و معیارهای جزئی تر را ذکر کرده، و به نقد و بررسی آن معیارها پرداخته است. در فصل هفتم، برای متمیم فایده، برخی از عناوین را که احادیث ذیل آن را موضوع دانسته اند، به نام استقرای ابواب، ذکر نموده است. در فصل هشتم، میراث حدیثی مسلمانان را با توجه به آسیب هایی که متوجه آن بوده، مورد ارزیابی قرار داده و آرای دانشمندان مسلمان، از شیعیان و اهل تسنن را، مبتنی بر اعتراف به این آسیب ها و در نتیجه، احتیاط در مراجعه به احادیث و استفاده از آنها، و نیز دلایل این آسیب و احتیاط ذکر نموده است.

ملاک های انتخاب و انتصاب نیروی انسانی در مدیریت اسلامی با تأکید بر «نهج البلاغه»

۴۱۲. ملاک های انتخاب و انتصاب نیروی انسانی در مدیریت اسلامی با تأکید بر «نهج البلاغه»، محمود خسروی، کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر سید علی اکبر افجه، استاد مشاور: حجه الاسلام محمد دشتی، ۱۳۷۸، ۱۹۶ص. شناسایی ویژگی های مدیریتی حضرت علی علیه السلام، ارائه راه کارهای عملی برای مدیران جامعه اسلامی، شناسایی وظایف مدیران منابع انسانی در جامعه اسلامی برای گزینش نیروی انسانی و همچنین تعیین ملاک های انتخاب افراد بر اساس نهج البلاغه، از مطالبی است که نگارنده، در رساله خود به بحث و بررسی پیرامون آن پرداخته است. این پایان نامه، از شش بخش تشکیل یافته است: نگارنده، در بخش اول با ارائه طرح تحقیق، هدف، سابقه، ضرورت، سؤالات، فرضیات و روش تحقیق را شرح داده و سپس، به بیان تعاریف و اصطلاحات موجود در این زمینه پرداخته است. در بخش دوم، با عنوان ادبیات تحقیق، پایه های نخستین مدیریت، سیر تحولات مدیریت در قرون وسطی و عصر رنسانس، و نظریه های کلاسیک مدیریت را توضیح داده است. سپس، به بحث و بررسی پیرامون نظریات مدیریت اداری پرداخته، و به بیان وظایف مدیریت، جنبش مدیریت را توضیح داده است. در بخش سوم، نگارنده پس از ذکر مقدمه، ملاک ها و معیارهای اساسی انتخاب نیروی انسانی را در اسلام بیان کرده، و محور این معیارها و ارزش ها را اخلاق می داند. بخش چهارم (بخش اصلی پایان نامه)، در باره ملاک های انتخاب و انتصاب افراد در مدیریت علمی، و از نظر نهج البلاغه بحث کرده، که این بخش، خود دارای دو فصل است. روش ها و اصطلاحات انتخاب و انتصاب، شرایط احراز شغل در مدیریت علمی و نهج البلاغه، مقیاس های گزینشی، مراحل و اعتبار سنجش افراد برای گزینش، فواید انتخاب و انتصاب، انواع انتصاب و تفاوت میان انتصاب و استخدام، ملاک های انتخاب و انتصاب نیروی انسانی از نظر مدیریت علمی و نهج البلاغه، از مطالب این دو فصل است. نگارنده، در بخش پنجم پایان نامه با عنوان جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات، ضرورت و اهمیت تقسیم بندی در روش تجزیه و تحلیل تطبیقی، ویژگی های فردی، ویژگی های اخلاقی و ویژگی های ارزشی را در این جهت شرح داده است.

مناقشه المصادر الروائية للمذهب الحنفی بالإعتماد علی أحادیث أمير المؤمنين علی علیه السلام،

در بخش ششم، ضمن ارائه پیشنهادها، هفت جدول رسم کرده و در هر جدول، شرایط و صفات تخصصی مدیر را در نظام های مختلف گنجانده است.

۴۱۳. مناقشه المصادر الروائية للمذهب الحنفی بالإعتماد علی أحادیث أمير المؤمنين علی علیه السلام، رامز اللیوا، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر احمد پاکتچی، استاد مشاور: علی اکبر غفاری، ۱۳۸۰، ۴۱۴ص، عربی. تعیین تاریخ رواج فقه امام علی علیه السلام، بیان تأثیر فقه امام علی علیه السلام در تشکیل فقه کوفه، تبیین موقعیت راویان حدیث شیعه در نقل مصادر روایی از امام علی علیه السلام تا زمان تأسیس فقه حنفی، و شرح تأثیرپذیری ائمه مذهب حنفی از فقه امام علی علیه السلام، از جمله موضوعاتی است که نگارنده این رساله، به تحقیق آنها پرداخته است. از خصوصیات تحقیق ایشان، توجه به تقریب بین مذاهب، خصوصاً مذاهب جعفری و حنفی، و بیان تضارب آرای فقهای اسلام و شرح همبستگی مذاهب اسلامی با یکدیگر است. هدف اساسی وی، توضیح این مطلب است که بسیاری از فقهای حنفی، در فتوهای خود، بر فتواها و احکام امام علی علیه السلام اعتماد و تکیه دارند. نگارنده، رساله خود را در دو بخش تألیف نموده است: در بخش اول، مراحل شکل گیری و نشر فقه اسلامی را، از زمان پیامبر اسلام تا قرن های متأخر، شرح و توضیح داده و سپس، بحث جایگاه فقه علوی در بین فقهای کوفه، و نحوه برخورد آنان با این فقه را توضیح داده است. در ادامه، در باره ابو حنیفه، مؤسس مذهب حنفی، فقه او و رابطه اش با فقه علوی، مطالبی عنوان نموده است. بخش دوم پایان نامه، دارای پنج فصل است: بررسی مؤلفات قاضی ابویوسف؛ تألیفات محمد بن حسن، مخصوصاً کتاب الآثار وی؛ بررسی کتاب اختلاف علی علیه السلام و ابن مسعود شافعی؛ تألیفات ابو جعفر طحاوی و بخصوص کتاب مختصر اختلاف العلماء از وی، تشکیل دهنده این بخش است. در فصل پایانی، با بررسی دلایل ارائه شده در باب فقه جعفری و فقه حنفی، نقطه های تقارن این دو فقه را با مقایسه دیدگاه ها بیان کرده، و به عنوان حسن ختام پایان نامه، نتایج کلی بحث و این مقایسه را ارائه نموده است.

منزلت حسین علیه السلام در قرآن و سنت،

منهج تفسیری اهل بیت علیهم السلام،

۴۱۴. منزلت حسین علیه السلام در قرآن و سنت، فقیر علی انقلابی، کارشناسی ارشد فلسفه و کلام، مدرسه عالی امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: حجه الاسلام سید محمد نجفی یزدی، استاد مشاور: حجه الاسلام سید محمود طباطبایی نژاد، ۱۳۸۳، ۳۱۷ص. ارتباط سید الشهداء علیه السلام با رسول اسلام صلی الله علیه و آله چگونه بود؟ سید الشهداء علیه السلام در قرآن دارای چه فضائلی است؟ عزت و آزادگی سید الشهداء علیه السلام یعنی چه؟ آثار زیارت و گریه بر سید الشهداء چیست؟ صفات سید الشهداء علیه السلام کدام است؟ پاسخ این سؤال ها، موضوع و مباحث این پایان نامه را تشکیل می دهد. نگارنده، رساله خود را در هفت فصل فراهم آورده است: فصل اول این رساله، مربوط به فضائل سید الشهداء علیه السلام در قرآن کریم است. در این بخش، بیشتر از تفاسیر اهل سنت و کتب آنها استفاده نموده و در صدد بیان این بوده که در قرآن که وحی منزل است فضائل بسیار زیادی برای ایشان بیان شده است. فصل دوم، مربوط به فضائل سید الشهداء علیه السلام در نگاه پیامبر اسلام است. فصل سوم، مربوط به معجزات و کرامات سید الشهداء علیه السلام است که سعی نموده بیشتر از کتب اهل سنت نقل کند. نوآوری این فصل، این است که قبل از ذکر معجزات و کرامات سید الشهداء علیه السلام بحث علمی معجزه را به طور مقدمه بیان کرده، و این که آیا معجزه، فعل خداست یا غیر خدا ناسازگاری معجزه با علل طبیعی و علم و دانش و دیگر شبهات را که راجع به معجزه است نیز جواب داده است. در فصل چهارم، صفات سید الشهداء علیه السلام را بیان کرده، و در فصل پنجم، بحث مربوط به عزت و آزادگی سید الشهداء علیه السلام را آورده است. در این فصل عزت و آزادگی سید الشهداء علیه السلام به طور علمی تحلیل و بررسی کرده است. فصل ششم را به جواب شبهه ای راجع به قیام امام حسین علیه السلام اختصاص داده است. فصل هفتم را به فضیلت زیارات و گریه و حائر و قبر حسینی مختص گردانیده است.

۴۱۵. منهج تفسیری اهل بیت علیهم السلام، محمد شریفانی، کارشناسی ارشد معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۳، ۲۶۸ص.

منهج حدیثی شیخ حرّ در «وسائل الشیعه»

این نوشتار مروری است بر روایات مأثور از اهل بیت علیهم السلام در مقام تفسیر قرآن کریم ، و بررسی این که معصومان علیهم السلام با چه روشی ، و با چه زبانی و بیانی ، به تفسیر قرآن پرداخته اند ؛ آیا در مقام تفسیر قرآن ، از روشی خاص استفاده می کردند یا نه؟ و به فرض آن که روش خاص داشته اند ، در برخورد با همه آیات از یک روش استفاده شده یا روش های گوناگون را در پیش می گرفتند؟ این پایان نامه ، در دو بخش کلی فراهم آمده است : بخش نخست ، به کلیات و مباحث مقدماتی اختصاص یافته است . ارتباط اهل بیت با قرآن ، قرآن از دیدگاه اهل بیت ، رابطه انسان های کامل با قرآن و هم سنگ بودنشان با قرآن ، اهمّیت قرآن در سخن و عمل این بزرگواران ، رویکرد ایشان به تفسیر و حفظ قرآن ، اهل بیت و پاسداری از قرآن در مقابل معاندان و کج اندیشان ، دیدگاه اخباریان و ادله آنان در عدم حجیت ظواهر قرآن ، نیاز قرآن به تفسیر ، اصطلاحات رایج تفسیر ، و امتیازات منهج تفسیری اهل بیت ، در این بخش آمده است . در بخش دوم ، روش تفسیری اهل بیت ، به تفصیل ، مورد بحث و بررسی قرار گرفته ، و ده روش برای ایشان ذکر نموده است . مؤلف ، در تبیین هر یک از روش ها ، پس از توضیح اهمّیت ، جایگاه و دلیل اعتبار شیوه ، نمونه هایی متناسب با آن شیوه را از روایات اهل بیت ذکر کرده است . وی ، با این روش به دنبال اثبات این مدعاست که اهل بیت ، در منهج تفسیری خود ، تمام این شیوه های ده گانه را به کار بسته اند و تنها بر یک یا چند شیوه خاصّ بسنده ننموده اند .

۴۱۶ . منهج حدیثی شیخ حرّ در «وسائل الشیعه» ، حسین رحمانی تیر کلایی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه قم ، استاد راهنما : دکتر غلامحسین اعرابی ، استاد مشاور : دکتر محمّد تقی دیاری ، ۱۳۸۴ ، ۱۹۴ ص . نگارنده ، این مجموعه را به منظور نشان دادن سبک حدیثی شیخ حرّ رحمه الله ، بررسی شخصیت علمی و فرهنگی او ، سبک وی در ترتیب ابواب و فصول کتاب وسائل الشیعه ، و نتیجه گیری هایی که در هر فصل نموده ، تدوین کرده است . این مجموعه ، پنج فصل دارد : فصل اوّل را به تاریخچه جامع نگاری اختصاص داده ، که در دو بخش تنظیم شده است : بررسی وضعیت حدیث از زمان پیامبر تا غیبت صغری که عصر تبویب و شکل گیری

مواجهه اهل بیت علیهم السلام با اهل حدیث در برداشت از قرآن کریم،

فقه و حدیث شیعه و عصر تدوین جوامع اولیه است و معرفی جوامع حدیثی شیعه . فصل دوم را به معرفی شیخ حر و حیات علمی و فرهنگی او اختصاص داده ، و مشایخ ، شاگردان ، تألیفات و سخنان علمی ایشان پرداخته است . فصل سوم را به آشنایی با وسائل الشیعه اختصاص داده ، که شامل مطالبی از این قبیل است : موضوع ، ارزش و اعتبار ، انگیزه نگارش ، شیوه نگارش ، مدت نگارش ، ویژگی های کتاب آثاری که پیرامون وسائل الشیعه نوشته شده ، و معرفی مصادر وسائل الشیعه . فصل چهارم ، به مبانی و روش های حدیثی شیخ حر در کتاب وسائل الشیعه اختصاص یافته ، که در این چهار بخش تنظیم شده است : مبانی و روش های فقه الحدیثی ، مبانی و روش های درایی ، مبانی و روش های رجالی ، روش های شیخ حر در ذکر اسناد . در آخرین فصل ، به بیان و بررسی اشکالات و انتقادات مطرح شده در خصوص کتاب وسائل الشیعه پرداخته است .

۴۱۷ . مواجهه اهل بیت علیهم السلام با اهل حدیث در برداشت از قرآن کریم ، هادی حجت ، دکتری (Ph.d) علوم قرآن و حدیث ، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم ، استاد راهنما : دکتر محمد علی مهدوی راد ، اساتید مشاور : آیه الله محمد هادی معرفت و دکتر محمد کاظم شاکر ، [۱۳۸۵] ، ۳۴۱ ص . پاسخ به سؤالاتی از این قبیل : دیدگاه اصحاب حدیث در باب تأویل آیات چیست؟ موضع امامان شیعه علیهم السلام در برابر مستندات روایی اهل حدیث در تفسیر آیات چه بود؟ اصولاً اصحاب حدیث به چه گروه هایی گفته می شود و آرا و اندیشه های آنان چه بود؟ هدف نگارنده از تألیف این پایان نامه را تشکیل می دهد. نگارنده ، در این نوشتار پس از بیان کلیات ، در بخش دوم ، کاربرد اصطلاح اهل حدیث را در حوزه های فقهی و کلامی شیعه و اهل سنت بررسی کرده ، و معنای مورد نظر خود در این تحقیق را مشخص کرده است . در بخش سوم ، ضمن نگاهی به فعالیت های تفسیری اصحاب حدیث اهل سنت ، به بررسی مهم ترین نمودهای شیوه تفسیری ایشان ، همچون مخالفت شدید با تأویل آیات ، حدیث زدگی و کم رنگ ساختن نقش عقل در تفسیر پرداخته است .

موعظه و اندرز در «نهج البلاغه»

مهدی موعود(عج) در قرآن و احادیث،

در بخش چهارم، که به بررسی مواضع اهل بیت علیهم السلام در مقابل اصحاب حدیث و تفاوت های تفسیری این دو اختصاص یافته است، پس از معرفی بزرگان اصحاب حدیث معاصر هر یک از امامان شیعه علیهم السلام، تفاوت های موجود در منابع و روش های تفسیری این دو جریان را بررسی کرده، و مباحث اعتقادی محورهای اصلی اختلافات تفسیری را معرفی نموده است.

۴۱۸. موعظه و اندرز در «نهج البلاغه»، معصومه عباسی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۲، ۲۲۸ ص. آیا هر کس حق موعظه دارد و از او پذیرفته می شود؟ صفات و شرایط واعظ چیست؟ آیا نهج البلاغه موعظ جامعی برای آحاد مختلف اجتماع دارد؟ آیا موعظ نهج البلاغه، مسائل دنیوی و اخروی و فردی و اجتماعی را دربرمی گیرد؟ آیا گوینده این موعظ به آن عمل می کرده است؟ این رساله، در دو بخش کلی، به پاسخ این پرسش ها پرداخته است: در بخش اول، ضمن بیان کلیاتی در باب موعظه و تعریف آن، فراق موعظه را با حکمت و خطابه و تعلیم بیان نموده، و سیمای موعظه را از دیدگاه قرآن و روایات و از دید نهج البلاغه (خصوصاً) بررسی نموده است. در بخش دوم، وارد بحث موعظ نهج البلاغه شده است. نخست، به بررسی معنای کلمه «ذکر» پرداخته و پس از بیان اقسام و مراتب ذکر، آثار ذکر، موانع یاد خدا و سیمای اهل ذکر، به توضیح واژه «تقوا» و مراتب آن، و همچنین تقوا از دیدگاه امام علی علیه السلام در نهج البلاغه پرداخته است. از دیگر مطالب مورد بحث وی در این بخش، مفهوم تفکر، زهد و پرهیز از دنیاپرستی، توکل، پرهیز از هواپرستی، یاد مرگ، صبر و استقامت و عبرت از سرگذشت پیشینیان است، که ضمن توضیح هر یک از اینها، دیدگاه امام علی علیه السلام را در باب آنها متذکر شده است.

۴۱۹. مهدی موعود(عج) در قرآن و احادیث، شهربانو فزخی نژاد ناصری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال، استاد راهنما: علی اکبر غفاری، استادان مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی و عدنان طهماسبی، ۱۳۷۵، ۲۰۴ ص.

نسیان و آثار آن از منظر قرآن و حدیث،

این پایان نامه، ترجمه کتاب البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان، تألیف متقی هندی است. متن اصلی کتاب، که توسط علی اکبر غفاری تصحیح و تحقیق شده، برای ترجمه در اختیار پدیدآورنده این پایان نامه قرار گرفته است. در این کتاب، پس از معرفی حضرت مهدی (عج)، فتنه ها و جنگ هایی که پیش از قیام ایشان یا به عنوان مقدمه ظهور، و نیز مقارن ظهور آن حضرت اتفاق خواهد افتاد، به تفصیل بیان شده است. فصول و ابواب این پایان نامه که همان فصول و ابواب کتاب است عبارت اند از: کرامات حضرت مهدی (عج)، بیان نسب آن حضرت، جمال و خصوصیات ظاهری حضرت، به دنیا آمدن وی در مدینه منوره، مهاجرت او به بیت المقدس و یاری او از سوی خداوند با سه هزار فرشته، حوادثی که قبل از قیام مهدی به وقوع می پیوندد (شامل دو فصل: فصل اول، فتنه ها و حوادثی که قبل از قیام آن حضرت به وقوع می پیوندد؛ فصل دوم، حوادثی که مقارن قیام حضرت مهدی (عج) است)، نشانه های کلی ظهور حضرت که شامل سی ۳۵ نشانه است، چگونگی بیعت با حضرت و تعداد بیعت کنندگان، یاران حضرت (فرشتگان و مردان صالح و...) فتح سرزمین های بزرگ در روزگار حکومت ایشان، همراهی حضرت عیسی و کشتن دجال به دست وی، مدت حکومت آن حضرت، شهادت حضرت مهدی (عج) و بیان وقایعی که بعد از وی اتفاق می افتد، احوال اشخاصی که بر آنها گمان رفته که مهدی اند، نظریات علمای مذاهب چهارگانه در باره حضرت مهدی (عج)، و سرانجام، بررسی عمر جهان. مترجم، در فصلی جداگانه، با ارائه مباحثی همچون: سیمای کلی ظهور، زمینه ها و علایم ظهور، اعتقاد به مهدویت از دیدگاه شیعه، و تفسیر پاره ای از آیات مربوط به حضرت مهدی (عج)، بخش هایی از متن کتاب را نقد و بررسی نموده است.

۴۲۰. نسیان و آثار آن از منظر قرآن و حدیث، سید حسین سجادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر ناصر رفیعی، استاد مشاور: دکتر عبد الرضا زاهدی، ۱۳۸۳، ۱۸۸ ص. در این رساله، نگارنده بر آن است تا اولاً، رابطه خدافراموشی و خودفراموشی را کشف کرده، دلایل منجر شدن آن را به فسق تبیین نماید و سپس، ثمره نسیان در روز قیامت و آثار دنیوی و اخروی آن را مورد بررسی قرار دهد.

نصایح پدران به فرزندان در قرآن و حدیث،

این رساله، از مقدمه و دو بخش تشکیل شده است: بخش اول، شامل پنج فصل است: در فصل اول، به معنای «نسیان» (لغوی و اصطلاحی)، و تبیین مرز میان نسیان سهوی و عمدی، و نسیان از منظر آیات و روایات، اشاره کرده است. در فصل دوم، به زیر مجموعه های نسیان عمدی، یعنی نسیان ممدوح و مذموم، و موارد هر کدام پرداخته است. در فصل سوم، به نسیان انبیا اشاره کرده، و آیات وارده در این زمینه را مورد بررسی قرار داده است. در فصل چهارم، به ریشه یابی نسیان پرداخته، و علل و عوامل نسیان از دیدگاه قرآن و روایات را مورد بررسی قرار داده است. در فصل پایانی از بخش اول نیز به عوامل نسیان زدا و راه های مقابله با نسیان و درمان آن پرداخته است. اما در بخش دوم، این رساله، به آثار نسیان و تبعات آن اشاره نموده، که برای هر کدام از انواع نسیان طی فصل های جداگانه، آثاری برشمرده و در نهایت، به جمع بندی مطالب و نتیجه گیری اشاره نموده است.

۴۲۱. نصایح پدران به فرزندان در قرآن و حدیث، خدیجه فلسفی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر سید کاظم عسکری، ۱۳۸۱، ۱۴۳ ص. معرفی روش موعظه و نصیحت، به عنوان یکی از روش های تربیتی در دعوت انسان ها به دین، بررسی جنبه های مختلف موعظه و نصیحت، و بازشناسی اهم نصایح پدران به فرزندان در قرآن و حدیث، اهداف کلی این تحقیق را دربردارد. نگارنده، مطالب این پایان نامه را در چهار بخش تنظیم نموده است: در بخش اول، کلیاتی درباب مفاهیم کلیدی تحقیق، از قبیل «نصیحت» از نظر لغوی و کاربرد قرآنی، «موعظه» از نظر لغوی و کاربرد قرآنی، «وصیت» از نظر لغوی و کاربرد قرآنی، «آب» از نظر لغوی و کاربرد قرآنی، و «ابن» از نظر لغوی و کاربرد قرآنی را مطرح نموده است. بخش دوم را در دو فصل، به عوامل، ارکان و ویژگی های موعظه پرداخته است. بخش سوم، در باب جایگاه نصیحت در نظام تربیتی اسلام است. نقش موعظه

نصرت الهی و شرایط آن در قرآن و حدیث،

و نصیحت در تربیت انسان ، و الگوها و نمونه هایی از مصادیق این الگوها را در این بخش آورده است . بخش پایانی (محور اصلی این رساله) در باره شمه ای از اهمّ نصایح پدران به فرزندان در قرآن و حدیث است . در فصل اوّل ، توصیه های اعتقادی از قبیل اعتقاد به توحید ، استعانت از پروردگار و توکل بر او ، رزاقیت پروردگار ، پذیرش دین و عمل به دستورات آن را بیان کرده است . در فصل دوم هم به توصیه های عبادی ، اخلاقی و اجتماعی پرداخته است .

۴۲۲ . نصرت الهی و شرایط آن در قرآن و حدیث ، فاطمه شریفی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین ، استاد راهنما : حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد ، استاد مشاور : دکتر کاظم عسکری ، ۱۳۸۰ ، ۲۲۷ ص . هدف از نگارش این رساله ، بررسی مفهوم نصرت خداوند در آیات و روایات ، و آشنایی با شرایط به دست آوردن این نصرت است . نویسنده ، رساله خود را در نه بخش تدوین کرده است : بخش اوّل ، کلیاتی در دو فصل ، شامل بررسی معانی لغوی و اصطلاحی واژه «نصرت»، و نگاهی به موضوع نصرت خداوند و دیدگاه های موجود در این باب است . در بخش دوم ، نصرت را به عنوان سنّت خداوند مطرح کرده ، و شرایط تداوم آن را مورد بحث قرار داده است . وی ، به تناسب بحث ، نخست به بررسی معنا و مفهوم سنّت پرداخته و سپس ، در این بحث وارد شده که آیا این سنن و قوانین ، در بین اقوام پیشین نیز حاکم بوده یا نه ؟ در بخش سوم ، جایگاه نصرت خداوند ، شیوه های یاری خداوند ، جلوه های نصرت در دنیا ، چگونگی این نصرت در ادیان سابق ، و نمونه هایی از نصرت خداوند در دنیا را تشریح نموده است . بخش چهارم ، در مورد جایگاه نصرت خداوند در آخرت است که نویسنده ، پیرامون مسئله شفاعت به طور مفصّل سخن گفته است . مفهوم شفاعت ، شفیعان خیالی و حقیقی ، و شرایط شفاعت شوندگان ، از مباحث این بخش است . در بخش پنجم ، از شرایط حصول نصرت بحث می کند و به مقدمات دستیابی این نعمت، و عوامل پدیدآورنده آن، مانند صبر، تقوا، توبه، جهاد، توکل و دعا می پردازد .

نظام حیات اخروی و ویژگی های کلی آن از نگاه قرآن و حدیث،

بخش ششم، در باره اصناف یاری شوندگان است که عبارت اند از: پیامبران، مؤمنان، رهروان رهبران راستین و فرودستان مؤمن. بخش هفتم را در باره چگونگی یاری رسانی به خدا تنظیم نموده است، و سه راه برای این یاری رسانی پیشنهاد می کند. بررسی عوامل بازدارنده نصرت خداوند، مطالب بخش هشتم را تشکیل می دهد. عوامل بینشی و عقیدتی، و عوامل رفتاری، دو عاملی است که آن را شرح می دهد. در بخش نهم، به آثار نصرت خداوند، که همان پیروزی نهایی حق بر باطل است، پرداخته، و حسن ختام رساله، قبل از نتیجه گیری، شرح آیه «جَاءَ الْحَقُّ» در باره قیام حضرت مهدی (عج) است.

۴۲۳. نظام حیات اخروی و ویژگی های کلی آن از نگاه قرآن و حدیث، محمّد رضا شایق، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر محمّد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر محمّد علی لسانی فشارکی، ۱۳۸۱، ۱۷۸ ص. نگارنده رساله، بحثی پیرامون قوانین کلی و ویژگی های جهان بعد از مرگ دارد، و در مجموعه خود تلاش کرده تا آن جا که ممکن است، با بیانی استدلالی که ریشه در آیات قرآن و روایات معتبر دارد، چهره واقعی جهان پس از مرگ را به تصویر بکشد. این رساله، چهار فصل دارد: در فصل اول، جهان برزخ را مورد بحث قرار داده، نبودن شفاعت و وجود رنج محض برای عده ای و شادی محض برای جمعی، وجود رنج و شادی آمیخته برای افرادی دیگر، و نیز برخی اشتراکات برزخ با این جهان، از اهم مباحث این فصل است. در فصل دوم، ویژگی های بعد از عالم برزخ را بررسی نموده است. نبودن تکلیف و تراحم و هیچ گونه رنج در بهشت، عدم کهنگی و فرسودگی در بهشت و دوزخ، شعور داشتن اجزای بهشت و دوزخ، آزادی بی حد و مرز و رسیدن به نهایت آرزوها برای صالحان، و عظمت شگفت آور نعمت های بهشت یا عذاب دوزخ، از مباحث این فصل است، که تفاوت های بنیادین آن حیات ابدی را با این زندگی موقت روشن می سازد. فصل سوم، بحثی است در این موضوع که کمال آدمی در آخرت به کجا ختم می شود؟

نعمت یافتگان در قرآن و حدیث،

وی ، در این فصل آورده که اولاً ، کمال انسان در جهان دیگر قطع نمی شود و ثانياً ، منتهای کمال صالحان ، مَثَلِ خدا شدن است ، به گونه ای که اراده انسان به هر چیزی تعلق گرفت ، محقق خواهد شد. در این فصل ، از لقای الهی و معنای آن نیز بحث نموده ، و به عنوان بزرگ ترین نعمت اخروی یاد شده است . و سرانجام در فصل چهارم ، به پی جویی مکان جهنم و بهشت پرداخته ، و آیات و نظر مفسران در این زمینه را مطرح کرده است .

۴۲۴ . نعمت یافتگان در قرآن و حدیث ، فاطمه حفیظی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی ، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال) ، استاد راهنما : دکتر غلامحسین تاجری نسب ، استاد مشاور : دکتر محمد غفرانی ، ۱۳۸۰ ، ۲۰۸ص . نعمت چیست؟ نعمت ظاهری و نعمت باطنی ، چه وجه تمایزی دارند؟ سیراب شدگان از چشمه سار نعمت باطنی چه کسانی هستند؟ چرا شهدا ، صدیقین ، صالحین ، محسنین و... منعم اند؟ اینها ، سؤالاتی است که نگارنده ، بر پاسخ به آنها در پنج فصل همت گماشته است : در فصل اول ، به توضیح نعمت های ظاهری و مصادیق آن در قرآن و حدیث پرداخته است. فصل دوم را به نعمت های معنوی و مصادیق آن در قرآن و حدیث اختصاص داده است . در فصل سوم ، به معرفی طبقات نعمت یافتگان پرداخته است . این طبقات عبارت اند از : نعمت عظمی (وحی و نبوت ، امامت ، مهدویت) ، نبیین ، صدیقین و شهدا ، صالحین ، محسنین ، اولوالالباب ، محبتین و ابرار ، مخلصین ، مؤمنین و متقین ، مستغفرین . فصل چهارم ، در باب مصادیق بارزِ نعمت یافتگان است . در این قسمت ، تعدادی از انبیا را که مشمول این فیض عظمی بوده اند ، معرفی کرده است . فصل پنجم نیز در باره نعمت نهایی (اثبات حکومت و رهبری امام علی علیه السلام در قرآن) است . اثبات حقانیت علی علیه السلام از زبان قرآن و نهج البلاغه ، اهل البیت علیهم السلام در حدیث و زیارت جامعه ، از عناوین این فصل است .

نفس از دیدگاه قرآن و حدیث،

۴۲۵. نفس از دیدگاه قرآن و حدیث، خدیجه نزاری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، اساتید مشاور: دکتر محمد غفرانی و حجه الاسلام علی حجّتی کرمانی، ۱۳۷۶، ۱۶۱ ص. در این رساله، در باره اثبات نفس و ماهیت و آثار آن، مسیر حرکت و سیر آن تا به سر حد عروج، در فصول و بخش های مختلف، از دیدگاه قرآن کریم و احادیث و فلسفه و عرفان اسلامی بحث شده است. این رساله، در چهار فصل تدوین شده است: فصل اول، به بیان معانی لغوی و اصطلاحی واژه «نفس» و مترادف آن اختصاص دارد. در فصل دوم، به بررسی لغت «نفس» در قرآن کریم پرداخته، و جایگاه نفس و موارد استعمال آن را در قرآن توضیح داده است. نفس در احادیث ائمه معصومان علیهم السلام عنوان فصل سوم است، که عناوینی چون: شناخت نفس، نفس و خداشناسی، رابطه نفس با تن، جایگاه نفس، ارزش نفس، ظرفیت و گنجایش نفس، و خروج نفس، این فصل را کامل می کنند. در فصل چهارم هم به بررسی جایگاه نفس در فلسفه و عرفان پرداخته، و آن را از نظر بزرگانی چون فخر رازی و حاج ملاهادی سبزواری تحلیل نموده است.

۴۲۶. نفس از دیدگاه قرآن و حدیث، مینو مقرب، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۷، ۱۹۱ ص. هدف اصلی از نوشتن این رساله، آشنایی به مسائل نفس آدمی از دیدگاه قرآن و حدیث است، که مشخص می کند نفس چیست؟ محقق، در ابتدا برای روشن شدن زمینه بحث، در باره جنبه لغوی «نفس» به تفصیل، از دیدگاه لغت شناسان بررسی کرده است. سپس، نفس را از دیدگاه قرآن بررسی نموده، و معانی نفس در قرآن کریم (حدود شانزده قسم آن) را استقصا و تبیین کرده است. در قسمت دیگر رساله، نفس را از دیدگاه حدیث تحلیل و بررسی نموده است. این

نقد حدیث با تکیه بر کتاب،

احادیث، راه های مبارزه با آن، موانع رشد نفس، هواپرستی و عواقب دردناک آن، مبارزه با هواپرستی، یاد مرگ، توبه، صبر، و عمل به مستحبات را بیان می کند. در پایان نیز نفس از دیدگاه فلاسفه و عرفا را بررسی نموده است.

۴۲۷. نقد حدیث با تکیه بر کتاب، مهدی احمدی، دکتری الهیات (قرآن و حدیث)، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، اساتید مشاور: دکتر مجید معارف و دکتر کامران ایزدی، ۱۳۸۵، ۲۹۲ ص. نگارنده، در پی پاسخگویی به سؤالاتی از این قبیل است: نقد حدیث با قرآن بر چه مبانی و دلایلی استوار است؟ هدف از این نقد، اثبات صدور است یا حجیت آن؟ مدلول قرآن باید قطعی باشد، یا ظن و احتمال نیز بسنده است؟ این تحقیق پنج فصل دارد: فصل اول را به تعریف و بیان مفاهیم اساسی اختصاص داده است. سنت، خبر، اثر و روایت، ارتباط مفهوم حدیث با مفاهیم یاد شده، تعریف مختار از حدیث، مفهوم قرآن یا کتاب الله، مفهوم دلایل قول به عدم اعتبار، ویژگی های قرآن و حدیث از مطالب این فصل است. فصل دوم بررسی مبانی قاعده نقد قرآن محور را تشکیل می دهد، در بحث مبانی به سه مبنای مهم پرداخته است: تأخر رتبه سنت از قرآن، فهم پذیری قرآن و فهم متعارف آن، تحریف ناپذیری قرآن. در فصل سوم هم دلایل قاعده عرض را پردازش نموده است، عناوین این فصل عبارتند از: احادیث عرض از طریق شیعه و اهل سنت، اعتبار احادیث عرض در حوزه شیعه و اهل سنت، دلایل قول به عدم اعتبار نقل، ویژگی های قرآن و حدیث. فصل چهارم را به مدلول نقد قرآن محور اختصاص داده است. مدلول قرآن از جهت نص، ظاهر، روح کلی و عام، یا حاصل نگاه مجموعی، و از زاویه میزان دلالت آن بر مراد، در این فصل آمده است. فصل پنجم، به جایگاه این قاعده می پردازد. این جایگاه را از چهار منظر بررسی کرده است: از منظر رتبه و ارزش آن نسبت به سایر معیارهای نقد محتوایی، از منظر جایگاه آن نسبت به معیارهای نقد اسنادی، از منظر تعامل با آن در مقام نظر و تطبیق، و سرانجام، عواملی که در پدید آمدن نحوه تعامل یاد شده مؤثر بوده است.

نقد و بررسی احادیث ضعیف در باره حضرت فاطمه زهرا علیها السلام،

نقد و بررسی احادیث مربوط به قرآن در «صحیح» بخاری،

۴۲۸. نقد و بررسی احادیث ضعیف در باره حضرت فاطمه زهرا علیها السلام، فرشته بصرای، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر ید الله نصیریان، ۱۳۷۳، ۱۲۹ ص. نگارنده، در این گفتار روایاتی را که با دو اصل مسلم از وجود مطهر زهرا مرضیه علیها السلام تعارض دارد و به الگو بودن آن حضرت خدشه وارد می‌سازد، را نقد و بررسی کرده و مهم‌ترین دلیلی که بر صحیح نبودن آنها بیان کرده، همین معارضه با دو اصل بشر بودن و مقام عصمت ایشان است. وی، این مهم را در پنج فصل تبیین نموده است: در فصل اول، به نقد و بررسی احادیث مربوط به ولادت زهرا اطهر علیها السلام پرداخته است. در فصل دوم، نقد و بررسی حدیثی را که با یکسان بودن خلقت نوری زهرا اطهر علیها السلام و دیگر معصومان علیهم السلام تعارض دارد، انجام داده است. در فصل سوم، به نقد و بررسی احادیث مربوط به طهر جسمانی زهرا اطهر علیها السلام پرداخته است. فصل چهارم را نیز به نقد و بررسی احادیثی که سیده النساء العالمین بودن زهرا اطهر علیها السلام را محدود می‌کند، اختصاص داده است. و فصل پنجم را، به نقد و بررسی احادیث حاکی از دو موضوع معارض با مقام عصمت زهرا اطهر علیها السلام: ناراحتی از مهریه کم، نزاع با علی علیه السلام، مخصوص گردانده است.

۴۲۹. نقد و بررسی احادیث مربوط به قرآن در «صحیح» بخاری، رضیه سادات سجادی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، اساتید مشاور: دکتر سید اسعد شیخ الاسلامی و دکتر محمد علی مهدوی راد، ۱۳۸۲، ۲۵۶ ص. نگارنده در این رساله، احادیث مربوط به قرآن در کتاب صحیح بخاری را مورد نقد و بررسی قرار داده، که شامل سه بخش احادیث تفسیری، احادیث مربوط به اسباب نزول آیات، و احادیث تاریخ قرآن و علوم قرآنی است. در این زمینه، معیارهای قرآن، سنت صحیح، عقل و مسلمات تاریخی بیشتر مد نظر وی بوده است.

نقد و بررسی اسرائیلیات در قصص الأنبياء در باره چهار پیامبر

این رساله، دارای چهار فصل است: در فصل اول، نگاهی گذرا بر زندگی محمد بن اسماعیل بخاری و کتاب وی، الجامع الصحیح دارد، که قسم اول، شامل نسب، دوران کودکی و نوجوانی، سفرها، شیوخ و اساتید، شاگردان و روات، تألیفات، و زمان وفات بخاری است. قسم دوم، شامل بحث پیرامون موضوع و ویژگی های کتاب، شرط بخاری در انتخاب احادیث صحیح، عناوین ابواب کتاب، علت تکرار احادیث، تقطیع احادیث و شمار احادیث، است. فصل دوم، ناظر به نقد و بررسی روایات تفسیری در صحیح بخاری است. فصل سوم، به نقد و بررسی روایات اسباب نزول آیات، در صحیح بخاری اختصاص یافته است. در فصل چهارم، نگارنده به نقد و بررسی احادیث تاریخ قرآن و علوم قرآنی در صحیح بخاری پرداخته که این عنوان، دربرگیرنده مطالبی چون آغاز وحی، نام سوره ها و روایات آن، پیامبر صلی الله علیه و آله و نسبت فراموشی قرآن، ابوبکر و جمع قرآن، عثمان و جمع قرآن، بسم الله و جایگاه آن در نماز، روایات تحریف و روایات سجده است.

۴۳۰. نقد و بررسی اسرائیلیات در قصص الأنبياء در باره چهار پیامبر، با توجه به تفاسیر «الدر المنثور» و «نور الثقلین»، فهیمه کلباسی اصفهانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۳، ۴۱۱ص. این رساله، پژوهشی است پیرامون نقد و بررسی اسرائیلیات در قصص الأنبياء. نگارنده، نوعی از اسرائیلیات را مورد بررسی قرار داده، که علاوه بر ایجاد تصویری نامأنوس با پندارهای دینی، به هتک حرمت انبیا علیهم السلام پرداخته و مروّجان آن، برای اشاعه مطالب ساختگی خود، از هیچ تلاشی فروگذار نکرده اند. در بخش نخست این پایان نامه، به ذکر چگونگی شکل گیری اسرائیلیات در چهار فصل می پردازد، که عبارت اند از: عوامل پیدایش اسرائیلیات در تفاسیر، معروف ترین افراد در ترویج اسرائیلیات، شناخت جایگاه اسرائیلیات، اسرائیلیات و وظایف مسلمین در قبال آن.

نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن و سیر تاریخی آن،

بخش دوم، شامل دو فصل است و هر کدام از این فصول، به ترتیب در باره نقد و بررسی اسرائیلیات در سرگذشت حضرت شعیب علیه السلام و حضرت موسی علیه السلام است. بخش سوم، شامل دو فصل است و هر کدام از این فصول، به ترتیب در باره نقد و بررسی اسرائیلیات در سرگذشت حضرت یوشع علیه السلام و حضرت یونس علیه السلام نوشته شده است.

۴۳۱. نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن و سیر تاریخی آن، حمید رضا حاجی بابایی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات / تهران)، استاد راهنما: آیه الله ابوالقاسم خزعلی، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۳۷۷، ۲۰۰ ص. پاسخ به سؤالاتی از این قبیل که: آیا قرآن نیاز به تفسیر دارد؟ سیر این که اولیای الهی (معصومان) ترجمان قرآن اند و به وسیله آنان، بهره علوم قرآنی به دیگران می رسد چیست؟ و سؤالات دیگری از این قبیل، محور بحث در این رساله را تشکیل می دهد. در این نوشتار، در هفت فصل به موضوع پرداخته شده است: در فصل اول، تاریخ تفسیر از آغاز تا پیدایش، مراحل مختلف تفسیر و مشهورترین مفسران هر دوره، و خصوصیات تفسیر در این ادوار را مورد بحث قرار داده است. در فصل دوم، روش های تفسیری، علل پیدایش این روش ها، خصوصیات روش های تفسیری عقلی و نقلی و رمزی و تفسیر به رأی، و معایب و محاسن هر یک مطرح شده است. در فصل سوم، پیرامون معنای لغوی و اصطلاحی و نیز معنای کلمه «تفسیر» در قرآن و حدیث بحث کرده، و برای جلوگیری از ابهام، در معنای لغوی و اصطلاحی «تأویل» و تفاوت بین تعبیر و تفسیر بحث نموده است. در فصل چهارم، تفسیر قرآن به قرآن، ریشه های قرآنی آن، ریشه های این تفسیر در نهج البلاغه و حدیث را مورد نقد و تحلیل قرار داده، و قرآن را مقیاس صحّت و سقم احادیث معرفی نموده است. در فصل پنجم، ویژگی های سیره پیامبر صلی الله علیه و آله و روش ائمه علیهم السلام در تفسیر قرآن، نقش سنت در تفسیر قرآن به قرآن، روش انحرافی در تفسیر قرآن به قرآن، و حدیث «ضرب القرآن بعضه ببعض» را مورد نقد و بررسی قرار داده است. در فصل ششم، سیر تاریخی تفسیر قرآن به قرآن در ادوار مختلف، و جایگاه تفسیر قرآن به قرآن نزد شیخ طوسی رحمه الله را تشریح نموده است.

نقد و بررسی دیدگاه‌های پیرامون نقش، کاربرد و اعتبار روایات تفسیری،

در فصل هفتم، به ویژگی‌های تفسیر قرآن به قرآن علامه طباطبایی رحمه الله پرداخته، و در مورد غرر آیات، عام و خاص، مجمل و مبین، مطلق و مقید، ضمیمه نمودن آیات شبیه و نظیر و جمع بین آنها، و بیان وجوه معانی مفرده به وسیله آیات قرآنی، در تفسیر المیزان، مطالبی ارائه نموده است.

۴۳۲. نقد و بررسی دیدگاه‌های پیرامون نقش، کاربرد و اعتبار روایات تفسیری، علی احمد ناصح، دکتری علوم قرآن و حدیث، مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم، استاد راهنما: آیه الله محمد هادی معرفت، استادان مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی و دکتر محمد علی مهدوی راد، ۱۳۸۲، ۲۴۷ ص. این تحقیق، حول محور این سؤال است که آیا به وسیله خبر واحد، رأی و نظر معصوم برای ما قابل دریافت است یا نه؟ همچنین، نقد و بررسی دیدگاه‌ها پیرامون نقش، کاربرد و اعتبار این روایات، در این رساله آمده است. نگارنده، رساله خود را در سه فصل و یک خاتمه سامان داده است: در فصل اول، اعتبار و حجیت روایات تفسیری را توضیح داده است. وی، ضمن تقریر محل بحث، نخست دیدگاه کسانی را که قائل به عدم حجیت اند، از متقدمان و متأخران، ذکر کرده و پس از نقد آن، به بررسی دیدگاه موافقان حجیت روایات تفسیری پرداخته است. فصل دوم را به تشریح نقش و کاربرد روایات تفسیری در غیر آیات الاحکام اختصاص داده، و آن را به پنج بخش تقسیم نموده است: بخش اول، در باب کاربرد روایات در اثبات چنین توفیقی آیات است، که روایات آن به چهار دسته تقسیم می‌شود. بخش دوم، در باره کاربرد روایات در اثبات جاودانگی و استفاده از مفاهیم گسترده آیات است، که دو دسته از روایات، مربوط به این بخش است. در بخش سوم، به توضیح کاربرد روایات در تعیین مبهمات آیات پرداخته که، به تناسب، دانش «مبهمات» قرآن، «مبهم» در لغت و اصطلاح، اهمّیت و فایده دانش مبهمات، علت وجود مبهمات در قرآن و دسته بندی مبهمات قرآن را توضیح داده است. کاربرد روایات در استخراج روش‌های تفسیری معصومان علیهم السلام، مطالب بخش چهارم را تشکیل می‌دهد. کاربرد روایات در تبیین واژه‌ها و مفردات آیات، از مطالب بخش پنجم این فصل است. نگارنده، در فصل سوم، به بحث کاربرد روایات در آیات الاحکام پرداخته، و این فصل

نقد و بررسی روش و دیدگاه ابن جوزی در باب فضائل اهل بیت علیهم السلام،

نقد و بررسی روش های تشخیص حدیث موضوع،

را در چهار بخش تنظیم نموده است. کاربرد روایات در آیات الاحکام عبادات، معاملات، احوال شخصیه، جنایات، حدود و تعزیرات، از مطالب این بخش هاست. در آخرین قسمت این رساله، ضمن جمع بندی، نتایج به دست آمده را توضیح داده است.

۴۳۳. نقد و بررسی روش و دیدگاه ابن جوزی در باب فضائل اهل بیت علیهم السلام در کتاب «الموضوعات»، فاطمه مرضیه حسینی کاشانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: حجه الاسلام مهدی مهریزی، استاد مشاور: دکتر ناصر رفیعی محمّدی، ۱۳۸۵، ۲۲۷ ص. نگارنده، در این تحقیق در پی بررسی و نقد روش و دیدگاه ابن جوزی در تمیز احادیث موضوع در باب فضائل اهل بیت علیهم السلام در کتاب الموضوعات توجّه نموده است. هدف نگارنده، از یک سو شناساندن ملاک های مناسب در نقد احادیث، نمایاندن راه صحیح به کارگیری آنها و از سوی دیگر، بررسی صحت و سقم نظرات ابن جوزی در باب فضائل اهل بیت علیهم السلام و دفاع از احادیثی است که به اشتباه موضوع شمرده شده اند. در این جهت، پس از بیان کلیاتی در باره حدیث موضوع، شواهد وجود آن و علل پیدایش و گسترش آن در فصل نخست، به تبیین معیارهای لازم در بررسی اسناد و قبول احادیث در فصل دوم پراخته است. پس از آن، به منظور بررسی مناقشات سندی ابن جوزی، ابتدا چگونگی جرح های وی را در فصلی جداگانه مورد مذاقه قرار داده است. سپس، اشکالات متنی و سندی او را در باره تک تک احادیث، مطرح کرده و به نقد آن پرداخته که حاصل آن برملا شدن خطاهای متعدد ابن جوزی در موضوع شمردن احادیث این باب است. در پایان، به این نتیجه رسیده که از جمع بندی این خطاها و مطالعه در ویژگی ابن جوزی، معلوم می گردد که ریشه همه خطاهای او تعصب مذهبی و نگاه یکسویه او به احادیث است، که مانع از به کارگیری صحیح ملاک های نقد حدیث بوده؛ ملاک هایی که خود به درستی آن صحّه گذاشته است.

۴۳۴. نقد و بررسی روش های تشخیص حدیث موضوع، امیر جودوی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تهران، استاد راهنما: جعفر سامی الدبونی، استاد مشاور: دکتر سید مرتضی آیه الله زاده شیرازی و دکتر آذرتاش آذرنوش، ۲۳۴ ص.

نقد و بررسی سندی و دلالی موافقات عمر،

مؤلف، در مباحث مقدماتی به بررسی در باره حدیث، مفهوم کذب و وضع، اجزای حدیث و اهمیت شناسایی حدیث موضوع، پرداخته است. در بررسی کارکرد «معیار عقل» برای تشخیص حدیث موضوع، دیدگاه دانشورانی همچون: خطیب، غزالی، ابن صلاح، ابن قیم و سیوطی ارائه شده است. همچنین، در بررسی کارکرد «معیار قلب» برای شناخت حدیث موضوع، دیدگاه موافقان و مخالفان این معیار، مورد بحث قرار گرفته است. معیار راوی، سومین معیاری است که در این پایان نامه مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. در فصلی دیگر، میزان کارکرد معیار قرآن برای بازشناخت احادیث موضوع، بررسی شده و نگرش صاحب نظران در چگونگی ارتباط قرآن با حدیث ارائه شده است. همچنین، عرضه حدیث بر سنت مشهور و خبر واحد، معیاری است که مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. مؤلف، در بخش پایانی رساله، تألیفات اختصاصی در زمینه احادیث موضوع را معرفی کرده، و کتاب المنار المنیف ابن قیم جوزی و قواعد مورد استثنای او را، به تفصیل، مورد نقد و بررسی قرار داده است. پیچیدگی غیر متعارف مباحث، فقدان نظامواره تحقیق، نامشخص بودن دیدگاه های مؤلف به صورت روشن، سردرگمی در نحوه ارائه مباحث، و فقدان فهرست گویا، از کاستی های جدی این پایان نامه است.

۴۳۵. نقد و بررسی سندی و دلالی موافقات عمر، مهین کارور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه قم، استاد راهنما: دکتر سید رضا مؤدب، استاد مشاور: دکتر محمد تقی دیاری، ۱۳۷۷، ۱۴۳ ص. آشنایی با آیات در خواستی عمر در کتب اهل سنت، جایگاه عمر در نگاه علمای اهل سنت و شیعه، نقد و بررسی این موافقات با استفاده از نظریات و دیدگاه های شیعی، آگاهی از اهداف سیاسی جعل روایات موافقات عمر، و آشنایی با ناقلان و راویان این روایات، از اهداف این تحقیق است. موافقات عمر، یعنی مشارکت و همکاری وی در کار یا امری با خداوند متعال. کسی که با خداوند موافقت می کند، در حقیقت می گوید: «خداوند نظری دارد، من هم همان نظر را دارم». در این رساله، بیست مورد از این موافقات را ذکر کرده، که البته ناقلان این روایات یا کسانی هستند که صحت روایاتشان مورد تردید و انکار واقع شده، یا

نقد و بررسی علل جعل حدیث،

خودشان مردودند. این رساله، در پنج فصل تنظیم شده است: فصل اول، شامل بررسی کلی این موافقات در کتب اهل سنت و تعداد آنها است. در فصل های دیگر، تک تک این موافقات را تشریح نموده، و به نقد و بررسی آنها با استفاده از کتب اهل سنت پرداخته، و در بعضی از موارد به روایات اهل بیت علیهم السلام و نظرات علمای شیعه در این زمینه استناد کرده است. البته موافقات عمر، تنها جزء اعتقادات اهل تسنن به عنوان فضائل و بلکه فضیلت منحصر به فرد وی ذکر شده است.

۴۳۶. نقد و بررسی علل جعل حدیث، رمضانعلی تقی زاده چاری، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات)، استاد راهنما: دکتر سید محمّد باقر حجّتی، استاد مشاور: علی اکبر غفاری، ۱۳۷۰، ۲۰۸ ص. مفهوم جعل و وضع حدیث چیست؟ چگونه می توان از عوامل دخیل در پیدایش و گسترش آن سخن به میان آورد، و در صدد شناسایی عاملان آن و نیز انگیزه های آنان در این امر برآمد، و نیز از نفوذ و گسترش آن، در متن منابع و متون دینی مسلمین جلوگیری کرد؟ اینها، مواردی است که در این رساله مورد بررسی قرار گرفته است. این رساله، شامل مقدمه و پنج بخش است: در مقدمه، جایگاه حدیث و سنت در اسلام، اختلاف نظرها در حدود سنت و نظر بعض بزرگان در این باره مطرح شده است. بخش اول، در باره هویت حدیث جعلی، با عناوینی چون: لفظ «موضوع» از نگاه لغت شناسان، مراتب حدیث در نگاه عالمان حدیث و درایه، اصطلاح حدیث موضوع از نگاه عالمان حدیث و درایه، وجه تسمیه حدیث موضوع، جایگاه حدیث موضوع در میان سایر روایات، حکم نقل حدیث موضوع و تاریخچه جعل حدیث، در باره ریشه و منشأ حدیث مجعول، به بحث پرداخته است. در بخش دوم، در باره ورود عنصر جعل در حدیث و شواهد این امر، بحث می کند. وی در این زمینه، از شواهد نقلی مانند آیات قرآن و روایات یاد کرده، و از شواهد غیر نقلی (عقلی و تاریخی)، دوازده مورد را یادآور شده است. در بخش سوم، به معرفی و توضیح عوامل دخیل در پیدایش و گسترش جعل حدیث

نقد و بررسی کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان و موارد مغایرت آن با آیات و روایات،

پرداخته، عواملی از قبیل عدم کتابت و ضبط حدیث، نقل حدیث بدون ذکر سند، دخالت اهل کتاب، نقل به معنا در حدیث، تسامح در ادله سنن، اعتماد بیش از حد به صحابه، گسترش فتوحات اسلامی، تأویل گرایی، پیدایش احزاب و فرقه سیاسی و کلامی و فقهی، درگیری میان متعصبان دو مذهب بزرگ اسلامی (شیعه و سنی)، و اهداف سیاسی فرمان روایان را از جمله عوامل دخیل در گسترش جعل حدیث می‌داند. در بخش چهارم، اصناف و طبقات جاعلان حدیث و انگیزه های آنان در جعل حدیث را بر شمرده است. در بخش پنجم، نگارنده کیفیت شناسایی احادیث جعلی و راه های جلوگیری از نفوذ و نشر آنها را توضیح داده است. در پایان، به معرفی چند کتاب پیرامون احادیث جعلی پرداخته است.

۴۳۷. نقد و بررسی کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان و موارد مغایرت آن با آیات و روایات، زهره وردست، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۴، ۲۴۲ ص. مهم ترین هدف نگارنده در این پایان نامه، بررسی این کنوانسیون و روشن نمودن تعارضات آن با قرآن و سنت است و در نهایت، پاسخ به این سؤال که آیا جمهوری اسلامی ایران، با توجه به فرهنگ حاکم بر جامعه و قوانین داخلی آن، می‌تواند به کنوانسیون رفع تبعیض ملحق شود یا خیر؟ پژوهش وی، دارای مقدمه (کلیات) و سه فصل است و هر فصل نیز شامل بخش هایی است: فصل اول، شامل دو بخش «پیشینه کنوانسیون» و «مبانی و مفاهیم» آن است، که در بخش اول (پیشینه)، ظلم تاریخی علیه زنان، جنبش فمینیسم، مراحل تصویب کنوانسیون در سازمان ملل و ایران، و دیدگاه های مختلف در مورد کنوانسیون را بررسی نموده است و در بخش دوم، مباحث جهانی سازی، امانیسم، آزادی و، تشابه زن و مرد را مطرح کرده است. در فصل دوم، در چند بخش به بررسی مواد تعارض مواد کنوانسیون با شرع مقدس اسلام و قوانین داخلی پرداخته است.

نقد و تحلیل ترجمه های فارسی هشتاد خطبه اول «نهج البلاغه»

نقد و تحلیل دیدگاه های متصوفه به حدیث،

در فصل سوم ، پیامدهای الحاق به کنوانسیون و نظرات علما در خصوص الحاق به کنوانسیون را ، به طور مختصر بررسی کرده است . در این پایان نامه ، تحقیق به صورت کتاب خانه ای و به روش استنباطی اجتهادی بوده ، و در بررسی آیات از روش قرآن به قرآن استفاده نموده است .

۴۳۸ . نقد و تحلیل ترجمه های فارسی هشتاد خطبه اول «نهج البلاغه» ، اسماعیل دخیلی کهنمویی ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر احمد عابدی ، استاد مشاور : دکتر ولی الله نقی پورفر ، ۱۳۷۹ ، ۴۰۱ص . بیان ضرورت دقت در ترجمه متون حدیثی (خصوصاً نهج البلاغه) ، مروری بر مبانی ترجمه و مبانی نقد ترجمه ، معرفی ترجمه های چاپی نهج البلاغه به زبان فارسی ، و شناسایی لغزشگاه های مترجمان نهج البلاغه در هشتاد خطبه اول ، از جمله اهداف این تحقیق است . نگارنده ، در سه فصل به این موارد پرداخته است : در نخستین فصل ، به بررسی مبانی ترجمه پرداخته ، و با استفاده از رهیافت های زبان شناختی و بررسی ساختارهای متفاوت زبان ها ، الگوها و ویژگی های ترجمه مطلوب را نمایانده است . از دیگر مباحث این فصل ، نیاز ترجمه ها و مترجمان به نقد ، نقش نقدهای سازنده در تکامل ترجمه ، و مبانی نقد و انواع آن است . در دومین فصل ، به معرفی ترجمه های فارسی نهج البلاغه پرداخته و سیر تاریخی آن را نمایانده است در این فصل ، ۳۱ ترجمه فارسی نهج البلاغه را مورد بررسی اجمالی قرار داده است . لغزشگاه های مترجمان ، در حیطه هشتاد خطبه اول نهج البلاغه ، برجسته شده ، و با بررسی های لغوی ، بلاغی ، تاریخی و حدیثی ، درصدد ارائه ترجمه ای مطلوب از این بخش ها بر آمده است .

۴۳۹ . نقد و تحلیل دیدگاه های متصوفه به حدیث ، ابراهیم دهقان زاده ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : حجه الاسلام دکتر احمد عابدی ، استاد مشاور : حجه الاسلام دکتر فتح الله نجارزادگان ، ۱۳۸۰ ، ۱۶۹ص . هدف اصلی این تحقیق ، آشنایی با دیدگاه های صوفیان در باره احادیث معصومان علیهم السلام است تا روشن شود که آنان تا چه اندازه ، پایبند به احادیث منقول از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار بوده و تا چه مقدار از این احادیث را کنار گذاشته ، و نیز چه مقدار از احادیث را

نقش ارتباطات در مدیریت از دیدگاه قرآن و «نهج البلاغه»

خودشان جعل نموده اند. هدف دیگر این تحقیق، پرداختن به این مسئله است که تصوف، تا چه اندازه با دین اسلام هماهنگی و همبستگی دارد، و آیا اصلاً چنین مکتبی، مورد تأیید ائمه بوده است یا نه؟ این رساله، از مقدمه و پنج فصل تشکیل شده، که هر فصل نیز بخش‌های متعددی دارد: در مقدمه، ضرورت و اهمیت و سابقه تاریخی بحث، هدف و محدودیت‌های بحث را از نظر سیاست‌ها و موقعیت‌های روز، بررسی نموده است. فصل اول، در باره صوفی و تصوف، تاریخچه ظهور این فرقه، علل پیدایش آنان، مهم‌ترین فرقه‌های صوفیه سلسله‌های آنان و ذکر مشایخ و بزرگان صوفیه است. فصل دوم، بیان احادیث جعلی توسط متصوفه و نقد این احادیث است. فصل سوم، در مورد تأویلات نادرست احادیث، توسط این فرقه و رد و نقد این تأویلات، از بیان بزرگان است. در فصل چهارم، به بیان رد احادیث صحیح توسط صوفیه، بعضی از عقاید باطل آنان، و پاره‌ای از بدعت‌ها و آداب خلاف شرع صوفیه پرداخته است. فصل پنجم، مربوط به سیمای صوفیه در حدیث و نمونه‌هایی از تناقض‌گویی آنان است.

۴۴۰. نقش ارتباطات در مدیریت از دیدگاه قرآن و «نهج البلاغه»، اکرم موحدپور، کارشناسی ارشد مدیریت آموزش و پژوهش، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان قم، استاد راهنما: دکتر محمّد حسن مبارکی، ۱۳۸۲، ۷۷ ص. آشنایی با تعریف و مفهوم ارتباطات از دیدگاه‌های گوناگون، و درک ماهیت و نقش ارتباطات در مدیریت، و دیدگاه قرآن و امام علی علیه السلام در این باره، در این تحقیق مطرح شده است. فصل‌های سه‌گانه این رساله، به این شرح است: فصل اول، شامل کلیات تحقیق، ضمن توضیح اهداف پژوهش سؤال‌های تحقیق و اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش را بازگو نموده و در پایان به تعریف واژگان تحقیق پرداخته است. در فصل دوم، با عنوان ادبیات و پیشینه تحقیق، به بررسی ماهیت ارتباطات پرداخته، و ضمن مروری بر مفهوم لغوی «ارتباطات»، به مفهوم ارتباطات در علوم اجتماعی اشاره دارد و در بخش دیگر این فصل، مفهوم ارتباطات در روان‌شناسی، اهمیت تأثیر آن بر

نقش امام رضا علیه السلام در حدیث شیعه،

زندگی اجتماعی و سازمان مدیریتی نظریه روابط انسانی و جوانب مهم آن، و تأثیر آن بر مدیریت آموزشی را تبیین نموده است. وی، در ادامه بحث با عنوان نظریه همکاری، اصول اساسی در ارتباطات سازمانی، از دیدگاه اسلام را بررسی و آن را به عنوان گلوگاه مدیریت معرفی می کند. در ادامه، انواع ارتباط از دیدگاه کتاب و سنت و انواع ارتباط از منظرهای دیگر را با ویژگی های ارتباط انسانی از این دیدگاه بیان می کند، و ضمن ارائه جدولی مقایسه ای بین الگوهای ارتباطی، جلوه هایی از ارتباطات مؤثر حضرت امیر علیه السلام در اجتماع را، از نهج البلاغه بازگو می کند. در فصل سوم (فصل پایانی این رساله)، ضمن بیان نتایج بحث، پیشنهادهایی را ارائه می دهد.

۴۴۱. نقش امام رضا علیه السلام در حدیث شیعه، صغری محبی پور، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پورفر، ۱۳۸۴، ۱۸۴ص. نگارنده، در این پژوهش اشاره کوتاهی به زندگی نامه امام علیه السلام دارد. سپس به سیره اخلاقی علمی امام علیه السلام که یگانه عصر خویش در علم و تقوا بود پرداخته، و نظر برخی بزرگان اهل سنت را در این زمینه ذکر نموده است. پس از آن، به مبارزه امام علیه السلام با واقفیه، به عنوان منکران امامت پرداخته است. علاوه بر آن، به زندگی سیاسی فرهنگی امام علیه السلام اشاره دارد، که نمایانگر این است که امام علیه السلام با قبول ولایت عهدی و سفر تاریخی خویش به ایران، در بارور سازی فرهنگ تشیع، نقش مهمی را ایفا نموده است. همچنین، به محافل علمی امام علیه السلام اشاره دارد که در مکان های مختلف مانند مسجد و منزل شخصی، به تعلیم و تربیت شاگردان بزرگ می پرداخت و با سفر به مناطق علمی به نشر حدیث می پرداخت. در این جهت، به نقش و جایگاه امام رضا علیه السلام در توسعه حدیث شیعه پرداخته است، و دیدگاه های علم الحدیثی ایشان در زمینه هایی مانند تدوین، تصحیح، تأیید و رد مجموعه های حدیثی را بیان کرده است. سپس، به گونه های مختلف احادیث امام علیه السلام مانند مناظرات، مکاتبات و مسائل می پردازد، و در انتها، نمونه هایی از احادیث امام علیه السلام را ذکر کرده، گزارشی از انواع و تعداد احادیث صادره از امام علیه السلام در کتب مختلف را ارائه می نماید.

نقش ایرانیان در تدوین و نشر حدیث تا پایان قرن چهارم هجری،

نقش تاریخ در نقد و بررسی حدیث،

۴۴۲. نقش ایرانیان در تدوین و نشر حدیث تا پایان قرن چهارم هجری، فاطمه سادات تهامی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر سید جعفر شهیدی، اساتید مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، حجه الاسلام محمد علی مهدوی راد، ۱۳۷۷، ۷۰۶ص. آیا ایرانیان در تدوین حدیث، نقش بنیادین داشته اند یا فقط در گزارش و نقد آن مؤثر بوده اند؟ محدثان ایرانی، در زمینه شرح و تفسیر حدیث چه کارهایی کرده اند؟ بررسی و ارزیابی این خدمات، شناخت ویژگی کارهای ایرانیان در کشف دقایق و طرح نکات مؤثر در تخریب و تدوین و نشر حدیث، و شرح حال کوتاه از ۶۲۹۴ حدیثگو و حدیثدان ایرانی در چهار سده نخستین هجری، از نکات مورد بحث در این رساله است. رساله شامل پیش گفتار و سه بخش است: در بخش یکم، ضمن بررسی کلیات بحث از قبیل تعریف واژگان، سیر گسترش اسلام در ایران و حضور ایرانیان در جزیره العرب، پیش از اسلام را مد نظر قرار داده و نقش ایرانیان در یمن را نیز بازگو نموده است. وی، بخش دوم را به سیر حدیث و علوم حدیثی در ایران اختصاص داده، و به بررسی ظهور و گسترش حدیث و محدثان در ایران جایگاه محدثان ایرانی در میان محدثان سایر بلاد اسلامی مشاهیر محدثان ایرانی و آثار آنها در ایران و سایر بلاد اسلامی، و معرفی حافظان ایرانی پرداخته است. در بخش سوم، به معرفی راویان و محدثان ایرانی در چهار سده نخستین هجری می پردازد، و از هر شهر و دیاری، محدثانی را که استقصا نموده، معرفی و خدمات او را بیان می کند. در پایان، محدثان ایرانی که بدون انتساب به شهر خاصی، با عنوان «الفارسی» یاد شده اند را معرفی نموده، فهرستی از زادگاه ها و خاستگاه های راویان و محدثان ایرانی را ارائه می نماید.

۴۴۳. نقش تاریخ در نقد و بررسی حدیث، کمال صحرايي اردکاني، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استادان مشاور: حجه الاسلام احمد عابدی و حجه الاسلام مهدی مهریزی، ۱۳۸۵، ۲۸۲ص. این تحقیق، به دنبال پاسخگویی به این پرسش ها است که: تاریخ در ارزیابی و نقد حدیث چه نقشی داشته و این نقش را چگونه ایفا کرده است؟ مورخان و محدثان

نقش دانش رجال در تفسیر و علوم قرآن،

اسلامی، چگونه از این معیار برای تشخیص قوت و ضعف اخبار و احادیث سود جستند؟ از چه زمانی، این امر در میان مسلمین آغاز شده و به چه ترتیبی ادامه یافته است؟ این تحقیق، از چهار فصل تشکیل شده است: در فصل اول، پیشینه تاریخ نگاری در اسلام، دلایل پیدایش، گسترش و سیر تحول و پیشرفت در نگارش های تاریخی اشاره کرده، و سپس به پیوند تاریخ با حدیث اشاره نموده است. در فصل دوم، حدیث و حدیث نگاری در بین شیعه و اهل سنت را بررسی نموده است. موضوع ورود اخبار ساختگی و عوامل مؤثر در این زمینه را نیز توضیح داده، همچنین جوامع مهم حدیثی فریقین را در ترازوی سنجش قرار داده و اعتبار آنها را بررسی نموده است. در فصل سوم، موضوع نقد و انواع آن را در حوزه حدیث پژوهی توضیح داده است. در این فصل، ضرورت نقد حدیث، انتقادهای مستشرقان و آرای معاصران در باره نقد حدیث را نیز گنجانده است. در فصل چهارم، در ابتدا، امکان دستیابی به حقایق تاریخی علی رغم راهیابی دروغ در گزارش های تاریخی را تبیین کرده، و در ادامه، سیر نقد حدیث به کمک تاریخ را در دو محور سند و متن توضیح داده است.

۴۴۴. نقش دانش رجال در تفسیر و علوم قرآن، علی اکبر کلانتری ارسنجان، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر محسن جابری، ۱۳۸۰، ۱۱۶ص. هدف نگارنده این رساله، تنها تبیین نقش دانش رجال در علوم قرآنی است، نه تحقیق در جزئیات مباحث و نقل دیدگاه ها و اقوال و داوری میان آنها. بر همین اساس، پایان نامه خود را در هفت فصل به سامان رسانده است: در فصل بندی مطالب، نخست به کلیاتی پرداخته که برای به همه فصول، سودمند است. پس از آن، مطالب مربوط به نزول قرآن را آورده و سپس، مطالبی که در پیوند با جمع و نگارش قرآن است، مورد توجه قرار داده است. سرانجام، به طرح مسائلی می پردازد که به نحوی در پیوند با فهم قرآن است.

نقش دعا و ذکر در تربیت روان،

فصل نخست، کلیات فصل دوم، دانش رجال و مسائل مربوط به نزول قرآن در فصل سوم، دانش رجال و شبهه تحریف قرآن در فصل چهارم، دانش رجال و مسائل مربوط به تلاوت قرآن در فصل پنجم، دانش رجال و احادیث تفسیری در فصل ششم، دانش رجال و اسرائیلیات در فصل هفتم، احادیث تفسیری و پدیده وضع را توضیح داده است.

۴۴۵. نقش دعا و ذکر در تربیت روان، حسنعلی نوبهار، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر غلامرضا اعوانی، ۱۳۷۱، ۲۶۵ ص. این رساله تحقیق در موضوع نقش دعا و ذکر در تربیت روان، در ابعاد مختلف و دیدگاه های متفاوت است. از آن جا که بررسی نقش تربیتی دعا، احتیاج به تحقیق در مسائل تربیتی دارد، ابتدا موضوع تربیت را مورد توجه قرار داده و پس از آن، به مباحث مختلف و ضروری در مورد تربیت پرداخته است. بخش های چهارگانه این رساله، گویای این مطالب است: بخش اول، در باره فلسفه تربیت یا پرورش روح است که خود از دو فصل تشکیل یافته است. شناخت روح یا حقیقت انسان، لزوم خودشناسی در آیات و روایات، مراتب و مراحل روح، تربیت و مبانی و هدف های تربیتی، تشابه بین واژه های مترادف آن، مطالب این دو فصل است. بحث دیگر این فصل، در باره امکان تربیت روح آدمی است که در این باب، به استناد آیات و روایات و نظر حکما و فلاسفه و استدلال، به نتایج علمی تربیت تمسک جسته است. بخش دوم رساله (بحث اصلی)، فلسفه دعا یا پرورش در پرتو نیایش نام دارد. در این بخش، ضمن تعریف واژه های «نیایش» و «پرستش» و «عرفان»، نظرات مختلف در مورد منشأ پیدایش مذهب را بازگو نموده است. سپس، مقداری در باره فطرت، طبیعت و غریزه، خصوصیات فطرت، رابطه فطرت و نیایش، فطرت ادراکی در آیات و روایات، فطرت احساسی یا نیایش در قرآن و روایات، قلم زده و در ادامه، نکاتی را در مورد فلسفه دعا تذکر داده است.

نقش عقل در تربیت از دیدگاه قرآن و حدیث،

در قسمت دیگر این بخش، هفت مورد از موانع استجابت دعا را بر شمرده، و آنها را توضیح داده است. بخش سوم، با عنوان دعا و ذکر آغاز می شود. تعریف لغوی و اصطلاحی «دعا»، شرایط مقدماتی تحقق نیایش از نظر آیات و روایات، تعریف لغوی «ذکر»، مراتب ذکر، فواید و نتایج اصلی و فروعی دعا و ذکر، از دیگر مباحث این بخش است. در بخش چهارم، نمونه هایی از مضامین دعاها و جنبه های تربیتی آن را توضیح می دهد، و ضمن بیان اسما و صفات الهی و تقسیم این اسما به حقیقی و مجازی، فرق بین صفات جمالیه و جلالیه را بیان می دارد. در ادامه، آثار بیداری یا شناخت حیات برتر را توضیح می دهد.

۴۴۶. نقش عقل در تربیت از دیدگاه قرآن و حدیث، فرح آقا محسنی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی راد، استاد مشاور: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۴، ۱۸۴ ص. نگارنده، در این پژوهش نامه تنها به این مسئله پرداخته که آیا از دید کتاب و سنت، عقل در تربیت نقش دارد یا خیر؟ و اثبات کرده که نقش دارد، اما به این که نقش عقل چگونه است، نپرداخته است. وی، شئون عقل را نیز مورد بررسی قرار داده، تا روشن شود که نقش تربیتی عقل از کدام قدرت عقل منشعب شده است. وی، در پنج فصل به تبیین این مسئله پرداخته است: کلیات بحث، شامل تعریف موضوع تحقیق، اهمیت موضوع، اهداف تحقیق، سابقه تحقیق، فرضیه های تحقیق و روش تحقیق، مطالب فصل اول را تشکیل می دهد. در فصل دوم، نقش عقل در تربیت، از منظر برون دینی را بررسی نموده است، مفهوم عاقل بودن انسان، معنای تربیت پذیری انسان، و این که آیا عقل نقشی در تربیت دارد یا نه؟ از مطالب مورد بحث نگارنده در این فصل است. موضوع عقل و تربیت در فضای دینی را در فصل سوم آورده، و پس از تفسیر «عقل» در این چارچوب، از نظر لغت و اصطلاح کلامی و اخلاقی، عقل در قرآن و تفسیر، و عقل در حدیث را با ویژگی ها و ماهیت عقل و ویژگی های عاقل بیان کرده و در آخر این فصل، به تبیین معنای «تربیت» از دیدگاه لغت و دین اسلام پرداخته است. در فصل چهارم، وارد بحث تربیت پذیری عقل شده و در این جهت، عنایت قرآن و سنت را به اصل پرورش عقل، عوامل مؤثر در سقوط عقل، و همچنین ابعاد این موضوع

نقش علامه مجلسی در احیا و تدوین حدیث،

نقش مردم در حکومت از دیدگاه امام علی علیه السلام،

بازگو نموده است. و سرانجام، بحث از تربیت گری عقل را عنوان بحث در فصل پنجم قرار داده است. وی، نخست دلایل تربیت گری عقل و سپس، توانایی ها و شئون عقل، ویژگی های تربیت گری عقل، اصول روش تربیت عقلانی، مدیریت تربیتی عقل، و میزان خطاپذیری عقل را شرح می دهد، و بایک نتیجه گیری کلی، بحث را به پایان می رساند.

۴۴۷. نقش علامه مجلسی در احیا و تدوین حدیث، هادی جهانی، دانشگاه قم، استاد راهنما: حجه الاسلام محمدعلی مهدوی راد، استاد مشاور: حجه الاسلام احمد عابدی، [بی تا]، ۱۵۵ ص. شرح و بررسی تلاش های فرهنگی علامه مجلسی رحمه الله، جهت احیای حدیث، و بیان نقش علامه رحمه الله در توضیح احادیث از جمله مباحث این پایان نامه است. نگارنده پایان نامه را در چهار فصل فراهم آورده است: در فصل اول به بررسی زندگی نامه علامه مجلسی رحمه الله و معرفی خاندان وی، خصوصیات اخلاقی علامه و بررسی آن از نظر تذکره نویسان، احوالات جد علامه و صحت و سقم انتساب وی به تصوف پرداخته است. در فصل دوم، به توضیح نقش علامه رحمه الله در تدوین حدیث، فهرست تألیفات علامه از نظر مرحوم خاتون آبادی، معرفی بحار الأنوار به عنوان اقدامی جهت تدوین و احیای حدیث عنایت کرده است. در فصل سوم، نقش علامه رحمه الله را در احیای حدیث بازگو می کند، و ضمن نقل قول بعضی از بزرگان در این زمینه، به بررسی تلاش های فرهنگی اجتماعی و سیاسی علامه، برای احیای حدیث در آن برهه از زمان می پردازد. در فصل چهارم، ضمن جمع بندی کلی از بحث های مطرح شده می نویسد: «علامه مجلسی، در دوره دوم از تحول در نگارش حدیث که دوره صفوی بوده؛ یعنی یک دوره رونق بازار حدیث پس از کساد این بازار بعد از تدوین کتب حدیثی اربعه متقدم، با تألیف و تصنیف کتب معتبر حدیثی، عامل شگفت انگیز در ایجاد تحول عمیق در علم حدیث، در دوره مورد نظر شده است».

۴۴۸. نقش مردم در حکومت از دیدگاه امام علی علیه السلام، ملیحه خودکار، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف،

نقش معلم در تعلیم و تربیت با توجه به آیات و روایات،

استاد مشاور: دکتر ولی الله نقی پور فر، ۱۳۸۲، ۱۷۹ص. نگارنده در این رساله، در پی تبیین جایگاه مردم در شکل گیری حکومت و تداوم آن در سه مرحله حمایت، نظارت و هدایت از دیدگاه حضرت علی علیه السلام است. وی، این نوشتار را در سه بخش به نگارش در آورده است: بخش اول، شامل سه فصل است. در فصل نخست، به بررسی واژه «حکومت» و ضرورت و مشروعیت آن پرداخته است، در فصل دوم، به انواع حکومت ها اشاره نموده و از میان آنها دموکراسی را کاویده است. و سرانجام، در فصل سوم، مبحث آزادی و بخصوص، آزادی سیاسی را مورد بررسی قرار داده است. بخش دوم، متشکل از دو فصل است. دیدگاه امیر المؤمنین علیه السلام در باب حکومت و ضرورت آن، و اهداف حکومت و علل زوال آن از منظر آن امام را در نخستین فصل این بخش جای داده است. در فصل دوم، به نقش مردم در چگونگی شکل گیری حکومت و انتخاب رهبر پرداخته است. بخش سوم که در واقع مهم ترین قسمت این رساله است از دو فصل تشکیل شده که در فصل اول، وظایف کارگزاران حکومتی نسبت به مردم را برشمرده، و در فصل دوم، وظایف مردم نسبت به کارگزاران را بیان کرده است.

۴۴۹. نقش معلم در تعلیم و تربیت با توجه به آیات و روایات، طیبه رجبی سگز آبادی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر کاظم عسکری، بی تا ۲۲۷ص. نگارنده این رساله، با استفاده از آیات قرآنی و روایات اهل بیت علیهم السلام، به مفهوم تربیت، نقش اولیا و مربیان در تعلیم و تربیت، ویژگی های معلم نمونه، و وظایف او در تعلیم و تربیت فرزندان، تا ۲۱ سالگی، پرداخته است. وی، مطالب این رساله را در چهار فصل تنظیم کرده است: فصل اول، شامل دو بخش است: بخش اول، کلیاتی در باب تعلیم و تربیت، و بخش دوم، معرفی معلم و مربی نمونه از دیدگاه احادیث و آیات. فصل دوم، در مورد نقش اولیا و مربیان در تعلیم و تربیت، با توجه به مراحل رشد است. این فصل، شامل سه بخش است که بر اساس حدیث پیامبر صلی الله علیه و آله به مرحله سیادت، مرحله اطلاعات و مرحله وزارت نامگذاری کرده است. فصل سوم، در مورد صلاحیت های حرفه معلمی، شامل چهار بخش است:

نقش و جایگاه حدیث در حوزه درسی قم تا پایان قرن چهارم هجری،

نگاه مولوی به گزاره های مذهبی (قرآن و حدیث) در مثنوی،

صلاحیت های معلم، وظایف معلم بر اساس اهداف تربیتی در اسلام، وظایف معلم بر اساس تعلیم و تربیت در اسلام، و وظایف معلم بر اساس روش های تربیتی در اسلام. فصل چهارم، در مورد نقش اولیا و مربیان در تعلیم و تربیت دینی، دو بخش دارد: بخش اول، ویژگی ها و شرایط مربی، و بخش دوم، وظایف اولیا و مربیان در تعلیم و تربیت دینی.

۴۵۰. نقش و جایگاه حدیث در حوزه درسی قم تا پایان قرن چهارم ه. ق، اکرم همتیان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (تهران شمال)، ۱۳۸۱، ۹۷ص. در این رساله، هدف محقق بررسی جایگاه حدیث و محدثان، تا پایان قرن چهارم هجری قمری، در شهر قم است. وی، در این پژوهش به بررسی اجمالی وضعیت تاریخی قم، رجال نام آور آن، سبک و سیره آنها، و تألیفات آنها می پردازد. حوزه درسی این شهر، با حوزه های درسی شهرهای مجاور تبادل افکار و آرا داشته، و نتیجه این مباحث رونق و نشر حدیث و پرورش محدثان نام آور بوده، که این محدثان در جمع آوری احادیث، سیره نقادانه و نکته سنجانه در پیش گرفته اند که حاصل آن تألیف کتب فراوانی در حدیث شناسی بوده است. این نوشتار مشتمل بر چهار فصل است: فصل اول آن، سه بخش دارد که در کلیاتی پیرامون سابقه تاریخی شهر قم را بیان کرده است. در فصل دوم، با پنج بخش به معرفی خاندان های مهم شهر قم و زندگی نامه محدثان قم می پردازد. در فصل سوم، سه بخش، به طور کلی گزارشی از فعالیت محدثان و سبک و سیره آنها تا پایان قرن چهارم ارائه می دهد. در فصل چهارم شامل یک بخش، به بررسی آثار و تألیفات موجود دانشمندان تا پایان قرن چهارم می پردازد.

۴۵۱. نگاه مولوی به گزاره های مذهبی (قرآن و حدیث) در مثنوی، بهناز براتی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر مجید معارف، استاد مشاور: دکتر مهدی دشتی، ۱۳۸۰، ۱۸۵ص.

نگاهی به روایات کتب اربعه،

در این رساله، سعی نگارنده بر آن بوده تا در نشان دادن نگاه مولوی به قرآن و حدیث، به ارائه نمونه‌هایی روشن از استشهادات مولوی به آیات و روایات پردازد؛ لذا در بخشی از تحقیق خود، نوع نگاه مولوی به آیات قرآن را تبیین می‌کند و در بخش دیگر، جهت روشن شدن نوع نگاه خاص او به مقوله حدیث، نمونه‌هایی می‌آورد. از آن جا که آشنایی با منش صوفیه و اساس معتقدات ایشان و برخوردارشان، قبل و بعد از مولوی با گزاره‌های مذهبی، به تبیین بهتر کار او در مثنوی می‌انجامد، در بخش مقدماتی، تعریفی از حقیقت تصوف با استفاده از منابع معتبر تنظیم نموده است، و در آن، مبنای نام گذاری دو گونه بهره‌گیری مولوی از مذهب به «تبیین هنری» و «برخورد هنری» را به طور مبسوط شرح داده است. نظر نگارنده این است که دیدگاه جلال الدین مولوی، شاعر عارف قرن هفتم، به این دو مقوله از مذهب را می‌توان به دو گونه متفاوت تقسیم بندی کرد. در یک گونه، مولوی با هنرمندی تمام و با استفاده از تمثیلات و تشبیهات محسوس، به شرح و تبیین پیام آیه یا حدیث می‌پردازد، که در این حالت آنچه می‌گوید با روح کلی مذهب مطابق است، که اینها «تبیینات هنری» مولوی است. اما در گونه دیگر، با تمسک به قرآن و حدیث، به شرح و بیان اصول اعتقادات صوفیه و ویژگی‌های طریقت مورد پسند خویش می‌پردازد، که در این صورت، آیه و حدیث در کارگاه خیال و عاطفه هنرمند او تغییر شکل پیدا کرده، و به مقصود او برگردانده شده است؛ به طوری که دیگر پیام آن آیه و حدیث با روح کلی مذهب نمی‌خواند بلکه به رنگ ذهنیت گوینده مثنوی در آمده است، که این گونه کاربرد «برخورد هنری» مولوی نام دارد.

۴۵۲. نگاهی به روایات کتب اربعه، حسین فقیهی، رساله علمی سطح سوم، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر احمد عابدی، ۱۳۸۰، ۲۷۹ ص. در این رساله، سعی بر این بوده که هرچه بیشتر، از اقوال و آرای صاحب نظران شیعه در باره کتب اربعه استفاده شود. در نقل اقوال و ادله اصحاب نیز ابتدا اقوال هر یک از مخالفان بیان شده، سپس ادله آنان و نظرات دیگر محققان در این باره مورد بررسی قرار گرفته است. فصل بندی مباحث بخش دوم، از کلمات شیخ انصاری اقتباس شده است. مطالب این بخش، عبارت اند از: معرفی نگارندگان کتب اربعه و اجمالی از سیر زندگی آنان،

نگرشی بر نظام اجتماعی سیاسی در قرآن و حدیث،

ویژگی های کتب اربعه و اجمالی از محتویات برخی از مسائل این کتب، بیان وجه تألیف، خصوصیات متنی و سندی، برخی از مسائل بایسته بحث در آنها، روایات کتب اربعه در نگاه افراط گرایانه، قطعیت صدور اخبار کتب اربعه، صحت و اعتبار تمام اخبار کتب اربعه. سپس، به بررسی وجوه و شواهدی که برای اثبات قطعیت صدور این اخبار وجود دارد، و همچنین دعوی قطعیت صدور اخبار و نصوص هر یک از کتب اربعه پرداخته است. پس از آن، نظریه ها و شیوه های تفریط گرایانه در ارزیابی اخبار آحاد شیعه، همچنین برخی از شبهات مطرح پیرامون اخبار کتب اربعه را در نگاه واقف بینانه تبیین نموده است.

۴۵۳. نگرشی بر نظام اجتماعی سیاسی در قرآن و حدیث، سید رضا کاظمی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: آیه الله محمد هادی معرفت، استاد مشاور: آیه الله محمد مهدی آصفی، ۱۳۷۸، ۱۶۸ ص. این نوشتار، در پی پاسخ به دو سؤال است: آیا از قرآن و سنت و سیره، می توان طرحی برای نظام اجتماعی سیاسی اسلام استنباط کرد یا نه؟ در صورت اثبات، عنوان این نظام چیست و ماهیت و شکل آن کدام است؟ نگارنده، در رساله خود به طور اجمال، از نظر آیات قرآن و احادیث، عنوان نظام اجتماعی را «امت»، و عنوان نظام سیاسی را «امامت» قرار داده، و بر این عقیده است که با توجه به تعریف ویژه این دو نظام، آن دو لازم و ملزوم یکدیگر هستند. این رساله، از مقدمه و چهار فصل تشکیل یافته است: فصل اول، سه گفتار دارد: منشأ اجتماع، بیان معنا و تعاریف جامعه از نظر فلاسفه اجتماعی «نظام اجتماعی» و مقصود از آن در لغت و اصطلاح و عرف و قرآن. فصل دوم، از چهار گفتار تشکیل شده: نظام اجتماعی در قرآن، «امت»، تعریف امت در بیان صاحب نظران، پیشینه و تحول در مفهوم امت. فصل سوم، با عنوان بافت امت، در هفت گفتار تنظیم شده: منظور از بافت در این موضوع، قرآن این بافت را با عنوان «ولاء» نسبت به امت و جامعه ایده آل خود ذکر کرده، ولاء و ولایت و اهمیت ولایت در جامعه اسلامی، «ولاء» و «ولایت» از نظر کتب لغت، همین واژه در فرهنگ قرآن، مراد از ولاء و ولایت در قرآن. فصل چهارم، با عنوان امت و نظام امامت، به نظام سیاسی امامت از دیدگاه امام خمینی رحمه الله، اثبات هم ریشه و هم معنا بودن امت و امامت، معنای امام و امامت در فرهنگ

نگرشی تطبیقی بر عزل و نصب مدیران در ایران با توجه به دیدگاه «نهج البلاغه»

نگرشی نوین به مسائل زنان در کتاب و سنت،

دینی، طرح سؤال و جوابی در باب اصل امامت و نیاز به امام در جامعه، و امامت عامه پرداخته است.

۴۵۴. نگرشی تطبیقی بر عزل و نصب مدیران در ایران با توجه به دیدگاه «نهج البلاغه»، یدالله صابری، کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، مرکز آموزش مدیریت دولتی استان قم، استاد راهنما: دکتر فقیهی، ۱۳۸۱، ۱۲۰ ص. ویژگی های اخلاقی مدیران از دیدگاه امام علی علیه السلام چیست؟ ویژگی های مدیران از بُعد سبک رهبری (برخورد با زیردستان) از دیدگاه امام علی علیه السلام چیست؟ ویژگی های فنی و تخصصی مدیران از دیدگاه امام علی علیه السلام چیست؟ وضعیت موجود عزل و نصب مدیران در ایران تا چه اندازه با ویژگی های مدیران از دیدگاه امام علی علیه السلام قابل انطباق است؟ این رساله، در پی پاسخ دین پرسش هاست. نویسنده، این مهم را در چهار فصل ارائه نموده است: در فصل اول، با عنوان کلیات، به مسائلی از قبیل تعریف موضوع، اهمیت و ضرورت موضوع، اهداف تحقیقی، سوالات تحقیق، روش تحقیق، قلمرو تحقیق، و تعاریف متغیرها پرداخته است. در فصل دوم، با عنوان آشنایی با نهج البلاغه، به بررسی ویژگی های نهج البلاغه و قضاوت اهل ادب در باب کلام امام علی علیه السلام پرداخته است. در فصل سوم، با عنوان بررسی ادبیات تحقیق، نخست مقدمه ای بر تاریخ مدیریت ذکر می کند و سپس به تعریف مدیریت، ملاک های مدیریت، اهمیت مدیریت و بحث از فرآیند استخدام و انتخاب نیروی انسانی و تنظیم شرح شغل می پردازد. فصل چهارم را نیز به بحث از یافته های تحقیق، تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری اختصاص داده است.

۴۵۵. نگرشی نوین به مسائل زنان در کتاب و سنت، فاطمه علائی رحمانی، دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تهران، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: دکتر یدالله نصیریان، بی تا، ۳۲۵ ص. نگارنده، در این رساله بر آن است تا برخی از موضوعات مربوط به زنان را که در فقه اسلامی مورد نقد و نظر قرار می گیرد، مورد مطالعه و بررسی قرار دهد. هدف عمده وی از طرح این مباحث تبیین دیدگاه واقعی اسلام در زمینه حقوق و

نیایش از دیدگاه قرآن کریم و حدیث،

تکالیف زنان، با عنایت به مقتضیات زمان و مکان و تحولات عظیم اجتماعی است، که ناگزیر در فهم احکام تأثیرگذار است. موضوعاتی را که با این دیدگاه مورد بررسی قرار داده، عبارت اند از: وضعیت متفاوت زن و مرد در امر قضا، افتا و مرجعیت، حق طلاق، تمکین و نشوز، حضانت و ولایت. وی در این جهت، نگاهی نو به نصوص دینی افکنده تا به مقاصد کلی شریعت توجه کند. در تحلیل نهایی از مباحث مذکور، گاه به نتایج متفاوت از آنچه نظر راجح فقهی است رسیده، و در برخی موارد تا حدودی مطلب را شکافته است.

۴۵۶. نیایش از دیدگاه قرآن کریم و حدیث، فاطمه نظری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدیزاده، ۱۳۷۶، ۲۴۳ص. نگارنده، برای روشن شدن مبدأ و منشأ، آداب و شرایط، آثار و نتایج، و مصداق های نیایش، بررسی مفصّلی را در این رساله انجام داده است. در این بررسی، ابتدا ابعاد جسمانی و روحانی انسان از دیدگاه قرآن را مشخص نموده، سپس به مبدأ نیایش که برخاسته از فطرت و تجلی روح آدمی است اشاره کرده است. در این قسمت، تسبیح و نیایش موجودات هستی را بیان، و بر این مسئله برهان های نقلی را از زبان قرآن کریم و روایات، و برهان های عقلی را از زبان فلاسفه مشهور اسلامی اقامه کرده است. سپس، موضوع عبادت، که عالی ترین نوع تجلی نیایش است، و نتایج و آثار مترتب بر آن را توضیح داده و در ادامه آن، به دعا، که زیباترین جلوه نیایش و گوهر و روح عبادت است، پرداخته و کیفیت تحقق دعا، آداب و شرایط استجاب و موانع استجاب را به طور مبسوط از زبان آیات و روایات بیان کرده و سپس، آثار معنوی و مادی آن را به طور مشروح توضیح داده و نتیجه گیری کرده است. در فصل آخر، به مضامین ادعیه ائمه علیهم السلام اشاره کرده و بررسی مفصّلی تری در مورد دعای چند تن از پیامبران بزرگوار الهی، که به مناسبت های مختلف در قرآن آمده و نتایج حاصل از آن را انجام داده است.

نیکی و نافرمانی نسبت به والدین در قرآن و حدیث،

واپس گرایی از نظر قرآن و حدیث،

۴۵۷. نیکی و نافرمانی نسبت به والدین در قرآن و حدیث، منیرالسادات داودی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر علی قائمی، ۱۳۷۹، ۱۳۵ ص. این رساله، از سه فصل تشکیل شده است: فصل اول، در باره معنی لغوی بزّ و عقوق و بررسی آن از این دیدگاه است. در فصل دوم، نیکی و نافرمانی به والدین در آیات قرآن، همراه با تفاسیر بررسی شده است. عناوین مهم مورد بحث در این فصل عبارت اند از: پیمان خدا از بنی اسرائیل در باره پدر و مادر، انفاق به پدر و مادر حتی بعد از مرگ، یاد کرد پدر و مادر پس از پرستش خدا، نیکی نسبت به پدر و مادر، دعا برای آمرزش پدر و مادر، احترام به پدر و مادر و اطاعت از آنها، برترین توحید نسبت به پدر و مادر، قدردانی از زحمات پدر و مادر، رفتار صحیح با پدر و مادر، سیمای ملکوتی والدین در قرآن. فصل سوم، به بحث نیکی و نافرمانی به والدین در روایات اختصاص دارد، که شامل هفت بخش است: بزّ به والدین، بزّ به پدر، عاق والدین، اثرات دنیوی عقوق، اثرات اخروی عقوق، عاق مادر، عاق پدر، و سرانجام، دعاهای امام سجاد برای پدر و مادر.

۴۵۸. واپس گرایی از نظر قرآن و حدیث، ابوالقاسم بخشیان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین قم، استاد راهنما: آیه الله محمّد مهدی آصفی، استاد مشاور: آیه الله محمّد هادی معرفت، ۱۳۷۸، ۲۲۰ ص. مهم ترین سؤال این تحقیق این است که بزرگ ترین چالش و بحران، فراروی جامعه ای که برای وصول به حیات طیبه و آرمان های والای انسانی به تکاپو افتاده، و در بستر رشد قرار گرفته چیست و چگونه می توان با آن مقابله نمود؟ این رساله، دارای سه بخش است که با پیش گفتار نسبتاً مفصّلی آغاز شده است: مفهوم «واپس گرایی» در لغت و اصطلاح، گزارش قرآن از واپس گرایی، ابعاد واپس گرایی، ارتباط ارتداد دینی با انحطاط در سایر شئون، اقسام ارتداد، بازگشت به جاهلیت، و تقسیم پیروان پیامبر صلی الله علیه و آله در روایات شیعه و اهل سنت، از مطالب مطرح شده در پیش گفتار است.

وجوه و نظایر و غریب قرآن در آثار اهل بیت علیهم السلام ،

بخش اول ، به معرفی و تشریح عوامل زمینه ساز واپس گرایی ، موانع واپس گرایی یا به عبارتی عوامل صیانت بخش ، پایداری امت بر پاک زیستی و فضای مطلوب به دست آمده ، تفکیک جبهه خودی از غیر خودی و شناخت دشمن ، پیوند امت با ولی و رهبر ، استقامت و پایداری امت ، و مطالبی در این زمینه پرداخته است . در بخش دوم ، واپس گرایی در امت اسلام را بررسی نموده ، که عناوینی چون : خلل در رهبری ، علت اصلی واپس گرایی امت ، علل و عوامل حذف علی علیه السلام از مقام خلافت ، آثار و نتایج واپس گرایی امت اسلامی ، مورد بحث قرار گرفته است . در خاتمه ، نگارنده به نمونه هایی از سفارش های پیامبر اسلام به مودت و اطاعت از معصومان علیهم السلام خصوصا علی علیه السلام و عملکرد امت بعد از پیامبر را شرح داده است .

۴۵۹ . وجوه و نظایر و غریب قرآن در آثار اهل بیت علیهم السلام ، علی محمد انصاری فرد ، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث ، دانشکده اصول دین قم ، استاد راهنما : دکتر فتح الله نجارزادگان ، استاد مشاور : دکتر احمد عابدی ، ۱۳۸۳ ، ۲۳۴ ص . بررسی این مسئله ها که : آیا در آثار اهل بیت علیهم السلام ، وجوه و نظایر و غریب قرآن وجود دارد یا نه و در صورت وجود داشتن تا چه اندازه ای است؟ چه مواردی را می توان به عنوان مصداق وجوه و نظایر و غریب قرآن در آثار اهل بیت علیهم السلام به دست آورد؟ محور بحث در این پایان نامه است ، که در سه فصل به انجام رسیده است : در فصل اول ، مطالبی کلی همچون بیان مسئله ، بیان جنبه های مجهول و مبهم مسئله ، فرضیه های بدوی پژوهشگر ، بیان جنبه های نوآوری پژوهش ، نتایج علمی و عملی پژوهش ، محدودیت ها ، روش ، ضرورت و پیشینه تحقیق ، و بحث «وجوه» و «نظایر» از دیدگاه لغت و اصطلاح ، و معنای «غریب» در لغت و اصطلاح گنجانده شده است . فصل دوم ، در باره وجوه و نظایر در آثار اهل بیت علیهم السلام است . در این فصل ، به علل پیدایش واژه های غریب ، چه قبل از اسلام و چه بعد از اسلام پرداخته شده ، و این مطلب از نظر مقتضیات زندگی شهر نشینی ، و روابط بازرگانی و فرهنگی بین ملل مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته ، و علت تغییر دلالت الفاظ در طول زمان ، و نسبت تفسیر با غریب قرآن روشن گردیده است . در فصل سوم نیز غریب قرآن در آثار اهل بیت علیهم السلام بررسی شده ، که در این فصل نیز

وظایف کار گزاران از دیدگاه امام علی علیه السلام،

وظایف متقابل زن و شوهر در قرآن و حدیث،

واژه هایی را به عنوان نمونه از قرآن آورده و توضیح داده است. در پایان، دو ضمیمه برای پایان نامه ذکر می کند: ضمیمه اول، کتاب شناسی وجوه و نظایر و غریب قرآن، و ضمیمه دوم، معجم واژگان وجوه و نظایر و غریب قرآن در آثار اهل بیت علیهم السلام است.

۴۶۰. وظایف کار گزاران از دیدگاه امام علی علیه السلام، زهرا فهمیده وطن دوست، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول دین تهران، استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان، استاد مشاور: دکتر مجید معارف، ۱۳۸۲، ۲۴۰ص. اهداف نگارنده این پژوهش، بازشناسی گوشه ای از ابعاد سیره علوی و ارائه نمونه عینی سیاستمداری امام علی علیه السلام، در ارتباط با کار گزاران در دو بعد فردی و اجتماعی است. رساله وی، در بردارنده رهنمودهای اخلاقی و سیاسی حضرت علی علیه السلام به کار گزاران مختلف حکومتشان است، و آن را در دو بخش: کلیاتی در باره کار گزاران و وظایف اجتماعی کار گزاران تدوین نموده است. در بخش اول، عهده دار روشن نمودن جایگاه کار گزاران از دیدگاه امام علی علیه السلام و ویژگی های مثبت و منفی است. در این بخش، به تبیین جایگاه مدیریت در اسلام، مفهوم وظایف، کار گزاران و ملاک های نصب کار گزاران از منظر امام علی علیه السلام پرداخته است. بخشی از دستورات حضرت به کار گزاران که جنبه محوری داشته و کلیه آنان را در بر می گرفته و همچنین بخش دیگری از دستورات را که طبقه خاصی از کار گزاران را شامل می شده در بخش دوم در پنج فصل ارائه نموده است، به طور کلی در این بخش به تبیین و تعریف وظایف کار گزاران در زمینه های فرهنگ، اقتصاد، امنیت و دفاع، قضا و حکومت پرداخته است.

۴۶۱. وظایف متقابل زن و شوهر در قرآن و حدیث، پروانه امامی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران شمال)، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استادان مشاور: دکتر علیرضا فیض و دکتر علی مهدی زاده، ۱۳۷۳، ۲۱۲ص. در این رساله، به عنوان مقدمه، بحث انتخاب همسر به عنوان یک سنت الهی مطرح شده، سپس اهداف ازدواج در اسلام بیان شده است. سپس، وارد بحث اصلی یعنی

ولایت در «نهج البلاغه»

وظایف و حقوق همسران شده، و به جایگاه زن در اسلام و مذاهب و ملل دیگر را توضیح داده است. بحث های فقهی، مانند تفاوت ارث زن و مرد، اختلاف دیه، تعدد زوجات، طلاق، و سرپرستی خانواده، از دیگر موضوعات مطرح شده در این تحقیق است. وظایف متقابل زن و شوهر در امور زندگی، از دیگر عناوین رساله است. مطالبی مانند اطاعت از همسر، احترام متقابل، تأمین احتیاجات مادی زندگی همسر، نظافت و آراستگی، عفت و غیرت، تقسیم وظایف زندگی مشترک، همیاری با همسر در امور خانه و زندگی، و رهبری غریزه، از دیگر مطالب این بخش از رساله است. در پایان نیز مسائل نسبتاً اختصاصی در باره زنان را مطرح نموده، که عبارت اند از: استقبال و بدرقه همسر، تأدیب زن، تحصیلات عالی بانوان، شاغل بودن زن، شرکت در مجالس و محافل، لباس مناسب، شناخت شخصیت همسر، راستی و صداقت، تبادل نظر در امور زندگی، فعالیت بانوان در مسائل اجتماعی و سیاسی و مذهبی، و آشنایی با تعدادی از زنان مسلمان.

۴۶۲. ولایت در «نهج البلاغه»، عصمت جهانشاهی، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، استاد راهنما: دکتر احمد بهشتی، استاد مشاور: دکتر سید محمد باقر حجتی، ۱۸۴ص. نگارنده، در این مجموعه به بیان راز و رمز ولایت از زبان ولی الله الاعظم پرداخته، و با محور قرار دادن نهج البلاغه، به شرح بحث ولایت پرداخته است. در بحث های مقدماتی، سخنی کوتاه در باره وجود امیر المؤمنین علیه السلام بیان کرده و اشاره ای به عظمت نهج البلاغه نموده است. سپس، به «ولایت» از لحاظ واژه و ریشه پرداخته است. مطالب بخش بعدی، در باره اقسام ولایت است. وی، چهار قسم ولایت را عنوان کرده است: ولایت محبت، ولایت امامت، ولایت تکوینی و ولایت تشریحی. در قسم اول، در باره ضرورت حب اهل بیت علیهم السلام، این که حب آن بزرگواران اجر رسالت و ناشی از حب حق است، در باره رمز حب علی علیه السلام و این که دوستی وی ایمان و دشمنی وی نفاق است، سخن گفته است.

هجرت در قرآن و «نهج البلاغه»

ولاء امامت (رهبری و پیشوایی دینی)، نصب امام از جانب خدا، عصمت و علم، ولایت تکوینی یا ولاء تصرف، هدایت به امر، و ولایت تشریحی، از دیگر بحث های این بخش است. بخش دیگر رساله، حکومت در نهج البلاغه را، به طور اجمال، مورد بررسی قرار داده است. از مباحث مهم دیگر، که از نهج البلاغه عنوان می کند، رابطه والی و رعیت است که با بهترین شیوه در نهج البلاغه بیان شده است. مبحث دیگر را به اهل بیت علیهم السلام و حکومت اختصاص داده، و در پایان، به مبحث حکومت و سکوت تلخ و شکوهمند علی علیه السلام اشاره کرده است. آخرین بخش از این مجموعه را به بیان حقیقت ولایت اختصاص داده، و این که «ولی» از اسمای حق و دائمی است. همچنین، در باره اتحاد ولایت پیامبر صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام سخن گفته، و برخی از فضایل بی شمار آن حضرت را بیان نموده است.

۴۶۳. هجرت در قرآن و «نهج البلاغه»، قمر تاج شعائری، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی فسا، استاد راهنما: دکتر محمّد مهدی جعفری، استاد مشاور: دکتر نجف جوکار، ۱۳۷۸، ۳۱۳ص. یکی از اهداف نگارنده از تدوین این رساله، نشان دادن تازگی و کاربردی بودن هجرت است، که اختصاص به زمانی خاص ندارد، و پیوسته منشأپویایی فرد و جامعه خواهد بود. وی، هجرت را از دیدگاه جامعه شناسی، قرآن و نهج البلاغه، در ۵ بخش و ۲۱ فصل مورد بحث قرار داده است: در بخش اول، رابطه هجرت و تمدن را بررسی کرده است. همچنین، به این سؤال که آیا هجرت و پیامد آن، تمدن، یکی از سنن الهی است، پاسخ می دهد. در بخش دوم، با عنوان هجرت در قرآن، پس از بیان معنی اصطلاحات «هجرت» و «مهاجر»، هجرت بر اساس تفسیر موضوعی را مورد بحث قرار می دهد. در بخش سوم، آیات هجرت را بر اساس شأن نزول دسته بندی نموده، در چهار دسته بررسی می کند. در بخش چهارم، انواع مهاجرت را در پنج نوع با ذکر نمونه ارائه داده است.

هجرت و مهاجرت در قرآن و حدیث،

هدایت و ضلالت از دیدگاه قرآن و روایات،

هجرت در نهج البلاغه، عنوان بخش پنجم و پایانی رساله است، که به صورت موضوعی بحث را پی می گیرد. پس از بررسی واژه های «هجرت» و «مهاجرین» در نهج البلاغه در فصل اول، به تبیین اصل هجرت در نگاه امیر المؤمنین علیه السلام در فصل دوم می پردازد. در فصل سوم یک تقسیم بندی را از قول امیر مؤمنان که در نامه های هفدهم و بیست و هشتم نهج البلاغه آمده با عنوان طلقاء در مقابل مهاجرین را توضیح داده است. در فصل چهارم، منزلت هجرت و مهاجران نزد امیر المؤمنین علیه السلام را، در پنج عنوان فرعی ترسیم می نماید و سرانجام، در فصل پنجم و پایانی رساله با عنوان تعرب بعد از هجرت، به سخن امیر المؤمنین علیه السلام در خطبه صد و نود و دوم نهج البلاغه پرداخته، که بازگشت مردم به خوی جاهلیت قبل از اسلام را خبر داده است.

۴۶۴. هجرت و مهاجرت در قرآن و حدیث، ورده مسعودزاده، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، استاد راهنما: دکتر محمد علی لسانی، استاد مشاور: دکتر یوسف فضایی، ۱۳۷۸، ۱۴۸ ص. هجرت چه حرکتی است؟ نظر فلاسفه و جامعه شناسان در باره هجرت چیست؟ هجرت های باطنی و معنوی و سیر و سلوک چه جایگاهی دارد؟ هجرت با طی طریق چه نسبتی دارد؟ منازل دارای چه طریقی است؟ اراده چه نقشی در طی طریق دارد؟ اینها، سؤالاتی که در این تحقیق به آن پاسخ داده شده است. این پایان نامه، مشتمل بر مقدمه و سه بخش است: بخش اول، کلیات بحث است که در آن معانی لغوی و اصطلاحی «هجرت»، زمینه های اجتماعی و تاریخی، فلسفه هجرت پیامبران، و هدف از هجرت تبیین گشته است. در بخش دوم، به بررسی آیات و روایات در باب هجرت پرداخته شده است. در این بخش، ضمناً معیار اصلی در هجرت، هجرت در نهج البلاغه، تشخیص جهت و مسیر، اهمیت شناخت هجرت، انواع هجرت، درجات هجرت، احکام هجرت، هجرت های واجب و حرام و مستحب، هجرت در احادیث نبوی، هجرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مبدأ تاریخ

هویت و انتساب «صحیفه سجادیه» با تکیه بر شاخصه های متن،

اسلام، مقام و پاداش مهاجران، جنبه معنوی و اخروی هجرت، صفات مهاجران، مهاجران پیشتاز از سلسله بحث هایی است که مطرح شده است. بخش سوم به الگوهای هجرت در تاریخ اسلام اختصاص یافته، که از معصومان، به هجرت حضرت فاطمه علیهاالسلام و حضرت علی علیه السلام و امام حسین علیه السلام و امام رضا علیه السلام، و از اولیا، به هجرت حضرت زینب علیهاالسلام و حضرت معصومه علیهاالسلام، و در خاتمه، به پیوستن حُر به امام حسین علیه السلام اشاره می کند.

۴۶۵. هدایت و ضلالت از دیدگاه قرآن و روایات، محمد علی رستمیان، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، استاد راهنما: دکتر سید محمد باقر حجتی، استاد مشاور: آیه الله محمد هادی معرفت، ۱۳۷۳، ۲۲۳ ص. موضوع این رساله، هدایت و ضلالت و زمینه هایی است که انسان به وسیله آنها به هدایت می رسد، و یا سقوط می کند. این موضوع، با توجه به آیات قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم السلام بررسی شده است. پایان نامه، از دو بخش عمده تشکیل شده که هر بخش شامل چند فصل است: بخش اول، در باب کلیات بحث و دارای چند فصل است. معنای «هدایت» و «ضلالت» در کتب لغت، محدوده هدایت و ضلالت، اقسام هدایت، اقسام ضلالت، مراتب هدایت و ضلالت، عناوین این فصول را تشکیل می دهد. بخش دوم پایان نامه، بررسی عوامل هدایت و ضلالت است. این بخش دارای پنج فصل است: انتساب هدایت و ضلالت به خداوند، زمینه های هدایت، عوامل هدایت، از بحث های این بخش است. فصل چهارم، زمینه های ضلالت را بررسی می کند، که به گونه عام به دو دسته تقسیم شده اند: دین پرستی و ترک زمینه های هدایت. فصل پنجم، در باره عوامل اضلال است. این عوامل عبارت اند از: شیطان، هوای نفس، بدعت ها، تقلید کورکورانه در تفکر، عمل بر طبق ظن. نویسنده، در خاتمه، خلاصه ای از مباحث پایان نامه را به دست داده است.

یاد مرگ در قرآن و بیان حضرت علی علیه السلام و پی جویی آن در ادب فارسی،

۴۶۶. هویت و انتساب «صحیفه سجادیه» با تکیه بر شاخصه های متن، حامد خانی، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر احمد پاکتچی، استاد مشاور: دکتر احمد بادکوبه، ۱۳۸۲، ۱۳۲ ص. در این پایان نامه، سعی بر این بوده تا با استفاده از روش های جدید نقد متن، صحت انتساب صحیفه سجادیه را مورد مطالعه قرار دهد، تا پاسخی باشد به پرسشی از هویت این مجموعه، که آیا متن صحیفه، متنی تکپارچه است که توسط یک مؤلف نوشته شده است؟ و پرسشی انتسابی، که آیا این متن می تواند متعلق به دوران زندگانی امام سجاد علیه السلام و سده نخست هجری دانسته شود؟ در مقدمه، کوشش شده است تا زمینه برای طرح پاسخ به این دو پرسش، در تحلیل متن آن فراهم آید. در بخش اول، سبک شناسی، همچون راه کاری برای تحلیل متن صحیفه مطرح شده، و با مثال هایی برگرفته از ادعیه و فرهنگ شیعی، و با هدف حذف زواید و بسط بیشتر مطالب، به تحلیل متن پرداخته است. در بخش دوم، مطالعه سبک شناسانه با محوریت شاخصه های زبانی، ادبی و فکری مؤلف، با شیوه جزءنگر، در میان آورده شده و ذیل هر یک از عنوان های یاد شده در دعاهای مختلف صحیفه سجادیه، میزان حضور برخی شاخصه ها را که می توانسته اند نمایانگر سبک دوره های متقدم زبان عربی باشند، بررسی و دسته بندی شده است. در آخرین مرحله نیز با مقایسه نتایج حاصل شده در هر یک از محورهای یادشده، توانایی شاخصه های مذکور در تبیین لایه های مختلف صحیفه نشان داده شده است.

۴۶۷. یاد مرگ در قرآن و بیان حضرت علی علیه السلام و پی جویی آن در ادب فارسی، علی محمّد مؤدب، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه امام صادق علیه السلام، استاد راهنما: دکتر عباس نقیعی، استاد مشاور: دکتر قیصر امین پور، ۱۳۸۳، ۱۲۸ ص. در این تحقیق، سعی شده با رویکردی توصیفی و تحلیلی و گاه با دقت های معنی شناسانه، به چند پرسش پاسخ داده شود: اسلوب ها و شگردهای بیان حضرت

علی علیه السلام در زمینه یاد مرگ کدام اند و چه مؤیدهایی از قرآن کریم دارند؟ اسلوب ها و شگردهای بیان سعدی در زمینه یاد مرگ چیست و سعدی در این فضا به دنبال چه استفاده هایی است؟ بیان سعدی، تا چه اندازه با حضرت علی علیه السلام هماهنگ است و اختلاف های احتمالی کدام است؟ حضرت علی علیه السلام در باب یاد مرگ، پیرامون این موضوع ها سخن گفته اند: تاریخ، مرگ نیکان و بدان، احتضار، مرگ خودشان، مرگ پیش از مرگ. هدف ایشان، استفاده از یاد به عنوان نقطه آغاز در سیر به سوی تقوا، و نیز تزریق عنصر حرکت به زندگی مؤمنان است. سعدی نیز در بحث پیرامون موضوعات تاریخ، مرگ نیک و بد، احتضار، معاد، وصف دنیا، و مرگ خودش، به یاد مرگ پرداخته است. در بیانات وی، بیشتر با استفاده های اجتماعی و سیاسی از یاد مرگ روبه رو هستیم، اما در بیانات امیرمؤمنان علیه السلام ضمن توجه به جنبه های اجتماعی و سیاسی یاد مرگ، توجه خاصی به استفاده تربیتی و اخلاقی از یاد مرگ شده است.

ص: ۳۹۵

عناوین پایان نامه ها .

ص: ٤٠٠

..

ص: ٤٠١

..

ص: ٤٠٧

..

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقاتی و ترجمانی

اصفهان

گام‌های

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹